

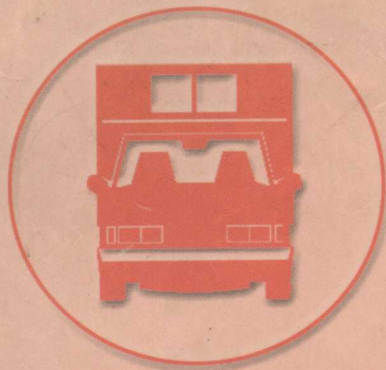
مۇھەممەت باغراش

شوپۇرنىڭ چۈشى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكەتى
ئۇيغۇر كىتابلىرىنىڭ يېڭى نازارىسى
www.uyghurkitap.com

5

ISBN 7-228-07006-2
I·2538(民文)定价:14.50元

ISBN 7-228-07006-2
9 787228 070060 >

15
1247.5
134

：衣木

ISBN 7-228-
新疆人民出版社
乌鲁木齐

مۇھەممەت باغراش

中国

一第
中

شوپۇرنىڭ چۈشى

(پوۋېستلار)

新疆人民出版社

(乌鲁木齐市南园348号 邮编：830001)

新疆维吾尔自治区新华书店发行 新疆维吾尔自治区印刷厂印刷

820×1168毫米 32开本 0.75印张

2002年11月第1次印刷

1—3000册

ISBN 7-228-05006-2/I·2238 定价：14.50元

مەسئۇل مۇھەررىرى: بارىجان زەپەر
ئادالەت مەخسۇت
مەسئۇل كوررېكتورى: ئاسىيە ئەخمەت
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: ئەكبەر سالھ

شوپۇرنىڭ چۈشى

(پوۋېستلار)

مۇھەممەت باغراش

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 نۆ)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ خۇاچاڭ باسما چەكلىك شىركىتىدە بېسىلدى

فورماتى: 850×1168م، 1/32، باسما نۇسخىسى: 9.75
2002-يىلى 3-ئاي 1-نەشرى 2002-يىلى 3-ئاي 1-بېسىلشى

تراژى: 3000 — 1

ISBN 7-228-07006-2/1 • 2538

باھاسى: 14.50 يۈەن

图书在版编目(CIP)数据

司机的梦 / 穆罕默德·巴格拉西著 — 乌鲁木齐:
新疆人民出版社, 2002. 1

ISBN 7-228-07006-2

I. 司... II. 穆... III. 中篇小说—作品集—中国—当代—维吾尔语(中国少数民族语言) IV. 1247.5
中国版本图书馆 CIP 数据核字(2002) 第 003362 号

责任编辑:巴力江,阿达来提·买合苏提

责任校对:阿西亚·艾合买提

封面设计:艾克拜尔·萨里

司机的梦(维吾尔文)

(中篇小说集)

穆罕默德·巴格拉西 著

新疆人民出版社出版

(乌鲁木齐市解放南路 348 号 邮政编码:830001)

新疆新华书店发行 新疆华清印刷有限公司印刷

850×1168 毫米 32 开本 9.75 印张

2002 年 3 月第 1 版 2002 年 3 月第 1 次印刷

印数:1—3000

ISBN7-228-07006-2/1·2538 定价:14.50 元

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكەتى
www.uyghurkitap.com

۱ دەپ قايىنۇرۇش

تەقسىم قىلغان ناھىيىگە بارغۇم كەلمىدى. ئۈرۈمچىدە مېنى دەررۇ ئې-
لىپ قالغۇدەك ئىدارە چىقىمىدى. ئەدەبىياتتا ئوقۇغانىدىم. ئو-
قۇش جەرياندا خېلى نۇرغۇن شېئىر، نەزەرىيىۋى ماقالە ئېلان
قىلىپ، بىرقانچە تەھرىر بۆلۈملەرگە تونۇشلۇق بولۇپ قالغانى-
دىم. ئۇلارغىمۇ قاتراپ باقتىم. لېكىن ھەممىسىلا دېگۈدەك:
«ئېلىشىنغۇ ئالاتتۇق، لېكىن بۇ يىلقى شتات كۆرسەتكۈچىنى
ئىشلىتىپ بولدۇق، كېلەر يىللىق شتات كۆرسەتكۈچى چۈشكىچە
كۈتۈك» دەپ قايىنۇرۇشتى. شۇنىڭ بىلەن يا تەقسىم قىلىنغان ناھىيىگە بارماي، يا
ئۈرۈمچىدە ئىش تاپالماي جەمئىيەتتىكى ئىشىسىز لار قاتارىغا كى-
رىپ قالدىم. مېنىڭ سەرسانلىق-سەرگەردانلىق ھاياتىم مانا شۇ-
نداق باشلاندى. ئاغىنىلەرنىڭ ياتاقلىرىدا يېتىپ - قوپاتتىم. تامىقىم
ئۇدۇلۇق ئىدى. نەدە تاپسام شۇ يەردە يەيتتىم. تاپالماسام ئاچ
يۈرەتتىم. ئىقىشتۇرۇپ ساقلاپ يۈرگەن پۇللىرىمۇ تۈگىدى.
بەزىدە يازغۇچىلارنىڭ ئەسەرلىرىنى كۆچۈرۈپ بېرەتتىم. قەلەم
ھەققى يوقنىڭ ھېسابىدا ئىدى. ئاشۇ ئازغىنە قەلەم ھەققى
مېنىڭ بىردىنبىر كىرىمىم ئىدى. مەن لېۋىمنى چىشلەپ

يىلىنىڭ توشۇشنى كۈتەتتىم. يېڭى يىلدا يېڭى شتات كۆرسەتكۈ-
چى تەقسىم قىلىنسا بىر ئامال قىلىپ بىرەر تەھرىر بۆلۈمىگە
ئورۇنلىشىۋېلىش خىياللىم بار ئىدى.

شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە، بىر ژۇرنال تەھرىر بۆلۈمى
مېنى ئۈستۈمتۇت چاقىرتىپ قالدى. ئۇلار كېلەر يىلغا ئاناپ
سەنئەت كالىندارى نەشر قىلغانىكەن. بۇ كالىندارنى جەنۇبىي
شىنجاڭغا ئاپىرىپ سېتىپ كېلىش ئۈچۈن ئادەم كېرەك بولۇپ
قايتۇ. تۇرمۇش پۇلى ۋە ياتاق بىلەن تەمىنلەيدىكەن. مەن خۇشال-
لىق بىلەن رازى بولدۇم. چۈنكى تۇرمۇشۇم مەلۇم ۋاقىت بولسى-
مۇ كاپالەتكە ئىگە بولاتتى. ئوبدانراق ئىشلەپ ئۇلاردا ياخشى
تەسىرات قالدۇرسام، مۇشۇ تەھرىر بۆلۈمىگە ئورۇنلىشىپ قېلى-
شىمۇ مۇمكىن ئىدى.

تەھرىر بۆلۈمىنىڭ كالىندار سېتىش ئىشى بىرلا ماڭا قا-
راشلىق تۇرغاندەك ھالدا ئىكەن. مەن ئۇلار بىلەن سۆزلىشىپ
ئۈچىنچى كۈنلا، كونسىراپ ئەبجىقى چىقىپ كەتكەن «212»
تىپلىق كىچىك ماشىنىغا تېڭىق - تېڭىق كالىندارنى بېسىپ
جەنۇبىي شىنجاڭغا يۈرۈپ كەتتۇق. ياق، «كەتتۇق»، ئەمەس،
«كەتتىم». چۈنكى ماشىنىدا شوپۇر ئۈستام بىلەن ئىككىمىزلا،
ئۇ ماشىنىغا مەسئۇل، مەن كالىندارغا. تەھرىر بۆلۈمى قولۇمغا
تەھرىر بۆلۈمىنىڭ تولۇق ھوقۇقلۇق ۋەكىلى ئىكەنلىكىمنى ئىس-
پاتلايدىغان كىملىك ۋە شۇ ژۇرنالنىڭ مۇخىرلىق كىنىشكىسى-
نى بەرگەندى. مەن مۇشۇ نەرسىلەرنى قولۇمغا ئېلىپ ماشىنىغا
چىقىۋاتقىنىمدا پەقەت ئەمدىرەكلا ئۆزۈمنى مەن ياشاۋاتقان مۇشۇ
جەمئىيەتنىڭ بىر ئەزاسى بولغان ئوخشاشمەن، دەپ ئويلاپ قال-
دىم. ئويلاپ باقسام، ئادەمدىكى ئىجتىمائىي مەسئۇلىيەت تۇيغۇ-
سىلا شۇ كىشىنى: «مەن مۇشۇ دەۋرنىڭ، مۇشۇ جەمئىيەتنىڭ
ئەزاسى، ھاياتنىڭ ئىشتىراكچىسى مەن» دەيدىغان سېزىمگە كەل-
تۈرۈپ، ئۇنىڭ تىرىك، ھەرىكەتتىكى ئادەم ئىكەنلىكىنى مۇئەي-

يەنلەشتۈرىدىكەن. سەن بىر ئىمەس، ھەتتا بىر ئانچە ئالىي نەك-
تەپنى پۈتتۈرگەن بولساڭمۇ، زىممەتدە بىرەر ئىش توغرىسىدا
بۇرچ ۋە مەسئۇلىيەت بولمىسا سەن ئەدناسى ئۆزۈڭنى بۇ دۇنيادا
بىلەن ھېچبىر ئالاقىسى يوق ئادەمدەك سېزىدىكەنسەن. بۇ

مېنىڭ بەش - ئالتە ئايلىق سەرگەردانلىق ھاياتىم جەريانىدا ئىگە
بولغان يەكۈنۈم ئىدى. ئەنئەنىۋىي پائالىيەت كاپىتال
بىز (شۈپۈر ۋە مەن) ھەر بىر ناھىيىدە دېگۈدەك ئىككى ئۈچ
كۈندىن توختاپ، ئون يەتتە، ئون سەككىز كۈن بولدى دېگەندە
قەشقەرگە يېتىپ كەلدۇق. كالىپندارلارنى يول بويى تارقىتىپ
ماڭغان بولساقمۇ، قەشقەرگە يەنە سەككىز - ئون تېخىق كالىپندار
ئېشىپ قالدى. قەشقەردە ئۈچ - تۆت تېخىقنى تارقاتتىم. يېڭى
يىل يېقىنلىشىپ كەلمەكتە ئىدى. قولۇمدىكى كالىپندارلارنى
ناھايىتى تېزلىكتە تارقىتىۋەتمەسەم يىل ئۆرۈلۈپ كېتىپ قالسا،
ئۇلارنى ھېچكىم ئالمايتتى. ئۇ چاغدا تەھرىر بۆلۈمىگە بىر مۇنچە
پۇل زىيان بولاتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە مەن تەھرىر بۆلۈمى تاپشۇر-
غان ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقمىغان بولاتتىم - دە، ئۇلار مېنىڭ
سەمىمىيىتىم ۋە ئىقتىدارىمدىن شۈبھىلىنىپ قالاتتى، نەتىجىدە
مېنىڭ ئاشۇ تەھرىر بۆلۈمىگە ئورۇنلىشىش ئىشىم سۇغا چىلد-
شاتتى. مۇشۇ خىياللار مېنى بىئارام قىلاتتى.

كالىپندار ياخشى ئىشلەنگەن بولۇپ، نەپىس، قىزىقارلىق ۋە
مول مەزمۇنلۇق ئىدى. كۆرگەنلا ئادەم: «پاھ نېمىدېگەن ئېسىل
- ھە؟!» دېيىشەتتى. ئەمما قولغا ئېلىپ كۆرۈپ باقىدىغان
ئادەم كۆپ، پۇل سانايدىغان ئادەم ئاز ئىدى. مەن بازارمۇ بازار،
گۈزەرمۇ گۈزەر قاتراپ يۈرەتتىم. ساۋاقداشلىرىمغا، تونۇش -
بىلىش، ئاغىنە - بۇرادەرلەرگە خىزمەت ئىشلەيتتىم، يالۋۇرات-
تىم. ئۇلار مېنىڭ ھالىمنى چۈشىنەتتى - دە، ۋېلىسپىنتلىرىدە
نىڭ ئارقىسىغا بىرەر تېخىقتىن كالىپندارنى ئارتىشىپ مەھەللىمۇ
مەھەللە، يېزىمۇ - يېزا، ئىدارىمۇ ئىدارە چاپاتتى.

مەن بىرەر ئاي بولا - بولمايلا مۇكەممەل بىر «ۋاكالىتەن مال ساتقۇچى» بولۇپ يېتىشىپ چىقتىم. ئەدەبىياتتىكى بىلىم، شائىرانە ناتىقلىقىم ئەسقاتتى، ماللىرىمنى ماختاشقا، خېرىدارنى شىلاشقا، تەرساللىرىنى زورلارغا تولمۇ ئۇستا بولۇپ كەتتىم. قىرىق، ئىللىك تېڭىق كالىندارنى قولدىن چىقارغۇچە تولا جاۋىلداپ كالىپۇكىمنىڭ بىرقات تېرىسى چۈشۈپ كەتتى. «ھەر نېمە قىلساڭ، بىر نېمە قىل» دېگەندەك، يېڭى يىلغا ھەپتە قالغاندا قولۇمدىكى كالىندارلارنى ئاساسەن تارقىتىۋەتتىم. پەقەت بىر تېڭىق كالىندار ئېشىپ قالدى. نەقەمە پىشىپ چىققاندا، تارقىتىشىغۇ تارقىتىۋەتتىمۇ، لېكىن كۆپلىرىنى نېسىگە بەرگەندىم. نەق پۇل بەرگەنلەر بەك ئاز ئىدى. ئاخىر بولماي ماشىنىنى ئۈرۈمچىگە قايتۇرۇۋېتىپ، ئۆزۈم قەشقەردە قېپقالدىم. ماشىنىنىڭ چىقىمىنى كۆتۈرۈشكە ماجالىم يەتمەيتتى. خەقنىڭ گەدىنىدە قالغان پۇلنى يىغىۋېلىش ئۈچۈن قانچىلىك ۋاقىت كېتىدىغانلىقى ھەققىدە بىر نېمە دېمەك تەس ئىدى، بىر ئادەمنىڭ چىقىمى بولسىمۇ ئازايمىسا بولمايتتى، بولۇپمۇ ماشىنا تۈرۈۋەرسە قولغا چۈشكەن پۇلنى ئۇدۇللۇق ماي ۋە رېمونت پۇلغا سېلىپ بېرىشكە مەجبۇر بولاتتىم. ماشىنا قېلىپ قېلىپ قالدى. ماشىنا قايتىپ كەتتى. ئۆزۈم يېگانە قالدىم. كالىندارنىڭ پۇللىرى بولسا يىغىلمايۋاتاتتى. بەزى ئىدارىلەر مۇددەتكە بۆلۈپ بېرەيلى، دەپ تۇرۇۋالدى. بەزىلىرى يېڭى يىللىق خىراجەت پۇلىدىن بېرىمىز دەپ پەقەتلا بەرگىلى ئۈنىمىدى. ئاخىر شۇلارنىڭ دېگىنىگە كۆنمەي بولىمىدى. شۇنىڭ بىلەن مەن قەشقەردە «لەڭگەر تاشلاپ» ياتتىم. تەھرىر بۆلۈمىدىن خىراجەتكە ئاجردىتىپ بەرگەن پۇل ئاللىقاچان تۈگىگەندى. نېمىشىقندۇر ئۇلار مېنى ئۇنتۇپ كېتىشكەندەك ياكى پۇل ئەۋەتىشىمىدۇ، ياكى خەت خەۋەر. پېشىق ئالدىنقى زىيارەتتىن كېيىنكى زىيارەتتىكى خەتتە ئۈچ ۋاق تامىقىم ئۈچۈن كۈنىگە ئاز دېگەندە سەككىز - ئون

سوم كېتەتتى. ياتاق ئۈچۈن ئون - ئون بەش سوم بەدە ئەتراپىدىكى ناھىيىلەردىكى قەرزنى سۈيلەشكە ئاپتوبۇس كىرىشىمىز ئىچىدە فون ھەققىمۇ بار تېخى. قىسپراق ھېسابلىسام ماڭا كۈنىگە ئاز بولغاندىمۇ يىگىرمە - ئوتتۇز سوم بولمىسا بولمايتتى. يانچۇقۇمۇ مۇقۇرۇپ قالغىلى قوپتى. ئىككى ۋاق تاماققا چۈشۈپ قالدىم. بەزىدە پۈتۈن كۈنلەپ ئاچ قالاتتىم. ھەممىدىن ياتاقنىڭ ئىشى چاتاق ئىدى. كۈنلۈكنى كۈنلۈك تاپشۇرمىسام بولمايتتى. ئاخىر بىر چارە ئويلاپ تاپتىم - بىر مېھمانخانا بارمەن - دە ، ئۆزۈمنىڭ تەھرىر بۆلۈمى يېزىپ بەرگەن كىملىكى بىلەن مۇخ-بىرلىق كىنىشكامىنى كۆرسىتىمەن ۋە ئۇلارغا «زىيارەت ئۈچۈن كەلگەنمەن. پۇلۇم تۈگەپ كەتتى. تەھرىر بۆلۈمىمىز پۇلنى ماڭغۇزۇۋېتىپتۇ، يا بۈگۈن، يا ئەتە يېتىپ كېلىدۇ، پۇل كەلگەنچە نېسىگە يېتىپ تۇراي!» دەيمەن. مەن پەقەت «مۇخبىر» بولغىنىم ئۈچۈنلا ئۇلار تەستىرەك ماقۇل بولىشىدۇ، ئورۇنلىشىدۇ ۋالغاندىن كېيىن مېنىڭ «ئەتە» تۈگىمەيدۇ، ئۇنى دەپ، بۇنى دەپ بەش - ئالتە كۈننى ئۆتكۈزۋالسامەن - دە ، بىر كۈنى بولغاندا مېھمانخانا بىلەن «خوشلاشمايلا» «غىچىدە» تىكىۋېتىمەن ۋە باشقا بىر مېھمانخانىدىكى «مېھماندارچىلىق» نامى باشلىدۇ. ۋېتىمەن. شۇنداق قىلىپ شەھەر ئىچىدىكى مېھمانخانلارنى بىر قۇردىن كويلاپ بولدۇم. پۇلنى تېخى يىغىپ بولالمىغاندىم. قەشقەردە يەنە قانچىلىك تۇرۇپ قېلىشىمنى بىلمەيتتىم. ئاخىر مەن شەھەر سىرتىدىكى مېھمانخانلارغا «يۈزلىنىشكە» مەجبۇر بولدۇم.

بىر كۈنى «يارباغ» مېھمانخانىسىدىكى «مېھماندارچىلىق» نامى تۈگىتىپ يېنىپ چىقتىم. ئەمدىكى نىشانىم «سەمەن»

مېھمانخانسى ئىدى. سومكامنى كۆتۈرۈپ سەمەن تەرەپكە يول ئالدىم. خىيال بىلەن كېتىۋاتسام ئارقامدىن بىر ئات ھارۋىسى يېتىشىپ كەلدى، قارىسام كىرا ھارۋىسى ئىكەن. «توسايمۇ - توسايمۇ» دەپ ئىككىلىنىپ توختاپ قالدىم. ئاغغىچە ھارۋىكەش ھارۋىسىنى ئۇدۇلۇمغا ئەكىلىپ توختاتتى. مەن نېرى - بېرىسىدىكىنى ئويلاپ تۇرمايلا ھارۋىغا سەكرەپ چىقىپ، ئالدى يان تەرەپكە جايلىنىۋالدىم. ياخشى بېقىلغان تورۇق ئات قاتراپ يۈرۈپ كەتتى. مەن ھارۋىكەشكە يەر تېگىدىن سەپسالدىم. ھارۋىكەش قەدىرىق بەش - قىرىق ئالتە ياشلاردىكى قاغشارلىق كەلگەن، كۆزلىرى كۆك ۋە ئىچكىرى، ئۇغى ئاق سېرىق، چاشقان بۇرۇت ئادەم ئىدى. ئۇ چاپنىنىڭ ئالدىنى ئېچىۋەتكەنىدى. خالتا كۆڭلىكىدىكى ياقىسىمۇ ئوچۇق ئىدى. ياقىسىنىڭ ئوچۇق يېرىدىن ئۇنىڭ سېرىق بۇدۇر تۈك قاپلاپ كەتكەن قىزغۇچ ۋە توخۇت مەيدىسى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇ ياغلىشىپ كەتكەن دولان تومىقىنى نوچىلا-رچە قىيسايتىپ كىيىۋالغانىدى. مەن بۇ ئادەمگە سەپسېلىۋېتىپ: «كىراغا قانچە پۇل سوزار، بۇ ھارۋىكەشكە قانداق تاقابىل تۇرسام بولار؟» دېگەنلەرنى ئويلايتتىم. ئۇنىڭ تەققى - تۇرقىدىن شەھەرنىڭ تازا ياغلىمىچى، كۆرەڭ ۋە قىتئال ھارۋىكەشلىرىدىن ئىكەنلىكى چىقىپ تۇراتتى. بۇنداق ئادەملەرگە ئۇغاي تاقابىل تۇرغىلى بولمايتتى.

مەن شۇنى كۈتۈپ تۇرغانىدىم. ئالدىراپ جاۋاب بەردىم:

— سەمەن مېھمانخانسىغا... نەچچە؟

ئۇ ئالتۇن چىشلىرىنى پارقىرتىپ ھىجايىدى:

— «ئەرزان دەيمەن، يوقنىڭ ئورنىدا»

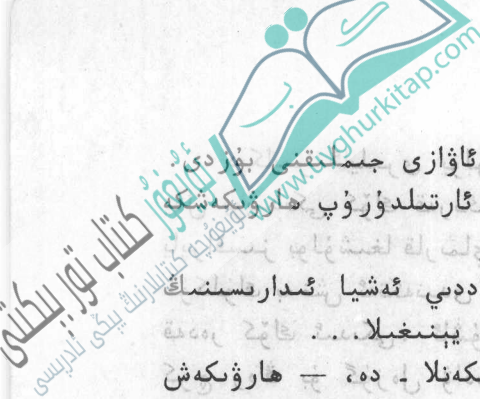
مەن قەشقەرلىكنىڭ «ئەرزان»نى بەك ئوبدان چۈشىنىپتە.

تېمما ئۇنىڭ ئاشۇ گېپى بىلەن يېنىمىدىكى يوقنىڭ ئورنىدىكى
پۇلنىڭ غېمىگە چۈشتۈم. «پىيادىلا بارسام بولغانىدىن، ئەتىدى
گەي. . .» دەيتتىم ئىچىمدە. شۇ ئەسنادا ھارۋا ئالدىسىغا كېلىپ
تىپ بارغان بىر قىزغا يېتىشىپ قالدى. ئۇ قىز بىر چوڭ
سومكىنى كۆتۈرۈۋالغانىدى. سومكىنىڭ ئېغىرلىقىدىن ئۇنىڭ
سومكىنى تەستە كۆتۈرۈپ كېتىۋاتقىنى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. . .
قاتراپ كېتىپ بارغان ئاتنىڭ ئاياغ تۇشى ۋە ئاتنىڭ بوينىدىن
غا ئېسىلغان قوڭغۇراقلارنىڭ كۈچىنى بىر ئالغان «جاراڭ-جۈ-
رۇڭ» نى ئاڭلىغان قىز ئارقىسىغا ئۇرۇلۇپ، كېلىۋاتقان ھارۋىدىن
غا قاراپ توختاپ قالدى. ھارۋىكەش ئۇنىڭ ئۇدۇلىغا بېرىپ
ھارۋىنى توختاتتى. . .
— چىقىۋالسىلا چىرايلىق قىز، چاچلا تارتىپ قاپلا. . .
ھارۋىكەش ئۇ قىزغا قارىماي ئاتنىڭ تەردىن ھۆللىنىشكە باشلىدى.
غان تۇخۇمدەك ساغرىسىغا تەشۋىشلەنگەندەك قارىۋېتىپ، قىزغا
مۇراجىئەت قىلدى. . .
قىز قولىدىكى سومكىنى سۆرىگەندەك تەسلىكتە كۆتۈرۈپ
ھارۋىغا يېقىنلاشتى. مەن ئىختىيارسىز ھارۋىدىن سەكرەپ چۈ-
شۈپ قىزنىڭ قولىدىكى سومكىنى ھارۋىغا ئالدىم. مەن سومكىنى
ئۇنىڭ قولىدىن ئېلىۋاتقىنىمدا ئۇ قىز ماڭا «لاپىندە» بىر قاراپ
قويدى. مەن پەقەت شۇندىلا بۇ قىزنىڭ ئادەم ھەيران قالغۇدەك
دەرىجىدە چىرايلىق قىز ئىكەنلىكىگە دېققەت قىلدىم. شۇ ھامان
يۈرىكىمنى ئىللىق بىر سېزىم قۇچقاندەك قىلىپ، نەچچە ئايلىق
سەرسان ھاياتنىڭ دىشۋارچىلىقىدا ئۈگدەپ قالغان يىگىتلىك سې-
زىملىرىم چۆچىگەندەك قىلدى. سومكا راستىنلا ئېغىر ئىدى.
ئاغزى ئوچۇق سومكا ئارقا سان گۆش، تۇخۇم، نان، كۆكتات
ۋە يەنە ئاللىقانداق نەرسىلەر بىلەن لىق توشقاندى. سومكىدا يەنە
ئىككى - ئۈچ پارچە نېپىزرەك كىتاب تۇراتتى. مەن سومكىنى
ھارۋىغا تاشلاپ، ئۆزۈمۈ ھارۋىغا سەكرەپ چىقتىم. قىز ئىنتا-

يىن چاققانلىق بىلەن ھارۋىغا «لىككىدە» قىلىپ چىقىۋالدى ۋە ماڭا يېقىنراق جايلىشىپ ئولتۇرۇۋېتىپ، ماڭا قاراپ ئىللىققىنە كۈلۈمسىرەپ قويدى. قىزنىڭ ھارۋىغا چىققان ۋاقتىدىكى ئاجا-يىپ نەپىس ھەرىكىتى ۋە ئۇنىڭ باينىقى تاتلىق تەبەسسۇمى نېمىش-قىمىدۇر ماڭا چۈشىنىكسىز بىر خۇشاللىق بەخش ئەتتى. مەن قىزغا خۇددى باشقىچىلا قىزىرىپ پىشقان بىر تال ئالمىغا ھەۋەسلىنىپ قارىغاندەك ئىشتىياق ئىچىدە سەپىلىشقا باشلىدىم. قىز ئون سەككىز، ئون توققۇز ياشلاردا كۆرۈنەتتى. قامىدەك قاپقارا ۋە قويۇق چاچلىرىنى سىپتا تاراپ بېشىنىڭ ئارقىسىغا تۈگۈۋالغانىدى. قاش-كىرىپىكلىرى تۆكۈلۈپ تۇراتتى. ئۇ-زۇن، ئىنچىكە ۋە قارا قاشلىرى يۇقىرىغا قايرىلىپ تۇراتتى. قويۇق ۋە ئۇزۇن كىرىپىكلىرى كۆزىگە سايە تاشلىغانىدى. ئېقىپ چۈشكەندەك تۈز، ئىنچىكە، لېكىن ئوتتۇرىسى سەلگىنە ئېگىز كەلگەن بۇرنىنىڭ ئاستى يۇپقا، يۇمران تۈكلەر بىلەن سەلگىنە كۆكۈرۈپ تۇراتتى. ئېچىلىشنى تېخى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىگەن ياش غۇنچىدەك پاكىز، قىزغۇچ ھالەت ۋە يۇمران لەۋلىرى ھېقىقتەك يالتىراپ تۇراتتى. سەلگىنە تۈزۈپ قالغان بۇدۇر چاچ-لىرىنىڭ ئارىسىدا ماراپ تۇرغان چۆچۈرىدەك كىچىككىنە قۇلاق-لىرىدىن، ساغۇچراق، سىلىق، ئىنچىكە بويىنىدىن، يۇپيۇمۇلاق ۋە يۇمران ئېڭىكىدىن كىشىنىڭ ئىچىنى كۆيدۈرگىدەك دەرىجىدىكى بىر خىل يېقىملىق گۈزەللىك بالقىپ تۇراتتى. «ھەقىقىي قەشقەر گۈزىلى!» دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە. قىز مېنىڭ تەرسالارچە قاندىلىشىمدىن ئەيمىنگەندەك قاپقارا، نۇرانە ۋە كۈلۈپ تۇرىدىغان چىرايلىق كۆزلىرىنى كۆزۈمدىن قاچۇرۇپ يەرگە قارىۋالدى. مەن نېمىشقىندۇر بىر خىل كۆڭۈل ئۈزۈكچىلىكىدە چوڭقۇر بىر تىنىۋەتتىم. «بىر خىل قىللىق ئىش» دېگەن ئۆزلىرىنى نەگە ئاپىرىپ قويىمەن، خېلىم؟

باياتىدىن بېرى ئاتنىڭ تۆشلۈكىنى بىردەم چىڭىتىپ، بىر-

دەم بوشتىپ يۈرگەن ھارۋىكەشنىڭ ئاۋازى جىملىقنى بۇزدى.
قىز مېنىڭ مۇرەمدىن نەزەرنى ئارتىلدۇرۇپ ھارۋىكەشنى
بويىنى سوزۇپ جاۋاب بەردى: «...»
— سەمەنگە، ماددىي ئەشيا (ماددىي ئەشيا ئىمدارىسىنىڭ
ئالدىغا دېمەكچى بولسا كېرەك) نىڭ يېنىغىلا...
— ئىككىلىرى بىر يەردە چۈشىدىكەنلا - دە، ھارۋىكەش
ھارۋىغا تايانمايلا چىقىۋالدى ۋە ھارۋىنى قوزغىدى. قىز ھارۋى-
كەشنىڭ گېپى بىلەن ماڭا تەئەججۇپ ئارىلاش قاراپ كۈلۈپ
قويدى: «...»
— ئۆيىڭىز شۇ يەردىمۇ؟ — سورىدىم مەن قىزدىن گەپ تەمە
قىلىپ. قىز سوئالغا جاۋاب بەرمەي، سوئال قويدى: «...»
— سىلنىڭ نەدىن كېلىشىلىرى؟
مەن شۇندىلا ئۇنى «سىزلەپ» خاتا قىلغىنىمنى سەزدىم.
قەشقەرلىكلەرنىڭ ھەرقاندىقى «سىلى» دەيدىغانلىقى يادىمدىن
چىقىپتۇ. «...»
— ئۈرۈمچىدىن. سەمەنگە ئىش بىلەن ماڭدىم. سىلنىڭ
قىز ئۇن - تىنىسىزلا باش - ئايغىمغا بىر قۇر سەپسالدى.
«ئوغرى دەپ گۇمان قىلىۋاتامدىكىن مېنى» دەپ ئويلاپ قالدىم
شۇ ھامان. چۈنكى مېنىڭ ئۈرۈمچىدە كىيىپ چىققان چوپان
چاپنىم، چوپان ئىشتىنىم بىر - ئىككى ئايدىن بۇيان سۇ كۆرمى-
گەچكە، قاسساپنىڭ پەشتامىسىدەك قاسماقلىشىپ، ئۆز رەڭگى-
دىن قالغانىدى. «سايماھەت ئايغى» دەپ ئاتىلىدىغان ئاق مودا
ئايغىمۇ چورۇققا ئوخشاپ قالغانىدى. چاچلىرىم نەچچە ئايلاپ
ياسىتىلمىغاچقا، قۇلاقلىرىمنى بېسىپ يەلكەمگە تېگەي دەپ قالا-
غانىدى. ئانچە يىرىك بولمىسىمۇ، بەكمۇ قويۇق ئۆسكەن ساقال
- بۇرۇتلىرىم مېنى چوڭلا بىر ئادەمگە ئايلاندۇرۇپ قويغانىدى.
مەن سەل خىجالەت بولدۇم - دە، كۆزۈمنى ئۇ قىزدىن
قاچۇردۇم. «...»

دېكابىر ئايلىرى بولۇشىغا قارىماي، ھاۋا ئىللىق ئىدى. يول بويىدىكى كۆك قەرىگە بوي سوزغان قاتار - قاتار تېرەكلەر ياپراقسىز بولۇشىغا قارىماي، زېمىنغا بىرخىل جەزىبە ۋە كۆڭۈل-لۈكلۈك بەخش ئەتكەنىدى. تېرەكلەرنىڭ غولى كۆك ئىدى. شۇ قەدەر كۆك ئىدىكى، ئاشۇ تېرەكلەرنىڭ غولىدىن بالقىغان كۆك كۈچ رەڭ بۇ گۈزەل ۋادىنى بىر يۇپقا ۋە چەكسىز كۆك نۇر قۇچقىغا بۆلىگەنىدى. بۇ تېرەكلەرنىڭ غولى پاكىز ۋە سۈزۈك ئىدى. شۇ قەدەر سۈزۈك ئىدىكى، ئاددىي كۆز بىلەن تېرەك غوللىرىنىڭ ئىنچىكە تومۇرلىرىدا شىرقىراپ ئېقىۋاتقان تارام - تارام كۆكۈچ سۈنى كۆرگىلى بولىدىغاندەك ئىدى. بۇ تېرەكلەرنى «تېرەك» دېگەندىن كۆرە، كۆك خرۇستال تۇۋرۇك، غايەت زور بىللور نوپچىسى ۋە ياكى كۆك نۇر دەستىسى دېگەن تۈزۈك ئىدى. قەشقەر تېرىكى ئاشۇنداق كۆك ۋە سۈزۈك ئىدى، شۇ قەدەر پاكىز ئىدى. «رەلىس» رەلىسكە غەلىسە دېگەن مەنىدە.

ھارۋىنىڭ چاقى كىچىكرەك لاقىغا چۈشكەندەك قىلدى. مەن سىلكىنىشتىن ئۆزۈمگە كېلىپ قىزغا بۇرۇلۇپ قارىدىم. قىزمۇ مەن تەرەپكە قايرىلىپ قارىدى. ئىككىمىزنىڭ كۆزلىرى نېمىش - قىدۇر بىر خىل ئازادلىك، ھەيرانلىق ۋە يەڭگىلىگەنە خۇشاللىق سېزىملىرى ئىچىدە ئۇچراشتى. ئۇنىڭ كۆزلىرى دېدىل، شوخ ئىدى، كۈلۈپ تۇراتتى، گۈزەل ئىدى. نېمىش نېمىش، نېمىش نېمىش. — نېمە كىتاب ئالدىڭىز؟ ئۆزىڭىز گىمۇ؟ — مەن ئۇ قىزغا يەنە نېمە دېيىشىمنى بىلمەي ئىختىيارسىزلا سومكىسىنىڭ ئاغزىدا كۆرۈنۈپ تۇرغان كىتابلارغا قول ئۇزاتتىم. «ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى»، «گىرىم چۆچەكلىرى»، «گۈلپەرۋى»، «ئاندىر - سون چۆچەكلىرى» ۋە ھەممىسىمۇ بىر خىل ئىكەنلىكىنى بىلىشكە مەن كۈلىۋەتتىم. ئۇ كىتاپ بىر خىل ئىكەنلىكىنى بىلىشكە مەن كۈلىۋەتتىم.

— پاھ، ساپلا چۆچەكقۇ؟ چۆچەكچى ئوخشىمىسىز!
— قانداق؟ چۆچەك بولسا بولمامدىكەن؟ — ئۇ قىز قەشقەر

ئۇيغۇر تىلى ئىلمى ئىنسانىيەتنىڭ ئىزىدىكى ئىزىدۇر

شېۋىسىدە ھەيران بولغاندەك سوزۇپ سورىدى.

— ياقەي، بولىدىغۇ. لېكىن ھەممىسىلا چۆچەك ئىكەن دەپ مەكچىمەن... مەن قىزنى رەنجىتىپ قويغان ئوخشىمىدى دەپ چۆچۈپ قالدىم ۋە ئالدىراپ ئىزاھ بەردىم.

— بۇلارنىغۇ بالىلارغا ئالدىم. ئۆزۈممۇ چۆچەك ئوقۇشقا ئامراق، شۇڭا ھەر كۈنى كەچتە بالىلارغا چۆچەك ئوقۇپ بېرىدىمەن. نىمە ئىشقا ئىشلىتىشەن؟ نىمە ئىشقا ئىشلىتىشەن؟

«بالىلار؟ ئوقۇتقۇچىمىدۇ؟ نېمىشقا كەچتە ئەمدى؟ ئوقۇغۇ. چىلار كۈندۈزى ئوقۇيدىغۇ؟ ئۆكىلىرىغا بولسا كېرەك، لېكىن نېمىشقا ئۆكىلىرىمغا دېمەيدۇ؟ ياكى بالىلىق چوكانمۇ. يە؟ قەشقەردە بەك كىچىك ئەرگە بېرىمىش، دەپ ئاڭلىغان، لېكىن قانچە كىچىك بولسىمۇ چۆچەك ئاڭلىغۇدەك بالىسى يوقتۇ تېخى، بىراق «بالىلار» غا دەۋاتىدۇ. بۇ بىر نەچچە بالا دېگەن گەپقۇ؟»

— مۇشۇ كۈندە بەزى يازغۇچىلارنىڭ يېزىۋاتقان نەدىكى تېمە تىقىسىز قۇرۇق گەپلىرىدىن چۆچەك مىڭ ياخشى ئەمەسمۇ؟ چۆچەكنىڭ تىلى ئاددىي، چۈشىنىشلىك، ۋەقەلىكى قىزىقارلىق، ئادەملەرنىڭ خاراكتېرى روشەن، ساپلا ياخشىلىق، گۈزەللىك مېھرى، شەپقەت، ئادالەت، باتۇرلۇق كۈيلىنىدۇ. بىزنىڭ يازغۇچىلىرىمىز چۆچەك يېزىش دېسە، بىرلىرى رېئاللىزم دەپ نەدىكى قۇرۇق تەشۋىقاتنى يېزىۋاتقان، يەنە بىرلىرى مودېرنىزم دەپ نەدىكى ئېلىشىپ قالغان ساراڭنى... مۇشۇ كۈندە يازغۇچى دېگەنلەرنى ساراڭ بولىدىمىكىن دېگۈم كېلىدۇ. يېزىۋاتقىنى غىچلا قۇرۇق سەپسەتە، ئۆزىنىڭ خەلقىنى بىلمەيدۇ، مىللىتىنى چۆچەك شەنمەيدۇ! مىللەت نېمە ئويلايدۇ، نېمىنى ئارزۇ قىلىدۇ، قانداق كۈن كۆرىۋاتىدۇ؟ دېگەنلەر ئۇخلىسا چۈشىگىمۇ كىرمەيدىغان ئوخشايدۇ قۇ خەقنىڭ! يازغان نېمىسى يا خەقنى خوش قىلالىمەن. يا ئۆزىنى! مىڭ نەمەن ئىشقا ئىشلىتىشەن. نىمە ئىشقا ئىشلىتىشەن.

قىزنىڭ گەپلىرى بىلەن ئۇنىڭغا بولغان زوقۇم تېخىمۇ ئاش-
تى. قىز خېلىلا ئوبدان كىيىنگەندى. سېرىق يۇڭ پوپايكا،
پاختەك تۈكى رەڭدىكى سارجىدىن تىكىلگەن تار يوپىكا قىزغا
گۈلدەك ياراشقانىدى. مەن ئۆزى گۈزەل، ياسىنىشى جايىدا قىز-
لارنى جىق كۆرگەنمەن، لېكىن پىكرى جايىدا قىزلارنى بولسا
ناھايىتى ئاز ئۇچراتقاندىم. بولۇپمۇ ئۆزىنىڭ كىيىنىشى، قىلى-
دىغان پەدىزى ۋە يىگىتلەرنى جەلپ قىلىش ئۇسۇللىرىدىن باشقا
نەرسىلەر توغرىسىدىمۇ باش قاتۇرۇشنى بىلىدىغان قىزلارنى كەم-
دىنىكەم ئۇچرىتىپ قالدىمەن. مۇشۇ كۈنلەردە بۇنداق قىزلار بار-
غانسېرى ئازلاپ كېتىۋاتاتتى. ؟ نېمە ئىش بولدى؟
ئالدىدىكى بۇ قىز شۇ قەدەر گۈزەل ۋە يېقىملىق ئىكەن،
كىيىنىشىنىمۇ، كىيىنگەندە زامان مودىسى بويىچە كىيىنىشىنىمۇ
بىلىدىكەن ۋە شۇنىڭغا يارىشا «خەلق»، «مىللەت»، «ئەدەب-
يات»، «يازغۇچى» دېگەندەك بىر قەدەر زىل ۋە بۈيۈك تېمىلار
توغرىسىدا ئويلايدىكەن. پىكرىنىڭ كەسكىنلىكىنى قارا ئۇ-
نىڭ؟ ھاللىق ۋە ياخشى ئائىلىنىڭ پەرزەنتى، ياخشى تەربىيەلەن-
گەن مۇنەۋۋەر قىزىدەك قىلىدۇ ئۆزى. ئەگەر ئۈرۈمچىدەك يەر-
لەردە بولۇپ قالدىغان بولسا ئۈرۈمچى قىزلىرىنىڭ سەرخىلى
بولاتتىكەن. ھەرقانداق سورۇنغا ياراشقۇدەك، ياخشى ئەرگە يارد-
غۇدەك. . . نېمە ئىش قىلىدىغاندۇ زادى؟ قانچىلىك ئوقۇغانى-
كىن؟ ئەڭ تۆۋەن بولغاندىمۇ تۇلۇق ئوتتۇرا، بولمىسا ئالىي
مەكتەپنى يېڭىراق پۈتتۈرگەندەك قىلىدۇ. خۇدايىم ماڭا مۇشۇنداق
داق قىزلارنى نېسىپ قىلسا - ھە. توۋالەي، پەرزانتەك بۇنداق
گۈزەل قىز ئەدە تۇرۇپتۇ مەندەك ساياققا. بۇنداق مەلىكىلەرگە
قولسىز قىسقا. دە، ئاسماندىكى تولۇن ئايغا تەلمۈرۈپ قارىغان-
دەك تەلمۈرگىنىمىزچە قاراپ قالدىمىز شۇ، لېۋىمىزنى چىشلەپ .
. . مەن كەلسە - كەلمەس خىيال بىلەن بەنت ئىدىم. كۆزۈم قىز
تەرەپكە قالدغانىدى. قىزنىڭ سۆزلىگەن چاغدىكى چېچەن، ئۆت-

كۈر، ئەلتەك ۋە خوشۇيلۇقى، سۈكۈتتە ئولتۇرغان ياغىدىكى
 چوڭ سۈپەت، تەمكىن ۋە خىيالچان گۈزەللىكى، گامىدا سېلىق
 گامىدا يەڭگىل سىلىكىنىپ كېتىپ بارغان ھارۋىدا ئولتۇرۇشىدىن
 كى لاتاپىتى، ئۆزىنى تۇتۇشلىرى، كىچىككەنە بولسىمۇ قىسمى
 لىشىدىكى بىر خىل گۈزەل نازاكت مېنى ھېلىدىن - ھېلىغا
 مەست قىلماقتا ئىدى. مەن بۇ قىزغا مېنىۋىسى ئېچىكىپ،
 مەھلىيا بولۇپ قېلىۋاتاتتىم. توۋا، كۆڭۈل دېگەن - ھە...
 ئۇرۇمچىدە نېمە خىزمەت قىلىلا؟ بۇ يەرگە نېمە ئىش
 بىلەن كەلگەن؟ قىزنىڭ تالڭ شامىلىدەك مەيىن ئاۋازى مېنى ئوڭ تەتۈر
 خىيال ئىلكىدىن قۇتقۇزدى، مەن چۆچۈپ ئۆزۈمگە كەلدىم.
 — مۇخبىرلىق قىلىمەن، ژۇرنال ئىشى بىلەن كەلگەن،
 سەمەندە بېجىرىدىغان... — مەن قويۇن يانچۇقۇمدىن ژۇرنال
 بەرگەن مۇخبىرلىق كىنىشكام بىلەن كىملىكىمنى چىقىرىپ
 قىزغا ئۇزاتتىم. قىز كىنىشكام ۋە كىملىكىمنى ئىھتىيات بىلەن
 قولغا ئالدى ۋە ئاجايىپ بىر قىزغىن ھەۋەس - ئىشتىياق ئىچىدە
 سىنچىلاپ قاراپ كەتتى، ئاندىن خۇددى قولىدىن ئۇشتۇمتۇت
 چۈشۈپ كېتىپ پارە - پارە بولۇپ كېتىشتىن قورققانداك، ئۇ
 نەرسىلەرنى ناھايىتىمۇ ئاۋايلاپ، ئىككى قوللاپ ماڭا ئۇزاتتى.
 مەن شۇ چاغدا قىزنىڭ يۈرىكىدىمۇ ماڭا نىسبەتەن بىر خىل ھۆر-
 مەت، ئەيمىنىش، ھەتتا قىزىقىشقا ئوخشايدىغان بىر نەرسىنىڭ
 پەيدا بولغانلىقىنى ئاشكارا ھېس قىلدىم، شۇ ھامان كۆڭلۈم
 كۆتۈرۈلۈپ قالدى. «ھەر ھالدا، ھېچبولمىغاندا مېنى ئوغرىمۇ
 نېمە بۇ ساياق دەپ ئويلاپ قالمايدىغان بولدى!» دەپ خۇشاللاندىم
 ئۆزۈمچە.

— سەمەندە بىرنەچچە ۋاقىت تۇرۇپ قالاملا؟ — قىز تارتى-
 ىش ئىچىدە كۆزۈمگە بېقىپ سورىدى،
 — شۇنداق، خۇدا خالىسا سەككىز - ئون كۈن تۇرۇپ

قالمەنغۇ دەيمەن: — مەن خۇشاللىق ئىچىدە ئالدىراپ جاۋاب بەردىم. *بىر كىيىم ئۆزىڭنىڭ ئىچىدە تەبىئەت ئارقىلىق* قىز ئۈنچىقىمىدى، ئۇنىڭ چىرايلىق كۆزلىرىدە مەيۈسلۈككە ئوخشاپراق كېتىدىغان چۈشنىكىسىز بىر خىل تۇيغۇ چاقنىغاندەك بولدى. «بۇ قىزنىڭ قەلبىدە بىر جاراھەت بارمۇ، نېمە؟ ياكى تۇرمۇشىدا كىشىلەرگە بىلدۈرۈشتىن قورقىدىغان بىر خىل كۆڭۈلسىزلىك بارمىكىن؟» دەپ ئويلاپ قالدىم. ئۇ شۇنچە تەبىئەتتە بولدى. كىن بۇ خىيالىمنى ئىنكار قىلدىم. ئۆزۈمچە بولغاندا، توققۇزى تەل، باھاردەك ياش ۋە گۈزەل بۇ قىزغا ھېچقانداق ۋە ئازغىنە بولسىمۇ كۆڭۈلسىزلىك راۋا ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭغا شاد-خۇرام-لىق، بەختىيارلىق، پاكىزلىك، خاتىرجەملىك، ماختاش، ئەر-كىلىتىش، پەپىلەش، ئاياش ھەم قەدىرلەشلەر ھەرقاچان ۋە تەبىئىي يوسۇندا ھەمراھ بولۇشى كېرەك ۋە شۇنداق تۇرۇپ، دەپ ئويلىدىم. غىم كېلەتتى نېمىشقىدۇر، مېنىڭ نەزەرىمدە، خۇدايىم ئەقىل ۋە چىرايدىن ئېيتقان بۇ گۈلبەدەن بىر زامان ئەر كىتىشى، ھايات ئەر كىتىشى بولۇشقا مۇناسىپ ئىدى. *بىر كىيىم ئۆزىڭنىڭ ئىچىدە تەبىئەت ئارقىلىق* مەن قىزغا ئاشۇنداق ئىزگۈ ھېلىسىياتلىرىمنىڭ تەپتىلى بىلەن قايتا نەزەرە سالدىم. ئىشەنچ بىلەن دەپ ئويلىدىم. *بىر كىيىم ئۆزىڭنىڭ ئىچىدە تەبىئەت ئارقىلىق* ئەمدى ئۇنىڭ چېھرىدە دەل مەن كۈتكەن بىر خىل قانائەت، خاتىرجەملىك، خۇشخۇيلۇق، ھەتتا بىر خىل بالىلارچە شوخلۇق جۇلالاپ تۇراتتى. مەن ئۆزۈمنىڭ ئاخىرقى خىيالىسىزى ۋە قىياس-لىرىمىدىن مەمنۇن بولغاندەك يېنىك نەپەس ئالدىم. «خۇدايىم، بۇنداق گۈزەل ۋە ياخشى قىزلارغا يامان كۈنلەرنى ئەمەس، يامان ساائەتلەرنىمۇ راۋا قىلىمىغايسەن.» دەپ ئويلىدىم يۈرىكىمنىڭ چوڭقۇر يېرىدە.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكەتى
www.uyghurkitap.com

جاۋاب بەردى نامى لى ؟ نىمە ئىشقا ئىشلىدىم ؟
نەمەن ھە . . . ھەئە ئىشلىدىم . . .

— ئاتا-ئانىڭىز بىلەن بىللە تۇرامسىز ؟
— ياق ، ھەئە ، ھەئە . . .

قىز نېمە ئىشقا ئىشلىدىم ؟
ئىشلىدىم ، دېگەن سوئالنىڭ باشقىچە شەكلى ئىدى .
قىز بۇ گېپىمنىڭ مەنىسىنى چۈشىنىپ مېنىڭ بۇ ئورۇنسىز
سوئالىمدىن خىجىل بولدىمىكىن ؟

مەن بېزەڭلىك قىلىۋاتاتتىم . مەندىكى يولدا تاسادىپىي ئۈچ-
رىشىپ قالغان بۇ ناتونۇش گۈزەلگە بولغان قىزىقىش تۇيغۇسى
مېنى بۇ قىز توغرىسىدا كۆپرەك بىر نەرسىنى بىلىۋېلىشقا ئالدى-
لارنى تاتتى . چۈنكى شۇ كۈنلەردە قەشقەردە ئۆتكۈزۋاتقان غېرىب
ۋە سەرگەردان ھاياتىم ماڭا كۈنسېرى ئېغىر ۋە كۆڭۈلسىز تۇيۇل-
ماقتا ئىدى ، بولۇپمۇ كىشىنىڭ يۇرتىدىكى يېگانىلىق مېنى قىي-
نايتتى . شۇ كۈنلەردە مەن كىملىرىگە ۋە نېمىلەرگە گەپ مۇھ-
تاج ئىدىم . شۇڭا مۇنداق گۈزەل ۋە يېقىملىق قىز بىلەن تونۇ-
شۇپ قالغىنىم ئۈچۈن بەكلا خۇشال ئىدىم . شۇ تاپتا مۇشۇ قىز
قەشقەردىكى كۈنلىرىمنى يەڭگىل ۋە كۆڭۈللۈكرەك ئۆتكۈزۈشۈم-
گە ئەسقىتىپ قالار دېگەن خۇپىيانە ئۈمىد مېنى ئومۇندۇراتتى .
نەدە ئىشلەيسىز ؟ مەن ئۇشتۇم تۇت سۈرىدىم .

قىز ماڭا نېمە ئىشقا ئىشلىدىم ؟ چۈچۈپ قارىدى . شۇ چاغدا بۇ قىزنىڭ
چېھرىدە ۋىلىدە قىلىپ بىر قىزىللىق بايقىدى . ئۇ مېنىڭ كۆز-
لىرىمدىن كۆزلىرىمنى دەررۇ ئاقچىپ يول بويىدىكى كۆك تېرەك-
لەرگە قارىۋالدى .

قىزنىڭ ئاھاڭى مەيۋە ، ئاۋازى تېتىك ئىدى . مەن ھەيران
بولدۇم ، بۇ قىز بارغانسېرى مېنىڭ سوئاللىرىمغا توغرىدىن-توغ-
را جاۋاب بېرىشتىن ئۆزىنى قاچۇرۇۋاتاتتى . ئۆزىنىڭ مەندىن

بىزارلىقنى ئاشكارا بىلىندۈرۈۋاتامدېكىن؟ يا بولمىسا مەن ئوي-لىغاندەك بۇ قىزنىڭ يۈرىكىدە خەققە بىلىندۈرگۈسى كەلمەيدىغان بىر جاراھەت بارمىكىن؟

— شەھەردىكى قايسى ئىدارىدە؟ نېمە ئىش قىلىسىز؟

قىز ماڭا ئاچچىقى كەلگەندەك «شارتتىدە» ئۆرۈلدى. ئەمدى ئۇ چىرايلىق كۆزلىرىنى مېنىڭ كۆزلىرىمدىن قاچۇرمىدى. بۇ كۆزلەر ئەمدى كۆزلىرىمگە تەرسالارچە قادالغانىدى. — شەھەر ئىچىدە بىر باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇتقۇچىلىق

قىلىمەن! لىسا ئانا، رەھىمەت. مېنىڭ ئايلىمىڭنىڭ نېمە

قىزنىڭ ئاناڭدىن بىر زەردىنى ھېس قىلدىم. ئۇنىڭ كۆز-لىرىدىن: «ھە، ئەمدى بولدۇم، نېمانچە بېزەڭ يىگىتىسىز؟» دېگەن سوئالنى كۆرگەندەك بولدۇم. مەن بۇ قىزنىڭ نېمىشقا بۇنچىۋالا چېچىلىۋاتقىنىنى چۈشىنەلمىدىم. ئاخىردا «مىجەزى سەل تەرساراق قىز ئىكەن» دېگەن خۇلاسىگە كېلىپ جىم بولدۇم. «ياق، غۇرۇرى كۈچلۈك قىز ئىكەن» دەپ ئۆزۈمنىڭ خىيالىنى تۈزەتتىم خىيالىمدا. «ئۆز شەخسىيىتىنى قەدىرلەشنى بىلىدىكەن...» مەن بۇ قىز توغرىسىدا ھەرقانداق ئورۇنسىز باھا ۋە سۈپەتلەرنى جېنىم بىلەن ئىنكار قىلىشقا ئورۇنماقتا ئىدىم. بۇنداق پەرىشتىدەك گۈزەل بىر قىز توغرىسىدا كىچىككەنە بولسىمۇ بولمىغۇر خىيالدا بولۇشنىڭ ئۆزى بىر گۇناھ ئەمەس.

ھۇ؟! قانداق قىش. رەھىمەت، مېنىڭ ئايلىمىڭنىڭ نېمە

قىزنىڭ ئاناڭدىن بىر زەردىنى ھېس قىلدىم. ئۇنىڭ كۆز-لىرىدىن: «ھە، ئەمدى بولدۇم، نېمانچە بېزەڭ يىگىتىسىز؟»

دېگەن سوئالنى كۆرگەندەك بولدۇم. مەن بۇ قىزنىڭ نېمىشقا بۇنچىۋالا چېچىلىۋاتقىنىنى چۈشىنەلمىدىم. ئاخىردا «مىجەزى سەل تەرساراق قىز ئىكەن»

دېگەن خۇلاسىگە كېلىپ جىم بولدۇم. «ياق، غۇرۇرى كۈچلۈك قىز ئىكەن» دەپ ئۆزۈمنىڭ خىيالىنى تۈزەتتىم خىيالىمدا.

«ئۆز شەخسىيىتىنى قەدىرلەشنى بىلىدىكەن...» مەن بۇ قىز توغرىسىدا ھەرقانداق ئورۇنسىز باھا ۋە سۈپەتلەرنى جېنىم بىلەن ئىنكار قىلىشقا ئورۇنماقتا ئىدىم.

بۇنداق پەرىشتىدەك گۈزەل بىر قىز توغرىسىدا كىچىككەنە بولسىمۇ بولمىغۇر خىيالدا بولۇشنىڭ ئۆزى بىر گۇناھ ئەمەس.

ھۇ؟! قانداق قىش. رەھىمەت، مېنىڭ ئايلىمىڭنىڭ نېمە

قىزنىڭ ئاناڭدىن بىر زەردىنى ھېس قىلدىم. ئۇنىڭ كۆز-لىرىدىن: «ھە، ئەمدى بولدۇم، نېمانچە بېزەڭ يىگىتىسىز؟»

دېگەن سوئالنى كۆرگەندەك بولدۇم. مەن بۇ قىزنىڭ نېمىشقا بۇنچىۋالا چېچىلىۋاتقىنىنى چۈشىنەلمىدىم. ئاخىردا «مىجەزى سەل تەرساراق قىز ئىكەن»

ھارۋا بەش قەۋەتلىك بىر بىناننىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى.
 — مانا، كېلىپ قالدۇققۇ، مېھمانلار؟
 ھارۋىكەش ئىككىمىزگە قاراپ قويدى. بۇ ئۇنىڭ: «قىزى،
 پۇلنى كىم بېرىدۇ؟» دېگىنى ئىدى. ئىككىمىز بىرلىكتە
 ئالدىمىزدا بىئاراملىق ئىچىدە سۈرىدىم: قىزنىڭ لېلىمىزنىڭ
 قانچە پۇل ئۈستام؟ لېلىمىز بىلىپ بېرىشىمىزگە ئەگىشىپ
 — ئۆزلىرى بىلىپ بېرىشىمىزگە، — دەپدى ھارۋىكەش ماڭا
 قاراپ پەرۋاسىزغىنە. ئۆزلىرىمىزنىڭ ئالدىمىزدا
 مەن «ئۆزلىرى بىلىپ» دېگەن گەپنىڭ قەشقەرچە مەنىسىنى
 ئوبدانلا چۈشىنىپ قالغانىدىم، شۇڭا نېمە دېيىشىمنى بىلمەي
 تەمتىرەپ قالدىم، شۇ ئەسنادا ھېلىقى قىز يانچۇقىدىن بىر تۇتام
 پۇلنى چىقاردى. نېمىشقىدۇر ئۇنىڭ پۇللىرى ساپلا موچەن،
 چوڭلىرى بىر كويلۇق ئىدى. بۇ ئۇششاق پۇللار كىر ۋە پۇرلىدە
 شىپ، پۇرچالغانىدى. ئۇ پارچە پۇللاردىن ئون كوي پۇلنى
 جەملەپ ھارۋىكەشكە ئۇزاتتى. ئۇنىڭ نېمە قىلىدىغىنى؟
 — مانا ئاكا، ئىككىمىزنىڭ. لېلىمىزنىڭ پۇلىنىڭ
 ھارۋىكەش پۇلنى قولغا ئېلىپ، بارماقلىرىغا تۈكۈرۈپ
 تۇرۇپ ئەستايىدىل ساناپ چىقتى. لېلىمىزنىڭ پۇلىنىڭ
 كەم بولماي خېلىم. بۇ ئۆزلىرىنىڭ كىراھەقى
 بولسۇن، ماۋۇ يىگىتنىڭ. نېمە قىلىدىغىنى؟ لېلىمىزنىڭ
 مەن خىجالەتچىلىكتە يانچۇقۇمغا قول ئۇزاتتىم. لېلىمىز
 قىز ئالدىراپ مېنى جەملىدى، لېلىمىزنىڭ قولىمدا
 — شۇك ئولتارسىلا سىلى. پۇللىرى شۇنچە جىقما سىلى
 نىڭ؟ پۇلنىڭ نېمە قىلىدىغىنى؟ لېلىمىزنىڭ قولىمدا
 قويۇن يانچۇققا تولمۇ تەسلىكتە سوزۇلمۇتقان قولۇم قىز
 نىڭ سۆزى بىلەن دىلىغۇللۇق ئىچىدە توختاپ قالدى. لېلىمىز
 — ماڭا بىر قايلىۋەتسىلە ئاكا، چىمگە دەۋاتىلا ئۇ گەپلىرىدە
 نى؟ — قىز بويىنىنى شاپتۇل قېقىپ ھارۋىكەشكە ھۈرپەيدى، —

بۇياق ئۈرۈمچىدىن كەلگەن بىلەنچا، مەن ئۈرۈمچىدىن كەپ قال-
 مىدىم جۇما! مەنچا، مۇشۇ قەشقەرنىڭ كىندىكىدىن بىلىسلىرى.
 ئىككى كوي ئالدىغان يەرگە «بۈپتۈ» دەپ ئون كوي بەرسەم
 خۇش بولماي نېزىقايلىيا تېخى؟ ئاز بولاپ قايتىما كۆڭەللىرىدە؟
 ئانداق بولساچا ئاتنىڭ بېشىنى ياندۇرسىلا ئارقىسىغا، چىققان
 يېرىمىزدە چۈشۈپ قېلىپ باشقا ھارۋا تېپىۋالغىلى. ئەكەلسە
 ئاۋۇ ئون كوينى... ئەھ! قىز قەشقەرچە قىلىپ ئاخىرقى
 فونېمىنى ئىچىگە زەردە ۋە كۈچ بىلەن تارتتى-دە، بويۇندىغىنىچە
 ھېچ تارتىنمايلا قولىنى ھارۋىكەش تەرەپكە ئۇزاتتى. ھارۋىكەش
 قىزغا سۇنىۋاتقان قولىنى دەررۇ تارتىپ، قولىدىكى پۇلنى تۇش
 يانچۇقىغا ئالما-تالما تىقتى ۋە قىزغا قاراپ ھىجايىدى:
 — ۋاي خېنىم، ئاچچىقلىرىنى يامان قىلمىسىلا دەيمەن، يا
 ھەزەت... ما بالىنىڭ ئاچچىقىنى، مۇشتەك تۇرۇپ. چىقىد-
 شىپ قويدۇم دەيمەن ئۆزلىرى بىلەن.
 — شۇنداقما؟ ھە مانداق دېسە... سىلگىزە بەك كىچىك
 كۆرۈنۈپ قاپتۇقتە، بۇ تاپتا. ئەمىسىچا، ئاي پى تۇماقلىرىنى
 ئۈستۈنرەك قىلىپ، كۆزلىرىنى يوغانراق ئېچىپ ئوبدان بىر
 قايلىۋېتىپ ئاندىن چىقىشىلا جۇما خان ئاچچىلىرى بىلەن.
 «ياپىر ماۋۇ كاساپەتنى، قوينىڭ قوزىسىدەك كۆرۈنگىنى
 بىلەن تۇرغانلا بىر بالا ئىكەنغۇ ھوي، بۇ!» دەپ ئويلىدىم مەن.
 قىزنىڭ شۇ تاپتىكى پەيلى-سىياقىغا قاراپ ھەيرانلىق ئىچىدە.
 ھارۋىكەش قىزنىڭ دوقىدىن «غىق» بولدى. ئۇ ئۆزىنىڭ
 قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغانلىقىنى يوشۇرۇش ئۈچۈن، قىزنىڭ
 جاۋىلداشلىرىنى ئاڭلىمىغان بولۇپلا ھارۋىدىن سەكرەپ چۈ-
 شۈپ، ئېتىنىڭ تۆشلىكىنى تۈزەشتۈرگىلى توردى. بىزمۇ ھار-
 ۋىدىن چۈشتۈق. مەن قىزنىڭ ھېلىقى چوڭ سومكىسىنى ھارۋى-
 دىن ئالدىم ۋە قىزغا قاراپ: «ئەللىسىزە ئىلىكەن بىلەن»
 — سىز نەگىرەك بارىسىز؟ سومكىڭىز خېلىلا ئېغىر ئىكەن،

كۆتۈرۈشۈپ ئاپىرىپ بېرى، — دېدىم ۋە مۇشۇ گەپنى قىلىۋېتە
تېپ ئىچىمنىڭ بىر يېرى كۆيگەندەك بولدى. چۈنكى مەن ئاشۇ
تاپتا ئاشۇ قىزنىڭ مەن ئۈچۈن تۆلىۋەتكەن كىرا پۇلىغا قەرزىم
بولۇپ قالغانىدىم. ھارۋىكەش بۇنى بىلىدۇ. مېنىڭ گېپىمنى ۋە
بۇ قىزنىڭ ئالدىدىكى مۇساپىرغا خاس مەيۈسلۈكۈمنى ئۇ ھارۋى
كەش «يوغانلا بىر مۇخبىر ئىكەنۇ، كىرا پۇلى ئۈچۈن مۇشتەك
بىر قىز بالىغا قەرز بولۇپ قېلىپ، ئۇنىڭ بەدىلىگە ئۇنىڭ
سومكىسىنى كۆتۈرۈپ خۇشامەت قىلغىلى تۇردى...» دېگەنگە
جور شى مۇمكىن ئىدى. ئاشۇ قىزمۇ شۇنداق ئويلاۋاتقاندا تا-
يىن، مۇشۇ خىياللار بىلەن ھېلىقى گەپنى قىلىۋېتىپ ۋىلىدە
قىزىرىپ كەتتىم ۋە خۇدۇكسىرىگەندەك ھارۋىكەشكە يەر تېگىدىن
قاراپ قويدۇم. ئەسلىدە چىن گەپنى قىلسام بۇ تۇيغۇ مېنىڭدە
يوقمۇ ئەمەس ئىدى. لېكىن مۇھىمى نېمىشقىدۇر بۇ قىزدىن
ئايرىلغۇم كەلمەيۋاتاتتى. ھېچبولمىسا، ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ نەدىلە-
كىنى بولسىمۇ بىلىۋالسام دەيدىغان بىر خۇپىيانە مۇددىئا مېنى
دەيدەيگە سالماقتا ئىدى. قىز بىر قولى بىلەن بىر تازچۇقنى
كۆرسەتتى: «ماھى پالەككە پەنجانغا ئالغىسىڭنىڭ نىمە نەقەستە
— ئۆيۈم ئاينا ئەۋەدە، ئۆزۈم كۆتۈرەلەيمەن، رەھمەت سىل-
گە. سىلەدەك بىر مۇخبىرنى ئىشقا سالغىلى بولامدىغان، سىما
ئۇ ئاپئاق ۋە ئۇششاق چىشلىرىنى كۆرسىتىپ كۈلدى ۋە
قولىنى مېنىڭ قولۇمدىكى سومكىغا ئۇزاتتى. ئۇنىڭ نىمە
— ياقەي، نەدىكى گەپنى قىلىسىز. ھېچبولمىسا تار كوچى-
نىڭ ئاغزىغا بولسىمۇ ئاپىرىشىپ بېرى. سىمەن، رەھمەت.
— سەت بولدىغۇ؟ ئۆزلىرىنى ئاۋارە قىلىپ، — قىز ئاغزىدا
شۇنداق دېسىمۇ، دەررۇ ماڭا يول باشلاپ ماڭدى. مەنمۇ قىزنىڭ
ئارقىسىدىن ئەگەشتىم. سىماڭ ئىلگىرىگە بىر نەقەستە ئالغىلى
— ھېزى بولسىلا جۇما مۇخبىر ئەپەندىم. قەشقەرنىڭ قىزلى-
رى يامان كېلىدۇ، شاما قىلىۋەتمىسۇن يانا. ئۆزلىرىمۇ يادا

شۈمەكتەك بولاپ قاپلا قايلىسام. قەشقەر دېگەن يامان شە جۇما.
 قىھ، قىھ، قىھ، — قىلىپ كۈلدى ھارۋىكەش قىز ئالدىدىن
 ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن ماڭا قاراپ بىر كۆزنى قىسىپ.
 قىز ئارقىسىغا «شارتتىم» ئۇرۇلۇپ ھارۋىكەشكە ھۆرپەيدى
 ۋە نېمىندۇر بىر نېمە دېمەكچى بولۇپ توختاپ قالدى. ھارۋىكەش
 يەنە دەككىسىنى يېيىشتىن ھەزەر ئەيلىدى بولغاي، نېرىسىدا
 خېرىدار ساقلاپ تۇرغان ھارۋىكەشلەر توپىغا قاراپ ۋارقىرىغان
 بولۇپ كېتىپ قالدى: نېمە ئىش بولدى؟
 — ھاي مەمەت تۇرسۇن، ئوقەت قانداراق؟
 قىز ئارقىسىغا ئۇرۇلۇپ ماڭدى. مەن شۇ چاغدىلا قىزنىڭ
 قولىدا كىچىكرەك بىر يالتىراق سومكىنىڭ بارلىقىغا دىققەت
 قىلدىم. سومكىنىڭ ئوچۇق ئاغزىدىن بىر كونا چىت كۆڭلەك
 ۋە ئۆڭۈپ كەتكەن يېشىل يۇڭ ياغلىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇ
 قىز بۇ سومكىنى ھارۋىغا چىققاندىن بېرى نېمىشقىمۇ زادىلا
 قولىدىن ئاجراتمىغانىدى.
 بىز قىز كۆرسەتكەن تارچۇق كوچىنىڭ ئاغزىغا كېلىپ
 توختىدۇق. قىز ئارقىسىغا ئۇرۇلۇپ ماڭا قاراپ كۈلۈمسىردى:
 — سىلگە جاپا سېلىپ قويدۇم، ئەمدى ئۆزۈم چىرىپ كېتە.
 لەيمەن، نېمە ئىش بولدى؟
 مەن قولۇمدىكى چوڭ سومكىنى ئۇنىڭغا ئۇزاتتىم.
 — ئۆيگە باشلىسام بولىتى. — قىز سومكىنى قولغا
 ئېلىپ تەڭقىسچىلىق ئىچىدە جىلمايدى.
 — ياقەي، رەھمەت. كېيىن. — خوش ئەمەسمە؟
 مەن قىيماسلىق ئىچىدە ئۇنىڭ كۆزلىرىگە تىكىلدىم ۋە ئار-
 قامغا ئۆرۈلدۈم. قىز مۇ تارچۇق تەرەپكە يۈرۈپ كەتتى. بىر چاغدا
 ئارقامغا قارىسام ئۇ بىر ئىشكىنىڭ ئالدىدا ئاشۇ ئىشكىتىن يۈگۈ-
 رۇپ چىققان ئىككى بالىنىڭ باشلىرىنى سىلاپ، ئۇلارغا نېمىلەر-
 نىدۇر دەۋەتتەتۇ. ئۇ بالىلار ئالتە يەتتە ياشلاردا كۆرۈنەتتى.

ئاڭلاپ قالدىم. شۇنىڭ بىلەن ياتاقنىڭ ئىشىكىنى تاقاپ شەھەرگە قاراپ چاپتىم. شۇ تاپتا پەيزاۋاتنىڭ ئاپتوبۇسىغا ئولگۈرەلەيتتىم. لائىمەس، خۇدايىم ئىشىمنى ئوڭغا جورسا كالىپدارنىڭ پۇلىنى ئېلىپ كەچكە قەشقەرگە قايتىپ چىقالايتتىم.

ناھىيە-يېزىلارغا ئاپتوبۇس قاتنايدىغان ئاپتوبۇس بېكىتىگە كېلىپ بېلەت ساتىدىغان تۆشۈككە بېرىپ سۈرۈشتۈرسەم، پەيزىدە-ۋاتنىڭ ئاپتوبۇسى تېخى ماڭماپتۇ، ئاپتوبۇس يەنە بىرەر سائەت-تىن كېيىن ماڭغۇدەك، ئاپتوبۇسمۇ توشماپتۇ. مەن خائىر جەم بولدۇم ۋە ۋاقىت ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن بېكەتنىڭ ھويلىسىغا چىقىپ بىر چەتكە تاشلاپ قويۇلغان ئاپتوبۇسنىڭ ئەسكى چاقىغا ئولتۇرۇپ تاماكا چەككەچ، بېكەتنىڭ ھويلىسىدىكى كېلىپ-كېتىپ تۇرغان ئاپتوبۇس ۋە يولۇچىلارنى تاماشا قىلىشقا باشلىدىم.

بېكەتنىڭ ئىچىدە ئادەملەر كۆپ بولۇپ، بەزىلىرى ماڭا ئوخشاش ئاپتوبۇسنىڭ توشۇشنى كۈتۈۋاتقانلار، بەزىلىرى كېلىدىغان ئادىمى بارلار ياكى ماڭىدىغان ئادەملىرىنى ئۈزۈتۈشقا چىققانلار، بەزىلىرى بېكەتتىن ماكان تۇتقان بىكارچىلار، يەنە بەزىدە-لىمىرى بولسا ئېلىپ-ساتارلار ئىدى. بېكەت ئىچىدە تەرتىپ ساقلىدىغۇچى ساقچىلارنىڭ ئارىلاپ يۈرگىنىگە قارىماي يانچۇقى تەتۈر ئۆرۈلۈپ قالغانلارنىڭ ياكى سومكا، چامادانىنى ئوغرىغا ئالدۇرۇپ قويغانلارنىڭ داد-پەريادى پات-پات ئاڭلىنىپ قالاتتى. يېڭىلا توختىغان ئاپتوبۇسنىڭ ئىشىكىدە، مېڭىش ئالدىدا تۇرغان ئاپتوبۇسنىڭ ئەتراپىدا، بىرنەچچە ئىلمەنچىلەر تەمتىرىشىپ يۈرۈشەتتى. ئالدىغا تەنزە ئېسىۋېلىپ گازىر-پۇرچاق ساتىدىغانلار، مېۋە-چېۋە، تاڭگازا، قەنت-گېزەك، نان، سامسا ساتىدىغانلار كەشپىلەر توپىنى ئارىلاپ ئاپتوبۇسنىڭ كۆزنەكلىرىگە بويۇندۇشۇپ بەس-بەس بىلەن ۋارقىرىشاتتى.

مەن تاماكامنى چېكىپ بولۇپ ئورنۇمدىن تۇردۇم. دە، بىر دەسسەپ، ئىككى دەسسەپ بىر يەرگە غۇزمەكلىشىۋالغان بىر توپ

ئادەملەرنىڭ قېشىغا كەلدىم. قارىسام يىگىرە ئۈچ يىگىرە تۆت ياشلاردىكى بىر يىگىت اداق پەرگىلا بىر قولىغا يىگىت ساقچى «ئۈچ قارت ئويۇنى» قىلىۋېتىپتۇ. ئۇنىڭ يېنىدا يەنە ئىككى ئويۇن يىگىت ھەدەپ پۇل تىكىپ ئوينىغان بولۇپ خەقلەرنى دەيدەيگە سالغىلى تۇرۇپتۇ. بۇلار ئەسلىدە ھېلىقى قارت ئويۇنى قىلىۋاتقان يىگىتنىڭ ھەمبىرىكلىرى بولۇپ، كىشىلەرنى قىزىقتۇرۇش ئۈچۈن ئۆزئارا تونۇشمىغان بولۇشۇپ بولۇپ پۇل تىكىشىدىكەن. ئادەملەرنى ئارىلاپ كېلىپ قارت ئوينىۋاتقان يىگىت بىلەن ئۇنىڭ يېنىدا «ھە-ھۇ» دەپ باز-بازغا سېلىۋاتقان يىگىتنىڭ بېلىكىدىن كاپ قىلىپ تۇتۇۋالدى. دە، ئىككىسىنىڭ قولىنى چېتىپ كويۇرما سالىدى، ئۇنىڭ باشقا ئىككى شېرىكى «پارت» لاقىلىپ قاچتى. ساقچى ئۇلارنى قوغلىدى ۋە ئىككى تاقلاپ بېرىپلا خوراز مېكىيانىنى پوكلىغاندەك باسىمىدىۋالدى. دە، ئۇلارنىڭ قولىنىمۇ بىر-بىرىگە چېتىپ كۆتۈرگەن تەپكىنچە ھەيدەپ كەلدى، ئاندىن بۇ تۆت يىگىتنى نى ئالدىغا سېلىپ ئېلىپ كەتتى. قىلىشقا كەلسەك...

ئۇلارنىڭ «ئۈچ قارت ئويۇنى» نى ئېرەك قىلىپ ۋاقىت ئۆتكۈزۋاتقان ئادەملەر ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن قارىشىپ قېلىشتى. ھېلىقى قارىتىلغان باز-بازغا سېلىشى بىلەن پۇل تىكىپ قويۇپ ئۆتۈرۈۋەتكەن ئىككى دېھقان ئۆتۈرۈۋەتكەن پۇللىرىنى قايتۇرۇۋالماقچى بولۇشۇپ ساقچىنىڭ ئارقىسىدىن پالاقلاپ يۈگۈرۈشتى. بىر رىئە، ئىككى رىئە، ئۈچ رىئە، تۆت رىئە، بەش رىئە، شۇ ئەسنادا، ئادەملەر توپىنىڭ ئارىسىدا زىلغىنە بىر ئاۋاز ئاڭلاندى:

— سەدىقى بالانى يەرە تۆۋە گۇناھنى، ئەي ئەزىز ئاتىلار، ئاكىلار، ئاتىغىنىڭلار بولسا بېرىڭلار. سىلەرگە خۇدا رەھمەت قىلسۇن! سېلىپ ئادەملەرگە ئىشەنكەنلىكى ئۈچۈن سەيئەت قىلىپتۇ. بۇ ئايالنىڭ ئاۋازى ئىدى، بۇ ئاۋاز شۇنچە مەيلىن، شۇ قەدەر

مەسكەن ۋە تەسەرلىك ئىدى. بۇ ئاۋاز نېمەشقىدۇر ماڭا تونۇشما
 تەك بىلىندى. ئارقامغا ئۆرۈلۈپ ئاۋاز چىققان تەرەپكە قارىدىم.
 بېشىغا كونىرىغان يېشىل يۈك ياغلىق چىگىپ، ئۇچىسىغا ئۇ
 يەر-بۇ يېرى يىرتىلغان ھاۋارەڭ چىت كۆڭلەك ۋە ئەرەكشىنىڭ
 ئۇششاق چىخ يوللۇق ناۋاترەڭ ئەسكى كاستومىنى كىيىۋالغان
 بىر ئايال مەن تەرەپكە ئارقىسىنى قىلىپ، ئاپتوبۇسقا قىستىلىپ
 چىقىۋاتقان ئادەملەردىن پۇل تىلەۋاتاتتى. يولۇچىلار ئۆزلىرىنىڭ
 ئالدىراش ۋە بىسەرەجانلىقىغا قارماي ئۇنىڭ قولغا پۇل تاشلاپ
 بېرىۋاتاتتى. ئاپتوبۇسقا چىقىپ ئولتۇرۇپ بولغانلىرى ئۇنى چا-
 قىرىپ دېرىزە كۆزىدىن قولىنى چىقىرىشىپ ئاتىغانلىرىنى
 تۇتقۇزۇپ قويۇشۇۋاتاتتى. بۇ ئايالنىڭ بىلىنىشى پەقەت پۇل
 ئۇ ئايالنىڭ كىيىملىرى ئۆزىگە كەڭ ۋە چوڭ كېلىپ قالغان.
 ئىدى. ھە دەپمىلا ھېلىقى ئاپتوبۇس قوزغىلىپ يۈرۈپ كەتتى.
 ھېلىقى ئايال ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ مەن تۇرغان توپ تەرەپكە قاراپ
 كەلدى: بۇ ئايالنىڭ پەندىسى مېنىڭ ئىچىمگە پىشىپ
 — سەپىرىڭلار ئوڭۇشلۇق بولسۇن، خۇدايىم سىلەرنى كۆزى
 يوق بالا-قازادىن، خېيىم-خەتەردىن ساقلىسۇن. بۇ ئايالنىڭ
 تىلەمچىگە قاراپ چۆچۈپ كەتتىم. ئۇ ئەتىگەن مەن بىلەن
 بىر ھارۋىدا ئولتۇرۇپ ماڭا سەمەنگىچە ھەمراھ بولغان ھېلىقى
 ئوقۇتقۇچى قىز ئىدى. مەن ئىشەنگۈم كەلمەي، كۆزلىرىمنى
 ئوۋلىۋېتىپ ئۇنىڭغا قايتا سەپالدىم. بۇ ئايالنىڭ پەندىسى
 شۇنداق، مەن خاتالاشمىغاندىم. ئەنە، مېنى بىردەمنىڭ
 ئىچىدىلا ئۆزىگە مەھلىيا قىلىۋالغان بۇلاقتەك شەھلا كۆزلەر،
 قىياقتەك قاشلار، كۆيدۈرگۈچى زىناقىلار... بۇ ئايالنىڭ
 مەن ئۇ قىزنىڭ تۇنۇش چىرايىغا قاراپ ئاغزىمنى ئاچقىنىم.
 چە ھاڭ-تاڭ بولۇپ تۇرۇپ قالدىم. بۇ ئايالنىڭ پەندىسى
 ئۇ قىز ھەر بىر ئادەمنىڭ ئالدىغا دېگۈدەك كېلىپ توختاپ
 ئۆتەتتى. ئۇنىڭ ماڭا ئاجايىپ جەزىبىلىك بولۇپ كۆرۈنگەن چە.

رايى شۇ تاپتا سەلگىنە تۇتۇلغانىدى. كۆزلىرى بىر چىلىك سەلگىنە
 كىنىلىك ئىچىدە بىچارىلەرچە تەلمۈرۈپ پىلىدىرلايتتى. ئۇنىڭ ئىچىدە
 بۇلۇتتەك قارا ۋە قويۇق چاھ گۈزەل بويىنى ئەسكى ياغلىق ئىچىدە
 مۇ بىللوردەك سۈزۈك ۋە جەلپكار كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ ياش ۋە
 چىڭ كۆكسى ئۆزىگە چوڭ ۋە كەڭ كېلىپ قالغان ئەرەنچە كاستۇ-
 منى بۆرتۈپ كۆتۈرۈپ تۇراتتى. قوپال ۋە ئەسكى كۆڭلەك
 ئىچىگە يوشۇرۇنغان سەرۋىدەك زىبا قامىتى پىشقان، تولغان
 ھەمدە گادايلققا بويسۇنماي بىر خىل تەرسا گۈزەللىك بەخش
 ئەتەتتى. نامراتلىق گۈزەللىكى تېخىمۇ رومانىكىلىق تۈسكە
 ئىگە قىلىدۇ، ۋايىغا يەتكۈزىدۇ. چۈنكى نامراتلىق چىنىلىقتۇر.
 — كۆرگەن ياخشى-يامان چۈشۈڭلارنىڭ ھەققىدە، روھ-ئەر-
 ۋاھلارنىڭ ھەققىدە ئاتىغىنىڭلارنى بېرىڭلار، سەخى جەننەتى،
 خۇد رەھمىتى، — قىز زادىلا دۇدۇقلىمايتتى. چىرايى خاتىرجەم
 كۆرۈنەتتى. ئۇ ئادەملەرگە خۇددى ئۆتكۈزۈپ قويغىنى باردەك
 ئىشەنچ بىلەن دېدىل تىكىلەتتى. ئۇنىڭ گويا ئالدىدىكى ئادەمنىڭ
 مۇسۇلمانچىلىقىنى، ئادىمىيلىكىنى، ئەر كەكلەرچە سېخىيلىقىنى
 سىناۋاتقاندەك بىر خىل قەتئىي سوراق مەنىسىدە تىكىلىشىلىرى
 ئۇنىڭ ئالدىدىكى ھەرقانداق ئادەمنى تەمىرتىپ قويۇۋاتاتتى. بۇ
 تىلەمچى قىزنىڭ سىياقىدىن، تىكىلىشىلىرىدىن، ئاشۇ مەيىن
 ئاۋازنىڭ تەسىرلىك تېمبىرىدىن، ئىشقىلىپ ئۇنىڭ بارلىقىدىن
 كىشى رەت قىلىپ بولماس دەرىجىدىكى بىر خىل كۈچ ئۆرىدەپ
 تۇراتتى. شۇڭا، ئۇ ئالدىغا كېلىپ توختىغان ھەربىر ئادەم ئىخ-
 تىيارسىز قوللىرىنى يانچۇقىغا ئۇزۇتۇشاتتى. مەن نېمىشقىدۇر
 قاتتىق خىجالەتچىلىك ۋە دەككە-دۈككە ئىچىدە قالدۇم. ئالدامچە-
 لىق ئۈستىدە «قولغا چۈشۈپ» قالغىنى ئۇ قىز بولماي ئەكسىچە
 ئۆزۈمدەك، كۆڭلۈمنى بىر ئەنسىزچىلىك قاپلىدى. مەن نېمىش-
 قىدۇر ئاشۇ قىز مېنى كۆرۈپ قالغۇچە بۇ يەردىن يوقىلىشىنى
 ئويلىدىم. لېكىن پۇتلىرىم ئىختىيارىمغا بويسۇنماي خۇددى يەرگە

مخلاپ قويغاندەك قىمىر لىيالىمىدىم. ئۇنىڭ ئىچىدە ئۇنىڭ ئىچىدە
بىر كەمدە قىز مېنى ئۇشتۇمتۇت كۆرۈپ قالدى. مەن
ئۇنىڭ كۆزلىرىگە قورقۇپ كەتكەندەك ئەندىشە ئىچىدە تىكىلىدىم.
قىز بىر نەپەسكە سەلگىنە تېڭىرقاپ قالدى. ئۇنىڭ مەرمەردەك
سۈزۈك يۈزى ۋىللىدە قىزارغاندەك بولدى. كۆزلىرىدە يېنىكىگىنە
بىر ئەندىكىش زاھىر بولدى. بۇلار پەقەت كۆزنى يۈمۈپ. ئاچقىدە
چىلىك ۋاقىت ئىچىدىلا يۈز بەرگەندى. بۇ ئۆزگىرىشلەرنى،
ئىشىنىمەنكى، مەن ۋە ئۇنىڭدىن بۆلەك ھېچكىم سېزىپ ئۈلگۈ.
رەلىمىدى. قىز ھە دېمەيلا ئۆزىگە كېلىۋالدى. ئۇنىڭ چىرايىدا
قانداقتۇر مەن كۈتكەن ھودۇقۇش، بىسەرەمجانلىق ۋە خىجالەتچىدە
لىكىنىڭ ئەكسىچە، بىر خىل بىپەرۋالىق، خاتىرجەملىك ۋە ھەتتا
باشقىلار سەزگۈسىز دەرىجىدىكى مەغرۇرلۇق ئەكس ئېتىپ قال-
دى. مەن ئۇنىڭ چىرايىدا ئەكس ئېتىۋاتقان بۇ خىل ئالامەتلەرگە
قاراپ بىردىنلا بۇ قىزنىڭ ئەسلىدىلا مەن ئويلىغاندەك ئۈنچىلىك
ياخشى قىز ئەمەسلىكىنى، ئەكسىچە قولىدىن ھەرقانداق ئىش
كېلىدىغان كازاپ، ساختىپەز ۋە ئۆتۈپ كەتكەن بىر ساپساپچى
ئىكەنلىكىنى جەزم قىلدىم ۋە نېمىشقىدۇر كۆڭلۈم بىردىنلا
يېرىم بولدى. مەن پىتى پىتىدە رەنە، ئەلەنە مە رەنە مەلەنە
ئۇ قىز مېنىڭ نېمە ئويلاۋاتقانلىقىمنى بىلىپ تۇرغاندەك
ئىدى. ئۇ ماڭا خۇددى ياراتمىغاندەك سوغۇق نەزەردە «لاپىدە»
بىر قازاپ قويۇپ ئالدىدىكى ئادەمگە يۈزلەندى. ئۇنىڭ تەن رەشى
خۇدا رەھمەت قىلسۇن. سەپەرلىرى ئوڭۇشلۇق بولسۇن
ئىلاھىم. مەن نە رەتلىشىم ئۇ ئىچىدە رەنە مەلەنە رەنە مەلەنە
ئۇ ھېلىقى ئادەم ئۇزاتقان پۇلنى ئالغاندىن كېيىن ئۇدۇل
ماڭا قازاپ كەلدى. ھودۇققىنىمىدىن نېمە قىلارنىمى بىلىمەي قال-
دىم. يۈرىكىم دۈپۈلدەپ سېلىپ كەتتى. ئارقامغا ئۆرۈلۈپلا
قېچىشنى ئويلىدىمۇ، لېكىن تۇرغان جايىمدا روھىم چىقىپ كەت-
كەندەك ھاڭۋاقتىمىچە قىمىر لىيالىماي تۇرۇپ قالدىم. بۇ چاغدا

بۇ يەردە توپلىشىپ تۇرغان ئادەملەر بىرلەپ-ئىككىلەپ تارقاشقا باشلىغاندىن يېنىمدا تىجارەتچى سىياقىدىكى ئىككى ئادەم ئۇزۇن ئارام قىزغىن پاراڭغا چۈشكەندى. قىز ماڭا يېقىن كېلىپ بەتمۇ بەت يۈزلەندى.

— قېنى، مۇخبىر يىگىت، خۇدا يولىدا سىلىنىڭمۇ ئاتىغان-لىرى يوقمۇ؟ ئانىمىز بۇۋى پاتىمەنىڭ ھەققىدە، غېرىب-غۇرۇۋا-لارنىڭ ھەققىدە، يېتىم-يېسىرلارنىڭ ھەققىدە... مەن ھېچ نەرسىنى ئويلاشقا ئۈلگۈرەلمەي قولۇمنى يانچۇقۇم-غا ئۇزاتتىم. قۇلۇمنىڭ ئۈچى يانچۇقتىكى ئازغىنە پۇلغا تېگىشى بىلەن تەڭلا قانداقتۇر بىر يېرىم «ۋىزىتدە» قىلىپ كۆيگەندەك قىلدى ۋە پەقەت شۇ چاغدىلا ئۆزۈمگە كەلگەندەك بولدۇم.

— ھېلىقى كىراغا تولىۋەتكەن پۇلڭىزنى قايتۇرۇۋالدىڭىز-دە ئاخىر، — دېدىم قولۇمغا چىققان بەش سوم پۇلنى ئۇنىڭغا ئۇزۇر تىۋىتىپ قىز ئاڭلىيالىغۇدەك پەس ئاۋازدا. ئۇ قىز كۆزۈمگە تىكىلىپ قۇۋلارچە كۈلۈمسىرىدى: — پۇل دېگەن جىمى ئادەمگە تاتلىق-ھە، يوغان يەرنىڭ مۇخبىرى بولسىمۇ.

مەن ئۇن چىقارمىدىم. ئۇ قىز مەن ئۇزاتقان پۇلنى ئىككى-لەنمەي ئالدى ۋە ئۈنلۈك ئاۋازدا دېدى: — نېمىلا دېگەن بىلەن چوڭ شەھەرنىڭ ئادەملىرى سېخىي بولىدىكەن. رەھمەت، مۇخبىر غوجام. خۇدايىم تەنلىرىنى سالا-مەت، بەخت-پېشانىلىرىنى ئوڭ قىلسۇن.

— يېنىڭىزدىن پۇل ئۆكسىمسۇن دەپ دۇئا قىلىڭ ماڭا، — مەن چاقچاق ئارىلاش كۈلۈمسىرىدىم. قىز كۈلۈۋەتتى ۋە ئىككى ئالدىنى يېيىپ يۇقىرى ئاۋازدا دېدى: — يانچۇقلىرىدا ھەر دائىم ئاق تەڭگە جىرىڭلاپ تۇرسۇن، بىزدەك يېتىم-يېسىر، غۇرۇۋا ساھىللارغا سەدىقە بېرىگەندە

قوللىرى ئۇنداق تىترلىمىگە ئىلاھىم. ئۇنىڭ بېشىغا مەيدان
 — ئالماق ئاسان بولغان بىلەن، بەرمەك قىيىن ئىكەن خېلى
 نىم، بولۇپمۇ پېقىردەك مۇساپىرلىق كۈچىسىدا ھالسىراپ قال-
 غاندا، — مەن پەس ئاۋازدا چاقچاق قىلدىم. بۇ ئىشقا مەيدان
 — ماڭا شاگىرت بولاملا-يا غوجام؟ يۈزلىرىنى ئازراقلا قېلىن
 قىلىشلىرى پۇل دېگەن ئۆزى كېلىدۇ، — دېدى قىز پەس ئاۋازدا
 كۈلۈپ تۇرۇپ. بۇ ئىشقا مەيدان
 — جان دەيتتىم، لېكىن شۇ. بۇ ئىشقا مەيدان
 — يۈزلىرىدىن كېچەلمەيلا يىگىت. بۇ يول — پەسلىك يولى.
 يۈز ۋە ئۇياتنى بىر تەرەپكە قايرىپ قويالسىلا، ئاندىن بىلى-
 — سىزگىمۇ كېرەكقۇ شۇ يۈز ۋە ئۇيات؟ ئاشۇ چىرايىڭىز
 بىلەن قانداقلارچە. — مەن زەردىلىك كۈلۈمستىرىدىم. شۇ
 تاپتا مەن بىردىنلا قىزنى قانداق ئىنكاس قايتۇراركىن دەپ ئۈنىڭ-
 غا تىكىلدىم. قىز خۇددى مېنىڭ شۇنداق دەيدىغىنىمنى ئاللىقا-
 چان بىلىدىغاندەك، گېپىمنى قېتىغىمۇ ئېلىپ قويماي، ماڭا
 دېدىل تىكىلگىنىچە گېپىمنىڭ بېلىگە «تەپتى»: بۇ ئىشقا مەيدان
 — بۇ يەرگە كېلىپ قاپلىغۇ ئۆزلىرى. تۇرمۇش ئۆگىنىي
 دەپمۇ؟ بۇ ئىشقا مەيدان
 قىز ئەمدى ئۆزى توغرىسىدا سۆزلىشىشتىن ئۆزىنى قاچۇ-
 رۇۋاتاتتى. مەنمۇ ئۇنىڭ رايىغا بېقىپ، سۆزىگە ئۇدۇل جاۋاب
 بەردىم: بۇ ئىشقا مەيدان
 — پەيزىۋانقا بارماقچىدىم. ئاپتوبۇسنىڭ مېڭىشىنى كۈتۈۋا-
 تىمەن. بۇ ئىشقا مەيدان
 قىز كۈنگە لاپىدە قاراپ قويۇپ دېدى: بۇ ئىشقا مەيدان
 — يەنە ئىككى سائەتتىن كېيىن ماڭىدۇ. ھازىر تېخى ئەتە-
 گەن. جۈرسىلە ئاۋۇ ئاشپۇز ۇلغا چىرىپ بىردەم-يېرىمدەم ئولتۇ-
 رۇلى، — قىز بېكەت دەرۋازىسىنىڭ ئالدىدىكى يولىنىڭ ئۇ تەرە-
 پىنى كۆرسەتتى. بۇ ئىشقا مەيدان

— ئاپتوبۇسقا ئۆلگۈرەلمەي قالارمەنمىكىن؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە سىزنىڭ ئوقىتىشىڭىزگە تەسىر بېرىپ قويماس بولماس — مەھجۇلۇق ئىچىدە غودۇڭشىدىم. گەپنىڭ راستىنى ئېيتسام، بۇ قىزنى بىر چۈشىنىپ بېقىش ئىستىكىدە تاقىتىم تاق بولۇۋاتقان بولسىمۇ، شۇنچە خەقنىڭ كۆزىچە ئۇنىڭ بىلەن يانمۇيان مېڭىش ماڭا قانداقتۇر بىئەپ تۇيۇلۇۋاتاتتى.

— قەيەرنىڭ ئاپتوبۇسى سائەت نەچچىدە كېلىپ، سائەت نەچچىدە ماڭىدىغانلىقىنى بەش قولىمۇدەك بىلىمەن. خاتىرجەم بولسىلا يىگىت، يەنە ئىككى سائەت بار دېدىمۇ، شۇ گېپىمگە ئىشەنسەن. بىر يىلدىن بېرى خۇدانىڭ قۇتلۇق كۈنى مۇشۇ يەردىمەن، ھەتتا بۇلار ماڭا ياد بولۇپ كەتكەن. مېنىڭ «ئوقىدىم» گە كەلسەك، ھېچقىسى يوق، بىر كۈنلۈك نورمام ئاللىقاچان توشتى، سىلى بەرگەن بەش كوي بىلەن، — قىز كۈلۈۋەتتى ۋە كۆڭلۈمدىكىنى تۇيۇپ قالغاندەك ئۆزىنىڭ باش-بويىغا بىر قارۋېتىپ دەدى، — سىلى ئاۋۋال مېڭىپ تۇرسىلا، مەن جىندەك تۇرۇپ ئارقىلىرىدىن بارىمەن، — قىز ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ كېتىپ قالدى.

«يەنە تېخى كۈنلۈك ۋەزىپە-نورمىسى بار ئىكەن-دە، توۋا! قانداق قىز بۇ! ئۆزۈمچە قورۇنۇپ كېتىپتىمەن، خۇددى مەن تىلەمچىلىك قىلىۋېتىپ ئۇنىڭغا يولۇقۇپ قالغاندەك. خىجىل بولايىمۇ دېمەيدىغۇ.» مەن ئۇنىڭ ئارقىسىدىن بىر ھازاغچە قاراپ تۇرۇپ، قاتار-قاتار ئاپتوبۇسلارنىڭ ئارىسىدا ئۇنىڭ قارىسى يۈتۈپ كەندىن كېيىن، ئۇ كۆرسەتكەن ئاشپۇزۇل تەرەپكە ماڭدىم. شۇ تاپتا بۇ قىزنىڭ ئۆتمۈشى ۋە ئۇنىڭ خاراكتېرى مېنى قاتتىق قىزىقتۇرماقتا ئىدى. كاللام ئۇ قىز توغرىسىدىكى ھەرخىل قەيەس، تەسەۋۋۇر ۋە باھالار بىلەن تولغانىدى. مېن ئاشپۇزۇلنىڭ ئالدىغا كېلىپ بىرتال تاماكا ئوراپ تۇتاشتۇردۇم ۋە ئۇ قىزنىڭ يېتىپ كېلىشىنى كۈتكەچ خىيالغا چۆمدۈم.

ئىتتىپەن ئىلتىمە؟ نىيىتىمىز 5 رەھمان، رەھمانە لىقە، رەھمانە

نەمە — رەھمانە رەھمانە بىرەپ بىرەپ رەھمانە رەھمانە

— سوغۇقتا ئالادا نۇرغىچە، ئاشخانغا چىرىپ ئولتۇرۇپ

نۇرسلا بولماسىدى؟ — مەن چۆچۈپ ئارقامغا ئۆرۈلدۈم. بۇ

ھېلىقى قىز ئىدى. تىلەمچى قىز ئۈستۈبىشنى يەڭگۈشلەپ ئۇل-

گۈرۈپتۇ. ئۇنىڭ قامىتىگە قاراپ ئاغزىمنى ئېچىپ قالدىم. كۆز

ئالدىمدا پورەكلەپ ئېچىلغان بىرگۈل تۇراتتى. ئۇنىڭ بۇدۇر ۋە

قويۇق چېچى قامىدەك تۈۋىلىنىپ دولقۇنلاپ تۇراتتى. سوغۇقتىن

سەل قىزارغان يۈزى ئۇنىڭ چېھرىگە بىر خىل ھالەتكە گۈزەللىك

بەرگەندى. ئۇنىڭ روشەن، چوڭ ۋە بۇلاقتەك شەھلا كۆزلىرى

بىر شادلىقتىن نۇرلىنىپ كەتكەندى. ئۇز تۇرمۇشىدىن رازى،

بىخەم ۋە بەختلىك قىزلارنىڭ كۆزلىرىلا شۇنداق چاقنايدۇ. ئاق،

سۈزۈك بويىنى ئۇنىڭ قۇلىقىدىكى ئالتۇن زىرە ۋە ئۆزىگە بەكمۇ

ياراشقان تۇخۇم سېرىقى پوپايىكىسىنىڭ قايتۇرغان نۇرى بىلەن

تېخىمۇ نازۇك ۋە تېخىمۇ سۈزۈك كۆرۈنەتتى. قارامتۇل كۈلرەڭ

سارجىدا تىكىلگەن تارغىنە يوپكىسى، قاردەك تازا ئاق توفلىسى

(بايا ئۇ پاشىسى ماكچىيىپ كەتكەن بىر قارا توفلى كىيىۋالغا-

ندى) ئۇنىڭ بويىنى ئېگىز ۋە تېخىمۇ زىلۋا كۆرسىتەتتى. بۇ

كىيىملەر ئۇنىڭ قامىتىدىكى جىمىكى ئېنىقلىقىنى نامايان قىل-

لىپ، ئۇنىڭ پۈتكۈل قىياپىتىنى ھەم بىر نازۇك زىبالىق ھەم

بىر ئەمدىلا تولۇپ كېلىۋاتقان جەزىبىلىك ئىچىدە بەرقلەپ،

ئۇنى بەكمۇ دىلرەپا قىلىپ ئۆزگەرتىۋەتكەندى. نىيىت نىيەت

قىنى قېنى جۈرسىلە. ئىلتىمە ۋە رەھمانە رەھمانە رەھمانە

قىزنىڭ يۇمشاق ئاۋازى مېنى گالۋاڭلارچە مەستخۇشلۇق

ئىچىدىن ئويغاتتى. رەھمانە رەھمانە رەھمانە رەھمانە رەھمانە

— خىزمەتتىن چۈشۈپسىز-دە؟ — مەن ئۆزۈمگە كېلىپ چاقلا

چاق قىلدىم. رەھمانە رەھمانە رەھمانە رەھمانە رەھمانە

— شۇنداق بىر خاسىيەتلىك خىزمەت دەپسەلە يانا كېلىپ،

— قىز ھېچ تارتىنماي كۈلۈپ جاۋاب بەردى . مەن ئۇنىڭغا تەشەببۇس
 جۈپ ئىچىدە قاراپ قويۇپ ئاشپۇزۇلنىڭ ئىشىكىگە باقىدىم . شۇ
 چاغدا مەن ئۇ قىزنىڭ قولىدىكى كىچىكرەك يالتىراق سومكىسىنى
 دىققەت قىلدىم . بۇ چۈشتىن ئىلگىرى مەن ئۇنىڭ قولىدا كۆرگەن
 سومكا ئىدى . ئۇ سومكىنىڭ ئوچۇق ئېغىزىدىن قىزنىڭ بايا
 تىلەمچىلىك قىلغاندا كىيىۋالغان كىيىملىرى كۆرۈنۈپ تۇراتتى .
 ئۇ ھارۋىدا ئولتۇرغان چېغىدا شۇڭمۇ ئۇ سومكىنى قولىدىن
 ئاجىراتىمىغانىكەن . يەنە دەيدىغان ، «قەدەر ئېغىزىلىق» رەتتە
 بىز ئاشپۇزۇلغا كىرىپ بۇلۇڭدىكى بىر ئۈستەلگە جايلاش
 تۇق . بىز كىرىپ كەلگىنىمىزدە شىرەلەرگە ئاش كەلتۈرۈۋاتقان
 ياش يىگىت بىلەن ئىشىكنىڭ تۈۋىدىكى كەنتىردە ئولتۇرۇپ پۇل
 يىغىۋاتقان ياداڭغۇ كەلگەن ياشقىنە ئايال خوجايىن ئۇ قىزنى
 ئىشارە قىلىپ بىر-بىرىگە قاراپ زاڭلىق قىلغاندەك ئۈنسىز كۈ-
 لۈپ قويدى . تىلەمچى قىز ئۇلارنىڭ ئۆزى ئۈستىدىن كۈلۈۋاتقىمۇ
 نىنى سەزگەن بولسىمۇ ، ئۇلارنىڭ كۈلكىسىگە پەرۋامۇ قىلماي ،
 ئۇلارنىڭ ئالدىدىن بېشىنى تىك تۇتۇپ ، كۆكسىنى كېرىپ ،
 ئايغىردەك دەسسەپ ئۆتۈپ كەتتى . مەن ئاشپۇزۇلدىكىلەرنىڭ بۇ
 قىزنى ئوبدان بىلىدىغانلىقىنى ، يەنە كېلىپ بۇ قىزغا ئوچ ئىكەن-
 لىكىنى پەملىدىم .
 ئاشپۇزۇلدا تاماق يەۋاتقانلار ئانچە كۆپ ئەمەس ئىدى . ئاش-
 خانىنىڭ تام-تورۇسلىرى شۇ قەدەر مەينەت ئىدىكى ، بۇ ئاشخانا
 بىنا بولغاندىن بېرى بىرەر قېتىممۇ تازىلىنىپ باقمىغاندەك ئى-
 دى . تاماق يەيدىغان شىرەلەرنىڭ ئۈستىگە سېلىپ قويغان يالتى-
 راق كونىرىغىنىدىن يىرتىلىپ پارچە-پارچە بولۇپ كېتىپتۇ .
 ئورۇندۇقلارمۇ بۇستىن ياغلىشىپ پارقىراپ تۇراتتى . قازان بى-
 شى بىلەن تاماق يەيدىغان ئۆي ئارىلىقىدا كىرىپ چىقىپ يۈرگەن
 ئاشپەز ۋە نىمكارلارنىڭ ئۈستۈبېشىغا قارىغۇسىز ئىدى . ئۇلار-
 نىڭ قاي زامانلاردىدۇر ئاق بولغان ئىش كىيىملىرى كىر ۋە ياغ

دەستىدىن قارىغا ئۆزگىرىپتۇ. نىمكار بالىلارنىڭ بويۇن-پاتاڭلىرى،
 سالىۋاراپ تۇرغان چاچلىرى ھېلىلا تۇرخۇن تازىلاپ چىققاندا،
 ئەك كىرىلىشىپ كېتىپتۇ. ئۇلارنى ئاشپەز ئەمەس، ئەكسىچە
 كىچىدىن بېرى گۇلاختا تۇنەپ چىققان كۆتۈرمىچىلەرمۇ نېمە دەپ
 ئويلاپ قالىدۇ كىشى. قەشقەر شەھىرى شۇنچىلىك مەشھۇر شەھەر،
 ھەر ۋە ئاچايىپ بۈيۈك مەدەنىيەت بۆشۈكى بولغىنىغا قارىماي،
 ئاشپۇز ۋىلىرى، ھەتتا داڭلىق «خەلق» ياغچىسىمۇ ھەرقانداق
 كىشىنى «ھۆ» قىلدۇرغۇدەك دەرىجىدە مەينەت ئىكەن. بۇنى
 ئىلگىرى كۆپ ئاڭلىغانمەن، لېكىن بۇ قېتىم قەشقەرگە كەلگەن.
 نىمىدىن كېيىن ئاڭلىغانلىرىمنىڭ چىنلىقىغا ئىشەندىم. بولۇپمۇ
 مېنى ھەيران قالدۇرغىنى، بۇ يەردە ئاشپەزلەرنىڭ يالاڭ ئاياغ
 يۈرۈيدىغانلىقى ئىدى. خەسە كېكىردەك، تاۋى نازۇك قەشقەر
 خەلقى ئاشپۇز ۋىللاردىكى شۇ دەرىجىدىكى مەينەتچىلىككە قانداقمۇ
 چىداۋاتقاندى، دەپ ھەيران بولىمەن. ئۆزۈمچە، ئىتتىپاقىمىزدا
 بىر چاغدا ئاش توشۇيدىغان بىر نىمكار يىگىت قاسماق
 بېسىپ كەتكەن بىر چەينەك بىلەن ئىككى پىيالىنى كۆتۈرۈپ بىز
 ئولتۇرغان شىرەگە كەلدى ۋە پىيالىلەرگە چاي قۇيىۋېتىپ دەيدى:
 — ھەرقايسىلىرى نېمە يېيىشىلىكىن؟
 مەن ئۇنىڭ ماڭا نېمىشقىدۇر ئۆچمەنلىك بىلەن يەر تېگىدىن
 سىنىچىلاپ قاراۋاتقانلىقىنى سەزدىم. ئۇ تىلەمچى قىزغا پىيالىنى
 ئىككى قوللاپ سۇندى. شۇ چاغدا ئۇنىڭ قوللىرى سەلگىنە تىت-
 رىگەندەك بولدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى تىلەمچى قىزنىڭ كۆزىگە
 بىچارىلىك ئىچىدە تەلمۈرەتتى. مەن بۇ يىگىتنىڭ روھىي ھالىتى-
 دىكى بىر خۇپىيانە غۇلغۇيچىلىقىنى ئوچۇق ھېس قىلدىم. بۇ
 يىگىت بۇ قىزغا كۆيۈپ يۈرەمدۇ نېمە؟
 — نېمە يېيىشىلىكىن؟ — يىگىت ماڭا ئەمەس، تىلەمچى
 قىزغا قاراپ بىرخىل قورۇنۇش ئىچىدە تەكرارلىدى. ئۇنىڭ
 ئاۋازى ئىگىرىغاندەك تىترەپ چىقتى.

بىر چىنە ئاش بەرسىلە، گۆشتىن تۈپ بارچە بېسىپ،
 قىز يىگىتكە ئىللىققىنە قاراپ كۈلۈپ جاۋاب بەردى. يىگىت
 قىزنىڭ كۈلكىسىدىن ئۆزىنى يوقىتىپلا قويدى.
 ئاش كەلتۈرۈلدى. قىز «يېگۈم يوق» دەپ تاماق يېمىدى.
 كۈنۈم نان بىلەن چايغا قالغىلى خېلى كۈنلەر بولغانىدى، قۇۋۋەت
 لىكرەك تاماق يېمىگەچكە، ئىچىم بەكلا ياغسىراپ كەتكەنىدى.
 شۇڭا ئاشپەز ۋە ئاشپۇزۇلنىڭ تازىلىقى توغرىسىدىكى كۆڭۈلسىز
 خىيالىنى ئۆزۈمدىن نېرى قىلىپ، كەلتۈرۈلگەن ئاش بىلەن
 گۆشكە تۇتۇش قىلدىم. تىلەمچى قىز تاماق يېيىشىمگە قاراپ
 ئولتۇردى. ئۇ ئۆزىنىڭ قاراشلىرىدىن مېنى خىجىل بولۇپ قال-
 مىسۇن دېگەندەك، مەن بېشىمنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا قارىسام، ئۇ
 بۇستىن قارىيىپ كەتكەن تامغا سۇۋارى چاپلىۋېتىلگەن مەككە-
 مۇكەررەمنىڭ رەسىملىرى ۋە ھۆسنخەتلەر يېزىلغان قەغەزلەرگە
 قارىۋالاتتى. ئۇلارنى بىر نا ئۈستىراق ھۆسنخەتچىنىڭ يازغانلىقى
 «مانا مەن» دەپ كۆرۈنۈپ تۇراتتى. بىر ئىشلىتىش نىسبەتەن —
 مەن ئالدىمىدىكى تەخسىنى بىردەمنىڭ ئىچىدە يالغاندەك
 پاك-پاكىز قىلىپ قويدۇم. تىلەمچى قىز ئالدىمىدىكى سۈۋۇشقا
 باشلىغان چايىنى تۆكۈۋېتىپ بىر پىيالە قىزىق چاي قۇيۇپ قويدى.
 — ھە، ئەمدى نېمە ئىش قىلىمىز؟ ئىش قىلىپ بولىمىز؟
 مەن قىسقىلا دۇئا قىلىپ بىر تال تاماكا ئورنىغا قىزدىن
 سوردىم. قىز خېلى ئۇزۇنغىچە دۇئا قىلدى. ئاندىن ماڭا پەس
 ئاۋازدا پىچىرلىدى. ئەگەر ئالدىمىدىكى سۈۋۇشنى ئۇنىڭغا تەستىق
 قىلسا، بۇ يەردە چاي ئىچكەچ جىندەك ئولتۇرۇپ تۇرسىلا.
 دۇكانغا بارىدىغان بىر ئىشىم بار ئىدى، «شاققىدە» بېزىپ كې-
 لەي. ئاندىن ئەھۋاللىشىمىز. مەن ئۇنىڭ ئۈچۈن سەلەنە
 مەن ئۇنىڭغا قاراپ بېشىمنى لىغىشتىتىم. قىز ئورنىدىن
 تۇرۇپ، خوجايىن ئايالىنىڭ ئالدىغا بېزىپ ھېسابنى تۈگەتتى-دە،
 يېنىمغا كېلىپ پەس ئاۋازدا: «بىر پىيالىنى تەملىپ لىغىشتىتىم»

— چىقىپ كېتىپ قالغىنىمىزلا جۇما، — دەدى ۋە ھېلىقى
 سومكىسىنى كۆتۈرۈپ ئاشخانىدىن چىقىپ كەتتى. ئۇ قىز ئاشپۇ-
 زۇلدىن چىقىشى ھامان خوجايىن خوتۇن ياقىسىنى تۇتۇپ كۈلگە-
 لى تۇردى: «ئەي، چىقىپ كەتتى، ئاشخانىدا ئۇنىڭ ئورنى»
 — توۋا دەيمەن، توۋا! ما دىۋانىنىڭ ھالىنى قانداق قىلاي.
 مەن گەپ كۈچلەش مەقسىتىدە خوجايىن ئايالدىن سورىدىم:
 — قانداق دەيسىز؟ ئۇنىڭ ئورنىنى ئېلىشقا نە قىلىشقا
 ئۇ خۇددى شۇنىلا كۈتۈپ تۇرغاندەك جاۋابلاپ سۆزلەپ كەت-
 تى: «ئېلىشقا ئۇنىڭ ئورنىنى ئېلىشقا نە قىلىشقا»
 — ياق، دەيمىزنا ئەمدى، بېقىپ-كۆرەپ كەلسە بىر تىلەمچى
 رەسۋا، ئۇنىڭ قېتىۋېلىشلىرىنى. خۇدايىم توۋا! ھەممىسى ئاشۇ
 تىلەمچىلىكتىن كەلگەن. ھەر كۈنى ئىككى-ئۈچ ئادەمنى ئاشخانى-
 غا ئەچىرىپ مېھمان قىلىشلىرىچۇ تېخى. ياپىياش تۇرۇپ يۈزىنى
 ساتقان رەسۋا. مېھماننىڭ ئورنىنى ئېلىشقا نە قىلىشقا
 — مېھمان قىلىش بىلەنلا قالماي، ئاپتوبۇسقا بېلەت ئېلىپ
 يولغا سېلىپ قويدۇ تېخى، — چۆپ تارتىۋاتقان، ئاچلىرىنى
 شىرنىڭ بېشىدەك ھۈرپەيتىۋالغان نىمكار يىگىت خوجايىن ئايالغا
 قاراپ خۇشامەت بىلەن ھىجىيىپ سۆز قاتتى: «ئۇنىڭ ئورنىنى
 بۇ گەپلەر بىلەن كۆڭلۈم بىردىنلا خىرلەشتى. «بۇ تىلەم-
 چى قىزنىڭ ساپساپچىلىقتىن باشقا يەنە تىلەپ تاپقان پۇلى بىلەن
 ئەر خەقلىرىنى ئوۋلايدىغان ھۈنرىمۇ بار ئىكەن-دە ئەسلىدە! ئە-
 ست، سېنىڭ شۇ ھۆسن-جامالىڭ ۋە ئەقلى-ھوشۇڭغا!» ئېنە
 مەشىقەدۇر ئىچىم ئاچچىق بولدى. ناھايىتى يېقىن بىر ئادەم-
 دىن، ياق، ھەتتا ئۆز سىڭلىمىدىن كەچۈرگىلى بولمايدىغان بىر
 خاتاسى ئۈچۈن كۆڭلۈم قالغاندەك بولۇپ بىر خىل ئازابلىق،
 ئۈمىدسىزلىك ئىچىدە ئىچىم ئېچىشىپ كەتتى.
 — قانداق ئادەملەر ئۇ، ئۇ قىز مېھمان قىلىپ يۈرىدىغان
 ھەتتا ئاپتوبۇسقا بېلەت ئېلىپ بېرىپ يولغا سېلىپ قويدىغان؟

— مەن نېمىشقىدۇر بىر چىدىماسلىق ئىچىدە تۇرىشىمدا تاتتىم.
بىردىنلا مەن بۇ قىزنىڭ بىر داڭلىق ئوغرى، بىر مەشھۇر ئۆز-
زۇق، ھەتتا قېچىپ يۈرگەن بىر قاتىل بولۇپ چىقىشىنى ئويلىدىم.
قىلىپ قالدىم. ئۆزۈمنىڭ نېمىشقا بۇنداق ئويغا كېلىپ قالغىنىمىنى
ئۆزۈمۈ بىلمەيتتىم. بۇ قىز مەن خالىغاندەك بولۇپ
چىقسا، نېمىشقىدۇر ماڭا ئاسان ۋە يەڭگىل بولىدىغاندەك تۈيۈلدى.
ۋاتاتتى. نېمە ئاسان بولىدۇ؟ نېمە يەڭگىل بولىدۇ؟

خوجايىن ئايال ئۆزىنىڭ پىكرىگە ئورتاقلىشىدىغان ئادەم
تاپقانداك خۇشاللىنىپ، قاش-قاپاقلارنى مەنسىتمەسلىك بىلەن
سۈزۈپ قويۇپ دەيدى: «ئىشلىتىش ئۈچۈن — نېمىشقىدۇر ماڭا»
— ۋاي چىم بولماقچىدى، نەدىكى ئاقساق-توكا، چولاق-ماي-
ماق، قېرى-چۆرى، يېتىم ئوغلاقلارنى بولمامدۇ. شۇنچە ۋاقت-
تىن بېرى باشلاپ كەلگەن تۈزۈكرەك ئادىمى مانا سىلى، شۇ!
ئايىدەك چىرايىڭغا لەنەت. خۇدايىم، بىرەرسى بىر تۈزۈكرەك
ئادەم بولسا كاشكى. سىلى قايداق ئېتىپ تونۇشۇپ قالالا ئۇكام
بۇ دىۋانە رەپ-رەپ بىلەن؟ سىلى بۇ يەرلىك ئەمەس ئوخشايتالا
قايتىلسام. قەشقەردە ئادەم تېپىلمىغاندەك ئىلىشىپ قالغان ئادەم-
لىرىنى قايتىلسىلا. توۋا، — ئۇ قاش-قاپاقلارنى بايقىمىدەك سۈ-
زۈپ بويىنىنى «شاپتۇل قاقتى» ۋە ماڭا بىر چۈشنىكىسىز نەزەردە
تىكىلىپ قاراپ چىلمىيىپ قويدى. «پاكاپا» نېمىشقىدۇر ماڭا

— زەيتۈنەم ئۇ ئاقساق-چولاق، قېرى-چۆرى، يېتىم ئوغلاق-
لارنى باشقا مەقسەتتە ئەمەس، بىچارە دەپ ھالىغا يېتىپ يولغا
سېلىپ قويدۇ. بۇنى ئۆزلىرى بىلىشىغۇ؟ ئاشۇ توكا-مايماق،
قېرى-چۆرىلەرنى بىر ساراڭ ئادەمۈ زەيتۈنەمگە راۋا قىلماس.
نېمىلا دېگەن بىلەن ساۋابلىق ئىش قىلىپ يۈرىدۇ ئاشۇ قىز بالا،
پۇلىنى ئوغرىغا ئالدۇرۇپ قويغان، دوختۇرخانىدا يېتىپ چىقىپ
كىراغا پۇلى يەتمەي قالغان ئادەملەرغۇ ئۇ خەق؟ ئۇ خەقنىڭ
ئارىسىدا قېرى مەزلۇم، ئېغىر بوي جۇگانلىرىمۇ چىققۇ؟ ئۆزلىد-

رسمۇ شۇنداق دېمىگەنمىدىكە بىر چاغدا، — بايا بىزگە چاي قۇيۇپ بەرگەن ھېلىقى قاسماق يىگىت نېمىشقىدۇر بىردىنلا خوجايىنىغا ئۆكتە قوپتى. خوجايىن ئايالنىڭ تىلەمچى قىز توغرىسىدىكى ئىچى قارىلىقى ئۇنىڭ غۇرۇرغا قاتتىق تەگكەندەك ئىدى. بۇ ھال مېنىڭ بايىقى پەرىزىمنى تەستىقلاۋاتاتتى. بۇ يىگىت شۇ تاپتا ئۆز كۆڭلىدىكى بىر مەبۇدەنى قاراملارچە ھىمايە قىلىۋاتاتتى.

— ۋاي چىم سىلى، ماڭا بىر قايلىۋەتسىلە. تۇرۇپلا تىللىدىرى چىقىپ قالىدىغۇ سىلنىڭ، — خوجايىن ئايال تاماق شىرەسىدىكى يىغىشتۇرۇپ يۈرگەن ھېلىقى قاسماق يىگىتكە مەسخىرە ئارىلاش ھۈرپەيدى، — مەن ئۇ تىلەمچىنىڭ گېپىنى قىلسام، سىلدىكىنىڭ قوقاقلارغا تېگىۋاتامدۇ؟ زەيتۇنەمگە كۆيەپ قالىدىم، دەپ مەيدىلىرىنى زەي يەرگە يېقىپ بوزلىغانلىرى بىكار ئەمەس ئىكەن-دە! قايلىسام خېلى چىڭ يەردىن كۆيەپتىكەنلا بۇ گەپچە! ئەمما ئۇ خېنىمچا، سىلدىكە يالاڭتۇش ژۇندىپۇرۇچقا قايلىمىغىدەك، دىۋانە بولسىمۇ ئاۋۋۇ يىگىتتەك ئۈرۈمچى بالىلىرىغا مەيلى بار ئوخشايدۇ. ۋاي قوۋغام، نېمە قۇسقۇمنى كەلتۈرىدۇ ماخۇرۇم پاتالڭ قاۋامىدىن. ماڭە، ئوچاققا كۆمە سېلىۋەت، — ئۇ يىگىت خوجايىننىڭ ئازازۇلۇقىدىن پوسكويۇپ كەتتى. ئۇنىڭ نېمىشقىدۇر خۇددى مېنى ئاڭلىمىسىدى دېگەندەك ماڭا قىسىلىش ئىچىدە «لاپ-لاپ» قاراشلىرىدىن، ئۇنىڭ ئۆزى توغرىسىدىكى ھاقارەتكە غەزەپلىنىشتىن كۆرە، ئۆزىنىڭ مېنىڭ كۆزۈمچە بۇندىچىلىك خورلىنىۋاتقىنى ئۈچۈن، قاتتىق ئۈيلىنىۋاتقانلىقىنى پەملىدىم. تىلەمچى قىزغا ئەگىشىپ بۇ يەرگە كىرگىنىم ئۈچۈن، ئۇ يىگىت مېنى ئۆزىنىڭ كۈشەندىسى دەپ تۇنۇپ قالغان بولسا كېرەك. بىردىنلا مېنىڭ ئۇ يىگىتكە ئىچىم ئاغرىپ قالدى. بۇ يەردە ئولتۇرۇۋېرىشكە تاقەت قىلالماي، ئورنۇمدىن تۇردۇم-دە، ھېلىقى يىگىتنى تېخىمۇ خېجىل بولمىسۇن دەپ ئۇ يىگىت تەرەپ-كە قاراپمۇ قويماي، ئىشىك تەرەپكە ماڭدىم. «زەيتۇنە، كېتى

زەيتۇنە ئىكەن-دە ئۇ قىزنىڭ، ئېتىمۇ شۇنچە يېقىنلىق ئىكەن»
دەپ ئويلىدىم مەن ئاشپۇزۇلنىڭ كونا ئىشىكىنى تىنچىتىپ
ئېچىپ چىقىۋېتىپ.

— يېنىپ چىقىپلىغۇ؟ بۇ جۇۋازخانىدا ئولتۇرغىلىرى كەل
مەپتۇ-دە! — قارىسام زەيتۇنە ئىكەن، ئۇ ئاق سىيامبۇغا ئورالغان
بىر قۇچاق كەلگۈدەك بوغچىنى كۆتۈرۈپ بېلىقتەك ئويناقشىپ
كېلىۋېتىپتۇ. مەن ئۇنىڭ ئالدىغا ماڭدىم،

— ئاپتوبۇسنىڭ ماڭىدىغان ۋاقتىمۇ بولۇپ قالدى ئېھتىمال،
مەن ماڭاي. —

مەن زەيتۇنەگە بىر خىل مۇرەككەپ سېزىم ئىچىدە تىكىل-
دىم. كاللامدىن: «بۇ زادى قانداق قىزدۇ؟» دېگەن سوئال زادىلا

نېرى كەتمەيۋاتاتتى. قىز خۇددى مېنىڭ نېمە ئويلاۋاتقىنىمنى
بىلمەكچى بولغاندەك ماڭا بىر خىل سىنچى نەزەر بىلەن تىكىلدى.

سوغۇقتىن ۋە ئالدىراپ ماڭغىنىدىن بولسا كېرەك، چىرايى لالە
دەك قىزىرىپ، چېھرى ئاپتاپتەك پارلاپ كەتكەندى. ئۇنىڭ
ئاشۇ بەكمۇ گۈزەل رۇخسارىغا تىكىلگەن سېرى كۆڭلۈمنى بىر
تېگى يوق غەشلىك قاپلاپ، ۋۇجۇدۇمنى نېمىشىقىدۇر غەزەپكە،

سەسكىنىشكە ۋە يەنە قىياماسلىققا ئوخشايدىغان بىر خىل تۇيغۇ
مالىمان قىلماقتا ئىدى. ئۇنىڭ سەۋەبىنى ئۆزۈممۇ بىلمەيتتىم.

ئاخىردا مەن بۇ قىزدىن ئۈزۈل-كېسىل نېرى بولۇش نىيىتىگە
كەلدىم. زەيتۇنە يەنىلا بېپەرۋا ھەم خاتىرجەم كۆرۈنەتتى، ھەتتا
ئۇ نېمىشىقىدۇر خۇشال ئىدى. لەۋلىرىدە بىز خۇش تەبەسسۇم
ئوينايىتتى.

— جۈرسىلى ئەمىيسە. ئاپتوبۇستىن كېيىن قالمايلى يەنە.
مەن ھەيران بولۇپ ئۇنىڭغا بۇرۇلدۇم. ئۇ كۆزلىرىنى مەك-
كارلارچە قىسىپ كۆلدى:

— يەنە بىر يول بولاپ قالدۇق ئۆزلىرى بىلەن، ئەتىگەندە
نېمە كۆرسەڭ كەچكىچە شۇ دەپ، مەنمۇ پەيزىۋاتقا بارىدىغان

بولاپ قالدىم. قىي چىقىش ئۈستىم، ئالدىمغا ئۇ دەپ ئىككىنچى قېتىم
كۆڭلۈمنى بىر مەخپىي خۇشاللىق داۋالغۇتۇۋەتتى. مەن بىر
— بىر . . . بىر دەمدىلا پەيزىۋاتقا بارىدىغان، — قىز ئالدىراپ
گېپىمنى بۆلىۋەتتى. «ئىككىنچى قېتىم» —

— پەيزىۋاتتا بىر ئۇكام بار ئىدى. ھەر ئاينىڭ ئاخىرقى
ھەپتىسىدە يوقلاپ تۇرىمەن، مانا 12- ئايمۇ چىقاي دەپ قاپتۇ.
بۈگۈنلا بېرىۋېتەي دەپ قالدىم. «ئالدىمغا ئۇ دەپ ئىككىنچى قېتىم»
ئۈنچىقىمدىم. «بۇ قىز راستىنلا ماڭا قىزىقىپ قالدىمۇ
نېمە؟ مۇبادا ئاشۇنداق بولسا. . . مەيلى ئەمەسمۇ؟! لېكىن . . .
ئەگەر ئۇ توغرا يولدىكى قىز بولغىنىدا ئىدى، بۇنداق بىر
قىزنىڭ ماڭا كۆرسىتىۋاتقان بۇ قىزغىنلىقى مېنىڭ ئۈچۈن بىر
ئامەت بولار ئىدى. ئۇ چاغدا بۇ قەدەر بىر دىلرەبا، رەناتىڭ
دىققىتىگە سازاۋەر بولغىنىم ئۈچۈن بېشىم كۆككە يېتەر ئىدى.
ھەتتا ئۇنىڭ بىلەن ئۆي-ئوچاقلىق بولۇپمۇ قالار ئىدىم. لېكىن
بۇ لەنتى قىز مېنىڭ ئۆزى ھەققىدىكى جىمىكى تاتلىق خىياللىق
رىمنى، تۇنجى گۈزەل تەسىراتىمنى بىتچىت قىلىۋەتتى. ئەمدى
كۆزدە، كۆڭۈلدە كۆرۈپ تۇرۇپ بۇنداق بىر قىزنى ھەرگىزمۇ،
ئۆلگەن جېنىمدىمۇ كۆڭۈل خانەمگە يېقىن يولاتماسلىقىم كېرەك!
ھەسسىنى، ئەتتىڭەي. . . مەن دەسلىپدە ئويلانغاندەك بىر قىز
بولساڭمىغۇ-ھە، كاساپەت قىز. . .» ئىچىم بىر خىل ئازابلىق
قىيىنلىش ئىچىدە پۇچۇلاناقتا ئىدى. ئىشىنىمەنكى، شۇ تاپتا
تەرىمدىنمۇ مۇز ياغانتى. زەيتۈنە ئەكسىچە گويا ھېچنېمىنى سەز-
مىگەندەك، سەزسىمۇ ئۆزى توغرىسىدا قانداق خىيال ۋە قانداق
تەسىراتتا بولۇشۇم ئۇنىڭ ئۈچۈن پۈتۈنلەي ئەھمىيەتسىزدەك يە-
نىلا خاتىرجەم، بېپەرۋا ۋە بىر شادلىق ئىچىدە ياپراپ ئېچىلىپ
تۇراتتى.

بىز ئۈنچىقماي ئاپتوبۇس بېكىتى تەرەپكە ماڭدۇق. —
ئالدىمغا ئۇ دەپ ئىككىنچى قېتىم

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكەتى
www.uyghurkitap.com

ئۇ يەر- بۇ يېرى قومۇرۇلۇپ كەتكەن تارغىنە ۋە ئوي- دەڭغۈل قاراماي يول. يولنىڭ ئىككى تەرىپى قاتار- قاتار سۇۋادان تېرەك- لەر، چەكسىز كەتكەن زەيگەش، شورلۇق ئېتىز، ئارىلاپ- ئارد- لاپ تېخى قوناق ۋە كېۋەز شادىسى يىغىشتۇرۇلۇپ بولۇنمىغان ئېكىنزارلار. مۇھىت كۆڭۈلسىز، نامرات، مۇڭلۇق. كونىراپ جۇلغى چىقىپ كەتكەن، ئاراش- ئاراشلىرى سۆكۈلۈپ، تاشلان- دۇق ئەسكى داسقا ئوخشاپ قالغان كونا ئاپتوبۇس ئۈزۈندىن بۇيان ئاسرالمى تاشلىنىپ قالغان سەھرا يولىدا گام غىچىلداپ، گام بىچارىلەرچە غىڭشىپ، گام تاكىراڭشىپ، يۇلقۇنۇپ چاپماقتا. ئاپتوبۇس ئىچىدە يولۇچىلار كۆپ ئەمەس، ئۇلارغا يولنىڭ شۇ قەدەر ناچارلىقى، ئاپتوبۇسنىڭ بولۇشىچە سىلىكىنىپ- قېقىد- لىشلىرى تەسىر قىلالمايدۇ، ئۇلار ھارغىنىدىن ئۈدۈل كەلگەن يەرگە ئۆزىنى تاشلاپ ئۈگدەپ ئولتۇرۇشىدۇ.

زەيتۇنە بىلەن ئىككىمىز بىر ئورۇندۇقتا يانمۇ- يان ئولتۇرد- مىز. مەن ئاپتوبۇسنىڭ ئىچى ۋە سىرتىدىكى كۆڭۈلسىز مەنزى- رىدىن ئىچىم سىقىلغاندەك بولۇپ ئىچىمگە تىنىپ ئولتۇرمىەن. ھېلىقى ئاشپۇزۇلغا كىرگىچە ئارىلىقتا، ياق، توغرىراقى ئاپتو- بۇس بېكىتىدە زەيتۇنەنى تىلەمچىلىك قىلىۋاتقان ھالەتتە كۆرگ- چە بولغان ئارىلىقتا بۇ قىزغا نىسبەتەن يۈرىكىمدە بىردىنلا لاۋۇل- داپ كەتكەن يالقۇنلۇق ئىنتىلىشلەردىن، ماڭا بىرخىل يىگىتلىك خۇشاللىقى بەخش ئەتكەن ئۈمىد- ئارزۇلاردىن ئەسەر يوق. شۇ تاپتا كۆڭلۈم ئورۇنسىز ۋە بىھۇدە چاپقىداشتىن ھارغان ئاتتەك تىنچ ۋە بىپەرۋا. يېنىمدا ئولتۇرغان ئەلتەك، خۇشخۇي بىر ساھىبجامالنىڭ مەۋجۇتلۇقى ماڭا ھېچقانداق ھاياجان بەخش ئە- تەلمەيدۇ. كالىمدا پەقەت بۇ تىلەمچى قىز توغرىسىدىكى شۇبھە- لىك خىياللار كېزىپ يۈرىدۇ.

زەيتۈنە مەندىكى تاسادىپىي پەيدا بولغان جىمغۇرلۇققا ماسلە-
 شىمۇ ياكى ئەدەب يۈزىسىدىنمۇ ئەيتاۋۇر خېلىغىچە گەپ-سۆز
 ئىلماي ئۇدۇلغا تىكىلگىنىچە جىمجىت ئولتۇردى. تەبىئىتىدىن
 ئۇنداق جىمغۇر ۋە كۆڭۈلسىز ھالەتكە كۆنەلمىسە كېرەك. بىر
 باغدا ئۆزلىكىدىن ئېغىز ئېچىپ قالدى:
 — بىر نېمە دەپ بەرمەلا مۇخبىر؟ ئىچىم بەك سېقىلىپ
 كەتتى. يولنى پىشكە قىسقارتىلى.
 مەن قىزغا پەرۋاسىزغىنە قاراپ قويدۇم:
 — دېگۈدەك نېمە گەپ بار ئىكەن. تاڭ؟
 قىز ئادىتى بويىچە قەشقەرچە قىلىپ نەپسىنى ئىچىگە بىل
 ئارتتى، بۇ ئۇنىڭ ھەيرانلىقىنى بىلدۈرگىنى ئىدى.
 — ئېھ؟ ئۈرۈمچىدەك چوڭ يەردىن كەلگەن يوغان بىر مۇخ-
 بىرنىڭ دەپ بەرگىدەك گېپى بولمامدا؟
 مەن كۈلۈمسىرىدىم:
 — مۇخبىر دېگەن سۆزلەشتىن كۆرە ئاڭلاشنى بەكرەك ياقتۇ-
 رىدۇ، ئاڭلاشنى بىلمىگەن ئادەم مۇخبىر بولالمايدۇ، قىزچاق،
 قېنى سىزدىن ئاڭلايلى.
 زەيتۈنە كۈلۈمسىرىگىنىچە ياقىسىنى تۇتۇپ بېشىنى چايقى-
 دى:
 — توۋا خۇدايىم. گەپلىرى نېمانچە قىزمەت سىلىنىڭ. مۇخ-
 بىر دېگەن ساپلا خەقنى كولدۇرلىتىپ گەپكە سېلىپ ئۆگىنىپ
 قالغان خەق ئوخشايدۇ. ھە؟
 — ياقەي، خاتا چۈشىنىپ قالماڭ، راستلا سىزگە دەپ بەر-
 گۈدەك گېپىم يوق.
 زەيتۈنە ئۈمىدىسىزلىككەندەك بېشىنى چايقاپ قويدى:
 — بولاپتۇ ئەمىسە، مەن گەپ قىلىپ بېرەي، بىكار ئولتۇر-
 غانىڭ ئورنىدا. قايلىسام ئەسنىڭىلى تۇرۇۋاتالاھىلىتىن.
 زەيتۈنە قۇچقىدىكى بوغچىنى يۇقىرىراق قىمداپ قويۇپ،

كۆكرىكىنى كۆنۈرۈپ ئۇدۇلغا تىكىلدى ۋە ئۆز ئۆزىگە سۆزلەيدى.

گەندەك: نېمە دەپ بەرسەم بولما؟ بولمايتۇ ئۆزۈم توغرىسىدا سۆزلەيدى.

بېرەي. سېلىنىڭمۇ ئاڭلىغىلىرى كېلىدىغىنى شۇ، دېسەم-دېسەم.

سەم، — دەيدى ۋە بىردىنلا مۇڭلىنىپ قالدى، ماڭا كېرىكىمۇ شۇ ئىدى.

لېكىن شۇ دەمگىچە ئوڭايسىز تۇيۇلۇپ ئۇنىڭدىن بۇ ھەقتە بىرەر نەرسە سوراشقا پېتىنالمىغاندىم. شۇڭا، مەن دېمىمنى

ئىچلىمگە تارتىپ، پۈتۈن دىققىتىم بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىغا تىكىلدىم.

ئىككىنچى نەرسە: نېمە ئىشقا پېتىنالمىغاندىم. شۇڭا، مەن دېمىمنى

ئىچلىمگە تارتىپ، پۈتۈن دىققىتىم بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىغا تىكىلدىم.

ئىككىنچى نەرسە: نېمە ئىشقا پېتىنالمىغاندىم. شۇڭا، مەن دېمىمنى

ئىچلىمگە تارتىپ، پۈتۈن دىققىتىم بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىغا تىكىلدىم.

ئىككىنچى نەرسە: نېمە ئىشقا پېتىنالمىغاندىم. شۇڭا، مەن دېمىمنى

ئىچلىمگە تارتىپ، پۈتۈن دىققىتىم بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىغا تىكىلدىم.

ئىككىنچى نەرسە: نېمە ئىشقا پېتىنالمىغاندىم. شۇڭا، مەن دېمىمنى

ئىچلىمگە تارتىپ، پۈتۈن دىققىتىم بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىغا تىكىلدىم.

ئىككىنچى نەرسە: نېمە ئىشقا پېتىنالمىغاندىم. شۇڭا، مەن دېمىمنى

ئىچلىمگە تارتىپ، پۈتۈن دىققىتىم بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىغا تىكىلدىم.

ئىككىنچى نەرسە: نېمە ئىشقا پېتىنالمىغاندىم. شۇڭا، مەن دېمىمنى

ئىچلىمگە تارتىپ، پۈتۈن دىققىتىم بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىغا تىكىلدىم.

ئىككىنچى نەرسە: نېمە ئىشقا پېتىنالمىغاندىم. شۇڭا، مەن دېمىمنى

ئىچلىمگە تارتىپ، پۈتۈن دىققىتىم بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىغا تىكىلدىم.

ئىككىنچى نەرسە: نېمە ئىشقا پېتىنالمىغاندىم. شۇڭا، مەن دېمىمنى

ئىچلىمگە تارتىپ، پۈتۈن دىققىتىم بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىغا تىكىلدىم.

ئىككىنچى نەرسە: نېمە ئىشقا پېتىنالمىغاندىم. شۇڭا، مەن دېمىمنى

ئىچلىمگە تارتىپ، پۈتۈن دىققىتىم بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىغا تىكىلدىم.

ئىككىنچى نەرسە: نېمە ئىشقا پېتىنالمىغاندىم. شۇڭا، مەن دېمىمنى

ئىچلىمگە تارتىپ، پۈتۈن دىققىتىم بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىغا تىكىلدىم.

ئىككىنچى نەرسە: نېمە ئىشقا پېتىنالمىغاندىم. شۇڭا، مەن دېمىمنى

ئىچلىمگە تارتىپ، پۈتۈن دىققىتىم بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىغا تىكىلدىم.

ئىككىنچى نەرسە: نېمە ئىشقا پېتىنالمىغاندىم. شۇڭا، مەن دېمىمنى

ئىچلىمگە تارتىپ، پۈتۈن دىققىتىم بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىغا تىكىلدىم.

يىگە ئوخشىتىپ قالمىسلا، مۇبادا بۇلارنى «ھېكايە» دېيىشكە توغرا كەلسە، بۇلار مېنىڭ كۆز يېشىمدىن، يۈرىكىمدىن سىر-غىپ چىققان زەرداپتىن يېزىلغان ھېكايە. بۇلارنى بەكمۇ زىغىر-لاپ ئېيتىپ ئولتۇرماي، ئۇلارنى ئەسلىگىمۇ، سۆزلىگىمۇ كەلمەيدۇ. ئاشۇ كۈنلىرىم كۆز ئالدىمغا كەلسىلا يۈرىكىمگە ئاغ-رىق كىرىپ كېتىدۇ. ئادەمنىڭ، يەنە كېلىپ مېنى تاپقان ئۆز دادامنىڭ شۇ قەدەر رەھىمسىزلىكىگە، شەپقەتسىزلىكىگە گامىدا ئۆزۈمۈ ئىشەنەلمەي قالدىم! لېكىن ئىشەنمەي دېسەم ئامالىم يوق. بەدىنىمدە مەڭگۈلۈك ساقلىنىپ قالغان ھېسابسىز تاياق ئىزى ۋە تاتۇقلار بۇنىڭغا گۇۋاھ! ياق، بۇنىڭغا ئاللا گۇۋاھ! يەر گۇۋاھ! ئاسمان گۇۋاھ! قولۇم-قوشنا، ئۇرۇق-تۇققانلار گۇۋاھ، مەكتىپىم، ساۋاقداشلىرىم، مۇئەللىمىم گۇۋاھ! . . . مۇبادا سىلى ئايال كىشى بولسىلىرى بەدىنىمنى كۆرسىتىر ئىدىم. بۇلارنى دادام قىلغان. ئاشۇ ئۆز دادام قىلغان. مەن ئون ئىككى ياشقا كىرگەن يىلى ئانام تۈگەپ كەتتى. ئانامنىڭ يىلىنى ئۆتكۈزۈپ بىر يىلدىن كېيىن دادام ئۆيلىنىۋالدى. دادام يېزىلىق ھۆكۈمەتنىڭ كاتىپى ئىدى. يېزا باشلىقىنىڭ ئىككى-ئۈچ ئەرگە تېگىپ چىققان بىر سىڭلىسىغا ئۆيلەنگەنىدى. مەن بىر تاللا يالغۇز بالا ئىدىم. ئانام تۈگەپ كەتكەندىن كېيىن ماڭا بۇ دۇنيادا باشپاناھ بولىدىغان بىر دىنىبىر يېقىن ئادىمىم ئىدى. چۈنكى دادام ۋە ئاناملارنىڭ بۇ يۇرتتا ھېچقانداق ئۇرۇق-تۇغىنى يوق ئىدى. دادام ئۇ خوتۇننى ئۆيگە ئەكەلگەندىن كېيىن مەن ئۆز ئۆيۈمدە، ئاشۇ ئۆز دادامنىڭ ئالدىدا ئىتنىڭ كۈنىگە قالدىم. ئۇ خوتۇن كېلىپلا مەن بىلەن قېرىشىپ قالدى. ئۇنىڭ ئالدىدا ئولتۇرساممۇ، ماڭساممۇ، تاماق يېسەممۇ، ئۇخلىساممۇ ئىشقىلىپ نېمىلا قىلسام گۇناھ ئىدى. تىللايتتى، چىمدىۋالاتتى، ئاچ قوياتتى، بەزىدە يوغان تاياق بىلەن ئۇراتتى. دادام دەسلىپىدە مېنىڭ يېنىمنى ئالغاندەك قىلىپ مېنى ھىمايمۇ

قىلدى. لېكىن ئۇ خوتۇن مېنى چىقىۋەرگەندىن كېيىن باق،
دادام ئۇ خوتۇندىن قورقىدىغان بولغاچقا، ئاخىر يېزىپ باشلىدى.
قىلسا ئۇنچىقمايدىغان بولسۇالدى. نېمىشقا دەپسلىرى، ئۇ خوتۇن
بەكمۇ ئازازۇل، پىخسىق، بىشەم، ئىچى تار، زەھەر خەندە خوتۇن
ئىدى. يەنە كېلىپ ئۇ يېزا باشلىقنىڭ سىڭلىسى ئىدى. دادام
يېزا باشلىقنىڭ كۆزىگە سەت كۆرۈنۈپ قالسام، زەر بە بېرىپ،
ئۇچ ئېلىپ مېنى يېزىلىق ھۆكۈمەتتىن قوغلىۋېتەرمىكىن، دەپ
ئەنسىرەيتتى.

دەسلىپىدە ماڭا بەك ئېغىر كەلگەن بولسىمۇ، بېرىپ-بېرىپ
بۇ خورلۇقلارغا كۆنۈپ قالدىم. مەن بىر تەرەپتىن، دادامنى
ئاپتېتىم، يەنە بىر تەرەپتىن، ياخشى ئوقۇپ ئالىي مەكتەپكە
ئۆلىشىۋالسام بۇ دوزاختىن قۇتۇلمىغۇ، دەپ ئويلايتتىم. شۇڭا
جىمى دەردىمنى كۆزۈمگە زورلاپ، ئىچىمگە يۈتۈپ يۈرۈۋەردىم.
كۈنىگە بەش ۋاق زەھەر-زۇقۇم يۇتساممۇ ئوقۇشۇمنى تاشلىمى-
دىم. ئوقۇشۇمنى ئوقۇۋەردىم. لېكىن خاتا ئويلىغانىكەنمەن.
تەقدىر ئاخىر قىلىدىغىنىنى قىلدى. تولۇق ئوتتۇرىنى پۈتتۈرۈ-
شۈمگە بىر يىل قالغان يىلى يېزا باشلىقى ماڭا كىشى قويدى.
ئۇنىڭ ساقايماس كېسەلگە گىرىپتار بولغان خوتۇنى ئۆلۈپ كەتكە-
ندى. خوتۇننىڭ يىل نەزىرىسىنى بېرىۋېتىپ ئۈچىنچى كۈنلا
ئۇنىڭ ئەلچىلىرى يېتىپ كېلىشتى. دادام بىلەن ئۆگەي ئانام
مەن بىلەن بىر نېمە دېيىشمەيلا «ماقۇل» لۇق چېيىنى ئىچىش-
تى. ئەسلىدە بۇ ئىشنى ئاشۇ ئۆگەي ئانام تېرىغانىكەن. ئۇ خېلى
بۇرۇنلا بۇ شۇملۇقنى كۆڭلىگە پۈككەنىكەن. دادام يېزا باشلىقى-
نىڭ ئۆزىگە كۈيىۋوغۇل بولۇشىنى ئۆزى ئۈچۈن بىر ئامەت، بىر
دۆلەت، بىر بەخت بىلگەندى.
لېكىن مەن ئۈنىمىدىم. قەتئىي ئۈنىمىدىم. مەن ئوقۇۋاتاتە-
تىم، ھەم ئوقۇيتتۇم — ئالىي مەكتەپكەچە ئوقۇماقچى ئىدىم.
ئۇنىڭ ئۈستىگە بەكمۇ ياخشى ئوقۇۋاتاتتىم. مەن جېنىمدىن كەچ-

سەم كېچەتتىمكى، ئوقۇشۇمنى تاشلاپ ئەللىك ياشلارغا بېرىپ قالغان بىر ئادەمگە ياتلىق بولمايتتىم. مەندىن ئوتتۇز نەچچە ياش چوڭ بىر كىشىگە ئۆزۈمنى تۇتۇپ بەرمەيتتىم. جىسىمىنى، ئارزۇ-ئارمانلىرىمنى ئۇنىڭغا نابۇت قىلغۇزمايتتىم! بۇ دادامغا ياقىمىدى، ياقىمىدى ئەمەس، ئۇنى غەزەپلەندۈردى. ئۇ شۇ كۈنلەر-دە يېزا باشلىقىغا قېيناتا بولۇش خۇشاللىقىدا ساراڭ بولغانىدى. بۇ ئۇنىڭغا ھەممىنى بېرەلەيتتى — ھوقۇقى، پۇلى، ئابروينى! شۇنىڭ بىلەن دادام ساراڭ بولغان بۇغرىدەك ماڭا تاشلاندى. تىللىدى، ھاقارەتلىدى، پوپوزا قىلدى، يېلىندى، گوللىدى، ئاخىر بېرىپ ئۇردى. ئورغاندىمۇ دۈشمىنىڭ تاسادىپىي ئۆز ھويلىسىغا كىرىپ قالغان گىتىنى ئۇرغاندەك ئۇردى. مەن باش ئەگمىدىم. «ياق!» دېگەن بىر ئېغىز سۆزۈمدىن ئىللا-بىللا يانمىدىم. ئۆگەي ئانامنىڭ بېسىمى ۋە كۈشكۈرتىشى بىلەن دادام تېخىمۇ غالجىرلاشتى. ئاخىر بېرىپ مېنى تورۇسقا ئاستى. ئۇردۇ-ۋېرىپ چالا ئۆلۈك قىلىپ تاشلىۋەتتى. بىر كېچە-كۈندۈزدىن كېيىن ھوشۇمغا كەلدىم. بېشىم كۈپتەك گىشىشغانىدى. ئەتىپە-نىم پۇچىلىنىپ قوماچ بولغانىدى. پۈت-قولۇم ئەسكى چاپاننىڭ يېڭىدەك لاکاسلاپ قالغانىدى. ئاخىر ئورنۇمدىن تىرىشىپ قوپ-تۇم-دە، ئۆمۈلىگەندەك مېڭىپ مەكتەپكە باردىم. ساۋاقداشلىرىم، مۇئەللىملەر يىغا-زارە قىلىشىپ كېتىشتى. ئارقامدىنلا دادام تاپ باسقۇچ بېرىپ، ئىتنىڭ ئۆلۈكىنى سۆرىگەندەك سىنىپتىن سۆرەپ ئەپچىقىپ ئۆيگە ئېلىپ ماڭدى. ھېچكىم ئارا تۇراللىدى. ئۇلار ئۇنىسىز يىغلىشىپ، ئاھ ئۇرغىنىچە كۆزلىرىدىكى نى پارقىرىتىپ تۇرۇپ قېلىشتى. ھېچكىم يېزا باشلىقىنىڭ ئالدىدا يامان ئاتلىق بولۇپ قېلىشنى خالىمايتتى. يېزا باشلىقىدىن يالماۋۇزدىن قورققانداك قورقۇشاتتى. مۇئەللىملەرنىڭ تەق-دېرى يېزا باشلىقىنىڭ قولىدا ئىدى. — ھېچكىم يەنە مەن يەنە دادام مېنى ئۆيگە قايتۇرۇپ كېلىپ يەنە ئۇردى. مەن يەنە

ھوشۇمدىن كەتتىم. ئاخىر نېمە بولسام بولاي دېدىم-دە، ئېرىم
 كېچىدە قوپۇپ ناھىيە بازىرىغا قاراپ قاچتىم. بۇ ئىش قەدىمكى
 قىش ۋاقتى بولۇپ، ئۈستۈم يېلىك-يالىڭاچ ئىدى. ئادەمنىڭ
 جېنى ئىننىڭ جېنىدىنمۇ چىڭ ئىكەن، مېنىڭ يېگەن تايماقلىرىم
 غا ئىتمۇ ئۆلۈپ قالار ئىدى. لېكىن مەن ئۆلمىدىم. خۇدايىم
 بۇ جاننى ئالمىسا، تايماق يېگەنگە ئادەم ئۆلمەيدىكەن. «
 تىرىشىپ-تىرىشىپ، سۆزلىنىپ-سۆزلىنىپ، ئۆمىلەپ دېگەندەك تاڭ
 ئاتىستا ناھىيە بازىرىغا يېتىپ كەپتىمەن. نەگە بېرىشىمنى بىل-
 مەيتتىم. بازاردا نە بىرەر ترنۇش-بىلىشىم، نە بىرەر ئۇرۇق-
 تۇغىنىم يوق ئىدى. ئاخىر ئاۋۋال قەشقەرگە، ئاندىن ئۈرۈمچىگە
 كېتىش خىيالىغا كەلدىم-دە، بازاردىمۇ توختىماي قەشقەرگە قا-
 راپ ماڭدىم. ئۈچىنچى كۈنى سەھەردە پاختەكلىگە ئاز قالغاندا
 ھوشۇمدىن كېتىپ يېقىلىپ قاپتىمەن. بىر دېھقان كىشى كۆرۈپ
 ئۆيىگە ئېلىپ بېرىپتۇ. ئۇ يەردە بەش-ئالتە كۈن تۇرۇپ سەل
 ئەسلىگە كېلىۋالدىم. قارىسام ئۇلار بالىلىرى ئاچ-توق، يېرىم
 يالىڭاچ، بالىجانلىق ئادەملەر ئىكەن. ئاخىر ئۇلارنىڭ تۇتقىنىغا
 قارىماي شەھەرگە كەتتىم. ئۆمۈرۈمدە قەشقەرگە كېلىپ بېقىشىم
 مۇشۇ ئىدى. مەن ئەدناسى ناھىيە بازىرىغىمۇ تۈزۈكرەك بېرىپ
 باقمىغانىدىم. بۇ قايناق بوغان شەھەر مېنى «ھاپ» قىلىپ
 يۇتۇۋېتىدىغاندەك كۆرۈنۈپ كەتتى.

7

بىرنەچچە كۈن ئۆيەر-بۆيەردە تەمتىرەپ يۈردۈم. ئاخىر بىر
 ئاشپۇزۇلنىڭ ئالدىغا كېلىپ قاپتىمەن. مېنى بۇ يەردە ئاچلىق
 سۆرەپ ئەكەلگەندى. ئاغزىغا گىياھ سالمىغىلى خېلى بولغان-
 دى. لېكىن ئاشپۇزۇلنىڭ ئىشىكىدىن قانداق كىرىشىنى، ئاشپۇ-
 زۇل خوجايىنىغا نېمە دېيىشىمنى بىلمەيتتىم. تەڭقىسچىلىقتا

تۇرسام، ئاشخانىدىن قىرىق ياشلار ئۆپچۆرسىدىكى بىر ئاق پىش-
ماق ئادەم چىقىپ كەلدى ۋە مېنى كۆرۈپ باش- كۆزلىرىمگە زەڭ
سېلىپ بىر ھازاغىچە قاراپ كەتتى. غىجىلچىلىقتا ئۆلمىدىم.
ئۇنىڭ بېرىسى بولدۇم. ئاخىر ئۇ ئادەم: «قىزچاق، بىرسىنى
ئىزدەملا؟» دەپ سورىدى. ئاغىزىغا قانداق كەلدى، ئۇ كىشى-
گە: «مەن ئىش ئىزدەپ كېلىۋېدىم. . .» دەپتىمەن. ئۇ ئادەم
ئارقىسىغا يېنىپ مېنى ئاشپۇزۇلغا باشلاپ كىردى. ئۇ مۇشۇ
ئاشپۇزۇلنىڭ خوجايىنى ئىكەن. شۇ كۈندىن باشلاپ ئاشۇ ئاشپۇ-
زۇلدا ئىشلەپ قالدىم. ئاشپۇزۇلدا ئۈچ-تۆت نىمكار بالىلار ئىش-
لەيدىكەن. مەن چىمەن-قاچا، قازان-قوشۇش يۇيىدىغان، خېرىدارغا
چاي قۇيىدىغان، چاي قاينىتىدىغان، دۇكان تازىلايدىغان، ئوت
قالپ كۈل تۆكىدىغان. . . ئىشقىلىپ بۇيرۇغان ھەممىلا ئىشنى
قىلاتتىم، بۇيرۇمىغاننىمۇ ئۆزۈمنى سوراپ قىلاتتىم. ئاستا-ئاس-
تا بۇ يەرگە كۆنۈپمۇ قالدىم. نېمىلا بولسا بولسۇن، قىش-قورۇن
سوغۇقتا بىر ئىسسىق ماكان تاپقانىدىم. ئۈچ ۋاقىلىق تامىقىم
كاپالەتكە ئىگە ئىدى. بەدىنىمدىكى كۆك-ئىششىقلارمۇ يېنىپ
ئۆزۈم خېلى رەڭ تۈزۈپ قالدىم. لېكىن ياخشى كۈنلەر ئۆزۈنغا
بارمىدى. ئۇزۇن ئۆتمەي خوجايىن ماڭا نىيىتىنى بۇزغىلى تۈر-
دى. تۈرۈپ چىمدىۋالاتتى. تۈرۈپ كۆزىنى قىسىپ غەلىتە ھىجى-
ياتتى، مەن دۇكاندىن قوغلاپ چىقىرىۋېتەرمىكەن، دەپ بېشىم-
نى ئىچىمگە تىقىپ ئىشلەۋەردىم. لېكىن خوجايىن بىلەن بىر
يەردە يالغۇز قالغۇدەك بولسام قورقۇنچتىن پۈتۈن بەدىنىمگە تىت-
رەك ئوللىشىپ، يۈرىكىم سېلىپ كېتەتتى. مەن خوجايىنغا توغ-
رىدىن-توغرا قوپاللىق قىلمىساممۇ ئۆزۈمگە ھەر مىنۇت ئاگاھ
بولاتتىم. ئامال بار ئۇنىڭ كۆزىدىن ئۆزۈمنى قاچۇراتتىم. كې-
يىن قارىسام نىمكار بالىلارمۇ بۇزۇلغىلى تۇرۇشتى. ئۇلار ئۇنى
قىلىپ، بۇنى قىلىپ ماڭا ئەتەي سۈرگىشىدىغان، ئۇنى بەرگەن،
بۇنى ئالغان بولۇپ ئۇ يەر، بۇ يېرىمنى تۇتۇۋالدىغان بولۇشتى.

ئۇلارنىڭ خۇي-پەيلىدىن قورقۇپ، چۆچۈپ تۇرۇشىنى نېمە دەپمىشكە پېتىنالمىتتىم. ئۆزۈمگە ھېزى بولۇپ، ئېشىمنى يېرىدىن كۆتۈرمەي ئىشىمنى قىلاتتىم. خوجايىننىڭ سوغ نەپەسلىكىنى كۆتۈرەلمەي، ئىچىمگە تىنىپ تۇرسام، نىمكار تازە كىلەرنىڭ تۆپىلەپ قىلىۋاتقان ھاياسزلىقى ماڭا ھار كەلگىلى تۇردى. بۇ يەردىن كېتەي دېسەم كۈچىدا قېلىشىمدىن قورقاتتىم. بىر كۈنى كەچقۇرۇن خوجايىن مېھمان كۈتۈشنى توختىتىپ بىزنى دۇكان تازىلاشقا بۇيرۇدى ۋە ئۆزى نەگىدۇر يوقالدى. بىز تازىلىقنى تۈگىتەي دەپ تۇرساق خوجايىن قايتىپ كەلدى. ئۇ چالا مەست كۆرۈنەتتى. ئۇ ئىشىكتىن كىرىپلا نىمكار بالىلارنى ئىشىكتىن توختىتىپ، ئۇلارنى سەرراپقا بېرىپ يۇيۇنۇپ كېلىڭلار، دەپ ماڭغۇزىۋەتتى. نىمكارلار ئىشىكتىن چىققا-چىقمايلا ئۇ مەست ئەلەس كۆزلىرىنى غىلايتىپ ماڭا يېقىنلاپ كەلدى ۋە ھىجايىغىنىچە كېلىپ مېنى پەشخۇنغا بېسىۋالدى. قورققىنىمدىن ئۆپكەم ئاغزىغا تىقىلىپ قالدى. پۈتۈن كۈچۈم بىلەن خوجايىننىڭ مەيدىسىدىن ئىتتىرىپ تېپىپ كەلپ يۇلقۇناتتىم. لېكىن ئۇنىڭ پەيلى بۇزۇلغانىدى. يىغلىدىم. يېلىندىم. ئۇنىڭغا گېپىم تەسىر قىلىمدى. ئەكسچە ئۇ بارغانسېرى ئەسەپىلىشىپ مېنى يامان يەرگە قىستىغىلى تۇردى. بۇ قۇتىرىغان ھايۋانغا كۈچۈم يېتىدىغاندەك ئەمەس. قارىسام پەشخۇندا كۆكتات توغرايدىغان قىغراق تۇرىدۇ. بىر نېمە قىلىپ يۈرۈپ قىغراقنى قولۇمغا ئالدىم. دە، كۆزۈمنى يۇمۇپ خوجايىننىڭ يېغلا قىردۇرغان غىلا تاڭ بېشىغا قىغراقنىڭ چولدىسى بىلەن سالدىم. «ۋايجان!» دېگەن ئاۋاز بىلەن خوجايىن ئارقىسىغا «تىرىڭىدە» ئۇچۇپ چۈشتى. مەن قولۇمدىكى قىغراقنى تاشلاپ ئۆزۈمنى ئىشىككە ئاتتىم. خوجايىن ئارقامدىن ئاغزىنى بۇزۇپ تىللىغىنىچە خېلى يەرگىچە قوغلاپ ماڭدى. ھېلىمۇ ياخشى ئۇنىڭ بېشىغا قىغراق. نىڭ بىسى تەگمەپتۇ. مەن كەچلىك بازارنىڭ ئادەم جىق يېرىگە

قاراپ قاچتىم. خوجاين خەلقى ئالەم ئىچىدە رەسۋا بولۇشتىن قورقتى بولغاى، مېنى قوغلاشتىن توختاپ، بېشىنى سىلغىنىچە دۇكانغا ماڭدى. مەن ئادەملەرنىڭ ئارىسىدا بىردەم يوشۇرۇنۇپ تۇردۇم. دە، خوجاين دۇكانغا كىرىپ كەتكەندىن كېيىن بىر تار كوچىغا كىرىپ، بىر خالىي بۇلۇڭنى تاپتىم ۋە يۈزۈمنى تامغا يېقىپ ئەلەم بىلەن ھۆڭگىرەك ئېتىپ يىغلىۋەتتىم.

قاراڭغۇ كوچىلاردا تېنەپ-تەمتىرەپ كېتىۋاتتىم. ئىچىم خورلۇق ۋە ئەلەم بىلەن توشۇق ئىدى. يولنىڭ ئوڭ-تەتۈرىنى ئىلغىماي مېڭىۋەردىم. كالىمدا ھېلىقى ئاشپۇزۇلدىن يىراقراق كېتىش خىياللا بار ئىدى. قانچە يىراق بولسا شۇنچە ياخشى. لالما ئىتتەك لاغىلداپ ئىترەپ، تېنەپ-تەمتىرەپ يۈرۈپ تاڭنى ئاتقۇزدۇم. ئۇزۇن ئۆتمەي شەھەر جانلىنىشقا باشلىدى. مەن قەشقەردە قىزلار ئىشلەيدىغان «دوپپا-رەشلىيە كارخانىسى» بار دەپ ئاڭلىۋېدىم. مەن دوپپا تىكىش-رەشلىيە ئىشلەشكە ئۇستى ئىدىم. بۇنى رەھمەتلىك ئانام ئۆگىتىپ قويغانىدى. مەكتەپتىمۇ رەشلىيە كۈرۈۋزۈكىدە يېتەكچى ئىدىم. تۇرۇپلا ئاشۇ كارخانىنى تېپىپ بەش-ئالتە زامان شۇ يەردە ئىشلەپ پۇل تاپاي، ئاندىن كۆرەرمەن دېگەن خيالغا كەلدىم. دە، ئۇ كارخانىنى ئىزدەپ ماڭدىم ۋە چۈشتىن قايرىلغاندا ئۇ كارخانىنى ئاخىر تاپتىم. تېپىشىمنىڭ تاپتىمۇ، لېكىن ئۇلار مېنى ئىشقا ئالمىدى. چۈنكى ئۇلارغا ئىشچى كېرەك ئەمەس ئىكەن. كارخانا زىيان تارتىپ ئۆزلىرىنىڭ ئىشچىلىرىنىمۇ قىسقارتقىلى تۇرۇپتۇ. كۈنگە مەن دەك ئىش ئىزدەپ كېلىدىغان قىزلار كۈرمىڭ ئىكەن، ھەممىسىدەلا قۇرۇق قول قايتىدىكەن. بۇ گەپنى ئاڭلاپ «لاسىدە» بول-دۇم. دە، ئۇ يەردىن يېنىپ چىقتىم. كارخانىنىڭ دەرۋازىسىدىن چىقىۋاتسام ئارقامدىن بىر ئايال قىچقىرىپ قالدى. قارىسام ئوت-تۇرا ياشلىق، مېھرى ئىسسىق كەلگەن بىر ئايال ئۇستىخاننىڭ ئىشىكىدە تۇرۇپ ماڭا ئىشارە قىلىۋاتىدۇ. كۆڭلۈمدە بىر ئۈمىد

تۇغۇلۇپ، ئۇ ئايالنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ باردىم. قارىسام ئۇنىڭ
خاندا دوپپا تىكىۋاتقان ئاياللارنىڭ بىرسى ئىكەن. ئۇ ئايال
ماڭا: «مۇشۇ دەرۋازىدىن چىقىپ ئوڭ تەرەپكە بۇرۇلسىلا بىر
دوقمۇش بار، دوقمۇشتىن سەل ئۆتكەندە بىر ناۋايخاننىڭ يېنىدا
بىر ماشىنىچىلىق دۇكىنى بار، ئۇ ئىنمىنىڭ دۇكىنى. قارىسام
يۈزلىرى تۆۋەن قىزىكەنلا، باشلىرىغا كۈن چۈشكەن ئوخشايدۇ.
ئۇ دۇكاندا بىرنەچچە شاگىرت قىزلار ئىشلەيدۇ. ئىنىمغا مېنى
ئەۋەتتى دەپسە، مېنىڭ ئېتىم گۈلبان خېنىم. ئىنىمنىڭ ئېتى
رىشات ھاجىم. ماڭسىلا، جۇگۇسىلا، ھۈنەر ئۆگىنىپ قالسلا.
قەشقەر دېگەندەچە، قىز بالىنىڭ ھۈنەرى بولمىسا تالادا قالىدۇ»
دېدى. مەن ئۇ ئايالغا رەھمەت ئېيتىپ ھېلىقى دۇكاننى ئىزدەپ
ماڭدىم.

خېلى ئۇزۇن ئىزدەپ ئۇ دۇكاننى تاپتىم. رىشات ھاجىم
قىرىق ياشلارنىڭ ئۆپچۈرىسىدىكى، كېلىشكەن بىر ئادەم ئىكەن.
ئۇ ئادەم مېنى ئوچۇق چىراي كۈتۈۋالدى. دۇكاندا ئۈچ-تۆت قىز
ئىشلەۋېتىپتۇ. ئوزايدىن قارىغاندا، سەھرا قىزلىرىدەك كۆرۈن-
نەتتى. رىشات ھاجىم ئاچىسىنىڭ ھاۋالىسىنى ئاڭلىغاندىن كې-
يىن مەندىن: «قوللىرىدىن نېمە ئىش كېلىدۇ؟» دەپ سورىدى.
مەن يىڭنە ئىشى قىلالايدىغانلىقىمنى ئېيتتىم. رىشات ھاجىم
مېنى ئاق سېرىق، سېمىزگىنە كەلگەن بىر قىزنىڭ يېنىغا باش-
لاپ كەلدى ۋە ئۇنىڭغا «بۇ خېنىمغا ئىش بەرسىلى، ئاۋۋال
پەتلىگە سالسىلا، كېيىنچە بىر گەپ بولار» دېدى. شۇنىڭ بىلەن
يۈرىكىم جايغا چۈشۈپ ئىشقا كىرىشىپ كەتتىم. تېخى ئەمدى
بىر چاپاننىڭ پەتلىسىنى تۈگىتىپ تۇرسام دۇكانغا بىر ئايال
كىرىپ كەلدى. قىزلارنىڭ ھەممىسى ئورنىدىن چاچراپ قوپۇ-
شۇپ بىر-بىرلەپ بۇ ئايالغا تەزىم قىلىشىپ كېتىشتى. قارىسام
ئۇ ئوتتۇز يەتتە-ئوتتۇز سەككىز ياشلاردىكى تولىمۇ چىرايلىق
چوكان ئىكەن. ئۇ ئايال شۇنداق ئېسىل كىيىنگەنكى زىبۇزىننەت.

لىرىنىڭ چاقنىشىدىن كۆزلىرىمنى ئاچالماي قالدىم. مەنمۇ ھېچ
لىقى قىزلارنى دوراپ ئۇ چوكانغا سالام قىلدىم. ئۇ چوكان ماڭا
سېنىچىلاپ ئۇزۇندىن-ئۇزۇنغا قاراپ كەتتى، ئاندىن مېنى سورىدى
دى. قىزلار: «رىشات ھاجىمنىڭ ئاچىسى ئەۋەتپتۇ. ھاجىم
ئىشلەپ تۇرسۇن دەيدى» دېيىشتى. ئۇ چوكان ئۇشتۇمتۇت ئال-
دىمغا كەلدى. دە، قولۇمدىكى ئىشنى تارتىۋېلىپ ئىشىك تەرەپنى
كۆرسەتتى ۋە: «بۇ يەردە تېزلاش ئىچىدە بىر ئىش بار» دېدى.

مەن بۇ ئايال مېنى بىرەر يەرگە ئىشقا بۇيرۇۋاتقان بولسا
كېرەك، دەپ ئالدىراپ قالدىم. دۇكاندىكىلەرنىڭ مۇئامىلىسىدىن
بىر ئۇنىڭ ئايال خوجايىن ئىكەنلىكىنى پەرەز قىلغانىدىم. شۇڭا
مەن ھودۇقۇش ئىچىدە سورىدىم:

— نەگە خېنىم؟
ئۇ ئايال قاپاقلىرىنى ئۇچۇرۇپ ئاۋازنى سوزۇپ ئېيتتى:
— ئا... ئا... كەلگەن يەرلىرىگە، — مەن تېڭىرقاپ
قالدىم. ھاجىم ھاجىم، ئىشقا بىر ئىش بار. ئىشقا بىر ئىش بار.
— بۇ... ھاجىم... رىشات ھاجىم... ئىشقا بىر ئىش بار.
ئۇ خوتۇن بىردىنلا ئەلپازنى بۇزۇپ ماڭا «دېۋەيلدى: زىيە
— رىشات ھاجىمغاچا، بىز خوتۇن يېنىدا. سىلچىلىك بول-
مىساممۇچا، مەن ئۆستەڭ بويىدا خېلى چىرايلىق خېنىملاردىن
قېلىشمايمەن. رىشات ھاجىمغا مۇشۇ يېتىشىدا! جۇگۇسىلا. ب. ب.
— لېكىن، بۇ قىزلارمۇ... ھاجىم... ئىشقا بىر ئىش بار.
مەن ئۆزۈمنىڭ نېمە دەۋاتقىنىمنى بىلمەي قالدىم. بىز
— ھە، بىزچا، بۇ دۇكاندا رەسىم كۆرگەزمىسى ئاچمايمىز
قايلىسىلا، تېككۈچىلىك قىلىمىز. بۇلار دېگەن ئىشلەيدىغان قىز
بالا. قايلىسام سىلنى سۈرەتتەك ياساپ قويىپ، تەكچىگە تىزىپ
قويدىغان خېنىم ئىكەنلا. ماڭسىلا، جۇگۇسىلا خېنىم، سەنئەت
ئۆمىكىگە باراملا، يا بولمىسا ھېلىقى نېمىتا... كالا ئوكەي

دەيدىغان ئويانغانغىچە باراملا، بارسالا. سىلى ئويىڭىزگە بارىشىدۇ.
كەنلا.

مەن بۇ ئايالنىڭ ئالدىدا نېمىشقا بۇنچە گۇناھكار بولۇپ قالغىنىمنى بىلمەيتتىم. ئۇ ئىشكىتىن كىرىپلا چىرايمغا پىر قاراپلا ئىچىگە تىنىپ قالغاندى ۋە قاش-كۆزلىرىمگە سىنچىلاپ قاراپ كەتكەندى. خىيالىدا مېنى رىشات ھاجىمنى ئايلاندۇرۇپ كېتىدۇ، دەپ قورققانلىقىنى پەملىدىم. دە، بۇ يەردە تۇرۇش يولۇمنىڭ ئېتىلگەنلىكىنى ھېس قىلدىم. رىشات پىر مەن ئاستا ئىشك تەرەپكە ماڭدىم. ئەلە كىشىنىڭ قىلىنمە، رىشات — ماقۇل ئەمەس، خېنىم. ماقۇل ئەمەس، خېنىم. — ھە، يول بولسۇن سىلىگە، ئۇزۇنغا چىقسىلا خېنىم!

مەن قەشقەرنىڭ ھەسەتخورلۇق، پۇلپەزلىك غوغۇغاسى بىلەن شاۋقۇنلاۋاتقان ئاۋات كوچىسىنىڭ ياقىسىدا كېتىۋاتتىم. كۆڭ-لۈم پىرىم، پۈت-قولۇمدا ماغدۇر يوق، نەگە بېرىپ، نەدە تۇرۇشۇمنى بىلمەيمەن. ۋۇجۇدۇم پات-پات ئەرەكلەرنىڭ ھايا-سىز ئىنتىلىشتە يالقۇنلاپ تۇرغان، چۈمبەللىك ۋە چۈمبەلسىز قىز-چوكانلارنىڭ ئاياللارغا خاس ئىچى تارلىق بىلەن تىنىپ كەت-كەن كۆزلىرىنىڭ زەھەرلىك ساۋاشلىرى ئارىسىدا قالىدۇ. مۇشۇ ھالىمدا، ھە؟! ئاھ، خۇدا، قانداق دۇنيا بۇ؟! ئىشقا چىقىپ

ئاخىر مەن بۇ شەھەرنى تاشلاپ كېتىش خىيالىغا كەلدىم. نەگە؟ راست نەگە؟! ئىشقا چىقىپ پات-پات ئەرەكلەرنىڭ پىر مەن بېكەتنىڭ ھويلىسىغا كىرىپ، بىر چەتتە بوينۇمنى قىسقىنىمچە كېلىپ-كېتىپ تۇرغان ئادەملەرگە، كىرىپ-چىقىپ ۋاتقان ئاپتوبۇسلارغا قاراپ تۇرۇپ قالدىم. ئىشقا چىقىپ پات-پات ئەرەكلەرنىڭ تىنىمدا تىنىمنىڭ سۇنقى يوق، تۇنۇگۇندىن بۇيان ئاغزىمغا گىياھ سالىمىدىم. ئۈستىۋېشىم بەكمۇ پەجمۇدە تۇرسا، بۇ سىياقتا نەگە بارالايمەن؟ قانداق بارىمەن؟! ئىشقا چىقىپ پات-پات ئەرەكلەرنىڭ

مەن نېمىدۇر كۈتەتتىم. زادى نېمىنى كۈتتىمەن؟ بۇ دۇنيا،
دىن مەن نېمىنى كۈتەلەيمەن؟

مەن بىردىنلا ھۆڭرەپ يىغلىۋەتتىم. ئىنايەت مەن دە
ناھايىتى بالدۇرلا كەچ كىرىپ، كۈن ئولتۇرۇشقا باشلىدى.
بىردىنلا ھاۋانىڭ پەيلى بۇزۇلۇپ، شۇرغان چىقىپ كەتتى.
بېكەتتە ئادەملەر شالاڭلاپ قالدى. ھاۋانىڭ ئوزايىدىن قاتتىق قار
ياغدىغانلىقى كۆرۈنۈپلا تۇراتتى. دېگەندەك، ھە دەپمەيلا قارىيدى.
غىپ كەتتى. بېكەتنىڭ ھويلىسىدا شۇرغان ھۇشقىياتتى. بىر-
دەمنىڭ ئىچىدىلا قاردا ياسىغان ئادەمگە ئوخشاپ قالدىم. قۇتۇردىم.
غان قارلىق شۇرغان چاپقىداپ يۈزۈمگە ئۇرۇلۇپ كۆزۈمنى
ئاچۇرمايتتى. كىيىم-كېچىكىم يېلىڭ بولغاچ ئىچىمىدىن
مۇزلاپ، لاغىلداپ تىترەشكە باشلىدىم. يىرتىق كەش بىلەن قارغا
كۆمۈلۈپ تۇرغان پۇتلىرىم سوغۇقتىن ئويۇشۇپ قېتىپ قالدى.
مەن سوغۇقتىن قىزىرىپ سېزىمىنى يوقىتىۋاتقان قولىرىمنى
قولتۇقۇمغا تىقىپ، شۈمشەيگىنىمچە بېكەت ھويلىسىنىڭ بۇلۇ-
ڭىغا تىقىلدىم. ئىنايەت مەن دەپمەيلا قارىيدىم.
شۇ ئەسنادا، بېكەت دەرىزىسىدىن بىر ئۇزۇن يوللۇق ئاپتو-
بۇس كىرىپ كەلدى ۋە مەن تۇرغان يەرگە كېلىپ توختىدى.
ئاپتوبۇستىن بىر-بىرلەپ چۈشۈۋاتقان ئادەملەر يۈك-تاقىلدى.
رىنى كۆتۈرۈشۈپ، سوغۇقتىن دۈگدەيگىنىچە بېكەت دەرىزىسىغا
قاراپ ئالدىراپ مېڭىشتى. ھايت-ھۇيت دېگۈچە ئارىلىقتا ئاپتو-
بۇسنىڭ كېلىشى بىلەن پەيدا بولغان بىردەملىك ئالدىراشچىلىق
ۋە شاۋقۇن-سۈرەن بېسىقىپ، بېكەتنىڭ ئىچى يەنە بالدۇرقىدەك
تىمتاسلىققا چۆمدى. پەقەت شۇرغاننىڭ غالىرلارچە قويۇن
چىقىرىپ ھۇشقىياتتىلا ئاڭلىناتتى. بۈگۈن باشقىچە سوغۇق
بولغاچقا، ئادەتتە كېلىپ توختىغان ئاپتوبۇسقا چۈشۈندەك ئۆلدى.
شۇالدىنغان ئۇششاق ئېلىپ ساتارلارمۇ كۆرۈنمەيتتى. پەقەت
دەرىزىنىڭ ئالدىدا بىر-ئىككى كىرا ھارۋىسى كىرا ساقلاپ تۇرۇ-

شاتتى. كىراكەشلەر ۋە ھارۋىغا قوشۇلغان ئوغۇللىرىمۇ قارلىق شۆبىرىغاندىن شۇمشىيىپ، بويۇنلىرىنى ئىچىگە تىقىپ يۈرگەن. شىپ تۇرۇشاتتى. ئۇلارنىڭ ئۈستىنۈپىنى قېلىن بىر قەۋەت يۇمشاق قار باسقاندى.

بىر چاغدا ئالدىمدا ئۈستۈمتۈت بىر ئادەم پەيدا بولدى. ئوزايدىن ھېلىلا ئاپتوبۇستىن چۈشكەن يولۇچىدەك قىلاتتى. ئۇنىڭ قولىدا بىر مۇنچە يۈك-تاقىسى بار ئىدى.

ئۇ ئادەم ئۇدۇل ماڭا قاراپ كەلدى ۋە باش-كۆزلىرىمگە بىر قۇر قارىۋېتىپ، قويۇن يانچۇقىنى ئاڭتۇردى.

— سىزچىلىك بىر قىزىم يوقاپ كېتىپ، ئۇنى ئىزدەپ

ئۈرۈمچىگە چىقىۋىدىم، ھېچ يەردىن تاپالمىدىم، كۆرگەنلەر بار ئىكەن، ئىچكىرىدە يۈرۈۋاتىمىش، ئۇ يەرگە بېرىشقا قۇربىتىم يەت.

مەي يېنىپ كەلدىم، — دەيدى. ئۇ ئادەم سۆزلىگەچ قويۇن يانچۇ-

قىدىن بىر تۇتام پۇلنى ئېلىپ ئون كويلۇق پۇلدىن بىرنى ماڭا ئۇزاتتى، — كېچە سەل ئېگىز-پەس چۈش كۆرۈپتىمەن. بەك

پاراكەندە بولۇپ قالدىم. ماۋۇ پۇلنى ئېلىپ چۈش ھەققىگە بىر دۇئا قىلىۋېتىڭ.

مەن چۆچۈپ ئارقامغا داچىدىم ۋە ئۇ ئادەمگە بىر قورقۇنچ ئىچىدە سەپسالدىم. ئۇ ئەللىك بەش ياشلاردا كۆرۈنەتتى، چىرايد-

دا بىر قايغۇ ۋە يول ھارغىنلىقى قېتىپ قالغانىدى. تۈرقىدىن يامان نىيىتى باردەك قىلمايتتى.

— ئېلىڭ ما پۇلنى. قارىسام تىلەمچى يېتىمەك ئوخشايسىز، يېتىمنىڭ دۇئاسى ئىجاۋەت بولىدۇ دەيدۇ. دۇئا ئېلىڭىزنىڭ بەركا-

تى بىلەن قىزىم توككىدە كېلىپ قالسا ئىچىمەن. بىر يېلىنىش ئۇچقۇندايت.

تى. شۇ تاپتا بۇ بىچارە ئاتا، مەن بىر دۇئا قىلىپ قويساملا يوقىتىپ قويغان يۈرەك پارەمنى تېپىۋالسىمەن، دەپ ئويلايتتى.

لېكىن مەن قانداقسىگە ئۇ پۇلنى ئالالايمەن؟ مەن قانداقسىگە

تېلەمچى بولۇپ قالدىم؟ بۇ مۇمكىنمۇ؟ قېنى مېنىڭ غايىلىرىم؟
قېنى مېنىڭ ئارزۇ-ئارمانلىرىم؟ ئەمدى بولغاندا مۇشۇ كۈنگە
چۈشۈپ قالدىممۇ! ياق! ياق! ئۆلسەممۇ بۇ يولغا ماڭمايمەن.
ياق، ئۆلسەممۇ...

لېكىن مەن ئاچ ئەمدىم. ئىتتىڭمۇ كىرىدىغان كاتىكى بولدى.
دۇ، لېكىن مەن قەھرىتان سوغۇقتا لالما ئىتتەك تالادا قالغاندىم.
ئىتقىمۇ بىر كاتەك بىلەن بىر قاچا يۇندا بېرىدىغان بۇ
دۇنيا، ماڭا كەلگەندە، تېنىمنى زەھەردەك چېقىۋاتقان مۇشۇ
قارلىق شۆبىرىدىن پاناھلىنىدىغان باش تىققۇدەك بىر ماكان
بەرمەيۋاتاتتى. شۇ ھالدا تۇرۇۋەرسەم كېچىدە توڭلاپ ئۆلۈپ
قېلىشىم مۇمكىن ئىدى.

مەن ئۇ ئادەمنىڭ قولىدىكى پۇلغا قورقۇمسىراپ قارىدىم.
ئاشۇ پۇل مېنى ۋاقىتنىچە بولسىمۇ قوتقۇزۇپ قالالايتتى. پەقەت
ئالدىمغا بىر قەدەم ماڭساملا... ئاخىر مەن ئۇ ئادەمنىڭ قولىدىن پۇلنى ئالدىم.
ئۈمىد بىلەن مېنىڭ ئاغزىمغا تىكىلدى. مەن دۇئاغا قول كۆتۈردىم.
دۈم. ئۇ ئادەممۇ ماڭا ئەگىشىپ قولىنى كۆتۈردى.

— بۇۋى پاتىمەم، قىزلىرىنى بالا-قازادىن ساقلىغاي، ئەي
خۇدا! پەرزەنتىگە تەشنا بولۇپ يۈرىكى قان بولۇۋاتقان ئاتىنىڭ
تېلىكىنى ئىجاۋەت قىلىپ، ئۇ قىزنىڭ كۆڭلىگە ئىنسانىيەت بەرگەيدى.
سەن. ئاتا بىلەن قىزنى پات ئارىدا دىدار كۆرۈشكىلى نېسىپ
قىلغاي سەن. رەھىمىتى ئۇلۇغ ئاللا!

ھېلىقى ئادەمنىڭ كۆزلىرىدىن ياش قۇيۇلۇپ كەتتى، مەنمۇ
ئۆزۈمنى توختىتالماي يىغلىۋەتتىم. دۇئادىن كېيىن ئۇ ئادەم
ماڭا يېنىش-يېنىشلاپ رەھمەت ئېيتتى.

— سىزدەك بىر پاكىز پەرىزاتتەك ئۆز قىزىغا ئاللا ئۆزى
پاسىبان بولسۇن. رەھمەت قىزىم. خۇدايىم بەختىڭىزنى بېرەر.
ئۇ ئادەم بېكەت دەرۋازىسىغا قاراپ ماڭدى. مەن تېگى يوق

بىر كۆڭۈل يېرىمچىلىقىدا، قىزنىڭ دەردىدە يۈنچىلىك رىيازەت چېكىپ يۈرگەن بىچارە ئاتىنىڭ ئارقىسىدىن تەللىنىپ تۇرۇپ قالدىم. خۇدا! مېنىڭ ئاتام قانداق ئاتىدۇر؟

شۇبىرغان بارغانسېرى ئەزۋەيلەمەكتە ئىدى. بېكەتنىڭ مەنچى گۈزۈستان جىملىقىغا پاتتى. بېكەت قاراۋۇللىرىمۇ نەلەرگەدۇر تىقىلىشقاندى. قاش قارىيىپ، ناھايىتى تېزلا قاراڭغۇ چۈشمەكتە ئىدى. مەن قۇلۇمدىكى پۇلىنى مەھكەم سىقىمىدىغىنىمچە، سوغۇقتىن ئۇيۇشۇپ ئاللىقاچان سېزىمىنى يوقاتقان پۈتلىدىم. مېنى تەسلىكتە يۆتكەپ بېكەت دەرۋازىسىغا قاراپ ماڭدىم. شۇ تاپتا مەن نەگە بېرىشىمنى بىلمەيتتىم. مېنى شەپقەتسىز شەھەر. نىڭ قورقۇنچلۇق سوغۇق ۋە قاراڭغۇ تۈنى كۈتمەكتە ئىدى.

«ئاۋۋال قورسىقىمنى تويغۇزاي، ئاندىن بىر گەپ بولار.»
ئۇشتۇمتۇت كىمىنىڭدۇر ئىڭرىغان ئاۋازى قۇلقىمغا كىرىپ قالدى. ئەتراپىمغا ئاللاڭلاپ قارىدىم. شۇبىرغاندا پىرقىراپ تۇرغان قار تۈزۈندىسى ئىچىدە ھېچكىمنى كۆرەلمىدىم. «ماڭا شۇنداق بىلىنگەن ئوخشايدۇ» دەپ يەنە مېڭىۋەردىم. ھېلىقى ئىش رازى يەنە ئاڭلاندى. بۇ كىچىك بالىنىڭ ئاۋازى ئىدى. بۇ قېتىم ئاۋاز كېلىۋاتقان تەرەپنى ئاڭقىرىۋالدىم. بۇ ئاۋاز بىر تاشلاندىق ئاپتوبۇسنىڭ ئارقىسىدىن كېلىۋاتاتتى. بۇ ئاۋاز شۇنچىلىك ئاجىز ۋە ئايانچىلىق ئىدى. مەن ھېچ نەرسە توغرىسىدا ئويلاشقا ئۈلگۈرمەيلا ئاۋاز كېلىۋاتقان تەرەپكە ماڭدىم. تاشلاندىق ئاپتوبۇسنى ئايلىنىپ نېرىسىغا ئۆتتۈم. ئۇ يەردە ئاپئاق قارغا كۆمۈلگەن كىچىككىنە ئىككى گەۋدە قارا-قۇرا بولۇپ كۆرۈندى. ئالدىراپ ئۇلارنىڭ قېشىغا باردىم. قارىسام ئىككى كىچىك بالا سوغۇقتىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ بىر يەرگە كالىك بولۇۋاپتۇ. ئۇلارنىڭ كىچىكى قىز ئىكەن. ئۇ قىز توڭلىغىنىدىن ئىڭراپ، خىتىلداپ يىغلاۋاتاتتى. بېشىنى ئوغۇل بالىنىڭ باغرىغا تىقىۋالغانىدى. ئوغۇل بالا سىڭلىسىنى بەزلەۋاتاتتى:

— قولۇڭنى مەيەگە تىقە ئۇكام، ئىسسىيدۇ، يىغلىما، يىغى-
لىنىساڭ قورقىدىكەنمەن. دادام ھازىرلا كېلىدۇ. ئاندىن...
ئوغۇل بالىمۇ خىتىلداپ يىغلىۋەتتى. ئاڭلىنىپ قالدى. ھەممە...
ئۇلار شەپەمنى ئاڭلاپ چۆچۈپ بېشىنى كۆتۈرۈشتى. مەن
ئۇلارغا ئېڭىشىپ سەپسىلىپ قارىدىم. ئېلىنىپ كەتتىمۇ؟
— سىلەر نېمىدەپ سوغاقتا بۇ يەردە تۇرىسىلەر؟ قىت...
ئۇلار دەردىمۇ يىغلاشتىن توختاشتى. نە...
— دادامنى ساقلاۋاتىمىز. تەكلىپ پەقەت...
— مەن ھەيران بولدۇم. ئېلىنىپ كەتتىمۇ؟ نە...
— دادامنى؟ داداڭلار قېنى؟ داداڭلار نەگە كەتتى؟
قىزچاق ياشلىق كۆزلىرىنى پىلىدىرلىتىپ جاۋاب بەردى:
— دادامنى ئاپتوبۇس ئېلىن تازغۇنغا كەتكەن. نە...
كېلىدۇ... دادامنى كەلسە ئۆيگە كېتىمىز. ھەممە...
— نېمە؟ تازغۇنغا؟ ئاپتوبۇسلار ئاللىقاچان كېلىپ بولدى.
ئەمدى ھېچقانداق ئاپتوبۇس كەلمەيدۇ. ئېلىنىپ...
— ياق، دادامنىڭ ئاپتوبۇسى تېخى كەلمىدى، — ئوغۇل بالا
كېسىپلا ئېيتتى. ھەممە...
— دادامنىڭ ئاپتوبۇسى؟ داداڭلار شوپۇرمۇ؟ ئېلىنىپ...
— ھەئە. ئاپتوبۇس ھەيدەيدۇ. ھەممە...
— ھەئەئەئەئە مۇنداق گەپ ئىكەن-دە؟! داداڭلار سىلەرنىڭ
مۇشۇ يەردە ساقلايدىغىنىڭلارنى بىلمەدۇ؟ ھەممە...
— بىلىدۇ. ھەر كۈنى مۇشۇ يەردە ساقلايمىز. ھەممە...
— تۈنۈگۈنمۇ كەلمىدى، — دېدى قىز بىردىنلا ئۈمچىيىپ.
— نېمە؟ تۈنۈگۈنمۇ كەلمىدىمۇ؟ نېمىشقا؟ — ئالدىراپ سورا-
دىم. ھەممە...
— تاڭ. ئۈچ كۈن بولدى كەلمەيۋاتىدۇ، — ئوغۇل بالىمۇ
ئۈمچىيىپ يىغلامسىردى، — چوڭ ئانام بارماڭلار دېگەنتى، بىز

يەنە كەلدۇق. قانچە كۈن؟ — ئۇ كۈنلەردە كۈنلەر ئۆتۈپ بارغاندەك بولدى.
 — چوڭ ئانام؟ ئاپاڭلارچۇ؟
 — ئا... ئاپىمىز... — ئوغۇل بالا دۇدۇقلىدى.
 — ئاپىمىز بىزنى تاشلاپ كەتكەن، ئۇيۇمچىگە، — قىز سېزىپ.
 دىنلا يىغلىۋەتتى، — ئاكا، قورسىقىم ئېچىپ كەتتى. — پۈتۈم
 ئاغىيۇۋاتىدۇ.
 — يىغلىما دېسە. مېنىڭمۇ ئاچتى. دادام كەلسە بىزگە مانتا
 ئېلىپ بېرىدۇ، — ئوغۇل بالامۇ يىغلىغىلى تۇردى.
 — ئۆيدە يەنە كىم بار؟
 — چوڭ ئانام بار. ئاغرىق ياتىدۇ.
 — ئاغرىق ياتىدۇ؟ سىلەرگە تاماق ئېتىپ بېرەمدۇ؟
 — ياق، ماڭالمايدۇ. دادام بازايدىن ئېلىپ بېرىستى، دادام
 كەلمەي ئان يېمىدۇق.
 نېمە قىلارمىنى بىلمەي قالدىم. بارغانسېرى قاراڭغۇ چۈش-
 مەكتە ئىدى. شىۋىرغان كۆز ئاچۇرمايتتى. بالىلارنىڭ چوڭى
 ئالتە ياشلاردا، قىزچاق بولسا تۆت-بەش ياشلاردا كۆرۈنەتتى.
 بۇنچە كىچىك بالىلارنى بۇ ھالدا تاشلاپ قويۇپ كېتىۋېرىشكە
 پەقەتلا چىدىمايۋاتاتتىم.
 — قاراڭلار ئۆكىلىرىم، داداڭلار بۈگۈنمۇ كەلمەيدىغان ئوخ-
 شايدۇ. بۈگۈنچە ئۆيۈڭلارغا كېتىپ، ئەتە كېلىڭلار. يا بولمىسا
 داداڭلار كېچىچە كېلىپ قالارمۇ؟
 بالىلار ئاۋازىنى قويۇپ بېرىپ تەڭلا يىغلاشتى.
 — يا، يا، ياق. دادام كېلىدۇ. دادام بىلەن بىللە كېتىد-
 ىمىز.
 مەن ئالدىراپ قالدىم.
 — ھە، ماقۇل ئەمەسە. داداڭلارنى مەنمۇ ساقلاي يىغلىماڭ-
 لار. يىغلىساڭلار كېتىپ قالسىمەن.
 بالىلار يىغىدىن توختاپ، ئىشەنمىگەندەك ماڭا قاراشتى.

— ياشما؟ شىلى كەتمەلا ئاچا؟ — ئۇلارنىڭ كۆزلىرى گىد-
رىمىدىن قاراڭغۇلۇق ئىچىدە يولتۇزدەك پارلايتتى. ئۇ كۆزلەر-
دىن بالقىغان سەبىيلەرچە ئۈمىد، خۇشاللىق بىردىنلا يۈرىكىمنى
ئېرىتىۋەتتى.

— شۇنداق، راست، مەن داداڭلار كەلگىچە سىلى بىلەن بىللە
بولمەن، — مەن زۇڭزىيىپ ئولتۇرۇپ قىزچاقنى باغرىغا تارت-
تىم. ئۇ ھىچ ئىككىلەنمەي ئۆزىنى باغرىغا تىقتى. ئۇنىڭ پۈت-
قولى سوغۇقتىن مۇزلاپ كەتكەنىدى. ئۇنى ئىسسىتىش ئۈچۈن
تېخىمۇ مەھكەمرەك قۇچاقتىم. شۇ چاغدا ۋۇجۇدۇم، يۈرىكىم
ئاللىقانداق بىر شېرىن سېزىم بىلەن لەرزىگە كەلدى. قىزچاق
ئىسسىق باغرىمدا ھەدەيمەيلا تاتلىق ئۇيقۇغا كەتتى.

شۇنداق قىلىپ كىچىك ئوغۇل بىلەن ئىككىمىز ئۇلارنىڭ
دادىسىنى خېلىغىچە كۈتتۈق. لېكىن ئۇلارنىڭ دادىسى كەلمىدى.
بۇ پېتى ئولتۇرۇۋېرىشكە بولمايتتى. كىچىك بالىلارلا ئەمەس،
ئۆزۈمۈ كېچىنىڭ زەھەردەك چېقىۋاتقان ئاچچىق شىۋىرىغىنىغا
پەقەتلا چىدىيالمىدىم. ئاخىر مەن ئۇلارنى ئۆيىگە ئاپىرىپ قويۇش-
قا ماقۇل قىلدىم. بىز ئەڭ ئاخىرقى بىر كىرا ھارۋىسىغا ئولتۇ-
رۇپ ئۇلارنىڭ ئۆيىگە ماڭدۇق. ئۇلار سەمەندىكى بىر تار كوچە-
دا، كىچىككىنە بىر قورۇدا ئولتۇرىدىكەن. بىز ئۈچىمىز ئاچلىق
ۋە سوغۇقتىن لاغىلداپ تىترىگىنىمىزچە ئۇلارنىڭ ئۆيىگە ئاران
كېلىۋالدۇق. ئۆي ئىچى قاراڭغۇ ۋە بېسىرەمجان ئىدى. ئوت
يېقىلمىغاچقا ئۆيدىن بوران ئۇچۇپ تۇراتتى. سۇپىدا يەتمىش
ياشلارغا بېرىپ قالغان بىر موماي ئىنجىقلاپ يېتىپتۇ. بۇ ئايال
ھېلىقى بالىلارنىڭ چوڭ ئانىسى ئىكەن. مېڭىسىگە قان چۈشۈپ
بىر تەرىپى پالەچ بولۇپ ياتقىلى بىر يىلدىن ئېشىپتۇ. ئۇ مەزلۇم
بالىلارنى كۆرۈپ يۈم-يۈم يىغلاپ كەتتى. مەن ئەسلىدە بالىلارنى
ئۆيىگە ئاپىرىۋېتىپلا كەتمەكچى ئىدىم. لېكىن ئۇ موماينىڭ ئەھ-
ۋالىغا قاراپ تېڭىرقاپ توختاپ قالدىم. قېرىسى قېرى ھەم

كېسەلچان، كىچىكلىرى كىچىك بۇ بىچارىلەرگە كېسەل بولمىدى. بىر تىرىك جاننىڭ ياردىمى زۆرۈر ئىدى. ئۇلارنىڭ ئوشۇ ھالدا نەچچە كۈندىن بۇيان قانداق ياشاپ كەلگەنلىكىنى چۈشىنىش مەيدىم. ئۇلارنىڭ ئەھۋالىغا قاراپ ئىچىم سېرىلىپ كۆزۈمگە ياش كەلدى. بۇ ھالدا مەن قانداق كېتەلەيمەن؟ مەن كەتسەم ئۇلار قانداق قىلىدۇ؟ مەن نەگە كېتىمەن؟

مەن ئاخىر بۈگۈن بولسىمۇ كەتسەملىك قارارىغا كەلدىم. ئەتە تاڭ ئاتقاندا بىر گەپ بولار. مەن ئۆي ئىچىگە سەپسالدىم. ئۆيگە ئوت يېقىلمىغىلى بىرنەچچە كۈن بولغانىكەن. مەينەتچىلىك-نىڭ دەستىدىن پەگانى، سۈپىدىكى زىلچا-پالاز، كىگىزنىڭ يۈزدى-نى كۆرگىلى بولمايتتى. ئۆي ئىچىدىكى سېسىقچىلىقتىن بۇ كېسەل موماينىڭ تېگىنىڭ نېمە بولۇپ كەتكەنلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلالىدىم. بۇ بالىلار نېمە يېگەندۇ؟ بۇ كېسەلچان مەزلۈمچۇ؟ قولۇم-قوشنىلارمۇ ئانچە-مۇنچە قاراپ تۇرغان ئوخشايدۇ، بولمىسا ئۇلار...

مەن كۆپ ئويلاپ تۇرمايلا چاپىنىمنى يېشىۋېتىپ ئوتۇن كۆمۈر راسلاپ مەشكە ئوت يېقىۋەتتىم. ئاندىن ئۆي ئىچىنى بىرەر قۇر تازىلىدىم ۋە موماينىڭ تېگىنى قۇرۇقلىدىم. ئاڭغىچە سوغۇق ۋە ئاچلىقتىن ھالىدىن كەتكەن بالىلار سۈپىدا تۈگۈلۈپ يېتىپ ئۇخلاپ قېلىشتى. ئۆيدە ئۇن، ياغ ۋە بەش-ئالتە تال قورۇلۇپ قالغان چامغۇر بار ئىكەن. مەن دەررۇ تاماققا تۇتۇش قىلدىم. تاماقنى تەييار قىلىپ بالىلارنى ئويغاتقىنىمدا ئۆينىڭ ئىچى خېلىلا ئوبدان ئىسسىپ قالغانىدى. ھورى پۇرقىراپ تۇرغان سەھرا ئېشىنى بالىلارنىڭ ئالدىغا كەلتۈرگىنىمدە، خۇشلۇقتىن ئۇلارنىڭ چىرايى گۈلدەك ئېچىلىپ كېتىشتى. ئۇلار خۇددى بىر ئۇخلاپ قوپۇپلا يات بىر دۇنياغا كېلىپ قالغاندەك، قازان بېشىدا پايپىتەك بولۇپ يۈرگەن ماڭا، تازىلانغان، ئىسسىق، پاكىز ئۆي ئىچىگە، مېنىڭ ئىشىمغا نېمە دەپ رەھنەت ئېيتىشنى بىلمەي

يۈم-يۈم يىغلاپ ھەم كۈلۈپ ياتقان چوڭ ئانىسىغا قاراپ بىردەم
ھاڭۋېقىپ قېلىشتى. بۇ يەردە ئۇنىڭ ئىسمىنى بىلىدىغان بىر كىشى
بىز ئىشتىھا بىلەن غىزالاندۇق. غىزادىن كېيىن بالىلارغا
ئورۇن سېلىپ بەردىم. ئىسسىق ئاش ۋە ئىللىق ئائىلە مېھرى
بىردەمنىڭ ئىچىدە ئۇلارنىڭ چىرايىغا تېپىپ چىقتى. ئۇلارنىڭ
بۇدۇرقىنى مەڭزىلىرى ئاناردەك قىزىرىپ بىردىنلا چىرايلىقلىدى.
شىپ كەتتى. ھېلىقى مومايغىمۇ جان كىرگەندەك بولۇپ قالدى.
مەن قىزچاقنى قوينۇمغا سولمۇۋالدىم. ئوغۇل بىلەن قىز بىردىنلا
ماڭا ئىچە كىشىپ كەتكەندى. ئۇلار پۈتۈن قايغۇلىرىنى ئۇنتۇ-
شۇپ ۋىلىق-ۋىلىق كۈلگىنىچە مېنى بىر-بىرىدىن قىزغىنىشىپ
ئوينىشىشتى ۋە بىردەمدىن كېيىنلا بوينۇمغا گىرە سېلىشىپ ماڭا
مەھكەم چاپلاشقىنىچە ئاسلاندەك پۇشۇلدىشىپ ئۇيقۇغا كېتىشتى.
پەممىچە، ئۇلار خېلىدىن بۇيان بۇنىڭ خاتىرجەم، خۇشال-
خۇرام، پاكىز ۋە ئىسسىق ھالدا ئۇخلىمىغاندى. بۈگۈن مەن
ئۇلارغا ئانا مېھرىنى، ئائىلە ئىللىقلىقىنى يەتكۈزگەندىم. ئۇ-
زۈمنىڭ بۇ خىيالىدىن ئۆزۈمنىڭ كۈلگىسى كەلدى ۋە شۇ خىيا-
لىمدىن نېمىشقىدۇر ھۇزۇرلىنىپ قالدىم. ھارغاندىم. ئاشۇ
تاتلىق سېزىم ئىچىدە ئۆزۈمنىڭ قانداق ئۇخلاپ قالغىنىمنىمۇ
بىلمەي قاپتىمەن. بۇ يەردە ئۇنىڭ ئىسمىنى بىلىدىغان بىر كىشى
بۇ يەردە ئۇنىڭ ئىسمىنى بىلىدىغان بىر كىشى
بۇ يەردە ئۇنىڭ ئىسمىنى بىلىدىغان بىر كىشى

قىزىپ كېتىپتۇ. قارىغاندا، كۈندۈزى ئۇلارغا سوغۇق تەڭرىكەپ دى. مومايمۇ ئويغاق ئىكەن. بالىلارنىڭ ئەھۋالىغا قاراپ مومايمۇ يىغلىغىلى تۇردى. مەن بالىلارنىڭ ئۈستىگە پوتقان-كۆز يېرىدىن بىرنەچچىنى ئۈستى-ئۈستىلەپ يېپىپ ئۇلارنى چۈمكەپ قويدۇم. مەن زۇكامداپ قالسام رەھمەتلىك ئاپام شۇنداق قىلاتتى. مەن ئۆيلەرنى بىرەر قۇر تازىلىۋېتىپ، ئاندىن ماڭاي دەپ ئويلىدىم. دە، مەشكە ئوت يېقىپ بولۇپ، ئۆي ئىچىنى، ھويلا ئارامنى پاك-پاكىز تازىلىۋەتتىم. مەشتە سۇ ئىسسىتىپ، بالىلارنىڭ كىيىم-كېچەكلىرىنى، موماينىڭ كۆڭلەك ۋە ئەگلىك لانتىلىرىنى يىغىشتۇرۇپ يۇيۇشقا باشلىدىم. چاي ۋاقتى بولغىچە ھەممە ئىشنى قىلىپ تۈگەتتىم. دە، چاي دەملەپ بالىلارنى ناشتىلىققا ئويدىم. قارىسام بالىلارنىڭ ئەھۋالى بەكلا ئېغىر ئىدى. بولۇپمۇ قىزچاقنىڭ ھالى پەس ئىدى. ئۇ قىز يېرىم بىھوش ھالدا ئىگى-راپ-جۆيلۈپ ياتاتتى. بىردىنلا ئالدىراپ قالدىم. موماينىڭ قولىدىن بولسا ھېچ ئىش كەلمەيتتى. پەقەت يۇم-يۇم يىغلاپ ياتاتتى. مەن مومايدىن دوختۇرخانىنىڭ ئورنىنى سورىۋېلىپ، خەق ئىشقا چۈشكەن ھامان دوختۇرخانىغا يۈگۈردۈم. تۈنۈگۈنكى ئون كوينى ھارۋىكەشكە كىراغا تۆلىۋەتكەندىم. مومايدا بارى-يوق توققۇز يېرىم كويلا پۇل بار ئىكەن، ئازراقلا دورا كەلدى. مەن دورىنى چاڭگاللاپ يەنە ئۆيگە قاراپ يۈگۈردۈم. بېرىپلا بىر كورا شوۋاگۈرۈچ قايناتتىم. ئىككى بالغا دورا ئىچكۈزدۈم. پەقەت ناماز-پېشىن بولغاندا قىزچاقنىڭ ئەھۋالى سەل ياخشى بولۇپ قالدى. كەچتە يەنە ئۇلارغا تاماق ئېتىپ بەردىم. شۇنداق قىلىپ ئۇ كۈنىمۇ كېتەلمىدىم. خۇدايىم بۇ چاردا-سىزلارنى ماڭا، مەندەك بىر چارىسىزنى ئۇلارغا يولۇقتۇرغاندەكەن. بۇ ئۇچرىشىشنىڭ ئاخىر مېنىڭ تەقدىرىمنى تۈپتىن ئۆز-گەرتىۋېتىشىنى زادىلا ئويلاپ باقمايتكەنەن. تاماق بەرگەن تۆت كۈن بولغاندا قىزچاق ئورنىدىن تۇردى. تۆت كۈنگىچە

قىلمىغىنىم قالمىدى. تېخى يۈزى ئېچىلمىغان قىز ئىدىم. تۆت
 كۈن ئىچىدە مەن گويا بىردىنلا ھەممىگە پىشقان، ھەممىگە يېتىدۇ.
 شىدىغان بىر ئايالغا ئايلىنىپ قالدىم. بىر سەبەبى ئىدىم، گويا
 بىردىنلا مېھرىبان، بالىجان ۋە كۆيۈمچان ئانىغا ئايلىنىپ قال-
 دىم، ئاشۇ سەبەبى قىز-ئوغۇل ئۈچۈن كۆيۈپ-پىشتىم. ئاشۇ
 چارىسىز ئائىلە ئۈچۈن قولۇمنى كۆسەي، چېچىمنى سۈپۈرگە
 قىلدىم. ئۇنىڭ بەدىلىگە ئاشۇ كېسەلچان موماي ۋە ئىككى نارە-
 سىدە ئىسسىق ئىچتى، پاكىز كىيىندى. ئۇلارنىڭ چېھرىدە بىر
 خۇشاللىق، بىر خاتىرجەملىك، بىر كۆڭۈل توقلۇقى پارلىدى.
 ئاشۇ كۆرۈمىسىز كۆلىبىنىڭ ھاۋاسى بىر ئائىلە ئىللىقلىقى ۋە بىر
 كۆڭۈللۈك ئائىلە شادلىقى بىلەن يېڭىلاندى.

قىز چاق ئورنىدىن تۇرغان كۈنى كېتەي دېدىم. بۇ ئۆيدە
 ئۇن، ياغ، تۇز، ئوتۇن-كۆمۈر بىراقلا تۈگىگەندى. بالىلارنىڭ
 دادىسى بولسا نېمىشقىدۇر كەلمەيۋاتاتتى. تالادا قارلىق بوران
 ھۇشقۇيتاتتى. قازناق ۋە قازان تارقىشىپ قالغانىدى. ئۈچ جۈپ
 كۆز ماڭا پۈتۈن ئۈمىدلىرىنى بېغىشلاپ پىلدىرلاپ قارايتتى.
 كېتەي دەپ قەتئىي نىيەتكە كېلىپ ئورنۇمدىن قوپتۇم ۋە
 ئىشىككە قاراپ ماڭدىم. دېمىسىمۇ مەن ھامان كېتەتتىم. بۇ
 ئۆيدە بەربىر ئۇزاق تۇرالمايتتىم. لېكىن پۈتۈمنى بوسۇغىدىن
 ئالالمىدىم. ئىشىككە قاراپ مېڭىشىم بىلەن تەڭ ھەممىنى چۈ-
 شەنگەن ئاغرىقچان موماينىڭ چىرايىنى بىر تېگى يوق ئۈمىدسىز-
 لىك قاپلىدى. ئىككى بالا بولسا، نېمە قىلارنى بىلمەي ماڭا
 ئۈمچىيىشىپ تەلمۈرۈپ قاراپ قېلىشتى. ئۇلارنىڭ ئاشۇ سەبەبى
 كۆزلىرىدە قاسساپتىن جان تىلەۋاتقان قوزنىڭ بىچارىلىكى ئە-
 لەڭگىيتتى. مەنمۇ بىرقىز بالا، يەنە كېلىپ كۆڭلۈم سۈنۈق،
 يۈرىكىم زەخمى يېگەن، روھىم ئېزىلگەن بىر سەبەبى قىز بالا،
 كۆڭلى ئۈزۈك بىر ناتىۋان يېتىمغۇ! مەن ئۇلارنىڭ ئاشۇ تەلىمۈ-
 رۇشلىرىنى قانداقمۇ جاۋابسىز قالدۇرايىمەن؟ ئۇلارنىڭ ھەسرەت-

لىك، ئومىدسىز ۋە قايغۇلۇق كۆزلىرىنىڭ بىرلىرىدە ئىلىنجا-
سىغا قانداقمۇ پىسەنت قىلماي تۇرالايمىن؟ بۇ بىچارىلەر ئۇنىڭ
ھالدا مېنىڭسىز نېمە كۈنگە قالار دەپ ئويلىماي تۇرالايمەنمۇ.
مەن بوسۇغىدىن ئارقامغا ياندىم. بۇنى كۆرۈپ موماينىڭ كۆزلىرى-
رىدىن ياش قۇيۇلدى. ئىككى سەبىي خۇشلۇقىدىن باغرىمغا ئۆزۈ-
نى ئېتىشتى. كۆزلىرىمدىن قۇيۇلغان ياش تامچىسى ئۇلارنىڭ
پاكىز، بىغۇبار يۈزلىرىنى ھۆللىدى. مەن ئەڭ بولمىغاندا، بالى-
لارنىڭ دادىسى قايتىپ كەلگۈچە ئۇلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالاي
دەپ ئويلىدىم. خالىتىنى قېقىشتۇرۇپ ئازراق سۇيۇق ئاش قىل-
دىم. بالىلار تاماقنى يەپ بولغاندىن كېيىن ئوينىغىلى چىقىپ
كەتتى. بۇ ئۇلارنىڭ مەن كەلگەندىن بۇيان بىرىنچى قېتىم تالاغا
چىقىشى ئىدى. بىر كەمدە موماي مېنى ئاستاغىنە يېنىغا قىچقار-
دى ۋە يۇم-يۇم يىغلىغىنىچە ياستۇقنىڭ تېگىدىن بىر پارچە
قەغەزنى ئېلىپ ماڭا سۇندى. قارىسام، بۇ قەغەز شەھەرلىك خەلق
تەپتىش مەھكىمىسىنىڭ نۇر جان ئاتلىق بىرسىنى رەسمىي قولغا
ئالغانلىقى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى ئىكەن. يۈرىكىم «جىخ»
قىلىپ قالدى. مەن: «نېمە ئىش بۇ؟» دېگەندەك مومايغا ئەندى-
كىپ تىكىلدىم. چۈنكى مەن بالىلارنىڭ ۋە موماينىڭ ئاغزىدىن
بالىلارنىڭ دادىسىنىڭ ئېتىنىڭ نۇر جان ئىكەنلىكىنى ئاڭلىغاندا
دىم. بالىلارنىڭ دادىسى ئەسلىدە... تېپىلىشىمغا كەلگەنمۇ؟
شۇنداق، ئەسلىدە بالىلارنىڭ دادىسى بۇنىڭدىن بىر يېرىم
ئاي ئىلگىرىلا قولغا ئېلىنغانىكەن! موماينىڭ ئېيتىشىچە، نۇر-
جاننىڭ ئەسلىدە زەرگەرلىك ھۈنرى بار ئىكەن. بالىلارنىڭ
ئانىسى بىر ئوقەتچى بىلەن تېپىشىپ قېلىپ، سەككىز يىل
تۇتقان ئۆيىنى ۋە ئاشۇ بالىلارنى تاشلاپ، ھېلىقى ئوقەتچى بىلەن
تاغ ئارقىسىغا (ئۇ ئوقەتچى ئۇزۇن ئۆتمەيلا ئۇنى تاشلىۋېتىپتۇ.
كېيىن ئۇلار ئۇ خوتۇننى ئۈرۈمچىدە ئەسكى-تۈسكى نەرسىلەرنى
يىغىپ سېتىپ يۈرۈدۇ دەپ ئاڭلاپتۇ) قېچىپ كەتكەندىن كېيىن

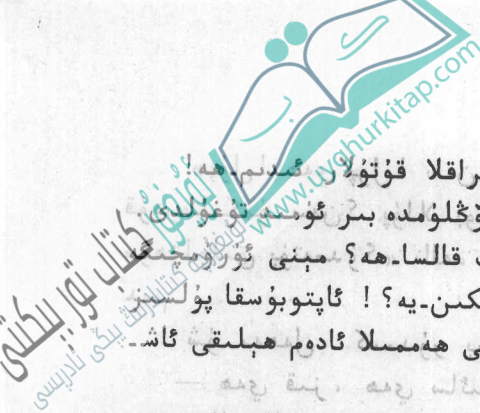
ھۈنەردىنمۇ راۋى يېنىپ، پۇللىرىنى يىغىپ، دەسلىپىدە كىچىك
رەك بىر مېنىبۇس ئېلىپ كىراكەشلىك قىلىپتۇ. كېيىنچە
كونىراق بىر ئاپتوبۇس سېتىۋېلىپ تاشقورغان بىلەن قەشقەرنىڭ
ئارىلىقىدا قاتناپ خېلى بېيىپ قاپتۇ. ئۇ شۇ كۈنلەردە ئۆيگە
پات-پات بىرنەچچە پاكىستانلىقنى باشلاپ كېلىدىغان بولۇپ قالغا-
نىكەن. ئۇلار ئەسلىدە ئەتكەسچىلەر بولۇپ، بۇ ئەتكەسچىلەر
ئۇزاق ئۆتمەي ساقچىلارنىڭ قولىغا چۈشۈپتۇ. بىرنەچچە ئايدىن
كېيىن نۇرجانمۇ يولغا چىقىپ كەتكىنىچە قايتىپ كەلمەپتۇ.
كېيىن قانۇن تەرەپ، ئاھالىلەر كومىتېتى ئۆيگە مۇشۇ قەغەزنى
ئەكەلىپ بېرىپتۇ ۋە ئۆينى بىر قۇر تىنتىپتۇ. ئەسلىدە نۇرجانمۇ
ئاشۇ پاكىستانلىق ئەتكەسچىلەرنىڭ ئەتكەس ماللىرىنى توشۇپ
بېرىپ ئۇلاردىن نۇرغۇن شېرىنكەنە ئالغانىكەن. ئۇزۇن ئۆتمەي
سوتتىن نۇرجاننىڭ تۆت يىللىق كېسىلگەنلىكىنى، ئۇنىڭ ئاپتو-
بۇس ۋە پۇللىرىنىڭمۇ مۇسادىرە قىلىنغانلىقىنى ئۇقتۇرۇش قى-
لىپتۇ. موماي بۇ ئىشلارنى بالىلاردىن يۇشۇرغانىكەن. ھەر كۈنى
كەچتە ئاپتوبۇس بېكىتىدە دادىسىنى كۈتۈۋېلىشقا ئۆگىنىپ قال-
غان بالىلار دادىسى كەلمەي قويغاندىن كېيىن دادىسىنى سوراپ
مومايغا ئارام بەرمىگەچكە، موماي: «داداڭلار كېچىدە كېلىپ،
تاڭ بىلەن يولغا چىقىپ كەتتى» دەپ قويدىغان بولۇپتۇ. بالىلار
ئۇنىڭغا ئىشىنىشىپ قاپتۇ. لېكىن ۋاقىت ئۆتكەنسېرى ئۇلار
مومىسىنىڭ توسۇشلىرىغا قارىماي يەنە ئاپتوبۇس بېكىتىگە دادى-
سىنى كۈتۈۋېلىش ئۈچۈن بارىدىغان بولۇۋاپتۇ. بالىلار بېكەتتە
ماڭا يولۇققان كۈنى مومىسى: «داداڭلار ئۈچ كۈن ئىلگىرى
كېچە كېلىپ كەتتى» دېگەنىكەن (شۇڭا ئۇلار ماڭا: «دادىمىز
كەلمىگىلى ئۈچ كۈن بولدى» دېيىشكەنىكەن. مەن شۇ گەپكە
ئىشىنىپ قاپتىمەن). ئارىلىقتا مەھەللە ئاھالە كومىتېتى بۇلار-
نىڭ ھالىدىن ئانچە، مۇنچە خەۋەر ئالغاچ تۇرۇپتۇ. قولۇم-قوشۇم-
لىرىمۇ موماي ۋە بالىلارنى پات-پات يوقلاپ تۇرىدىكەن. موماي

ھەسرەت، يالغۇزلۇق، كېسەل ئازابىدىن ئۆلۈم بىلەن ئىرىشكەن
 نىڭ ئارىلىقىدا جان تالىشىۋاتقان كۈنلەردە، مەن ئۇلارغا يول
 قۇپ قاپتىمەن. مەن ھېلىقى قەغەزنى كۆرۈپ بولۇپ، موماي
 قايتۇرۇپ بېرىپ ئۇجۇقۇپ ئولتۇرۇپ قالدىم. موماي قارىغاندا
 غۇردەك تۈكۈلۈپ يىغلاپ تۇرۇپ: «قىزىم، ئۆزلىرىنى ئاللا
 ئەۋەتتى. مېنىڭ ئالەم ئاللاغا يېتىپتۇ. مېنىڭ ئىلىكىم ئاللاغا
 يېتىپتۇ، يېتىملارنىڭ ئاھى ئاللاغا يېتىپتۇ. شۇڭا سىلنى ئاللا
 بىزگە ئەۋەتىپتۇ. سىلى ئىنسان ئەمەس، بىر پەرىشتە، ئاللاغا
 يۈزىڭ شۇكرى. ئەمدى مەن خاتىرجەم كۆزۈمنى يۇمىمەن،
 ئاشۇ گۆدەك، ئىككى نارسىدە يېتىمنى سىلىگە تاپشۇردۇم. . .
 » دەيدى ۋە خۇداغا رەھمەت-تەشەككۈر ئېيتىپ ئۇزۇندىن-ئۇزۇندىن
 غا دۇئا قىلدى. موماي راست ئېيتقانكەن. ئۇ گويىا مېنىلا
 كۈتۈپ ياتقانكەن. مۇشۇ گەپ بولۇپ ئۈچىنچى كۈنى تاڭ سەھەر-
 دە موماي جان ئۆزدى. مەسچىت جامائىتى ئىگە بولۇپ، ئولاش-
 چولاش كۆمۈپ قويدۇق. ئەھلى مەھەللە، قولىم-قوشنا ۋە پۈت-
 كۈل جامائەت ئىككى كىچىك نارەستىنى ماڭا تاپشۇردى ۋە
 ئۆزلىرىنىڭ ياخشى تىلەكلىرىنى بىلدۈرۈشتى. مەسچىت جامائە-
 تى ۋە مەھەللە ئاھالە كومىتېتىمۇ: «خاتىرجەم بولۇڭلار، سى-
 لەرنى تاشلىۋەتمەيمىز» دېيىشتى. شۇ كىسەل رەقەبە رەتتە
 ئىلگىرى: «كېتىمەنغۇ» دەيتتىم. ئەمدى كېتەلمەيتتىم.
 ئىلگىرى سالتاڭ ئىدىم. ئەمدى يۈكلۈك بولدۇم. ئىلگىرى بىرلا
 ئۆز جېنىمنىڭ غېمىنى يەيتتىم. ئەمدى ئۈچ جاننىڭ غېمىنى
 يەيمەن. رەقەبە رەقەبە نەرسىدە، نەرسىدە نەرسىدە
 ھاياتىمدىكى ئۆزگىرىشلەرگە ئۆزۈممۇ ھەيران بولماقتا ئى-
 دىم. ئۆزگىرىشلەرنىڭ ئۈشتۈمتۈت ۋە تۇيۇقسىزلىقى مېنى تاڭ
 قالدۇرماقتا ئىدى. پالە پالە مەنمۇ ئىكەن بىلىشكەنمەن
 ئاخىر تەقدىرگە تەن بەردىم. ئاشۇ نارەستىلەرنى باغرىغا
 تارتتىم. تەقدىرىمدە بىر سەۋەب بىلەن بىرەر كەسكىن ئۆزگىرىش

بولغىچە ئۇلار بىلەن بىرگە بولۇش قارارىغا كەلدىم، مەن بۇنىڭ
 ئۈچۈن قانچىلىك بەدەل تۆلەيدىغىنىمنى ئويلاپ يېتەلمەيتتىم.
 ئۇلارنىڭ ھاياتىغا قانداق ئۆزگىرىشلەرنى ئېلىپ كېلىدىغانلىقىدىن
 نى ھازىرچە كۆز ئالدىمغا كەلتۈرەلمەيتتىم. لېكىن مەن بىرلا
 نەرسىنى چۈشىنەتتىم ۋە شۇ نەرسە مېنى ئاشۇ قارارغا كېلىشكە
 چاقىرماقتا ئىدى. ئۇلار تېخى ناھايىتى كىچىك ئىدى. ئۇلار
 باشپاناھسىز ئىدى. ئۇلار ئاجىز ئىدى. ئۇلار ياشىشى كېرەك
 ئىدى ۋە مەن ئۇلارغا ھاۋادەك زۆرۈر ئىدىم! لېكىن... لېكىن...
 كىن... بىزگە — ئۈچ جانغا، بىر ئائىلىگە نۇرغۇن نەرسە
 كېرەككۇ؟ مەندە ھېچ نەرسە، ھەتتا تىيىنىنىڭ سۇنىقىمۇ يوق
 ئىدى. ئىسسىق جاندان ئۆزگە ھېچنېمە يوق ئىدى! ئۆيدە ھېچ
 نەرسە يوق ئىدى. ھەتتا پاشقانغا يەمچۈك بولغۇدەكمۇ نەرسە يوق
 ئىدى. ئالدىنقى زاماندا بىزگە نەرسە بولمىدى. ئۇلار بۇنىڭدىن ئارتۇقىنى بېرە-
 دەسلىپىدە مەھەللە ئاھالە كومىتېتى ئىككى بالىغا ئون
 كويىدىن يىگىرمە كوي «قۇتقۇزۇش» پۇلى بەردى. مەسچىت بىر
 تاغار كۆمۈر بىلەن بىر-ئىككى باغلام ئوتۇن كىرگۈزۈپ بەردى.
 قولۇم-قوشنىلار ئاندا-ساندا ئاش كىرگۈزۈپ تۇردى. لېكىن بۇ-
 لار ھېچنېمىگە دال بولمىدى. ئۇلار بۇنىڭدىن ئارتۇقىنى بېرە-
 مەيتتى. چۈنكى ھەممىلا كىشى ئۆز جېنىنىڭ قايغۇسىدا ئىدى.
 كۈتۈپ ئولتۇرۇپ باقتۇق، بولمىدى. بىرەر ئىش تاپارمەن-
 مېكىن دەپ ئۇرۇنۇپ كۆردۈم، ئاقمىدى. لېكىن بالىلار يېيىدە-
 شى، ئىسسىقراق ياشىشى كېرەك ئىدى. ئاخىر بېرىپ قازان
 ئاسالىمدۇق، ئۆيدىن بوران ئۇچۇشقا باشلىدى. ئۆزۈمىمغۇ مەي-
 لى، لېكىن ئاشۇ گۆدەكلەرنىڭ ئاچلىقتىن چىرايلىرى تاتىرىپ،
 يۈز-كۆزلىرىدىن توپا ئۆرلەپ، سوغۇقتىن دىرىلداپ تىترىگىنىچە
 بۇلۇڭغا تىقىلىپ ماڭا مۆلدۈرلەپ قاراپ ئولتۇرۇشلىرىغا چىددە-
 ھاق تەس ئىدى. ئۇلارنىڭ قاراشلىرى يۈرىكىمنى ئېزەتتى.
 ئۇلارنىڭ چىرايىغا، ئاشۇ تەلمۈرۈپ تۇرغان كۆزلىرىگە قاراشتىن

قورقاتتىم. كۆزۈمنى ئۇلارنىڭ كۆزىدىن ئەپچاقتىم. ئازاب ۋە
قايقۇدىن، چارىسىزلىك ئىچىدىكى قىيىنلىقتىن ئاتارغان،
زارغان يۈزۈمنى ئۇلاردىن يوشۇراتتىم. ۲۰۰۶
بالىلارنى ئىسسىقراق ياتسۇن دەپ باغرىمغا بېسىپ يېتى
تاش ئاتقۇچە كىرىپك قاقماي تېگى يوق خىياللارغا چۆمەتتىم.
قىيىنلاقتىم، ئۇرتىنەتتىم، پۇچۇلىناتتىم. ئاخىر بىر كۈنى سە-
ھەر تۇرۇپ كەتتىم. بالىلار ھېچنېمىنى سەزمەي شېرىن ئۇيقۇدا
ياتاتتى. مەن بۇ بەختسىز سەبەبلەرنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ قوي-
دۇم. دە، كۆزلىرىمگە ياش ئالغىنىمچە ئىشىككە قاراپ ماڭدىم
ۋە ئىشىكنى ياخشىلاپ يېپىپ قويۇپ، ئۇدۇل شەھەر تەرەپكە يول
ئالدىم. مەن قېچىپ كېتىش قارارىغا كەلگەندىم! ماڭا ئەمدى
بۇنىڭدىن ئۆزگە يول قالمىغانىدى. مەن ئاشۇ بىچارىلەرنىڭ مې-
نىڭ كۆزۈمچىلا ئاچلىقتىن يىقىلىپ قېلىشىغا ياكى بىر كېچىسى
توڭلاپ ئۆلۈپ قېلىشىغا كۆزۈم يېتىپ قالغانىدى. مەن تىرىك
ھالەتتە، بۇنداق ئەھۋالنىڭ روي بېرىشىگە چىدىيالمىتتىم. بۇ-
نىڭدىن كۆرە مېنىڭ ئاۋۋال ئۆلگىنىم تۈزۈك ئىدى. لېكىن ماڭا
ھازىرچە ئۆلۈم تېخى يېقىن كەلمەيۋاتاتتى. نىسبەتەن سۆيۈش
ئەتراپ قاراڭغۇ. قىشنىڭ سوغۇق تېغىدا مۆدۈرۈپ چوقۇ-
رۇپ كېتىۋاتىمەن. يۈرىكىم بىر ۋىجدانىي ئازابتىن ئېچىشىدۇ.
پۈتۈم ئالدىغا چامدىسام ئارقىغا تارتىدۇ. كىمدۇر بىرى گويا
مېنى كۆزگە كۆرۈنمەس ئارقان بىلەن ھېلىقى ئۆينىڭ ئۈزۈكىگە
باغلاپ قويغاندەك، ئۆزۈمنى سەللا قويىۋەتسەم ھېلىقى ئارقان
مېنى ئاشۇ ئۆيگە تارتىپ كېتىدىغاندەك بىلىنىدۇ. مەن ئۇ ئۆي-
نى، ھېچ نەرسىدىن بىخەۋەر ھالدا شېرىن ئۇيقۇدا ياتقان، بىر-
دەمدىن كېيىن كۆزۈمنى ئېچىشى بىلەنلا تەلتۈكۈس يېتىملىكنىڭ،
ئاچلىق، سوغۇق، باشپاناھسىزلىقنىڭ شەپقەتسىز چاڭگىلىغا چۈ-
شىدىغان چارىسىز يېتىم قوزىلارنى ئويلىماسلىققا تىرىشىمەن.
يۈرىكىمنى ئاغرىتىۋاتقان ئۇلار توغرىسىدىكى خىياللارنى كاللام.

ەدىن ھەيدەپ چىقىرىشقا ئۇزىنىمەن. كەچ رەتتە. ھەستاقە
 بىر چاغدا ئېسىمنى تاپسام، ئۆزۈمنى ھېلىقى ئاپتوبۇس
 بېكىتىدە كۆردۈم. بۇ يەرگە قانداق كېلىپ قالدىمكىن. تاڭ؟
 مېنى بۇ يەرگە نېمە خىيال ئېلىپ كەلگەندۇ؟ كېيىن ئويلاپ
 باقسام، مانا ئوخشاش تۈرمۈشتىن قاچقان، ئازاب ۋە قايغۇنىڭ
 چاڭگىلىدىن قۇتۇلۇش يولىدا جان تالىشىۋاتقان بەختسىزلەرنى
 ئۆز قوينىغا ئاليدىغان ماكان ئىككى ئىكەن: ئۇنىڭ بىرسى گۆر
 بولسا، يەنە بىرى مۇشۇ بېكەت ئىكەن. گۆرگە تېخى بارمىغانلار
 ياكى گۆردىن قاچقانلار مانا مۇشۇ يەردە ئۆزلىرىگە ئاخىرقى ئۈمىد
 ۋە تەسەللى تاپىدىكەن. بۇ يەردە ھەم كەتكىلى، ھەم قالغىلى
 بولىدىكەن. ھەستاقە. ھەستاقە. شېئىر پىچىنە نە. ھەستاقە
 كىرىمىسەن قاراڭغۇلۇق ئىچىدە، سەپەرگە مېڭىش ئالدىدا
 پايىپتەك بولۇپ يۈرگەن ئادەملەر خۇددى ئەرۋاھلار توپىدەك كۆ-
 رۇنىدۇ. ئۇلار يۈك-تاقلىرىنى سۆرۈشۈپ ئاپتوبۇسلارنىڭ ئەترا-
 پىدا ئۆرە-تۆپە بولۇپ يۈرىشىدۇ. ئاپتوبۇسلار يولغا چىقىشقا تەق
 قىلىپ قويۇلغان. سەھەرنىڭ بىردەملىك بازىرىنى قولدىن بېرىپ
 قويغۇسى كەلمىگەن چار بازارچىلار، ئوغرى-يانچۇقچىلار، دىۋا-
 نە-تېلەمچىلەر ئۇ يەر، بۇ يەردە تىمىسقىلاپ يۈرىشىدۇ.
 مەن بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ بىر ئاپتوبۇسنىڭ يېنىغا
 كەلدىم. ئۇقسام، ئۈرۈمچىگە ماڭىدىغان ئاپتوبۇس ئىكەن. مەن
 ئاپتوبۇسقا چىقىپ ئولتۇرۇپ بولۇشقان ۋە ئەمدىرەك چىقىۋاتقان
 ئادەملەرگە ھەۋەس ئىچىدە تەلمۈرۈپ قارىدىم. ئۇلار ئىسسىق
 كىيىنگەن، قانغۇچە ئۇخلىغان، قورسىقى توق، يانچۇقى توم،
 نەگە بارمەن دېسە، ھەتتا ئۈرۈمچىگە بارمەن دېسىمۇ بارىۋېرىدە-
 خان ۋە بارالايدىغان ئادەملەر ئىدى. ئۇلار شۇ قەدەر ئەركىن،
 غەمسىز، خاتىرجەم ۋە خۇشال كۆرۈنەتتى. مېنىڭمۇ پۈلۈم بول-
 دىغان بولسا، ئاشۇلارنىڭ قاتارىدا ئۈرۈمچىگە كەتسەم، جىمى دە-
 دى-بالادىن، يېتىملىك، ئاچلىق، خورلۇق ھەمدە ھېلىقى بالىلار

توغرىسىدىكى ۋىجدان ئازابىدىن بىراقلا قۇتۇلغان ئىدىم. ھە! شۇ خىياللار بىلەن راستىنلا كۆڭلۈمدە بىر ئۈمىد تۇغۇلدى. بىرەر ياخشى نىيەتلىك ئادەم چىقىپ قالسا-ھە؟ مېنى ئۈرۈمچىگە ئالغاچ كەتسە، شوپۇرغا دەپ باقايمىكىن-يە؟! ئاپتوبۇسقا پۇلىنى سېلىۋالسا ئەجەپ ئەمەس. دۇنيادىكى ھەممىلا ئادەم ھېلىقى ئاش-خانا خوجايىنىدەك ئەمەستۇ-ھە؟! ئاش-خانا خوجايىنىدەك ئەمەس.

قۇلاقچىسىنى قىسايىتىپ كىيگەن ئوتتۇرا ياشلاردىكى بىر باداڭ قورساق ئادەم ئاپتوبۇس كابىنىكىسىنىڭ يېنىدا سۇ چېلىكى بىلەن ھەپلىشىپ تۇراتتى. پەنمىچە، ئۇ ئادەم مۇشۇ ئاپتوبۇسنىڭ شوپۇرى ئىدى. مەن ھېلىقى خىياللارنىڭ تۈرتكىسىدە بىر بېسىپ-ئىككى بېسىپ ئۇ ئادەمنىڭ يېنىغا كەلدىم ۋە دەككە-دۈككە كىچىلىك ئىچىدە، ئۇ ئادەمگە ئېغىز ئاچتىم: «ئەي سەلبەن، نەمەن ئىشقا چىقىپتەن؟»
 — ئۇستام، مېنى ئۈرۈمچىگە ئالغاچ كەتسىلىرى بويىتىلگەن. نىمىنىڭمۇ، مەن ئۇ يەردە ئىشقا چىقىپتەن، مەن ئۇ يەردە ئىشقا چىقىپتەن.
 — پۇللىرى بارما؟ — ئۇ ئادەم قىلىۋاتقان ئىشىدىن بېشىنى كۆتۈرمەي خىرقىرىدى، — پۇللىرى بولسا، چىقىپ ئولتۇرۇۋەرسىلە. بېلەت ئالمىسىلىرىمۇ بولىدۇ، پۇلنى ماڭغىلا بەرسىلە، بېلەت ئېلىشنىڭ ھاجىتى يوق.

— پۇلۇم يوقتى، پۇلۇم بولسا بېلەت ئالار ئىدىم. ھە! — ئۇ ئادەم شارىتىدە بېشىنى كۆتۈرۈپ كۆزىنىڭ پاخىسىنى چىقىرىپ، خۇددى مېنى «ھاپ» قىلىپ يەۋىتىدىغان ئەلپازدا ھۆركىرىدى: «ئەي سەلبەن، نەمەن ئىشقا چىقىپتەن؟»
 — پۇللىرى يوق ئادەم بۇ يەرگە پوق بار دەپ كەللىما؟ قاش-كىرىپكىلىرىنى ئويناقتانغا ماشىنىغا سېلىۋالدىغان چاغ ئۆلۈپ كەتتى. — ھازىر پۇل كېرەك، پۇل! پۇل! پۇل! —
 مەن چۆچۈپ ئارقامغا داچىدىم. ئۇ ئادەم يەنە نېمىلەرنىدۇر دەپ غوتۇلدىغىنىچە چېلەككە ئېڭىشىپ ئۆز ئىشىغا كىرىشىپ كەتتى. مەن ئۇنچىقارماي ئارقامغا بۇرۇلدىم. نەچچە كۈن بولدى.

«پۇل! ھەي پۇل! سەن شۇنچىلىك قىممەتلىك، شۇنچىلىك قۇدرەتلىككۇ سەن؟ پۇللا بولسا ھەممە نەرسە بولامدۇ؟ جىمى موھتاجلىق پۈتمەدۇ؟» نالە، غەزەپ ۋە ئۆرتىنىش ئىچىدە ئويلىدىم. «ھەي! قىممەتلىك!؟» نىڭ ئىسمىگە پەقەت ئۇ ئۇچۇرغا ئىگە ئىكەنلىكىنى بىلىشكە، كىمدۇر بىرىنىڭ توۋلىغىنى ئاڭلاندى: «ھەي قىز، ھەي سائىل، مەيەرگە كەلسىلە، ماڭا ئاتاپ

بىر دۇئا قىلىپ قويسىلا. بىزنىڭ پىتىلىمىمىزنى سىنىڭ قولىڭدا بار. سەن ئاپتوبۇسنىڭ يېنى بىلەن كېتىۋاتتىم. بېشىمنى كۆ- تۈرۈپ قارىسام، ئېسىل پەلتۇغا ئورۇلىپ، باش-كۆزىنى قېلىن شال ياغلىق بىلەن ئورۇۋالغان چىرايلىقىنى ياش چوكان ئاپتو- بۇسنىڭ كۆزىدىن ماڭا قاراپ تۇرۇپتۇ. مەن باشقا بىرسىنى چاقىرىۋاتقان بولمىسۇن دەپ ئەتراپىمغا قارىدىم، مەندىن باشقا ئادەم يوق ئىدى. دېمەك ئۇ ئايال مېنى چاقىرىۋېتىپتۇ. مەن نېمە قىلارمىنى بىلمەي تېڭىرقاپ تۇرۇپ قالدىم. يۈرىكىمنى بىر ئازابلىق ئىككىلىنىش قىستى. ئارقامغا يانسام ئاغزىمنى ئېچىپ تۇرغان شەپقەتسىز موھتاجلىق، ئالدىمغا ماڭسام غۇرۇرۇمغا، يۈزۈمگە، نومۇسۇمغا ئايرىۋاشلانغان ھېلىقى قۇدرەتلىك پۇل مېنى كۈتەتتى.

شۇ ئاپتوموبىلنىڭ تاللىۋېلىشىم ئۈچۈن پەقەت مۇشۇ بىرلا يول قالغانىدى. چۈنكى مېنى ئىككىنچى يول — نامراتلىق، موھتاج- لىق مۇشۇ يەرگە ئەكەلگەندى. «ئەي، نېمە دەيدىمۇ؟» دېيىشىم- خۇدا سەپەرلىرىنى ئوڭۇشلۇق قىلسۇن، سىلنى خېيىم- خەتەردىن ساقلاپ، ئۇرۇق-تۇغقانلىرى بىلەن ساق-سالامەت يۈز كۆرەشكىلى نېسىپ قىلسۇن ئىلاھىم. ئىيە، سى بىلەن بىرلىكتە. — ئامىن! سەددىقى بالانى يەر، تۆۋە گۇناھنى، — مانا ئەمدى مەن ئۆز ئىختىيارىم بىلەن «ئامىن» دېدىم! ئاۋازىم ئۇيات، ھەسرەت، قىيىنلىش ئىچىدە تېترەپ ئۈزۈلۈپ چىقتى. قاتتىق ئازاب، ئاچچىق ئۆرتىنىش، دەككە-دۈككە، تەڭقىسلىق، ئۇيات

ئىچىدىن سۇغۇرۇلۇپ چىققان ئاۋازىم ئىچىدىكى قىممەتلىك
 ھەممىلا نەرسىنى، مەن قەدىرلەيدىغان، ئۇلۇغلايدىغان ھېسسىيەت
 سىنى ئۆزى بىلەن بىللە ئېلىپ چىقىپ كېتىۋاتاتتى. كەزىچە
 دەردىمەن بولساممۇ، ھاجەتمەن بولساممۇ ۋۇجۇدۇمدىكى پەقەت
 ئۆزۈملا ھېس قىلالايدىغان ۋە ھېس قىلىپ كېلىۋاتقان بىر مۇ-
 كەممەللىك بارا-بارا يىمىرىلىپ، چاك-چېكىدىن بۆسۈلۈپ، چۈ-
 ۋۇلماقتا ئىدى. مەن گويا ئادىمىلىك پەللىسىدىن تۈۋى يوق
 قاراڭغۇ، يىترگىنىشلىك غۇپقانغا دومىلاپ چۈشۈپ كېتىۋاتاتتىم.
 — ئامىن.

ئاشۇ ئازابلىق ھېس-تۇيغۇلار كۆزلىرىمدىن تاشقىن بولۇپ
 تۆكۈلمەكتە ئىدى. ئىنتىلىپ، بېلىنغان ۋەكەلگە قارىغاندا
 ئامىن... بىزگە پارەلە ئېسىلغان ۋە تەڭرىنىڭ كەم-
 ۋۇجۇدۇمنى، يۈرۈكىمنى تازىغان بولۇپ يانچىۋاتقان ئۇيات،
 خورلۇق ھېسسىدىن كالىپۇكىلىرىم، ياق، پۈتكۈل تېنىم ياپراق-
 تەك ئىتىراھىتىنى. ئالىم ئىلىم ۋە مەدەنىيەت قەدىرلىك رەتتە
 قۇرغۇچى ئامىن، قەدىرلىك رەتتە ئىشلىگەن ھېسسىيەت رەتتە
 ئامىن ئىشلىگەن ئىدەك چىرايىڭغا ئىنتىلىپ ئامىن رەتتە
 ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن
 بىر دەردى بار دەك قىلىدۇ بۇ قىزنىڭ. ئامىن ئامىن
 ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن
 ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن ئامىن
 — ياپىياش ئىكەن، يەتتە ئەزايى ساپساق تۇرۇپ بۇ يولغا
 كىرگىچە بىر يەردە ئىش تېپىپ ئىشلىسىچۇ. ئامىن ئامىن
 ئامىن... ئامىن... ئامىن... ئامىن... ئامىن... ئامىن... ئامىن...
 بويىنى يوغاندىن بىرەرسىنى تېپىپ تەگىنىچۇ ئامىن!
 — ئامىن، ئامىن، ئامىن، ئامىن، ئامىن، ئامىن، ئامىن، ئامىن،
 — ھەر كىم ھەر نېمە دەيدۇ، دەردە كەلمىسە بىلمەيدۇ.

تۇغقانلار، مۇشۇ قىزنىڭمۇ مۇشۇ يولغا كىرىشىگە بىر سەۋەب باردۇ. تاينىلىق، كەينىداق دىن لىغىيىلەيدىغان مەن، رىئەسەت كىمىمە
ھەر بىر «ئامىن» بىر پىغان، ھەر بىر «ئامىن» بىر نالە،
ھەر بىر «ئامىن» بىر ھەسرەت ئىدى. ئادەملەرنىڭ ھېلىقى سۆز-
لىرىگە، تالاشلىرىغا، باھالىرىغا، قىياسلىرىغا، ھاقارەتلىرىگە
مەن ئاشۇ «ئامىن» بىلەن جاۋاب بېرىتتىم. ھەر بىر «ئامىن»
دېسەم يۈرىكىم ئۇرۇلۇپ، ۋۇجۇدۇم ئوت-ئاتەش ئىچىدە پۇچۇلدى-
ئاتتى، ھەر بىر «ئامىن» دېگەندە ئاغزىمدىن بىر تۈتۈن چىقات-
تى.

پەقەت — ئامىن. مەن پەقەت ئامىن بىلەن قىلغان ئەشەق
ئاپتوبۇسلار تامام قوزغىلىپ، بېكەتنىڭ ئىچى بىكار بولغاند-
ىلا ئاندىن بېكەت دەرۋازىسىغا قاراپ ماڭدىم. بۇ چاي ۋاقتى
بولۇپ، ئادەملەر ئالدىراپ ئىشقا كېتىۋاتقان چاغ ئىدى.
قاپلىپتۇ. قۇلۇم ئىختىيارىمغا بويسۇنمايتتى. خۇددى باشقۇرۇش-
تىن قالغاندەك سۆزلەتتى. يەلكەم مىڭ جىڭ يۈك ئارتىۋالغاند-
ەك ئېغىر ئىدى. ئىچىم تاشلاندىق خارابىدەك بوش ۋە قۇرۇق
ئىدى. مەن بېكەتنىڭ يان تېمىنى بويلاپ بىر ئەسكىلىككە بار-
دىم. دە، ئېتىكىمدىكى پۇللارغا بىر خىل ھارغىنلىق، خورلۇق،
ئۆكۈنۈش، ئۇيات ۋە ھاجەتمەنلىك تۇيغۇسى ئىچىدە تىكىلىپ
قاراپ قالدىم. مەن ھازىرغىچىلىك بۇنچىلىك پۇلنى ساناپ باقمى-
غانىدىم. بۇ پۇللار كىر، مەينەت، پۇرلانغان، مىجىلغان پۇللار
ئىدى. بۇ پۇللارنىڭ ئىگىلىرىگە نىسبەتەن بۇ پۇللار ھېچنىمىگە
ئەرزىمەس ئىدى. لېكىن مەن ۋۇجۇدۇمدىكى ئەڭ ئېسىل نەرسى-
لەرنى ئاشۇ ئەرزىمەس ۋە مەينەت پۇللارغا تېگىشكەندىم. مەن
شۇ تاپتا بۇ پۇللار ئۈچۈن خۇشال ئەمەس ئىدىم. ئەكسىچە ئۆزى
ئۈچۈن ئەڭ قەدىرلىك نەرسىنى ئىلاجسىزلىقتىن، موھتاجلىق-
تىن ناھايىتىمۇ ئەرزىمەس سېتىپ قويۇپ، كۆتۈرۈپ قويغۇسىز
پۇشايماقغا قالغان ئادەمدەك بىر خىل ئېچىنىش تۇيغۇسىدا ئۈمىد-

يىپ ئولتۇراتتىم. مۇشۇ پۇل ھېسابغا يوقاتقان بىر سېلىپنىڭ
 ئىچ ئاغرىقى چايان بولۇپ يۈرىكىمنى چاقماقتا ئىدى.
 ئالدىنقى ماڭا ھايات كېرەك ئىدى. مۇشۇ پۇللار سىز مەن
 ياشاشقا ئامالسىز قالغانىدىم! ھېچ نەرسە بولمىدى.
 ئاخىر ئورنۇمدىن تەسلىكتە تۇردۇم ۋە بېكەتنىڭ بېلەت
 ساتىدىغان تۆشۈكى تەرەپكە قاراپ سۆرۈلۈپ ماڭدىم. مۇشۇ پۇل
 لارغا ئۈرۈمچىگە ماڭىدىغان ئاپتوبۇسنىڭ بېلىتىنى سېتىۋالدىم
 مەن، ئاندىن... ئۇ يەردە ئۆزۈمنى تۇتۇشقا ھېچ نەرسە
 ئالدىم. ئادەملەر بېلەت ساتىدىغان تۆشۈكنىڭ ئاغزىغا قاپلىشىپ
 قاپتۇ. تاماكا ئىسىغا تولغان كىچىككىنە زالىنى بېلەت ئېلىشقا
 ئۆچىرەت كۈتۈپ تۇرغان ئادەملەرنىڭ ۋاراك-چۇرىغى قاپلىغانىدى.
 مەن بىر تۇتام پۇلنى مەھكەم چاڭگاللىغىنىمچە بېلەت
 ئالدىدىغانلارنىڭ رېتىگە قىلىپ كىردىم. مايا ھەللىش ئالدىم
 شۇ ئەسنادا، ئۈشتۈم تۈت كىچىك بالىنىڭ چىرقىراق ئاۋازدا
 يىغلىغىنى ئاڭلاندى. بۇ ئاۋاز بىلەن تەڭ يۈرىكىم ئاسقىپ،
 ئارقامغا ئۇرۇلدۇم. دە، ئەتراپقا ئالاڭلاپ كۆز يۈگۈرتتۈم. قاردا
 سام تۆت بەش ياشلاردىكى بىر قىز چاق ئاپسىنى يوقىتىپ قويغىدى.
 نى ئۈچۈن قورقۇپ كېتىپ چىرقىراپ يىغلاۋېتىپتۇ. بىر كەمدە
 بىر ئايال توپتىن ئېتىلىپ چىقتى. دە، ھېلىقى قىزنى باغرىغا
 باستى. قىز چاق شۇ ھامان ۋېلىقلاپ كۈلۈپ ئاپسىنىڭ قوينىغا
 تىقىلدى. يۈرىكىم بىردىنلا گۈپۈلدەپ سېلىپ كەتتى. بەزگەك
 ئادەمدەك لاغىلاپ تىترەپ كەتتىم. يۈرىكىمدە ھېچقاچان ھېس
 قىلىپ باقمىغان بىر ئەندىكىش، ھودۇقۇش، ئەندىشە، سېغىنىش
 تۇيغۇسى دولقۇنلاندى. مېڭەمدە بىر دەھشەتلىك سوزاقنىڭ سادا-
 سى ئەكسىلىنەتتى. تىنىمىم تېخىمۇ تېخىمۇ تېخىمۇ تېخىمۇ تېخىمۇ
 ھېلىقى ئۆيدە ھېچنېمىنى تۇيماي تاتلىق ئۇخلاۋاتقان ئىككى
 نارسىدىننىڭ مەسۇم چىرايلىرى كۆز ئالدىمدا ئەينەن سۈرەت
 بولۇپ ئەكسىلىنىپ كەتتى. ئۇلار مېنىڭ يوقلۇقىمنى بايقىغاندىن

كېيىن نېمە بولۇپ كەتكەندۇ؟ ئۇلارنى ئەمدى كىمىنىڭ قولىغا تاشلاپ كېتىسەن؟ ئۇلارنى قولىغا ئالماي، مەن شۇ دەقىقىدىلا، ھەقىقىي سۈرەتتە ئۆزۈمنى تېپىۋالدىم. بىر ئادەم دۇنيادا نېمە ئۈچۈن ياشايدۇ؟ پەقەت ئۆز قايغۇسى، ھەسرىتى، بەختى، ئىستىقبالى ئۈچۈنلما؟ ئادەملەر ئالدىدا، جەمئىيەت ئالدىدا، مىللەت ئالدىدا ئۆز زىممىسىگە ھېچ قانداق بۇرچ ۋە مەسئۇلىيەتنى ئالمىغان بىر باياشات ئادەمنىڭ سېمىز ۋە توق ھايۋاندىن قانداق پەرقى بار؟ مەن دەسلىپىدە ئۇ بالىلار بىلەن يۇلۇقۇپ قېلىشنى تاساددۇپىي توغرا كېلىپ قېلىش دەپ چۈشەنگەن، ئادەمىچە ئىچ ئاغرىدۇ، تىمش تۇيغۇسىدا ئۇلارغا ياردەم قولۇمنى سۇنغانىدىم. كېيىن بولسا، ئۇلارنى تاشلاپ كېتىشكە كۆڭلۈم ئۈنمىغىنى ئۈچۈنلا ئۇلارغا باشپاناھ بولدۇم. لېكىن بۇ جەرياندا مەن بىر خىل مەجبۇرىيەتلىك، پاسسىپلىق تۇيغۇسىدا ئىدىم. ئۇلارنى گويىا يەل-كەمگە بىھۆدە ئارتىۋالغان بىر يۈك دەپ تونۇغانىدىم. شۇڭا، جان ھەلقومغا يەتكەندە ئۇلارنى تاشلاپ قېچىپ چىققانىدىم! لېكىن، ئەمدىلىكتە ئويلىسام، ئىش بۇنداق ئاددىي ئەمەس ئىكەن. مەن ئاشۇ پاسسىپلىق ئىچىدە يەنىلا بىر ئانىنىڭ رولىنى ئالغانىدىم. مەن بۇ رولى بىر خىل تاسادىپىيلىق ۋە ۋاقىتلىق دەپ قارىغانىدىم. لېكىن... مەن بالىلارنىڭ نەزەرىدە بىر كۆيۈمچان ئانا بولۇپلا قالماي، ئاشۇ بىچارە مەسۇملار مېنىڭ يۈزىم كىمدە بىر ئانىنىڭ يۈزىكىدە بولۇشقا تېگىشلىك بىر ئۇلۇغ مۇھەببەتنى ئويغىتىپ، ئاللىقاچان بىر مېھرىبان، كۆيۈمچان، پىداكار ئانىغا ئايلىنىپ بولغانىكەنمەن! مەن شۇ مىنۇتتا شۇنى تونۇپ يەتتىمكى، مەن ھېچنەگە كېتەلمەيتتىم. بىر مېھرىبان ئانا ئۆزىنىڭ پەرزەنتلىرىنى تاشلاپ ھېچنەگە كېتەلمەيتتى! شۇ خىياللار بىلەن يۈزىم كىمدە ئاشۇ بالىلارغا نىسبەتەن بىر خىل ئانىلارچە خۇشاللىق ۋە مۇھەببەت شاۋقۇنلىسا، يۈز-كۆزلىد

رېم ئورۇنسىز قىلىقىم ئۈچۈن پەيدا بولغان پۇشايمايدىن ؟ نو-
مۇس ۋە ئۇياتتىن لاۋۇلداپ كەتتى. بىر رەتلىك پ
مەن ھېچ ئىككىلىنىپ تۇرمايلا بېلەت ساتىدىغان بالىلار
يېنىپ چىقتىم. دە، رەستىگە قاراپ ماڭدىم. بۇ پۇللارغا كېرىكە
لىك نەرسىلەرنى سېتىۋالغۇم، مەن يېتىپ بارغۇچە بالىلار
ئويغانمىغان بولسۇن ئىلاھىم! ئۇلار مېنىڭ قېچىپ كەتكىنىمنى
ئەبەدىي بىلمەي قالسۇن ئىلاھىم!، . . . يېنىپ بارغۇم
مەن ئاشۇ خىياللار بىلەن چوڭ كۈچىدا خۇددى ئېلىشىپ
قالغاندەك يۈگۈرۈپ كېتىۋاتىمەن. «بالىلار ئىسسىق كىيىمگە،
تەملىك ۋە ئىسسىق تاماققا ئىگە بولىدۇ، ئۆيىمىز ئىسسىيدىغان
بولدۇ! ئۇلار ئاچلىقتا سارغايمايدۇ، سوغۇقتا دۈگدەيمەيدۇ،
<ئانا، دەپ زارلىمايدۇ. ئۇلار ئەمدى ھەممە نەرسىگە ئىگە بولىد-
دۇ!» دەپ ئۆز-ئۆزۈمگە پىچىرلايمەن. يۈرىكىمنى بىر خىل
ئانىلىق ئەندىكىش، بىرخىل ئانىلىق مۇھەببىتى، بىرخىل قۇر-
بان بېرىش ھېسابىغا ئېرىشكەن خاتىرجەملىك، پەخىرلىنىش ۋە
شادلىق تۇيغۇسى قىلىپ ئاغرىتىدۇ. ئۇ ئانىلىق مۇھەببىتىنىڭ نە
. . . مۇشۇ نەرسە كەپتۇر. مۇننىمىلىك كەپتۇر. مۇشۇ نەرسە ئانىلىق
رېئە كەپتۇر. نەرسىپە پە، نەرسىپە تەمىنە مە، نەرسە نەرسە
مۇشۇ نەرسە پە، رېئە مۇشۇ نەرسە

ن لىغا شۇ كۈندىن باشلاپ مەن دىۋانە بولۇپ قالدۇم. مانا بىز ھازىر
ياخشى ياشاۋاتىمىز. بۇ يىل يازدا بالىلارنى مەكتەپكە بەردىم،
ئوغۇل بىرىنچى يىللىقتا، قىز تەييارلىق سىنىپتا ئوقۇيدۇ.
تاڭ بىلەن تەڭ قوپمەن. دە، بىر ۋاقلىق نامزىمنى ئوقۇۋېد-
لىپ ئاپتوبۇس بېكىتىگە يۈگرەيمەن. بۇ چاغدا بالىلار تاتلىق
ئۇيقۇدا ياتقان بولىدۇ. چاي ۋاقتى بىلەن ئەتىگەنلىك «تىجارەت»
نى تۈگىتىپ ئۆيگە قايتىمەن. بالىلارنى كىيىندۈرۈپ، چېينى
ئىچكۈزۈپ مەكتەپكە يولغا سالغۇم ۋە چۈشلۈك تاماققا تۇتۇش
قىلىمەن. چۈشتىن كېيىن ئۇلارنى مەكتەپكە ماڭدۇرۇۋېتىپ،

كەچلىك «تېجارەت» كە چاپىمەن. ئاخشىمى ھەممىمىز خۇشال-خۇرام ئولتۇرۇپ تاماق يەيمىز. ئاندىن بالىلار تاپشۇرۇقلىرىنى ئىشلەيدۇ. مەن ئانچە-مۇنچە ياماقچىلىق قىلىمەن، بالىلارنىڭ كىر-قاتلىرىنى يۇيمەن. بالىلار تاپشۇرۇقلىرىنى ئىشلەپ بولغاندا مەنمۇ بىكار بولىمەن-دە، ئۇلارنىڭ تاپشۇرۇقلىرىنى تەكشۈرىمەن. ئاندىن مەن ئۇلارغا كىتاب ئوقۇپ بېرىمەن، بالىلار ئۆسۈش سۇل ئويىدايدۇ. تېلېۋىزور دېگەن نەرسىنى ئالمىدىم. بالىلارنى ۋە مېنىمۇ بىكارچى قىلىۋېتىدىكەن، نەدىكى ئەمەس ئىشلارنى كۆرسىتىدىكەن، ھەر قانداق بولسىمۇ خۇدا بەندىسىنى ئىماندىن، ئىنساپتىن، پاكلىقتىن ئايرىمىسۇن! ئاشۇ بالىلارنى ئەدەبلىك، ئەخلاقلۇق، مېھرىبان، ئاق بىلەن قارىنى، ھالال بىلەن ھارامنى ئايرىيالايدىغان، ھەقىقىي ئۇيغۇر بالىسى بولۇپ ئۆسۈش دەيدىمەن. شۇڭا ئۇلارنىڭ پاك، بىغۇبار يۈرىكى زەررىچە بولسىمۇ بۇلغانماسلىقى كېرەك. تېلېۋىزورنى كۆرۈپ چۈشەنگۈدەك، ھېلىقى ئاشايانچىلىقتىن نەپرەتلەنگۈدەك بولغاندا ئېلىپ بېرەرمەن. مەن ئاشۇ سەبەبلەرنىڭ دىلى دەخىمىز يەپ قالمىسۇن دەپ ئۆزۈمنىڭ نېمە ئىش بىلەن مەشغۇل ئىكەنلىكىمنىمۇ ئۇلاردىن يۇشۇردىمەن. شەھەردە خىزمەت قىلىمەن دەپ قويمەن. ئۇلار مېنى خىزمەتكە كەتتى دەپ چۈشىنىشىدۇ.

ھە، ئېيتماقچى، مەن موماينىڭ قىزىقىنى بېرىپ بولغان كۈنى بېرىپ بالىلارنىڭ دادىسىنى يوقلاپ كەلدىم. نۇر جان ئوتتۇز ياشلاردا بار، چېچەن، ساغلام يىگىت ئىكەن. ئۇ دەسلەپتە مېنىڭ يوقلاپ كەلگىنىمنى كۆرۈپ ھېچنېمىنى بىلمەي ھاڭۋې-قىپ قالدى. كېيىن مەن بولغان ئىشلارنى يېپىدىن يېڭىسىغىچە سۆزلەپ بەردىم. ئۇ قاتتىق ئازابلاندى، قايغۇردى ۋە ئاخىردا ماڭا رەھىمەت ئېيتىپ ھۆڭرەپ يىغلىۋەتتى. مەن ئۇنى خاتىرجەم قىلىپ قويۇپ قايتىپ كەلدىم. ئۇنىڭغا: «بالىلىرى سىلنى بەك سېغىدى، ئوبدان ئۆزگىرىپ، ئىمتىكرەك يېنىپ چىقىپ، با-

لا- ۋاقتلىرىنى قوللىرىغا ئالدىغان ئىشنى قىلىپلا، بەلكى ئازاد
 بولۇپ ئۆزۈمنىڭ يولىنى تېپىۋالاي! » دېدىم. كېيىنكى كۈنى
 چىققىنىمدا بالىلارنى ئالغاچ چىققىم. خوشلۇقتىن بالىلارنىڭ
 بېشى ئاسمانغا يەتتى. كېتىدىغان چاغدا دادىسىنىڭ بويىغا گىرە
 سېلىشىۋېلىپ قويۇپ بەرگىلى ئۈنماي مېنى خېلى ئاۋارە قىلىش-
 تى. ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش مەيدانىنىڭ باشلىقلىرى: « سى-
 لى كېلىپ كەتكەندىن كېيىن نۇر جاننىڭ ئىپادىسى ئالاھىدە ياخ-
 شى بولۇپ كەتتى. يېقىندا خىزمەت كۆرسەتتى، يۇقىرىغا ئۇنىڭ
 مۇددەتتىكى بىر يىل قىسقارتىش توغرىسىدا يا بولمىسا جازا مۇددە-
 تىنى تۈرمىنىڭ سىرتىدا ئىجرا قىلىش توغرىسىدا ئىلتىماس
 قىلدۇق، تەستىقلىنىپ قالار، ئۇ چاغدا ئۇ قايتىپ كېتىدۇ »
 دېيىشتى. بۇنى ئاڭلاپ ئۇچام خېلى يېنىكلىشىپ قالدى. مانا
 بۈگۈنمۇ شۇ يەرگە كېتىۋاتىمەن. مېنىڭ رەھىمەت ئىسپاتى
 ئانچە مۇنچە پۇل يىغدىم، ئەمدى باشقىچە رەك پىلانم بار،
 ھېلىقى سىلى تاماق يېگەن ئاشخانىنىڭ ئىجارە ۋاقتى توشقان-
 كەن، ئۆي ئىگىسى ئۇ دۇكاننى ماڭا بىكارلىتىپ بېرىدىغان
 بولدى. مەينەتچىلىكنىڭ دەستىدىن ئۇ دۇكان خېرىدارسىز قالغا-
 ندى. خۇدايىم بۇيرىسا، پات ئارىدا ئۇ دۇكاننى قولۇمغا ئېلىپ،
 راۋۇرۇس بىر ئاشخانا قىلىپ ئاچىمەن. ئەمدى ھېلىقى ھاقارەت-
 لىك « كەسىپ » دىن قۇتۇلىمەن. ۋاقتى كەلسە، ھېلىقى ئۆزۈم
 ئىشلىگەن ئاشپۇز ۋە ئىشچى قولىمۇ ماڭا كىرگۈزىمەن، ئۇ ئاشپۇز ۋە
 نىڭ ھېلىقى سۈيۈدۈكى بۇزۇق خوجايىنىمۇ مەدىكارچىلىققا بىر
 ياللىۋالسام دەيمەن، ھېلىھەم بولسىمۇ ئۇنىڭغا ئۆزۈمنىڭ قانداق
 قىز ئىكەنلىكىمنى تونۇتۇپ قويىمەن. ئىشلىگەن ۋە ھەم
 زەيتۇنە سۆزلەشتىن توختىدى، مەن ئۇنىڭ پاكىز ۋە نۇرانە
 چېھرىدە ئۆزىگە نىسبەتەن بىرخىل ئىشىنىش ۋە ئىپتىخارلىق
 تۇيغۇسىنى كۆردۈم. ئۇ سەلگىنە قېلىن كەلگەن لېكىن بەكمۇ
 چىرايلىق لەۋلىرىنى كۈچ بىلەن ھىمىرىپ ماڭا بىرخىل قەتئىي

سوراق مەنسىدە «لاپىدە» قاراپ قويدى ۋە شۇ ھامانلا ئاپتوبۇس كۆزىكىدىن ناھىيىتى تىزلىكتە ئارقىمىزدا تاشلىنىپ قېلىۋاتقان تۇتاش ئېتىز ۋە ياغ- ۋارانلار تەرەپكە قارىۋالدى.
 مېنى تولىمۇ مۇرەككەپ بىرخىل سېزىم چۇلغۇۋالغانىدى.
 زەيتۇنەنىڭ كەچۈرمىشلىرىنى ئاڭلاپ ئولتۇرۇپ گويلا بىر كىنو كۆرگەندەك بولىدۇم. ئەپسۇسكى بۇ كىنو ئەمەس، ئەكسىچە بىر قورقۇنچلۇق رېئاللىق ئىدى. بۇ قىزنىڭ ئوبرازى شۇ تاپتا كۆڭ- لۈمدە بىرخىل ئەپسانىۋى تۈس ئالماقتا، ئادەملەر توغرىسىدىكى ئادەتلەنگەن چۈشەنچەم ۋە كۆزىتىش ئۇسۇلۇم مۇشۇ مىنۇتتا ئۇ- زۇل- كېسىل بەربات بولماقتا ئىدى.
 بىز ئادەتتە، ياشاشقا چارسىز قالغان بىر ياش يىگىتنىڭ ئاخىرىغا بېرىپ بىر ئەشەددىي ئوغرى بولۇپ كەتكەنلىكىنى قوبۇل قىلالايمىز ۋە يەنە دەل ئاشۇنداق ئەھۋالدا قالغان بىر قىزنىڭ خۇپىيانە ياكى ئاشكارە شەكىلدە ئىپپىتىنى سېتىش يولىغا كىر- گەنلىكىنىمۇ ھېچ ئىككىلەنمەي قوبۇل قىلالايمىز — يىگىتنى يەتتە ئەزايى بېجىرىم بولسىمۇ مەلۇم سەۋەبلەر تۈپەيلى جەمئىيەت ۋە ئادەملەر ئۇنىڭغا ئەمگەك قىلىش، ئۆز تەرى ھېسابىغا ھالال ياشاش پۇرسىتىنى بەرمىگەن دەپ قارىساق، قىزنى بولسا، ھايات ئۇنى قوينىغا ئالمىغىنى ۋە ئاجىز بولغىنى ئۈچۈن ئۆزىدىكى بار نەرسىنى، ئاشۇ قىممەتلىك ۋە باھاسىز پاكلىقنى ساتماسلىقتىن باشقا نېمە چارىسى بار دەپ قارايمىز. لېكىن ئاشۇ يىگىت ياكى قىزنىڭ ئاچلىق ۋە چارسىزلىق تۈپەيلى باشقىلارغا قوللىرىنى سۇنۇپ بىر پارچە نان تىلەۋاتقان ھالىتىنى كۆرۈشنى خالىماي- مىز. ئۇلاردىن سەسكىنىمىز، بىرگىنىمىز، نەپرەتلىنىمىز!
 ئىش يۈزىدە ئوغرىلىق، ئىپپىتىنى سېتىش ۋە تىلەمچىلىك ئوخشاشلا توغرىدىن- توغرا نومۇس، ئۇيات ۋە ئادىمىيلىك غۇرۇ- رىغا تاقىشىدىغان قىلمىش. ئوغرىلىق ۋە ئىپپىتىنى سېتىش ئۆزىنىڭ ئۇيات ۋە نومۇسىنى ئاياغ- ئاستى قىلىش بىلەن بىللە يەنە

باشقىلارنى قان يىغلىتىش، قاقشىتىش، باشقىلارغا زىيانكەشلىك قىلىش، باشقىلارنى ئازدۇرۇش، كىشىلەرنى توغرا يولدىن چىقىرىش، كېسەل تارقىتىش، ئائىلىنى يۇزۇش، بىگۇناھ بالىلارنى يېتىم قىلىشىغا سەۋەب بولۇش قاتارلىق ئىجتىمائىي ئاقىۋەتلەرنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان بىر خىل جىنايى ھەرىكەت!

ئەمدى تىلەمچىلىك مەسىلىسىگە كەلسەك، ئۇمۇ ئۆزىنىڭ ئۇيات ۋە ئار-نومۇسىنى دەسمايە قىلىدىغان بىر خىل پەسكەشلەرچە قىلىق، لېكىن تىلەمچى باشقىلارغا زىيانكەشلىك قىلمايدۇ، باشقىلارنى قاقشاتمايدۇ، ئازدۇرمايدۇ، ئۇ ئىجتىمائىي ساغلاملىق ۋە ئائىلىلەرنىڭ مۇقىملىقى ئۈچۈن ھېچ قانداق خەۋپ سالمايدۇ. بېقىشىز قالغان قېرى-چۆرىلەر، يېتىم-يېسىرلار، جىسمانىي ئەيىبناقلار ھېچكىمگە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ، مېڭىشقا يول تاپالمايدۇ، بىر بىچارە قىزمۇ ھەم! ئادەتتىكى ئەھۋالدا پەقەت ياشاشقا چارىسىز قالغان كىشىلەر مۇشۇ ھاقارەتلىك چىقىش يولىنى تاللىمايدۇ.

لېكىن بىز نېمە ئۈچۈن يەنىلا ئاشۇنداق ئويلايمىز؟ بىز بىر جىنايى چىركىنىلىكىنى قوبۇل قىلالايمىزۇ، ئەكسىچە بىر چاردىن سىزنىڭ ھايات ئۈچۈن جان تالىشىپ تىرىكىشىشىنى قوبۇل قىلالايمىز؟!

زەيتۇنەدەك بىر گۈزەل، پاكىز، بىخۇر بار قىزنىڭ بىر بۇردا نان ئۈچۈن قاراڭغۇ سوقماقلاردا «مېھمان» ئوۋلاپ يۈرگىنىنى كۆرسەك، «ئۇنىڭ بىلەن نېمە ئىشىم!» دەپ، بېشىمىزنى بۇراپ كۆرمىگەنگە سېلىپ ئۆتۈپ كېتىۋېرىمىزۇ، ئۇنىڭ ئاشۇ پاكلىقىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن نېپىز يۈزىنى قېلىن قىلىپ تىلەمچىلىك قىلىۋاتقىنىنى كۆرسەك، ئۇنىڭ چۆرىسىگە ئولتۇرۇپ تۈرلۈك قىياسەن ئىللەتلەرنى ئۇنىڭغا توقۇيمىز، ئۇنى مەسخىرە قىلىمىز، ئۇنى كەمسىتىمىز، ئۇنىڭدىن يىرگىنىمىز، ئۇنىڭغا لەنەتلەر ياغدۇرىمىز؟!

مەن زەيتۇنەنىڭ بېكەتتە تىلەمچىلىك قىلىۋاتقىنىنى كۆرگەندە، نىمىدە شۇنداق ئويلىغانىدىم. ئۇنىڭدىن مەسكەنگەن، يىرگەنگەندە، ئۇنىڭ توغرىسىدا ئۇنى تۇنجى رەت كۆرگىنىدە يۈرىكىمدىن ئوخچۇپ چىققان ئاشۇ گۈزەل تەسىراتلار، ئىزگۇ ھېسسلار، قىممەتلىك ۋە قەدىردان سېزىملىرىم ئۈچۈن ئۆكۈنگەندىم. لېكىن ئەمدى بولسا...

سەن بايا «بىر كۈنلۈك ۋەزىپە نورمان توشتى» دېدىڭىز، نورماننى نېمىگە قاراپ ۋە قانچىلىك بەلگىلەيسىز؟ مەن ۋۇجۇدۇمدا يېڭىدىن پەيدا بولغان پىكىرلەرنىڭ لىزىدىن ئۆزۈمنى قاچۇرماقچى بولغاندەك ئۇشتمۇتۇت ئېغىز ئاچتىم. ئۇدۇلغا ئىگىلىگىنىچە مۇڭلۇق خىياللارغا چۆمگەن زەيتۇنە ئادىتى بويىچە ماڭا سوراق مەنىسىدە «لاپىدە» قاراپ قويدى ۋە ئوت يېنىپ يالقۇنلاپ تۇرغان چىرايلىق كۆزلىرىنى خۇمارلاشتۇرۇپ كۈلۈشەتتى. مەن ئۆزۈمنىڭ سوئالىدىن سەل خىجالەت بولۇپ قالدىم. لېكىن نېمىشقىدۇر كۆڭلۈم ئازادە بولۇپ قالغانىدى. بۇ بەلكىم باياتىدىن بېرى يۈرىكىمنى سىقىپ تۇرغان نازۇك ۋە كۆڭۈلنى غەش قىلىدىغان سوئالنىڭ جاۋاب تاپقانلىقى، ئۆزۈم ئېغىز ئېچىشقا قورقىدىغان تېمىنىڭ زەيتۇنە تەرىپىدىن مەردانلىق بىلەن ئوتتۇرىغا تاشلانغانلىقى تۈپەيلىدىن بولسا كېرەك، ياكى ئۇنىڭ ئاشۇ جانغا راھەت بېغىشلايدىغان شېرىن ۋە قۇۋناق كۈلكىسىنىڭ تەسىرىدىن ئىكەن.

مەن باي بولارمەنلىكىدىن دېگەن ئۈمىد تىلەمچىلىك قىلىۋاتقىنىم يوق، بۇنداق يول بىلەن ئېرىشكەن بايلىق مەن ئۈچۈن توڭگۇز گۆشىدەك ھازام! مەن پەقەت ئۈچ جاننىڭ موھتاجلىقى بىلەن بۇ يولغا كىرىپ قالدىم، شۇڭا ئۈچمىزنىڭ بىر كۈنلۈك ئەڭ زۆرۈر موھتاجلىقىمىز ھەل بولسلا ماڭا شۇ كۇپايە! مەن ئاشۇ بىر كۈنلۈك خىراجەت ئۈچۈن تىلەيمەن، ئۇنىڭ نېرىسىغا تېمىنىڭ سۇنىقىنىمۇ تەمە قىلمايمەن، مېنىڭ بىر كۈنلۈك «ۋە».

زىيە نورمام» ئاشۇ بىر كۈنلۈك خىراجىتىمىز، دەيدى زەيتۈنە. ئۇ يەنە ئۇدۇلغا تىكىلگىنىچە جىم بولدى.

— ئۇنداقتا، سىز ئاشخانا ئاچماقچى بولغان پۇل

قىز بوغچىسىنى قىمداپ قويۇپ ماڭا بۇرۇلدى: — تىلەمچىلىك دېگەندە، خەق ئۆزى خالاپ بەرگىنىنى ئالدى.

دىغان گەپ، تاپاي دېسىڭىز بىر كۈندە خېلى پۇل تاپقىلىمۇ بولىدىكەن، لېكىن مەن بۇ يولغا پۇل تاپاي دەپ كىرمىدىم.

مۇبادا كاللامغا بۇنداق خىيال كىرىپ قالسا، ئۆزۈمدىن ئۆزۈم سەسكىنىپ كېتىمەن. ئۆزۈمگە: «توختاپ قال زەيتۈنە، بۇ ساڭا

كەسىپ ئەمەس، ئارتۇقى ساڭا ھاقارەت!» دەپ ھەر دائىم ئەس-كەرتىپ تۇرىمەن. ئۇچامدىكى بىر قۇر كىيىم-كېچەكنى، بالى-

لارنىڭ ئۈستۈنۈشىنى، ئانچە-مۇنچە ئۆي بىساتىنى ئاشۇ بىر كۈن-لۈك خىراجەتتىن تېجەپ-تۆشىگەن پۇلغا قىلدىم. ئاشپۇزۇلغا

تەييارلىغان پۇلمۇ ھەم شۇنداق جەملەنگەن! بىر كۈن دېگەن جىق يېسىمۇ ئۆتۈپ كېتىدىكەن، ئازراق يېسىمۇ ئۆتۈپ كېتىدىكەن.

زەيتۈنە مەندىن كۆزۈمنى ئېلىپ، لېۋىنى يىنىككىنە چىشلە-گىنىچە ئۇدۇلغا تىكىلدى.

شۇ كۈنلەردە، پۇل ئۈچۈن بانكا بۇلاۋاتقان، كېچىسى يول توسۇپ بۇلاڭچىلىق قىلىۋاتقان، ئادەم ئۆلتۈرۈۋاتقان، ھەتتا ئۆ-

زىنىڭ ئاتا-ئانىسىغا پىچاق سېلىۋاتقان، ئالدامچىلىق، جەللىگۈز-لۈك، كۆتۈرمىچىلىك قىلىۋاتقان ياش يىگىتلەر ئازمۇ؟ بىر چې-

كىم خىروئىن ئۈچۈن، بىر تال مودا كۆڭلەك ئۈچۈن ئۆزىنىڭ نومۇسىنى، قىزلىقىنى قېرىنى قېرى، ياتنى يات دەپمۇ ئازغىنا

پۇلغا سېتىۋاتقان قىزلارچۇ؟! پىلىقە زەيتۈنە ئالدىمۇ يەنىلا ئادەمنىڭ ئادىمىيلىكى — ئۇنىڭ بىر خىل بۇرچىنى ئۆز ئۈس-

تىگە ئالغانلىقىدا. ئۆزۈمنى «بالام» دەپ تەپچىرەپ-سىرغىپ تۇرغان يۈرىكىمنىڭ قىپقىزىل قېنى ھېسابغا بېقىپ چوڭ قىلغان ئاتا-ئانىسى ئالدى-

دا، ئوغۇز سۈتى ئالدىدا، قوۋم-قېرىنداشلىرى ئالدىدا، ئەتراپ-
دىكى يىراق-يېقىن ئادەملەر ئالدىدا، تارىخ ئالدىدا، ئۆز قوۋم-
نىڭ بابا ئەجدادلىرى، ئۇرۇق-ئايماقلىرى ئالدىدا، كېلىدىغان
كۈن ئالدىدا، بوغۇن-ئەۋلادلار ئالدىدا، ياشاۋاتقان ئاجىز-ئورۇق-
لار ئالدىدا، مىللىتى ئالدىدا، ئۆزى ياشاۋاتقان دەۋر ۋە جەمئى-
يەت ئالدىدا ئۆز زىممىسىگە ھېچقانداق بۇرچ ۋە مەسئۇلىيەت
ئالمىغان كىشىلەرنىڭ قولىدىنلا ئەنە شۇنداق گۈمراھلىق كېلى-
دۇ، بۇنداقلا گەرچە «ئادەم» دەپ ئاتالسىمۇ ئىش يۈزىدە ئۇلار
ئادەم دېگەن ئاتاققا لايىق ئەمەس، پەقەت ئىككى ئايماقلىقلار،
خالاس! يەنە بىر ئۆمۈر ھەپىلىشىپ ناھايىتى نۇرغۇن پۇل تاپقان،
لېكىن تاپقان پۇلدىن مىللەتكە، ئەۋلادقا، ئاجىز-ئورۇققا سۇنۇق
تېيىن مەنپەئەت بەرمەيدىغان ئاچكۆز پۇلدارلارچۇ؟! ئەگەر،
ئەيىبلەشكە، سەسكىنىشكە قارىلاشقا توغرا كەلسە،
ئەنە شۇنداقلا ئەيىبلەنىشى ۋە قارىلىنىشى كېرەك! ئەيىب
چۈنكى ئۇلار ئالدى بىلەن ئادەمگە، ھاياتقا بولغان مۇھەببەت-
تىن مەھرۇم ئادەملەر! ئۇلارنىڭ «مۇھەببىتى» پەقەت پۇلغا ۋە
پەنە پۇلغا بېغىشلانغان.

زەيتۇنەنىڭ پەرقى شۇ يەردىكى، ئۇ پۇل ئۈچۈن تىلەمچىلىك
قىلمايدۇ، ئەكسىچە، ئۇنىڭ زىممىسىدىكى، ھېلىقى بېقىشىز
قالغان بالىلار ئالدىدىكى ئىنسانىي بۇرچ ۋە مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى
ئۇنى تىلەمچىلىك قىلىشقا مەجبۇر قىلىدۇ! پۇلغا ئەمەس، ئەك-
سىچە ئاشۇ بالىلارغا، ئاشۇ چارىسىز سەبىيلەرگە بولغان ئادەمچە
مۇھەببەت، ئانىلارچە سۆيگۈ ئۇنى تىلەمچىلىك قىلغۇزىدۇ!
ئاپتوبۇسنىڭ تورمۇز قىلىپ توختىغان چاغدىكى سىلكىتىد-
شىدىن چۆچۈپ ئۆزۈمگە كەلدىم. پەيزىۋات ئاپتوبۇس بېكىتىگە
يېتىپ كەلگەنكەنمىز. ئاپتوبۇستىكىلەر ئۇيقۇلىرىدىن چۆچۈپ
ئويغىنىپ، يېرىم گاراڭ ھالەتتە سومكا-خۇرجۇنلىرىنى جۈند-
شىپ ئىشىككە تىقىلىشتى. بىزمۇ ئورنىمىزدىن تۇرۇپ، قېقىد-

ئۆزبېك تىل بىلىمى

لىپ-سوقۇلۇپ ئاپتوبۇستىن چۈشتۇق. ناخشا، ناخشا، ناخشا...
— خوش، خۇدايمغا ئامانەت، خۇدايم بۇيرۇما قەشقەرگە
كۆرۈشەرمىز.

زەيتۈنە بەرق ئۇرۇپ تۇرغان گۈلدەك بىر خۇشخۇي گۈزەل
لىكىنى ئەتراپقا تارتىپ مەن بىلەن خوشلاشتى. دە، قارا قىرچىن-
غا بارىدىغان تراكتورغا چىقىپ يۈرۈپ كەتتى. مەن ۋۇجۇدۇمنى
ئەسىر قىلغان بىرخىل مۇڭ ئارىلاشقان ھېرىسمەنلىك، ھۆر-
مەت، سۆيۈنۈش ۋە يەنە ئاللىقانداق تۇيغۇلارغا چىرمالغان ھالەت-
تە، پۈتۈن جاھاننى بېشىغا كىيىپ «توت-توت» لاپ ۋە ئاسمانپە-
لەك توپا ئوزىتىپ كېتىپ بارغان ئەسكى تراكتورنىڭ ئارقىسىدىن
قاراپ قالدىم.

«ھېلىغۇ ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش مەيدانىدا ئىكەنسىن،
ئوت-ئاتەش لاۋۇلداپ تۇرغان دوزاختا بولساڭمۇ نەقەدەر بەختلىك-
سەن-ھە؟! چۈنكى... چۈنكى... سېنى شۇ تاپتا ئاشۇ زەيتۈنە
يوقلاپ كېتىپ بارىدۇ-دە!» دەپ ئويلاپ قالدىم ئۈستۈم تۈت. شۇ
تاپتا، مېنىڭ ھېلىقى ئەمگەك مەيدانىدا ئۆزگەرتىلىۋاتقان قانداق-
تۇر نۇر جان ئاتلىق بىرسىگە غايىبانە ھەۋىسىم كېلىۋاتاتتى.
نۇر جان — زەيتۈنە بېقىۋاتقان بالىلارنىڭ دادىسى ئىدى. بۇ خىيال
بىلەن تەڭ ئىچىمدىن ئۆرىدەپ چىقىۋاتقان بىرخىل كۆيدۈرگۈ
دولقۇن كۆكرىكىمنى قىسىشقا باشلىدى. «پەقەتلا ھەۋەسمۇ؟!
ياكى ھەۋەسنىڭ تەكتىگە يەنە باشقىچىرەك بىر سېزىم يوشۇرۇد-
خانمۇ؟! يەنە مەسلى ن، غايىبانە كۈندەشلىك دېگەندەك!» بۇ
سوئالدىن يۈرىكىم «جىغ» قىلىپ قالدى. مەن بۇ قورقۇنچلۇق
لېكىن نېمىشقىدۇر يېقىملىق ۋە شېرىن خىيال قۇچىقىدىن قۇ-
تۇلماقچى بولغاندەك ئارقامغا ئورۇلدۇم. دە، پەيزىۋات بازىرى تە-
رەپكە مېڭىپ كەتتىم. لېكىن قۇلىقىمنىڭ تۈۋىدە بايقى ترا-
تۇرنىڭ يېقىمىسىز «توت-توت» لىرى ئۈزۈلمەي ياڭراپ تۇردى.
ئويلىسام ئۈزۈم باشقا تەرەپكە كېتىۋاتقىنىم بىلەن قۇلىقىم يەنىلا

ئاشۇ تراكتورنىڭ ئاۋازغا تىكىلگەنىكەن. تراكتورنىڭ ئاۋازى
بىردىنلا بىر يېقىملىق گۈزەل كۆيگە ئايلىنىپ يۈرىكىمنى پەيد-
لەشكە باشلىدى.

مەن بىردىنلا ئېسىمگە كەلسەم، باياتىدىن بېرى توختىماي:
«زەيتۇنە، زەيتۇنە» دەپ ئۆز ئۆزۈمگە پىچىرلاۋېتىپتىمەن. بىر-
دىنلا ئۆزۈمنىڭ ساراڭلىقىدىن كۈلۈۋەتتىم. «ئەدىكى بىر تىلەم-
چى قىزنى-ھە؟! لېكىن... لېكىن روھى ۋە ۋۇجۇدى پەرىشتە-
دەك پاكىز، ئارزۇ-ئارمانلىرى گۈزەل، بويى گۈلدەك زىبا، ئاي
يۈزلۈك تىلەمچى قىز — زەيتۇنەنى! شۇنداق، مەن-مەن دېگەن
يىگىتلەرنى ئۆز ئىشقىدا تىلەمچى قىلىۋېتەلەيدىغان تىلەمچى قىز-
نى؟!» مەن قەتئىي بىر قارارغا كەلگەندەك، مۇشتۇمۇمنى مەھ-
كەم تۈگدۈم! لېكىن بۇ قەتئىي قارارىمنىڭ قانداق قارار ئىكەن-
لىكىنى ھازىرچە ئۆزۈمدىنمۇ يوشۇرۇشقا مەجبۇرمەن. چۈنكى
زەيتۇنە ھازىرچە خەقنىڭ نەزەرىدە پەقەت بىر تىلەمچى! كېيىن-
چۇ؟! ئۇنى پەقەت بىر خۇدا ۋە بىر ئۆزۈملا بىلىمەن.

1993-يىلى نوپۇس، ئۈرۈمچى

لۇق ئۆتۈپ كەتمسۇن يەنە» دەپ ئىستىغپار ئېيتىمەن ۋە يەنە «ئېگىز ئادەم ئەخمەق بولىدۇ، دەيدىكەن، ئۇنداق بولغاندىن كېيىن پاكار ئادەم چېچەن بولىدۇ-دە! خۇدايىم مېنى بويدىن، قامەتتىن ئېيتىمىغان بىلەن، ئەقلى-ھوشۇمدىن ئېيتىپتىكەن، شۇنىڭغا يۈز مىڭ قېتىم شۈكرى!» دەپ، ئۆزۈمگە تەسەللىي بېرىپ روھىمنى كۆتۈرىمەن.

لېكىن، بويۇم كىچىك بولغىنى بىلەن ئىشقا كەلگەندە ئېپىم بار، پۈت-قولۇم چاققان، ھېرىش-چارچاشنى زادىلا بىلمەيمەن، بىر ئىشنى باشلىسام، زادى ئىش دېگەننى ھەغدادىغا يەتكۈزمەسم بولدى قىلغۇم كەلمەيدۇ. بۇقەدەك قامەتتىن بار ئوغۇل بالىلارنى «ۋاڭ!» دېگۈزىدىغان قىيىن ئىشلار مېنىڭ ئالدىمدا ھېچنېمە ئەمەس. خەق: «بۇ ئىشنى مۇنداق قىلسام بولارمۇ-بولماسمۇ؟» دەپ بولغىچە مەن ئۇ ئىشنى يۇيۇپ، تاراپ «يەرلىكىگە قويۇپ بولىمەن». خەق «كۆمسەم پىشارمۇ، ياپسام پىشارمۇ» دەپ بولغىچە، مەن «كۆمەچ» نى پىشۇرۇپ يەپ بولىمەن. مېنىڭ ھەر قانداق ئىشقا تۇتقان نىزامىم «ھەر نېمە قىلساڭ، بىر نېمە قىل!» دېگەندىن ئىبارەت. چۈنكى ۋىجىك بولساممۇ ئەرەك-تە! ئەر-كەك دېگەن شۇنداق بولىدىغان! ئۆزۈم ياغاقتەك بولغىنىم بىلەن، ئاشۇ ئاپتوبۇس دېگەننى ئوينىغۇچتەك ئوينىتىۋېتىمەن. ھەرقانداق خەتەرلىك يوللار مېنى قورقۇتالمايدۇ. ئايغىر بۇلاقنىڭ ئىچىدە ئاپتوبۇسۇم قاناتلىنىپ ئۇچىدۇ. ئاپتوبۇسۇمنىڭ يۈرۈشلىرىنىڭ سىلىقلىقچۇ تېخى، ھەرقانداق داقا-دۇقاڭ ئەس-كىي يولىدىمۇ يەردە ئەمەس، خۇددى سۇدا ئۈرگەندەك سىلىق ۋە لەرزىان يۈرىدۇ. شۇڭا، مېنىڭ يولۇچىلىرىم «خۇددى ئايىسى بۆشۈككە بۆلەپ قويغاندەك، ئاپتوبۇسقا چىقار-چىقمايلا ئۇيقۇغا كېتىدۇ» دېگەن قىلىقىمغا كىچىكلىكىمگە ئىنتايىن قاتتىق ئەگەشكەن. بىرەر قېتىم سۇمۇ ھادىسە، ئاۋارىيە چىقارغىنىم يوق، قائىدە-تۈزۈم دېگەنگە خۇددى چوڭ دادامغا بويىسۇنغاندەك بويىسۇنمەن.

يول ئۈستىدە ئورۇنسىز، ئارتۇقچە ئىشلار بىلەن كارىم يوق. شۇنداق بولغاچقا، ئۆزۈمنىڭمۇ قۇلقىم تىنچ، كۆڭلۈم خاتىرا جەم.

نېمە ۋەجدىدىكىن، يولۇچىلار ماڭا بىردەمدىلا ئامراق، بۆلۈپ قالىدۇ، دەسلىپىدە: «ئۇكام چەمەك» دەپ كۆزگە ئىلمىغانلار بىردەمدىن كېيىنلا: «ۋاي ئۇستام» غا چۈشىدۇ. مەن يول بويى ئۇلارنىڭ ماڭا بولغان ھۆرمىتىنى، ئىشەنچىنى، ھېرىسمەنلىكىنى، رازىلىقىنى ۋە مەندىن تەپتارتىشلىرىنى سېزىپ بارىمەن. كالىن باشلىقلىرىدىن تارتىپ شوپۇرلار، رېمونتچىلارغىچە، چوڭ-كىچىك ھەممىسى مېنى ياخشى كۆرىدۇ، مېنى ماختىشىدۇ. دەرۋازىدىن كىرىپ بولغىچە كالىن باشلىقى ئاپتوبۇسۇمنىڭ ئالدىغا ئۈندۈدە، ئەھۋالىمنى سورايدۇ. كالىن تېخنىكى ماشىنامنى دەرۋازىغا ئورۇنلاشتۇرۇپ بېرىدۇ. رېمونتچى ئۇستاملار ئاپتوبۇسۇمنى ئالتىشىپ ياسىشىدۇ. تەختۇشلىرىم گۈرىدە ئەتراپىمغا ئولتۇرۇپ چاقچاق قىلىشىدۇ. ھەر قېتىم كالىنغا قايتىپ كەلگەندە، ئۆزۈمنى قىزغىن، ئىللىق بىر ئائىلىنىڭ قوينىدا ھېس قىلىمەن. كولىكتىنىڭ مېھرى ھەر دائىم يۈرىكىمنى ئىللىتىدۇ. شۇنىڭغا يارىشا مەنمۇ كۆپچىلىكتىن ھېچ نەرسەمنى ئاينىمايمەن، كىملا بولمىسۇن قولىمدىن كېلىشىچە ياردەم قىلىمەن، دەرەگە دەرمان بولىمەن. لېكىن... لېكىن، يېقىندا سادىر بولغان بىر ئىش تۈپەيلى مەن خۇددى ئاسماندىن يەرگە يېقىلغاندەك، بىر ئاۋات، قايناق ھايات قاينىمىدىن يۇلۇپ ئېلىنىپ، ئادەمسىز دەشت-باياۋانغا، ھايات ئىزناسى بولمىغان يالغۇز ئارالغا تاشلىنىپ قالغاندەك، ئەتراپىمدىكى ھەممىلا نەرسە بىردىنلا پۈتۈنلەي ئۆزگىرىپ كەتتى.

يېقىنقى بىر نەچچە ئايدىن بۇيان ئاپتوبۇسۇم بىردىنلا ماينى چىق كۆيدۈرىدىغان بولمىۋالدى. ماتورغۇ كونسىراپ قالدى. ماتور

كونىرىغان سېرى ئۇنىڭ ئىسسىقى ئېشىپ ماينى جىق كۆيدۈرىدۇ.
 خان بولسا ئالدى. لېكىن تەجرىبىلىك شوپۇرغا بۇ بىردىنبىر
 مۇھىم سەۋەب بولالمايدۇ. ماي يوللىرىنى راۋان تەڭشەپ، يول-
 نىڭ «ئەركەك چىشى» نى پەرقلىنىدۇرۇپ، ماتورنىڭ تېمپېراتۇرا-
 تۇرلىقىنى ئامال بار ئۆز ھال چەكتە مۇقىملاپ، ماشىنا سۈرئىتى
 نىڭ بىر خىللىقىغا ۋە ئوتتۇرا ھالىقىغا كاپالەتلىك قىلسا،
 يەنە... ئىسسىق، ئىسسىق، ئىسسىق...
 ئىشقىلىپ، قولۇمدىن كەلگەن بارچە ئاماللارنى ئىشلىتىپ
 باقتىم، ماي تېجەش ئەمەس، ئاشۇ بەلگىلەپ بېرىلگەن ماي
 نورمىنى يەتكۈزۈشكە تىرىشىپ ھەر نېمە قىلىپ باقتىم. تولا
 باش قاتۇرغىنىمدىن مېڭەمنىڭ قېتىقى سويۇلۇپ، چوققىمىنىڭ
 تۈكلىرى چۈشۈپ، پېشانىمگە قورۇق كىرىپ كەتتى. لېكىن
 ئەھۋال ئۆزگەرمىدى. ھەر قېتىملىق سەپەردە ئارتۇق كۆيگەن
 ماي نەچچە ئون كىلوگرامغا يەتكىنى يەتكەن، ماينىڭ ئارتۇقچە
 كۆيۈپ كېتىشى بىزنىڭ كالوندىلا ئەمەس، پۈتكۈل شىركەتتە،
 ھەتتا پۈتكۈل قاتناش ساھەسىدە ئومۇميۈزلۈك ئىش ئىدى. يول-
 نىڭ ناچارلىقى، ماشىنىلارنىڭ كۈنلىقى، بەلگىلىمىدىن ئارتۇق
 يۈك چاقىلاش... قاتارلىقلار بۇ ئەھۋالنىڭ توغرىدىن توغرا سە-
 ۋەبى ئىدى. لېكىن ئاشۇ ئەھۋالدىمۇ ماي ئىقتىساد قىلىۋاتقان
 شوپۇرلارمۇ ئاز ئەمەس ئىدى. دەپمەك، ئامالنى قىلسا ماينى
 تېجەپ قالغىلى، ئەڭ بولمىغاندا نورمىدىن ئاشۇرۇۋەتمىگىلى بو-
 لاتتى، لېكىن مەن نېمىشقا ئۇنداق قىلالايمەن؟
 ماينى - ماشىنىنىڭ قېنى، قان قانچىلىك قىممەتلىك بولسا،
 كالونلاردا ماي شۇنچىلىك قىممەتلىك. شۇڭا ماي تېجەپ بەرگەن
 شوپۇرنىڭ يۈزى يورۇق، ماينى ئارتۇق كۆيدۈرۈۋەتكەن شوپۇر
 بولسا، خەقنىڭ كۆزىگە ئوغرىدەك سەت كۆرۈنىدۇ.
 قىزىقى، مەن گەرچە شۇنچە ماينى ئارتۇق كۆيدۈرۈۋەتكەن
 بولساممۇ، كالون باشلىقلىرى ماڭا كەلگەندە ئانچە قىلىشىپ

كەتتى. ئانچە مۇنچە تەنقىدقۇ بولۇپ تۇردى، كەتتى. باش
 كۆتۈرەلمەس ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويۇشمىدى. شۇنداق قىلىپ مەن
 «ئىككى-ئۈچ يۈز ئادەم ئىشلەيدىغان بىر كالىنىدا خەق قىلغانى
 مەن قىلالىمىسام، ئۇلارنىڭ ئارقىسىدا قالسام ماڭا سەت ئەمەس
 مۇ!» دەپ ئويلايتتىم ئىچىمدە. بىر كۈنى كالىن باشلىقى ماڭا
 چاقچاق قىلغاندەك قىلىپ: «مەن-مەن دېگەن شوپۇرلارمۇ ماينى
 ئارتۇق كۆيدۈرۈۋېتىۋاتقان يەردە سەن كۆيدۈرۈۋەتسەڭ نېمە بوپ-
 تۇ، سەن ئاپتوبۇسنى ئوغرىغا بېرىپ قويىمىساڭلا بولىدۇ!»
 دەيدۇ تېخى. ئۇنىڭ گېپىچە، مېنىڭ ماينى ئارتۇق كۆيدۈرۈۋېتى-
 شىم تەبىئىي ئەھۋال ئىدى. شۇنداق بولسىمۇ بولۇپمۇ تىتى.
 «ماشىنەمنى ئوغرىغا بېرىۋەتمەسەملا» بولاتتى. كېيىنچە بۇ گەپ-
 نى كالىن باشلىقىلا ئەمەس، بەلگىلەش خادىمى ۋە نۇرغۇن شو-
 پۇرلارمۇ يۈزۈمدىن-يۈزۈمگە نەچچە قېتىم دەيدى. نېمە ئۈچۈن؟
 زادى نېمە ئۈچۈن؟ خەققە راۋا بولمىغان ئىشنى نېمىدەپ ماڭا
 تەبىئىي ۋە راۋا دەپ قارايدۇ؟ ئۇلارچە بولغاندا، ئۇلار قانداق
 ئادەم، مەن قانداق ئادەم؟ مېنىڭ ماينى ئارتۇق كۆيدۈرۈۋەتكەنم
 ئۈچۈن تىت-تىت بولۇپ ئۆزۈمنى قويايغا يەر تاپالماي قېلىشىم،
 بىر تەرەپتىن شوپۇرلۇق مەسئۇلىيىتىمنىڭ بېسىمى بولسا، يەنە
 بىر تەرەپتىن ئادەملىك غۇرۇرۇمنىڭ شەكىستلىنىۋاتقانلىقى ئۇ-
 چۈن ئىدى. ھېلىقى ئادەملەرنىڭ گېپى مەيلى قانداقلا ئويلىماي
 زادىلا كالىمدىن ئۆتمەيتتى. بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغانىمىزى ئىچىم
 ئۆرتىنىپ، يەۋاتقان تامىقىم گېلىمغا تۇرۇپ قالاتتى. ئاشۇنداق-
 لارغا ئۆزۈمنى بىر كۆرسىتىپ قويغۇم، ئۇلاردىن ھېچنەم كەم
 ئەمەسلىكىنى، ئۇلار قىلالىغانى مېنىڭمۇ قىلالايدىغانلىقىمنى،
 ھەتتا ئۇلار قىلالايدىغان بەزى ئىشلارمۇ قولۇمدىن كېلىدىغانلىق-
 قىنى بىر ئىسپاتلاپ قويغۇم كېلىپ كېتەتتى. مۇشۇنداق ئازاب-
 لىق خىياللارنىڭ ئىلكىدە پۇچىلىنىپ، ئولتۇرغان يېرىمدە كۈن-
 لەپ ئولتۇرۇپ كېتەتتىم.

لېكىن «ئىش باشقا، ھەۋەس باشقا» دېگەندەك، ئىچىمنى
ھېلىقىدەك خىياللار تاتىلاپ، يۈرىكىم زېدە بولغانسىرى قېرىش-
قاندەك ئاپتوبۇسۇمنىڭ قارنى بارغانسىرى يوغاناپ، ماي دېگەننى
«گۈپۈلدەتىپ ئىچىدىغان» بولسۇالدى. بەزىدە يولدا مېنىم تۈگەپ
كېتىپ، باشقىلاردىن چېلەكلەپ ماي قەرز ئالدىغان بولدۇم.
ھەر ئايلىق ماڭاشىمدىن ئارتۇق كۆيگەن مايغا تۇتۇپ قېلىنغان
ماي پۇلى ئائىلەمنىڭ تۇرمۇشىنىمۇ ھالسىرىتىپ قويدى. ئەڭ
يامىنى شۇ ئىدىكى، ئوچۇق-ئاشكارا دېيىلىۋاتقان ھېلىقىدەك پاي-
راڭلار ئىچىمنى ئۆرتەپ، يۈرىكىمگە زىق بىلەن مىخ بولۇپ ساند-
جىلاتتى. مۇشۇ پاراڭلار تۈپەيلى ئىچىم ئادا، ئازاپلانغانسىرى،
ئارتۇق كۆيۈپ كېتىۋاتقان ماينىڭ ئۈزلۈكسىز ئارتىپ بېرىشى
مېنى تېخىمۇ ساراڭ قىلىۋېتىپ باراتتى. بېرىپ-بېرىپ، مەن
ئۆزۈمنىڭ ئىلگىرىكى شوخلۇقۇمنى يوقىتىپ، كەندىر يەۋالغان
موزايدەك شۈكلەپلا كەتتىم. قولۇم رولدا، كۆزۈم يولدا بولغىنى
بىلەن كاللام تۈگىمەس خىياللار بىلەن چولغانغانىدى. بەزىدە
خەقنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىنى ئاڭقىرالماي ئۇنىڭغا گومۇشلارچە
تىكىلىپ، ئۇزۇندىن-ئۇزۇنغا قاراپ قالاتتىم. خەقلەرگە ئارىدە
لاشقۇم كەلمەيتتى. ئادەم جىق يەردە تۇرمايتتىم. ئىلگىرىكىدەك
جۇغۇمنىڭ كىچىكلىكى تۈپەيلىدىن پەيدا بولۇپ قالدىغان كۆڭۈل
غەشلىكىمنى يەنە قانداقتۇر «ئەقلى-ھوشۇمنىڭ جايدىلىقى» بىلەن
ئۇۋىندۇرۇشقىمۇ ئۇرۇنمايدىغان بولدۇم. چۈنكى، كۆزۈم-
نىڭ «ئەقلى-ھوشۇم» مۇ ئۆزۈمگە مەلۇم بولدى. «مەنمۇ تايىنىد-
لىق ئىكەنمەن» دەپ ئويلايدىغان بولدۇم. ئازاب ئىچىدە، شۇنىڭ
بىلەن مەن گويا ئۆزۈمنى يۆلىنىپ، سۆيۈنۈپ تۇرغان بىرمۇسۇ-
تە ھەكەم ئۇۋۇرۇك غۇلاپ چۈشۈپ بىر نامەلۇم مۇگەللەقتە لايىلەپ
يۈرگەن ئەرزىمەس تۈزەندەك سېزىدىغان بولۇپ قالدۇم. ئۇ
ئۈرۈمچىگە نۆۋەتچى بولۇپ قاتناۋاتقان كۈنلىرىم ئىدى. ئال-
دەتتە ھەر بىر ئاپتوبۇس ھەر بىر لىنىيىگە نۆۋەت بىلەن قاتناپ،

ئايىدا بىر قېتىم ئالمىشاتتۇق. مۇشۇ قېتىم كالونغا قايتىپ بار-
 سام مېنىڭ 6-ئايلىق نۆۋىتىم توشاتتى دە، 7-ئايىدىن باشلاپ ئىككى
 تەرەپكە قاتنايتتىم. مەن ئەمدى ئايغىر بۇلاق بىلەن توخسۇننىڭ
 جانغا جازا ئىسىنىقىدىن قۇتۇلىدىغان بولدۇم، دېگەن ئۈمىدە
 ئاخىرقى نۆۋىتىمنى تاماملاپ خۇشال ھالدا كالونغا قايتتىم.
 كالون دەرۋازىسىدىن ئەمدىلا كىرىپ، ئاپتوبۇسۇمنى مەيداننىڭ
 بىر چېتىگە توختىتىشىمغا كابىنكامنىڭ يېنىدا بەلگىلەش خادىمى
 پەيدا بولدى. بۇ ئەللىك ياشلاردىن ھالقىغان، چاچسىز پايىپە كۆپ-
 شى مېس چېيىنەكتەك قىزىرىپ تاولىنىپ تۇرىدىغان ئادەم ئىدى.
 — ھەي سەمجان، — دېدى ئۇ مېنىڭ كابىنكىدىن چۈشۈپ
 بولۇشۇمنىمۇ كۈتمەستىن، — ئەتە بىر كۈن دەم ئېلىپ ئۆگۈن-
 لۈككە يەنە ئۈرۈمچىگە ماڭغىن. رەھبەر ئامالە مەن ئال پەل
 مەن ئۇنىڭ كۆزەينەك ئىچىدە زادىلا توختىماي چىمچىقلاپ
 تۇرىدىغان چېكىتتەك كۆزلىرىگە ھەيران بولۇپ تىكىلدىم.
 — مېنىڭ ئۈرۈمچىگە قاتنايدىغان نۆۋىتىم تۈگىدىغۇ، ئەمدى
 ئىلىغا. . .

— بولمايدۇ، بولمايدۇ، — ئۇ ئاپئاق، قېنى قاچقان ئەتسىز
 قوللىرىنى بۇلغىدى، شۇ تاپتا ئۇنىڭ تەرىدىن قەرز ئالغان پۇلىنى
 دېگەن مۆھلەتتە قايتۇرالمى ھال ئېيتىۋاتقان بىر بىچارە قەرزدار-
 غا دوق قىلىۋاتقان پۇل ئىگىسىنىڭ يىزارلىقى ۋە خاپىلىقى چى-
 قىپ تۇراتتى. ئۇ كۆزەينىكىنى بارمىقى بىلەن پېشانىسىگە سۈ-
 رۇپ قويۇپ سۆزىنى داۋام قىلدى، — سەن يەنە ئۈرۈمچىگە ماڭ-
 سەن. ئىلىنىڭ ئۇ ئىشقا قايتىپ كەلگەن ئىشقا چىقىپ كەت-
 مەن. — باشقا ئاپتوبۇسچۇ؟ ھەر كىم ئۆز نۆۋىتى بويىچە. . .
 ئاڭغىچە كالون باشلىقىمۇ كېلىپ قالدى. مەن ئۇنىڭغا ئۇ-
 مىد بىلەن قارىدىم. سېنىڭ ئۇنىڭ ئىشقا چىقىپ كەت-
 مەن. — باشلىق مەن يەنە. . . بېشىڭە ئېلىپ كەلگەن رەھبەر
 كالون باشلىقى دۇپپىسىنى لىگەندىگە ئىتتىرىپ قويۇپ،

دېمىقىنى قاقتى: الە مېنىڭ قەشە . نىمىتىلىشمالا مېنىڭ بىر ئايلا
 7- ئاي . ھە . . . مەن يەنە ئىككى ئاي ئۈرۈمچىگە ماڭىسەن ، 7-
 8- ئاي . . . شۇنداق تېكىتتۇق . ئۇنىڭ پۈتۈپكىسىنى تەكشۈرۈپ
 بېجىرىۋېتىڭ ، ئەتىلا يولغا چىقسۇن ، — دېدى ئۇ بەلگىلەش خادىمى
 مېغا قاراپ . مالغا مالە الشۇن پاكەلەك رېمىتىڭ ، رېمىتىڭ
 مەن ئۆندەرەپ كەتتىم . بىر كىشىمە رېمىتىڭ ، رېمىتىڭ ، مال
 رېمە — ئەتە ؟ ماشىنىغا ياشمامدىم ؟ الە لىمىتىڭ مېنىڭ مېنىڭ بىر
 رېمە — لياق ، ھە . . . ئۆگۈن ، ئەتە ئەمەس ، ئۆگۈن . . .
 مەن بوغۇزۇمغا كەلگەن گەپنى يۈتۈپتەش ئۈچۈن كۈچىنىپ
 تۇرۇپ قۇرۇق يۈتۈندۈم . بەلگىلەش خادىمى بىلەن كالون باشلىدى .
 قى ئىشخانىسى تەرەپكە ماڭدى . مەنمۇ پۈتۈپكىنى ئېلىپ ، كۆڭ
 لۇم پاراكەندە ھالدا بويۇمنى قىسقىنىمچە ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن
 سۆڭىشىپ مۈشۈكتەك پىسىرلاپ ماڭدىم . ئە ئىشەن . . .
 مېنىڭ بىلەن ئايىمە مېنىڭ ئىشەنكىمەن لىمىتىڭ
 رېمە ، قەشە مېنىڭ ئىشەنكىمەن لىمىتىڭ .
 لىمىتىڭ . . .

شوپۇرلارنىڭ 6- ، 7- ، 8- ئاي مەزگىللىرىدە ئۈرۈمچىگە
 قاتناشتىن قورقۇشدا سەۋەب بار . بۇ ئايلاردا ئايغىر بۇلاقنىڭ
 ئىچى ۋە توخسۇن-تۇرپان ئويمانلىقى تونۇردەك قىزىپ لاۋۇلداپ
 كېتىدۇ . تاغ ئىچىدە بىر تېمىم سۇ ياكى جاننى ئارام ئالدۇرغۇ-
 دەك يەر تېپىلمايدۇ . بۇنداق جەزىمە تىنچىقتا يول يۈرۈش
 شوپۇر ئۈچۈن بىر ئازاب . ئۇنىڭ ئۈستىگە قارا شەھەردىن باشلاپ
 ئۈرۈمچىگە ماشىنىلار داۋانغا يامىشىدۇ . ئۈرۈمچىنىڭ ئورنى
 ناھايىتى ئېگىز . يول جەنۇبقا سوزۇلغانسېرى يەر شارائىتى تۆۋەن-
 لىپ بارىدۇ . تىنچىق ئىسسىق ۋە داۋان يولى ماتورنى ئاسانلا
 قىزىتىۋېتىدۇ . ماتورنىڭ ئارتۇقچە كۈچىنىشى سەۋەبىدىن ماي
 سەرپىياتى ھەددىدىن زىيادە ئېشىپ كېتىدۇ . دە ، ئادەتتە ماي تې-
 جەيدىغان شوپۇرلارمۇ ماينى ئارتۇقچە كۆيدۈرۈۋېتىدۇ . شۇڭلاش-

قا، بۇ پەسىلدە شوپۇرلارنىڭ ھەممىسىلا دېگۈدەك تۈرۈمچىگە قاتناشتىن قاچىدۇ، بىر باھانە سەۋەب بىلەن ئىلى ياكى خەنزۇ تەرەپكە تىكىۋېتىدۇ. ئىلىگە كەلگەن ھەممىسىمۇ ئالاقىسىز؟

بۇ قېتىم گەرچە مېنىڭ نۆۋىتىم 6-ئايدا تۈگىگەن بولسىمۇ، باشقا شوپۇرلار بۇ يولغا قاتناشتىن قاچقىنى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئورنىغا مېنى سەپلىگەندى. چۈنكى، مەن ماينى ھەددى ھېساب سىز كۆيدۈرۈۋەتكىنىم ئۈچۈن كالون ئالدىدا تىلىم تۇتۇق ئىدى. «ھۆرت-پۆرت» دېسەم، ئاران تۇرغان كالون رەھبەرلىكى ئاپتو-بۇسۇمنى تارتىۋالاتتى. شۇنىڭ بىلەن كالوندا يۈگۈر-يېتىمغا قالايتتىم. بۇغۇ بىر نۇرى، يول مېڭىپ ئۆگىنىپ قالغان، خەقنىڭ نازارىتىسىز ئۆزى بەگ، ئۆزى خان ياشايدىغان شوپۇر ئۈچۈن كالوندا ھەپتە ئۆتكۈزمەك گۈندىخاندا بىر يىلنى توشقۇزماق بىلەن باراۋەر ئىدى. راست گەپ، ماشىنىسىنى تارتقۇزۇپ قويغان شوپۇر باغلاقتىكى ئىتقا ئايلىنىپ قالىدۇ.

شۇڭا، مەنمۇ غىڭ قىلالىدىم. لېكىن قورساق كۆپۈكىدىن قارىم يېرىلغۇدەك بولدى. جۇغۇم كىچىك بولغىنى ئۈچۈنلا مەن موللا بوزەكمۇ؟

راست، مەن بۇ ئادالەتسىزلىكنى بويۇمنىڭ باشقىلاردىن پاكار، جۇغۇمنىڭ كىچىكلىكىدىن كۆرەتتىم. مېنى شوپۇر قىلىدىغان چاغدىمۇ «بۇ پەتەك قانداق شوپۇر بولالايدۇ!» دېيىشكەندى. شۇ چاغلاردا، پېنسىيەگە چىققانلارنىڭ بىر بالىسىنى ئورنىغا ئورۇنلاشتۇرۇشقا بولىدۇ، دەيدىغان سىياسەت بولغاچقا، سەياسەتنىڭ زورى بىلەن شوپۇر بولۇپ قالغاندىم. مۇبادا مېنىڭ بوي-بەستىمۇ ئادەتتىكى ئادەملەرنىڭكىدەك بولغان بولسا، بۇ دەرىجىدە ئانى بولماستىم. ماينى نورمىدىن ئارتۇق كۆيدۈرۈۋەتكىنىمغۇ راست، لېكىن بۇ مېنىڭ مۇشۇنداق بوزەك بولۇشۇمغا، ئاپئاشكارا، قىپپالغاچ ئادالەتسىزلىككە ئۇچرىشىمغا سەۋەب بولالمايدۇدە. چۈنكى، ماينى ئارتۇق كۆيدۈرۈۋەتكەن شوپۇر بىرلا

مەن ئەمەسقۇ؟ مەندە كىنن كۈرمىڭى بۇقىدەك ھۆركىرەپ باشلىق-
نى، بەلگىلەش خادىمىنى پوسكايتىنۇپتىپ خالىغان يېرىگە قاتناپ
يۈرمەمدۇ؟ پاكار بولغىنىم ئۈچۈنلا مېنىڭ ئېتىم «موللاخۇن»

مۇكاپات ئىستىقبالىنىڭ كىملىكىنى بىلىشنى ئۈمىد قىلىشىم ئۈچۈن
ئاغىرى بۇلاقنىڭ ئىچىدىكى كەلكۈن چىقىۋەتكەن ئۈزۈك توپا
يولدا بابكانىڭ موكىسىدەك توختاۋسىز رەۋىشتە ئۇياقتىن-بۇياققا
ئۆتۈپ تۇرغان ساناقسىز ئاپتوبۇس، ماشىنىلارنىڭ چاقى ئاستى-
دىن كۆتۈرۈلىۋاتقان چاڭ-توزان خۇددى چالا كۆيگەن چۈچۈلىدىن
كۆتۈرۈلىۋاتقان ئىس-تۈتەكتەك ئادەمنى كۆز ئاچۇرماي دىماغى
ئېچىشتۇرىدۇ.

ھاۋا شۇنچە قۇرغاق ۋە تىنچىق. ئىسسىقنىڭ دەستىدىن
پۈتۈن سېزىملىرىم ئۈگدەيدۇ. ئاپتوبۇسۇم بۇ خەتەرلىك ۋە تار
كەلگەن ئەگىم-ئەگىم تاغ يولىدا گۈلدۈرلەپ كېتىۋاتىدۇ. مەن
رولدا دوخۇپكىدىكى ياڭيۈدەك كۆيۈپ-پىشىپ چالا ئويغاق ھالەتتە
ئولتۇرىمەن. گاھىدا كۆزۈمنى يىرتىپ ئېچىپ يولغا تىكىلىمەن.
ماشىنمىنىڭ ئالدىدا چىمىرلاپ تۇرغان ئالۋۇنغا كۆزۈم چۈشكەن
ھامان يەنە خىلمۇ-خىل ۋە ئاجايىپ-غارايىپ خىيالىي تۇيغۇ كال-
لامنى چىرمىۋېلىپ ئۆزۈم، ياق، ئۆزۈم بىلەن قوشۇپ ئاپتوبۇ-
سۇم بىلەن ئاللىقانداق بىر قىزىق، قۇرغاق، ھاۋاسىز ۋاكۇئۇم
بوشلۇقتا لەيلەپ قالىمەن-دە، يەنە ئاستا-ئاستا ئۈگدەككە چۈش-
مەن... مەنلا ئەمەس، ئاپتوبۇسۇمدىكى يولۇچىلارمۇ يۇمشاق
ئورۇندۇققا ئۆزلىرىنى تاشلىشىپ ئۇيقۇغا غەرق بولىشىدۇ، گا-
ھىدا ئۇلارغا ئۆچلىكىم تۈتۈپ كېتىدۇ. دېمىسىمۇ شۇنچە ئادەم-
نىڭ بىر تاتلىق ئۇخلاپ ياتقانلىقىنى كۆرۈپ ئولتۇرۇپ، ئاشۇ
تېپتىنىچ ۋە تىنچىق مۇھىتتا، بىر شېرىن خىيالىي تۇيغۇنىڭ
قۇچقىدا ئۈگدەمەسلىككە مۇمكىنمۇ؟ مەنمۇ ئادەم-دە! ئۇنىڭ
ئۈستىگە توققۇز قىزنىڭ تولغىقى تەڭلا تۈنۈپتۇ، دېگەندەك،

ئازابلىق خياللار، بەك سەھەر تۇرىدىغىنىم ئۈچۈن چالا قالغان ئۇيقۇنىڭ خۇمارى، يولنىڭ ھارغىنلىقى ئاپتوبۇسنىڭ خۇددى بۆشۈكتەك سىلىق ۋە يەڭگىل تەۋرىنىشلىرى قوشۇلۇپ، تالغان ۋۇجۇدۇمنى، ھارغىن ۋە پەرىشان روھىمنى ئىسكەنجىگە ئېلىشقا باشلايدۇ. بۇ ھالدا ئاپتوبۇسۇمنى بېشىچىلاپ بېرىپ ئۇدۇل تاغ-قىلا ئۈسەمدىكىن ياكى ھاڭغا دومىلاپ كېتەرمىكىن، دەپ ئولتۇرىمەن. مېنى ئۈزلۈكسىز قوينىغا قىچقىرىۋاتقان ئاشۇ دېمدام ئۈگدەكتىن ئۆزگە تاتلىق ۋە شېرىن يەنە نېمە بولسۇن بۇ دۇنيادا!

ئۇنى دېمەك، بۇنى دېمەك بىلەن 7-ئاينىمۇ چىقاردىم. ئاي ئاخىرىسىدا بەلگىلەش خادىمىنىڭ ئالدىغا يول پۈتۈپكەمنى تاشلىدىم.

ئەمدى يېتەر، باشقىلارمۇ مېڭىپ باقسۇن، ئۈرۈمچىنىڭ يولىنى مەنلا كۆتۈرە ئالغانمۇ؟ ياكى مەن كالوننىڭ ئۆگەي بالىسىمۇ-يا؟

بەلگىلەش خادىمى كۆزەينىكىنىڭ ئاستىدىن تىنىمسىز چىمى-چىقلاپ تۇرىدىغان چېكىتتەك كۆزلىرىنى پىلدىرلىتىپ ماڭا ئالاي-دېدى:

— گېپىڭ چىقىپ قالدغۇ سېنىڭ؟ ماۋۇ كۆيدۈرگەن مېيىڭ-نى ھېسابلاپ باقە؟! تولا كورو-كورۇڭ قىلماي، سىيىپ كىرىپ ئۇخلاپ قال-دە، ئەتىلىككە قارا شەھەرگە چىقىپ ئۈرۈمچىنىڭ ئادىمىنى باس!

ئۇ مېنى ئىشخانىدىن غولۇمدىن ئىتتىرگەندەك قىلىپ چىقىرىۋەتتى. بۇ ئايدا يەنە ئەللىك نەچچە كىلوگرام ماينى ئارتۇق كۆيدۈرۈۋېتىپتىمەن، شۇڭا يەنە غىڭ قىلالماي ئۈرۈمچىگە قاراپ چۈندىم.

نەخلىگەن ئالەم ئۈچۈن مەننىڭ 3 نەچچە كۈن ئىچىدە ئالەم ئۈچۈن مەننىڭ

ئاپتوبۇسۇم ئۆيىگە ئالدىرىغان ئابدالنىڭ ئېشىكىدەك ئايغىر-
بۇلاقنىڭ ئارىسىدىكى توپا يولدا تاكاراڭشىپ چاپاتتى. «101»
دېگەن چوققىغىمۇ ئاز قالغانىدىم. بۇ چوققىدىن نېرىسىغا «ساڭ-
گىلىساملا» داۋان ئاخىرلىشىپ كۈمۈشكە بارغىچە يەر تۆۋىنى
ئىدى. ئاپتوبۇس يەر تۆۋىنىگە قاراپ شۇڭغىسا يولمۇ ياخشى
ئىدى. سالقىن شامالمۇ بۇلاتتى، مايمۇ تېجىلەتتى. مەن چوققىغا
تېزراق يېتىپ بېرىش ئۈچۈن ھەدەپ دەۋىنىپ قوياتتىم. بىر
كەمدە ماتور تۇرۇپلا «تۈت-تۈت» لەپ قالدى. ماتورنىڭ كۈچى
كەسكىن ئاجىزلاپ، ئاپتوبۇس كۈچىيىلمەي «غىقىلداپ» قالغا-
ندى. بۇھال چىشىمنى قېرىشتۇردى. مەن ئاپتوبۇسنى يولنىڭ
كەڭرەك يېرىنى تاللاپ توختىتىپ، ماتورنىڭ ئوتىنىمۇ ئۆچۈر-
مەيلا كاپوتنى كۆتۈردىم. قارىسام، بىرتال پېرىۋوت سۆچىتىن
چىقىپ كېتىپ، بىر پۇرژېن ئىشلىمەي قالغانىكەن. مەن ئام-
بۇرنى ئېلىپ پېرىۋوت قاپقىسىنى قىسىپ سەل تارايىتىم-دە،
سۆچىنىڭ بېشىغا كىيگۈزۈپ قويدۇم. «تۈت-تۈت» شۇ ھامان
ئوڭشىلىپ ماتورنىڭ ئاۋازى زىللاشتى. ئامبۇرنى ساندۇققا تاش-
لاپ قويۇپ كاپوتنى ياپاي دەپ تۇرغىنىدا، ئۇشتۇمتۈت ماتور-
نىڭ ئۈستىدىكى يامراپ-بېيىلغان بېنىزغا كۆزۈم چۈشتى-دە،
چۆچۈپ كەتتىم. «نەدىن كەلگەن بۇنچە كۆپ بېنىزنىدۇ بۇ؟»
بىنىۋىنى سوزۇپ قارىسام، لىگوشلىدىن كاربيوراتورغا كېلىد-
غان مىس تۇرۇپكىنىڭ كاربيوراتورغا تۇتاشقان بويىنىدىن كورك-
راپ بېنىزىن جىرىغىلى تۇرۇپتۇ. «ۋاي پەرۋەردىگارم، ھېلىمۇ
ماتورغا ئوت كەتمەپتۇ؟ مۇبادا...» مەن ئالاقزادىلىك ئىچىدە
ماتورنىڭ ئوتىنى دەررۇ ئۆچۈرۈۋەتتىم.

قانداقتۇر بىر ئىشنىڭ سادىر بولغىنىنى پەملىگەن يولۇچى-
لار ئۇيقۇلۇق كۆزلىرىنى يىرتىپ ئېچىپ ۋارقىراشقىلى تۇردى:

— ۋاي ماڭامسىز ئۇستام، بىزنى قوقاستا قوناق يۈچىلىغان دەك پۈچىلىماي بىسا» دەپ ئۆزىنىڭ سەت سەت بىلەن ئېيتتى.

— تاپقان يېرىنى قارا ماۋۇ پىندە كىنىڭ. سەت سەت بىلەن ئېيتتى.

— ھېلى بەلبېغىغا قىستۇرىۋالسىمەن جۇمۇ ئۇنى، «مانا ئەمسە» دەپ... ئىكەنلىكىنى بىلىپ قېلىپ، ئۆزىنىڭ قولىنى ئېلىپ، ۋاراك-چۈرۈك، كۈلكە قىقاس كۆتۈرۈلدى. مەن ئاچچىقىمدا ئورنۇمدىن تېپىۋەتكەن پۈمزەكتەك كۆكلەپ قوپتۇم-دە، تولىق ساق ئىشىكىنىڭ ئەينىكى ئارقىلىق ئۇلارغا غەزەپ بىلەن ھومۇ-يۇپ، جېنىمنىڭ بارىچە ۋارقىرىدىم:

— ئاۋازىڭنى ئۆچۈرۈش، بولمىسا ئەتىگىچىمۇ ماڭماي مۇشۇ يەردە ياتىمەن، قېنى شۇ چاغدا... بىلىپ كەلگەن ئۇنىڭ قولى بىر تېمىم سۇمۇ يوق قاقاس تاغ ئىچىدە يېتىپ قېلىشتىن قورققان يولۇچىلار ئاغزىغا كەلگەننى بوغۇزغا يۈتۈپ دەررۇ جىم بولۇشتى. مەن ئۇلارغا ئاخىرقى قېتىم بىر گۈلىيىۋېتىپ، يەنە ماتورنىڭ ئۈستىگە ئېگىشتىم. ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭ قولىنى ئېلىپ، مەنمۇ تۇرۇپكىنىڭ كانايىسىمان گايكىسى يېرىلغانىكەن، قاتتىق بېسىم بىلەن كېلىۋاتقان ماينىڭ بىر قىسمى كېسىلىپ كەتكەن چوڭ تومۇردىن ئېتىلىپ چىقىۋېتىپتۇ. ئۇنىڭ قولىنى ئېلىپ، مەن دەررۇ تۇرۇپكىنى بوشىتىپ، كاناي گايكىسىنى ئالماشتۇرۇپ سالدىم-دە، ماتورنىڭ ئۈستىدىكى ماينى ماتا بىلەن پاكىز سۈرتتۈم. ماتا چېپ-چېپ ماي بولۇپ كەتتى. بىھۆدە زاپە بولغان شۇنچە كۆپ ماياغا قاراپ ئىچىم سېرىلىپ كەتتى. «يوق دېسە، چېلىپ ئىچىڭ» دېگەن شۇ-دە؟! كالىنى ئېلىپ، مەن كاپوتنى يېپىپ، ماتورنى ئوت ئالدۇردۇم. كاشلا ئوڭشالغانىدى. ئاپتوبۇسۇم ئورنىدىن قوزغالدى. بىھۆدە ئېقىپ كەتكەن ماينىڭ ئۆكۈنۈشى يۈرىكىمنى سېقىپ باراتتى. چېپ-چېپ ماياغا چىلانغان ماتاغا كۆزۈم چۈشىلا بىر يېرىم ئېچىشاتتى. «خېلىدىن بېرى ئېقىپتۇ بۇ ماي» دەپ ئويلىدىم مەن.

«ئەجەپ بالدۇرراق سەزمەپتىمەن. . .»

دەل شۇ چاغدا بىر نەرسە كۆڭلۈمگە «لىپپىدە» كەچكەندەك بولدى. تۇرۇپكىدىن شۇنچە ماي جىرغىپ ئېقىپ تۇرسىمۇ ئاپتو-بۇس يەنىلا مېڭىۋېرىپتىغۇ؟ يەنە كېلىپ ساپلا داۋان يولىدا. . . شۇنچە ماي سىرتقا ئېقىپ كېتىۋاتقان ھالدا خوتنىڭ قۇۋۋىتىدە ئۈنچە چوڭ ئۆزگىرىش يوق. . . ئاشۇ ماي ئارتۇقچە ئوخشمام. . . دۇ؟ مۇبادا كارىيوراتورغا كېلىۋاتقان ماينىڭ بىر قىسمى يەنە باكقا قايتۇرۇۋېتىلسە ئاپتوبۇس ئوخشاشلا مېڭىۋېرىدىغان ئوخشە-مامدۇ؟

شۇ خىيال بىلەن تەڭ يۈرىكىم دۈپۈلدەپ سېلىپ كەتتى. بۇ، مەن ئۈچۈن ئاجايىپ قىممەتلىك بايقاش ئىدى. مۇبادا مېنىڭ مۇشۇ خىيالىم چاك بېسىپ قالسا كارىيوراتورغا كېلىۋاتقان ماي-نىڭ يېرىمىنى دېگۈدەك تېجەپ قالغىلى بولاتتى، شۇنىڭ بىلەن ئاخىرقى ھېسابتا ئۆزۈمنىڭ ئادەملىك غۇرۇرۇمغىلا ئەمەس، ھەتتا ئۆزۈمنىڭ مەۋجۇتلۇقىمغا دەخلى بولۇۋاتقان بىر پالاكەتچە-لىكتىن قۇنۇلغان بولاتتىم! ئاھ، پەرۋەردىگارم، ئۇ چاغدا مەن شىللەمنى بېسىپ تۇرغان بىر تاغدىن، يۈزۈمگە سۈرۈكەلگەن «قا-زان قارىسىدىن» خالاس بولۇپ، ئاشۇ كالون باشلىقىنىڭ، ھېلى-قى ئىچى زەھەر بەلگىلەش خادىمىنىڭ، ئۆزلىرىچە: «ئاپتوبۇسنى ئوغرىغا بەرمىسەڭلا بولدىغۇ!» دېيىشىپ مېنى ئايىغىدىكى خەس-تەك كۆرۈپ مازاق قىلىشقان كۆرەڭ شوپۇرلارنىڭ نەزەرىدىن بىردىنلا كۆز يەتمەس چوققىدەك بۈيۈك بولۇپ كېتەر ئىدىم. . . بۇ شېرىن خىياللار بىلەن تەڭ يۈرىكىمدىكى قان يۈزۈمگە تېپىپ پۈتۈن ۋۇجۇدۇم ھاياجاندىن لاۋۇلداپ كەتتى؟ شۇ تاپتىلا ئۆزۈمنى ئەتراپىمدىكى چوقچىيىپ ياتقان ئېگىز تاغلاردىنمۇ يۈك-سەكرەك سېزىشكە باشلىدىم. شۇنداق، ئۇ چاغدا ئۇلار ماڭا كۆرەڭلىك قىلىشقىنى، مېنى كۆزگە ئىلىشىمىغىنى، مېنى پەس كۆرگىنى، مېنىڭ ئادىمىلىكىمنى خورلىغىنى ئۈچۈن ئۆكۈنۈپ

پوشايان قىلىشار، ئۆزلىرىنىڭ كالتە پەملىكى نەزەرلىرىنىڭ تارلىقى ئۈچۈن ئۇيۇلار، ماڭا جىددى ۋە ئەستايىدىن مۇئامىلە قىلىدىغان، مېنى ھۆرمەتلەيدىغان، ياخشى كۆرۈشىدىغان بولۇپ شار... بۇ يېڭى تېخنىكىمىنى كالونغا، شىركەتكە كېڭەيتىش... ئۇ چاغدا ھەممە كىشى: «سەمجاننىڭ كەشپىياتى ئىكەن...» دېيىشىپ ھەيران بولۇشار. كالون باشلىقى ۋە شوپۇرلار مەن بىلەن پەخىرلىنىدىغان بولۇشار، ئايالىمۇ مەندەك شەرەپ-لىك ئېرى بىلەن سۆيۈنۈپ كېتەر... .

كۆز ئالدىمدىكى چاڭ-توزان تۈزۈپ تۇرغان تاقىر توپا يول بىردىنلا رەڭگارەڭ چېچەكلەر بىلەن كۆمۈلگەن، ئوتقا شتەك تاۋ-لىنىپ تۇرغان گۈللەردىن پايدانلانغان گۈلزار يولغا ئايلاندى. ئاپتوبۇسۇم ئاشۇ گۈلزار يولدا خۇش پۇراق گۈللەرنىڭ ھىدىغا چۆمۈلۈپ ئۈزۈپ بارماقتا ئىدى. ئۆزۈمنى گويا بۇ دۇنياغا ئىككى كىنچى قېتىم كۆز ئاچقاندەك، قايتىدىن تۈرەلگەندەك يەڭگىل ۋە پاكىز سەزمەكتە ئىدىم. شۇ تاپتا كۆڭلۈمدىكى جىمىكى رەز-جىش، خورلىنىش، ئۇيات، سىقىلىش، پەرىشانلىق، دەككە-دۈككىچىلىك ھېسلىرى تامام يوقالغانىدى. مەن شۇ تاپتا ئانىنىڭ قورسىقىدىن يېڭىلا چۈشكەن نارەسىدىن پاك، بىغۇبار، غەزەز-سىز ۋە غەمىسىز ئىدىم. ۋۇجۇدۇمدا، يۈرىكىمدە شادلىق ۋە تەلپۈنۈشتىن ئۆزگە غەيرىي سېزىمىدىن ئەسەر يوق ئىدى. يۈرد-كىمدە خورلۇق ۋە ئازابلىق دۇنيادىن ئايرىلىپ، قايتا تۇغۇلۇش-نىڭ خۇشاللىقى دولقۇنلىنىپ مەۋج ئۇراتتى. بېجىرىم ۋە پاكىز يوسۇندا ئىنسانىي قىممىتىم قەدىرلىنىدىغان يېڭىچە ياشاش بوش-لۇقىغا قەدەم قويۇش خۇشاللىقى بالقىيتتى... ئاپتوبۇس ماتو-رىنىڭ گۈر كىرىشى بىر خۇشناۋالىق كۈيگە-ئىجاد ۋە ئەمگەكنى، ھايات ۋە مۇھەببەتنى كۈيلەپ تۇرغان بىر دەبدەبىلىك ئالغىش كۈيىگە ئايلاندى مېنى باغاشلايتتى، ئەر كىلىمەتتى، پەپىلەيتتى، ئاۋۇندۇراتتى، بۈكسەلدۈرەتتى... .

مەن يولۇچىلارنى بېكەتتە چۈشۈرۈپ قويۇپ كالونغا قايتىم. كىشىلەر ئىشتىن چۈشۈش ئالدىدا تۇرغان مەھەل ئىدى. مەن ئۆيگىمۇ قايتماستىن ھوشۇر تەتەي لەقەملىك پېشقەدەم سېلىد. سارنىڭ يېنىغا باردىم ۋە ئۇنىڭغا كۈلۈپ تۇرۇپ:

— ھوشۇر ئاكا، خاپا بولماي سېلىسارخاننىڭ ئاچقۇچىنى بېرىپ تۇرغان بولسىڭىز، ياسىۋالدىغان بىر ئوقتىم بار ئىدى، — دېدىم. ئۇ كىشى تېخنىكىغا پىشقان داڭلىق سېلىسار ئىدى. كالوندا ھەممىلا ئادەم ئۇنى ھۆرمەت قىلاتتى.

— نېمە ياسايتتىڭ؟ ئۆزۈڭ قىلالامسەن ياكى مەن ياردەم قىلامدىم؟ — ھوشۇر تەتەي يانچۇقنى كولىغاچ ئېڭىشىپ سوردى.

— ياق ئۆزۈملا...

مەن ئاچقۇچنى ئېلىپ سېلىسارخانا تەرەپكە ماڭدىم. كاللامدىكى خىيالىي شەكىل ئاخىر ئۈچ ئاچماق بىر نەرسىگە ئايلاندى. بۇ كىچىك ۋاقتىمدا قۇشقاچ سوقۇپ ئوينىدىغان رەگەتكىگە ئوخشايتتى. ئىككى ئاچمىقىغا گايكا قىرى قىرىلغان، ئوتتۇرىدىكى «ساپاق» قا كاربيوراتورنىڭ كونترول قىلغۇچ يىڭىسى جايلاشتۇرۇلغان بۇ نەرسە ئاليومىندىن قۇيۇلغان بولۇپ، بىر ئاچمىقىغا يەنە بىر تال مىس تۇرۇپكا ئۇلىنىپ ماي باكىغا تۇتاشتۇرۇلاتتى. باكتىن كېلىدىغان ماي تىزگىنلىگۈچى يىڭىغا ئارقىلىق ئىككىگە بۆلۈنۈپ تاشلىنىپ، ماينىڭ بىر قىسمى كاربيوراتورغا ئەۋەتىلەتتى، يەنە بىر قىسمى بولسا يەنە بىر تۇرۇپكا ئارقىلىق ماي باكىغا قايتۇرۇۋېتىلەتتى، تۈز يولدا يىڭىغا كىچىك رەك ئېچىلىشى، داۋاندا چوڭراق ئېچىلىشى كېرەك ئىدى. شۇنداق قىلغاندا ھەم ماتورنىڭ تارتىش كۈچىگە كاپالەتلىك قىلغىلى ھەم ئارتۇق ئەۋەتىلگەن ماينى تېجەپ قالغىلى بولاتتى.

بۇ ئوقەتنى تەقلەپ قولىدىن چىقارغىنىمدا شىرقى تىرەپ قىزدى-
رىشقا باشلىغانىدى. كېچىچە «مت» قىلىپ كۆز يۇمىشىمغا
قارىماي ئۆزۈم تولىمۇ تېتىك ئىدىم. كۆڭلۈم ئاجايىپ بىر كاتتىق
سېزىم ئىچىدە شامدەك يورۇپ كەتكەنىدى. ئەمگەك خۇشلۇقى
يارىتىش خۇشلۇقى مېنى مەست قىلىۋەتكەنىدى. ئىشىمنىڭ نەتد-
جىسىگە بولغان تولۇپ-تاشقان ئۈمىد ۋە ئىشەنچ تۇيغۇسىدىن

پۇت-قولۇم تىترەيتتى. قىتلىك، قىتلىك، قىتلىك، قىتلىك، قىتلىك، قىتلىك،
مەن باشقىلار ئىشقا چۈشكەچە بۇ ئوقەتنى ماتورغا جايلاشتۇ-
رۇۋېلىش ئۈچۈن ئالدىرايتتىم. چۈنكى تېخى سىناقىدىن ئۆتمىگەن
بۇ نەرسىنى باشقىلارنىڭ كۆرۈپ قېلىشىنى خالىمايتتىم. سەۋەبى
بۇ ئادەملەر ئۆزلىرى ئادەتلەنمىگەن ھەرقانداق نەرسىنى يامان
كۆرەتتى. يەنە كېلىپ بار بىلەن يوقنىڭ ئارىسىدا قالغان مەندەك
بىر پايىنىڭ نەدىكى بىر «كەشپىيات»، «يېڭىلىق» بىلەن ھەپد-
لىشىپ يۈرگىنىنى سېزىپ قالىدىغان بولسا، ئۇلارنىڭ كۆتۈپچە
كۈلىشى تۇرغان گەپ ئىدى. ئۇنىڭسىزمۇ مەن ئۇلارنىڭ نەزەرىدە
بىر كۈلكىلىك مەخلۇق، ئويۇنغا سېلىپ قويۇپ كۆڭلىنى ئاچد-
دىغان بىر ئەرمەك ئىدىم. مۇبادا بۇ ئىش پاش بولۇپ قالسا،
ماڭا ئارامچىلىق ھارام بولاتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ ئوقەت ئىش
ئۈستىدە ئاقامدۇ-يوق، بۇنى بىر ئاللا ئۆزى بىلەتتى.

دېگەندەكلا، خەقلەر ئىشقا چۈشۈشتىن ئىلگىرى ھېلىقى
نەرسىنى كۆڭلۈمدىكىدەك قىلىپ جايلاشتۇرۇۋالدىم. دە، كالوندى-
كى ياتقىمغا كىرىپ ئىشىكىنى ئىچىدىن مەھكەم تاقاپ يېتىۋال-
دىم. (بۇ ياتاق يولىدىن كەچ كەلگەن شوپۇرلارنىڭ ئارام ئېلىشى
ئۈچۈن تەييارلاپ قويۇلغان خاس ياتاق ئىدى). بۇ ھالىمچە خو-
تۇن-بالىلىرىمنىڭ كۆزىگە كۆرۈنۈشكە نېمىشقىمۇ كۆڭلۈم زادد-
لا تارتمايۋاتاتتى. مەنمە، مەنمە، مەنمە، مەنمە، مەنمە، مەنمە،
كالىمىدىكى ئاجايىپ شېرىن خىياللار ۋە كۆز ئالدىمدا ئەكس-
لىنىۋاتقان دەبدەبىلىك كۆرۈنۈشلەرنىڭ دەيدىيى بىلەن خېلىغىچە

تورۇسقا تىكىلىپ ياتتىم. ئۈنۈگۈنكى سەپەر ھارغىنلىقى، بىر
 كېچە كۆزۈمنى «مىت» قىلىپ يۇمىغانلىقىم، ھەتتا ئاغزىمغا
 ھازىرغا قەدەر بىر نەرسە سالمىغانلىقىمۇ يادىمغا كەچمەيتتى.
 ئۆزۈم ئاشۇ تاتلىق خىياللار ئىلكىدە يۇمشاق ۋە ئاپئاق بۇلۇتلار-
 نىڭ ئۈستىدە لەپلەپ يۈرگەندەك خۇشال ۋە خاتىرجەم ئىدىم.
 ئەتىنىڭ مەنزىرىسى مېنى ئەسىر قىلغانىدى.
 ئاخىر ئاستا-ئاستا تاتلىق ۋە قاتتىق ئۇيغۇغا غەرق بولۇپتى-
 مەن.
 ئەتىسى قاق سەھەردە قوپتۇم. دە، يۈزۈمنىمۇ يۇماستىن ئاپ-
 توبۇسۇمنىڭ يېنىغا يۈگۈردۈم. بۈگۈن يەنە ئۈرۈمچىگە مېڭىشىم
 كېرەك ئىدى.
 مەن كاتىننىڭ ئېچىپ ئىستاتورنى دەستىدىم. ماتور
 «گۈررىدە» ئوت ئالدى. خۇداغا شۈكرى، ماي راۋان كېتىۋاتتى-
 تى. مەن بېكەتكە ئادەتتىكىدىن ئەتىگەنرەك يېتىپ باردىم. مېنى
 ياسىۋالغان بۇ ئوقتىمنىڭ زادى كارغا كېلىدىغان ياكى كەلمەيدى-
 خان نەرسە ئىكەنلىكىنى سىناپ بېقىش ئارزۇسى ئالدىرتاتتى.
 يول بويى بىر ھاياجانلىق سېزىم ئىچىدە قىزىپ كېتىۋاتمەن.
 قولىمغا ماتورنىڭ گۈر كىرىگەن ئاۋازىدىن بۆلەك ھېچ نەرسە
 كىرمەيتتى. كاللامدا ھېلىقى ئوقەت ھەققىدىكى خىيالدىن ئۆزگە
 ھېچ نەرسە يوق ئىدى. نەزەرىمدە مېنىڭ پۈتكۈل تەقدىرىم،
 كالوندىكى يۈز-ئابىرۇيۇم، ھاياتىمنىڭ مەنىسى ۋە مەقسىتى گويى-
 كى مەن ياسىغان ئاشۇ ئوقەتكە — ماي تېجەيدىغان ئۈچ ئاچماق
 نەرسىگە باغلانغاندەك، ئۇنىڭ نەتىجىلىك بولۇشى ياكى مەغلۇپ
 بولۇشى مېنىڭ مەۋجۇتلۇقىمغا توغرىدىن-توغرا ۋە ئەجەللىك تە-
 سىر كۆرسىتىدىغاندەك تۇيۇلاتتى. ئۇ گويى ھەممىنى ئۆزگەرتىۋې-
 تەلەيتتى، ھەممىنى يوقۇتالايتتى ۋە ياكى ھەممىنى يارىتالايتتى.
 ماڭا كېرەك بولغان، مېنىڭ ياشىشىمغا كاپالەتلىك قىلالايدىغان
 ھەممىلا نەرسىنى بېرەلەيتتى. ئۇ نەرسە گويى مېنىڭ قىممىتىم،

مېنىڭ ياشاش زېمىنىم، دەم-نەپەسىم، كۈچ ۋە ئىقتىدارم ئىدى. نېمە ئۈچۈن شۇنداق ئويلايمەن؟ بۇنىڭنى ئۆزۈمنى چۈشەنمەيمەن، لېكىن بىرلا نەرسە ناھايىتىمۇ ئېنىقكى، بۇ ئوقۇغۇچى مۇبادا كارغا ياراپ قالسا، ماي تېجىيەلەيتتىم، ماي تېجىيەلەنمەيلىكىم ئۈچۈن ھەقىقىي شوپۇر، ئەقىللىق شوپۇر، تۆھپىكار شوپۇر، ناننى ھالال يەيدىغان شوپۇر، مەسئۇلىيەتنى تونۇغان شوپۇر بولالايتتىم. مېنىڭ بۇ ئىزتىراپلىرىم، قانداق نەتىجىلەندى؟ بۇنىسى مېنى بىئارام قىلاتتى، ئەندىكتۈرەتتى، ھەتتا قور-قۇتاتتى. شۇڭمۇ مېنىڭ پۈتكۈل ئاڭلاش سېزىمىم ماتورنىڭ ئاۋازغا ئوچلانغان، توغرىلانغان، تارتىلغان ئىدى. شۇ تاپتا مەن ئادەتتە پەقەت «گۈر، گۈر، گۈر» قىلىپلا ئاڭلىنىدىغان ئاشۇ ماتورنىڭ ئاۋازىدىن ھەربىر تال سۆيۈنچىنىڭ ئۈچىدىن چاقنىغان توك ئۇچقىنىنىڭ ئاۋازىنى، ھەربىر كىلاپاننىڭ ئىش تەرتىپى بويىچە ئېچىلغان ۋە يېپىلغان چاغدىكى چوگۇلدىشىنى، ھەربىر پۇرژىنىنىڭ يۈزىدە سادىر بولغان پارتلاشتىن پەيدا بولۇپ يۇرژىنىنى ئىتتىرىۋاتقان دولقۇننىڭ شاۋقۇنىنى، راسپىنتىۋال ۋە كا-لىنچىتىۋالنىڭ شىددەت بىلەن پىرقىراۋاتقان چېغىدىكى قۇيۇنىسىدە مان ئۇشقۇرتىشىنى ئاپئاشكارا ۋە ئېنىق ئاڭلىيالايدىغان، شۇنچە ئاۋازلارنى بىر-بىرىگە زادىلا ئارىلاشتۇرۇپ قويمايدىغان دەرىجىدە سەگەكلىشىپ كەتكەندىم. چۈنكى بۇلارنىڭ ھەممىسىلا كارب-يوراتوردىن كېلىۋاتقان مايغا باغلىنىشلىق ئىدى. بۇ ئاۋازلارنىڭ رىتىمى، ئىش تەرتىپى، ئۆز ھاللىقى مەن قىياسەن ئەۋەتكەن ماينىڭ مىقدار جەھەتتىن ماتورنىڭ تونناژ ئېھتىياجغا لايىق كەلگەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ بېرەتتى، مۇبادا ماتور مۇشۇنچىلىك مىقداردىكى ماي بىلەن ئۆز ھال ئىشلىيەلسە، مەن مۇۋەپپەقىيەت يەت قازانغان بولاتتىم.

ئاخىر ئۈرۈمچىگە يېتىپمۇ كەلدىم. قانداق يېتىپ كەلگەنلىكىمنى سەزمەي قاپتىمەن. چۈنكى مېنىڭ ئېسى-يادىم ھېلىقى

ئوقەتنىڭ نەتىجىسى بىلەنلا قالغانىدى. مەن بېكەتتە ئاپتوبۇسنى توختىتىپلا، كابىنىكىدىن ئېتىلىپ چۈشتۈم. دە، بىزدە ماي ئۆلچەشتە گەزلىك ئورنىدىمۇ خىزمەت قىلىدىغان روكايتكىنى چەكسىز دەككە-دۈككە ۋە دىلغۇللۇق ئىچىدە ماي باكىغا سالدىم. روكايتكىنى مايغا چىلاپ تارتىپ ئالغانغا قەدەر بىر دەقىقە ۋاقىتمۇ ئۆتمىگەندۇ، لېكىن ئاشۇنچىلىك ۋاقىت مېنىڭ ئۈچۈن گويا بىر ئەرنىڭ ئۆمرىدەك ئۇزۇن بىلىنىپ كەتتى. مەن روكايتكىنىڭ ئۈچىنى باكىنىڭ تەگلىكىگە يەتكۈزۈپلا روكايتكىنى سۇغۇرۇۋالدىم ۋە قول پەنجەم بىلەن روكايتكىنىڭ مايغا چىلاشقان قىسمىنى ئۆلچەشكە باشلىدىم. بىردىنلا يەر پىرقىراشقا، بېكەتتىكى ئاپتوبۇسلار پىرقىراشقا، بېكەتنىڭ بىنالىرى ئۆز ئورنىدا سەكرەشكە باشلىدى. كۆز ئالدىم خىرەلىشىپ ھېچ نەرسىنى كۆرەلمەي قالدىم. پۈت-قولۇم دىر-دىر تىترەيتتى، لەۋلىرىم ئۈمچىيىپ بۇر-نۇمنىڭ ئۈچى چىدىغۇسىز بىر شېرىنلىكتە قىمىلداپ كەتتى. مەن مۇشۇ بىر قېتىمدا ئەللىك كىلوگرام ماي ئىقتىساد قىلىپتىمەن! بىر نەپەس ئالغۇچى، بىر نەپەس ئالغۇچى، بىر نەپەس ئالغۇچى يۈزىكىم دۈپۈلدەپ سېلىپ كەتتى، بەدىنىمدىكى قان ۋاراقلىشىپ قايىنغاندەك بولۇپ، يۈزۈ ۋە قوللىرىم ئوتقا قاقلىغاندەك قىزىپ كەتتى. بىر نەپەس ئالغۇچى، بىر نەپەس ئالغۇچى، بىر نەپەس ئالغۇچى مەن ئۆزۈمنىڭ ھېسابىغا دېگۈدەك ئىشىنەلمەي، روكايتكىنى باققا يەنە سالدىم، يەنە ھېسابلىدىم، يەنە سالدىم، يەنە... شۇنداق، خاتاسىز شۇنداق ئىدى، ئەمدى ھېچقانداق شۈبھە ۋە گۇمانغا ئورۇن قالمايدى. مەن مۇۋەپپىقىيەت قازانغانىدىم. كان-لۇندا تېخى ھېچكىم بۇنچە كۆپ ماي تېجەپ باقمىغانىدى، يەنە كېلىپ تومۇز ئىسسىقىدا، ساپلا داۋان يولىدا، بىر كونا ماتور بىلەن... بىر قېتىمدا... بىر نەپەس ئالغۇچى، بىر نەپەس ئالغۇچى، بىر نەپەس ئالغۇچى

مەن خۇشلۇقىمىدىن روكايتكىنى نەلەرگىدۇر چۆرۈۋەتتىم، ئاياللىرىم ماغدۇرسىزلىنىپ تۇرغان جايىمغىلا زۇڭ ئولتۇرۇپ

قالدىم. كۆكرەك قەپسىم سىقىلىپ، نېمىدۇر بېرىم ئۈرسە بۇغۇ-
زۇمغا تىقىلدى. مەن ئالمىقانىلىرىم بىلەن يۈزۈمنى قاپلاپ، ئۇلار
تۇرغان يېرىمدە بىردىنلا خىتىلداپ يىغلىۋەتتىم. بۇ خۇشال-
لىق يېشى ئىدى. يۈرىكىمنى قىسقىنى شادلىق سېزىمى — مەن

ھېچقاچان ھېس قىلىپ باقمىغان شادلىق سېزىمى ئىدى.
بىر ھازادىن كېيىن ئورنۇمدىن قوپتۇم. توختاۋسىز قۇيۇ-
لىۋاتقان كۆز يېشىمنى يېغىم بىلەن سۈرتتۈم. يېشىمنى ئارقامغا
تاشلاپ، غۇلاچلىرىمنى كېرىپ ئاسمانغا باقتىم. ئاسمان گۈمبە-
زى كۈزدىكى باغراش كۆلىنىڭ سۈيىدەك زەڭگەر ۋە پاكىز ئى-
دى، قۇياش شۇ قەدەر ئىللىق، گۈزەل ۋە چاقناق ئىدى. مەن
گويا پەرىشتەدەك قاناتلىرىمنى لەپىشتىپ تىپتىنچ ۋە چەكسىز
سامادا لەيلەپ ئۇچۇپ كېتىپ باراتتىم. ئىچىم خۇشاللىق بىلەن
جىقلانغانىدى، ۋۇجۇدۇم بۇلۇت پارچىسىدەك تازا ۋە يەڭگىل

ئىدى.
مەن تۇنجى قېتىم مەست بولغان ئادەمدەك ئەتراپىمدىكى
ھەممىنى ئۇنتۇپ بېكەت مەيدانىنىڭ ئوتتۇرىسىغا دەلدەڭشىگە-
نېمچە غالداتلاپ ماڭدىم.

شۇ تاپتا جېنىمنىڭ بارىچە ۋارقىرىغۇم، ناخشا ئېيتقۇم،
ھەممىلا نەرسىنى — ئاسماننى، قۇياشنى، ئاپئاق بۇلۇتلارنى،
تاغنى، زېمىننى، بىنالارنى، ئاپتوبۇسۇمنى قۇچاقلىغىم، مەن
بىلەن ئۇچرىشىپ قالغان ھەرقانداق بىر ئادەمنى باغاشلاپ چو-
كۈلدىتىپ سۆيۈۋالغۇم كېلەتتى، يەنە.
كىمىڭدۇر چاقىرىشى بىلەن ئېسىمگە كەلدىم. بېكەت خادىم-

مى ئىكەن. ئۇ رەسمىيەتلىرىمنى ئۆتەشكە ئالدىراتتى، مەن ئۇ-
نىڭغا قاراپ ھىجايىدىم، خۇشلۇقىمنى ئۇنىڭ بىلەن ئورتاقلاشقىم
كەلگەندى، لېكىن ئۇ مېنىڭ ھىجىيىشىمنى مەنىسىز ھېس
قىلدى بولغاي جاۋاب ئورنىدا ماڭا يوغان بۇرنىنى پۈرۈشتۈرۈپ،
ھەيرانلىق بىلەن قاراپ قويۇپ كەشنىڭ سۇڭىغا دەسسگىنىچە

ئىشخانا تەرەپكە غىتىلداپ ماڭدى. «ئۆتۈپ كەتكەن ھېسسىياتىمىز مەخلۇققۇ بۇ! ئادەمچە خۇشاللىنىشنى بىلمەيدىغان. مېنى ساراڭ دەپ قالدىمىكىن؟» مەن غىل-پال رەنجىگەندەك بولدۇم، لېكىن بۇنداق خۇشاللىق مىنۇتلاردا نەدىكى بىر غەرەز ئۇقمايدىغان مەخ-لۇقنىڭ خىيالى بىلەن كۆڭلۈمنى ئەسكى قىلغۇم كەلمەي، بايقى رەنجىشنى يۈرىكىمدىن قوغلىدىم ۋە روكايتكامنى كاپىتىكىغا تاش-لاپ قويۇپ، يول پوتوپكامنى ئېلىپ يادىمغا كەلگەن بىر كۆيگە ئىسقىرتقىنىمچە بالدۇر ئايىغى چىققان بوۋاقتەك پىلتىڭلاپ مې-ڭىپ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئىشخانىغا كىردىم.

5

ماتورغا ھېلىقى ئوقەتنى سالغاندىن كېيىن 5. قېتىملىق قات-نىشىمغىچە ئۆيگىمۇ كىرمىدىم. مېنىڭ بۇنداق قىلىشىم، بىرى ھېلىقى ئوقەتنى ماشىنىغا سالغاندىن كېيىن ھەر قېتىملىق يۈرۈ-شۈمدە تېجەپ قېلىۋاتقان ئەللىك كىلوگرام ماينىڭ خۇشلۇقىدىن يولدىن قالغۇم كەلمەيتتى، چۈنكى بىر ئۆي دېگەننىڭ يېتىپ ئاشىقچە غېمى بولىدۇ. مۇبادا ئۆيگە بارسام خوتۇنۇمنىڭ بىر باھانە-سەۋەب بىلەن مېنى يولدىن قويۇشىدىن ئەنسىرەيتتىم. ئۇ چاغدا ئېلىپ بېرىۋاتقان سىنىقىم يېرىم يولدا ئۈزۈلۈپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى. خوتۇن كىشىگە ھەممىلا نەرسىنى چۈشەندۈرۈپ بولماق تەس، خوتۇن خەق دېگەن غەرەز ئۇقماس كېلىدۇ، گاهىدا ئەر خەقنىڭ شۇنچە مۇھىم ئىشىمۇ ئۇلارنىڭ نەزەرىدە ئەرزىمەس ئىشتەك بىلىنىدۇ. مىڭ چۈشەندۈرەلمەيمۇ بىكار. ئىشقىلىپ ئەر كىشىنى ھەر ئامال بىلەن ئۆز قېلىپىغا چۈشۈرىدۇ-دە، كۆڭۈلگە پۈككەن نى-نى پىلانلىرىڭنى بىر تىيىن قىلىۋېتىدۇ. ئىككىنچى-دىن، مەن ھېلىقى ئوقەتكە تازا ئىشىنىپ كېتەلمەيۋاتاتتىم. خەققە شايبى بولۇپ بولغاندا «پوسسىدە» نىر ئېمىسى بىر نېمە

بولۇپ كۈلكىگە قالايمىكىن دەپ قورقاتتىم. شۇ كۈنلەردە ئۆزۈم قالىسى خۇشال ئىدىم. خۇداغا شۈكەر
 ەرى، ھېلىقى ئوقەت ئۈمۈنغىنىمغا چۈشلۈق مېنى ئاۋۇمى قۇيغۇچى
 ھازىرغىچە بىر خىلدا ئىشلەپ كېلىۋاتاتتى. ئارىلىقتا بىر ئىككى
 يېرىگە ئۆزگەرتىش كىرگۈزدۈم. ئۇ كېيىن تېخىمۇ سزالىشىپ
 كەتتى. مېنىڭ ئۈمۈمىمگە لايىق رەتتەپ پىيىلە رەتتەپ
 بىر كۈنى ئۈرۈمچىگە ناھايىتى بالدۇرلا يېتىپ كەلدىم.
 يولۇچىلارنىڭ قاقشىشىغا قارىماي شۇنچە ئۇزۇن يولدا ئاران بىر
 قېتىملا توختىدىم. شۇڭا، بىر مۇنچە ۋاقىت تېجىلىپ قاپتۇ.
 مەن بېكەتتىكى ئىش-كۈشلىرىمنى ناھايىتى تېزلا تۈگىتىپ تەب-
 بىي شۆيۈەنگە باردىم. بىزنىڭ كالىوندىكى بىر شوپۇرنىڭ ئوغلى
 تېببىي شۆيۈەندە ئىشلەيتتى. كىچىكىمىزدە بىللە «تەخەي قوغ-
 لاپ» چوڭ بولغاندۇق. كېيىن ئۇ ئالىي مەكتەپكە ئىمتىھان
 بېرىپ تېببىي شۆيۈەندە ئوقۇدى. ياخشى ئوقۇغانىكەن، مەكتەپ
 پۈتتۈرگەندىن كېيىن تېببىي شۆيۈەننىڭ ئۆزىدە قالدى. كېيىن
 قاندىقنى قانداق قىلدى، ياپونىيىگە ئوقۇشقا بېرىپ «دوكتور»
 بولۇپ قايتىپ كەلدى. مەن بىر كۈنى ئۇنىڭغا: ئەسلىدە دوختۇر
 ئىدىڭ، ياپونىيىدە ئىككى-ئۈچ يىل ئوقۇپ ئاران «دوكتور» غا
 ئۆزگىرىپ كەپسەن، سەن ياپونىيىگە پەقەت «خ»، نى «ك» ھەرد-
 پىگە ئۆزگەرتىش ئۈچۈنلا بارغانىدىڭ، شۇنىڭغىمۇ ئىككى-ئۈچ
 يىل كەتتىمۇ؟ ئاتاين ياپونىيىگە بېرىپ ئۆزگەرمىسەڭمۇ مۇشۇ
 يەردىلا ئۆزۈڭنى «دوكتور» دەپ ئاتاىپ، «خ»، نى «ك» گە
 ئۆزگەرتىۋالساڭلا بولماسىدى؟ دېسەم، ئۇ نېمىشقىدۇر قاقلاپ
 كۈلۈپ كەتتى ۋە بېشىنى جايىپ: «سەن چۈشەنمەيسەن» دېدى.
 مەن نېمىنى چۈشەنمەيدىغانلىقىمنى زادىلا چۈشىنەلمىدىم. ئۇمۇ
 چۈشەندۈرۈپ ئولتۇرمىدى. خەقتىن ئاڭلىسام، ھازىر ئۇ تېببىي
 شۆيۈەن تەۋەسىدە ئالاھىدە بىر كاتتا ئادەم ئىمىش. ئەسلىدە «خ»
 «ك» گە ئۆزگەرسىلا كاتتا ئادەم بولۇپ كېتىدىغان ئىش ئوخشاي-

دۇ، دەپ ئويلاپ قالدىم، بە، نىسبەتەنلا ئىنتايىن پەقەت
 ۲- ئۇ شۇنچە كاتتا ئادەم بولۇپ كەتكىنى بىلەن ماڭا زادىلا
 چوڭچىلىق قىلمايتتى. نېمىلا قىلغان بىلەن بىللە ئۆسكەندۇق.
 تە! ھەرقېتىم ئۈرۈمچىگە كەلسەملا ئۇنى يوقلاپ بارمىسام، ئىد
 شىم بولسىدۇ، بولمىسىدۇ ئۇنىڭغا يۇلۇقۇپ ئۆتمىسەم ئۇ خاپا
 بولاتتى، كايىپ كېتەتتى، شۇڭا مەنمۇ ئۇنى تاشلىمايتتىم. خۇ-
 تۇن- بالىلىرىدىن تارتىپ مېنى بەكمۇ قىزغىن كۈتۈۋالاتتى، تۆر-
 گە ئولتۇرغۇزۇپ مېھمان قىلىپ كېتەتتى. بۈگۈن ئۇنىڭغا ياسە-
 خان ھېلىقى نەرسەم توغرىلىق يېپىدىن- يېڭىنىسىغىچە سۆزلەشكە
 چۈشۈپ نېمە ئۈچۈن يېقىندىن بۇيان ئۇنى ئىزدەپ بولالمىغانلىق-
 قىمىنى چۈشەندۈرۈشكە باشلىدىم. ئۇ گېپىمنى ھەم ھەيرانلىق،
 ھەم خۇشاللىق ئىچىدە قۇلىقىنى دىڭ تۇتۇپ ئاڭلىدى. قوشۇق
 سالمىدى. پەقەت ئەقىللىقلىقى چىقىپ تۇرغان چوڭ ۋە روشەن
 كۆزلىرىنى چىرايىمدىن ئۈزۈپ بىر خىل مەجھۇل قىياپەتتە
 كۈلۈمسىرەپ ئولتۇردى. مەن دەيدىغانلىرىمنى پۈتۈن دەپ بول-
 غاندىن كېيىن، ئۇ خۇددى باياتىدىن بېرى تىن تارتماي ئولتۇر-
 غاندىك چۇڭقۇر بىر نەپەس ئالدى- دە، ئاندىن كۆزۈمگە قەتئىي
 رەۋىشتە تىكىلدى. ئۇ پەقەت ئېلىپ قۇيغۇچىسىنىلا ئىشەنچ-
 راست ئېيتىۋاتامسەن؟ مۇشۇ رەپلىرىڭنىڭ ھەممىسى
 راستمۇ؟ ئېيتىۋاتامسەن؟ ئۇنىڭغا ئىشەنمەيمەن.
 مېنى نېمە كۆرۈۋاتىسەن؟ مەن ساڭا قاچان بىر يالغان
 ئېيتىپ باققان؟ مەن سەل رەنجىگەندەك ئۇنىڭغا چەكچەيدىم.
 پەقەت ياق، ئەمدى... ھە... ئۇ نەرسەڭنىڭ ئېتى نېمە؟
 ئۇ خىيال ئارىلاش سورىدى. پەقەت رەنجىپ قېلىش پەقەت
 ئېتى؟ نېمە ئېتى؟ مېنىڭ ئېتىم سەمجانغۇ؟ ساڭا يەنە
 قانداق ئات كېرەك؟ ئۇ مېنىڭ بالام ئەمەس، ئۇنىڭغا ئات قويدى-
 غانغا... دەيدىم مەن ھېچ نەرسىنى چۈشەنەلمەي. ئۇ نەرسە
 ھەي ئەخمەق، توختا. «سەمجان 0-1» — دېدى ئۇ

ئۆز-ئۆزىگە شۇبىرلاپ. مەن بىردىنلا ئۇنى ساراڭ بولۇپ قالغاندەك
 سېلىپ، دەپ قورقۇپ كەتتىم. دېمىسىمۇ شۇ تاپتا ئۇنىڭ قىيىنچىلىقى
 بەئەينى بىر ئېلىشاڭغۇ ئادەمگە ئوخشاپ قالغانىدى. كۆزى دېرىزىدە
 ئالدىدىكى پىكوسنىڭ بىرتال ياپرىقىغا تىكىلگەنىدى. بىر چاغدا
 ئۇ مەن بىلەن پاراڭلىشىپ ئولتۇرغىنىنى ئۇنتۇپ، ئورنىدىن
 چاچراپ قوپۇپ قولىنى ئارقىسىغا قىلىپ ئۆيىنىڭ ئۇ بېشىدىن
 بۇ بېشىغا ماڭغىلى تۇردى. ئۇ قولىنى ئارقىسىغا قىلىپ قوشتۇ.
 رۇۋالغانىدى. ئۇنىڭ خوتۇن كىشىنىڭ قولىغا ئوخشايدىغان نا-
 زۇك ۋە ئاپئاق بارماقلىرى تېخىمۇ قانسىزلىنىپ، بىر-بىرىگە
 كىرىشىپلا قاپتۇ. لەۋلىرى دۈرۈت ئوقۇۋاتقانداك توختاۋسىز
 شۇبىرلايدۇ. . . . «ئازراق ئېسىرى بارمۇ نېمە بۇ ئاداشنىڭ.
 ئەسلىدىمۇ سەل-پەل ساراڭ قېتىش نەرسە ئىدى. مەكتەپتىكى
 چاغدىمۇ كىتابتىن بېشىنى كۆتۈرمەيدىغان، قولىقىنىڭ تۇۋىدە
 چىۋىن گىزىلىدىسا چىۋىنغا ئەگىشىپ تەڭ چۆگىلەيدىغان، بىر
 يەرگە تىكىلىپ قالسا بەش ئاش پىشىم قاراپ قالىدىغان، ئەدىكى
 ئەرزىمەس بىر ئىشلارغا ھاياجانلىنىپ كېتىپ گېلىدىن تاماق
 ئۆتمەس بولۇپ قالىدىغان. . . . ياپونىيىگە بېرىپ رەسمىي ئېلىد-
 شىپ كەلگەن ئوخشايدۇ قارىغاندا. قانداق دوكتورلۇق قىلىدىغان-
 دۇ ئۇ؟ بۇ ساراڭ دوكتور كېسەل داۋالايمەن دەپ ساق ئادەمنى
 ئۆلتۈرۈپ قويامدۇ نېمە؟ ھېچبولمىغاندا ساراڭ قىلىۋېتىدىغان
 ئوخشايدۇ جۇمۇ! ئاغرىپ ئۆلۈپ قالغىلى قوپساممۇ بۇ دوكتورغا
 كۆرۈنمەسلىكىمگە كىمبا. توۋا، دوكتور بولماق دېگەن ساق
 ئادەم ساراڭلىق دەرىجىسىگە كۆتۈرۈلمەك دېگەن گەپ ئوخشايدۇ.
 ھە؟ ياپونىيىگە بىكارغا بارماپتىكەن-دە بۇ ساراڭ. . . .»
 — شۇ گېپىڭ راست بولسا، — ئۆز خىيالىم بىلەن ئولتۇ-
 رۇپ قاپتىمكەنمەن، بېشى ئايلىنىپ قالغاندەك ئۆزۈچە پىچىرلاپ
 ئۇ تەرەپتىن-بۇ تەرەپكە، بۇ تەرەپتىن-ئۇ تەرەپكە توختىماي مې-
 خىپ يۈرگەن دوكتور ئورنىدا «تاققىدە» توختاپ، «شارتتىدە»

ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ بىر ۋاقىر ماسمۇ، قورققىنىمدىن «دېڭىشكە»
چۆچۈپ، تاس قالىدىم ئورۇندۇق بىلەن قوشۇلۇپ ئارقامغا ئۇچۇپ
چۈشكىلى. مەن ئۇنىڭ ئاۋازى بىلەن تەڭ ئورنۇمدىن دەس تۇرۇپ
كەتتىم.
شۇ گېپىڭ راست بولسا، — دېدى، ئۇ ماڭا قولىنى ئارقىمدا
سىغا قىلغىنىچە تىكىلىپ تۇرۇپ يۇقىرى ئاۋازدا، — سەن
سەن، بىر كەشپىياتچى بولۇپ قاپسەن. . . . ئەمدى سەن ئادەتتىكى
بىر پاپا سەمجان ئەمەس، كەشپىيات ئىگىسى! ئۇ نەرسەڭ ئىدى
ئىقتىن ئۆتكەن بولسا، ئەمدى سەن پاتېنت ھوقۇقى تەلەپ قىلى
سالى بولىدۇ، ئۇ چاغدا سېنىڭ تەقدىرىڭ بىراقلا ئۆزگىرىدۇ.
دۇ. . . . ئەھۋالىڭدا كەسكىن بۇرۇلۇش بولىدۇ، سەن ئەمدى
ھەقىقىي بىر تۆھپىكارغا، ئەل ۋە جەمئىيەتنىڭ ئالدىدا ئالاھىدە
قەدىرلىنىدىغان، ئىززەتلىنىدىغان بىر ھۆرمەت ئىگىسىگە ئايدى.
. . . .
ئۇ بارغانسېرى قىزىشىپ تۇردى، ئۇنىڭ چېچى تۆكۈلۈۋېتىپ
تاشلاپ تۇرغان ئېگىز قاڭشىرىدا ئۇششاق تەرتامچىلىرى تەپچىدە
رەپ چىقتى. نەپىسى بىر-بىرىگە ئۇلاشماي، دېمى سىقىلغاندەك
بولۇپ ئاۋازى دولقۇنلاپ تىترەيتتى. شۇ تاپتا، ئۇ مېنىڭ كۆزۈم
گە ئۆزىنىڭ ئۆيىدە مەن بىلەن ھەمسۆھبەت بولىۋاتقان ھېلىقى
ھېسسىياتچان ۋە ئاق كۆڭۈل دوكتور ئەمەس، بەئەينى سەھنىدە
تىڭلىغان تاماشىبىنلارغا قاراپ ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا دېكلامات
سىيە قىلىۋاتقان بىر ئارتىسقا ئوخشاپ قالغانىدى. مەن باياتىدىن
بېرى روي بېرىۋاتقان چۈشۈنكىسىزلىكلەرنىڭ تېگىگە زادىلا يېتە
تەلمىدىم. ئۇنى بۇنچە ھاياجانلاندۇرغان نەرسە نېمە ئىكەن؟ نېمە
ئۇ پاپا. . . . پاتېنت ھوقۇقى دېگەننى؟ مەن كىمدىن نېمىتىنى تەلەپ
قىلىمەن ۋە نېمە ئۈچۈن؟ مېنىڭ ئۇ ئەرزىمەن ئوقىتىم بىلەن
ئۇنىڭ نېمە ئالاقىسى بار، شۇنچە قىزىشىپ كېتىدىغانغا.

مەن ئۇنىڭ ھالىتىگە زەڭ سالغانسىرى مېنى كۆلگە قىستىدى.
 غىلى تۇردى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ ھېلىقى چۈشىنىكسىز سۆزىنىڭ مەنىسىنى
 كۆرە ئۇنىڭ ئەسەبىي ھالىتى مېنى قىزىقتۇراتتى. «توۋا!»
 دەيمەن ئىچىمدە: «مۇشۇ زىيالىي ئادەملەر نېمانچە غەلىتە كېلىپ
 دىغاندۇ؟ بىلىمى بار ئادەملەرنىڭ ھەممىسىلا مۇشۇنداق چالا
 ساراڭ بولامدىغاندۇ؟ كۆر، بۇنىڭ كۆكلەپ كېتىشلىرىنى، نەدە-
 كى بىر يوق ئىشقا، توۋا!» لېيىشەن مۇستەھزەن تەرىپىدە مۇنداق
 ئۇ يەنە نېمىلەرنى دېدىكىن، قۇلىقىمغا زادىلا كىرمىدى.
 قارىسام ئۇنىڭ ئاۋازى بارغانسىرى يۇقىرىلاپ، مەيدىسى ئۆرىدە-
 گىلى تۇردى. ئۇ ھېرىپ قالدىمۇ ياكى مېنىڭ ئۇنىڭ شۇنچە
 زورۇقۇشلىرىغا ھېچقانداق ئىنكاس قايتۇرماي گومۇشلارچە كۆ-
 زۇمنى پارقىرتىپ قاراپ مۆرىمەي ئولتۇرۇشۇم جېنىغا تەگدىمۇ
 بىلىمدىم، بىر كەم بولغاندا ئۇ ئاستا-ئاستا پەسكويغا چۈشتى ۋە
 مېنىڭ يېنىمغا كېلىپ تاقىر پېشانىسىدىكى تەر تامچىلىرىنى
 قولىغلىقى بىلەن سۈرتۈپ، بىر نۇقتىغا تىكىلگىنىچە پۇشۇلداپ
 ئولتۇردى. بىر ھازادىن كېيىن ئېغىز ئېچىپ مەندىن ھېلىقى
 ئوقەتنىڭ دۇنياغا كېلىش جەريانىنى، رولىنى، ئىش ئۈستىدىكى
 ئىقتىدارىنى، ماڭا كەلتۈرۈۋاتقان (ماي تېجەشتىكى) پايدىسىنى،
 ئۇنىڭ قانداق ماتېرىيالدىن ياسىلىدىغانلىقىنى، ئاشۇ بىرتال ئو-
 قەت ئۈچۈن قانچىلىك دەسمايە (پۇلغا سۇندۇرسا) كېتىدىغانلىقى-
 نى خۇددى ئۆلۈم دېلوسىنى سوراقلانغان سوراچىدەك يىپى-
 دىن-يېڭىنىسىغىچە، قايتا-قايتىلاپ سورىغىلى تۇردى. گەرچە ئۇ-
 نىڭ بۇ قەدەر ئىنجىقلىقى ئاللىقاچانلا جېنىمغا تەگكىلى تۇرغان
 بولسىمۇ، ئەدەپ يۈزىسىدىن سورىغانلىرىغا بىر-بىرلەپ ۋە ئەينەن
 جاۋاب بەردىم. ئۇ خاتىرىسىگە پات-پات نېمىلەرنىدۇر جىجاپ،
 تىرەپ قويدى. ئاخىردا ئۇ ماڭا قاراپ دېدى: «مەن»
 — راستىنلا كالاڭ ئىشلەيدىكەن سېنىڭ، بۇ كەشپىياتنىڭ
 روياپقا چىقىپ قالسا، قالتىس چوڭ ئىش بولىدۇ جۇمۇ!

ئۇنىڭ ماختىشىدىن كەمپۈت يېگەن بالىدەك تامشىپ كەت-
 تىم. خەقلەر مېنى كەمدىنكەم ماختاپ قوياتتى، بولۇپمۇ شۇ
 كۈنلەردە مەن ئادەملەردىن مەسخىرىدىن باشقىنى كۈتمەيتتىم.
 — قانداقسىگە «كەشپىيات» ئۇ! مەن يا ئايروپىلان، يا ئاتوم
 بومبىسى ياسىمىسام؟ — ئۇ كۈلۈۋەتتى. «ئۇنىڭ نىمە ئىشلىرى بار؟»
 — ئەخمەق. نېمىشقا كەشپىيات بولمايدىكەن! بىرتال تۈگ-
 مەمۇ، بىرتال يىڭنىمۇ كەشپىيات. تە. تۈگمە بىلەن يىڭنىنى
 بىرسى ئويلاپ تېپىشتىن ئىلگىرى ئۇلار يوق ئىدى، كىملىرىدۇر
 ئويلاپ تاپتى، ئادەملەر ئۇنىڭدىن پايدىلىنىۋاتىدۇ. يوق نەرسە بار
 بولدى. دېمەك بۇ كەشپىيات بولدى. سېنىڭ ئۇ ئوقىمنىڭ ماي
 تېجەيدىكەن. ئۇ يوق چاغدا سەن ماي ئىسراپ قىلاتتىڭ، شۇ
 ۋەجىدىنمۇ قېقىلىپ سوقۇلۇپ يۈردۈڭ، ئەمدى ھەر يۈرۈشتە
 بىر مۇنچە ماي تېجەيدىغان بولدۇڭ. بۇ نەرسىدىن ۋاقتى كەلگەندە
 سەنلا ئەمەس، مىڭلىغان شوپۇرلار پايدىلىنىدۇ. ھېسابلاپ باق،
 قانچىلىك ماي تېجىلىدۇ؟ بۇ كەشپىيات ئەمەسمىكەن؟ يەنە كې-
 لىپ تولىمۇ ئەھمىيەتلىك كەشپىيات. تە بۇ! ئەمدى بۇنى قانۇن-
 لاشتۇرۇش كېرەك، پاتېنت ھوقۇقىنى ئىلتىماس قىلىش كې-
 رەك، پەقەت شۇ چاغدىلا سەن بۇ كەشپىياتنىڭ قانۇنىي ئىگىسى
 بولىسەن، دۆلەت سېنىڭ ئىگىلىك ھوقۇقىدىكىنى قوغدا-
 دايلىدۇ ۋە يەنە... (بۇ ئىشنىڭ ئىسمىنى ئىشلىتىشكە تە-
 ۋەپپە قىلىش مەن ھاڭ-تاڭ بولۇپ ئۇنىڭ ئاغزىغا تىكىلىپ قالدىم.) «نېمە
 دەيدىغاندۇ بۇ؟ مەن راستىنلا شۇنچىلا چوڭ ئىش قىلىۋەتكەن
 بولسام. ھە؟ توۋا...»
 — بىز ھازىرلا بىر يەرگە بارىمىز. ۋاقتىنى چىڭ
 تۇتىساق بولمايدۇ. بىز تىلەپ تىلەپ تىلەپ تىلەپ تىلەپ تىلەپ
 دوكتور مېنىڭ روھىي ھالىتىمدىكى ئۆزگىرىشىنى سېزىپ
 قالدى بولغاي گېپىنى ئۈزۈپلا ئورنىدىن تۇردى. مەن نەگە؟
 دېگەندەك قىلىپ ئۇنىڭغا قارىدىم. ئىشقا قارىغاندا ئۇنىڭ

۱۰ — پاتېنت ئىدارىسىگە
 ئۇ مېنىڭ جاۋابىمنى كۈتمەيلا ئارقىسىغا ئۈرۈپ تاشلىدى.
 قاراپ ماڭدى. مەن ئۇنىڭ ئارقىسىدىن سۈكۈلداپ ماڭدىم.
 6

بىز ئىككى قېتىم ئاپتوبۇس ئالمىشىپ پاتېنت ئىدارىسىگە
 يېتىپ باردۇق.
 بىزنى ئەللىك ياشلارغا كىرىپ قالغان، مۇلايىمغىنە بىر
 ئادەم كۈنىۋالدى. دوكتور ئالدى بىلەن ئۆزىنى تونۇشتۇردى.
 ھېلىقى ئادەم دوكتورنىڭ نامىنى ئاڭلىغانىكەن، شۇڭا ئۇنىڭغا
 ئالاھىدە ھۆرمەت كۆرسەتتى. دوكتورنى سافاغا تەكلىپ قىلىپ،
 دەرىۋ چاي كەلتۈردى ۋە تاماكا سۈندى. دوكتور سافاغا جايلاش-
 تى. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ پارىڭغا چۈشۈپ كەتتى. دەسلەپتە بىر
 ھودۇقۇش ۋە ساراسمە بىلەن كىرگەن بولسام، كېيىن بىردىنلا
 ئازادلىشىپ قالدىم. چۈنكى ئۇلار مېنى پاك-پاكىز ئۇنتۇپ كې-
 تىشكەندى. مەن دەسلەپتە نېمە قىلارمىنى ۋە نەدە ئولتۇرۇشۇم-
 نى بىلمەي ھاڭۋېقىپ تۇرۇپ قالدىم. كېيىن تامغا يۆلەپ قويۇل-
 غان يالغۇز ئورۇندۇققا بېرىپ ئولتۇردۇم-دە، ئۇلارنىڭ گېپىگە
 قۇلاق سالدىم. گەپ كۆپرەك ياپونىيە توغرىسىدا بولىۋاتاتتى.
 ياپونىيىنىڭ پەن-تېخنىكا تەرەققىياتى، سانائىتى، ئىگىلىك باش-
 قۇرۇش ئۇسۇلى، ياپونىيىلىكلەرنىڭ خىزمەت پوزىتسىيىسى،
 تۇرمۇشى ھېلىقى ئادەم سوئال سورايتتى، دوكتور جاۋاب
 بېرەتتى. ئۇ ئادەم پۈتۈن دىققىتى بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىغا تىكىلگە-
 ندى. تۇرۇپلا ئاچچىقىم كېلىپ قالدى. مەن بىلەن ھېچكىمنىڭ
 كارى بولمايۋاتاتتى. ماۋۇ دوكتور ئاداشمۇ تازا بىر گەپ خالتىسى
 ئىكەن، ئەزمىسىنى بىر ئەزگىلى تۇرۇۋېدى، زېرىكىنىمىدىن
 مېنى ئۈگدەك باسقۇلى تۇردى. ئولتۇرغان يېرىمدىلا ئۇخلاپ

قالماي دەپ كۆزۈمنى يىرتىپ ئېچىپ بۇ ياسىداق ۋە كاتتا ئىشخا-
ننىڭ تامليرىدىكى ئېسىپ قويۇلغان رەسىملەرنى، تەشتەكلەردە
يايراپ-ياشاپ تۇرغان گۈللەرنى، يەرگە سېلىنغان ئوتقاشتەك
گىلەمنىڭ دېرىزىدىن شۇڭغۇپ كىرگەن قۇياش نۇرىدا جىلۋىلدى-
نىپ، تاۋلىنىپ تۇرغان گۈللىرىنى تاماشا قىلىشقا كىرىشتىم.
«توۋا» دەيمەن ئىچىمدە، نەدە ئولتۇرىمەن-ھە؟! بىر ئاددىي
شوپۇر، يەنە كېلىپ بەكرەك ئېڭىشىپ قارىمىسا كىشىنىڭ كۆزى-
گىمۇ تاشلانمايدىغان بىر پاپا. . . ئەڭ ئاددىي ئادەملەرمۇ كۆزلى-
رىگە ئىلىشىپ قويمايدىغان بىر خەس. . . بۇ يەرگە نېمىگە
كېلىپ قالدىم؟ شوپۇر بولغىنىم ئۈچۈنمۇ؟ ياق، ئادەم بولغىنىم
ئۈچۈنمۇ؟ ياق، ئەمىسە. . . ھەئە، ھېلىقى ماي تېجەيدىغان بىر
ئوقەتنى ياراتقىنىم ئۈچۈن! بىر ئادەمنىڭ قىممىتى مەن ئويلى-
غاندەك ئۇنىڭ بوي-تۇرقى، قىلىۋاتقان كەسپى-ئىشىدا ئەمەس
ئوخشايدۇ. ئەمىسە نېمىدۇ؟ كالىمدا بىر تۇمان لەيلەيتتى. ئۇ-
زۈمنىڭ خىياللىرىنىڭ تېگىگە ئۆزۈم يېتەلمەيتتىم. ئۆزۈمنىڭ
سوئالىغا ئۆزۈم جاۋاب تاپالمايتتىم. . .
بىر كەمدە «ئېتى سەمبجان بولىدۇ» دېگەن گەپ قۇلىقىمغا
كىرىپ قالدى. مەن دىڭىدە چۆچۈپ ئۇلارغا قارىدىم. دوكتور
مېنى تونۇشتۇرۇۋاتقانكەن. ھېلىقى ئادەم مېنى ئەمدىلا بايقىغان-
دەك ئىدى. ئۇ ئادەم قاتتىق ھەيرانلىق ئىچىدە ماڭا قاراپ
قويدى. مەن خىجالەتتىن قورۇلۇپ كەتتىم. مەن بۇنداق كاتتا
ئادەملەر بىلەن ئالاقە قىلىپ باقمىغانىدىم. شۇڭا نېمە قىلارمىنى
بىلمەي بېچارىلەرچە تۈگۈلۈپ كەتتىم. ئورنىمدىن قوپۇپ ئۇ
ئادەمگە بىر تەزىم قىلاي دەپ ئويلىدىم يۇ، لېكىن يەنە ئورنۇمغا
چاپلىشىپ قالغاندەك قىمىرلىيالمىي قالدىم. بويۇنۇم ئىچىگە كى-
رىپ كەتكەنىدى. ئىككى قولىمنىڭ بارماقلىرى بىر-بىرىگە ئاچ-
رالماس دەرىجىدە كىرىشىپ كەتتى. كۆزۈم ئەلەسلىشىپ غىلى-
يىپ قالدى. مەن ئاخىر ئۇ ئادەمگە قاراپ يېقىمىسىزغىنە ھىجىد-

يىپ مۇرەمنى قورۇپ قويدۇم. ئۇ ئادەم ماڭا قاراپ: «... ھە... بۇنداق دەڭ، كىچىكلا بالىكەن، ئايالدىن زىيان
 سالماپتىمەن-دە، — دېدى كۈلۈمسىرەپ، خۇددى مەندىن كەينىدەكى
 رۇم سوراۋاتقاندەك تەڭقىسچىلىقتا. مەن يەنە ھىلىقىدەك ھىجىم
 يىپ قويدۇم. بۇ مېنىڭ: «ھېچقىسى يوق ئەپەندىم» دېگەننىم
 ئىدى. ئۇ ئادەم مېنى قانچىلىك ئوقۇغان، ماشىنا ھەيدىگىلى
 قانچە يىل بولدى، قانداقسىگە كالىڭىزغا بۇنداق بىر نەرسىنى
 كەشىپ قىلىش كىرىپ قالدى، ئۇنى ياسىغىلى قانچىلىك ۋاقىت
 كەتتى، ئۇنىڭ ئۈنۈمى قانچىلىك، سىناقتىن ئۆتتىمۇ، ئىشەنچ
 قىلالامسىز؟... دېگەندەك سوئاللار بىلەن كۆمۈپ تاشلىدى.
 ئۇنىڭ سوئاللىرىغا جاۋاب بېرىۋېتىپ چىلىق-چىلىق تەرلەپ كەت-
 تىم. گاھ كېكەچلەپ قالاتتىم، گاھ قىلىدىغان گېپىمنى تاپال-
 ماي ھۈپپىدە قىزىرىپ ئولتۇرۇپ قالاتتىم. گاھ تاغنى سورىسا،
 باغدىن سۆزلەيتتىم، گاھ «ئاسمان» دېسە، «قاسقان» دەپ تاش-
 لايتتىم. ئۇ ئادەم مېنىڭ سۆزۈمنى پۈتۈن دىققىتى بىلەن ئاڭلى-
 دى. بەزىدە نېمىلەرنىمۇ خاتىرىلىۋالدى. بەزى يەرگە كەلگەندە
 قايتا-قايتىلاپ سوراپ كەتتى. ئۇ ئادەم قايتا-قايتا سورىغانىپىرى
 جىددىيلىشىپ ھېلى قىلغان گېپىمنى پاك-پاكىز ئۇنتۇپ قالات-
 تىم-دە، باشقا بىر نەرسە توغرىسىدا سۆزلەشكە باشلايتتىم. بۇنداق
 چاغدا دوكتور ئاغىنەم گېپىمنى تۈزىتەتتى، ماڭا كۆزلىرى
 ئارقىلىق: «ھودۇقما، جىددىيلەشمە، قورقما» دەپ رىغبەت بې-
 رەتتى. مەن بۇ ئادەمنىڭ سوئاللىرىنىڭ ئاخىرلىشىشىنى تاقەت-
 سىزلىك ئىچىدە كۈتەتتىم. مەن دەككە-دۈككە بولغانىپىرى بۇ
 ئادەمنىڭ سورايدىغىنى كۆپىيىپ باراتتى. ئاشۇ ئادەم
 مېنىڭ بىر بالادا بۇ سوئال-سوراقلار ئاياغلاشتى. شۇ مىنۇت
 يېتىپ كەلگىچە مېنىڭ ئۆلۈپ، مېنىڭ تىرىلىدىم. تۇرۇپلا بۇ يەرگە
 كەلمىسەممۇ بوپتىكەن، دەپ پۇشايمانمۇ قىلىپ قالدىم. جىددىيە-
 لەشكىنىمدىن تىلىم قۇرۇپ تاڭلىيمىغا چاپلىشىپ قالدى. مەن

ئاخىر: «ئۇھ!» دەپ چوڭقۇر بىر تىنىۋالدىم. دە، ئاللىقىنىمىدىكى چېپ-چىپ تەرنى ئۇلارغا سەزدۈرمەي ئىشتىنىمنىڭ تىزىغا سۈرتۈم. غولۇمدىن بىر ئېغىر تاش غۇلاپ چۈشكەندەك بولدى. ئىشخاننىڭ ئىچىنى سۈكۈت باستى. سەنئەت ھەم ئىشخاننىڭ ئىچىنى چوڭقۇر ئۈندەم كەنتىر ئۈستىدىكى خاتىرىسىگە چەكچىيىپ چوڭقۇر خىيالغا چۆمدى. ئۇنىڭ لەۋلىرىدە نېمىشقىدۇر بىرخىل يەڭگىل تەڭجىچۈپ قېتىپ قالغانىدى. دوكتور بىلەن ئىككىمىز: «قانداق بولار!» دېگەندەك پات-پات كۆز بېقىشتۇرۇپ ئالاتتۇق. بىر كەمدە ئۇ ئادەم خاتىرىسىدىن بېشىنى كۆتۈرۈپ ماڭا يۈزلىنىدى. ئۇنىڭ چېھرىدە بىر خىل خۇشاللىق، ھەتتا بىرخىل پەخىرلىنىشكە ئوخشاپراق كېتىدىغان بىر ھېسسىيات بالقىپ تۇراتتى. ئۇ ئادەم: — يارايىسىز يىگىت، يارايىسىز! ئوغۇل بالىدەك ئىش قىلىپسىز. سىزگە قاراپ ھېچكىمۇ سىزنىڭ قولىڭىزدىن بۇنداق چوڭ ئىش كېلىدۇ دەپ ئويلىمايدۇ. مانا، بايا مەنمۇ تېخى سىزنى بۇ ياق بىلەن ئوينىغاچ بىللە كەلگەن بالا ئوخشايدۇ، دەپتىكەندە مەن، — ئۇ ئادەم تەڭقىس بولغاندەك بېشىنى گىلدېڭلىتىپ كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ قويدى. مەن يەنىلا بايىقىدەك تۈگۈلۈپ ئولتۇرۇپ، بوينۇمنى اسىڭايان قىسقىنىمچە بارماقلىرىمنى كىرىشتۈرۈپ ئولتۇرغان جايىمدا قىمىرلاپ قويدۇم. ئۇ ئادەم سۆزىنى داۋام قىلدى: — ھازىر ئېنېرگىيە مەسىلىسى بىر دۇنياۋى مەسىلى. ئېنېرگىيە تېجەش ئىشى ئىنسانىيەتنىڭ ئۆزىنى قۇتقۇزۇشىدا بىردىنبىر ئۈمىد بولۇپ قالدى. بىزدە تېخىمۇ شۇنداق. سىز مانا مۇشۇنداق چوڭ ئىشقا تۇتۇش قىلىپسىز. ئىشقا تۇتۇش قىلىشقا مەن يەنىلا ئۈمىد بولمىدىم. ئۇ ئادەم: — يۈز كۆزۈم قىزىپ، لاۋۇلداپ كېتىۋاتتى. مەن قۇرۇق يۆتىلىپ، يەنە ئورنۇمدا قىمىرلاپ قويدۇم. ھەر قاچان ھاياجانلانسام شۇنداق بو-

ئۇيغۇر تىلى ئىلمى ئىنستىتۇتى
ئۇيغۇر تىلى ئىلمى ئىنستىتۇتى

لاتتى: بەدەن قىسمىغا تەسىر قىلىدۇ. رەتتە كىلىدۇ.

— ئەمدىكى گەپ، — ئۇ ئادەم سۆزىنى داۋاملاشتۇردى. ما
بۈگۈن بىز سىزنىڭ ئاغزاكى بايانىڭىزنى ئاڭلىدۇق، ئۇ نەرسىنى
تېخى كۆرمىدۇق. سىز قايتقاندىن كېيىن دەرھال ئۇ نەرسىنىڭ
سخمىسىنى سىزدۇرۇڭ، ھەربىر قۇرۇلمىنىڭ شەكلى، گېئومېترىك
مېتىرىك بۇلۇڭ، تەرەپ، ئارىلىقلىرى توغرا ۋە ئېنىق بولسۇن،
ئىشلەش پرىنسىپلىرى تەپسىلىي چۈشەندۈرۈلسۇن. ئاندىن ئۇ
نەرسىنىڭ ئۆزىنى كۆركەم، سىپتا ياساپ چىقىڭ، ئاندىن...
ئاندىن... ئۆزىڭىز مۇشۇ نەرسىنى ئىختىرا قىلىش مۇددىئىسىدە
ئىزىنى، سىناق جەريانىدا كۆرۈلگەن مەسىلىلەر ۋە ئۇنى بىر
تەرەپ قىلىش ئۇسۇلىڭىزنى تەپسىلىي تونۇشتۇرۇڭ. يەنە بۇ
ئىشنىڭ راستلىقى توغرىسىدا شىركەت ۋە كالىوندىن ئىسپات قىلىش
لىك. بىز ئۇنى كۆرۈپ ئەنگە ئالىمىز ۋە دەرھال مەركىزىي
پاتېنت ئىدارىسىگە يوللاپ ئەنگە ئالدۇرمىز. ئۇلار بۇنداق نەرسىنى
سىز سىزدىن ئىلگىرى ئەنگە ئالدۇرغانلارنىڭ بار ياكى يوقلۇقىدا
نى ئېنىقلاپ چىققاندىن كېيىن بىزگە جاۋاب ئەۋەتىدۇ. ئاندىن
سىز پاتېنت ھوقۇقىنى تەلەپ قىلىش ئىلتىماسى يازسىڭىز بولىدۇ.
دۇ. خالىسىڭىز بىز يېزىپ بېرىمىز، ھەققىنى تۆلەيسىز. بەل-
كىم ھەممىسى بولۇپ تۆت-بەش يۈز كوي كېتەر...
ۋاي خۇدايمەي نېمانداق تولا ئىش ئەمدى؟ مەركەزگە يوللىدۇ.
مىسا ئىشلەتكىلى قويمايدىكىن ئۇ ئوقەتنى، ياساشنى مەن ياسىدۇ.
سام، مەركەزنىڭ نېمە ئالاقىسى بۇ ئىشقا! ئۆزۈم ئىشلىتىۋەر-
سەم بولمىدىمۇ؟ نېمىكىن ئۇ پاتېنت ھوقۇقى دېگەن؟ ئادەمنىڭ
ئاغزى كەلمەيدىغان قانداقتۇر «ھوقۇق» نى نېمىشقا تەلەپ قىلغۇ.
دەكمەن ئىشنىڭ تولىقىدا. ياسىدىم، بەش يۈز كىلو مېتىر
يولدا ئەللىك كىلو ماي تېجەيدۇ، بىر ئوبدان ئىشلىتىۋاتىمەن،
شۇ!

بۇلار ئۇ ئادەم زوق-شوخ بىلەن سۆزلەۋاتقان چاغدا كالىمدا

كېزىپ يۈرگەن خىياللار ئىدى. مەن سەت تۇرمىسۇن دەپ ئويلىدىم.
غانلىرىمنى ئاغزىمدىن چىقارمىدىم ھەم چاندۇرۇپ قويماستىن
ئۈچۈن ئۇ ئادەمنىڭ گېپىگە قۇلاق سالغان بولۇپلا يەرگە
قاراپ ئولتۇردۇم. «ئىشقا نىسبەتەن...»
قارىسام دوكتورنىڭ ئاغزى قۇلىقىغا يېتىپ كېتىپتۇ. ئۇ
ماڭا قاراپ پات-پات كۈلۈمسىرەيدۇ، دەم ئاپئاق ۋە ئەتىسىز قولىم.
بىرنى كۈچ بىلەن ئىشقىلىسا، دەم چېچى ۋاقتىسىز تۆكۈلۈپ
بولغان تاقىر بېشىنى تاشلاپ قويدۇ. گاھىدا ئاغزىنى تامشىتىپ
ئىككى تەرەپكە ئىراغاشسىپ قويدۇ. غىلتاڭ چىرايى خۇشاللىق.
تىن يالتىراپ كېتىدۇ. ماۋۇ ئادا شقا نېمە بولغاندۇ ئەمدى؟
تېقىمغا چۈمۈلە كىرىۋالغاندەك ئولتۇرالمىلا قالدىغۇ؟ ئۇنىڭ
خۇشلۇقىنى كۆرۈڭ تېخى! «گۈرۈچتە خەۋەر يوق، سەۋزە دەم
پەيتۇ» دېگەندەك، مەن بۇ يەردە نەدىكى بىر خىيال بىلەن ئولتۇر-
سام. مەن دوكتورغا ھەيرانلىق ئىچىدە قاراپ قويدۇم. نېمە
ئەھلىقى ئادەم ئورۇندىن تۇرۇپ ئالدىغا كەلدى ۋە كەپكۈر-
دەك يوغان ئالىقانلىرى بىلەن مېنىڭ قوشۇقتەك ئاللىقىمنى
قىستى. «ئىشقا نىسبەتەن...»
— سىزنى تەبىرىكلەيمەن. مىللىتىمىزدىن سىزدەك يىگىتلەر
قانچە كۆپ چىقسا، مىللىتىمىز شۇنچە گۈللەپ ياشنايدۇ! بولۇپ-
مۇ مۇشۇ كۈنلەردە مىللىتىمىز سىزدەك يىگىتلەرگە مۇھتاج.
ئۇ ئادەمنىڭ ئاۋازى تىترەپ كەتتى. ئۇنىڭ يوغان ئالىقانلىرى
بىر ئوتتەك قىزىق ئىدى. ئۇنىڭ ئاللىقىدىن مېنىڭ بەدىنىمگە
ئۆتۈۋاتقان ھارارەتتىن يۈرىكىم ئۆپكەنلىدە ئىسىنغاندەك بولدى.
مەن خىجالەت، قورۇنۇش، ھودۇقۇش، گاڭگىراش ئىچىدە ئۇ
ئادەمگە يەردىن قازاپ بەش چىشلىق كېۋەزدەك ھىنگىيىپ تۇرۇۋ-
ۋەردىم. مەن بۇنداق چاغدا نېمە دېيىش كېرەكلىكىنى بىلمەي
پۇچۇلناماقتا ئىدىم. ئاخىر دوكتور مېنى قۇتقۇزدى.
ئادەتتە رەھمەت سىزگە — ئۇ ھېلىقى ئادەمگە ئىككى قولىنى

ئۇزاتتى، شۇندىلا ھېلىقى ئادەم مېنىڭ قولۇمنى قويۇپ بېرىپ دوكتورغا قولىنى بەردى. سەمجاننىڭ پاتېنت ھوقۇقىغا ئېرىشىشىدە ئۈمىد بولۇپ ئوخشايدۇ. ئەگەر شۇنداق بولۇپ قالسا، قالتىس ئەھمىيەتلىك ئىش بولار ئىدى. بۇ جەھەتتە ئۆزىڭىز كەسىپ ئەھلى ھەم باشقارما باشلىقى. سەمجاننىڭ ئىشىنىڭ رويپاچا چىقىشى ئۈچۈن كۆپرەك ياردەمدە بولارسىز، دەپ ئىشىنىمەن.

ھېلىقى ئادەم كۈلۈمسىردى: «ئىشنىڭ رەھمەتلىك پاتېنتى نېمە دېگىنىڭىز بۇ؟ سەمجاننىڭ بۇ ئىشى پۈتكۈل مەبلەغ تىمىزنىڭ شان-شەرىپىگە، ئىنسانىيەتنىڭ مەنپەئەتىگە مۇناسىدە ۋەتەنچىلىك چوڭ ئىش قۇ؟ بۇ ھەممىمىزنىڭ ئىشى-دە! مېنىڭچە، بۇ ئىشتىن ئۈمىد بار. ئەمدىكى گەپ: مەن بايا ئېيتقاندىكى مەزمۇندىكى ماتېرىياللارنى ئىمكان بار تېزراق تەييارلاپ ماڭا يەتكۈزۈپ بەرسۇن. ئۆتەشكە تېگىشلىك رەسمىيەت ۋە ماڭىدىغان يولغا مانا مەن ئىگە! بۇ بالىنى پۈتۈن كۈچىمىز بىلەن قوللايمىز، ئۇلارنىڭ قوللىرى ئىشكىنىڭ ئالدىغا چىققاندىلا ئاجراشتى. قايتا-قايتا «رەھمەت» ۋە «خەير-خوش» لاردىن كېيىن دوكتور ئىككىمىز پەلەمپەيگە قاراپ ماڭدۇق. ھېلىقى ئادەم بىز ئايرىلىدىغان چاغدا كۈلۈمسىزلىگىنىچە كېلىپ مۇرەمنى پەپىلەپ بېشىمنى سىلاپ قويدى. مۇرەمنى پەپىلىگىنىگە مەيلى دېدىم. لېكىن نەۋ-رىسىنىڭ بېشىنى سىلىغاندەك بېشىمنى سىلاپ قويغىنى كۆڭلۈمدىگە تەگدى. لېكىن كۆڭلۈمگە تەگكىنى بىلەن چاندۇرمىدىم. چۈنكى بۇ ئادەمنىڭ ھاياجان ئىچىدە ئۆزىنى يوقىتىپ قويۇۋاتقانلىقى مېنىمۇ گاڭگىرىتىپ قويغانىدى. شۇڭا ئۇ بېشىمنى سىلىغاندا مەنمۇ ئۇنىڭ نەۋرىسىدەك شۈك تۇرۇپ بەردىم. «بۇ ئادەم نېمىشقا بۇنچىۋالا قىلىپ كېتەر ئەمدى؟» دەيمەن ئىچىمدە. شۇنچىۋالا كاتتا ئادەم-ھە؟ ئالىم بولسا كېرەك ئۆزى، لېكىن مەنچۇ؟ ئىچىمدە تۇرۇپ خۇشلۇققا، تۇرۇپ ھەيرانلىققا ۋە يەنە

تۇرۇپلا ئۈمىدسىزلىك ھەم كۆڭۈل يېرىمچىلىقىغا ئوخشايدىغان
بىر خىل سېزىم ئۆرىدىمەكتە ئىدى. مەن كۆزۈمنىڭ قۇيرۇقىدا
يېنىمدا گويا مېنى ئۇتۇپ قالغاندەك شاپاشلاپ كېتىپ بارغان
دوكتورغا ئوغرىلىققە كۆز تاشلىدىم. ئۇنىڭ چېكىسى، مەڭزى
ھاياجاندىن قىزىرىپ كېتىپتۇ. لەۋلىرىدە بالىلارچە تەبەسسۇم
ئوينىيدۇ، كۆزلىرى بىر شادىيانلىق ئىچىدە يىراق-يىراقلا
تىكىلگەن.

بىز ئاپتوبۇس بېكىتىگە كەلگىچە شۇ سىياقتا ئۇنچىقارماي
ماغدۇق. بېكىتكە ئاز قالغاندا مەن ئۇنىڭدىن ئۇشتۇمتۈت سوراپ
قالدىم:

— ھېلىقى نېمە ئىدى، بىر نېمە ھوقۇقى. ھە... ھە...
پاتېنت ھوقۇقى دېگەن قانداق نەرسە ئۇ؟ مەن ئۇنى نېمىشقا
تەلەپ قىلىدىكەنمەن؟

دوكتور خۇددى مۇشۇنداق سوئال سورايدىغىنىمنى ئاللىقاچان
چان پەملىگەندەك مىيىقىنىڭ يېرىمىدىلا كۈلۈمسىرەپ قويدى.
مەن ئۇنىڭدىن جاۋاب كۈتۈپ ئۇنىڭغا گاڭگىراش ئىچىدە يېنىش-
يېنىشلاپ قاراۋەردىم.

— نېمە دەپ چۈشەندۈرسەم بولار ساڭا، — دەپتۇ ئۇ ئاپتوبۇس

بېكىتىگە كېلىپ بىر ھازادىن كېيىن، — پاتېنت ھوقۇقى دېگەن
نى، بىر نەرسىنى كەشىپ قىلغۇچىنىڭ قانۇن تەرىپىدىن قوغدى-
لىدىغان خاس ھوقۇقى دېگەن گەپ. بۇ ھوقۇققا ئېرىشسە، جەم-

ئىيەتكە، تۇرمۇشقا پايدىلىق بىرەر نەرسىنى كەشىپ قىلغان كىشى
ئۆزى كەشىپ قىلغان نەرسىنىڭ ئىگىسى بولىدۇ. ھېچكىم ئۆز-
نىڭ قىلىۋالمايدۇ. ئۇنى ئىشلەپچىقىرىش، كېڭەيتىش، تارقى-

تىش، سېتىش ھوقۇقى شۇ كىشىنىڭ ئۆزىگىلا خاس بولىدۇ.
مۇبادا بىرەر ئورۇن ياكى شەخس سېنىڭ ئىجاد قىلغان نەرسەڭنى
ئىشلەپچىقارماقچى بولسا، سېنىڭ ماقۇللىقىڭنى ئېلىشى ھەمدە

ئۇنىڭغا تېگىشلىك ھەق تۆلىشى كېرەك. قانۇن دەل سېنىڭ

مۇشۇ ھوقۇقىنى قوغدايدۇ. مانا بۇ پاتېنت ھوقۇقى دېيىلىدۇ.
 «گېپىمدىن بىرەر نەرسىنى چۈشىنىلمىدىمۇ؟ كالىڭا؟»
 «دېگەندەك مەجھۇل نەزەردە چىرايمغا تىكىلدى. مەن بىر يەرنى
 تۇرۇپ كېتىپ سورىدىم:
 — ئۇ ھوقۇقنى بىكارغا بېرىمدۇ ياكى پۇلغا ساتامدۇ؟
 دوكتور ماڭا ئېچىنغاندەك چىرايىنى بىر قىسىملا قىلىپ
 قارىدى:
 — بۇ ھوقۇقنى ساڭا ساتامدۇ كالىڭا. دۆلەت بېرىدۇ.
 — ئەمەسە بايقى ئادەم تۆت-بەش يۈز كوي تۆلەيسىز دەيدى-
 غۇ؟
 بايا گەپ ئارىلىقىدا مۇشۇنداقراق بىر گەپ بولغانىدى. ئۇ
 ئادەم مۇشۇ گەپنى قىلغاندىن بېرى بۇ پاتېنت ھوقۇقى دېگىنىگە
 ئوچ بولۇپ قالدىم. مېڭەمنىڭ ئىچىنى مۇشۇ بىكاردىن بىكارغا
 تۆلەيدىغان تۆت-بەش يۈز سوم پۇلنىڭ گېپى خۇددى بىرتال
 چوغدەك پىتىلدەتتى كۆيدۈرمەكتە ئىدى.
 — باياتىدىن بېرى ئۇنىڭ ئىچىگە چۈشۈپ كەتسە نېمە بولدى-
 كىن دەپتىمەن، ئەسلىدە سەن شۇ پۇلنىڭ غېمىدە قاپتىكەنەن-
 دە! — دوكتور مېنى زاتلىق قىلغاندەك تامىقىنى چاكىلدەتتىپ
 قويدى، — قارا ھوي، ئۇ ھوقۇقنىڭ قىممىتىنى پۇل بىلەن
 ئەمەس ئالتۇن بىلەنمۇ ئۆلچىگىلى بولمايدۇ. توغرا كەلمىسە
 مىليونلاپ دوللار خەجلىسەڭمۇ سېتىۋالمايسەن. ئۇ ئادەمنىڭ
 دېگىنى پەقەت سېنىڭ پاتېنت ھوقۇقۇڭ قولۇڭغا تەگكچە ئۆتۈل-
 دىغان رەسمىيەت ۋە مۇلازىمەت ھەققى، خالاس.
 دېمىم ئىچىمگە چۈشۈپ كەتتى. نېمانچە باش قېتىنچىلىقى
 بۇ؟ دەيمەن ئۆزۈمچە. ئۇ ھوقۇقنى تۆت-بەش يۈز كوي تۆلەپ
 ئالغىدەكمەن، بالا-ۋاقامنى باقالماي تۇرغاندا. ئۇ ئوقەتنى ئىس-
 بۇسىنى چىقارماي ئىشلىتىۋەرسەم بولىدىمۇ؟
 — ئۇ ھوقۇقنى ئالمايمەن، — دېدىمەن تولۇمدىن توقماق

چىققاندىكى پوسۇققىدە قىلىپ كەلگەن بىلەنمۇ رىختە ئۇمە قىشە
؟ ئاشادوكتور چۆچۈپ كەتتى ۋە ماڭا كەسكىن بۇرۇلۇپ، كۆزۈم-
ىگە مىختەك قالدۇ. لىمىيالىمە، مەن ئۇمە قىشە ئاشادوكتور،
— نېمىشقا؟

مەن قۇرۇۋاتقان لەۋلىرىمنى لايلاپ قويۇپ غودۇڭشىدىم:
— كالىمۇ يېمەي، چىشمۇ چاقماي دەيمىنا. غىڭ-پىڭ قىل-
مايلا ئىشلىتىپ يۈرۈۋەرسەم بولىدىمۇ؟

دوكتور ئۈمىدسىزلىنىپ چوڭقۇر تىنىۋەتتى:
— شۇ ئاپتا بىر نېمە دەۋەتسەم كۆڭلۈڭگە كېلىدۇ سېنىڭ.
تۈزۈك ئوقۇمىغان قارا قورساقلىقنىڭ، قارا تۈرۈكلىكىنىڭ مۇشۇنداق
يەردە مەلۇم بولىدۇ. دە! ئاشادوكتور ئىشلىتىپ بىر نەرسە

ئۇ مېنى ياراتمىغاندىكى يېنىغا قارىتىپ «چىرتىغە» بىرنى
تۈكۈرۈۋەتتى. مېنىڭ راستتىنلا كۆڭلۈمگە تەگدى. بىلەنمۇ
— نېمانچە قوداڭشىپ كېتىسەن؟ «ئالمايمەن» دېدىم شۇ!
مەن بۇ يەرگە كېلىمەن دېمىدىم، ئۆزۈڭ ئەكەلدىڭ. ئەمدى
بولغاندا، بىزنىڭ قىشە ئاشادوكتور بىر نەرسە ئىشلىتىپ

ئۇ ئىستېھزا بىلەن ئاچچىق كۈلدى. بىزنىڭ بىلەنمۇ بىر نەرسە
— ھەي ئەخمەق، سەن ئۇ نەرسىنى شۇنچە جەبرى-چاپا چېد-
ىكىپ ياساپ چىقىپسەن. يەنە كېلىپ مۇۋەپپەقىيەت قازاندىڭ.
بۇ سېنىڭ كەشپىياتىڭ بولىدۇ. كەشپىيات بولغانىكەن، ئۇ پۈت-
كۈل جەمئىيەتكە پايدىلىق. سەندەك ماينى جىق كۆيدۈرۈۋېتىپ
جېنىنى باقالماي يۈرگەن شوپۇردىن كالىونىڭدا نەچچىسى بار؟
شىركەتتىنچۇ؟ ۋىلايەت تەۋەسىدە، ئاپتونوم رايون تەۋەسىدە، مەم-
لىكەت مىقياسىدا، ھەتتا... ھەتتا پۈتكۈل دۇنيادىچۇ؟ ئۇ نەرسە
سېنىڭ قىيىنچىلىقىڭنى ھەل قىلىپتۇ، يەنە سەندەك يۈزلىگەن،
مىڭلىغان، مىليونلىغانلارنىڭ قىيىنچىلىقىنى ھەل قىلسا، ئۇ
نەرسىدىن ئاشۇ ئادەملەر پايدىلانسا يامانمۇ؟ مۇبادا شۇنداق بول-
غاندا كالىون، شىركەت، ۋىلايەت، ئاپتونوم رايون، دۆلەت،

ھەتتا دۇنيادا قانچىلىك بېنزىن ئىقتىساد قىلىنىدۇ؟ بۇنى تېمىش -
 قا ئويلىمايسەن؟ پاتېنت ھوقوقى تەلپ قىلساڭ، بۇ نەرسەنىڭ
 دۆلەت تەرىپىدىن ئېتىراپ قىلىنىپ پۈتۈن دۇنيا مىقياسىدا بازارغا
 غا سېلىنمادۇ؟ ئەڭ مۇھىمى ئىنسانىيەت دۇچ كېلىۋاتقان ئىش
 نېرگىيە كىرىزىسىنى ھەل قىلىشتا مۇئەييەن تۆھپە قوشقان
 بولمامسەن! بىر ئادەم ئۈچۈن بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق بەخت بولامدۇ؟
 ئويلاپ باق، ئاشۇ رەسمىيەت ئۈچۈن تۆلەيدىغان تۆت-بەش يۈز
 كوي پۇلنىڭ پايدىسى چوڭمۇ ياكى ئىنسانىيەت ئۈچۈن تۆھپە
 يارىتىشنىڭ پايدىسى چوڭمۇ؟ — ئۇ، قولىياغلىقىنى چىقىرىپ
 ھاياجان، زورۇقۇش ۋە زەردىدىن تەپچىرەپ چىقىشقا باشلىغان
 چېكە تەرنىنى ئاچچىق بىلەن سۈرتىۋەتتى. بىلەنكى رەتتە مەنمۇ
 يىراقتىن ئايتوبۇس كۆرۈندى. دوكتور قولىياغلىقىنى يانچۇ-
 قغا سېلىپ يول قىرغىقىغا ماڭدى. ئۇنىڭ ئوزايدىن مەندىن
 قاتتىق رەنجىگىنى ۋە مېنى بىر ئەرزىمەس نەرسىگە چىقىرىۋەتكەندە-
 دەك بىرخىل ئۈمىدسىز بىپەرۋالىق چىقىپ تۇراتتى.
 — ۋاي شۇ پۇلغىمۇ تويىسەن، — دېدى ئۇ يەنىلا ماڭا قاراپمۇ
 قويماستىن، — مۇبادا پاتېنت ھوقوقىغا ئېرىشىپ قالساڭ، ئۇ
 نەرسەڭنىڭ كېڭەيتىش قىممىتى بايقىلىپ كۆپلەپ ئىشلەپچىقىرىشقا
 توغرا كېلىپ قالسا، سەن ئەمەس، يەتمىش پۈشتۈڭ،
 جەددى-جەمەتنىڭ خەجلەپ تۈگىتەلمىگەندەك پۇلغا ئېرىشىشىڭدىن-
 ھەن. ئۇنىڭمۇ مەنمۇ مەنمۇ پەقەت پاتېنت مەنمۇ
 ئىزادىن شۇمشۇيۇپ كەتتىم. بويۇم تېخىمۇ پاكارلاپ بەر
 بىلەن تەڭ بولۇپ كەتكەندەك تۇيۇلدى. ئۇنىڭ ئاخىرقى سۆزى
 ئاچچىقتىن ماڭا قىلىۋاتقان زەھەرلىك تەنمۇ؟ مازاقمۇ؟ چىققۇپ-
 لىشىمۇ؟ بىلىمىدىم. يۈرىكىم ئېچىشىپ بوغۇزۇمغا بىر نەرسە
 تىقىلىپ كۆكرىكىمگە ئاغرىق پەيدا بولدى. دوكتور مېنىڭ ھا-
 زىرقى روھىي ھالىتىمنى بايقاپ قالدىمۇ، ئايتوبۇس بېكەتكە
 كېلىپ توختىشى بىلەن ئارقىسىغا ئۇرۇلدى. مەن ئۇنىڭ كۆزلىدە-

رىدىن كۆزۈمنى ۋە ئۇياتلىق يۈزۈمنى قاچۇرۇپ ياغلىشىپ كەت-
كەن كەپكەمنىڭ چېكىلىكىنى پېشانەمگە تارتتىم. شۇ تاپتا مەن
ئۇنىڭ قەھىرلىك كۆزلىرىدىن قېچىپ پۈتۈن گەۋدەم بىلەن ئاشۇ
ياغ كەپكەمنىڭ ئىچىگە يۇشۇرۇنۇۋالماقچى ئىدىم. — ئىشلىتىش

— جۈرە، ئالدى ئىشىككە. — ئۇ نېمىشقىدۇر بىردىنلا
مۇلايمىلىشىپ قالغانىدى. ئۇنىڭ بۇ مۇلايمىلىقى مېنى تېخىمۇ
ئوسال قىلغاندەك بولدى. مەن ئۇنىڭغا جاۋاب بەرمەيلا يىنىگىۋىدىم.

دەك ئىغاڭلاپ دەسسگىنىمچە ئاپتوبۇس ئىشىكىگە قاراپ يۈگۈر-
دۇم. ئۇ ئارقامدىن يېتىپ كەلدى. دە، مېنى لىكىدە يۆلەپ
ئاپتوبۇسقا چىقتى. مەن ئۇنىڭ كۆزىدىن قېچىپ، ئادەملەرنىڭ
قولتۇقلىرىنى ئارىلاپ شۇڭغۇپ بېرىپ چەتتىكى دېرىزە تەرەپكە
بېرىۋالدىم ۋە كۆزنەكتىن سىرتقا قارىۋالدىم. مەن تۇرۇلۇپ ئادەم
بولغىنىمدىن بۇيان بىرسىدىن بۇ قەدەر قاتتىق ئىزا تارتىمىغان-
دىم. بۈگۈن راستىنلا ئىزا تارتتىم. —

7

ئويلاپ باقسام، دوكتورنىڭ سۆزلىرى ھەقىقەت ئىكەن. شۇ
زىمان بويى-بېشىم «شىپپىدە» يەڭگىلەپ كەتتى. بۇداقنى سەپەرنى
خۇشال-خۇرام تۈگىتىپ، كالون دەرۋازىسىدىن ئاپتوبۇسۇمنى
گۈلدۈرلىتىپ ھەيدەپ كىرىپ كەلدىم ۋە جىڭمومىدەك قاتار
تىزىپ قويۇلغان ئاپتوبۇسلار قاتارىغا ئاپتوبۇسۇمنى توختاتتىم.
— ھە، سەمىجان، جېنىڭ بارمۇ ئۇكا؟ — كاپىنىكىدىن مىڭ
تەسلىكتە چۈشۈپ تۇرسام زىكرىيا دەيدىغان شوپۇر تۇمشۇقۇمنىڭ
ئاستىدىنلا ئۇنۇپ چىققاندەك كۆز ئالدىمدا پەيدا بولدى. بۇ ئادەم
ئەللىكلەردىن ئاشقان بولسىمۇ، ياش يىگىتلەردەك خۇش ئاۋاز
ئادەم ئىدى. كالوندىكى شوپۇرلارنىڭ ئالدى سانلاقتى. بولۇپمۇ
ئۇ ماي تېجەشتە داڭ چىقارغانىدى. ھەر پەسىل، ھەر يىلى

شىركەت تەرىپىدىن «ماي تېجەش ماھىرى» دەپ تەقدىرلىنىپ تۇراتتى، بىرقانچە قېتىم گېزىتلەرگىمۇ سۈرىتى چىققانىدى. بۇ ئادەم ماڭا چاقچاق قىلىشقا ئامراق ئىدى. ھەر قېتىم يولدىن كەلگىنىدە بىر خىل تاڭسىق كۈلكىسى مېنى كۈتۈپ ئالاتتى. يول ئۈستىدە ئۇچرىشىپ قالساق يىراقتىن ئاپتوبۇسۇمنى كۆرۈپلا ئاپتوبۇسنى توختىتىپ ئالدىغا كېلەتتى ۋە ئاپتوبۇسۇمنىڭ تېخنىكا ھالىتىنى، ياردەم كېرەك ياكى ئەمەسلىكىنى سورايىتتى. بۇ ئادەمنىڭ ماڭا قىلىۋاتقان مۇئامىلىسى گويا كۆيۈمچان ۋە مەسئۇلىيەتچان ئانىنىڭ ئوغلىغا، ئوغلى بولغاندىمۇ ئۆزى ئاجىز، جېنى بوش، باشقىلارنىڭ غەمخورلىقىسىز ياشىيالمىدىغان بىر ئىنجىمارۇق ئوغلىغا شەپقەت كۆرسىتىۋاتقان مۇئامىلىسىگە ئوخشاپراق قالاتتى، بۇنىسى كۆڭلۈمگە تېگەتتى. غۇرۇرۇم ئەدەپ يېگەندەك تۇيۇلاتتى. دېمىسىمۇ شۇندە! مەن يەتتە ئەزاىي بېجىدىم، ساپساق ئوغۇل بالىمەن. ئۇنىڭ پېشقەدەملىكىنى ھېسابقا ئالمىغاندا ئوخشاش شوپۇرمىز. بويۇمنىڭ پاكارلىقىنى ھېسابقا ئالمىغاندا ئوخشاش ئادەمىز! شوپۇرلارچە دوستلۇق، سەپداش-لارچە كۆيۈنۈشنىڭ يولى باشقا. دە! لېكىن، بىر ئەمدىن يىرگەنپ تۇرۇپ ئۆزىنىڭ كۈچلۈك ئىكەنلىكىنى ھېس قىلغان ھالدا ئەمانىڭ قولىدىن يېتىلەپ يولدىن ئۆتكۈزۈپ قويىۋاتقان ئادەمنىڭ نەپەرتلىك كۆرەڭلىكى مېنى قانچىلىك نەپەرتلەندۈرسە، بۇ ئادەمنىڭ ماڭا كۆرسىتىۋاتقان ئاشۇ سىياقتىكى «كۆيۈمى» مېنى شۇ قەدەر بىزار قىلاتتى. شۇ سەۋەبتىنمۇ مەن كۆپ ھاللاردا بۇ ئادەمنىڭ ماڭا كۆرسىتىۋاتقان قىزغىنلىقىنى، مەندىن رەھمەت-ھەشقاللا تەما قىلىپ كۆرسىتىۋاتقان ياردەملىرىنى، ئۆزلەشمەيدىغان چاقچاقلىرىنى جاۋابسىز قالدۇراتتىم. لېكىن بۇ ئادەم مېنىڭ قىلىقىمنى ھەر ئالمايتتى، مېنى كۆرسە ھالى قالمايتتى.

— يامان نېمىسەن جۇمۇ پىستەك، مۇشۇ جېنىڭغا ئاپتوبۇس ھەيدەپ يۈرسەن تېخى. ماينى ئارتۇق كۆيدۈرسەڭمۇ، نېمىلا

قىلساڭ ئالتە پاي چاقنى پىرقىرىتىپ، تاكىراڭلاپ يۈرۈۋاتسەن
 خەقنىڭ كۆزىنى ئالچەكمەن قىلىپ. ئۇنى قىلىپ، بۇنى قىلىپ
 سەككىز-ئون يىللىق شوپۇر بولۇپ قالدىڭ مانا شۇ ئاجىز-ئىز
 سىڭدا.
 «مانا شۇ جېنىڭدا مىش!» غۇزۇدە بولدۇم. بىرتىقىپ
 تويغۇزۇپ قويماي دېۋىدىم. ئاڭغىچە ئاپتوبۇسۇمنىڭ ئەتراپىغا
 خۇددى شاپاققا چىۋىن ئولاشقاندەك بىر مۇنچە ئادەم ئولاشتى.
 سەت بولمىسۇن دەپ بوغۇزۇمغا كەلگەن گەپنى يۇتتۇۋەتتىم.
 پاه، پاه، سەمىجان، قالىنىس جۇمۇ! مانا ساق سالامەت
 ھەيدەپ كېلەلەيتۇ ئاپتوبۇسنى.
 — تېخى يولدا قالماي، ئۆز ۋاقتىدا يېتىپ كېلەلىگىنىچۇ؟
 ئۆزى قاقتەك بولغىنى بىلەن جېنى چىڭ تېمە جۇمۇ
 ئۆزى.
 ئون كىشىنىڭ غەيرىتى بار.
 لېكىن، شۇ يېرى. كالوندا ماينى ئەڭ جىق كۆيدۈرۈل
 ۋاتقىنىمۇ مۇشۇ سەمىجان-دە!
 — ئۆزى بىر غېرىچ، ساقلى يەتتە غېرىچ، ماڭدۇ.
 قىردىن ھېچ ئاشالمايدۇ دېگىنى شۇ-دە!
 نېمە دەيسىلەرۇي ئاغىنىلەر، بىرەر كالوندا ئۇنىڭدەك
 قۇيرۇق چۆرىگۈچتىن بىرەرى بولمىسا بولامدۇ.
 — باشقا ئادەم بولسا ئاللىقاچان ئاپتوبۇسنى تارتىپ ئالات-
 تۇق، لېكىن سەمىجان ئاشۇ بىر غېرىچ بويى بىلەن بىر نېمە
 قىلىپ يۈرۈۋاتىدۇ-دە. كالونغا «مېنى بېقىڭلار» دەپ تاپىنى
 ئارتماي.
 بۇ ھېلىقى ئىچى تارا بەلگىلەش خادىمى بولۇپ، شۇنچە
 ئادەمنىڭ كۆزىچە ئۇ بۇرنىنىڭ تۆشۈكىدىن ئېقىپ قالغان تاڭقى-
 سىنى سەزمەي سۆزلەۋاتاتتى.
 مېنى باقىمەن دېگىچە، ساڭىلاپ قالغان ئاۋۇ پوتلىڭىزنى

ئېرتىپ كېلىڭا! بىزمۇ ئۆزىمىزگە چۈشلۈك ئادەم، خۇدا ياراتقان
 ئىككى قولىمىزغا، ئەقلى-ھوشىمىزغا تايىنىپ ھالال پاشاي كېلىپ
 لىۋاتىمىز. سىزنىڭ ئالدىڭىزغا: «مېنى باق» دەپ بېرىپ قالدىم.
 غىچە ئۆلۈۋالارمىنا ئىشتان بېغىمغا بوغۇلۇپ... مەن ئۇنى
 كۈلۈپ تۇرۇپ گەپتە چېقىۋالدىم.
 بەدىئىيەت بەلگىلەش خادىمىنىڭ گېپىمگە چىدماي كۆزەينەك
 ئاستىدىكى ئاشۇ ئەسكى جۇۋىنىڭ يىرتقىدەك كىچىككىنە ۋە
 كىرىپكىسىز كۆزلىرىنى ئەلەم بىلەن پىلىدىرلىتىپ خورلۇقتىن
 يېرىلغۇدەك ھالغا چۈشۈپ قالغىنىنى كۆرۈپ ئىچىم سەلگىنە
 بوشىغاندەك قىلدى. مەن مېنى خۇددى مايىمۇن ئويۇنىنى تاماشا
 قىلىۋاتقاندەك ئورۇنلانغان ئادەملەر توپىغا تۆۋەندىن مەغرۇر نەزەر
 بىلەن بىر قۇر قارىۋېتىپ، بېشىمنى تىك تۇتۇپ، مەيدەمنى
 كېرىگىنىمچە توپنى يېرىپ (يېرىپ ئەمەس، ئادەملەرنىڭ ئاراش-
 لىرىغا قىستىلىپ) چىقىپ كەتتىم.
 مېنىڭ روھىي ھالىتىم ۋە مىجەزىمدىكى بۇ ئۇشتۇمتۇت
 ئۆزگىرىشى، ئەلپازىمنىڭ يامانلىقىنى زادىلا چۈشىنىۋالسىمەن ئا-
 دەملەر ھاڭ-تاڭ بولۇشۇپ، بىر-بىرىگە ھەيرانلىق ئىچىدە قارى-
 شىپ قويۇپ، ماڭا ئۈن-تىنىسىز يول بېرىشتى.
 «كىملىكىمنى كۆرسىتىپ قويىمەن ئەمدى! ھاڭ-تاڭ قالدى-
 دىغان چاغلىرىڭ تېخى ئالدىڭدا. ئۈن يىغلىماقنىڭ بىر كۈلىم-
 كى بار، دەيدۇ! نەچچە ۋاقىتتىن بۇيان موللا بوزەك بولدۇم،
 خورلاندىم، ئەمدى قاراپ تۇرۇش، پېقىرنىڭ قولىدىن قانداق
 ئىشلار كېلىدىكىن. تېجىگەن مايلىرىمنى تېخى مەلۇم قىلىمىدىم.
 مېنىڭ قانداق ئوقەتنى ياساپ چىققىنىمنى تېخى بىلىشمەيسەن،
 ئەتە-ئۆگۈن قانچىلىك ماي تېجىگىنىمنى، ھېلىقى ئوقەتنى مەر-
 كەز ئېتىراپ قىلىپ پاتېنت ھوقۇقى ئالغىنىمنى كۆرۈشكىنىڭ-
 دە، سەمبجىنى ئاندىن تونۇشىسەن... ئۇ چاغدا سەن كۆزگە
 ئىلىشىمىغان «پەتەك»، «پاپا»، «پىنگۈۋىن»، «پىستەك» نىڭ

شەرىپىگە، ھۆرمىتىگە چاۋاك چېلىپ ئۈلگۈرەلمەي قالارسەن تېخى! » ئۇ جۇدۇمدا بىر كۈچ-قۇۋۋەت ئۆردەيتتى. كۆڭلۈم بىرخىل ئىپتىخارلىنىش، ئۈمىد ۋە شادلىق تۇيغۇسى بىلەن تۈيۈنغانىدى. كۆز ئالدىمغا كالون باشلىقىنىڭ، ئاشۇ كۆرەڭ ۋە مېنى ئاجىزنىڭ ئاجىزى ھېسابلايدىغان زىكرىيا ئۇستامنىڭ، ھەم يەنە ھوشۇر نەتەي، ماڭا تولا چاقچاق قىلىدىغان ھاشىر قانجۇق، دەرۋازىيۇن بوۋاي، ئاۋۇ كۆڭلى تۈز، خۇش چاقچاق، بىكارچىلىقتا دىغىراپ كەتكەن ئوسمىكەش قىز-چوكانلارنىڭ مېنىڭ تۆھپەم ۋە نەتىجەمدىن خۇشاللىنىپ مېنى ئىسسىق باغرىغا بېسىشلىرى، مەن ئۈچۈن شادلىنىپ، مەن بىلەن پەخىرلىنىپ بېشى كۆككە، ئاغزى قۇلىقىغا يېتىشلىرى، ھېلىقى ئىچى قارا بەلگە-لەش خادىمىنىڭ چىدىماسلىقتىن بىر يېرىنى چايدان چاققاندىكى ئىگراپ كېتىشلىرى كۆز ئالدىمغا كېلىۋالدى. ئاھ، شۇنداق كۈنلەرمۇ كېلەر-ھە؟! ئاز قالدى. خۇدا بۇيرۇسا، ناھايىتىمۇ ئاز قالدى. كۆرۈنگەن تاغ يىراق ئەمەس. پەقەت رەسمىيەتلەرنىلا ئۆتسەم بولىدىغۇ؟ لېكىن ھېلىقى مۇتەخەسسەس تەلپ قىلغان ھۆججەتلەرنى كىم يېزىپ بېرەر-ھە؟ توختاپ تۇر. ھە، تاپتىم، شىركەتتىكى ھېلىقى مەتتىمىن كوجاڭ، ھە، توغرا، شۇ ئادەم بولىدۇ. پەقەت شۇ ئادەملا ئاشۇ مۇتەخەسسەسكە يارىتىپ يېزىپ-سىزىپ بېرەلەيدۇ. ئەمەس، ئىشقا چىقىپ كىرىشكەن مەن خۇشاللىقىمدىن، قاچانلاردىدۇر ئۆگىنىۋالغان بىر ناخۇشنى غىشىغىنىمچە كوجاڭنى ئىزدەپ ماڭدىم. ئەمەس، ئىشقا چىقىپ تاقا تۇققا، مەن رىئەت رىئەتلىك بولۇشقا، ئىشقا چىقىپ كىرىشكەن مەن زەنجىر-ھالقا. بىت رىئەت رىئەتلىك بولۇشقا، ئىشقا چىقىپ كىرىشكەن مەن پاقا دەرەخكە چىقتى، ئىشقا چىقىپ كىرىشكەن مەن كۆتى شاخقا. رىئەت رىئەتلىك بولۇشقا، ئىشقا چىقىپ كىرىشكەن مەن مەتتىمىن كوجاڭ شىركەت تەۋەسىدىكى كادىرلار ئىچىدە ئۆزىنىڭ ئاق كۆڭۈللىكى، خىزمەتتىكى قابىللىقى، بىلىملىكى.

كى، ئەمەس، غەرەزسىزلىكى، تەخسىكە شەكىللىنىش پامان كۆرىدە-
غانلىقى، ئىشچىلارنىڭ دەردى-ھالىغا يېتىدىغانلىقى بىلەن پەرق-
لىنىپ تۇراتتى، شوپۇرلارمۇ بۇ ئادەمنى كۆڭۈلدىكى يېنىغا
تۇتاتتى. «ئەھ، نېمە ئىشقا ئىشلىتىشقا بولىدۇ»

ئۇ مېنىڭ بايانلىرىمنى ۋە ئۇنى ئىزدەپ كېلىشىمدىكى مەق-
سىتىمنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن، «خۇددى بىر قېرىنداش ياتقان
ئۆز ئاكامدەك خۇشاللىنىپ، شۇ ھامان قولغا قەلەم ئالدى-دە،
ئىشقا كىرىشىپ كەتتى. رېمونت زاۋۇتىدىكى قايسىبىر ئىش-
بېرىنى تېلېفون بىلەن چاقىرىپ كېلىپ ئۇنىڭغا مەن ياسىغان
ھېلىقى ئوقەتنىڭ چېرتىۋىزىنى بۈگۈنلا سىزىپ تەييار قىلىپ
بېرىشنى تاپشۇردى. بۇ نەرسىلەر ناماز خۇپتەن بىلەن مېنىڭ
قولۇمغا تەگدى. ئاڭغىچە مەن ئۆيگىمۇ قايتماستىن كالىندا ئۇ
سختىن بۇ سېخقا، ئۇ ستانوكتىن بۇ ستانوكقا، ئۇ ئۇستامدىن
بۇ ئۇستامنىڭ ئالدىغا قاتراپ يۈرۈپ ھېلىقى ئوقەتتىن تازا ئۇل-
چەملىك قىلىپ بىرنى ياساپ پۈتتۈردۈم. كالىندىكىلەر مېنىڭ
نېمە قىلىپ يۈرگىنىمنى سەزمەيلا قېلىشتى، مەنمۇ بەك خۇپىيانە
تۇتتۇم. شۇنداق قىلىمىسام بولمايتتى. بولمىسا، كۈتمىگەن يەر-
دىن ئىشىمغا بىرەر توسقۇن چىقىپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى،
ئۇنىڭ ئۈستىگە مېنىڭ ئۇلارنى ھېچ شەپسىزلا ئۇشتۇمتۇت تاڭ
قالدۇرغۇم كەلگەنىدى.

8

كۈتۈش تولىمۇ تەس ئىش ئىكەن. بولۇپمۇ ماڭا ئوخشاش
پۈتۈن ئۈمىدى، تەقدىرى، ئىستىقبالى بىر نەرسىگە باغلىنىپ
قالغان بىچارىنىڭ بېيجىڭغا كەتكەن شۇ ئوقەتنىڭ خەۋىرىنى كۈت-
مىكى تەس. «چۈشۈم ئوڭغا تارتتى» دېگەندەك، ياق «چاقچاق
چىڭغا چىقتى» دېگەندەك بۇ ئىش ئاشۇ دوكتور، مەمتىمىن

كوجاڭ ۋە ھېلىقى پاتېنت ئىدارىسىدىكى مۇتەخەسسس ئاكىنىڭ دەيدىيى ۋە ياردىمى بىلەن راستقا ئايلىنىپ قالدى. ھەممە ماتېرىيال تەقمۇ-تەق قىلىنىپ بېيجىڭگە يوللاندى. ھېلىقى مۇتەخەسسس: «ئەمدى مەركەزنىڭ جاۋابىنى كۈتىمىز، خۇدا بۇيرىسا بەك كېچىكمەس، مەنمۇ تېلېفوندا سۆيلىپ تۇرىمەن، سىز بىزنىڭ چاقىرتىشىمىزنى كۈتۈڭ» دېگەندى.

تۇرۇپ خۇشال بولسام، تۇرۇپلا ئەندىشىگە چۈشەتتىم. گا-ھىدا بېيجىڭدىكى چوڭ ئالىملار: «مۇشۇ كەشىپات بوپتىمۇ، ھېچنەمدىن ھېچنەمە يوقلا بېيجىڭگە ئەۋەتتىكىنى قارا، بىزنى ئاۋارە قىلىپ. يەنە كېلىپ نەدىكى بىر قارا تۈرۈك شوپۇر!» دېيىشىپ مېنىڭ ئۈستۈمدىن يەتكىچە كۈلۈشۋانقاندى تايىن، دەپ خىجالەت بولمەن ۋە گاھىدا نەدىكى ئەرزىمەس نەرسىنى شايبى قىلىپ خەقنىمۇ، ئۆزۈمنىمۇ گوللاپ يۈرگەندەك سېزىپ ئۆزۈمنى ئەيىبلىگۈم كېلىدۇ، يەنە تۇرۇپلا «ياراپ قالسا ئەجەب ئەمەس جۇمۇ!» دەپ كۆڭلۈمنى ئاۋۇندۇرىمەن. لېكىنئە، دېگەن بىلەن قۇلىقىم دىڭ. ئاشۇ بېيجىڭ دېگەن يەر تەرەپكە، ۋاي ياقەي، ھېلىقى ئۈرۈمچىدىكى پاتېنت ئىدارىسى تەرەپكە تىكىلىك.

ئۇنى دېمەك، بۇنى دېمەك بىلەن بىر ئاي ئۆتۈپ كەتتى. ھېلىقى نەرسە توغرىسىدىكى پاراڭ قۇدۇققا تاش چۈشكەندەك جىمپىلا كەتتى. مەنمۇ ئۆزۈمنى تىڭشاپ پات-پات ئۇلۇغ كىچىك تىنىدىغان بولۇپ قالدىم. روھىم چۈشۈپلا كەتتى، يا ئىش خۇش-ياقمايدۇ، يا گەپ. ئاشۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە مەمتىمىن كو-جاڭ ھاسىراپ-ھۆمىدىگىنىچە كالونغا كىرىپ كەلدى. مەن ھېلى-لا يولدىن قايتىپ كېلىپ ئاپتوبۇسۇمنىڭ ئۈيەر-بۇيىرىنى چۈخ-چىلاپ يۈرەتتىم. شۇ كۈنلەردە كۆزۈم كالوننىڭ دەرۋازىسىغا تىكىلىك ئىدى، ھېلى بېيجىڭ دېگەن يەردىن بىر توپ ئالىملار مېنى ئىزدەپ توپتوغرىلا كالونغا كېلىپ قالىدىغاندەك. مەن

مەتتىن كوجاڭنىڭ قارىسىنى كۆرۈپلا كۆڭلۈم بىر نەرسىنى تۇيغاندەك قىلدى. دە، ئۇ كىشىنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ بارىمەن. ئۇ مېنى كۆرۈپ پالاقلاپ ئالدىمغا كەلدى. ئۇنىڭ باش-كۆلىرىسى تەر شۇرقىراپ قۇيۇلاتتى، تىنىقى-تىنىقىغا ئۇلاشمايتتى.

— كە... كەلدى، مانا، كەلدى سەمجان، ساڭا مۇبارەك بولسۇن. ئا... ئاخىر كەلدى، — يۈرىكىم پۇلاڭلاپ كەتتى. ئۇ ئادەم ھاياجاندىن گەپمۇ قىلالمايۋاتاتتى. مەن تەقەززا بولۇپ سۈرىدىم: — نى... نى... نىمە كەلدى، كو... كو... كو... كوجاڭ ئاكا.

ئۇنىڭدىكى ھاياجان ۋە شۇ ھاياجاندىن كەلگەن كېكەچلىك دەررۇلا ماڭا ئۆتكەندى.

— ۋاي-ۋاي ئەخمەقەي، ياق، سەن ئەخمەق ئەمەس، مەن ئەخمەق، نېمە كەلگىنىنى دېمەپتىمەن. دە ساڭا، — ئۇ ئېسىگە كەلگەندەك بولۇپ كۈلدى ۋە يانچۇقىدىن چىرايلىق قاتلانغان بىر پارچە قەغەزنى چىقاردى ۋە ماڭا ئىككى قوللاپ سۈندى.

— كەشپىياتىڭ تەستىقلىنىپتۇ. مەركەز سېنىڭ پاتېنت ھو-قۇبىڭنى ئېتىراپ قىلىپتۇ. سېنى دەرھال ئۈرۈمچىگە كېلىپ «پاتېنت ھوقۇقى گۇۋاھنامىسى» نى ئېلىۋالسۇن دەپ ئۇقتۇرۇش ئەۋەتىپتۇ، مانا، دەرھال يولغا چىق، بۈگۈننىڭ ئۆزىدىلا.

قولۇم تىترەيتتى. خۇشاللىقتىن كۆزۈمگە ياش تولۇپ، بېشىم قېيىپ كەتتى. كۆز ئالدىمدا يەر، ماشىنا، ئۆيلەر، ئادەم-لەر پىرقىرماقتا ئىدى. جىمى نەرسە زەڭگەر ئاسمان، پارلاق قۇياش، بىپايان زېمىن، جىمى ئادەملەر مېنىڭ ئەتراپىمدا ئايلان-ماقتا ئىدى. مەن قولۇمدىكى قەغەزگە ياشلانغان كۆزلىرىم بىلەن تويماي تەلمۈرىمەن. بۇ ئاددىيلا قەغەز ئەمەس، ئۇ ئالەم، ئۇ زېمىن، ئۇ قۇياش، ئۇ ئىستىقبال، ئۇ يەنە... يەنە نېمىلەردۇر بىر نېمە. مۇشۇ نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى بۈگۈن مېنىڭ قولۇمدا

تۇراتتى. ئاشۇ پەتەك سەمجاننىڭ.
مەن خۇشلۇقىمدىن ۋارقىراپ تاشلىغىلى تاس قالدىم. قارىدە
سام مەتتىمىن كوجاڭنىڭمۇ كۆزىدە ياش لىغىرلاپ قاپتۇ. «ئادە
نېمىدېگەن ياخشى ئادەم بۇ! ئاشۇ ئادەملەر — دوكتور، ھېلىقى
مۇتەخەسسەس، يەنە، يەنە زىكرىيا ئۇستام، ھوشۇر تەتەي، ھا-
شىر قانجۇق، كالون باشلىقى، دەرۋازىۋەن بوۋاي. يەنە مەن،
خوتۇنۇم. . . راستتىنلا نېمىدېگەن ياخشى بىز-ھە؟ يەنە مۇشۇ
ئالەم، مۇشۇ كۈن، مۇشۇ يەر، مۇشۇ ئاسمان، مۇشۇ ئۆيىدە
بىر . . .»

مەن مەتتىمىن كوجاڭنىڭ باغرىغا ئۆزۈمنى ئاتتىم ۋە ئۇ
ئادەمنىڭ مەڭزىگە بويۇم يەتمىگەن ئۈچۈن ئۇنىڭ قوللىرىغا
چوڭلىتىپ سۆيۈپلا كەتتىم. مەتتىمىن كوجاڭ فوتو ئاپپاراتى-
نى ئالغىچ كەلگەنكىن. ئۇ مەندىن تەسلىكتە ئاچراپ چىقىپ
چاراسلىتىپ سۈرەتكە تارتقىلى تۇردى.
— دەررۇ گېزىتكە خەۋەر يازمەن، سەن بۈگۈنلا مېڭىپ
كەتكىن.

ئۇ بىر تەرەپتىن ئاپپارات بىلەن ھەپلىشىپ مېنى سۈرەتكە
تارتسا، بىر تەرەپتىن ئاشۇ گېپىنى ھەدەپ تەكرارلايتتى. ئۇ
سۈرەتكە تارتىپ بولغىچە مېنىڭ تاقىتىم ئاللىقاچان تۈگىگەندى.
مەن ئۇنىڭ: «ۋاي يەنە بىرنى سەمجان!» دەپ ۋارقىراشلىرىغا
قارىماي ئاپتوبۇسۇم تەرەپكە پىلدىڭلاپ يۈگۈردۈم.

9

ئۈرۈمچىگە كېلىپ بىر نەچچە كۈن تۇرۇپ قالدىم. ياخشى
ئىشنىڭ ھەشەمىتى تولا ئىكەن. ھېلى ئۇ رەسمىيەت، ھېلى بۇ
رەسمىيەت. . . شۇنداق قىلىپ ئاخىر «پاتېنت ھوقۇقى گۇۋاھنا-
مىسى» قولۇمغا تەگكەن بولدى (مىڭ تەسلىكتە «پاتېنت» دېگەن

گەپنى ئۆگىنىۋالدىم. پاتېنت ئىدارىسى مېنى ئالاھىدە تەبىرىك-
لىدى. دوكتور ئاغىنەم ئەل-ئاغىنلىرىنى يىغىپ ئولتۇرۇش
قىلىپ بەردى. ئۇزۇن ئۆتمەي گېزىتلەردە مېنىڭ ھەقتىم
خەۋەر، ماقالىلەر بېسىلىپ چىقتى (بۇلارنى مەمتىمىن كۆڭلۈڭ
يازغانىكەن). ئىش-ئىزلىرىم رادىئولاردىمۇ ئاڭلىتىلىشقا باشلى-
غاندى.

«توۋا» دەيمەن ئۆزۈمگە. مەن بىردىنلا شەرەپ ۋە ئالقىش
ئىگىسى بولۇپ قالدىم. بۇ ئوڭۇمۇ ياكى چۈشۈمۇ دەيمەن.
تېخى تۈنۈگۈنلا مەن كىشىلەرنىڭ نەزەرىدە، ياتلارنىڭلا ئەمەس،
ھەتتا ئون نەچچە يىل ھەمدەم، ھەمراھ، ھەمداستىخان بولۇپ
ياشاپ كەلگەن ئۆز ئادەملىرىمىزنىڭ نەزەرىدىمۇ ئادەم ئەمەس،
گويا غەلىتە بىر مەخلۇق ئىدىم. كۆڭۈل ئاچىدىغان بىر ئەرمەك
ئىدىم. بۇنىڭغا نېمە سەۋەبكار بولغان؟ بۇنى ئۆزۈم تازا ئاڭقىد-
رىپ كېتەلمەيتتىم، لېكىن كۆڭلۈمنىڭ قېتىدا بىرلا نەرسە —
بويۇمنىڭ پاكارلىقى، يەنە... يەنە مېنىڭ كالون تەۋەسىدە ماينى
ئەڭ كۆپ ئىسراپ قىلىدىغان شوپۇر بولغانلىقىم سەۋەبكارمۇ،
دېگەن تۇيغۇ چوڭقۇر يىلتىز تارتىپ كەتكەندى. ئاشۇ خىل تۇيغۇ
كۆڭلۈمنى غەش قىلاتتى. گاھىدا ئۆزۈمدىن، تەقدىردىن، ھايات-
تىن، ھەتتا ئاشۇنداق بىر يارىماس سىياقتا يارىلىپ قېلىشىمغا
سەۋەبكار بولغان ئاتا-ئانىمىدىن رەنجىتتىم. ئۇلارغا ئاغى قىلات-
تىم. بەزىدە ئادەملەرگە ھەيران بولاتتىم. بىر ئادەمنىڭ ئادەم-
لىك قىممىتى زادى نەدە؟ بىر ئوبدانلا كىشىمەن، بويۇم پاكار
بولغىنى بىلەن ئەقلى-ھوشۇم جايىدا، قائىدە-يوسۇنلۇق، ئەدەب-
لىك ۋە مۇلايىمەن. لېكىن مېنىڭ قىممىتىم نېمە ئۈچۈن ئاشۇ
بويۇم بىلەن ئۆلچىنىدۇ؟ بىز ئات-تۆگە ياكى ئېشەك، توپاق
بولمىساق ئۇنداق ئۆلچەيدىغانغا؟ بىز ئادەمغۇ ئاخىر! ھايۋانلار-
نىڭ قىممىتى ئۇنىڭ زورلىقىغا قاراپ ئۆسۈپ بارسا، ئادەمنىڭ
قىممىتى ئۇنىڭ ئەقلى-ھوشى، ۋىجدان-پەزىلىتى، ئەدەب-ئەخلاقى

بىلەن ئۆلچىنىشى كېرەكقۇ؟ ھايۋانلارنىڭ ئەڭ يوغىنىنىمۇ پۇل بىلەن سېتىۋالغىلى بولىدۇ، لېكىن ئادەمنىڭ ئەقىل-ھوشىنى، ۋىجدان-پەزىلىتىنى، ئەدەب-ئەخلاقىنى پۇل بىلەن سېتىۋالغىلى، توننا-توننىلاپ ئالتۇن خەجلەپ ئۆزىنىڭ قىلىۋالغىلى بولامدۇ؟ ئۇنداق ئىكەن، كىشىلەرنىڭ نەزەرىدە ئاشۇنداق قەدىرسىز ئورۇنغا چۈشۈپ قېلىشىم ناھەقچىلىك ئەمەسمۇ؟ ئادەملەر نېمىشقا بۇنى چۈشىنىشمەيدۇ؟

مەن ئاشۇنداق ئازابلىق ئىزتىراپ ئىچىدە بۇنىڭ سەۋەبىنى ئەڭ ئاخىر ئۆزۈمنىڭ كالونىدا يېقىلغۇ تېجەشتە ھەممىنىڭ ئارقىسىدا قالغانلىقىم (ماي تېجەشقۇ يوق گەپقۇ!)، ماينى بېھۋەدە كۆيدۈرۈۋېتىدىغانلىقىم، شۇ تۈپەيلى كالون ئىقتىسادىغا بىۋاسىتە زىيان سېلىۋاتقانلىقىمدىن كۆردۈم. بىر كۈنى كىمدۇر بىرى مېنى ھەتتا: «ھەي سەمى، سەن ماشىنىڭنىڭ مېيىنى ئۆيۈڭگە ئاپىرىپ پولۇ دۈملەپ يەمسەن، ياكى يولدا باشقىلارغا ساتامسەن؟ ماينى بۇنچىۋالامۇ بېھۋەدە كۆيدۈرگەن بارمۇ؟» دەپمۇ سوراق قىلغانىدى. دېمىسىمۇ كالون دېگەندە ماي ئىسراپ قىلىشنى ئا-شۇنداق ئېغىر ئالدى. ئەھۋال شۇنداق ئىكەن، خەقنىڭ نەزەرىدە مەن يەنە نېمە بولماقچىدىم، دەيتتىم ئۆزۈمگە ئازاب ئىچىدە تولىغىنىپ. مۇشۇ مەنىدىن ئېيتقاندا، مانا مەن پەقەت ئەمدىلا ئادەمگە ئايلانغانىدىم. پەقەت ئەمدىلا ھەقىقىي شوپۇرغا ئايلانغانىدىم. چۈنكى مەن ئەمدى بىر قاتنىشىمدا ئەللىك، ئاتمىش كىلو ماي تېجەۋاتمەن، يەنە كېلىپ دۆلەت ئېتىراپ قىلغان، مەركەز-مۇئات-جۇنۇمنى بىلىدىغان بىر داڭلىق كەشپىياتچىغا ئايلانغانىدىم. مانا ئەمدى مېنىڭ تۆھپەم بىلەن يۈزلىگەن، مىڭلىغان شوپۇر توننا-توننىلاپ ماي تېجىيەلەيدىغان بولىدۇ.

مەن مەنۇنىيەت ئىچىدە كۈلىمەن، كۆز ئالدىمغا ئەمدى مېنىڭ گۈلدېراس ئالقىشلارغا، رەڭگارەڭ گۈل دەستىلەرگە كۆ-مۈلگەن قىياپىتىم كېلىدۇ. بۇ قېتىم خۇدا بۇيرۇسا، كالون

دەرازىسىدىن كىرىپ بولغىچە داپ-دۇمباق، نەغمە تۇتۇپ بىلدىن كۆ-
تۈپلەنارمەن، ھەممىلا كىشى مېنى ماختىشار، مەندىن سۆي-
نەر، مېنى باغاشلار - ھە، خۇدايىم بۇيرۇسا!

ئۈرۈمچىدىكى ئىشلىرىمنى پۈتتۈرۈپ يولغا چىقىدىغان كۈن-
نىڭ ئالدىنقى كېچىسى مەن مانا مۇشۇنداق تۈگىمەس ئاچچىق-
چۈچۈك، شېرىن-شەربەتلىك خىيال ۋە سېزىملار ئىچىدە ئۇيقۇغا
كەتتىم. ئەتىسى تاڭ يورۇماستىنلا ئويغاندىم. سەھەردە يولغا
چىقىپ، كالونغا بالدۇرراق يېتىپ بېرىشقا ئالدىرايتتىم. كۆڭ-
لۈم تەقدىرىمدە بولۇۋاتقان ۋە يولىدىغان ئاجايىپ ئۆزگىرىشلەر-
نىڭ شېرىن لەززىتى بىلەن لىپمۇلىپ تولىغانىدى.

... غۇنىمە پىشىلىپ كەتكەن رىسەنچىمە ئىكەنچىمە دىن ئايسىتال
رەنبە؟ غۇنىغىلىمە رەنەنە لىقىشىم؟ لىقا كەنە غۇنىغەن رىشە مېنى
پىشىكە پىشىيەنە رىتقايدە كەنە مە؟ لى-غۇنىكەنەنەنەنە

10

كالون دەرۋازىسىغا يېتىپ كېلىپلا ئاپتوبۇسۇمنىڭ سىگنالى
ياغرىدى. بۇ ئاۋاز شۇ قەدەر سۈزۈك، ھاياجانلىق، خۇشخۇي ۋە
يېقىملىق بولۇپ، بۇ مېنىڭ: «مەن يېتىپ كەلدىم خالايق!»
دېگىنىم ئىدى. مەن ئىلگىرى كالون دەرۋازىسى ئالدىغا كەلگەندە
ئامال بار خەقنىڭ دىققىتىنى قوزغاپ قويماسلىققا تىرىشاتتىم.
شۇڭا سىگنال بېرىش ئۇپاقتا تۇرسۇن، ھەتتا ماتورنىڭ ئاۋازىنىمۇ
ئۈنلۈكرەك چىقىرىشقا پېتىنالمىي، ماتورنىڭ ئوتىنى ئۆچۈرۈپ-
تىپ «غىپىپىدە» كىرىۋالاتتىم. لېكىن بۈگۈن مەن كالون دەرۋازا-
زىسىدىن سىگنالىمنى بولۇشىغا ياغرىتىپ كىرىشكە ھەقلىقمەن.
كىشىلەر ئاڭلىسۇن، خۇشالانسۇن! بۇ زەپەر سىگنالىدىن تە-
سىرلەنسۇن، ھاياجانلانسۇن، مەندەك زەپەر ئىگىسىنىڭ خۇشال-
لىقىغا ئورتاقلاشسۇن. چوڭ ئەمەلغىلىق مەن سىگنالىمىڭ

مەن ئاپتوبۇسۇمنى بەلگىلەنگەن يەرگە قانئىدە بويىچە توختى-
تىپ، كابىنىكىدىن سەكرەپ چۈشتۈم-دە، ئەتراپىمغا تاقەتسىز-
لىك ئىچىدە نەزەر تاشلىدىم ۋە ھەيران قالدىم. «ئۇلار مېنىڭ

قايتىپ كەلگەنلىكىمنى بىلىمىدىمكىن! ھېچبولمىسا سىگنالمنى
 بولسىمۇ ئاڭلىغاندۇ! « رېنە رىشى كىمىدە ن دەپ ئىشلىتىدۇ
 ياق، ئۇلار بىلىپتۇ، سىگنالمنى ئاڭلاپتۇ. ئىشخانا-بۆ-
 لۇملەرنىڭ، رېمونتخانىلارنىڭ، ئۈستىخانىلارنىڭ ئىشىكى ئال-
 دىدا غۇزمەك-غۇزمەك ئادەم. ئەنە كالون باشلىقى، زىكرىيا ئۈس-
 تا، ھاشىم قانجۇق، ھوشۇر ئەتەي، ئۈسمىچى خوتۇنلار...
 پەقەت ھېلىقى بەلگىلەش خادىمىلا كۆرۈنمەيدۇ، ئىچى قارىلىق
 قىلىپ چىقماپتۇ. لېشىپ بېتىپ قالغاندا لىشىپ بېتىپ
 ئادەملەر ماڭا يىراقتىن ئوغرىغا ھومايغاندەك ھومىيىشىپ
 قارىشىپ تۇراتتى. ئۇلارنىڭ كۆزلىرىدە بىرخىل ئىشەنمەسلىك،
 ياتىسراش، ئۆچمەنلىك تۇيغۇسى ئاشكارا بىلىنىپ تۇرىدۇ...
 نېمە ئىش بولغاندۇ ئۇلارغا؟ نېمىشقا بۇنداق قىلىدىغاندۇ؟ مېنى
 تونۇمايۋاتامدۇ-يا؟ مەن ماڭا يىراقتىن ھومىيىشىپ قارىشىپ
 تۇرغان ئادەملەر توپىغا قاراپ خۇشخۇي توۋلىدىم: نە
 مەن، مەن ھېلىقى سەمجان بولىمەن! تونۇمايۋاتامىد-
 لەر، بۇرادەرلەر! بېتىپ نە: ئىشەنمە، بېقىپ قىلىمىقىپ
 لېكىن ئادەملەر چىرايلىرىنى پۈرۈشتۈرۈپ، دىمىغىنى قە-
 قىپ قويۇشتى-دە، بىر ئىشنى قاتتىق ھار ئالغاندەك ماڭا گۈلد-
 يىپ قويۇپ ئارقىلىرىغا ئۆرۈلۈپ بىرىنىڭ ئارقىسىدىن بىرى
 ئۆزلىرىنىڭ سېخ ئىشخانىلىرىغا كىرىپ كېتىشتى. ھېلىقى
 ئۈسمىچى خوتۇنلاردىن بىرى كىرىپ كېتىدىغان چاغدا مېنى بىل-
 مەي قالمىسۇن دېگەندەك ئەتەي ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ، ماڭا قاراپ
 بويىنىنى شاپتۇل قاققاندا كىلىكىپ قويۇپ يەرگە قازىتىپ كۈچ
 بىلەن بىرنى تۈكۈرۈۋەتتى تېخى! ن ئىشلىتىدۇ، ن ئىشلىتىدۇ
 ئاسماندىن يەرگە يىقىلغاندەك ئاچچىق ئىگىز نۆۋەتتىم. نېمە
 كۆرۈۋاتىمەن ئۆزۈم؟ مەن نېمە قىلغاندىمەن ئۇلارغا؟ قېنى مەن
 كۈتكەن قىزغىنلىق؟ قېنى ھېلىقىدەك قىزغىن چاقچاقلار، قوۋ-
 ناق كۈلكىلەر، ئادەملەرنىڭ ئىسسىق چىرايلىرى، يېقىملىق

جىمىلەشلەر، چۈچۈك شاڭخولار؟ قېنى چوڭ ئائىلىنىڭ ئىشلىق باغرى؟ قېنى، زادى قېنى؟ ئۇلارنىڭ قىمەتلىك رىئەتەن مەن خۇرسىنىپ چوڭقۇر تىنىۋەتتىم، كاللامدا بىر ئاز ئىشلىق سوئال بەلگىسىنىڭ قارا سايىسى ئەگىيتتى.

مەن جايىمدا قاققان قوزۇقتەك قېتىپلا قالغانىدىم. بىر ھازادىن كېيىن ئېسىمنى تاپقانداك بولدۇم-دە، يول پۈتۈپكامنى ئېلىپ بەلگىلەش ئىشخانىسىغا ماڭدىم. پۈتلىرىم ئېغىر ئىدى. كۆڭلۈم چىۋىن يەۋالغاندەك بىرخىل يېقىمىسىزلىق ئىچىدە ئېغىپ تۇراتتى. مەن ئىشخانا ئىشىكىدىن كىرىپ كەلگىنىمدە كالون باشلىقى بىلەن بەلگىلەش خادىمى نېمىدۇر بىر نەرسە ئۈستىدە سۆزلىشىپ ئولتۇرۇشقانىكەن. ئۇلارنىڭ چىرايىدىن، ئاۋازىدىن بىرخىل سۇلغۇنلۇق، ئۈمىدىسىزلىك چىقىپ تۇراتتى. مېنىڭ كىرىپ كەلگىنىمنى كۆرۈپ كالون باشلىقى ماڭا بىرخىل سوغۇق نەزەردە «لاپىدە» قاراپ قويدى. ھېلىقى بەلگىلەش خادىمى بولسا قاراپمۇ قويمىدى. مەن ئۇلارغا بىرخىل ھەيرانلىق ۋە كەيپىسىزلىك ئىچىدە سالام قىلىپ پۈتۈپكامنى كەنتىرگە تاشلىدىم. كۆڭۈلگە ياخشى، كالون باشلىقى سالىمىغا بىرخىل ياسالما ھىجىيىش بىلەن جاۋاب بەردى. بەلگىلەش خادىمى ئۇن-تىن چىقارماي پۈتۈپكامنى قولىغا ئالدى ۋە خۇددى ئۇنىڭدىن ئوغرىنىڭ بارماق ئىزىنى تېپىۋالماقچى بولغاندەك كىرىپكىسىز پىت كۆزلىرىنى قىسىپ، پۈتۈپكامنىڭ قۇرلىرىنى ئاقتۇرۇشقا باشلىدى. مەن ماي بېلەتلىدىمىنى كەنتىرگە قويدۇم. مەن ئۇلارنىڭ قىمەتلىك رىئەتەن مەن خۇرسىنىپ چوڭقۇر تىنىۋەتتىم، كاللامدا بىر ئاز ئىشلىق سوئال بەلگىسىنىڭ قارا سايىسى ئەگىيتتى.

— توپتوغرا ئىككى مىڭ كىلو ئىقتىساد قىلدىم. ھەب ھەب ھەب — ئۇ... ئۇچ ئايدا ئىككى مىڭ كىلو-ھە؟ — كالون باشلىقى چى چۆچۈپ كەتتى. يىلدىن بېشىدىن بېشىدىن نەرسىنىڭ قىمەتلىك رىئەتەن مەن خۇرسىنىپ چوڭقۇر تىنىۋەتتىم، كاللامدا بىر ئاز ئىشلىق سوئال بەلگىسىنىڭ قارا سايىسى ئەگىيتتى. — دەيدىمەن ئۇنىڭ ئىشەنمەسلىك چىقىپ تۇر-غان كۆزلىرىگە دادىل تىكىلىپ. ئۇ كۆزلىرىنى دەرىۋ قاقچۇرۇپ

— ئۇ نەرسىنى نەدە ياسىدىڭ، كالوندا! كىمىنىڭ سايىملىرى بىلەن ياسىدىڭ؟ كالوننىڭ! زاپچاس كىمىنىڭ؟ كالوننىڭ! نېمىدە سىنىدىڭ؟ كالوننىڭ ئاپتوبۇسىدا! قايسى ۋاقتىدا ياسىدىڭ؟ يول ئۈستىدە — يەنىلا ئىش ۋاقتىدا! لېكىن... لېكىن... ئۇ مېنى ئېغىز ئاچۇرمىدى: نېمە؟

— لېكىن-پېكىننىڭنى قوي! بىز ئۆز ۋاقتىدا ماينى ھەددى-ھېسابسىز كۆيدۈرۈۋەتكىنىڭ ئۈچۈن ئاپتوبۇسنى تارتىپ ئالغان بولساق، بۇ ئوقەتنى كەشىپ قىلىش كالاڭغا كېلەتتى؟ سەن بەلكىم: «كالىم مېنىڭغۇ؟ ئەقلى-ھوشۇم مېنىڭغۇ؟» دېمەكچى-دۇرسەن، مانا، ئاشۇ ئارتۇق ماي كۆيدۈرىدىغان ئاپتوبۇسنى بەرمىگەن بولساق سەن ماي تېجەيدىغان نەرسە ئىجاد قىلىشقا مەجبۇر بولاتتىڭ؟ دېمەك كالاڭ سېنىڭ بولغان بىلەن، كالاڭ-نىڭ ئىشلىتىلىشىگە سەۋەبكار بولغان ئامىل يەنىلا كالوننىڭ! تېخى گېزىتلەردە ماختىلىپسەن؟ رادىئولاردا تەشۋىق قىلىنىپسەن؟ بۇنىڭغا نېمە ھەققىڭ سېنىڭ؟ كالىم مېنىڭغۇ؟

كالون باشلىقىنىڭ چىرايى غەزەپتىن قارىيىپ كەتتى، جاۋ-غايلىرىدا ماغزاپ بۇزۇلدايتتى. بويۇن تومۇرلىرى كۆپۈپ دېمى كېسىلەي دەپ قالغانىدى. بەلگەش خادىمى ئاغزىنى مايماق قىلىپ ماڭا قاراپ مازاق قىلغاندەك ھىجايىدى. بۇ ئۇنىڭ ماڭا تۇنجى قېتىم يۈزمۇ-يۈز قارشى ئىدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە زەھەر-لىك سوغۇق ئۇچقۇنلار ئاشكارا ئۇچقۇندايتتى. مەن شۇ چاغدا كالون باشلىقى دەۋاتقان بۇ گەپلەرنىڭ ئەسلىدە مۇشۇ ئەبلەخنىڭ ئىغزاگەرچىلىكى ئىكەنلىكىنى پەملىدىم. مەن ئۇنىڭ ئاشۇ نەپ-رەتلىك ۋە يىرگىنلىك بۇرىنغا «گالاچچىدە» قىلىپ بىر مۇشت قويىۋېتىشىمدىن ئەنسىرەپ، ئۇنىڭ تەلەتكە قارىمىسلىققا تىرىشتىم-دە، پوتوپكا ۋە كىنىشكىلىرىمنى يىغۇشتۇرۇپ ئارقامغا ئورۇلۇپلا ئىشخانىدىن چىقىپ كەتتىم.

ئىشخانىدىن چىقىپلا، كالىنىڭ ئوتتۇرىسى بىلەن مەن تە-
 رەپكە ئېمىلەرنىڭ سۆزلەپ، قوللىرىنى بۇلغاپ كېلىۋاتقان
 بىرسىگە كۆزۈم چۈشتى. ئۇ ھېلىقى زىكرىيا دېگەن ئۇستام
 ئىدى. قارىسام ئۇنىڭ كۆزلىرى ئەلەسلىشىپ ئاغزىدىن شالى
 ئېقىپ قاپتۇ. ئۇ قوللىرىنى ھاۋادا بۇلغايىتى، بىگىز قولى بىلەن
 كىمىدۇر جۈنەيتتى. غەزەپتىن كۆكەرگەن كالىپۇكلىرى تى-
 رەيتتى. دېمى سىقىلىپ خىرقىراپ قالغانىدى.

تېخى بىر قېتىمدا ئەللىك كىلو ماي ئىقتىساد قىلىدىغان
 بىر ئوقەتنى ياساپتىمىش؟ ئاشۇ-ھە؟ ئاشۇ! نېمىشقا ئەللىك كىلو
 ئىقتىساد قىلغىدەك؟ نېمىشقا بىر كىلو، ئىككى كىلو ئەمەس،
 ئەللىك كىلو؟ ياق، زادى ئۇ نېمىشقا ماي ئىقتىساد قىلالىغۇ-
 دەك؟ نېمىشقا؟ مەن ئەمەس، تېخى ئۇ! گېزىت، رادىئو! رادى-
 ئو، گېزىت! نېمىشقا مەن ئەمەس، ئۇ بولىدۇ؟ مەن ئاران
 سەككىز-ئون كىلو، ئۇ تېخى ئەللىك كىلو! ئىقتىساد قىلغان
 ماينىڭ پۇلىلا نەچچە يۈز كويىدىن ئاشامدۇ؟ ئۇ چاغدا. مۇكاپات،
 يول پۇلى، مائاشى قۇشۇلسا نەچچە پۇل بولۇپ كېتىدۇ؟ مېنىڭ
 ئالدىغىنىم قانچىلىك؟ نېمىشقا ئۇ شۇنچە پۇل ئالىدۇ؟ نېمىشقا؟
 مەن ھاڭ-تاڭ بولدۇم. ئۇ مەن ھەققىدە ئۆزىگە ئۆزى سۆز-
 لەۋاتاتتى. ئۇنىڭ قوللىرى گاھ ھاۋادا پۇلاڭلايتتى، گاھىدا مۇش-
 تۇمىنى تۈگۈپ ھاۋاغا مۇشت ئاتاتتى، گاھىدا قولىنى قىلىچ
 قىلىپ ھاۋاغا شىلتىتتى. تۈرۈپ-تۈرۈپ ئۇنلۇك-ئۇنلۇك ۋار-
 قىرايتتى. رەتتە ئۇنىڭ كالىنىڭ قولىدا قىلىپ
 ئۇ شۇ سىياقتا ماڭا قاراپ ئۇدۇل كېلىۋەردى. مەن ئۇنىڭ
 ھالىتىگە ھاڭۋاقىنىمچە قاراپ قاپتىمەن. بىر كەمدە قارىسام ئۇ-
 نىڭ مۇشتى تۇمشۇقىمىنىڭ ئاستىدىلا پۇلاڭلىدى. مەن شارەتتە
 قىلىپ ئۆزۈمنى يانغا ئالدىم. ئۇ يەنە بىر نېمىلەرنى دەپ چالۋا-
 قاپ غودۇڭشىغىنىچە ھاۋاغا مۇشت ئېتىپ ئالدىمدىن ئۆتۈپ كەت-
 تى. مەن پەقەت شۇ چاغدىلا ئۇنىڭ ماڭا قاراپ يۈزمۇ-يۈز كېلىۋې-

تېپمۇ مېنى كۆرمىگەنلىكىنى بىلدىم. ئۇ ئادەتتە ھالىتىدە كالون دەۋرۋازىسىدىن چىقىپ كەتتى. دەل شۇ چاغدا كىم دەپ بىزنىڭ ئارقا تەرىپىمىدىن شىپىرلاپ ئۆتۈپ كېتىۋاتقىنىنى سەھىم-مەھىم چۆچۈپ ئارقامغا ئورۇلدۇم.

— گېزىتكىمۇ چىقىڭ، رادىئوغمۇ چىقىڭ، پۇلىنىمۇ تېپىڭ، كىم ئىكەن ئۇ شۇنچە؟ بىزنىڭ ئەر خەققە ياراشامدىكەن زادى. بۇنداق ياخشى ئىش، بۇنداق شەرەپ؟ — بۇ، ئاككومۇليا. تورخانىدىكى ئوسمىچىنىڭ بىرسى ئىدى. ئۇ ئىلگىرى ماڭا ئۆزد-چە ئامراقلىق قىلىپ پۈرەتتى، مېنىڭ كۆزۈمگىمۇ ئۆز ئاچمىدەك ئىسسىق چىراي كۆرۈنەتتى. ئۇمۇ ھېلىقى زىكرىيا ئۈستامدەك ئالدىغا تىكىلگىنىچە ھەررەڭ-سەررەڭ دەسسەپ مېنى تىللاپ كېتىپ باراتتى.

مەن ئەتراپىمغا ئەلەملىك كۆز تاشلىدىم. دەۋرۋازىنىڭ يېنىدىكى قاراۋۇلخانا ئالدىغا ئۈچ-تۆت ئادەم يىغىلىپ قاپتۇ. ئۇلار بىر كالىك بولۇپ قىزىشىپ قايىناپ، كىمىندۇر تىللاۋاتاتتى. ئۇلار پات-پات: «نېمىشقا؟ زادى نېمىشقا؟!» دەپ ۋارقىرىشاتتى. قارىسام، ئادەتتە ئاق كۆڭۈل، مۇلا-يىم كۆرىنىدىغان ھاشىم ئۈستام، ھوشۇر تەتەي، ھاشىر قانجۇق-لار ئىكەن، خۇدانىڭ مۆمىنى دەپ ساتىلىدىغان دەۋرۋازىۋەن بوي-تاق بوۋايمۇ ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئىكەن، ئۇ بوۋايمۇ ھېلىقىلارغا قوشۇلۇپ زەردىسى بىلەن: «نېمىشقا؟ زادى نېمىشقا؟!» دەپ ۋارقىرىغىلى تۇرۇپتۇ.

«خۇدا!» دەپ ئاچچىق ئىغرىۋەتتىم مەن. نېمە كۆرۈۋاتتىمەن ئۆزۈم؟ مەن ئېلىشىپ قالدىمۇ ياكى ماۋۇ ئادەملەرمۇ؟ مەن نېمە قىلغان گۇناھىمغا بۇنچە گۇناھكار بولۇپ قالدىم؟ بۇ ئوڭۇمۇ ياكى چۈشۈمۈ؟ ھېچبىر گۇناھىمىز بىر ئادەم قاراپ تۇرۇپ مۇشۇ ھالغا چۈشۈپ قالسا، ھە؟ ماي ئىقتىساد قىلىدىغان نەرسە

كەشپ قىلىپ پاتېنت ھوقۇقى ئالغان بولسام، گېزىت، رادىئوغا چىققان بولسام، ماي تېجەپ كىرىمىم ئاۋۇغان بولسا، بۇلارنىڭ نېمىسى زىيانغا ئۇچرىدى؟ نېمىشقا بۇنچىۋالا قىلىدۇ ماڭا! مەن قولۇمدىكى «گۇۋاھنامە» نى غەزەپ بىلەن يەرگە ئاتتىم. ئويلاپ باقسام مېنى مۇشۇ گۇۋاھنامە گۇناھكار قىلغانىدى. قۇرۇسۇن، قۇرۇپ كەتسۇن بۇنداق شان-شەرەپ!

شۇ چاغدا ھېلىقى دوكتور ئاغىنەمنىڭ: «بىز خەق باشقىلار ئۆزىمىزدىن تۆۋەن ۋە ئاجىز ئورۇندا تۇرغاندا شۇ كىشىنى ياخشى كۆرىمىز، ئۇنىڭغا ناھايىتى كەڭ قورساقلىق ۋە رەھىمدىلىك بىلەن مۇئامىلە قىلىمىز، ئۇنىڭ خاتاسىنى كەچۈرۈپتىمىز. مۇيا-دا ئۇنىڭ ھەرقايسى جەھەتتە بىز بىلەن تەڭلىشىپ قېلىش ئېھتىمالىنى سېزىپلا قالساق ئۇنىڭدىن ھەزەر ئەيلەيمىز، ئۇنىڭدىن ئېھتىيات قىلىمىز، ئۇنىڭدىن ئۆزىمىزنى تارتىمىز، ئەندىشىگە چۈشمىز. ئەگەر ئۇ كىشى بىزدىن ئۇشتۇمۇتۇت ئېشىپ كەتسە، ئۇنىڭ قىلىۋاتقان ئىشنىڭ مىللەتكە، خەلققە قانچىلىك پايدىلىق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ھېچ ئىككىلەنمەستىن ئۇنىڭغا قارشى پىتنە ئويۇشتۇرىمىز، ۋاسىتە تاللىماي دۈشمەنلىك قىلىمىز، بۇ ئىشىمىزنى ئاخىر ئۇ كىشى تەلتۆكۈس ۋەيران بولغىچە قەتئىي داۋاملاشتۇرىمىز. بۇ بىزنىڭ مۇشۇ كۈندە يېتىلىۋاتقان مىللىي پىسخىكىمىزنىڭ تۈپ ئالاھىدىلىكى بولۇپ قالدى، بىز بۇ ھالەتنى قەتئىي ئۆزگەرتىمەيدىغان بولساق، مىللىتىمىز تەلتۆكۈس ھالاك بولىدۇ، يوقىلىدۇ!» دېگىنىنى بىردىنلا ئەسلەپ قالىم.

«ئەي خۇدا!» دېدىمەن ئۆز-ئۆزۈمگە، «ئۇلار ئەمەس، مەن ئېلىشىپ قالغان ئوخشىمەن، ياق، ئۇلار ئېلىشىپ قاپتۇ! ياق، ھەممىمىز ئېلىشىپتۇمىز! بولمىسا بىر-بىرىمىزگە نېمىشقا بۇنچىۋالا دۈشمەن بولىمىز زادى؟!» مەن بىردىنلا كالوننى بى-

«القشمت رەال؟ لاقشمت» : مەنتەھەرىقراغ پەيىت لغىشت

ئۆگەنەسى چۈشەنەر

غىلىتەلە... نىكەبا. مەنىملىپ. مەنەشەپ. رەئەلى مەنەشەپ
 ۱
 ۱
 بىز ئاخىر ئاجرىشىدىغان بولدۇق ۋە ئىدارىمىزدىن ئالدىدە.
 خان رەسمىيەتلەرنى ئېلىپ رايونلۇق نىكاھ ئىشلىرى بۆلۈمىگە
 ماغدۇق. بۇ بىزنىڭ بۇ يولدا تۆتىنچى قېتىملىق مېڭىشىمىز
 ئىدى.

ئۆيدىن بىللە چىقتۇق. لېكىن پەلەمپەيدىن چۈشۈۋېتىپ
 مەن ئالدىغا ئۆتۈۋالدىم. ئۇنىڭ بىلەن بىللە ماڭغىم يوق ئىدى،
 شۇندىلا، ئۆزۈمنىڭ ئاجرىشىشىمكى تەشەببۇسكار ئوبرازىمنى نا-
 مايان قىلىپ، ئۇنى تېخىمۇ ئازابلىماقچى ئىدىم.
 لېكىن... راستىنى ئېيتسام، ئۆزۈمنىڭ كۆڭلىمۇ غەش
 ئىدى. نېمىلا قىلغان بىلەن ئۆزۈم ياخشى كۆرۈپ ئالغان خوتۇن،
 ئالتە-يەتتە يىلدىن بېرى بىر تەككىگە باش قويدۇق، بىر-بىرىمىز-
 نىڭ ئوتىدا كۆيۈپ، سۈيىدە قاينىدۇق. ئۇ مېنىڭ جاپايىمنى ئاز
 تارتىدى، مەنمۇ ئۇنىڭ دەردىنى ئاز چەكمىدىم. ئۆگىنىپ قال-
 غان تاماكنى تاشلىۋېتىشكە كۆزۈم قىيمايدۇيۇ، ئوڭلۇقى تۇتقان-
 دا مېنى بېشىغا ئېلىپ ئەر قىلغان قەدىناس خوتۇننى قويۇۋېتىش-
 كە چىدماق ئوڭاي گەپمۇ؟

ئىچىمنىڭ بىر يېرىنىڭ ئاچچىق ئېچىشىۋاتقىنىنى سەزمەك-
 تە ئىدىم. مېنىڭ ئۇنى تاشلاپ ئالدىغا چۈشۈپ شاپاشلاپ مېڭە-
 شىم يەنە بىر تەرەپتىن كۆڭلۈمدىكى مۇشۇ غەشلىكنى ئۇنىڭغا
 چاندۇرۇپ قويماسلىق ئۈچۈن ئىدى. «ئەركەك دېگەن ئۇنداق

كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

بوشاڭ بولمايدىغان، چىدىغانغا چىقارغان، ئەمدىكى جىمى بولغۇ
 لۇقنى مەيدەمنى تىك تۇتۇپ ئەرەكلەرچە كۈتۈۋالاي. «مەن»
 ئويلىدىممەن. شۇڭا، مەن گويا جەڭگە ماڭغان ئەسكەردەك مەردەم
 نە قەدەم تاشلاپ كېتىپ بارىمەن. گاھى گاھىدا ئارقامغا ئۈرۈم
 لۇپ، قەدىمنى چوڭ ئېلىشقا تىرىشىشمۇ مېنىڭ تۈگىدەك چامە.
 داپ مېڭىشلىرىمغا يېتىشەلمەي مۆدۈرۈپ-چوقۇرۇپ ئاران كېلىدە.
 ۋاتقان خوتۇنۇمغا، كۆزۈمدە زەھەرلىك ئوت ياندۇرۇپ ئاللىيىپ
 ئۈنسىز قاراپ قويىمەن. «تەنلىك-كەلسە» نى ئېلىشنىڭ نەپىسى
 رايونلۇق ھۆكۈمەتنىڭ ئالدىغا كەلگەندە خوتۇنۇم ئاران يېتىدە.
 شۇالدى. ئۇنىڭ دەپمى كېسىلىپ قالاي دېگەندى. نەپىسى-نەپىسى
 سىگە ئۇلاشمايتتى. يۈرەك سانجىقى تۇتقان ئادەمدەك چىرايى
 تاتىرىپ كەتكەندى. كۆزلىرىدىن تارام-تارام ياش تۆكۈلەتتى.
 — يەنە يۇنداڭنى ئېقىتقىلى تۇردۇڭمۇ؟ — مەن خوتۇنۇمنىڭ
 ئالدىغا يېقىنلاپ كەلدىم، — بۇ يەرگە ئۆزلىرى پۈتۈشكەنلەر
 كېلىدۇ، بۇنداق ماشىلىدىغىلى تۇرساڭ بىزنى ئاجراشتۇرمامدۇ؟
 بۇنداق قىلساڭ ئىشنى بۇزىسەن، سوتقىلا ئەر-زى قىلايمۇ-يا؟ قايدا
 سىغا تۇرىسەن؟ ئاھ، رەنەك زىھنىم ئىنتايىن زىھنىم ئىنتايىن
 خوتۇنۇم تېخىمۇ ئەدەپ يىغلاپ كەتتى. بىر ھازادىن كېيىن
 ئۆزىنى تەسلىكتە بېسىپ كۆز يېشىنى سۈرتتى: «ئە، ئاللىيىمە»
 — بولدى، يىغلىماي. . . سىز. . . سىزلا خۇشال بولىدىغان
 ئىش بولسا. . . مەن ھەممىگە رازى بولمەن. — ئۇ يەنە ئۆپكەدەپ
 يىغلاپ كەتتى. ئۇنىڭ نەپىسى ئىنتايىن زىھنىم ئىنتايىن
 ئۇنداق بولسا خوتەن دەمىرىدەك بۇقۇلدىماي كۈلۈپ كىرە.
 مەمسەن؟ نەپىسىم بىر رەنەك. رەنەك ئىنتايىن زىھنىم ئىنتايىن
 ئىنتايىن ياشلىق كۆزلىرى بىلەن ماڭا تىكىلدى: «مەن»
 — مۇشۇ ھالدا كۈلەلمەيمەن؟ مەن كۈلەلمەيمەنمۇ؟ سىز كۈلۈپ
 ۋېلىڭ. نەپىسىم ئىنتايىن زىھنىم ئىنتايىن زىھنىم ئىنتايىن
 كۈلەلمەيسەڭ، ھىجاي بولمىسا. . . — دېدىممەن ھىجەن.

يىپ تۇرۇپ. ئۇ تېخىمۇ بەكرەك ماشىلىدىغىلى تۇردى. مەن
ئۇنىڭ يىغىسىنىڭ پەسىيىشىنى كۈتۈشكە مەجبۇر بولدۇم. بىر-
كەمدە ئۇ ئۆزىگە كەلگەندەك بولدى ۋە رايونلۇق ھۆكۈمەت بىناسى-
غا قاراپ ماڭدى. ئەمدى ئۇنىڭ چىرايىدىكى بايقىق ئاجىزلىقىنىڭ
ئورنىنى بىر خىل بېشەملەرچە سۆرۈنلۈك ئىگىلىگەندى.
بىزنى ئاق پىشماق، دوغلاققىنە كەلگەن ئوتتۇرا ياشلىق
بىر ئايال كۈتۈۋالدى. بۇ ئايال بىلەن ئانچە-مۇنچە تونۇشاتتۇق،
بىرەر ئايدىن بۇيان «سالام-سائەت» قىلىشىۋاتىمىز. ئەينى
— يەنە كېلىپسىلەر-دە؟! — دېدى ئۇ ئايال بىزگە ئەيىب-
لەش، ئېچىنىش ۋە ئۈمىدسىزلىك نەزەرىدە كۆز سېلىپ. مەن
ئىشىمىزنى ئىتتىكرەك پۈتتۈرۈپ بېرەرمىكىن دېگەن تەمە بىلەن
ئۇ خوتۇنغا خۇشامەت ئارىلاش ھىجايىدىم.
— بۈگۈن ئاخىرقى قېتىمقىسى بولۇپ قالار، ھەدە.

ئۇ خوتۇننىڭ قاپىقى تۈرۈلدى. يۈرىكىم مۇزلىغاندەك بول-
دى. بۇ ئايال نىكاھ خىزمىتى بىلەن ئوتتۇز يىلدىن بېرى ھەپى-
لىشىپ كېلىۋېتىپتۇ. بۇ جەھەتتە قالتىس تەجرىبىلىك ھەم
بىلىملىك ئىدى. «كۈنىگە ئوتتۇز ئادەمنى كۈلدۈرۈپ، ئوتتۇز
ئادەمنى يىغلىتىپ چىقىرىۋېتىدۇ، بەك يامان خوتۇن، ياۋاش
تۇرمىساڭ زەھىرىنى تىقىپ پوسكايتىۋېتىدۇ...» دېيىشكەندى
ئاندىن بۇ ئايال توغرىلۇق...

مەن «غىقىدە» بولۇپ تۇرۇپ قالدىم. ئۇ ئايال مەندىن
نەزەرىنى يۆتكەپ، ئايالىمنىڭ سۇلغۇن ۋە تاتارغان ئۈمىدسىز
چىرايىغا دىققەت بىلەن ئۈنچىقماي تىكىلدى. شۇ تاپتا ئۇ ئايالىمغا
ئاشارىلا ئىچ ئاغرىتىۋاتتى. ھەممىسى بىر خوتۇن خەق-تە!
بىر ھازادىن كېيىن ئۇ ئايال ماڭا دوق قىلغاندەك دېدى:

— قېنى قەغىزىڭلار؟ نە؟
مەن ئالدىراپ قەغەزلىرىنى ئۇزاتتىم. ئۇ ئايال قەغەزلىرىگە
تىكىلىپ يەنە بىر ھازاغىچە ئولتۇرۇپ كەتتى. مەن «قاچانغىچە

كۈتتىمىز!» دېگەندەك قىلىپ گېلىمنى ئەتەي كەچ بىلەن قىرىپ قويدۇم. ئايال ئاخىر قەغەزدىن بېشىنى كۆتۈردى ۋە بېشىنى قارايدى دەدى:

— ھەر ئىككىڭلار زىيالىي، بىر-بىرىڭلارغا شۇنچىلىك پائالىيەت باشقان ئەر-خوتۇن ئىكەنسىلەر، ئالتۇندەك بىر ئوغلۇڭلار بار ئىكەن... لېكىن شۇنچە خىزمەت ئىشلىسەكمۇ بولمىدى، نېمە تالىشىسىلەر كىن-تاك؟ بىرىڭلار يازغۇچى، يەنە بىرىڭلار مۇئەللىم، — ئۇ مېنىقنى قىيسايتىپ ئاچچىق كۈلۈمسىردى، — تەربىيىلىگۈچىلەر، باشقىلارنى مۇشۇنداق تەربىيەلىمىسىلەر؟ مەن «ھۆپپىدە» قىزىرىپ كەتتىم ۋە ئاغزىمنى ئۆمەلەۋدە رەك توختاپ قالدۇم. نېمىلا دېسەم بىكار ئىدى. — بوپتۇ. ئاجرىشىپ كۆرۈپ بېقىڭلار، مۇبادا پۇشايماق قىلىپ «پېنىشۋالىمىز» دەپ كەلسەڭلار خۇشاللىق بىلەن قارىشى ئالىمىز. مېنىڭچە، سىلى ئۇزۇنغا قالماي پۇشايماق قىلىسىلەر، — ئۇ ئايال ئاخىر تارتىمىسىنى تاراقلىتىپ ئاچچىقلى تۇردى. — مەن بىزارمەن بۇنداق تۇرمۇشتىن، ئىگە كىمبا ئىككىنچە ئىش بىلەپ... — دەپ سالدۇم ئۆزۈمنى باسالماي. — مەنمۇ توپىدۇم بۇنداق خورلۇقتىن... — دەپ ئايالىم يىغلاپ تۇرۇپ. — بۇرۇن-قۇلىقىمغىچە توپىدۇم، — دەپمەن ئايالىمغا قارىماي تۇرۇپ. — قەغەز ئالماقچە، «ئايالىمغا» قارىماي قارىنىم يېرىلغۇدەك بولدى، — دەپ ئايالىم ياشلىق كۆزلىرى بىلەن ماڭا چەكچىيىپ. — ئايالىم ئاغداش بولۇپ مېنىقا كەلدى... — ئايالىم بىر دىنلا «ھۇ» تارتىپ يىغلىۋەتتى. مەن بوغۇزۇمغا كەلگەن گەپنى يۇتۇۋېتىپ جىنىم بولدۇم. ئايالىم ئەزەلدىن يىغلىسى بىلەن قورقۇتۇپ كەلگەنىدى. بىرەر سى يىغلىسا چىدىمايدىغىنىمىزنى بىلەتتى. مەن ياردەم تىلىگەندەك ھېلىقى ئايالىمغا قارىدىم.

دۇ» دەپ ھېچكىم بېشىمنى ئوچاق ئەتمەيدۇ. توۋا! خىيال سۈرۈش ھەققىمۇ بولمىغانىكەن، مانا ئەمدى خىيال دېگەننى مۇنداق سۈرىدىغان... ھېكايىلەردە: «كۈنلەر بىرىنىڭ ئارقىدىن بىرى، بىرىنى-بىرى قوغلىشىپ ئۆتمەكتە» دەپ يېزىش-دۇ. مېنىڭ كۈنلىرىمۇ بىرىنى-بىرى قوغلىشىپ-يۈگۈرۈپ، چېپىشىپ ئۆتمەكتە. لېكىن... لېكىن... ۋاقىت ئۇزارغان-سېرى ئاشۇ چاپقۇر كۈنلەرنىڭ ئايىغى تېلىپ قەدىمى ئاستىلاپ قالغاندەك بولدى. ھەتتا ئاخىرىغا بېرىپ بۇ كۈنلەر پۈتۈنلەي دېگۈدەك دەرىجىدىن كەتتى. كۈنلەر ھالسىراپ قېلىۋاتاتتى، ماڭا بىر كۈننى ئۆتكۈزۈمەك تەس بولۇپ قالدى. كۈنلەر بەكمۇ ئاستا ئۆتەتتى. قورساق غېمى پامان ئىدى. «ئۇنىڭغا بۇنىڭغا» دېگەندەك، قولۇمدىن قايناق سۇ قاينىتىشتىن ئۆزگە ئىش كەلمەيتتى. قۇرۇق نان بىلەن چاي تاماق ئەمەس، ئەلۋەتتە! ئەتىگىنى سەھەر ئويغىنىمەن، بىر ۋاقىتقىچە ئورنۇمدا يېتىپ كىتاب كۆرىمەن، خەق ئىشقا ماڭغاندا ئورنۇمدىن تۇرۇپ يۈزۈمنى يۇيىمەن-دە، ئاشپۇزۇلغا يۈگۈرىمەن. بېرىپ كەلگىچە بىرەر-ئىككى سائەت ئۆتدۇ. قايتىپ كېلىپ يېزىقچىلىق ئۈستىدىكى ئىشنى تېپىپ بولغۇچە كۈن چۈش بولدى، يەنە ئاشپۇزۇلغا يۈگۈرىمەن. چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن كۆزۈمنىڭ ئاچچىقىنى چىقىرىپ تېپىپ يەنە يېزىقچىلىق ئۈستىلىگە كېلىمەن-دە، ئۇيقۇمنى قاپۇرۇش ئۈچۈن خېلى ۋاقىتقىچە ئۈنى-بۇنى قىلىپ ئولتۇرۇپ باقمىمەن. چالا ئۇيقۇلۇقتا كالىماغا ھېچ نەرسە كەلمەيدۇ. «ئىلھام ئاتلىق نەدىسەن!» دەپ ۋارقىرىغۇدەك بولىمەن. بىر كەمدە كال-لامغا «يالت» قىلىپ بىرنەرسە كەچكەندەك بولىدۇ-دە، دەررۇ قەلەمنى قولۇمغا ئالىمەن ۋە ئالدىراپ-تېنەپ ئوڭ-تەتۈر جىجاشقا باشلايمەن. پېرسوناژىمنىڭ قاش-كۆز، بۇرۇنلىرىنى ياساپ بو-

لۇپ ئەمدى ئېغىز، چىش، لەۋلىرىنى «ياساي» دېيىشىگە،
 بىردىنلا قورسىقىم غولدۇرلاشقا باشلايدۇ. ئېغىز، چىش، كالى
 پۈك دېگەنلەر تاماق يەيدىغان ئەزالار بولغاچقا، مۇشۇ ئەزالار
 ھەققىدە شۇرۇن ئاڭنىڭ كارامىتى بولسا كېرەك. قورساق غول
 دۇرلاشقا باشلىغاندىن كېيىن كاللام ئىشلىمەي قالىدۇ. تەسەۋ-
 ۋۇرۇم شۇ ھامان ئاشپۇزۇل تامام پەرۋاز قىلىدۇ، ئاندىن كېيىن
 قەلەمنى تاشلاپ ئۆزۈم چاپمەن. . . . شۇنىڭ بىلەن ھەر بىر
 مۇقەددەس ئىجاد كۈنۈمنى ئاشپۇزۇل بىلەن يېزىقچىلىق ئۈستىلى
 ئارىلىقىدا تىنىمىمىز قاتراش بىلەن ئۈزۈتمەن. . . .
 بىزنىڭ بۇ يەردە كۆڭلەكنى پەقەت بىر كۈنلا كىيىش مۇم-
 كىن، ئىككىنچى كۈنگە قالسا كۆڭلەكنىڭ ياقىسى جۇۋازچىنىڭ
 پېشىگە ئوخشاپ قالىدۇ. ھېلىمۇ ياخشى، كىرئالغۇ دېگەن ئوقەت
 چىقىپتىكەن. (شۇنى ئىختىرا قىلغان ئادەمنىڭ روھى جەننەتتە
 بولغاي!) ئىككى كۈندە بىر قېتىم غولدۇرلىتىپ كىر يۈيمەن.
 ئەتىگەندە يۇيۇشقا باشلىسام قاراڭغۇ چۈشكەندە ئاران تۈگىتىمەن.
 ياق، تۈگىتىمەن ئەمەس، ئاران توختايمەن. چۈنكى بىر قېتىمدا
 قانچىلىك سۇغا قانچىلىك سوپۇن سېلىپ، قانچە ۋاقىت «غول-
 دۇرلىتىپ» قانچىلىك كىيىم-كېچەكنى يۇيغىلى بولىدىغانلىقىنى
 بىلمەيمەن. شۇڭا، ماشىنىنىڭ قۇلىقىنى ئاخىرقى چەككىچە بۇ-
 راپ قويۇپ ئارقا-ئارقىدىن غولدۇرلىتىپ ماڭغۇزۇۋېرىمەن. پە-
 قەت ئۆزۈم سېزىمگە تايىنىپلا «ئەمدىغۇ بولار» دېگىنىمدە ئاندىن
 توختايمەن. شۇنداق بولغاندا، ئويلاپ كۆرۈڭچۇ، بىر قۇچاق
 كىيىم-كېچەككە قانچىلىك ۋاقىت كېتىدۇ؟ بىر كۈن! تولۇق
 بىر كۈن. مانا، يەنە بىر ئۇلۇغ ئىجاد كۈنۈمنى كىرئالغۇنىڭ
 يېنىدا ئۆزۈم ئاچ، باش-كۆزلىرىمدىن تەر قويۇلۇپ، پۈت-قولۇم
 ئۈزۈلۈپ كەتكۈدەك دەرىجىدە تالغان ھالدا ئۈزۈتمەن. بۇنىسى

يەتمەي قالغاندەك، كالاپايلىقىمدىن ئۇچامدىكى كېيىملىرىمنىڭ-
مۇ ماشىنىغا چۈشمەي تۇرۇپ چۆپ-سۈزمە ھۆل بولۇپ كېتىشلىك-
رىچۇ تېخى! بىر قېتىملىق كىرىن يۇيۇش مەن ئۇچۇن شەھەر
ئالغانلىق بىلەن باراۋەر. لىساپ رىئەلە ئالدىڭ نى ئىشقىقە
يالغۇزلۇقنى دېمەيسىز تېخى. مەن تېگىمدىن بىر ئادەم
خۇمارى ئىدىم. ئۆزۈم يالغۇز يول ماڭغۇم، يالغۇز ئولتۇرۇپ
تاماق يېگۈم كەلمەيدۇ. ئەمدى بولسا ماڭا ھەر دائىم ھەمراھ
بولدىغىنى-ھەر دائىم بىر خىلدا بېزىرىپ تۇرىدىغان بەدرەڭ،
يالساڭ تۆت تام. ئادەملەر بىلەن سۆزلەشكۈم، مۇڭداشقۇم،
سېرىداشقۇم، ئىچ پۇشقىمنى چىقارغۇم كېلىدۇ. لېكىن...
تۆت تامدىن زۇۋان چىقمايدۇ. كەلدى-كەتتى ئاغىنىلەرنىڭ قارا-
رى يوق. يوقسىنغاندا كېلىشمەيدۇ، ھەتتا بەزىدە ئىزدەپ چىق-
ساڭمۇ قارىسىنى كۆرسىتىشمەي قويۇشىدۇ، نەدىكى بىمەنە ۋا-
قتلاردا كېلىپ ۋاقتىڭنى ئالىدۇ. گاھدا ئاۋازىمنى بولۇشىغا
قويۇپ بېرىپ ناخشا توۋلايمەن، ناخشا ئېيتىۋېتىپ: «قولۇم-
قوشنىلار، بۇ ئەپەندى خوتۇننى قويۇپ بېرىپ ئېلىشىپ قالد-
مۇ-نېمە، دەپ قالمىسۇن يەنە» دەپ ئويلاپ قالمەن-دە، ناخشى-
نىڭ يېرىمىدا «چىپىدە» توختاپ قالمەن. «بىستايغۇم»
ئۇنداق ئويلاپ، بۇنداق ئويلاپ ئاخىر ئويلىنىش قارارىغا
كەلدىم. بۇنداق ئۆتۈۋېرىشكە بولمايتتى. ياپىياش تۇرۇپ دەرۋىش
كۈنىگە قالايمۇ؟ ئۆيلەنسەم ھەممە ئىش ئىزغا چۈشىدۇ، مەنمۇ
نورمال ئادەملەرچە ياشاپ باقاي. لېكىن... نىمىلەتتە
بىلامنىڭ ئاپىسىنى ئەكىلىۋالاي دېسەم، ئۇنىڭ بىشەملىكى-
دىن جاق تويغاندىم. «چىك» دېسەم «پوك» دەپ يۈگۈرۈپ
كېلىدىغىنىغا كۆزۈم يەتسىمۇ، ئۇنىڭ ئاشۇ تەرسالىقىنىڭ ئوڭ-
شىلىشىغا كۆزۈم يەتمەيتتى. نىمىلەتنى ئۆزگەرتكەن بولسىمۇ

ئىدى. قائىدە يۈزىسىدىنلا ئولتۇراتتىم. ئەپلىك بىر پەيتىنى تېپىپ «غىپىدە» تىكىۋەتمەكچى ئىدىم. دوستۇم بۇ خىيالىمنى بىلىپ قالغاندەك، ئالدىغا تاتلىق-تۈرۈملەرنى ئىتتىرگەچ: — بىزنى ئۆيىمىزگىچە ئۈزىتىپ قويارسەن تېخى، كېتىشكە ئۈنچە ئالدىراپ كەتمە... — دېدى.

— ياقەي، ئەلۋەتتە شۇنداق بولىدۇ-دە، بىراق شۇ سەل زۇكامداپ قاپتىكەنمەن... — دېدىمەن قىسىلغاندەك بولۇپ. — كېرەك يوق، قىزىق چاي ئىچ. تۈزۈلۈپ قالسىن، بىر تەرلىگىدەك تانسا ئوينىغان بولساڭغۇ ساقىيىپ قالاتتىڭ، — دوستۇم نېمىشقىدۇر ھېلىقى قىز تەرەپكە قاراپ قويدى. مەن بېشىمنى چايقىدىم. شۇ چاغدا بىرى پەتنۇستا چاي كۆتۈرۈپ كەلدى. قارىسام، بايقىقى قىز ئىكەن. قارىغاندا ئۇ دوستۇمنىڭ ئايالىنىڭ يېقىنلىرىدىن بولسا كېرەك. چايىنىڭ گېپىنى ئاڭلاپلا دوستۇمنىڭ ئايالى ئورنىدىن قوزغىلىپ بولغىچە چاي ئەكەپتۇ. مەن ئەدەب بىلەن پىيالىنى ئالدىم.

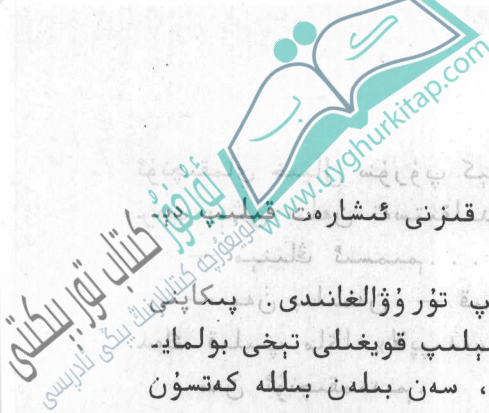
— رەھمەت، — دېدىمەن بېشىمنى سەلگىنە ئېگىپ. قىز كۆزىنى پەتنۇستىن ئالماي جاۋاب تەرىقىسىدە بىلىنەر-بىلىنمەس كۈلۈمسىرەپ قويدى. شۇ چاغدا بۇ قىزنىڭ غەمكىن چىرايى مېنىڭ كۆزۈمگە «ھۆپپىدە» ئېچىلغان گۈلنى ئەسلىتتى. «چىرايلىق دېگەننىڭ ھەسرەتلىك كۈلۈمسىرىشىمۇ چىرايلىق بولىدۇ-كىنە؟» دەپ ئويلاپ قالدىم ئۇشتۇمتۇت ۋە ئۆزۈمچە بۇ خىيالىم-دىن خىجالەت بولۇپ قىزنىڭ چىرايىدىن كۆزۈمنى ئۈزۈپ ئىلى-مانلىشىپ قالغان تەمسىز چايىنى تەشنىلىق بىلەن ئوتلىدىم. قىز يەنە ھېلىقى جايغا بېرىپ ئولتۇردى. دوستۇم بىلەن ئىككىمىز تاغدىن-باغدىن پاراڭلىشىپ ئولتۇردۇق. تانىسچىلار بارغانسېرى قىزماقتا ئىدى. مەن تانىس-نىڭ ئاخىرلىشىشىنى تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتمەكتە ئىدىم. دوستۇمنىڭ سۆزلىرىمۇ قۇلىقىمغا ئانچە خۇشياقمايۋاتاتتى. مەن

«ھەئە»، «شۇنداقمۇ؟» دەپ زورغا قوشۇق ئېلىپ ئولتۇراتتەنم. بىر كەمدە قارسام ھېلىقى قىز دوستۇمنىڭ ئايالى بىلەن پىچىرلىشىپ پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپتۇ. ئۇشتۇمتۇت قىز ماڭا «لەپپىدە» قاراپ قويۇپلا يەنە كۆزىنى مەندىن ئېلىپ قاچتى ۋۇجۇدۇمغا بىر خىل ئىللىقلىق تارغاندەك بولدى. قىز راستىنلا ماڭا قارىدىمۇ ياكى ماڭا شۇنداق بىلىنىدىمۇ دەپ ئويلاپ ئولتۇرۇپ كەتتىم. نېمىشقىدۇر مېنىڭمۇ ئۇنىڭغا پات-پات قارىغىم كېلەتتى. لېكىن «پاقا تەشكەن سۆيىمىدەك...» دەپ قالمىسۇن-يەنە، دېدىم-دە، ئالدىمدىكى تانسا ئالامانغا قاراپ خىيالغا چۆكۈپ ئولتۇرۇۋەردىم. ئاخىر تانسا توختىدى. خېلىلا كەچ بولۇپ قالغانىدى. مېھمانلار دوستۇم بىلەن خوشلىشىپ بىر-بىرلەپ ئۇزاشتى. ئاخىردا ئەر-ئايال بولۇپ يەتتە-سەككىزىمىز دوستۇمنى ھۇجرىسىغا (ئەسلىدە بۇلار توي قىلىپ بولغىلى ئىككى-ئۈچ ئاي بولۇپ قالغانىدى) ئۈزۈتۈپ قويدىغان بولۇپ ئايرىلىپ قالدۇق ۋە ئىككى پىكاپقا بۆلۈنۈپ ئۇنىڭ ئۆيىگە قاراپ ماڭدۇق.

5

ئۇ يەردىمۇ بىر سورۇن تەييارلاپ قويغانىكەن. قىزلار ئاۋ-ۋال كېلىپ سورۇنغا جايلىشىپ بوپتۇ. بىزمۇ چاي شىرەسىنىڭ بىر تەرىپىگە — قىزلارنىڭ قارشىسىدىكى سافالارغا كېلىپ ئولتۇردۇق. كۈندۈزدەك يورۇق، ئالاھىدە كۆڭۈل قويۇپ بېزەلگەن مېھمانخانا ياسداقلىقىدىن كىشىنىڭ كۆزىنى چاقىدۇ. بىر چاغدا قارسام بايقىق قىزمۇ بار ئىكەن، يەنە كېلىپ خۇددى ئەتەي قىلغاندەك مەن ئۇ قىزنىڭ ئۇدۇلىغا كېلىپ ئولتۇرۇپتىمەن. بۇ تەساددىپىيلىققا بىر تۈرۈپ ھەيران بولسام، يەنە بىر تەرەپتىن خۇشال بولدۇم. نېمىشقا خۇشال بولغىنىمنى ئۆزۈممۇ ئاڭقىرالدىم. ھاياجىنىمنى چاندۇرۇپ قويماسلىق ئۈچۈن مەن

ئۇ قىزغا قارىمىسىغا تىرىشىپ يېنىمىدىكى ئاتۇنۇش بىر يىگىتنى
گەپكە تۇتۇپ ئولتۇردۇم. تاماق تارتىلدى، كېيىن ئىچىملىكلەر
ۋە قورۇملار كەلتۈرۈلدى. بىردەملىك كۈلكە-چاقچاق تىن كې-
يىن تانسا باشلاندى. ئۇ قىز بايىقى غەمكىن ھالىتىدىن ئۆزگەر-
مىگەندى. ئۇ كۈلكە-چاقچاقمۇ ئارىلاشمىدى، تانسىمۇ ئوينى-
مىدى. دوستۇم خۇش چاقچاق يىگىت ئىدى. ئۇنىڭ ئايالىمۇ
ئوچۇق چوكان ئىكەن، ئۇلار مېنى ھەدەپ ئىچىشكە ۋە تانسا
ئويناشقا زورلايتتى. مەن ئۆزۈم قويۇپ ئولتۇرۇۋەردىم. بىر
خىل بىئاراملىق ئىچىمگە كىرىۋالغانىدى. كەيىپىياتمىنىڭ ئوڭ-
شالمايۋاتقىنى ئۈچۈن ئۆزۈمگىمۇ ئوچ بولۇپ كەتتىم. دوستۇم-
نىڭ كۆڭلىگە كېلىشى مۇمكىن. لېكىن زادىلا ئىچىملىمىدىم.
ۋاقىتسىز كېلىۋاتقان يۆتەل تېخىمۇ خىجالەت قىلاتتى. بىر كەمدە
قارىسام ھېلىقى قىز كۆرۈنمىدى. مەن نېمىشىقىدۇر بىردىنلا
روھسىزلىنىپ قالدىم. ئولتۇرۇش ئاخىرلىشاي دېگەندە دوستۇم
ئۇشتۇمتۇت مېنى چاقىرىپ قالدى. مەن ئۇنىڭ ئارقىسىدىن
تاشقىرىقى ئۆيگە چىقتىم. قارىسام، ئۇ قىز بۇ يەردە ئولتۇرۇپ-
تۇ. قايتىشقا تەرەددۈتلەنگەن ئوخشايدۇ، پەلتۇسىنى كىيىپ
شارپىسىنى ئورۇنلاپتۇ. چەت ئەل پاسوندا تىكىلگەن پولىتۇ ۋە
ئاپئاق شارپا ئۇنىڭ زىبا قامىتىگە شۇنچىلىك يارىشىپتىكى ئەدەب-
نىمۇ ئۇنتۇپ ئاغزىمنى ئاچقىنىمچە ئۇنىڭغا ھاڭۋېقىپ قاراپ
قالغىنىمنى سەزمەپتىمەن. ئۇ قىز مېنىڭ قارىشىمدىن ئوڭاي-
سىزلىنىپ قىزىرىپ كەتتى ۋە دوستۇمنىڭ ئايالىغا گەپ قىلغان
بولۇپ ئارقىسىغا ئورۇلۇۋالدى. شۇنىڭدىن كېيىنكى كۈنىمىز
— مۇنداق گەپ، قارىسام، ئولتۇرغۇڭ كەلمەي قالدى.
مىجەزىڭمۇ يوق ئىكەن، بىلىپ تۇرۇپتىمەن، مېنىڭ كۆڭلۈمنى
دەپ ئولتۇرۇۋاتىسەن. كېرەك يوق، سەن بىلەن كېيىن ئايرىم
ئولتۇرۇۋالسىز، ئۇنىڭدىن كۆرە بېرىپ ئارام ئالغىن، — دېدى
دوستۇم چىرايمىغا تىكىلىپ كۆيۈنۈش ئاھاڭىدا. مەن رازىمەنلىك

بىلەن بېشىمنى لىغىشتىم. لىقاغىتىپ بولغىنىمىزنى بىر قېتىم ئىشلىتىپ بېرىشكە بولىدۇ. دوستۇم ئېڭىكى بىلەن ھېلىقى قىزنى ئىشارەت قىلىپ ئېيتتى:

«بۇ قىز بايلا كېتىمەن» دەپ تۇرۇۋالغانىدى. پىكاپىنى كەتكۈزۈۋېتىپتىمەن. يالغۇز يولغا سېلىپ قويغىلى تېخى بولمايدۇ. قارىسام، يولۇڭلار بىر ئىكەن، سەن بىلەن بىللە كەتسۇن دېدىم. ئۇنى ئۆيىگە ئاپىرىپ قويۇپ ئاندىن قايتارسەن.

مەن گاچا بولۇپ قالغاندەك «ماقۇل» دېيىشنىڭ ئورنىغا بېشىمنى لىغىشتىم. مېنىڭ بۇ گومۇشلەرچە قىياپىتىم دوستۇم تۇمنى گاڭگىرىتىپ قويدى بولغاي، ئۇ ئالدىراپ سورىدى: «نېمە بولدۇڭ بۈگۈن؟ مەن بىلەن بولمىسا مۇشۇ يەردە قونۇپ قالامسەن-يا؟ بۇ قىزنى ئايالىم بىلەن ئىككىمىز ئاپىرىپ قويايلى.»

«ئۇ ئالدىراپ سورىدى، ئۇ ئالدىراپ سورىدى» دېدى ھېلىقى قىز. ئىشىككە ماڭغاچ بىزگە قاراپ غەمكىن كۈلۈمسىرەپ تۇردى. «ئۇ ئالدىراپ سورىدى» دېدىم.

«خاتىرىم بولغىن، مېھمىنىڭنى ئۆيىگە كىرگۈزۈۋېتىپ ئاندىن قايتىمەن. ئەتە كەچ كېلىمەن، بىر ياققا چىقمايدىغانسەن؟» دېدىم. دە، ئۇنىڭ جاۋابىنى كۈتمەي ئىشىككە قاراپ ماڭدىم.

دوستۇم ۋە ئۇنىڭ ئايالى بىزنى دەرۋازىغىچە ئۈزىتىپ چىقتى. لەپىلدەپ قار چۈشۈۋاتسىمۇ ئايدىڭ ئىدى. ئايغىمىزدا يېڭى قار يۇمشاق ۋە پاكىز. ھاۋامۇ ساپ ۋە يېڭى. ئايغ ئاستىمىزدىن دەسەلگەن قارنىڭ كۆڭۈللۈك غىچىرلىشى ئاڭلىنىدۇ. ئاسماندىكى تولۇن ئاي گاھ-گاھ بۇلۇت ئىچىگە شۇڭغۇيدۇ. ئەتراپ جىمجىت. ئاھ... قانداق گۈزەل كېچە بۇ!

«ئىسمىڭىز دىلنارمۇ؟» مەن بىر ھازادىن كېيىن تولمۇ قىيىندا ئېغىز ئاچتىم. كالىدەك پۇشۇلداپ مېڭىۋەرمەي بىرەر نەرسە دېيىشىم كېرەك-تە! مەن بىلەن ئارىلىق قويۇپ ياندېشىپ

ئۈنچىماي خىيال سۈرۈپ كېتىۋاتقان قىز ماڭا قاراپ كۈلۈمسىدە
رەپ بېشى بىلەن تەستىقلىدى. بىلەن ئىككىنچى قىزىمەن.
— مېنىڭ ئىسمىم...

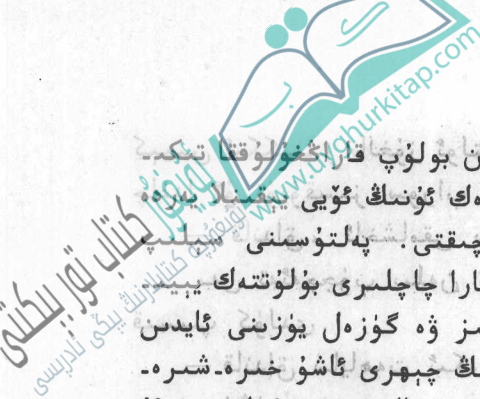
— مەن بىلىمەن، — قىز «ھەيران قېلىۋاتامسىز؟» دېگەندەك
دەك قىلىپ ماڭا «لاپىدە» قاراپ قويدى. مەن ئىككىنچى قىزىمەن.
— مەن ئۈنچىقىمىدىم. مەن ئىككىنچى قىزىمەن. بولساڭ ئۇ...

— نېمىدېگەن. نېمىدېگەن كۆڭۈللۈك كېچە-ھە؟ —
دېدىمەن بىر ھازا پۈتۈمنىڭ ئۇچىغا قاراپ ئۈندىمەي ماڭغاندىن
كېيىن باشقا گەپ ئويلاپ تاپالماي. لېكىن بىردىنلا ئۆزۈمنىڭ
نەدىكى ھېكايە پېرسوناژلىرى قىلىدىغان گەپلەرنى قىلىپ يۈرگەن-
نىمنى سېزىپ ئويلىلىپ قالدىم ۋە يەنە ئۈنۈم ئىچىگە چۈشۈپ
كەتتى. ئۈشتۈمۈتۈ قاتتىق يۆتەل تۈتۈپ كەتتى. مەن ھېچقاچان
بۇنداق يۆتەلمىگەن ئىدىم. «ئۆپكەم چۈۋۈلۈپ كېتەمدۇ-نېمە؟»
دەپ قورقۇپ كەتتىم. يەنە بىر تەرەپتىن «تازا بىر كونا چىخوتكا
ئوخشايدۇ، دەپمۇ قالغاندۇ بۇ قىز...» دەپ قورۇنۇپ قالدىم.
— بەك يېلىڭ كېيىننۇپسىز. سوغۇق ئۆتۈپ كېتىدۇ،

قېلىنراق كېيىنىپ يۈرۈڭ، — دېدى ماڭا ئىچ ئاغرىتقان نەزەرىدە
تىكىلىپ قاراپ. ئۇنىڭ گېپى بىلەن تەڭ نېمىشقىدۇر باشقىچە
بولۇپ قالدىم. ئاھ... ئادەملەر نېمىدېگەن ياخشى-ھە؟ چىرايدى-
دىن ئاق كۆڭۈللۈكلۈكى چىقىپ تۇرىدۇ بۇ قىزنىڭ. مەن ئىككىنچى قىزىمەن.
ئۇنىڭ ئۆيىگە قايرىلىدىغان دوقمۇشقا يېتىپ كەلدۇق. قاردى-
سام، كوچا بەك قاراڭغۇ ئىكەن. ئۇنى ئىشىكىگە ئاپرىپ قويماق-
چى بولدۇم. بىلىڭلا، مېنىڭ ئىسمىم ئىككىنچى قىزىمەن.
— ياق، بولدى. ئۆيۈم ئەللىك قەدەم كەلمەيدۇ، كىرىپ
كېتىۋېرىمەن، — دېدى ئۇ. مەن ئامالسىز توختاپ قالدىم. قىز
ماڭا قاراپ كۈلۈپ قويدى ۋە: — قىزىڭنىڭ ئىسمىم...

— بىر مىنۇت توختاپ تۇرۇڭ، ھازىرلا چىقىمەن، —
دېدى-دە، ئارقىسىغا ئورۇلۇپ يۈگۈرگىنىچە قاراڭغۇلۇق ئىچىگە

شۇڭغۇپ كىرىپ كەتتى. مەن ھەيران بولۇپ قاراڭغۇلۇقتا تىكىلىپ
 لىپ تۇرۇپ قالدىم. راست، دېگەندەك ئۇنىڭ ئۆيى يېقىنلا بىرە
 ئىكەن. ھايال بولماي يۈگۈرۈپ چىقتى. پەلتۇسىنى سېلىپ
 تاشلاشقىمۇ ئۈلگۈرۈپتۇ. قويۇق ۋە قارا چاچلىرى بۇلۇتتەك يېپىن
 لىپ ئۇنىڭ نۇر يېغىپ تۇرغان پاكىز ۋە گۈزەل يۈزىنى ئايدىن
 قىزغانغاندەك چۈمكىۋالغاندى. ئۇنىڭ چېھرى ئاشۇ خىرە-خىرە-
 لىك ئىچىدە بىر خىل سېھرىي كۈچ بالقىتىپ تۇراتتى. ئۇ
 يۈگۈرۈپ كېلىپ قولۇمغا بىر نەرسىنى تۇتقۇزدى، قارىسام،
 تابلېتكا دورا ۋە يەنە بىر شىشە قۇتا ئىكەن. نەرسە نەرسە
 — ساقلىتىپ قويدۇم. ھە؟ قايتىپ بېرىپلا ئىچىۋېتىڭ، بەك
 تېز تەسىر قىلىدۇ. ئەتە يەڭگىلەپ قالسىز. بەك قاتتىق يۆتمە-
 لمۇاتىسىز، سەل قارىماي ئۆپكىڭىزنى تەكشۈرۈپ بېقىڭ.
 خەير-خوش، خۇداغا ئامانەت، — دېدى قىز ماڭا قاراپ تاتلىققىنە
 كۈلۈپ، ئاندىن ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ يۈگۈرگىنىچە قاراڭغۇلۇق
 ئىچىگە كىرىپ كەتتى. مەن قولۇمدىكى دورىلارنى مەھكەم سە-
 قىمىدىغىنىمچە زۇۋان سۈرمەي قىزنىڭ قاراڭغۇلۇق ئىچىدىكى
 غىل-پال كۆرۈنۈۋاتقان سۇباتىغا قاراپ ھاڭۋېقىپ تۇرۇپ قالدىم.
 ئۇنىڭ بۈدۈر چاچلار ئارىسىدا نۇر بالقىتىپ تۇرغان ئايدەك چىرا-
 ى، خۇش پىچىم بويى، تاتلىق ۋە مۇڭ ئارىلاش كۈلۈمبىرىشى
 كېچىچە كۆز ئالدىمدىن كەتمىدى. تاڭغا يېقىن ئۇخلاپ قاپتە-
 مەن. ئۇيقۇغا كېتىۋاتقاندىمۇ ئۇنىڭ مەن بىلەن خوشلىشىپ ئۆ-
 يىگە يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقان ۋاقتىدىكى توفلىيىنىڭ يېنىك تاقىلىدە-
 ىغان ئاۋازى شوخ كۈيگە تەڭكەش قىلىنغان داپنىڭ يېقىملىق
 چېكىتىمىسىدەك قۇلىقىمدىن كەتمىدى. سېنىڭ بىلەن مەن،
 رىلىتىش نىسبەتتە كېلەك بىر نەرسە. ھە، ئاغ، ئاغ، ئاغ،
 رىلىتىش نىسبەتتە. نىسبەت پانەل 6 نىسبەتتە. . . . ئىلمالە بەك
 پانەل 6 نىسبەتتە. نىسبەت پانەل 6 نىسبەتتە. نىسبەت پانەل 6
 پانەل 6 نىسبەتتە. نىسبەت پانەل 6 نىسبەتتە. نىسبەت پانەل 6

كېيىن ئىككىمىز يالغۇز ئولتۇرۇپ ئۆز-ئۆزىگە پاراڭلاشتۇق. بىر چاغدا ئۇ تۇيۇقسىز سوراپ قالدى: — قانداق، ئاشخانىسى ساياھەتچىنىڭ كۆڭۈللۈك بولغاندۇ؟ مەن تەئەججۇپ بىلەن ئۇنىڭغا تىكىلىدىم. دوستۇم كۆزىنى قىسىپ كۆلدى. — قانداق ساياھەت ئىكەن ئۇ؟ كارىۋاتقا ئاران ئۆلگۈردۈم، — غودۇڭشىدىمەن. — ۋاي كاساپەت، بىكار كۈچەپتىمەن-دە، ھەرھالدا پاراڭلاش-قانەن؟ قانداق، يارىدىمۇ؟ مەن سەگەكلەشتىم. ئەسلىدە دوستۇم ۋە ئۇنىڭ ئايالى مېنى ئۇقىمىز بىلەن ئالاھىدە ئۇچراشتۇرغانىكەن. مەن ھېچ نەرسىنى بايقىماپتىمەن. — قىزغۇ ياخشىدەك قىلىدۇ... — دېدىمەن مەجھۇل قىيا-پەتتە. — «قىلىدۇ» دېگىنىڭ نېمىسى؟ ئالتۇنغا بەرگۈسىز قىز ئۇ! يەنە كېلىپ ئەدەبىيات دېسە جان بېرىدۇ. ساڭا تازىمۇ لايىق، لېكىن... — دوستۇم بىردىنلا جىم بولۇۋالدى. — نېمىسى «لېكىن»؟ — مەن تاقەتسىزلىنىپ سورىدىم. دوستۇم سەل ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن ئېغىر بىر تىندى: — ھازىرچە مەن ساڭا ئېيتماي، ئاۋۋال ئارىلىشىپ باققىن، مۇبادا تەقدىر قوشقان بولما يولىمۇ بولۇپ قالار، لېكىن ئىماننىڭ بىلەن ئىشەنگىنىكى قىزدا سويۇق، ئارزۇلاپ خوتۇن قىلغۇچىلىككى بار. ئەخلاق دەمەسەن، بىلىم دەمەسەن، مېجەز-خۇي دەمەسەن، ئائىلە تەربىيىسى دەمەسەن... چىراي-تۇرقىنىمۇ ئۆ-زۈڭ كۆردۈڭ ئىنە. قارىسام، بىر قاراپلا ھوشۇڭدىن كەتكىلى تاس قالىدۇ... — دوستۇم پىخىلداپ كۆلدى. مەن ئۇنىڭ تىلى قىسىلىۋاتقان بىر يېرى بارلىقىنى سېزىپ قالىدىم. كۈچىلاپ سوراپ بېرىشنى بىئەپ كۆردۈم. لېكىن كۆڭلۈم بىر قىسما بولۇپ

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكەتى
www.uyghurkitap.com

قالدى. ئەمەس، رەخپان غەيلىماھ ۋە مەنمۇ...
 سەن خەۋپسىرەپ كەتكۈدەك ھېچ ئىش يوق، پەقەت...
 ئاشۇ «لېكىن» نىڭ بىلەن «پەقەت» نىڭنى ئوچۇق قىل...
 دېمەمسەن؟ — مەن سەل رەللە بولۇپ سوزىدىم. رە...
 دوستۇم قوشۇمىسىنى تۇرۇپ ئويلىنىپ قالدى ۋە بىز ھازا...
 دىن كېيىن: 2. بېشىمىزنى تىنچەن ئىچال ئىسپان ئىچىن...
 — مۇبادا سەن ئۇنى راستلا ياخشى كۆرەلسەڭ، ئۇ قىزمۇ...
 سېنى ياخشى كۆرەلسە ئۇ ھالدا... ئىككىڭلار مەسلەھەت بىلەن...
 ئاستا-ئاستا بىر تەرەپ قىلمايمىنىلەر، ھازىرچە مەندىن سورىمىد...
 غىن، ئىشقىلىپ بۇ قىزنى قولدىن چىقىرىپ قويما ئاغىنە...
 خوتۇندا تەلىينىڭ بولسا پەقەت مۇشۇ قىزدىنلا تاپىسەن تەلىينىڭنى،
 — دەدى. غەيلىمەھ رەخپان رەللە رەخپان، غەيلىمەھ رەللە،
 مەن ئۇنىچىقىمىدىم. راستىمنى ئېيتسام دوستۇمنىڭ ئەزىمىد...
 لېكىندىن رەنجىدىم. كىچىككەنە، ئەرزىمەس بىر ئىشنى ئالاھىدە...
 «سىر» قىلىۋالدىغان ئادىتى كىچىكىدىنلا بار ئىدى ئۇنىڭ،
 چوڭ ئىشقا بولمىسا كېرەك، ئۇنداق يېرى بولسا ماڭا ساپە...
 قىلماس ئىدى. لېكىن... رەخپانمۇ بەھرىمەنمۇ بىر ئىش...
 رەخپانغا پېتىپ ئۆزۈمنى تىڭشاپ قالدىم. نۇتۇۋېلىشقا ئاز...
 قالغان چىرايلىق بىر قۇشنى يېقىنلا يەردىن قاچۇرۇپ قويغان...
 ئۆسمۈردەك كۆڭلۈم يېرىم بولدى. دوستۇمنىڭ ئۆيىدىن كۆڭلۈم...
 غەش ھالدا ئايرىلدىم. غەيلىمەھ رەخپانمۇ غەيلىمەھ رەخپانمۇ...
 غەيلىمەھ رەخپانمۇ؟ نىمەدەككە رەخپانمۇ نىمەدەككە پەقەت رەخپان...
 رەخپانمۇ نىمەدەككە رەخپانمۇ نىمەدەككە رەخپانمۇ...
 نىمەدەككە رەخپانمۇ... نىمەدەككە رەخپانمۇ... نىمەدەككە رەخپانمۇ...
 بىر نەچچە كۈندىن بۇيان قىزىتىمما ئۆرلەپ يۆتىلىم كۈچىد...
 يىپ كەتتى. ئۆزۈمدىن خەۋپسىرەپ قالدىم، مەن ئىلگىرى بۇ...
 چىلىك ئاغرىپ باقمىغانىدىم. زۇكام بولسام ئۆزلۈكىمدىن ساقىد...
 يىپ قالاتتىم. دوختۇرغا بولسا كەمدىن-كەم باراتتىم. بۇ قېتىم

دوختۇرغا كۆرۈنمىسەم بولمايدىغان چېغى. دېگەندەك، ئۆپكەمگە
 سوغۇق تېگىپتۇ. ياتاققا ئېلىشتى. دەسلەپتە كېسەلخاندا يېتىش
 يېڭىچە، ھەتتا كۆڭۈللۈك تۇيۇلدى. كېيىنرەك بولسا زېرىكىشكە
 باشلىدىم. ئەل-ئاغىنىلەرنىڭ ئايغى ئۈزۈلمىدى. ئۇلار كەلسە
 ياتاقنىڭ ھاۋاسى ياشىرىپ قالغاندەك بىلىنەتتى. ئۇلار كېتىش-
 كەندىن كېيىن بولسا يالغۇزلۇقتىن شۈمشىيىپ كېتىمەن. ھەر
 خىل خىياللار كېلىپ باسىدۇ. ياتاقداشلار بىلەن چىقىشىپ قال-
 غان بولساممۇ ھېلىقى يالغۇزلۇق تۇيغۇسىدىن قۇتۇلالمايتتىم.
 ئۇلار بىلەن ئارىمىزدا ئورتاق تىل يوق ئىدى. كۆپ چاغلاردا
 كىتاب ئوقۇيتتۇم، سىمپونىيە، سىمپونىيە بېلىقىنىڭ
 بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن تەكشۈرۈشتىن كىرسەم ياتاققا
 دىنلار ئولتۇرۇپتۇ. كەلگىلى خېلى بولغان ئوخشايدۇ. دوستۇم-
 نىڭ ئايالى بىلەن كەلگەنىكەن، بەك ئۇزۇن ساقلىغاچقا خىزمەتكە
 ئالدىراپ ئۇ ئايال كېتىپ قاپتۇ. شورپا قىلىپ كېلىشكەنىكەن.
 شورپىنىڭ تېۋى چىقىپ قالغاچقا، ئۇنى ئىچمەي گۆشىنى يېدىم،
 يېگەندىمۇ ئىشتىھا بىلەن يېدىم. دىنلار مېنىڭ تاماق يېيىشىمنى
 كۆزىتىپ كۈلۈمسىرەپ ئولتۇردى. بىز تاماقتىن كېيىن ئاۋۋال
 ياتاققا ئولتۇرۇپ، كېيىن بولسا دوختۇرخانىنىڭ قورۇسىنى ئاي-
 لىتىپ يۈرۈپ پاراڭلاشتۇق. سۆزىمىز يېڭى كىتابلار ۋە ئەدەب-
 يات مەسىلىلىرى ئۈستىدە بولدى. دىنلارنىڭ ئۆزىنى بەك كەم-
 تەر تۇتۇشقا ئۇرۇندىغانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى. ياكى مېنى ياز-
 غۇچى دەپ تەپتارتىپ شۇنداق قىلامدىكىن؟ شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭ
 بىلىملىك ۋە تىرىشچان قىز ئىكەنلىكى چىقىپ تۇرىدۇ. ئۆزى
 قايسىبىر گېزىتتە مۇخبىر ئىكەن... شۇنىڭدىن كېيىن پات-
 پات كېلىپ مېنى يوقلاپ تۇرىدىغان بولدى. ئۇ كەلگەن ھامان
 ياتاققا بىر توگىمەس خۇشاللىق، گۈلخانەدەك بىر ئىسسىقلىق
 بىلەن كېلەتتى. ئۇنىڭ سۆزى، خىيالچان كۈلۈمسىرىشى، ئول-
 تۇرۇپ-قوپۇشى، قۇۋناق كۈلكىسى، يەڭگىل تەبەسسۇمى، ئە-

قىل ۋە گۈزەللىك پارلاپ تۇرغان پاكىز چېھرى ئىشقىلىپ ئۇنىڭ مەۋجۇتلۇقى، ئۇنىڭ توغرىسىدىكى خىياللىرىمەن ئۈچۈن دوختۇرنىڭ ئەڭ ئېسىل دورىسىدىنمۇ شىپالىق، ئۈنۈملۈك دورا ئىدى. مەن ئۇنىڭ يولىغا ئىنتىزار، كۈلكىسىگە، سۆزلىرىگە، خىيالچان، مۇڭلۇق يوسۇندا ئۈنچىقماي كۈلۈمسىرەپ ئولتۇرۇشلىرىغا خۇمار ئىدىم. بىر كۈنى ئۇ مەن ياتاقتا يوق چاغدا كېلىپ كىر كىيىملىرىمنى يىغىشتۇرۇپ ئېلىپ كېتىپتۇ. ئەندىسى پاكىز ۋە دەزماللانغان كىيىملىرىمنى كۆتۈرۈپ كەپتۇ. ئۇ قايتىپ كەتكەندىن كېيىملىرىمنى باغرىغا باستىم، بۇرنۇمغا يېقىپ پۇراپ كەتتىم. كىيىملىرىمدىن ئۇنىڭ ھىدىنى ئىزدىگىم كەلگەنىدى. ئىككى ئاي بولدى دېگەندە ياتاقتىن چىقتىم، شۇڭغىچە دىلنار ھەر كۈنى دېگۈدەك يوقلاپ تۇردى. ياتاقتىن چىققان كۈنى ئىككىمىز بىللە بىزنىڭ ئۆيگە كەتتۇق. دىلنارنىڭ ئۆيۈمگە تۇنجى قېتىم كېلىشى ئىدى. ئۇ ئۆيگە كىرىپلا پەلتۇسنى سېلىپ تاشلاپ ئۆيلەرنى تازىلاشقا كىرىشتى. بىردەمنىڭ ئىچىدە ئۆينى يالغاندەك پارقىرىتىۋەتتى. قاراقسىز قېلىپ قۇرۇپ قالاي دېگەن گۈللىرىمگە سۇ قويۇپ ھەر بىر تال ياپرىقىنى دېگۈدەك يۇيۇپ چىقتى. نىمجان گۈللەرگە بىردىنلا جان كىرىپ ھىلىپىرلەپ كېتىشتى. دىلنارنىڭ تىنىقى، دىلنارنىڭ گۈزەللىكى، دىلنارنىڭ خوشخۇي كۈلكىسى-ئىشچان، يېقىملىق، پاكىز ۋە گۈزەل بىر قىزنىڭ ھىممىتى مېنىڭ بۇ تاشلاندىق، نامرات، غەپىرىپ ۋە بىسەرەمجان كۆلبەمگە لىققىدە خۇشاللىق ۋە ئائىلە لەزىزىتىنى بەخش ئەتتى. مەن بۈگۈن، ياق شۇ سائەتتە بىردىنلا قالىتىس بېيىپ، ياشىرىپ، ساغلاملىشىپ، خوشخۇيلىشىپ كەتكەندەك بولدۇم ۋە ئۆيلىنىش، ئىناق-كوڭۇللوك ئائىلىگە ئېرىشىش تەشۋىلىقى مېنى ھەرقانداق چاغدىكىدىن بەتتەررەك ئىزدەپ راپ قىلدى، ئالدىراتتى، تەقەززا قىلدى.

كەچتە ئۇنى ئۆيىگىچە ئۈزىتىپ قويدۇم. ئۇ يولدا كېتىۋې-
تىپ مېنىڭ ئۆزۈمنى قانداق كۈتۈشۈم، نېمىلەرگە دىققەت قىل-
شىم توغرىسىدا ئۈزۈندىن-ئۈزۈن سۆزلىدى. ئۇنىڭ بۇ قەدەر
ئەتراپلىق، چوڭقۇر ۋە چىن كۆڭلىدىن چىقىرىپ قىلىۋاتقان
كۆيۈمچانلىقىدىن يۈرىكىم ئىسسىپ كۆزۈمگە ئىختىيارسىز ياش
كەلدى. لېكىن ئۇنىڭغا چاندۇرمىدىم ۋە شۇ تۈپەيلى ئۆركەشلە-
ۋاتقان ھېسسىياتىمنى كۈچ بىلەن باستىم. چۈنكى ئۇنىڭ ئاشۇ
شېرىن سۇخەنلىكى شۇ تاپتا مېنى ھەر كويغا سېلىشى مۇمكىن
ئىدى. مەن ئاشۇنىڭدەك بىر ئايالغا، ئۇ ئايالنىڭ مېنى ئۆز
باغرىغا ئېلىشىغا مۇشۇ كۈنلەردە، مۇشۇ مىسكىنلىك باسقان
غېرىبلىق سائەتلىرىدە بەك موھتاج ئىدىم. دىلنار راستىنلا مەن
بىلەن توي قىلسا-ھە؟! تۇرۇپلا دوستۇمنىڭ ھېلىقى كۈنى قىل-
غان تېپىشماقتەك سۆزلىرى يادىمغا كەچتى-دە، چىۋىن يەۋالغان-
دەك كۆڭلۈم بىر قىسما بولدى. . . توۋا خۇدايىم، مېنى نېمىلەر
كۈتەركىن؟ خوشلىشىدىغان چاغدا مەن ئۇنىڭدىن: «مەن ئىزدەپ
كېلەمدىم ياكى ئۆزىڭىز بارامسىز؟» دەپ سورىدىم. ئۇ تاتلىققىنە
كۈلكىسى بىلەن ئىچىمنى كۆيدۈرۈپ: «ئۆيىنى كۆرىۋالدىم، ئۇ-
زۇم ئىزدەپ بارمەن» دېدى. مەن قايتىپ كېتىشكە تەمىشلىپ
تۇرۇپراق ئۇشتۇمتۇت: «ئەمدى بارسىڭىز مېنى يالغۇز تاشلىۋې-
تىپ كەتمەيدىغان بولۇپ بېرىڭ» دەپ تاشلىدىم-دە، ئۆزۈمنىڭ
تېخى ھېچنېمىدىن ھېچنېمە يوق قىلىۋاتقان تەلۋىلىكىمدىن خە-
جالەت بولۇپ ئارقامغا ئۆرۈلۈپ كېتىپ قالدىم. دىلنار نېمە
دېيىشىنى بىلمىگەندەك ئاغزىنى ئۆمەللىگىنىچە جايىدا تۇرۇپلا
قالدى. نېرىقى دوقمۇشقا بېرىپ ئارقامغا ئۆرۈلۈپ قارىسام، ئۇ
تۇرغان جايىدا مېنىڭ ئارقامدىن مۇڭلۇنۇپ قاراپ تۇرۇپتۇ.
ئۇ ئادەتتە مەن ئۇچراتقان قىزلارغا زادىلا ئوخشىمايتتى. ئۇ
ئۆزىنىڭ ئاشۇ خۇش پېئىللىقى، خۇش پىچىملىقى، گۈزەللىكى
ۋە قوينىڭ قوزىسىدەك مۇلايىملىقى بىلەن ھەرقانداق كىشىنى

يىغىزنى قاچان ئوينايىمىز؟» دېيىشىپ ئارام بەرمەيتتى. دېمەك، بىزنىڭ يېقىنلىقىمىزنى يوشۇرۇشقا ئامالسىز قالغاندۇق ۋە بۇنى يوشۇرۇشنىمۇ خالىمايتتىم. لېكىن دىلنارنىڭ نېمە دەپ جاۋاب بېرىشىگە تېخىچە بىر نەرسە دېيەلمىگەچكە، ھېلىقىدەك گەپ بولغان ھامان ئۈنچىقارماي كېتىپ قالاتتىم. ئىچىم كەكرى يې-گەندەك ئېچىشاتتى. بۇنداق گەپلەرنى ئاڭلاۋەرگەنسىرى تىت-تىت بولاتتىم. دىلنار نېمىنى ئويلاپ ۋە نېمىنى كۈتۈپ يۈرىدىكەن؟ نېمىلا بولسۇن ئوچۇق سۆزلىشى دېگەن قارازغا كەلدىم. شۇ كۈنلەردە خۇددى خىيالىمنى بىلىپ قالغاندەك دىلنار ئۇشتۇمتۇت كەلمەي قويدى. ئىدارىسىگە تېلېفون بەرسەم: «رۇخسەت سورىدى» دېيىشتى. توپتوغرا ئۆيىگە بېرىشنى بىلەپ كۆردۈم، تىت-تىت بولۇپ ئۆزۈمنىڭ گۆشىنى ئۆزۈم يېگۈدەك بولدۇم.

8-كۈنى دېگەندە دىلنار ئۇشتۇمتۇت پەيدا بولدى. ئۇنىڭ چىرايى بەكمۇ سۇلغۇن كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ھارغىن-لىق ۋە تەگسىز بىر مۇڭ چىقىپ تۇراتتى. ئۇ كېلىپلا ساڧاغا ئۆزىنى تاشلىدى ۋە مېنىڭ ئەھۋالىمنى سورىدى. ئوزايىدىن قارىغاندا ئۇنىڭ ماڭا مۇھىم بىر نەرسىنى دېگۈسى باردەك، لېكىن ئېيتىشقا قىيىنلىقلىق ئاتقانداك كۆرۈنەتتى. مەن بۇ ئىزىراپ-لىقنىڭ تېگىگە ھەرقانچە ئويلاپمۇ يېتەلمىدىم. «ئۆزى بىر نېمە دەر» دەپ ئويلىدىم ۋە ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسە سورىماي ئالدىغا چاي كەلتۈردۈم. ئۇ ئاخىر ئېغىز ئاچتى. . . . دىلنارنىڭ دادىسى دىلنار ناھايىتى كىچىك چاغلاردا بىلا

ئۆلۈپ كەتكەنىكەن. ئۇ بىر تال بالا ئىكەن. ئانىسى كېسەلچانلىق قىمغا قارىماي ئۇنى ئالىي مەكتەپكىچە ئوقۇتۇپتۇ. ئانىسىنىڭ چەت ئەلدە بىر تۇغقان ئاكىسى بولۇپ، ئۇزۇندىن بۇيان خەت-ئالاقە ئۈزۈلۈپ قالغانىكەن. ئۈچ-تۆت يىل ئىلگىرى ئۇياقتىن كەلگەن بىر كىشى بۇلارنى ئىزدەپ تېپىپتۇ ۋە ئانىسىنىڭ ئاكىسىنىڭ سالىمىنى، ئادىرىسىنى يەتكۈزۈپتۇ. شۇنىڭ بىلەن خەت-ئالاقە

قايتىدىن تىكلەنپىتۇ. ئۇ كىشى كېيىنكى كۈنلەردە ئۆزىنىڭ قېرىپ قالغانلىقىنى، بالا چاقىسى يوق ئىكەنلىكىنى، شۇڭا ئۇ ئارنىڭ كېلىپ ئۆزىنى يوقلاپ كېتىشىنى ئۆتۈنۈپ نۇرغۇن خەت يېزىپتۇ. دىلنارنىڭ ئانىسى ئاكىسىنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەر تېپىپ كۆپ بىئارام بولۇپتۇ ۋە ئاكىسىنى يوقلاپ كېلىش قارارىغا كېلىپتۇ. ئۇ چاغدا دىلنار تېخى ئوقۇش پۈتتۈرمىگەنكەن، ئوقۇش تىن ئايرىلىپ قالماسلىق ئۈچۈن بۇ قېتىم دىلنارنىڭ ئانىسى يالغۇز بارىدىغان، ئەگەر ئىمكان بولسا ئاكىسىنى ياندۇرۇپ كېلىدىغان، بولمىسا، ئاكىسىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپ كېلىدىغان، دىلنارنىڭ ئوقۇشى پۈتكەندە دىلنار چىقىپ كېلىدىغان بولۇپتۇ. لېكىن دىلنارنىڭ ئانىسى ئۇ يەرگە بېرىپلا ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قاپتۇ. (پالەچ كېسەل ئىكەن) دىلنارنىڭ ئاكىسى كۆپ داۋالاتقان بولسىمۇ ئۇ ئايالنىڭ كېسىلى ياخشىلانماپتۇ. ئاخىر دىلنارنىڭ كىچىك دادىسى دىلنارنىڭ ئانىسىنى ئۆزى تۇرۇشلۇق دۆلەت تەۋەلىكىگە ئالدۇرۇپتۇ، ئەمدى دىلنارنى چاقىرىپتۇ. دىلنارنىمۇ شۇ دۆلەت تەۋەلىكىگە ئالدۇرۇشنىڭ ھازىرلىقىنى پۈتتۈرۈپ قويۇپتۇ. دىلنارنىڭ ئۆزىچە بولغىنىدا ۋەتەندىن ئايرىلغۇسى يوق ئىكەن، لېكىن ئۇ ئىككى ياشانغان كىشىنى ئۇ يەردە تاشلاپ قويۇشقا تېخى بولمايدىكەن. شۇڭا دىلنار ئاخىرقى ھېسابتا ياۋروپاغا كېتىدىغان بولۇپتۇ. ئۈچ ئاي ئىلگىرى ئاخىرقى رەسمىيەتلەر پۈتكەنكەن. لېكىن دىلنار تارتىشىپ دەررۇ يولغا چىقماپتۇ، چەت ئەلگە چىقماي تۇرۇپ مەسىلىنى بىر تەرەپ قىلىشنىڭ يوللىرى ھەققىدە كۆپ باش قاتۇرۇپتۇ. ھەپتە بۇرۇن كىچىك دادىسىدىن: «دەررۇ يولغا چىق» دەپ تېلېگرامما كەپتۇ. يۇرتىدا دادىسىدىن قالغان جاي-قورۇسى بولۇپ، ئانىسى ئۇ جاي-قورۇنى بىر تەرەپ قىلىۋېتىپ كېلىشنى ئېيتقانكەن، دىلنار يۇرتىغا بېرىپ ئۇ قورۇ-جايىنى ئېلىشىغا سېتىۋېتىپ قايتىپ كەپتۇ. ماڭىدىغان چاغدا بەك ئالدىراش بولغىنى ئۈچۈن خوشلە

شىشقا كېلەلمەپتۇ. ھازىر ھەممە تەييارلىقى پۈتۈپتۇ. دىلنار ئاخىردا: «ئۆزىنىڭ مانا مۇشۇ دىشۋارچىلىق تۈپەيلى مېنىڭ ھېلىقى كۈنى كەچتە قىلغان سۆزۈمگە جاۋاب بېرەلمىگەن. لىكىنى، ئەگەر يۇقىرىقى پېشكەلچىلىكلەر بولمىغان بولسا ئۆزىنىڭمۇ بۇ ئىشقا خۇشاللىق بىلەن رازى بولىدىغانلىقىنى، ئايرىدىلىشىش ئۇنىڭغا تولىمۇ ئېغىر كېلىۋاتقانلىقىنى، مۇبادا مەن خالىسام دەرىۋ كىچىك دادىسىغا خەۋەر قىلىپ رەسمىيەتنى ئىككى كىشىلىك قىلىپ ئۆزگەرتىشكە بولىدىغانلىقىنى، مەن بىلەن تولىمۇ نۇشقان دەسلەپكى چاغلاردا ئۆزىنىڭ مۇشۇ ئۈمىدە بولغانلىقىنى، لېكىن ئۈچ-تۆت ئايلىق ئارىلىشىش جەريانىدا بۇ ئىشتىن ئاستا-ئاستا ئۈمىد ئۆزگەنلىكىنى، چۈنكى مېنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالىمغا قاراپ مېنىڭ چەت ئەلگە چىقىپ كېتىشىنى خالىمايدىغانلىقىمغا كۆزى يەتكەنلىكىنى، ھەمدە مېنىڭ قابىلىيىتىمنى پەقەت ۋەتەندىلا جارى قىلدۇرغىلى بولىدىغانلىقىنى چۈشەنگەنلىكىنى، ئۆزىنىڭ مەنپەئىتىنى دەپ مېنىڭ ئىستىقبالىمنى نابۇت قىلىشىنى، مېنى ۋەتەنگە خىزمەت قىلىش پۇرسىتىدىن مەھرۇم قىلىشىنى خالىمايدىغانلىقىنى، مۇبادا ئۆزۈم بىللە چىقىپ كېتىشىنى خالىسام ئۆزىنىڭمۇ مۇرادىغا يېتىدىغانلىقىنى بىلدۈردى. بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ بېشىمغا توقماق تەگكەندەك ئۇجۇقۇپ كەتتىم. ئەسلىدە دوستۇمنىڭ كۆزدە تۇتقان ئىشى دەل مۇشۇ ئىش ئىكەن. دىلنارنىڭ ئارىلاشقاندىن بېرى ئۆزىنىڭ ئەھۋالى ھەققىدە ئېغىز ئېچىشى تېخى مۇشۇ ئىدى. ئۇ نەچچە ۋاقىتتىن بۇيان پەقەت مېنىڭ ئەھۋالىمنىلا سوراپ ئۆزى ھەققىدىكى گەپلەردىن ئۆزىنى قاچۇرماقتى. ئۇ ھەممىنى ئويلاپ يەتكەن ۋە مېنىڭ كۆڭلۈمنى ئاياپ كەلگەن ئىكەن. دە! بۇ ئايام رەسىمىي پەقەرلەرنىڭ خالىمايدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ بەردەن تەتۈرلىكىگە زارلاپ-بوزلاپ كەتتىم. يۈرىكىم تاشتەك مۇزلاپ ۋۇجۇدۇمغا تىترەك ئولاشتى. ئەس-ھوشۇمنى يوقىتىپ چاچلىرىمنى قاماللىغىنىمچە سارغىيىپ تاتىرىپ ئولتۇردىم.

رۇپ قالدىم. مەن گۇيا تەپەككۈردىن، تىلدىن قالغانىدىم. دەسەز-
گۈرلىرىم ئۆلگەندەك خامۇشلاندىم. مېنىڭ ھالىمغا قارىپ دىلنىڭ
مۇ كۆزىگە ياش ئالدى.

مېنىڭ جىمىكى تاتلىق خىياللىرىم، گۈزەل ئارزۇ-ئارمانلىرىم
بىرەم بەربات بولغانىدى. ئەمدىرەك كۈتۈشكە ئېرىشكەن، ئەمدى-
رەك تەشەنلىقى قېنىۋاتقان گۈللىرىم قايتىدىن سولۇپ خازان
بولۇش ئالدىدا تۇراتتى. بۇ غېرىب ۋە نامرات كۆلبەمگە ئەمدىلىك-
تە يالغۇزلۇق، ھىجرانلىق، يېتىملىك ۋە چاڭ-توزان قايتىدىن
ھۆكۈمران بولاتتى. باھار ئاپتېپى پارلىغان كۆڭۈلخانەمدە ئەمدى
قايتىدىن بوران ھۇۋلايتتى.

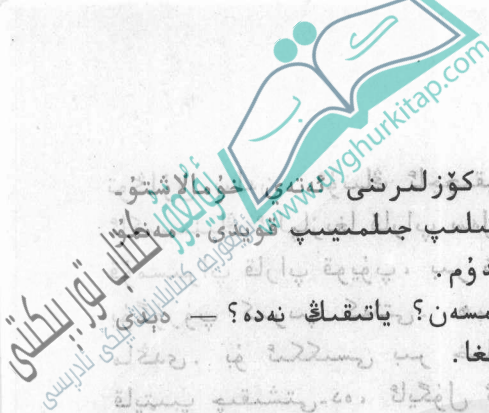
دىلنارنىڭ ئېيتقانلىرى توغرا ئىدى. مەن ۋە تەندىن ئەجدادىم
تۆرىلىپ، ئەجدادىم ئاچقان بۇ قېرى زېمىندىن، ماڭا ئادەملىكىنى
ئاتا قىلغان بۇ ئۇلۇغ تۇپراقتىن ئايرىلسام ئۆلۈپلا قالسەنمىكىن،
دەپ قورقمەن. (بۇنى دىلنار بىلەن يېڭى تونۇشقاندىلا ئۇنىڭغا
ئېيتقانمەن، ئۇ بۇنى چۈشىنىدۇ، شۇ چاغدىلا ئۇ نېمىشقىدۇر
كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ بىر ھازاغچە ئۈنچىقماي ئولتۇرۇپ كەت-
كەندى) ئۇنىڭ ئۈستىگە مېنىڭمۇ بۇ يەردە ياشىنىپ قالغان
ئاتا-ئانام، ئاكا-ئىنى، ئاچا-سىڭىللىرىم، بالام بار ئەمەسمۇ؟ مەن
دىلنارغا ھەسرەت ۋە نادامەت ئىچىدە نۇرسىزلانغان كۆزلىرىمنى
تىكتىم. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىنمۇ تىنىمسىز ياش قۇيۇلاتتى. ئۇنىڭ
ئاشۇ تولۇن ئايدەك تولغان يۈزىدە ياش تامچىلىرى جىمىرلايتتى،
ئۇنىڭ چېھرىدە قىياماسلىق، ھەسرەت، ئازاب، قىيىنلىش ۋە
ئىككىنچىلىك بىر-بىرى بىلەن ئورۇن تالاشماقتا ئىدى. ئىككى-
مىزنىڭ پېشانىمىزنىڭ تەتۈرلىكىدىن، ئۆزىمىزنىڭ ئىنسانىي
ئاجىزلىقىدىن قاڭغىر قاخشاپ، تەقدىرگە يىغلاپ قان يۇتتۇق.
ئاخىر تەقدىرگە تەن بەرمەي ئامال بولمىدى. بىر ھەپتىدىن
كېيىن دىلنارنى ياۋروپاغا ئۇزىتىپ قويدۇق. ئايروپىلان مېنىڭ
زېدە بولغان، شەلۋەرەگەن يۈرىكىمنىڭ يېرىمىنى ئېلىپ كەتتى.

قالغان ۋۇجۇدۇم ھېلىلا ئوت ئېلىپ كېتىدىغاندەك تۇيۇلىدۇ! ئۆزۈم بىلەن ئۆزۈم سۆزلەشپ كېتىمەن، نېمە ۋاقىتتىكى ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن. ئېلىشىپ قالمىمەنكىن دەپ ئۆزۈمگە قورقۇپ قۇپ قالمىمەن. بۇنداق كۈنگە قالغىچە دىنار بىلەن چىقىپ كەتسەممۇ بولغانىكەن، دەپمۇ ئويلاپ قالمىمەن. لېكىن شۇنداق مەن نۇتتا يۈرىكىمنىڭ چوڭقۇرىدىن: «ياق! ئېرىشىدىغىنىڭ بىلەن يوقىتىدىغىنىڭنىڭ ۋەزىنى، قىممىتىنى سېلىشتۇرۇپ باق! ئېرىشىدىغىنىڭنىڭ خۇشاللىقى، كەلگۈسىدىكى يوقاتقىنىڭنىڭ پۇشايمانىغا دال بولالمايدۇ!» دېگەن غايىبانە بىر سادالىقنى ئاڭلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن تەڭلا بايقىدەك ئۆكىنىشىم نەلەرگىدۇر يوقىلىدۇ. يەنە ئۆزۈمگە ھاي بېرىشكە تىرىشىمەن. بىلەن ئاھىيەتلىك دىنار ئادەم دېگەن كۆتۈرۈشلۈك ئىكەن. ئاخىرىمەن: «بۇنداق ياشاۋېرىشكە بولمايدۇ. ئۆزۈمنىڭ ھېسسىياتىغا ئىگە بولۇشۇم، ئۆزۈمنىڭ تەقدىرىنى ئەقىل قولىغا تاپشۇرۇشۇم كېرەك! ھېسسىياتقا قۇل بولۇش ئاجىزلىقنىڭ بەلگىسى، ئاجىز ئادەمنى ھايات قارشى ئالمايدۇ، تۇرمۇش قوينىغا ئالمايدۇ، ئۇنىڭدىن تەقدىرىمۇ بىزار!» دېگەن قاراشقا كەلدىم. دە، ئۆزۈمگە ئۆزۈم تەسەللىي بەردىم. ئەتىنىڭ خۇشاللىقىنى كۆپرەك ئويلىدىم. مېھنەت ۋە ئىجادنىڭ ئىلگىرى ماڭا ئاتا قىلغان ھىممەتلىرىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈردۈم. جەمئىيەتنىڭ ماڭا ئاتا قىلغان ئالقىشلىرى بىلەن كۆڭلۈمنى ئاۋۇندۇردۇم. ئۆزۈمنىڭ قىممىتىنى ماڭا ۋە جەمئىيەتكە تونۇتقان، ھاياتىمنىڭ تۈپلۈك مەنبەسىنىڭ بەلگىسى بولغان غايە ۋە ئىشىمغا يېڭىۋاشتىن ئوتتەك قىزغىنلىق بىلەن كىرىشكە بەل باغلىدىم. ۋە ئۇنىڭ ئارقىسىغا ئالمايدۇ. بۇ ئەل پايىدىسىغا بېغىشلانغان مېھنەت-يالقۇنلۇق ئوچاق. بۇ ئوچاق جىسمىڭنى غاچاۋاتقان، ئەقىل ۋە روھىڭنى چىرىتىۋاتقان، ئىرادەڭنى قاپساپ يەۋاتقان چىرىكىن غەلغەشلىرىنى كۆيدۈرۈپ تاشلاپ، سېنى پاك-پاكىز ۋە تاۋلانغان مەھكەم بىر مەۋجۇتلۇققا

ئايلاندۇرىدۇ. ۋۇجۇدۇڭدىكى شەخسىيەتتىن ئادا-جۇدا بولغان
 كۈن، سېنىڭ تالماس قانات، يۈكسەك نەزەر ۋە قايرىلماس ئىرادە
 ئىگىسى بولۇپ تۇغۇلغان كۈنۈڭدۇر. سەن شۇ كۈندىن ئېتىبارەن
 كۆڭلى-كۆكسى دېڭىز كەبى كەڭ، ھاياتى كۈچى جۇشقۇنلاپ
 تۇرغان ئىجادچان ئىنسانغا ئۆزگىرىسەن. ياشاش خۇشاللىقىنىڭ
 پۈتمەس-تۈگمەس خەزىنىسىنى تېپىۋالسەن! ئىنساننىڭ ئەڭ
 شۇنداق قىلىپ ئىشلىرىغا كىرىشىپ كەتتىم. ئىش بىلەن
 بولۇپ ھەممىنى ئۇنتۇغاندەك بولدۇم. ھېرىپ-چارچىساممۇ كۆڭ-
 لۈم يورۇق، ۋۇجۇدۇم يەڭگىل ئىدى. ھەر بىر پارچە يازمام
 قولىدىن چىققاندا بىر قېتىم خۇشال بولاتتىم. بۇ خۇشاللىق شۇنچە
 ھالال، شۇنچە لەززەتلىك ۋە يۈزى يورۇق خۇشاللىق ئىدى.
 مۇشۇ خۇشاللىقنىڭ ھۇزۇرى بېسىققىچە يەنە بىر پارچە ئەسىرىم
 قولىدىن چىقاتتى، خۇشاللىق ئۈستىگە خۇشاللىق قوناتتى.
 گاھىدا ئۆزۈمنىڭ تۇرمۇشى توغرىسىدا ياش قاتۇرۇپمۇ قالات-
 تىم. لېكىن ئىلگىرىكىدەك ئۈنچە ئۈمىدسىزلىك ۋە تاقەتسىز-
 لىك ئىچىدە ئەمەس، ئەكسىچە «خام خىيالغا بېرىلمەي لايىقىدا
 بىرسى چىقسا ئۆيلىنىۋالاي، لېكىن بۇ قېتىم ئۆزۈمنى ھېسسىدە
 ياتقا ئالدۇرۇۋەتمەي، بۇنىڭمۇ بىرەر ۋاقتى-سائىتى كېلەر.»
 دېگەنلەرنى كۆپرەك ئويلايدىغان بولدۇم. «خۇدا ئېيتقان بىرسى
 باردۇر، پۈككىدە ئۆزى ئىزدەپ كېلىپ قالامدۇ-تېخى!» دەيتتىم
 ئۆز-ئۆزۈمگە گاھىدا. ۋۇجۇدۇڭدىكى شەخسىيەتتىن ئادا-جۇدا بولغان
 ئاشۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە يۇرتتىن بىر دوستۇم كېلىپ قال-
 دى. ئۇنىڭ بىلەن كىچىكىمىزدىن بۇردا ناننى تەڭ تالىشىپ يەپ
 بىللە چوڭ بولغاندۇق، باشلانغۇچ ۋە ئوتتۇرا مەكتەپلەردىمۇ
 ئايرىلماي بىر پارتىدا ئولتۇرغانمىز. ھەر يىلى يۇرتقا بارسام
 «ۋاي...» دەپ ھالى قالمايتتى. ھەر بىر پارچە يازمامنى قال-
 دۇرماي ئوقۇيتتى. قىزغىن خەتلەر يازاتتى. «سېنىڭ بىلەن
 پەخىرلىنىمىز!» دەپ كۆڭلۈمنى خۇش قىلاتتى. ئۇنىڭ ئۈرۈم-

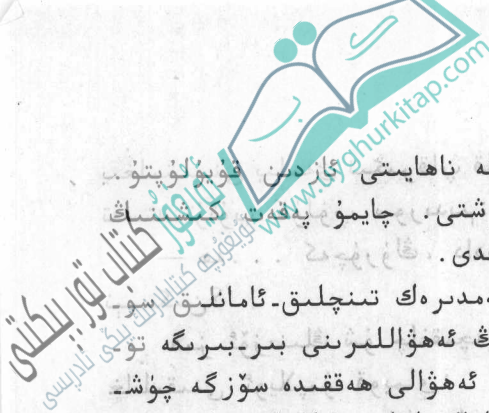
چىگە تۇنجى كېلىشى ئىدى، ئىچكىرىگە مېڭىپتىن، ئۆزۈمدە تۇرۇپ غۇزۇۋالدىم. دېيىشىمگەن گېپىمىز قالمدى. گويى سەيىنى ئالما لىق چاغلىرىمىزنى قايتا تېپىۋالغاندەك بولۇشتۇق. ئايالىم بىلەن ئاجرىشىپ كەتكىنىم ئۈچۈن بەك ئېچىندى. «بالاڭنى يېتىم قىلمىساڭ بوپتىكەن، بولغۇلۇق بوپتۇ. ئۆزۈڭنى ئالدۇرۇپ قويما، بېشىڭنى تىك تۇتۇپ ياشا، بولسا دەررۇ ئۆيلىنىۋال، تۇرۇ-مۇشتا خاتىرجەم بولمىساڭ، ئىجادىيىتىڭگە تەسىر يېتىدۇ. بۇ زىياننى تولدۇرۇۋالغىلى بولمايدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ياخشى خوتۇن دېگەن ياشقا ياش ئولاپ، ئۆمۈرگە ئۆمۈر قوشىدۇ» دەپ قايتا-قايتا نەسەت قىلدى. مەنمۇ: «ئۆزۈم شۇنداق ئويلاۋاتىدەكەن، قېنى بىر گەپ بولمامدۇ؟» دېدىم. بىر كۈنى ئۇ تويۇق-سىز: «سەنئەت ئۆمىكى نەدە؟» دەپ سوراپ قالدى. ئويلاپ باقسام ئۆزۈممۇ بىلمەيدىكەنمەن. «بىلمەيدىكەنمەن» دېدىم. «جۈرە، ئىزدەپ تاپىمىز» دېدى. مەنمۇ «ئېمە ئىش؟» دەپ سورىماي ئۇنى باشلاپ ئۆيىدىن چىقتىم. يولدا كېتىۋېتىپ: «ئا-چامنىڭ چوڭ قىزى ئۇزاقى يىلى سەنئەت ئىنىستىتۇتىنى پۈتتۈرۈپ مۇشۇ سەنئەت ئۆمىكىگە تەقسىم قىلىنغانىدى. يوقلاپ قويماي» دېدى. ئۇنىڭ ياقىقىنى سۇرۇشتۇرۇپ يۈرۈپ بىر كۈچىدىن تاپتۇق. سورساق، ئارقا-بىرىنىڭ 3-قەۋىتىدە، دېدى. 2-قەۋەتكە چىقىپ كېتىۋاتساق، قاش-كۆزلىرى تۆكۈلۈپ تۇرغان زىبا بوي-لىق ئىككى قىز پەلەمپەيدىن پاقلىدەك ئويناقتىشىپ چۈشۈپ كېلىشتى. ئۇلار كىمىنىدۇر زاڭلىق قىلىپ ئاۋازنىڭ بارىچە كۈلەتتى. مەن ئۇلارنىڭ سۆزلىرىدىن بىر ئوغۇل بالىنىڭ گېپىنى قىلىۋاتقانلىقىنى بىلدىم. دوستۇم ئۇلارنى كۆرۈپلا جايدا توختاپ قالدى. قىزلار بىزگە قاش-كۆزلىرىنى ئوينىتىپ قاراپ قويۇپ يېنىمىزدىن پىخىلدىشىپ كۈلۈشۈپ ئۆتۈپ كېتىشتى. دوستۇم ئۆستۈمتۈت قىزلارنىڭ ئارقىسىدىن: «ئايگۈل!» دەپ چاقىرىپ قالدى. قىزلار ئورنىدا «چىپىدە» توختاپ ئارقىسىغا چۆچۈپ

قاراشتى. دە، بىزگە سىنچىلاپ سەپسالغاندىن كېيىن يۈزى يۈمۈپ-
 لاق كەلگىنى « ئاكا! » دېگىنىچە يۈگۈرۈپ كەلدى. ئۇنىڭ ئاھا-
 ئىدا ھەيرانلىق ئارىلاش خۇشاللىق تولۇپ تاشقانىدى. ئەكسىچە،
 دوستۇمنىڭ چىرايى تۇتۇلدى. *ئۇنىڭ يېشىلا*
 — ئاكاڭنىمۇ تونۇماس بولۇۋالدىڭمۇ؟ قېنى قانداق قىلىدە-
 كىن، دەپ قاراپ تۇرسام كۆرمەسكە سېلىپ كېتىپ بارىسنا؟
 — دېدى دوستۇم سىڭلىسىنىڭ ئۇن خالىتىغا مەلەپ چىققانداك
 ئۇيا. ئەڭلىك تۆكۈلۈپ تۇرغان يۈزىگە ئۆچلىكى بىلەن تىكىلىپ.
 دېمىسىمۇ بۇ قىزلار ئۆزلىرىنىڭ شۇنچە چىرايلىقلىقى يېتىشمە-
 گەندەك، كۆز-قاپاق، لەۋلىرىنى چاڭچىلىكەشتەك يېتىشىپ، سۆ-
 سۇن، قىزىل، كۆك قىلىپ سىرلىۋالغانىدى. مەن دوستۇمنىڭ
 يېڭىنى ئاستا تارتىپ قويدۇم. قىزلارنى خىجىل بولۇپ قالارمە-
 كىن، دېگەندىم. لېكىن دوستۇمنىڭ سىڭلىسى خىجىل بولۇش
 ئۇياقتا تۇرسۇن ئاغزىنى بىر قىسما قىلىپ كۈلۈپ قاپاقلارنى
 سۈزگىنىچە كېلىپ ئاكىسىغا ئەركىلەپ سۆۋالدى ۋە ئاۋازىنى
 يىغلىغاندەك چىقىرىپ: *ئۇنىڭ يېشىلا*
 — بىز دېگەن ئارتىس، ئاكا، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ دېگەن
 شەھەر، مەدەنىيەتلىك يۈرمىسەك بولامدۇ؟ ئوھۇش ئاكا، كې-
 لەز كەلمەستىنلا ئادەمنى تىللىتىمىغا، — دېدى ۋە پىخىلداپ
 كۈلۈپ ئاكىسىنىڭ قولىدىن تارتتى. چوپچوڭلا بىز قىزنىڭ يات
 بىر ئەركەكنىڭ ئالدىدا تۆت ياشلىق بالىنىڭ قىلىقىنى قىلىپ
 بۇنچە تولغىنىپ ئەركىلەپ كېتىشى غىجىقىمغا تەگدى. لېكىن
 يەنە: « ئارتىس ئەمەسمۇ، ھەر قاچان ئۆزلىرىنى سەھنىدە دەپ
 ھېس قىلسا كېرەك » دەپ ئويلىدىم. بىر چاغدا قارىسام ئايگۈل
 دېگەن قىزنىڭ دوستى، مېنىڭ يان ئىرىپىمە تۇرۇپ خۇددى
 ئېشەك بازىرىدا ئېشەك باھالاۋانقان تەجرىبىلىك بېدىكتەك مېنىڭ
 ياش-ئايىمغا تازا سىنچىلاپ قاراۋېتىپتۇ. ئۇ مېنىڭ ئۆزىگە
 قارىغىنىمنى كۆرۈپ ئوڭايىسىزلىنىشنىڭ ئورنىغا قاپقىنى سۆ-

زۇپ، سۈرمە تارتقان چىرايلىق كۆزلىرىنى ئەتەي خۇمالاشتۇرۇپ، سالام ئورنىدا كۆزۈمگە تىكىلىپ جىلمىيىپ قويدى. مەن زورغا بېشىمنى لىگىشىتىپ قويدۇم. پەقەت پالە ئۈستىدىكى قېنى، يانتىقىغا باشلىماستەن؟ يانتىقىڭ نەدە؟ — دەيدى دوستۇم توڭلۇق بىلەن سىڭلىسىغا. 3-قەۋەتتە، چۇرۇڭلارنىڭ رايونىدا، دەرىخىسى بېسىپ قىزلار بىزنىڭ ئالدىمىزغا چۈشۈپ بىزنى باشلاپ ماڭدى. ئۇلار بىزنىڭ (توغرىراقى مېنىڭ) كۆز ئالدىمدا تال چىنۇقتەك بەللىرىنى تولغاپ، كەندىگە چاپلىشىپ جىمى ئەزاسىنى «مانا مەن» دەپ بۆلەك-بۆلەك كۆرسىتىپ تۇرغان پارقىراق ۋە تار مودا شىم ئىچىدە تەمبۇرنىڭ كاللىسىدەك پوسكىيىپ تۇرغان تولغان ساغرىلىرىنى ئويىنىتىپ ئەتەي قىلىق چىقىرىپ كېتىۋاتتى. مەن ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن قاراۋېرىشكە خىجىل بولۇپ چەتكە قارىۋالدىم. كۆزۈمنىڭ قۇيرىقىدا قارىسام غەزەپ ۋە ئۇياتتىن دوستۇمنىڭ ئۈزۈمىنىڭ پەرزەكلىرى كېرىلىپ كېتىپتۇ. مەن قىزلار بىر ئۆيىنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختاشتى ۋە ئىشىكىنى ئېچىپ بىزنى ئىچكىرىگە تەكلىپ قىلدى. قىزىڭ ئۆيىدە ئۆتۈپ قېنى، مەرھەمەت. — قىزلار قولىمىزنى ئۈستۈل ھەرىكىتىگە كەلتۈرۈشتى. ئۇلار ئۆيىگە كىلىپ كەلگەن بىلەن ئايگۈل بۇ قېتىم ئاكىسىغا ئەمەس، مانغا قاراپ تەكەللۈپ بىلەن كۈلۈمىسىرىدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى ئويىناپ تۇراتتى. ئۇنىڭ كۆزلىرىمۇ دوستىمنىڭ كۆزلىرىدەك شوخ ۋە سىنچى كۆزلەر ئىدى. «كىچىككىنە قىزلار-ھە؟!» دەپ ئويلاپ قالدىم ئۆزۈمدە. چە، مەن دوستۇمنىڭ ئالدىغا ئىتتەردىم. ئەتەي نىسبەتەن مەن قېنى، مەن باشلىغىنا. بىلىمىم ئۆتۈپ كەتتى. دوستۇم سىڭلىسىغا قاراپ: «ئەلەيھۇ ئەلەيھۇم سەلام» دېيىپ قۇيرۇقى يوق تەخەيدەك بولسۇنغىچە كۆڭلەك كىيىپ يۈرسەڭ بولمايدۇ، ماڭە كىرىپ كۆڭلەك كىيىپ چىق، — دەيدى

توغۇلۇق بىلەن. ئۇنىڭ ئاچچىقى تېخى بېسىقمىغانىدى. ئايگۈل
 ئاكىسىنىڭ ئەلپازىغا قاراپ سەل چۆچىدى بولغاي، ئۇنىڭغا قور-
 قۇمسىراپ قاراپ قويۇپ، بىر نەرسە دەپ غۇدۇغشىغىنىچە ياتاققا
 يۈگۈرۈپ كىرىپ كەتتى. ھېلىقى قىزمۇ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن
 ماڭدى. بۇ ئىككىسى بىر خىل كىيىنىۋالغانىدى. ئۇلار تېزلا
 قايتىپ چىقىشتى-دە، ئايگۈل ئاكىسىغا قاراپ بايقىدەك ئەركى-
 لەپ تۇرۇپ: «ئىشلىرىڭىزنى بېشىڭىزغا ئېلىۋالغىنە، ئايگۈل»
 — ئەمدىغۇ بولغاندۇ، ئاكا؟ — دېدى. ئاكىسى ئۈنچىقىمىدى.
 بىز ئىچكىرىگە كىردۇق. كىچىككىنىلا بۆلمە ئىكەن، ئىك-
 كى كارىۋات بىلەن بىر شىرە ئارانلا سىغىپتۇ. ئۆپگە كىرىشىم
 ھامان ئۆينىڭ ئىچىنى بىر ئالغان ئۇپا-ئەڭلىك ۋە ئەتىرنىڭ
 ئۆتكۈر پۇرىقى بۇرنۇمنى قىچىشتۇرۇۋەتتى. مېنىڭ بۇرنۇم غەي-
 رىي پۇراققا ئىنتايىن سەزگۈر ئىدى. ئۆزۈمنى شۇنچە تۇتۇۋې-
 لىشقا تىرىشساممۇ بولمىدى. ئاخىر بۇرنۇم ئۈزۈلگىدەك قىلىپ
 بىرنى چۈشكۈرۈپ تاشلىدىم. شۇ ھامان قىزلار ئاۋازىنى قوڭغۇ-
 راقتەك چىقىرىپ كۈلۈۋېتىشتى. بىز بىر كارىۋاتقا كېلىپ ئول-
 تۇردۇق. قىزلارنىڭ كۈلكىسى توختاشنىڭ ئورنىغا تېخىمۇ ئە-
 دەپ كەتتى. ئۇلارنىڭ كۈلكىسىمۇ سۈنئىي ئىدى. شۇ تاپتا ئۇلار
 ئۆزلىرىنىڭ جاراڭلىق ۋە سۈزۈك ئاۋازى بىلەن ئارتىسلارغا خاس
 خوي-خۇلقىنى بازارغا سېلىۋاتاتتى. مەن خىجالەت بولۇشنىڭ
 ئورنىغا نېمىشقىدۇر خۇشال بولدۇم، ئۆزۈممۇ ئاجايىپ چۈشكۈ-
 رۇش «قابىلىيىتىم» دىن ھۇزۇرلاندىم. دېمىسىمۇ مەن ھېچقا-
 چان بۇنداق سەت ۋە كۈچلۈك چۈشكۈرمىگەندىم. قىزلار بىر
 ھازادىن كېيىن توختاپ، شىرەگە تاتلىق-تۈرۈملەرنى تىزىشقا
 باشلىدى. شىرەدىكى نەرسىلەر مېھماننىڭ يېيىشى ئۈچۈن ئە-
 مەس، ئەكسىچە پەقەت كۆرۈملۈك ئۇچۇنلا قويۇلغاندەك، تەخسى-
 گە شۇنچىلىك ئۈستىلىق بىلەن تىزىلغانىدىكى، كىشىگە گويا
 قول تەگسىلا بۇزۇلۇپ كېتىدىغان نەپىس قەغەز گۈللەرنى ئەسلى-

تەنتى يەنە كېلىپ تەخسىلەرگە ناھايىتى ئازدىن قۇيۇلۇپتۇ.
 چايداندىكى ئىلمان چايدىن قۇيۇشتى. چايمۇ پەقەت ئىشەنچنىڭ
 لېۋى ھۆل بولغۇدەكلا قۇيۇلغانىدى.
 دوستۇم بىلەن سىڭلىسى ئەمدىرەك تىنچلىق-ئامانلىق سۆز-
 راشتى. يۇرتىنىڭ ۋە ئۆزلىرىنىڭ ئەھۋاللىرىنى بىر-بىرىگە تونۇ-
 نۇشتۇرۇپ، ئۇرۇق-تۇغقانلارنىڭ ئەھۋالى ھەققىدە سۆزگە چۈش-
 تى. مەن ئايگۈلنىڭ دوستىنىڭ نازاكتلىك زورلاشلىرىغا بىنائەن
 ئەدەب يۈزىسىدىن پىيالدىكى چاي بىلەن كالىپكۇمنى «ھۆللەپ»
 قويدۇم. ئۇ قىز بىر چاغدا تەكەللۇپ قىلمايلا مېنىڭ قەيەردە
 ئىشلەيدىغانلىقىمنى، ئىسمىمنى سورىدى. مەن خالار-خالماي
 ئېيتىپ بەردىم. ئۇ قىز ھەيران بولۇپ ماڭا باشقىدىن سەپىلىپ
 چىقتى ۋە نازۇك ئالىقلىرىنى ھاياجان بىلەن بىر-بىرىگە سۆز-
 كەپ، «كۆزلىرىنى پىلدىرلىتىپ سۆزلەپ كەتتى» دېمىدى.
 ئەسلىدە سىز ئىكەنسىز-دە؟ «سىزنىڭ ئەسەرلىرىڭىزنى
 ئوتتۇرا مەكتەپتە ئەدەبىيات دەرسلىكىدە ئوقۇغانىدۇق.
 ئوۋا...! ھە... راست، دادامنى تونۇمىسىز؟»
 مەن كۈلۈۋەتتىم:

— بەك جىق دادىلارنى تونۇيمەن. دۇنيادا دادىلار بەك كۆپقۇ؟
 لېكىن سىزنىڭ دادىڭىز كىمكىن؟
 قىز نارازى بولغاندەك قاپقىنى سۆزدى.
 مېنىڭ دادام شائىر. «خىت» دېگەن كىتابنى يازغان.
 — پاه، شۇنداقمۇ؟ مەن شائىر دادىلارنىمۇ جىق تونۇيمەن.
 ئەمما...! «ھە، «خىت» دېگەن كىتابنى يازغان...»
 — مېنىڭ دادامنى ھەممىلا ئادەم بىلىدۇ. سىز ئەجەب بىل-
 مەيدىكەنسىز؟!
 قىز گويلا ئۇنىڭ ئات-جۇنى يوق دادىسىنى تونۇمىغىنىم قال-
 تىس بىر خاتالىقتەك ماڭا ھاڭ-تاڭ بولۇپ دوق قىلدى. مەن
 بۇ قاپقۇش ساھىبجامالنىڭ ھاماقەتلىكىگە يا كۈلۈشۈمنى، يا

يىغلىشىمنى بىلمەي تېخىراقاپ قالدىم. شۇنداق بولسىمۇ ئۆزۈمنى تەستە تۇتۇپ كۈلۈپ سورىدىم: نېمە ئىش بولدى؟

— ھە... كەچۈرۈڭ، دادىڭنىڭ ئىسمى ياكى تەخەللۇسى

نېمىكىن؟

قىز ئۆزىنىڭ شۇ چاغغىچە دادىسىنىڭ ئات-جۇنىنى ئېيتىمەن.

خانلىقىنى ئويلايمۇ قويماي: «ئەللىق قىز» دېگەن ئىش.

— مېنىڭ دادام يىكايە يازمايدۇ، («ئۇنداقتا ئەركايە يازام-دۇ؟» دەپ سورىغىلى تاس قالدىم.) شۇڭا تەخلۇسى يوق.

شېئىر يازىدۇ. رازىق، مۇخابەت شېئىرلىرىنى كۆپ يازىدۇ.

مەن ھەيرانلىق ئىچىدە ئۇنىڭغا كۈلۈمسىرەپ تىكىلدىم ۋە

يەنە نېمىلەرنى دەيدىكىن، دەپ تېخىمۇ قىزىقىپ قالدىم:

— ھە، قاراڭ سىڭلىم، «يىكايە» دېمەيمىز، «ھىكايە»

دەيمىز، «تەخلۇسى» ئەمەس، «تەخەللۇسى» دەيمىز. «مۇخا-

بەت» ئەمەس، «مۇھابەت» مۇ ئەمەس، «مۇھەببەت» دەيمىز.

«تەخەللۇسى» دېگىنىمىز «ئەدەبىي لەقەم» دېگەنلىك بولىدۇ،

ئەدەبىي لەقەمنى ھىكايە يازىدىغانلارمۇ، شېئىر يازىدىغانلارمۇ

قويۇۋېرىدۇ.

قىز مېنىڭ چۈشەندۈرۈشۈمنىڭ بىلىگە تېپىۋەتتى:

— مۇشۇ ئۇرغۇچە گەپنىڭزە پۈتمى تولا، ئىكەن، — ئۇنىڭ

چىرايىدىن بىزارلىق تۇيغۇسى بىلىنىپ تۇراتتى.

مېنىڭ يۈرىكىم «جىخ» قىلدى. شەنمۇ تاقەت قىلالماي

ئۇنىڭ گېپىنىڭ كۆتىگە تېپىۋەتتىم: نېمە ئىش بولدى؟

— ئۇرغۇچە ئەمەس، «ئۇيغۇرچە» دەڭ! — ئاۋازىم قوپال

ۋە تىترەپ چىقتى. قىز ماڭا نارازىلىق بىلەن ئالايدى:

— ھۈشتە، ئاغزى كەلمەيدىكەن ئادەمنىڭ، قايسىسى ئاسان

بولسا شۇنى دېمەمدۇ؟ — دېدى ئۇ تۇمشۇقىنى ئۇچلاپ. ئۇ شۇ

تاپتا باياتىدىن بېرى بازارغا سېلىۋاتقان يالغان نازاكتى بىلەن

مېھمان ئالدىدا بولۇشقا تېگىشلىك ئەڭ ئەقەللىي ئەدەبىيەتچى يادى.

دىن چىقارغاندى، مەن ئۇنىڭغا تەگسىز ئېچىش ئىچىدە ھاڭدا
ۋېقىپ قاراپ قالدىم. قىزچاق مۇھىم بىر ئىشنى يادىغا ئالغاندەك
قوشۇمىسىنى تۇردى ۋە مېنىڭ كەيپىياتىمدا سادىر بولۇۋاتقان
ئۆزگىرىشكە پىسەنتۇ قىلماي جاۋىلداپ كەتتى:

— دادامنىڭمۇ ئەدەبىي تەخلۇسى، ھە، نېمىتا، ھە، توغرا
ئەدەبىي لەقىمى بار، ئۇنتۇپ قاپتىمەن. ئەمدى يادىغا كېچىۋاتىدە.
دۇنيا ۋە ئىدىيە مېنىڭ ئىشلىتىلگەن رەسىملىك نەرسە؟

مەن ئۆزۈمنى بېسىپ زەردە بىلەن سۈرىدىم: . لىسالىنىلا

— تەخەللۇسى نېمە دادىڭىزنىڭ (تەخەللۇسى دېگەن سۆزنى
يەنە بۇزۇپ ئېيتقىنىنى ئۇنىڭغا بىلدۈرۈپ قويۇش ئۈچۈن بۇ
سۆزنى كۈچلۈك ئۇرغۇ بىلەن ئېيتتىم) ؟ يەنى ئەدەبىي لەقىمى؟

— رازىق مەدەھىيە، خەقلەر دادامنى رازىق قەسەدەمۇ دەيدۇ،
— دەدى قىز قانائەت ۋە ئىپتىخارلىق بىلەن: مېنىڭمۇ مەنىمۇ

بۇ قىزنىڭ ئاخىرقى سۆزى بىلەن تەڭ بايقى ئاچچىقىمدا

يېرىلاي دەپ ئولتۇرغان ئادەم ئۆزۈمنى تۇتۇۋالماي قاقلاپ
كۈلۈپ تاشلىدىم. بىزنىڭ سۆھبىتىمىزگە دوستۇمۇ قۇلاق سې-

لىپ ئولتۇرغانىكەن، ئۇمۇ ئۆزىنى كارىۋاتقا تىزىقلىق يوتقان.
ياستۇققا تاشلاپ بار ئاۋازى بىلەن كۈلۈۋەتتى. بىزنىڭ ئۇدۇل-

مىزدا ئولتۇرغان بۇ ئىككى قىز كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ بىزگە
بىردەم قاراپ قالدى-دە، كېيىن ئۇلارمۇ ئىككى تەرەپكە ئىغاڭ-

شىپ كۈلۈپ كېتىشتى. نىغمىشەن ۋە رىستەن مېلىپ كەلگەن

دوستۇم بىلەن ئىككىمىز مەيدىمىز ئاغرىپ، كۆزلىمىزدىن
ياش چىققىچە كۈلۈشتۇق. بىر ھازادىن كېيىن ئۆزلىمىزنى ئاران

ياستۇق، قىزلارمۇ كۈلكىدىن توختىدى. مەن ھېلىقى قىزدىن:
— سىلەر نېمىگە كۈلدۈڭلار؟ — دەپ سورىدىم قىزىقچىلىق

قىلىپ: « ئىككىمىز بىر ۋەتەن بېسىمىز ۋە رى كەلگەن ھىشلا نە

ئەھىش سىلەر نېمىگە كۈلگەن بولساڭلار بىزمۇ شۇنىڭغا كۈل-
دۇق، سىلەر كۈلسەڭلار بىز قاراپ ئولتۇرايلىقمۇ؟ — دەپتى غەم

تارتماي . بۇ گەپ بىلەن تەڭ بىزنى قايتىدىن كۈلكە تۇتتى . دوستۇم بىلەن ئىككىمىز كارىۋاتقا ئۆزىمىزنى تاشلاپ ئېغىناپ باشقىدىن كۈلۈشكە باشلىدۇق . ئەسلىدە بۇ قىزلار بىزنىڭ نېمىگە كۈلگىنىمىزنى تېخىچە چۈشەنمىگەن ۋە ھېچ نەرسىنى چۈشەنمەي تۇرۇپلا بىزگە قاراپ كۈلۈۋەرگەنىكەن . « تاكىسى شوپۇردىنمۇ ساۋاتسىز مۇشۇ قىزلارنى ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى دەيمىز . ھە ؟ ! ئەقەللىسى ئۆز مىللىتىنىڭ نامىنىمۇ توغرا ۋە ئەينى ئاتىيالىمسا . . . ھەقىقىي ماڭقۇرتلار ئىكەنغۇ بۇلار ! دۇنيانىڭ جىمى يېرىنى كېزىپ چىقساڭ مۇشۇنىڭغا ئوخشايدىغان ئەخمەق . لىەردىن يەنە تېپىلارمۇ ؟ بىزنىڭ كېيىنكى ئەۋلادىمىز مانا بۇلار . دەك ئەخمىق ماڭقۇرتلاردىن بولۇپ يېتىشىپ چىقسا ، بىزنىڭ ھالىمىز نېمە بولار ؟ . . . » دەپ ئويلاپ قالدىم قاتتىق كۈلكە ئىچىدە ئۈشتۈمتۈت . شۇ ھامان بىر ئاچچىق ھەسرەت يۈرىكىمنى ئۇرتىۋەتتى . ئاخىرىغا بېرىپ ئۆزۈم كۈلۈۋاتىمەنمۇ ، ياكى يىغلا . ۋاتىمەنمۇ ، كۆزۈمدىن چىقىۋاتقىنى كۈلكىنىڭ يېشىمۇ ياكى يىغىنىڭمۇ ؟ بىلەلمىدىم .

ياتاقتا بىرەر سائەت ئاشۇ تەرىزدە ئولتۇرۇشقاندىن كېيىن قىزلار بىلەن ئەتىسى كۆرۈشىدىغان بولۇپ قايتىپ چىقتۇق . ئۆيگە قايتىپ كېلىۋېتىپ دوستۇم ئۆزىچىلا جىمىپ كەتتى . ئۇ چوڭقۇر خىيالغا پاتقاندى . مەنمۇ ئۇنچىقىمدىم . ئۇ نېمىلەرنى ئويلاۋاتىدىكىن ؟ سىڭلىسىنى ئويلاۋاتامدىكىن ؟ ئۇنىڭغا سىڭلىسى بىلەن ئۇچرىشىش دەۋرۋەقە يامان تەسىر قىلغاندى . دەپمىسىمۇ مەن ئاشۇ قىزلارنى كۆزىتىپ ئولتۇرۇپ كونىلارنىڭ « ئۇچۇشنى بىلىپ ، چۈشۈشنى بىلمەيدىغانلار » دېگەن سۆزىنىڭ دەل مۇشۇند . دىقارغا قارىتىپ ئېيتىلغانلىقىنى ئويلاپ قالدىم .

راست، ئۇلار ئۇچۇۋاتىدۇ، نىشانىسىز، مەقسەتسىز، خايە-
ئېتىقادسىز ھالدا ئۇچۇۋاتىدۇ. ئۇلار پەقەت ئۆزلىرى ئۇچۇۋاتقان
ئاشۇ چەكسىزلىكنى، ئاشۇ پايانىسىز كەڭلىكىنىلا كۆرىدۇ ۋە ئۇنى
چەكسىزلىك ھەم كەڭلىك تامان ئۇچۇشنىلا بىلىدۇ.
لېكىن ھەر بىر مەۋجۇتلۇق ئۆزىنى ياراتقان، ئۆزى يارالغان
بىر ئۆزلۈككە، كونكرېت مەنىدىكى بىر بوشلۇققا تەۋەغۇ؟ ئۆز-
پەقەت ئاشۇ تەۋە، ئاشۇ ئۆزلەكتىلا ئۆزىنىڭ خاسلىقىنى، ئۆز-
نىڭ قىممىتىنى، ئۆزىنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ساقلاپ قالالايدۇغۇ؟
كونىلارنىڭ «تاشمۇ چۈشكەن يېرىدە ئېزىز» دېگەن سۆزىدىكى
ئۇلۇغ پەلسەپە دەل مۇشۇنىڭدغۇ؟ مۇبادا بىر ئادەم ئۆزىنىڭ ئاشۇ
ئۆزلىكىنى، تەۋەلىكىنى يوقاتسا، ئۇ ھالدا بۇ ئادەم توپ ماھىيەت-
تىدىن ئاينىپ، ئۆزگىرىپ كېتىدۇ. ئىنساننىڭ ئۆزىنى يارات-
قان، بېقىپ ئۆستۈرگەن، تەربىيەلەپ قاتارغا قوشقان، ئۇنى
كۈچەيتكەن، تاكامۇللاشتۇرغان ئۆزلىكى باشقا ھەرقانداق مەۋ-
جۇتلۇقنىڭ تەۋەچانلىقىغا سېلىشتۇرغىلى بولماس دەرىجىدە ئېنىق
ۋە روشەنغۇ؟

شۇنداق، ئادەم دېگەن كاككۇك ئەمەس-تە، ئۇدۇل كەلگەن
يەردە دانلاپ، ئۇدۇل كەلگەن يەردە يازلاپ، ئۆز ئەسلىدىن بولمى-
غان ئاللىقانداق جانلىق بىلەن جۈپلىشىپ، ئۇدۇل كەلگەن يەرگە
تۇخۇم چىقىرىپ، ئۇدۇل كەلگەن يەرگە ئۇچۇپ ياشاۋېرىدىغان!
ھېلىقى قىزلار شۇ تۇرقىدا ئۆزلىرىنىڭ ئۆزلىكىنى تونۇمدۇ،
ئۇنى ئېتىراپ قىلامدۇ؟ ئۇنى سۆيەمدۇ؟ ئۇنىڭغا تەلپۈنەمدۇ؟
ئۆزلۈك ۋە تەۋەچانلىق ئېڭى يوق بۇ پەيلىقۇشلار مۇشۇ ئۇچۇشدا
نەگە بېرىپ چۈشەرسىن؟

ئېغىر خىيال مېنى بارغانسېرى ئەزمەكتە ئىدى. مەن لې-
ۋىمنى چىشلىگىنىمچە خىيال ئىلكىدە، ئۇدۇللىمىزدىكى كۆرۈ-
نۈپ تۇرغان قارلىق ۋە بۈيۈك بۇغدا چوققىسىغا تىكىلىپ مەجھۇل
بىر ھالدا كېتىۋاتاتتىم.

مۇشۇ ھارمىنى ئالامسەن-يە؟ ئۇچۇرغا كەلگەن تىل
 نىڭ دوستۇمنىڭ ئاۋازى مېنى ئېغىر خىيالىدىن ئويغاتتى. مەن
 ئۇنىڭ نېمە دېگەنلىكىنى ئاڭقىرالماي ئۇنىڭغا بۇرۇلۇپ قارىدىم.
 ئۇ مەن تەرەپكە قارىماي دەل باياتىدىن بېرى مەن كۆزۈمنى
 ئۈزۈپ قاراپ كېلىۋاتقان ئۇلۇغ چوققىغا تىكىلگىنىچە كېتىۋاتاتتى.
 ئۇنىڭ كۆزلىرىدە سوغۇق ۋە قەھىرلىك ئۇچقۇنلار ياناتتى.
 چىرايدىكى دىلى قاتتىق ئازار يېگەن ئادەمنىڭ چىرايدىكى ئۈمىد-
 سىزلىك قېتىپ قالغانىدى. ئۇچۇرغا كەلگەن تىل رىئەتسىزلىكىدىن
 نېمە دېدىڭ؟ — دەپ سورىدىم مەن ئۇنىڭدىن ئۇنىڭ ئىشەنچى
 ئۇ ماڭا كەسكىن بۇرۇلۇپ دېدى: ئىشەنچ مەن بىلەن ئۇچۇرغا
 ئايگۈلنى ئالغىنا بولمىسا. ئۇ رىئەتسىزلىكتە رىئەتسىزلىكتە
 مەن قۇلقىمنىڭ تۈۋىدىلا مىللىق ئېتىلغاندەك «دېڭىزدە»
 چۆچۈپ كەتتىم ۋە «ئۇ ئېلىشىپ قالدىمۇ-نېمە؟» دەپ خەۋىسىدە
 رەپ دوستۇمغا ھاڭ-تاڭ بولۇپ تىكىلدىم. ئۇ ماڭا بەرجەس ۋە
 قەتئىي ھالەتتە تىكىلىپ قاراپ تۇراتتى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە چاق-
 چاق قىلغاننىڭ ياكى روھىي ھالەتتىكى باشقىچە غەيرىي ئۆز
 ھالىقىنىڭ ئالامىتى كۆرۈنمەيتتى. مەن ئۇنىڭ چۈس ۋە جىددىي
 ھالىتىدىن ئۇنىڭ چاقچاق قىلمايۋاتقانلىقىغا ئىشەندىم. دە، نېمە
 دەپ جاۋاب بېرىشىمنى بىلەلمەي ئۇنىڭ بىلىكىدىن مەھكەم سىم
 قىلىدىغىنىچە ئۇنى مېڭىشقا ئۈندىدىم. مەن شۇ تاپتا يۈزۈمنىڭ
 نامەلۇم بىر تۇيغۇدىن ئوتتەك كۆيۈۋاتقانلىقىنى سېزىۋاتاتتىم.
 خۇدايا توۋا دېگىنە، ساراڭ بولدىڭمۇ؟ پايىتىم رەھىمەت
 ئۇ مېنىڭ تۇرتۇشۇم بىلەن تۇرغان جايىدىن قوزغىلىپ ماڭا
 چاق ئېغىر بىر «ئۇھ» تارتتى ۋە يەنە ھېلىقى چوققىلارغا تىكىل-
 گىنىچە دېدى: نىڭ قىلىشىڭ رەھىمەت رەھىمەت رەھىمەت
 راست دەيمىنە، ئۇنىڭدىكى ئۆزگىرىشلەرنى كۆرۈپ قورقۇ-
 قۇپ قالدىم. شۇ تاپتا ھەرقانداق يولدىن تايىمىغىدەك، قايتۇرۇپ
 يۇرتقا ئېلىپ كېتىشنىڭ تېخى ئورنى يوق، ئېشىشىز قالدى.

بولمىسا ئانا. ئاتىسىنىڭ ئالدىدا ئانا يولى بىلەن تۇرىپىلىشىشى،
 دوستۇم بىر يېرى ئاغرىغاندەك چىرايىنى پۈرۈشتۈردى.
 ئۇنى شۇ ھالچە قويۇۋېتىشكە قانداق چىدايدۇ كىشى. ئۇ
 دەپ قالدىم، ئۇنىلا شۇنداقمىكىن دېسەم ھېلىقى دوستلەرچۇ
 تېپىشقى. نېمە؟ ئەنئىنىيەت بىلەن بىر ئىشقا ئىشىنىش
 ياق. سېنىڭ سىڭلىڭ ۋە ئۇنىڭ دوستىلا ئەمەس، پۈتۈن
 بىر ئەۋلاد، دېدىمەن پۈتۈمنىڭ ئۇچىغا قاراپ كېتىۋېتىپ
 ھەسرەت بىلەن ئۇلۇغ-كىچىك تىنىپ ئالەمىنىشچە پەقەت
 — شۇنداق، پۈتۈن بىر ئەۋلاد. ئانىسىنىڭ قورسىقىدىن چالا
 چۈشكەن ئەۋلاد، ئوغۇز سۈتىنىڭ ئورنىدا گاز سۈيى ئىچىپ چوڭ
 بولغان ئەۋلاد. ئۇلار شۇڭا ئۆز ئانىسىنى تونۇمايدۇ، — دەپ
 دوستۇم ھەربىر سۆزىنى چىشىنىڭ ئارىسىدىن چىقىرىپ غەزەپ
 بىلەن، — ياق، بۇلارنى بۇنداق قويۇۋېتىشكە بولمايدۇ، ئۇلارغا
 ئەجدادلارنىڭ يولىنى، ئۇلارنىڭ ئەخلاقىنى تونۇتۇش، ئەجداد
 روھى بىلەن ئۇلارنى تەربىيەلەش، ئۇلارنىڭ قاراڭغۇ بوش ۋە
 قۇرۇق قەلب دۇنياسىنى ئانا-بوۋىلىرىمىزنىڭ ھايات چۈشەنچىلىرى
 بىلەن، پىكىر-تەپەككۈرىمىزنىڭ چىرىغى بىلەن يورۇتۇش كېرەك!
 قارا، ئاغىنە، ئايەكنى ئالساڭچۇ؟ ئۇ ئالۋاستىنى سەن ئادەم
 قىلالايسەن. تېگى ياخشى ئۇنىڭ. ئۆزۈڭ بىلىسەن. لېكىن شۇ
 تاپتا ئالۋاستىنىڭ ئۆزى بوپتۇ. قارا، ئاداش، ئۇ ئانا بولىدۇ،
 ھازىر بولمىسا كەلگۈسىدە بەربىر ئانا بولىدۇ. ئانا دېگەن ئەۋلاد
 ياراتقۇچى، ئەسلىنى ساقلاپ قالغۇچى، بىزنى ساقلاپ قالغۇچى،
 دېگەن سۆز. ئويلاپ باق، مانا ئاشۇ ئايەك ۋە ئۇنىڭ دوستىدەك
 «ئانا» لاردىن قانداق ئەۋلاد تۈرلەمەكچى، ئۇلار ئەۋلادقا نېمە
 بېرەلەيدۇ؟ ئۇ چاغدا ئەۋلادىمىز نېمە بولىدۇ؟ ئانىلىرىمىز ئالا-
 ۋاستى بولسا ئۇرۇق-ئەسلىمىز ئەسلىنى بىلىمەيدىغان، ئەسلىنى
 تونۇمايدىغان جىن بىلەن شەيتانغا ئايلىنىپ كەتمەيدۇ؟
 ئۇ ئېغىز پۇشۇلداپ سۆزدىن توختىدى. ئۇنىڭ چېكە تومۇر-

تۇرقىدىن ئاشۇ مۇستەبىت ئاكىسىنىڭ قاتتىق باشقۇرۇشىدىن تېزراق قۇتۇلۇپ ئەر كىنلىككە چىقىش ئىستىكى ئاشكارا بولدى. تۇراتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئاشۇ تاقەتسىزلىكىنى شەيتانلىق بىلەن بالىلارچە شوخلۇق بىلەن يوشۇرۇشقا ئۇرۇناتتى. ئاكىسى سۆزلەپ ۋاتقاندا ئايگۈل ماڭا قاراپ كۈلۈپ شوخلۇق بىلەن كۆزىنى قىسىپ قويدى. سىڭلىسىنىڭ ئوماقلىقى دوستۇمنى باش ئەگدۈردى. نەچچە كۈندىن بۇيان ئۇنىڭ كۈلگىنىنى كۆرمىۋېدىم، ئۇ ئاخىر كۈلدى. لېكىن بەغباش سىڭلىسىنىڭ ئالدىدىكى قۇدرەتلىك ئوب-رازىنى ساقلاپ قالاي دېگەندەك كۈلكىدىن ئۆزىنى دەررۇ توختىتىۋالدى ۋە: «ئىسىمىمىزغا، رەھبەرلىكىمىزگە نىزەت» دېيىپ قالدى.

— نەدىن ئۆگەنگەن بولغىنىنىڭ شۇنچە بېزەڭلىكى... سەن جىنىنى، خەپ توختا. ئەمدى سېنىڭ ئادەم بولمىغىنىڭنى كۆرەي... ئۇنى مەھكەم تۇت جۇمۇ ئاداش... دېدى.

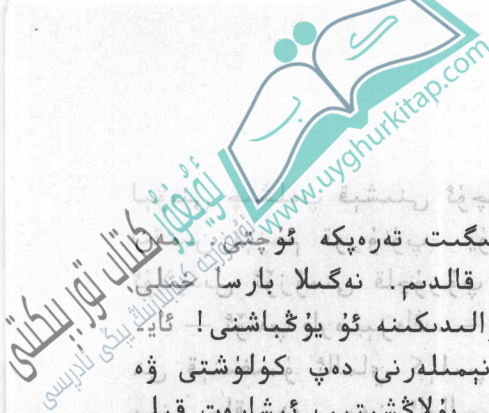
ئايگۈل پىخىلداپ كۈلۈۋەتتى. مەن ئاغزىمغا كەلگەن گەپنى بوغۇزۇمغا يۇتقىنىمچە غىمقىدە بولۇپ تۇرۇپ قالدىم ۋە ئارانلا: — خەير... دېيەلدىم. سېنىڭ رەھبەرلىكىمىزگە نىزەت قىلىش خېتىڭنى كۈتمەن، — دوستۇم قولۇمنى مەھكەم قىسىپ قويدى. «ئىسىمىمىزغا، رەھبەرلىكىمىزگە نىزەت» دېيىپ قالدى.

— خوش، ئاكا، ماڭا ھەر ئايدا پۇل ئەۋەتىشىنى ئۇنتۇپ قالما جۇمۇ! رەھبەرلىكىمىزگە نىزەت قىلىشقا نىزەت قىلىشقا نىزەت؟

ئايگۈل ئاخىرقى مىنۇتتا ئاكىسىغا قاراپ قىيىمغاندەك كۈلدى. نەچچە كۈندىن بۇيان ئايگۈل كۈلۈپلا يۈرگەن بولسىمۇ ئۇنىڭ پەقەت مۇشۇ قېتىمقى كۈلكىسىلا سەمىمىي ۋە چىن كۆڭلىدىن چىققان كۈلكە ئىدى.

ئايرىۋېلاننىڭ قارىسى كۆزدىن يۈتكەندىن كېيىن بىز چوڭ زالدىن قايتىپ چىقىپ ماشىنا توختاش مەيدانىغا كەلدۇق. رادىئودا شەھەرگە قاتنايدىغان نۆۋەتچى ئاپتوبۇسنىڭ ماڭىدىغانلىقىنى ئېلان قىلدى. مەن بېلەت ساتىدىغان تۆشۈكنى ئىزدەپ ماڭدىم.

نەگە بارسىز؟ — ئايگۈل سوراپ قالدى. نەگە؟
 قايتىپ كەتمەمدۇق؟ سېنىڭ ئايگۈلنىڭ پەقەتتە نەگە؟
 يەنە زال تەرەپكە كېتىۋاتسىزغۇ؟ ئايگۈلنىڭ نەگە؟
 — ئاپتوبۇسقا بېلەت ئالاي دەيمىنا؟ بېلەت ئالغۇش مەن كىم؟
 نېمە؟ — ئايگۈل خۇددى ئۆمىرىدە ئاڭلاپ باقمىغان بىر
 گەپنى مېنىڭ ئاغزىمدىن تۇنجى قېتىم ئاڭلاۋاتقاندەك ئەگىم قاشت.
 لىرىنى ئۇچۇرۇپ، ھەيران بولغاندەك توۋلىۋەتتى. مەن ئۇنى
 ھەيزەتتە قالدۇرغۇدەك نېمە دېگەنلىكىمنى چۈشىنەلمەي ئۇنىڭدىن
 بەتتەر ھەيران بولۇپ ئۇنىڭغا قاراپ قالدىم. كەلگەن رەتتە
 — ۋاي-ۋوي ماۋۇ ئاكاشنى، شۇنچە ئېسىل پىكاپلار تىزىلىپ
 تۇرغان يەردە ئاشۇ تۆمۈر ساندۇققا ئەسكى چاپاندەك تىقىلىمىز.
 مۇ؟ — چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ ئاپتوبۇس تەرەپنى ئىما قىلدى.
 — ئەمىسە نېمىدە ئولتۇرىمىز؟ — تىت-تىت بولۇپ سورىدى.
 دېمەن. نەگە؟ نەگە؟ نەگە؟ نەگە؟ نەگە؟ نەگە؟
 — ئاۋۇ پىكاپلاردىچۇ؟ — قاتارلىشىپ تۇرۇپ كەتكەن تاكىسە.
 لار تەرەپنى قولى بىلەن كۆرسەتتى. مەن...
 — ئۇ پىكاپلار كىرا قىلمايدۇ، ھەممىسى باشلىقلارنىڭ ما-
 شىنىسى ئىكەن، قاراڭ «تاكسى» دېگەن خېتىمۇ يوق ئىكەن،
 — دېدىمەن خۇپسەنلىك قىلىپ. مەن ئۇنىڭ رەتتە...
 — نېمە؟ — ئايگۈل مېنى ياراتمىغاندەك كۆزلىرىنى ئاللاڭ-
 بۇلاڭ قىلىپ باش-كۆزۈمگە قاراپ قويدى، — پۇل بەرسە كىرا
 قىلمايدىغان قانداق پىكاپ ئىكەن-ئۇ؟ ئىدارە شوپۇرلىرىمۇ پۇل
 تاپىدۇ. ئۇ ئۇدۇلىمىزدىكى بىر پىكاپنىڭ يېنىدا قىمىرلاپ يۈر-
 گەن بىرسىنى چاقىردى:
 — ھەي دولى... نەگە؟ نەگە؟ نەگە؟ نەگە؟ نەگە؟
 مەن مەنمۇ ئۇ تەرەپكە قارىدىم. ئالا-بۇلىماچ مايدا كىيىۋالغان
 بۇدۇر چاچلىق بىر يىگىت بىر تەرەپكە قارىدى ۋە جاۋابەن توۋلىدى.
 دى: نەگە؟ نەگە؟ نەگە؟ نەگە؟ نەگە؟ نەگە؟

ئايى. مالكا. بۇرۇنقى رىئەتتە
 ئە ئايگۈل مېنى تاشلاپ، ئۇ يىگىت تەرەپكە ئوچتى. مېن
 تۇرغان جايىمدا ھاڭۋېقىپ تۇرۇپ قالدىم. نەگىلا بارسا خېلى
 تەييار ئىكەن-دە. قانداقلارچە تونۇۋالدىكىنە ئۇ يۇڭباشنى! ئاي
 گۈل بىلەن ھېلىقى يىگىت بىر نېمىلەرنى دەپ كۈلۈشتى ۋە
 بىر كەمدە ئايگۈل ماڭا قاراپ قولىنى پۇلاڭشىتىپ ئىشارەت قىل-
 دى.

— بۇياققا كەلمەمسىز؟ مېن بىر قېتىم پىششىقلىنىپ چىققان
 مەن بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ ئۇلارنىڭ يېنىغا كەلدىم.
 ھېلىقى يىگىت ماڭا ياۋايىلارچە نەزەردە «لاپىدە» قاراپ قويۇپ
 ئاغزىدىكى چىشلىۋالغان تاماكنىڭ گاز چاقماقتا ئوت تۇتاشتۇر-
 دى. مەن ئۇنىڭغا رەسمىيەت ئۈچۈن سالام قىلدىم. ئۇ قىزىق
 — ياخشىمۇ سىز. بۇرۇنقى رىئەتتە
 مېنى ئۇ يىگىت مېنى مەنىستىمگەندەك، بېشىنى گىلىدىڭلىتىپ
 قويدى ۋە ئاغزىدىكى ئىسنى ئايگۈلنىڭ يۈزىگە پۇۋلەپ، ئۇنىڭغا
 قاراپ كۆزىنى قىسىپ قويدى. بۇرۇنقى رىئەتتە نىغىزلىماي
 — ئەسلىدە يەتمىش سومغا ئاپىراتتى، تونۇش بولغاچقا ئەل-
 لىك سومغا ئاپىرىپ قويدىغان بولدى. مۇشۇ پىكاپتا كېتەيلى.
 — ياق، ئاتىش سوم بېرىڭلار، بولمىسا. . . — دەپدى ھېلى-
 قى يىگىت شېنىنىڭ كەمىرىگە قولىنى ئۆتكۈزۈۋېلىپ ئالچىلىپ
 تۇرۇپ پىششىقلىنىپ رىئەتتە كەلگەن پىششىقلىنىپ
 ئايگۈل شوپۇر يىگىتنىڭ مۈرىسىگە شاپىلاق بىلەن بىرنى
 قويدى ۋە ئەركىلەپ تۇرۇپ: رىئەتتە بۇرۇنقى رىئەتتە
 — ماڭە تاز، ئەللىك سوم بەرگەنگە خوش بولە، بولمىسا
 ئولتۇرمايمەن بۇ ئەسكى ماشىناڭدا. ئاچاڭنى بىلىسەنغۇ، ساپلا
 «بېنىچى»، «خاڭگەن» لەردا ئولتۇرىدىغىنىمى. نىغىزلىماي
 — ئۆزۈڭ يالغۇز بولساڭغۇ مەنمۇ خەقتەك سەندىن پۇل
 ئالمايتتىم. . . — دەپدى يىگىت ئايگۈلگە قاراپ ھاياسزلىق بىلەن

لېۋنى چىشلەپ قېشىنى ئۇچۇرۇپ. كۆز ئالدىمدىكى ئۇياتسىز-
لىقتىن تېنىم قورۇنۇپ، يۈز-كۆزۈم چىسىرلاپ كەتتى. مەن
ئۇلاردىن ئۆزۈمنى قاچۇرۇپ چەتكە قارىۋالدىم. ئىلىم ئىلىم
— ئۆتەپ بارە بېزەڭ، — ئايگۈل ئۇ يىگىتنىڭ ئۇياتسىزلىقى-
نى قېتىغىمۇ ئالماي كېلىپ ماشىنىنىڭ ئېشىكىنى ئاچتى ۋە
مېنى چاقىردى. مەن ئامالسىزلىقتىن ماشىنىغا چىقتىم. ئۆزى
شوپۇرنىڭ يېنىدا ئولتۇردى.

يولدا كېتىۋېتىپ شوپۇر بىلەن ئايگۈل ئاغزى-ئاغزىغا تەگ-
مەي كالدېرلىشىپ ماڭدى. ئۇلارنىڭ سۆزىنىڭ يېرىمىنى چۈ-
شەنەم، يېرىمىنى زادىلا چۈشەنمىدىم. ئۇلار قانداقتۇر كىنو
چولپانلىرى، چاقماق ئۇسسۇلى، ئىلان ئۇسسۇلى، كىيىم مودە-
ۋازلىقى ۋە ئامېرىكا دوللىرىنىڭ قاراڭغۇ بازاردىكى نەرخى ناۋا-
سى... توغرىسىدا بىر-بىرىگە ئۇچۇر بېرىشتى بولغاي، ئاخىردا
نەلەردىدۇر بىللە ئويناشقان تانسا كېچىلىكى، يېقىندا مەخپىي
كۆرۈشكەن شەھۋانى سىنئالغۇ فىلىملىرىدىكى ئېغىزغا ئالغىلى
بولمايدىغان كۆرۈنۈشلەر توغرىسىدا ئاشكارا ۋە ھەۋەس بىلەن
سۆزلەشتى. يىگىت ئايگۈلنى دەم «ئايى» دېسە، دەم «گۈلى»
دەپ چاقىراتتى. ئايگۈل بولسا ئۇ يىگىتنى دەم «دولى» دېسە
دەم «دولقۇن» دەپ ئاتايتتى. بەزىدە بولسا مېنى ماشىنىغا تاشلاپ
قويۇلغان سەپەر سومكىسى دەپ ئويلاپ قېلىشتىمۇ، بىر-بىرىنى
چىمدىشىپ، ئۆزئارا كۆزلىرىنى قىسىشىپ پىخىلدېشىپ كۈل-
شەتتى. ئۇلارنىڭ قىلىقلىرىدىن يېرىلغۇدەك بولۇپ قۇيقا چېچىم
تىك تۇرۇپ كەتتى. دەررۇ كۆزۈمنى يۇمىۋالدىم. بىر كەمدە
پىكاپ توختىدى. مەن كۆزۈمنى ئاچتىم. قارىسام، شەھەر رايو-
نىغا كەپتۇق. «نەگە بارىمىز؟» دەپ سورىدى ئايگۈل ئارقىسىغا
قاراپ مەندىن. مېنىڭ پىكاپ ئىچىدە ئولتۇرغىنىمنى ئەمدىرەك
ئېسىگە ئالغان ئوخشايدۇ. مەن ئويلىنىپ قالدىم. ئەسلىدە ئاي-
گۈلنى ياتىقىغا ئاپىرىپ قويۇشۇم كېرەك ئىدى. لېكىن شۇ تاپتا

ئۇنىڭ چىرايىغا قاراشقىمۇ رايىم يوق ئىدى. «ئىگە بارسا بارما»
 دۇ؟» دەپ ئويلىدىمەن جۇدۇنۇم تۇتۇپ. سەمە
 — مەن ئۆيگە كېتىمەن، يەنە بىر رەتتە رايىم يوق.
 ئايگۈل كۈلدى: «...»
 — مەن دېگىنىڭىز نېمىسى؟ «بىز» دەڭ (ئۇ بىز دېگەن
 سۆزنى بېرىم غۇلاچ سوزدى. ...) ئاكام نېمە دېگەن؟ ئاكام مېنى
 سىزگە تاپشۇرۇۋەتمىدىمۇ؟ سىز ئىككىسىمۇ رايىم يوق.
 — ھە... راست، ئۇغۇ شۇنداق، مەيلى ئەمەس،
 دېدىمەن دۇدۇقلاپ، ئاندىن شوپۇرغا ئۆيۈمگە بارىدىغان يولنى
 ئېيتىپ بەردىم، بىز قورۇنىڭ ئىچىدە ماشىنىدىن چۈشتۇق.
 ئەللىك سومنى ساناپ بەردىم. ئايگۈل شوپۇر بىلەن بىر ھازاغچە
 كۈلۈشۈپ كالدېرلاشتى. ئاخىر تاقىتىم تاق بولدى.
 قېنى، ماڭمايمىزمۇ؟ — ئايگۈل تەسلىكتە ئايرىلدى. ئۇ
 مەن بىلەن كېتىۋېتىپ ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ «دولى» سى بىلەن
 ئىنگىلىزچە خوشلاشتى ۋە ماڭا سۇۋىشىپ مېڭىپ سورىدى: «
 — ئۆيىڭىز قانچىنچى قەۋەتتە؟ نەچچە ئېغىز، مونچىسى
 بارمۇ؟ بالكونى ئىككىمۇ؟»
 مەن ئۈنچىقىمىدىم. شۇ تاپتا مەن: «مۇشۇ مېڭىشىمىزنى
 قولۇم قوشنىلار كۆرسە نېمىدەپ قالار» دېگەن تەڭلىكتە ئىدىم.
 مەن ئالدىراپ ئىشىكنى ئاچتىم ۋە ئۆزۈم بىر يانغا ئۆتۈپ ئۇنى
 ئۆيگە تەكلىپ قىلدىم. ئايگۈل تەكەللۈپ قىلمايلا ئۆيگە كىردى
 ۋە كارىدوردىن ئۆتۈپ كۆزلىرىنى يۈگۈرتۈپ ئۆيلەرنى كۆزىتىشكە
 باشلىدى. مەن بىر چەتتە قاراپ تۇردۇم. ئىشىكىم ئېنىق
 ئاران ئىككى ئېغىز ئىكەن. ھە؟ تېخى كىچىك ئىككى
 ئېغىز. ئۆيىڭىزدە ھېچنەرسە يوق ئىكەنغۇ؟ ئايالىڭىز ھەممە
 نەرسىنى ئېلىپ كەتتىمۇ؟ ئۇچەب خوتۇنكىنا؟
 نەدىكى بىر شەپشەكنىڭ ئايالىمنى سەتلىگىنىگە چىدىيالىمەن.
 دەم:

— نېمىلەرنى دەۋاتىسىز؟ مېنىڭ ئايالىم ئۇنداق نائىسناپ
 ئايال ئەمەس، ھەممىسىنى ئۆزۈم بەردىم. مېنىڭ بىلەن «؟»
 ئايگۈل ئاغزىنى پۈرۈپ قويدى: مېنىڭ بىلەن دە —
 — ھېلىمۇ ياخشى كۆرىدىكەنسىز-دە، ئەمىسە نېمىشكە قويۇپ
 بەردىڭىز؟ (ئۇ) «ئە»؟ مېنىڭ بىلەن دە —
 — ئايگۈل ماڭا سىڭايان بېقىپ مېنى زاڭلىق قىلغاندەك ھىجاي-
 دى. مەن ئۆزۈمنى تەسلىكتە بېسىپ ئۈنچىقىمدىم. ئۇ خالا
 ئۆينىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ ئۇنىڭغا قارىدى: —
 — رۋاي-ۋوي نېمانچە كىچىك؟ مونچىسى باردەك قىلمايدۇ،
 تاقىتىم ئاخىر، چەككە يەتتى. ئۇنى قوغلاپ چىقىرىشتىن
 ئۆزۈمنى قىيىندا تۇتۇپ تۇراتتىم. پۈتۈن ئەزايمىغا تىترەك ئو-
 لاشقىلى تۇردى. بىر نەرسەنىڭ بىلەن. مېنىڭ بىلەن دە —
 — بانكىدا نەچچە پۈلىڭىز بار؟ بەش-ئالتە تۈمەن چىقامدۇ؟
 — ئۇ ھېچ تەپتارتماي مېنىڭ ئالدىمغا كېلىپ سۈڭىشىپ تۇرۇپ
 سورىدى: — مېنىڭ بىلەن دە؟ مېنىڭ بىلەن دە —
 — بىر تىيىنمۇ پۈلۈم يوق. تۇرغان تۇرقۇم مانا مۇشۇ! —
 دېدىمەن ئۆزۈمنى خورلانغاندەك ھېس قىلىپ تىترەك ئارىلاش
 ئۇنىڭ كۆزىگە قادىلىپ. مېنىڭ بىلەن دە. مېنىڭ بىلەن دە —
 — ئۇ قاپاقلىرىنى سۈزۈپلا بىر قولىنى مۇرىسىگە ئاتقانداك
 سىلكىدى: — ئاغزىمدا نەرسە بارمىدۇ؟ مېنىڭ بىلەن دە —
 — ۋايىيەي، «يازغۇچى» دېسە قانداق بولىدىكىن دەپتىكەن-
 مەن، ھالى تايىنلىق، ئىكەنغۇ؟ مېنىڭ بىلەن دە. مېنىڭ بىلەن دە —
 — مەن بۇ بايقۇشقا ئەمدى نېمىمۇ دېيەلەيمەن؟ مېنىڭ بىلەن دە —
 — شۇنداق، سىڭلىم، يازغۇچى دېگەن مانا مەندەك بىچارە
 بولىدۇ. قېنى ساڭاغا كېلىپ بىرەر پىيالىدىن چاي ئىچەيلى،
 قىز خۇددى مەندىن ئالدىغان ئېلىشىنى ئالالماي باتىنغان-
 دەك بويىنى «شاپتۇل قېقىپ» تۇمشۇقىنى بۇرىدى ۋە سائىتىگە
 قاراپ:

كەن، كىشىلىك تۇرمۇش قارىشى ئۆزگىچە ئىدى. بىر يەردە بولساق گېپىمىز تۈگىمەيدۇ. مەن ئۆزۈمنىڭ بۇنداق بىر قىزغىن پىكىرلىك سۆھبەتداش بىلەن تونۇشۇپ قالغىنىم ئۈچۈن خۇشال بولدۇم. دېمىسىمۇ شۇ كۈنلەردە قىزلارنىڭ ئارىسىدىن بۇنداق بىلىملىك ۋە غايىلىك قىزلارنى ئۇچراتماق قىيىن ئىدى. بۇ قىزغا بارغانسېرى ھۆرمىتىم ئاشتى. بۇ قىزمۇ مېنى بەك چوڭ بىلەتتى. سۆزلىرىمگە ھاياجان بىلەن قۇلاق سالاتتى، ئەتىسى ئۇچراشقىنىمىزدا مېنىڭ قايسىبىر سۆزۈمنىڭ مەنىسىنى كېچىچە ئويلاپ چىققانلىقىنى، قايسىبىر كۆز قارىشىمدىن ئاجايىپ تەسەرات ۋە ئىلھام ئالغانلىقىنى سۆزلەيتتى. ئويلاپ باقسام ئىش يۈزىدە ئۇنى بۇنچىلىك ھاياجانغا سالغان سۆزۈم مېنىڭ مۇنداقلا ئېيتىپ قويغان ھېچ ئەرزىمەسلا بىر جۈملە سۆز ئىكەنلىكى مەلۇم بولاتتى. شۇنداق قىلىپ كۈنلىرىمىز بىر-بىرىمىزسىز ئۆت-مەيدىغان بولدى. ئەر-ئاياللار ئوتتۇرىسىدىكى ھۆرمەت تۇيغۇسى مۇھەببەت تۇغامدۇ ياكى «ھە» دېمەيلا شەكىللىنىپ قالغانمۇ. ھەببەت ئۈندۈرمىسى «ھۆرمەت» لىباسى بىلەن ئۆزىنى يوشۇرامدۇ، ئىشقىلىپ بىزنىڭ ئارىمىزدىكى مۇناسىۋەت بارا-بارا بىر خىل سىرلىق تۈس ئېلىشقا باشلىدى. ئۇ كەلمىسە ئۇنى سېغىناتتىم. كەلسە قىلىشقا سۆز تاپالماي قالاتتىم. ئۇ قىزمۇ بارغانچە ئۆزگىرىپ كەتتى. ئىلگىرىكىدەك سائەتلەپ قۇرۇق گەپ سېتىپ ئولتۇرۇشتىن، ئاستا-ئاستا مېنىڭ تۇرمۇشىمغا غەمخورلۇق قىلىشقا ئۆتتى. گېپى ئازلاپ پۈتۈن ئىش-كۈشلىرىنى قولغا ئالدى. تاماق ئېتەتتى، كىرى-قاتلىرىمنى يۇياتتى، كىيىملىرىمنى دەزمالايتتى. ئۆزى خۇددى دىلناردەكلا پاكىز ۋە ئىشچان ئىدى. مەن تۇرمۇش جەھەتتە خۇددى دىلناردەكلا بىر شەپقەتلىك ھىمايىچىگە ئېرىشتىم. مەن بارا-بارا ئۇنىڭ تەقى-تۇرقى ۋە ئىش-ھەرىكەتلىرىگە ئۆزۈمچە دىلنارنىڭ فوسۇنىنى بېرىپ، ئۇنىڭغا دىلنارغا قارايدىغان كۆزلىرى بىلەن قارايدىغان بولۇپ قالدىم. مەن ئا-

خىرىن ئۇنىڭغا ئۆيلىنىش قارارغا كەلدىم. ھە، خېرىن كۈنى كەچتە ئۇنى ياتىقىغا ئۆزلىتىپ كېتىۋېتىپ: «مەن ئاڭلىغىم: مۇناسىۋەتلىرىڭنىڭ ئۆزىگە بەھرىمەن بولۇشىڭنى ئۆزۈڭگە بەھرىمەن بولۇشىڭغا ئوخشاشتىنلا، مۇناسىۋەتلىرىڭنىڭ دەرىجىسىنى يەنە ئارا چۈشەنگەندەك بولدۇق. مۇناسىۋەتلىرىڭنىڭ دەرىجىسىنى يەنە بىر بالداق يۇقىرى كۆتۈرسەك، مۇبادا ئۆزۈڭغا تولۇق ئىشەنچ ھاسىل قىلالىساق توي قىلساق قانداق؟» دېدىم. ئايدىڭ كېچە ئىدى، ياز ئاخشىمىنىڭ غۇر-غۇر شامىلى چاقماقتەك چېقىنداپ تۇرغان ھېسسىياتىمنىڭ تەپتىدىن قىزىۋاتقان ۋۇجۇدۇمغا راھەت-بەخىش سالقىنلىق بەخش ئېتەتتى. پاكىز ۋە كۆك ئاسماندىكى ئاي بىزگە كۈلۈپ قارايتتى. قىز مەن بىلەن مۇرىدىشىپ كېتىپ باراتتى. ئۇ سۆزۈمنى ئاڭلىغاندىن كېيىن نېمىشقىندۇر جىمىپ كەتتى. ئۇنىڭ تىنىقىنىڭ بارغانسېرى ئىتتىكىلەپ كېتىۋاتقانلىقىنى سەزدىم. تۇرۇپلا ئۆزۈمۈدە كە-دۈككە بولۇشقا باشلىدىم. ئۇنىڭدىكى ھاياجان ماڭمۇ ئۆتۈۋاتامدۇ-نېمە؟

«ئاھ... قەدىرلىكىم! قىزنىڭ بىر خىل غەلىتە ۋە تىترەك ئاھاڭدا قىلغان خىتابىدىن «دېڭىدە» چۆچۈپ كەتتىم. قەدىرلىكىم! راست ئېيتىۋاتامسىز؟ سىزنىڭ، سىزدەك بىر يازغۇچىنىڭ ياخشى كۆرۈشىگە ئائىل بولغىنىم ئۈچۈن مەن ئۆزۈمنى چۆچەكلەردىكى مەلىكىلەردەك بەختلىك ھېس قىلىۋاتىمەن...»

مەن ھەيران بولۇپ ئۇ قىزغا بۇرۇلۇپ قارىدىم. قىزنىڭ كۆزلىرى جامدەك ئېچىلغانىدى! ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن تاراملاپ ياش تۆكۈلۈۋاتاتتى.

— ئاھ، قەدىرلىكىم... سىزنىڭ مۇشۇ شېرىن ۋە يېقىملىق سۆزىڭىزنى ئاڭلاشقا قاچاندىن بۇيان تەشنا ئىكەنلىكىمنى بىلمەيسىز؟ ئاھ، قەدىرلىكىم... چۈشەنسىڭىز ئىدى. ئاخىر ئۆزۈم كۈتكەن بۇ ئاتەش كەبى يالقۇنلۇق، زەھەرم كەبى قىممەتلىك سۆزلەرنى ئاڭلاشقا مۇيەسسەر بولدۇم. «مەن ئاڭلىغىم»

قىزنىڭ ھالىغا قاراپ ھاڭ-تاي بولدۇم. ئۇ يالغاندىن ئەمەس راستىنلا يىغلاۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئىسسىق ياش بىلەن ھۆلەندىگەن لەۋلىرى تىترەيتتى. مەن ئۇنى بۇنچە ھايانغا سالغۇدەك نېمە دېگەنلىكىمنى چۈشىنەلمەي ھاڭۋېقىپ قالدىم. ئۇنىڭ قولىدا مەن... مەن... ئەلۋەتتە خالايمەن قەدىرلىكىم، كېلىڭ، بىز مەھكەم قول تۇتۇشۇپ بەخت بوستانغا پەرۋاز قىلايلى، ئىككىمىز مۇھەببەت ناۋاسىنى ياڭرىتايلى! ئاھ، قەدىرلىكىم... مەن شۇ تاپتا جېنى بار، قېنى بار، تۇرمۇشتا مەن بىلەن بىللە ياشاۋاتقان ھەقىقىي ئادەمنى ئەمەس، ئەكسىچە يامان يېزىلغان بىر ھېكايىدىكى تۇتۇقسىز، يەڭگىلەتكە ۋە بەكلا سۈنئىي يارىتىلغان بىر ناچار پېرسوناژنى كۆرۈۋاتاتتىم. بۇ قىزنىڭ شۇ تاپتىكى چۈشىنىپ بولماس ھايانلىق قىياپىتى مېنى ھەيران قالدۇرسا، ئۇنىڭ ئاغزىدىن خۇددى ئەتەي تىزىۋالغاندەك بىرنىڭ ئارقىسىدىن بىرى تۆكۈلىۋاتقان كىتاب سۆزلىرى قارىغۇلارچە دەرسلىك يادلاپ ئۆگىنىپ قالغان ئوقۇغۇچىنىڭ مۇئەللىم ئالدىدىكى دەرس يادلىشىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ كۆلەمنى قىسىپ تاپتتى. مەن ئۇ قىزنىڭ قىلىقىدىن خىجالەت بولۇپ نېمە دېيىش ۋە نېمە قىلىشىمنى بىلمەي، ئۇنىڭ بۇ كۈلكىلىك قىياپىتىدىن كۆزۈمنى قاچۇرۇپ، نەزەرىمنى ئۇنىڭ بېشىدىن ھالقىتىپ، يول بويىدىكى بىر ئىمارەتنىڭ چىراغ يېنىپ تۇرغان دېرىزىسىگە قارىدى. ئۇ بىلىشقا مەجبۇر بولدۇم. بايا ئوتتەك يېنىپ تۇرغان ۋۇجۇدۇم ئەمدىلىكتە بىر يېقىمسىزلىق ئىچىدە تىكەنلەشمەكتە ئىدى.

13

شۇ كۈندىن ئېتىبارەن ئەزان توۋلاپ قويغان ئېتىمىنىڭ ئورنىغا «قەدىرلىكىم» ئالماشتى ۋە بۇ «قەدىرلىكىم!» دېگەن گۈل

کتاب تون بولگن
بۇ ئىككى نەپەر ئادەمنىڭ
ئارىسىدا

زەل، ئەسەرلىك سادا ئولتۇرسام-قوپسام، قۇتقىنىڭ تۇۋىدە
 ھارماي-تالماي، قەيسەرلەرچە، ئۈزۈلمەي بىر خىلدا ئىگىز ئاۋازدا
 بىدغان بولدى. سىنىقا ئىنتايىن قىزىقتىم. رەتتە، ئەنئەنىۋىي رەتتە،
 «مىكا ئاھە، قەدىرلىكىم، ئۆزىڭنىز يالغۇز ئولتۇرۇپسىز-ئە،
 نېمىلەرنى خىيال قىلىۋاتىسىز؟ سىنى (سىنىڭغا) نېمە تەك پەي
 مىنى- ئاھە، قەدىرلىكىم، سىزنى شۇنداق سېغىنىدىمكى، ئاخشام
 چۈشۈمدە سىزنى چۈشەپتىمەن، سىز چۇ؟ چۈشىڭىزدە... ئاھە،
 جۈرۈڭ قەدىرلىكىم، كىنوغا بارايلى، مېڭىڭىزنى ئارام
 ئالغۇزۇش كېرەك... چىشىڭىزچە نېمەنى ئۆزىڭىزنىڭ نېمە
 قەدىرلىكىم، تانىسىغا بارمايمىزمۇ؟ مەن شۇ ئوزۇق ئېلىپ
 روھىمىزنى ھاۋالاندۇرۇشىمىز كېرەكقۇ؟ نېمە ئىشقا ئېلىپ
 - قەدىرلىكىم، دورىڭىزنى تېخىچە... نېمە ئىشقا ئېلىپ
 قەدىرلىكىم، قىزىق چاي ئىچىڭ، سىزگە ئاتا پەزىلەت
 بىدىم... ئىنتايىن قىزىق نېمە... نېمە ئىشقا ئېلىپ
 قەدىرلىكىم... نېمە ئىشقا ئېلىپ... نېمە ئىشقا ئېلىپ
 ماڭال ئالاھىدە دەرىجىلىك اغەمخورلۇقلار باشلىنىپ كەتتى.
 مېنىڭ سائەت نەچچىدە ئۇخلاشقا ياتقانلىقىم، ئەتىگىنى سائەت
 نەچچىدە ئورنۇمدىن تۇرغانلىقىم، بىر كۈن ئىچىدە نەگە بېرىپ،
 نەدە يۈرگەنلىكىم، قايسى ئاشپۇزۇلدا قانداق تاماق يېگەنلىكىم،
 ئۇ ئاشپۇزۇلنىڭ تازىلىقىنىڭ ياخشى-يامانلىقى، نېمە كىتاب ئوقۇ-
 قۇۋاتقانلىقىم، ھەتتا قانداق چۈش كۆرگەنلىكىم، قانداق خىياللار
 بىلەن بەنت ئىكەنلىكىم... ئۇنىڭ ئىز-دېرەكلەش، نازارەت
 قىلىش ۋە باشقۇرۇش دائىرىسىگە كىردى... نېمە ئىشقا ئېلىپ
 خېلىدىن بېرى كۈتۈشىمىز قالغان تەنھالىق ۋە زىتتىمىز
 تۇرمۇشنىڭ غورىگىلىچىلىكى بىلەن جىسمانىي ۋە روھىي جەھەتتە
 تىن غۇر بەتچىلىك باسقان مەندەك بىر ئادەمگە نىسبەتەن، بۇنداق
 شەخسىيەتسىز ۋە پىداكارلارچە كۆپۈنۈشكە ئېرىشىش ئەلۋەتتە

ھالۋىدەك خۇشياقانتى . كىيىم-كېچىكىم ھەر دائىم پاكىز ۋە دەزماللاقلق ئىدى . ئىسسىق تاماق ۋە رەتلىك ، تازا مۇھىت كۆڭلۈمنى كۆتۈرەتتى . يېزىقچىلىق قىلىۋاتقىنىمدا مېنىڭ ئۇ « ئاھ ، قەدىرلىكىم (مەن ئۇنىڭغا ئىچىمدە « ئاھ ، قەدىرلىكىم » دەپ ئات قويۇۋالغانىدىم) ئىسسىپ كەتتىڭىز » ، دەپ يېنىمدا ئولتۇرۇپ يەلپۈيتتى . ئۇزۇنراق ئولتۇرۇپ كەتسەم ئاستا يېنىمغا كېلىپ غولۇمنى ئۆگىلاپ تۇتۇپ قوياتتى ئادەم دېگەن ئاشۇنداق اغەلتە مەخلۇق ئىكەن . اغەلتىلىك . مىزدىن گاھدا ئۆزىمىزنىمۇ چۈشىنىشكە ئامالسىز قالىدىكەن . مىز . يوق نەرسىگە پۈتۈن ئەس-ھوشىمىز بىلەن تەلپۈنىدىكەن . مىز ، ئۇ نەرسىگە ئېرىشكەندىن كېيىن بولسا ئۇنىڭدىن زېرىكىشكە باشلايدىكەنمىز ئەمەلىيەتتە ، مېنىڭ بۇ « ئاھ ، قەدىرلىكىم » تولىمۇ ياخشى قىز ئىدى . بۇ ۋىجدانەن سۆزۈم . لېكىن مۇشۇ قىزنىڭ مۇشۇ ياخشىلىقى ئاخىرقى ھېسابتا مېنى ساراڭ قىلىۋېتەيلا دەيدى . بۇ قىز تولىمۇ ھېسسىياتچان ، ئاسان ھاياجانلىنىدىغان بىر قىز ئىدى . ئۇ گويلا تۇرمۇش ئىچىدە ياشىماي نەدىكى قۇرۇق خىياللار ئارىسىدا لەيلەپ يۈرەتتى . تۇرمۇشتىكى مەۋجۇت تەرتىپلەر ، ئەتە-راپتىكى جىمى بارلىق ئۇنىڭغا ياقمايتتى ، ئۇنى باشقىدىن ياراتقۇسى ، ئۆزگەرتكۈسى ، ياساپ چىققۇسى كېلەتتى . ئولتۇرسا-قوپسا شارقىراپ ئېقىپ تۇرىدىغان سۈزۈك سۇلار ، ارەڭگارەڭ گۈللەر ئېچىلىپ ، ھەرخىل قوشلار سايراپ تۇرىدىغان بۈككىدە ئورمانلار ، ئىش قىلماي ، ئاش-نان يېمەي ، كىتاب ئوقۇپ ۋە خىيال سۈرۈپلا يۈرىدىغان چىرايلىق ، ئالپىتە ۋە سىنپايە ئادەملەر توغرىدا سىدا سۆزلەيتتى . ئەتراپىدىكى ئادەملەرنى ئۆزىنىڭ ئويلىغىنىدەك ياشاشنى بىلمىگىنى ئۈچۈن ئەيىبلەيتتى . ئۇنىڭغا بۇلۇتلۇق ئاسمان ، ۋاقىتسىز ئەسكەن شامال ، كۈتمىگەندە يېغىپ تاشلىغان يامغۇر ، ئاسماندىكى تېخى تولۇشقا ئۈلگۈرمىگەن « پۇچۇق » ئاي ،

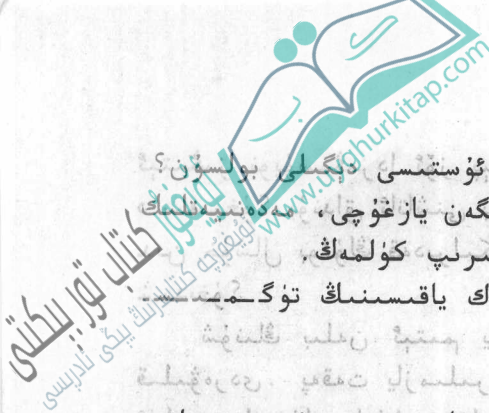

كېلەڭسىز ۋە ئوت چاچىدىغان شەپقەتسىز قۇياش . . . سەت كۆرۈنۈش نەتتى . ئۇلارنىڭ ئۆزى خالىغاندەك بولمىغىنىغا غۇلجىدا ياشىدى . كۈچى يەتسە ئۇلارنىمۇ ئۆزگەرتكۈسى كېلەتتى . ئۆزىنىڭمۇ مو- ھەببەت رومانلىرىدىكى قەھرىمانلارغا غۇخاش ياشغۇسى كېلەتتى . كىيىنىشتە ، يۈرۈش- تۇرۇشتا ۋە گەپ- سۆزدە خەق نېمە دەپ قالار ، دېمەستىن ئاشۇ قەھرىمانلارنى دورايتتى . ئۆزىلا شۇنداق ئويلىسا ۋە شۇنداق ياشىسا مەيلىتىغۇ ، يامان يېرى مەن ئۇنىڭغا تەلەپ قويۇپ ئىككىنچى كۈندىن ئېتىبارەن ئۇ مېنىمۇ ئۆز قاياشى بىلەن ياشاشقا كۆندۈرۈشكە جان- جەھلى بىلەن كىرىشىپ كەتتى :
 ؟ — ئاھ ، قەدىرلىكىم ، چىشىڭىزنى كۈچىلىماڭ ، سىز دېگەن يازغۇچى ، يازغۇچى دېگەن ئۇنداق مەدەنىيەتسىز بولمايدىغان . . . ؟

؟ — ئاھ ، قەدىرلىكىم ، كېكەرگىنىڭىز نېمىسى ؟ بۇ ، تۇرغاندا يېرى ياۋايىلىققۇ ؟ سىز دېگەن يازغۇچى جۇمۇ ؟ . . .
 ؟ — ئاھ ، قەدىرلىكىم ، نېمانچە تېز ماڭسىز ، چاكنى ئادەم- لەردەك ؟ سىز دېگەن يازغۇچى ! يازغۇچى دېگەن ئالدىرىماي ، سالاپەت بىلەن ماڭىدىغان . . .
 ؟ — ئاھ ، قەدىرلىكىم ، كۈچىدا ماڭسىڭىز كۆرگەنلا كىشىگە سالام قىلىپ ، نەدىكى ئادەملەر بىلەن بىر ئاش پىشىم گەپلىشىدە- كەتسىز ! ئۆزىڭىزنىڭ سۈپىتىنى ساقلىشىڭىز لازىم . سىز دېگەن يازغۇچى . . .

؟ — ئاھ ، قەدىرلىكىم ، بۇرۇنقىنى تارتقىنىڭىز نېمىسى ؟ سىز يازغۇچى ، بۇرۇنقى تارتىشقا ئەمەس ، ئەپەس ئېلىشقا ياراتقان- لىقىنى نېمىشقا چۈشەنمەيسىز ؟ . . .
 — ئاھ ، قەدىرلىكىم ، بىر نەرسە يازغاندا قانداق ئولتۇرۇش كېرەكلىكىنى سىزگە ئۆگىتىشىمگەنمۇ ؟ توۋابىدە ؟ يازغۇچىدەك ئولتۇرمامسىز ؟ . . .
 ؟ — ئاھ ، قەدىرلىكىم ، بېشىڭىزنى تاتلىماڭ ، دەپ شۇنچە

ئېيتتىم، يازغۇچىغا خاس قىلىقمۇ بۇ؟ ئەنە... ئەنە قۇلىقىڭىزنى كۈچلەۋاتقانلىقىڭىزنى قاراڭ، ۋاي قانداق قىلاي...
 — ئاھ، قەدىرلىكىم، لەغمەن دېگەننى بىر ئالدىن شوراپ يېمەمدۇ؟ يالماشنى نەدىن ئۆگىنىۋالدىڭىز؟ سىز دېگەن يازغۇچى جۇمۇ؟ مېھماندار چىلىق، ياكى زىياپەتلەردە كىشىلەر سىزنى نېمە دەپ قالىدۇ؟
 — ئاھ، قەدىرلىكىم، چاي دېگەننى شۇنداق نەپىس ئىچكىلى بولىدىغۇ؟ ئاۋاز چىقارماي، سۈمۈرۈپ-سۈمۈرۈپ...
 — ئىملايىڭىز نېمانچە سەت سىزنىڭ؟ ئىلگىرى ئۇنداق ئە- مەستىغۇ؟ سىزنى بىرسى قوغلىمىغاندۇ؟ ئاستاراق يازمامسىز؟ ئىملا دېگەن بىر سەنئەتقۇ؟ سەنئەتنى ئاشۇنداق خارلىسىڭىز قانداق بولىدۇ؟
 — سول تەرىپىڭىزنى بېسىپ ياتماڭ قەدىرلىكىم، سول تە- رەپتە نېمە بار. بىلەمسىز؟ يۈرەك بار، يۈرەك! يۈرەك دەپ بېقىڭ، ۋىجدان بىلەن ئىككىمىزنىڭ مۇھەببىتى ساقلىنىدىغان خەزىنە، باتۇرلۇق ۋە پەزىلەتنى ئىشلەپچىقىرىدىغان زاۋۇت، بە- دەننىڭ، ياق، ھاياتنىڭ ماتورى، ياشاشنىڭ كاپالىتى... سىز يازغۇچى تۇرۇپ بۇلارنى بىلمەمسىز؟ يۈرەكنى بېسىپ يانتى دە- گەن قانداق گەپ-بۇ؟!
 — ئاھ، قەدىرلىكىم، يازغۇچىغا خاس سۆزلەپ باقسىڭىز بولمامدۇ؟ مەسىلەن، «ئاھ، قەدىرلىكىم، سۆيۈملۈكۈم، جې- ئىم، ئومىقىم، مەرھەمەت، مەرھابا، خۇشۇق بولۇڭ» دېگەن- دەك. قاچانمۇ مېنى ئاشۇنداق سۆزلەر بىلەن خۇشال قىلارسىز- ھە؟ يازغۇچى دېگەن خەقلەر ئەقلىيە سۆز قىلىپ كۆچۈرۈۋالغۇ- دەك سۆزلەيدىغان!
 — ئاھ، قەدىرلىكىم، گاچىنى ئىت قوغلىغاندەك سۆزلەيدى- كەنسىز، سۆزلەرنى تاللاپ، ئالدىرماي، ئۇرغۇ-ئىنتۇنات- سىيسىنى چىقىرىپ، دانە-دانە ۋە تەسىرچان سۆزلەشنى نېمىشقا

بىلمەيسىز؟ سىزنى قانداقمۇ تىل ئۈستىسى دېگىلى بولسۇن؟
 ئاھ، قەدىرلىكىم، سىز دېگەن يازغۇچى، مەدەنىيەتنىڭ
 بولۇڭ، ئۇنداق، ئاۋازىڭىزنى چىقىرىپ كۆلمەڭ،
 — ئاھ، قەدىرلىكىم، كۆڭلەك ياقىسىنىڭ تۈگمەسلىكى

ئىكەنلىكى، «ئەلە» كىتابىمىزنى ئېلىپ ئالغىنىڭىز
 ئىشلىم، ئاھ، قەدىرلىكىم، كىتابىمىزنى تەتقىق قىلىپ
 ئۇنىڭ تەلىپىچە بولغاندا ئۇ موماي، مەن نەۋرىسى، ياق،
 مەن تۇرمۇش قوينىدا ياشاۋاتقان، مۇستەقىل تۇرمۇش ئادىتى،
 مۇستەقىل تۇرمۇش قارىشى، ئۆزىگە خاس ئىنسانىي ئارزۇ-ئىستى
 تىكى يازغۇچى ۋە تىرىك ئادەم ئەمەس، ئەكسىچە، ھاياتتىن
 نەچچە مىڭ گەزە يۇقىرى تۇرىدىغان كىتاب پەرىشتە، نۇقسانسىز
 مالاكىگە، ياكى بولمىسا ھېچ خاتاسىز ئىشلەيدىغان ماشىنا ئادەم،
 خالىغانچە ياساپ-تۈزەپ بېزەك ئۈچۈن تىزىپ قويلىدىغان لاتا قوندا
 چاق بولسام بولغىدەك بۇنىڭ ھەممىسى يازغۇچى بولغان «گۇنا-
 ھىم» ئۈچۈن ئىكەن، بولمىسا ئۇ مۇشۇ مۇشۇ ئىشلىرىمىز
 بېرىپ-بېرىپ «ئاھ، قەدىرلىكىم، سىز دېگەن يازغۇچى»
 دېگەن سۆزلەردىن شۇنچىلىك بىزار بولدۇمكى، بۇ خىتابنى ئاڭلا
 پساملا «ھۇ» بولغۇدەك دەرتىگە ياردەم بېرىشكە «ئاھ،
 قەدىرلىكىم» ئىشىكتىن كىرىپ كېلىشى ھامان: «پەرۋەردىگار،
 ئاھ، قەدىرلىكىم، دېمىشىڭىزنى، ئېتىمىنى ئاتا چاقىرسىدى»
 دېگەننى ئويلايتتىم. رەببىمىز ئىشلىرىمىزنى، كىتابىمىزنى
 شۇنداق، مېنىڭمۇ دادام ئەزان قىچقارتىپ قويغان ئېتىم
 بارغۇ، مەن نېمىشقا مۇشۇ ئاتاقتا چاقىرىلىش ھوقۇقىمدىن ئايرىد
 ئېلىپ قالدىم. ئاتا ئىشلىرىمىزنى ئېلىپ رەببىمىز «مىمە
 قىلىپ بىر كۈنى ئۇنىڭغا جىددىي قىلىپ بۇ پىكىرىمنى ئېيتتىم.
 لېكىن ئۇ ئاغزىنى ئۇچلاپ چۈلدۈرلەپ كەتتى. رەببىمىز ئىشلىرىمىز
 ئاھ، قەدىرلىكىم، نېمىلەرنى دەيدىغانسىز؟ يازغۇچى تۇ-
 رۇپ مۇشۇلارنى دېسىڭىز «سىزگە يارشامدۇ، دادىڭىز قوبىغان

ئېتىڭىز، نوپۇسىڭىزدا ئۆز پېتى يېزىقلىققۇ؟ ئۇنى ئۆز گەرتە يلى دەيدىمغۇ؟ بۇنداق ئاتاشنى بىلىش بىر مەدەنىيەت، سىز بۇنىڭدىن خۇشال بولۇڭ قەدىرلىكىم، كىتابلاردىمۇ شۇنداق چاقىرىدۇ شىدىمغۇ؟

شۇنىڭ بىلەن ئېتىم يەنىلا «ئاھ، قەدىرلىكىم» بويىچە قىلىۋەردى. پەقەت يازمىلىرىم ئېلان قىلىنغاندا ياكى بولمىسا ئىلىق توك پۇلى تاپشۇرىدىغان چاغدىلا ئۆزۈمنىڭ ئېتىمى ئاڭلاش ياكى يېزىش پۇرسىتىگە ئىگە بولىمەن. دادام قويغان ئېتىمنىڭ «ئاھ، قەدىرلىكىم» گە ئۆزگىرىپ كېتىشى بىر نۆرى، ئەڭ يامىنى ئۇنىڭغا ئۇلىشىپلا كېلىدىغان تۈگمەس چەكلەش، تەن-سەھ، جىملەش ۋە نەسىھەتلەر مېنى تىن ئالغۇسىز قىلىۋەتتى. مەن ئەمدى ئەركىنرەك چامداپ ماڭالمايدىغان، خالىغانچە ئولتۇر-رالمايدىغان، خالىغانچە ياتالمايدىغان، خالىغانچە ئىچەلمەيدىغان، خالىغانچە يېيەلمەيدىغان، خالىغانچە كۈلەلمەيدىغان، خالىغانچە ئوينىيالمايدىغان، خالىغانچە ئۇخلىيالمايدىغان، قىسقىسى خالىغانچە ياشىيالمايدىغان ھالغا كەلدىم. مېنىڭ خالىغانچە دېگىنىم ئەمەلىيەتتە، ئەدەب، ئەخلاق، قانۇن، ئىنتىزام، ئىجتىمائىي مەسئۇلىيەت قاتارلىق مەۋجۇت قىممەت قارىشىمغا قىلچە زىت كەلمەيدىغان ئەڭ ئادەتتىكى خاھىش، ھەم شەخسىيەتكە تەۋە ئەڭ ئەقەللىي تامامەن يوللۇق ئەركىنلىك ئىدى. تۈرمىدىكى مەھبۇسلار، ساراڭلار دوختۇرخانىسىغا مەجبۇرىي قامالغان ساراڭلار، بالىلار يەسىلىسىدىكى بالىلارمۇ بەھرىمەن بولالايدىغان ئىنسانىي ھوقۇق ئىدى. مېنىڭ ئۇ چىرايلىق ۋە قىزغىن «ئاھ، قەدىرلىكىم» ئاخىرقى ھېسابتا مېنىڭ ئەنە شۇ ئەڭ ئەقەللىي، ئەڭ زۆرۈر ۋە ئەڭ قىممەتلىك ئىنسانىي ھوقۇقىمغا چاڭ سېلىشقا باشلىغانىدى. بۇنىڭغا نېمە دەي ئەمدى؟ ئۇنى ۋاز كەچتۈرەي، رېئاللىققا لايىقلاشتۇراي دېسەم، ئۇنىمۇ، ئۆزۈمنىمۇ رەنجىتىۋال-غۇدە كەمەن. چۈنكى ئۇ «مەدەنىيەت» تىن «ياۋايىلىق» قا چېكىدۇ.

نىشنى ئەلۋەتتە خالىمايدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەنئىنى باشقۇرۇش بەزى ئاياللارغا تۇغما خۇمار، يول قويماساڭ ئۆزىنىڭ ئىزىنى يەرگە ئۇرۇلغاندەك ھېس قىلىدۇ. مېنىڭ بۇ «ئاھ» قەدىرلىك كىم» مۇشۇلارنىڭ خىلىدىكى قىز ئىدى. ئۇنىڭ بۇ چەكسىز تۇە مول مەزمۇنلۇق باشقۇرۇشنى بولسا كۆزۈم ئوچۇق ھالەتتە قوبۇل قىلالمايتتىم. قانداق قىلىش كېرەك؟ ئاخىر ئۇنىڭغا ئويلىنىش خىيالىمدىن ۋاز كەچتىم. لېكىن ئۇنىڭغا نېمە دەپ چۈشەندۈرەي. «ئاھ، قەدىرلىكىم» بىز مۇشۇ يەردە توختاپ قالايلى، دەي دېسەم ئۇنىڭ ماڭا بولغان قىزغىنلىقى مۇشۇ كۈنلەردە كۈنسېرى ئەمەس، سائەتسېرى ئېشىپ باراتتى. شۇنچە غەمخورلۇقنى بىر تۇغقان قېرىندىشىمۇ قىلالماس ئىدى. مېنىڭ ئۇنىڭدىن بىزار بولۇشقا باشلىغانلىقىم ئۇخلاپ چۈشىگىمۇ كىرمەيتتى. مۇشۇنداق ئەھۋالدا يۈزمۇيۈز تۇرۇپ ئۇنىڭغا ھېلىقىدەك دېيىش بەك يۈزسىزلىك ۋە رەھىمسىزلىك بولاتتى. «ئىشەنچىڭنى بىردىنبىر يول — ئۇنىڭدىن ئاستا-ئاستا يىراقلىشىش، ئۆزىگە مېنىڭ ئۇنىڭدىن يىراقلىشىۋاتقانلىقىمنى سەزدۈرۈش، شۇ چاغدىلا ئۇ قىز ھەممە نەرسىنى چۈشىنىدۇ-دە، غۇرۇرى ئىزا يەپ ئۆزىنىڭ يولىنى تېپىۋالىدۇ» دېگەن ئويغا كەلدىم. «ئىشەنچىڭنى بىردىنبىر يول بىلەن مېنىڭ غۇربەت كۈنلىرىم يەنە باشلاندى، ئىلگىرىكى تۇرمۇشىمنىڭ رېتىمىنىڭكىگە يەنە بىر يۈك «قېچىش» سەۋداسى كېلىپ قوشۇلدى. ئۆز ئۆيۈمدە خاتىرجەم ئولتۇرالمىدىغان بولدۇم. ئەتىگەندە ئورنۇمدىن تۇرۇپ چۈشكىچە يېزىقچىلىق ئۈستىلىمنىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇمەن، كىشىلەر ئىشتىن چۈشۈشكە باشلىغاندا ئىشىكنى «گۈپپىدە» تاقاي مەن-دە، تىكىۋېتىمەن. ئۆيۈمدىن يىراق كوچىلاردا ئايلىنىپ يۈرۈپ، كىشىلەر

ئىشقا ماڭغاندا ئاندىن ئۆيۈمگە قايتىپ كېلىمەن، قۇلىقىم ئىدى-
شېكتە، ئۆزۈم دەككە-دۈككە ئىچىدە. كەچتە باشقىلار ئىشتىن
چۈشەرگە يېقىن يەنە تالاغا جۈنەيمەن. يەكشەنبە كۈنلىرى ئۆيۈدىن
ئەتىگەندىلا چىقىۋالىمەن-دە، كەچكىچە ئۆيگە قايتمايمەن. «مەن»
ئۆزۈم سەرسامەن، لېكىن كۆڭلۈم نېمىگىدۇر خۇشال.
ئويلاپ باقسام، ئۆز ئېتىم ۋە ئۆز ئەر كىمىنى تېپىۋالغانلىقىمنىڭ
خۇشاللىقى ئىكەن، كۆڭۈل ئازادلىكى ۋە ئۆز ئەر كى بويىچە
ياشايدىغان شادلىقى ۋە قىممىتىنى «پەقەت شۇ كۈنلەردىلا تولۇق
چۈشەنگەندەك بولدۇم. قىلىنىپتەن ئاغاپ ئالە قىلىپتەن قەيسە، دە»
مانا شۇ سەرسام كۈنلىرىمنىڭ بىرىدە كىمدۇر بىرى ئۆيۈم-
نىڭ ئىشىكىنى تۇيۇقسىز چېكىپ قالدى. قەغەز دۆۋىسى ئىچىگە
چۆكۈپ كەتكەنىكەنمەن، چۆچۈپ كەتتىم. سائەتكە قارىسام تېخى
چۈش بولماپتۇ. مېنىڭ ئۇ «ئاھ، قەدىرلىكىم» ئادەتتە بۇنداق
چاغلاردا ئىشتا بولاتتى. لېكىن ھېچنېمە دەپ بولمايدۇ، دوختۇر
خەق دېگەننىڭ ئىش ۋاقتى بىلەن دەم ئېلىش ۋاقتىنى ئايرىپ
بولمايدۇ، ئۆزۈم دەككە-دۈككە قالدىم. لېكىن يەنە: «خېلى
ۋاقتىمۇ ئۆتتى، ئەمدى بىرەر نەرسىنى سېزىمۇ بولغاندۇ، مۇبادا
راستلا شۇ كەلگەن بولسا گەپنىڭ ئوچۇقىنى قىلىپ يولغا سې-
لىپ قويماي» دېگەن ئوي بىلەن بېرىپ ئىشىكىنى ئاچتىم-دە ھەي-
ران قالدىم. قارىسام، رايونلۇق نىكاھ ئىشلىرى بۆلۈمىدىكى
ھىلىقى ئاچچىقى يامان ئايال ئىشىك ئالدىدا تۇرۇپتۇ. مەن ئۇ
ئايالغا سالام بېرىپ دەررۇ ئۆيگە باشلىدىم. ئۇ ئۆيگە كىردى ۋە
ئۆيلەرگە تازا بىر سەپىلەۋەتكەندىن كېيىن دىۋانغا كېلىپ چاي-
لاشتى، چاي دەملىدىم. پارڭنى ئۆزى باشلىدى. بۇ ئايال بۈگۈن
نېمىشقىدۇر خۇشال كۆرۈندى. تاغدىن-باغدىن سۆزلەشتۈق. مې-
نىڭ ئايالىمدىن ئاجراشقاندىن كېيىنكى ئەھۋالىمغا ئالاھىدە قى-
زىقتى، ھەممىنى ئەينى بىلەن سۆزلەپ بەردىم، لېكىن «ئاھ،
قەدىرلىكىم» نى ئۇنداق ئاتىماي بىرقىز دەپلا تونۇشتۇردۇم.

كۆڭلى شۇنچە ياخشى بىراق قىزنى باشقىلارنىڭ ئالدىدا راڭلىق قىلغۇم كەلمىدى. ئايال گەپلىرىمنى پۈتۈن دىققىتى بىلەن ئاڭلىدى. ئارىلاپ-ئارىلاپ سوئال سوراپ قوياتتى. دەسلىپتە ئۆز ۋاقتىدا ئۇنىڭ گەپىنى ئاڭلىمىغىنىم ئۈچۈن ماڭا ھەدىلەرچە كاپىدى، مۇشۇنداق سەرسانلىقنى تىلەپ تاپقىنىم ئۈچۈن كۈلدى، ئاخىردا، بۇنداق ئۆتۈۋېرىشكە بولمايدىغانلىقىنى، ئۆزۈمنىڭ سۈپىتىگە ياراشمايدىغانلىقىنى، سالامەتلىك ۋە ئىجادىيىتىمگە تەسىر يېتىدىغانلىقىنى، بولۇپمۇ جەمئىيەتتە تەسىرى ياخشى بولمايدىغانلىقىمنى كۆيۈپ-پىشىپ چۈشەندۈردى. مەن ئۇندىمەي قۇلاق سېلىپ ئولتۇردۇم. ئۇنىڭ گەپلىرىغۇ توغرا ئىدى. بۇنداق تۈر-مۇش ماڭمۇ بەك تاتلىق تېتىپ كېتىۋاتقىنى يوققۇ، لېكىن ۋاقتى سائىتى كەلمىگىچە مۇشۇنداق ياشماي ئامال قانچە، دەپ ئويلاپ ئولتۇردۇم. كېيىن ئۇ ئايال ئۇشتۇمتۇت سوراپ قالدى: — بېشىڭىزدىن نۇرغۇن ئىسسىق-سوغۇق ئۆتۈپتۇ. ئۆزىڭىز خالىغان يولىنىمۇ مېڭىپ بېقىپسىز. ئادەم دېگەن ئۆزىنىڭ ھەممىلا ئىشىنى ئۆزى قىلىپ كېتەلمەيدۇ. بۇ قېتىم مېنىڭ مەسلىھەتىمگە قۇلاق سالامسىز؟

— مەسلىھەت سىز ماڭا قانداق مەسلىھەت بېرىسىز؟ — مەن ھەيران بولدۇم. ئايال سىرلىق كۈلۈمسىردى: — مەن سىزگە پاندىسى تېڭىدىغان مەسلىھەت بېرىمەن. — مەن تېخىمۇ ھەيران بولدۇم. ئايال چايدىن بىر ئوتلىدى. — مەن ناھايىتى ياخشى بىلىدىغان بىراقىز بار ئىدى، ئۆزى باھاسىز بىراقىز. ھەممە جەھەتتىن ئويلاپ شۇ قىزنى سىزگە لايىق كۆردۈم. بايقىقى سۆزلىرىڭىزدىن قارىسام، مېنىڭ ئويلىدىغانلىرىم ناھايىتى توغرا ئىكەن. بۈگۈن شۇ قىزنى سىزگە سايە قىلىپ كەلدىم. ئۇ قىز ئۆتىڭىزدا كۆيۈپ، سۈيىڭىزدە پىشالايدۇ، جىمى ئېغىرچىلىقىڭىزنى كۆتۈرىدۇ. ئىشقىلىپ ھەممە جەھەتتە

ھەتتە سىزگە باب كېلىدۇ. . . قانداق؟ . . .
 . . . ماڭا بەك ئوشتۇمتۇت تۇيۇلغاچقا تېڭىر قاپ قالدىم. ئۇنچە
 مېنىم، . . .
 . . . ئىككى خىيال بولماڭ، چوقۇم رازى بولىسىز. ئەمدى
 «ياپسام پىشارمۇ، كۆمسەم پىشارمۇ» دەيدىغان ۋاقىت ئەمەس،
 مېنىڭ دېگىنىمچە قىلىڭ، — ئايالنىڭ بايقى مەسلىھەت تەلەپپۇز
 زى ئەمدىلىكتە بۇيرۇق تۇسنى ئالدى. . .
 . . . ھە، . . . ئۇ قىز كىم؟ ئېتى نېمە؟ نەدە ئىشلەيد
 دۇ. . . ئۇ قىز ماڭا قانداق قارايدۇ؟ . . . مەن . . . مەن بۇلارنى
 بىلمىسەم، سىزگە نېمە دېيەلەيمەن؟ — دېدىم مەن تەڭقىس بول
 لۇپ. . .
 . . . بۇلارنى ھازىرلا بېلىۋېلىشىڭىزنىڭ ھاجىتى يوق، ئاۋۋال
 ئۇ قىز بىلەن كۆرۈشۈپ بېقىڭ! تونۇشۇۋالغاندىن كېيىن سۇراپ
 بىلىۋالسىڭىزمۇ بولىدۇ. قىز تەرەپتىن خاتىرجەم بولۇڭ، سىز
 نىڭ ئەھۋالىڭىزنى تولۇق بىلىدۇ. بۇ ئىش ھازىر سىزنىڭ ماقۇل
 لۇقىڭىزغىلا باغلىق، — دېدى ئايال سومكىسىنىڭ ئاغزىنى كېڭە
 چىۋىتىپ. . .
 . . . ئۇ قىز بىلەن قاچان ۋە نەدە كۆرۈشۈمەن؟ — مەن تەئەج
 جۇپ بىلەن سورىدىم. ئايال سومكىسىدىن خاتىرىسىنىڭ قېتىدىن
 بىر تال باغاچنى سۇغۇرۇپ ئالدى. . .
 . . . ھەممىسىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ قويدۇم. . . بۈگۈن چۈشتە
 «گۈلزار» تىياتىر خانىسىدا بىر چەت ئەل تىياتىرى ئوينالماقچى،
 مانا بېلەت. . . مۇشۇ بېلەتتىكى ئورنىڭىزنى تېپىپ ئولتۇرسىڭىزلا
 بولىدۇ. سىزنىڭ سول يېنىڭىزدىكى ئورۇن ئۇ قىزنىڭ. . . ئۇنىڭ
 بىلەن كۆرۈشكەندىن كېيىن ھەممە سىز مەلۇم بولىدۇ، — ئايال
 سائىتىگە قاراپ قويدى، — يەنە بىر سائەت ۋاقىت قالدى، مەن
 قايتاي، سىزمۇ قەغەز قەلەملىرىڭىزنى يىغىشتۇرۇپ بۇ خاسىيەت
 لىك ئۇچرىشىشقا تەييارلىنىڭ. . .

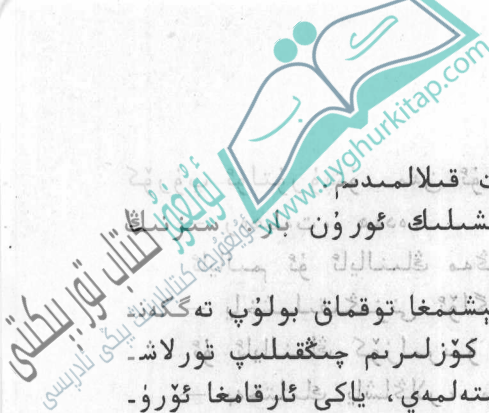

كۆپ نۇسخا
ئۆزبېك تىل بىلىمى

ئايال ئورنىدىن قوزغالدى. مەن ھېلىقى ئىياتىرى بېلىشىنى
 چاڭگاللىغىنىمچە ھاڭزۇقىپ تۇرۇپ قالدىم. مەن
 — ئۇنچە ھودۇقۇپ كەتمەڭ، ئوغۇل بالا دېگەن دادىل بولىدۇ
 خان. بۇنداق ئىشتا چەبەس بولمىسا بولمايدۇ، سەللا ئەزىملىك
 قىلىشىڭىز. ئۇ قىز يامانلاپ كېتىپ قالدۇ جۇمۇ! — ئۇ ئايال
 ئىشىكتىن چىقىۋېتىپ دەدى، — ئىشلىرىڭلار ئەپلىشىپ قالسا
 مېنى مېھمان قىلىشىنى ئۇنتۇماڭ. مەن قىزىمغا رەھمەت
 — خەير. خوش ھەدە، مېھمان قىلىش سىزدىن ئايلانسۇن!
 بۇ قېتىم قاندىقىغا ئۇچرارمەنكىن. تاڭ. مەن سەيپىمگە ئىگە
 — خاتىرىڭىزنى جەم قىلىڭ. ئەمدى تازا كۆڭۈلدىكىنى تاپ-
 تىڭىز، سىزگە ئاشۇ قىزلا ئاش بولىدۇ، باشقىسى بىكار، —
 ئۇ ئايال خوشخۇيلۇق بىلەن كۈلگىنىچە پەلەمپەيدىن ياش قىزلار-
 دەك تارقلاپ چۈشۈپ كەتتى. مەن قولۇمدىكى بېلەتكە تىكىلگە-
 نىمچە خىيالغا پېتىپ ئۇزۇنغىچە تۇرۇپ قالدىم. قىزىقىش ئۈس-
 تۈن كەلدى: «بويتۇلا، بارسام بارمايمەنمۇ، ئۈنۈم كۆرۈپ
 باقاي، يۈكىنى تارتسا ئات تارتىدۇ، سەندىن كەتسە دېرت-ۋو-ۋو!
 دېگەندەك مەندىن نېمە كېتەتتى» دېگەندەك قارارغا كەلدىم ئۆزۈم-

15

تىياترخانىنىڭ ئالدىدا ئادەملەر مىخ-مىخ قىلاتتى. بېلەت
 بەك قىس بولسا كېرەك، ئىشىك تۈۋىگە كېلىپ بولغىچە «ئون
 سوم بېرەي» دەپ نەچچىسى ئەگەشىۋالدى. مەن قىستىلىپ-سۈ-
 قۇلۇپ يۈرۈپ ئىشىكتىن ئاران كىرىۋالدىم. تاماق يەيمەن دەپ
 كېچىكىپ قالغانىدىم. تاماشىبىنلار ئولتۇرۇشۇپ بويتۇ زالىنىڭ
 ئىچى غۇۋا يورۇق ئىكەن، سىرتتىن كىرگەچكە دەماللىققا ھېچ-
 نەرسىنى پەرق قىلالىدىم. زالىنىڭ ئىچىدىكى ئۆتۈشىدە بىردەم

ئۇنىڭغا قايرىلىپ قاراشقا جۈرئەت قىلالىمىدەيمەن؟
— كېلىڭ، يېنىمدا بىر كىشىلىك ئورۇن بار. ئۇنىڭغا قايرىلىپ قاراشقا جۈرئەت قىلالىمىدەيمەن؟
«قەدىرلىكىم» دېگەن سۆز بېشىمغا توقماق بولۇپ تەگكەندەك بولدى، قۇلقىم زىڭىلداپ، كۆزلىرىم چىڭقىلىپ تۇرلاش-قاندىكى بولدى. مەن يەنە چىقىپ كېتەلمەي، ياكى ئارقامغا ئۆرۈلۈپ قارىيالمىي ئۆرۈپ تۇرۇپ قالدىم. قانداق قىلغۇلۇق؟
ئايالىم ئولتۇرغان يېرىدە بېلىكىمگە مەھكەم ئېسىلغىنىچە ئارقىسىغا غەزەپ بىلەن ھومايدى ۋە مېنى تېخىمۇ كۈچەپ ئورۇندۇققا تارتتى. مەن ئاشۇ «ئاھ» قەدىرلىكىم» دېگەن جانغا جازا خىتابى ئۈچىنچى قېتىم ئاڭلاپ قالماسلىق ئۈچۈن ئورنۇمغا ھاپىلا-شاپىلا ئولتۇرۋالدىم. دە، ئايالىم تەرەپكە سىغىدىلىپ ئۇنىڭ باغرىغا تىقىلدىم. شۇ چاغدا ئۈشتۈمتۈت بىر ئىسسىقلىق قەدىردان، يېقىملىق، بەك تونۇش بىر ئىسسىقلىق پەيدا بولۇپ ئاستا-ئاستا ۋۇجۇدۇمغا يېيىلدى. مەن ئايالىمغا قارىدىم، ئۇ چەكسىز بەختىيارلىق ۋە شادلىق ئىچىدە تېنىگە پاتماي قالغاندى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن خۇشاللىق يېشى تاراپلاپ ئاقتى. ئويۇن قانداق تۈگىدىكىن بىلىمىدىم، چىراغ يېقىلدى. قارى-سام، مېنىڭ ھېلىقى «ئاھ» قەدىرلىكىم» ئاللىقاچان كېتىپ قاپتۇ. ئايالىم بىلەن تىياتىرخانىدىن قولىمغا چىققۇق. ئىشنىڭ ئالدىغا چىقىشىم ھامان «دادا!» دېگەن ئاۋاز بىلەن ئوغلۇم ئۈچۈپ كەلگىنىچە باغرىمغا ئۆزىنى ئاتتى. مەن ئۇنى باغرىمغا بېسىپ پۇراپ كەتتىم. ئايالىم بالام بىلەن ئىككىمىزنى قوشۇپلا قۇچاقلىۋالدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ياش قۇيۇلماقتا ئىدى. بىر چاغدا قارىسام تىككەھ ئىشلىرى بۆلۈمىدىكى ھېلىقى ئايال كۈلۈم-سىرىگىنىچە قايتا تېپىشقان ئۈچ دەردەنەنگە قاراپ تۇرۇپتۇ. ئەسلىدە ئۇ ئايال ئايالىم بىلەن ئىككىمىزنى توغرىلاپ قويۇپ، ئوغ-لۇمنى ئېلىپ ئارقا رەتتە ئولتۇرغانىكەن. ئۇ يەردە ھەممە ئىشنى

كۆرۈپ ئولتۇرۇپتۇ، مەن ئۇ ئايالغا كۈلۈپ قولۇمنى سۈندۈم:

— رەھمەت، ھەدە... —

ئايالىم ئۇ ئايالنىڭ مەڭزىگە ياشلىق مەڭزىنى ياقتى:

— ياخشىلىقىڭنى ئۆلگىچە ئۈنۈمۈمەن، ھەدە... —

ئۇ ئايالنىڭ كۆزلىرىمۇ نەم بولدى. —

— بەختلىك ياشاڭلار، مەڭگۈ ئايرىلماڭلار. —

بىز ئۈچۈمىز كۈلۈشكىنىمىز چە قول تۇتۇشۇپ ئۆيگە قاراپ

ماغدۇق سېتىپ... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

— نەمەن... —

بەش ياشلىق ئوغلۇم بىزنىڭ چاقچىقىمىزنى بۆلۈۋېتىپ
 ئۇ توغرا ئېيتىۋاتاتتى. بالىمىز تۇغۇلغاندىن بۇيان ئىككى
 بىلەن بولۇپ كېتىپ يا كىنو خانىغا، ياكى تىياتىر خانىغا بېرىپ
 باقماپتۇق. بالام تىياتىر خانىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنىمۇ بىلمەي
 مەيدىكەن. ئۇ راست ئېيتىۋاتاتتى. توغرا، بۈگۈن يەكشەنبە،
 يېڭى سېلىنغان «بەخت» تىياتىر خانىسىغا بېرىپ ئويۇن كۆرەيلىدە.
 چۇ؟ مەن خىيالىمنى ئايالىمغا ئېيتتىم. بۇ گېپىم بىلەن ئايالىم-
 نىڭ گۈل قەقەلىرى ئېچىلىپ كەتتى. بىز خۇشال-خۇرام كۈل-
 كە-چاقچاق ئىچىدە تاشتىغا ئولتۇردۇق. ھەممىمىزنىڭ قەلبىگە
 ئائىلە، سۆيگۈ ۋە ئىناقلىقنىڭ پۈتمەس تۈگىمەس شادلىقى تو-
 لۇپ-تاشقاندى. مەن ئاشۇ خۇشاللىق ئىچىدە ھېلىقى تۈگىمەس
 ۋە بىسەرەمجان ئۇزۇن چۈشلىرىمنى ئويلاپ قالدىم. «ھېلىمۇ
 ياخشى ئۇ پەقەتلا چۈش ئىكەن، ئوڭۇم ئەمەس ئىكەن. خۇداغا
 مىڭ قېتىم شۈكرى!» دېدىمەن ئىچىمدە «توۋا دەيمەن، بۈگۈن-
 كى ناشتىلىق باشقىچە ھۇزۇرلۇق بىلىنىۋاتىدۇ-يا ماڭا!»

1990-يىلى 10-ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى

رەتتە ئۇلار، رەزىمىتىچە ئۆلۈپ، ھەقىقەتەنمۇ رەتتە
رەتتە ئۆلۈپ، رەزىمىتىچە ئۆلۈپ، ھەقىقەتەنمۇ رەتتە
رەتتە ئۆلۈپ، رەزىمىتىچە ئۆلۈپ، ھەقىقەتەنمۇ رەتتە

كۈل رەڭ رەسىم

مەن ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش مەيدانىنىڭ كېسەك بىلەن
قوپۇرغان پاكارىغا ئىشخانىسىدىن قايتىپ چىقتىم - دە، ئوپچا
ياتاققا قاراپ ماڭدىم. بۈگۈن شەنبە بولغاچقا كەچلىك تاماق
ئادەتتىكىدىن بالدۇرراق بېرىلگەن ئوخشايدۇ. تاماقخانىسىنىڭ
ئالدىدىكى مەيداندا گۇناھكارلار ئۆز ئەترەتلىرى بويىچە رەتلىك
ئولتۇرۇپ تاماق يەۋېتىپتۇ. ئۇلار ئۇچىسىغا قارا رەڭلىك تۈرمە
فورمىسى كىيگەن بولۇپ ھەممىسىنىڭ بېشى تاقىر ئىدى.
مېنىڭ ئىشخانىدىن چىقىپ كېلىۋاتقىنىمنى كۆرگەن
گۇناھكارلارنىڭ بەزىلىرى قاچىسىدىن بېشىنى كۆتۈرۈپ ماڭا
قىزىقىپ قارىشىپ قالدى ۋە يېنىدىكى ھەمراھىغا مېنى ئىما
قىلىپ پىچىرلىشىشتى، ئۇلار بەلكىم نېمىلەرنىدۇر پەرەز
قىلىشقىمۇ ئۈلگۈرگەن ئوخشايدۇ. ماڭا تۇنجى بولۇپ كۆزى
چۈشكەن گۇناھكارنىڭ ئۆز يېنىدا ئولتۇرۇپ تاماق يەۋاتقان
ھەمراھىغا ئاستاغنا پىچىرلاپ قويۇشى ئوچۇقچىلىقتا تاماق يەپ
ئولتۇرغان گۇناھكارلار سېپىدە خۇددى پوجاڭزا تىزىقچىسى
ئېتىلغاندەك زەنجىرسىمان ئىنكاس پەيدا قىلدى، ھەپتىدە بىر
كېلىدىغان شەنبىلىك تاماقنى ئىشتىھا بىلەن يەپ ئولتۇرۇشقان
گۇناھكارلار بىرىنىڭ ئارقىسىدىن بىرى تاماق يېيىشتىن توختاپ
باشلىرىنى كۆتۈرۈپ ماڭا قىزىقىش بىلەن قاراپ قېلىشتى.
ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئاغزىدىكى لوقمىلىرىنى يۇتۇشكىمۇ
ئۈلگۈرمىگەندى. مەن ئۇلارنىڭ ماڭا دوستانە كۈلۈمسىرەشلىرىدە
گە پەسەنت قىلماي ئۆز يولۇمغا كېتىۋەردىم. بىلىشىمچە مېنىڭ
چىرايمدا ھېچقانداق ئىپادە بىلىنمەيتتى.

مەن ياتاققا كىرىپ ئىنتايىن زىچ جايلاشتۇرۇلغان

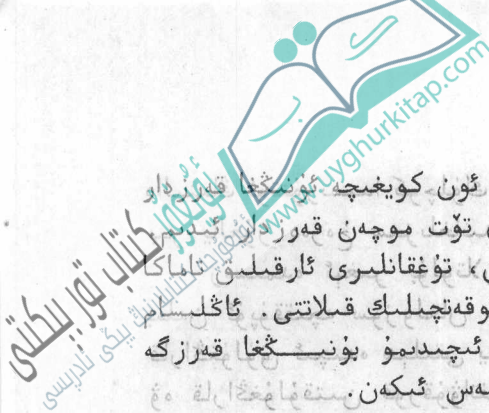

بۆگۈلۈكلەرنىڭ ئارىسىدىن قىستىلىپ ئۆتتۈم - دە، ئۆزۈمنىڭ بۆگۈلۈكى يېنىغا بېرىپ بۇ يەردە يەرلەشكىلى ساقمۇ ساقمۇ يەش يىل بولغان كۈدە - كۆرپەم ۋە كىچىككىنە بوغچىك بولغۇدەك لاقا - لۇقامنى يۆگەشتۈرۈشكە باشلىدىم. شۇ چاغدا مەيدان تەرەپتە چېلىنغان سىۋىستىك ئاۋازى ئاڭلاندى. بۇ ئىختىيارىي پائالىيەتكە رۇخسەت قىلىنغان بەلگە ئىدى. ئادەتتە شەنبە كۈنلىرى كەچقۇرۇن گۇناھكارلارغا قورۇ ئىچىدە ھەرخىل كوئۇل ئېچىش پائالىيەتلىرى ئۇيۇشتۇرۇپ بېرىلەتتى. تىنىمىز ئېغىر ئەمگەك ۋە قاتتىق تەقىب ئىچىدە جىسمى ھەم روھى تالغان گۇناھكارلار شەنبە كۈنى بىر «ئۇھ» دەۋالاتتى - دە، تاماققا قايتىش بۇيرۇقى بېرىلگۈچە پۇخادىن چىققۇچە ئويىناپ كۈلۈۋالاتتى. شۇنداقلا بېسىپ چىقىشقا بولمىغانلىقىمىمەن مەن نەرسە - كېرەكلىرىمنى يىغىشتۇرۇپ بولۇپ ئەمدى ماڭاي دەپ تۇرۇشۇمغا سىرتتىن دۇپۇرلىشىپ يۈگۈرۈپ كىرىۋاتقان ئادەملەرنىڭ ئاياغ تىۋىشى ئاڭلاندى. مەن قۇرۇقلىپ قالغان بۆگۈلۈكۈمگە ئاخىرقى قېتىم كۆز يۈگۈرتتۈم - دە، تالغا قاراپ ماڭدىم. شۇ چاغدا ياناققا ئادەملەر ھاسىراپ يۈگۈرۈپ كىرىشتى. ئۇلار مەن بىلەن بەش يىلدىن بېرى يازۇ - ئاياز، شامۇ - سەھەر بىللە بولغان بىر ئەترەتتىكى ياناقداش گۇناھكارلار ئىدى. ئۇلار يۈگۈرۈشۈپ كېلىپ مېنى ئورنىلىشتى، ئۇلارنىڭ چىرايىدا ماڭا بولغان قىزىقىش، ھەۋەس ۋە يەنە بىرخىل ئاشكارا مەيۋىسۈلۈك، غېرىبلىق تۇيغۇسى ئەكس ئېتىپ تۇراتتى. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ياناق باشلىقى دارازا كېلىپ مېنىڭ قولىمغا قولىمغا لاقا - لۇقىنى ئالدى - دە، بىرلەپتە قويۇپ مېنىڭ مۇرەمگە قولىمنى سېلىپ يەلكەمدىن بېسىپ بۆگۈلۈككە ئولتۇرغۇزدى. بىر قېتىم بىر قېتىم بىر قېتىم ئۆزۈمنى بۆگۈلۈككە قويۇپ بېرىلگىنىمگە چىن قەلبىدىن خۇشال بولغانلىقىمنى، لېكىن شۇنچە يىل بىر كۆلچەكتە بىللە

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكەتى
www.uyghurkitap.com

كۆرگۈزۈشكەن پاقىدەك يېقىن بولساقمۇ ياتاقداشلار بىلەن ھېچ خوشلاشمايلا مېڭىپ كەتمەكچى بولغىنىمنى زادىلا چۈشىنەلمىگىنىنى، باشقىلار بۇ يەردىن ئايرىلىپ چىقىپ كېتىشتىن ئىلگىرى ياتاقتا ئالاھىدە سورۇن تۈزۈپ (شەنبە كەچلىرى ياكى يەكشەنبە كۈندۈزى ياتاقتا مەشرەپ ئويناشقا رۇخسەت قىلىنىدۇ ئەمەسمۇ؟!) ھېچىرا سوڧۇشتۇرۇپ «خوشلىشىش قايناقسۇيى» نى تەڭ ئوتلىشىپ ئاندىن ماڭىدىغانلىقىنى، مېنىڭ بۇ قىلىقىمنىڭ قارا كۈنلەردە ھەمدەرد بولغان يىگىتلەرگە خاس قىلىق ئەمەسلىكى توغرىسىدا كۆيۈپ - پىشىپ سۆزلەپ كېلىپ، ئاخىردا شەھەرگە قايسى ماشىنىدا كېتىدىغانلىقىنى سورىدى. مەن ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش مەيدانىنىڭ شەھەرگە تاختاي بېسىپ ماڭغان ماشىنىسىنىڭ شۇ تاپتا مېنى دەۋرۋازا ئالدىدا ساقلاپ تۇرغانلىقىنى ئېيتتىم.

شۇ ئارىلىقتا موتسىكىلت ئوغرىلاپ سانقىنى ئۈچۈن ئالتە يىللىق كېسىلگەن قايس دېگىنى توپنىڭ ئارىسىدىن قېستىلىپ ئۆتۈپ مېنىڭ يېنىمغا كەلدى - دە، مېنىڭ قولۇمدىكى كىيىم - كېچەك تۈگۈلگەن بوغچىغا قىزىققاندەك قاراپ قويۇپ، مەن ئولتۇرغان بۆگىلىككە كېلىپ ئولتۇردى. ئاندىن ئىشتىنىڭ سائەت سالىدىغان كىچىك يانچۇقىدا ئاۋايلاپ ساقلايدىغان موخۇركا يۆگەكلىك سۇلياۋ تۈگۈنچەكنى چىقىرىپ قىسقا ۋە ئىنچىكە قىلىپ بىر تال موخۇركا ئوراپ ماڭا تۇتتى، ئۇنىڭ بۇ تاماكىسى ئىككى شۇراشقا پايلىمايتتى. شۇنداق بولسىمۇ بۇ ئۇنىڭ ماڭا كۆرسەتكەن چوڭ ئىلتىپاتى ئىدى. ئادەتتە ئۇ تاماكىسىنى بىر قېتىم شورۇپلىشقا ئىككى مۇچەندىن قەرز يازاتتى. خۇمارنىڭ بەكلىكىدىن تاماكا توشۇمايدىغانلار قولغا پۇل كىرگەن چاغدا بىر قېتىم شورۇپلىشقا ئىككى مۇچەن تۆلەش شەرتى بىلەن ئۇنىڭدىن تاماكا سوراپ چىكشەتتى. ياتاقتىكى تاماكا چېكىدىغانلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك ئالدى يىگىرمە -

ئوتتۇز كويىدىن ئاخىرى سەككىز - ئون كويىغىچە ئۇنىڭغا قىلماق دەپ ئىدى. مەنىمۇ ئۇنىڭغا ئىككى كوي تۆت موچەن قەرزدا ئىكەنمەن. ئۇ ئۆزى تاماكا چەكمەيتتى. لېكىن، تۇغقانلىرى ئارقىلىق تاماكا كىرگۈزۈپ تۇرىمىدە تاماكا بىلەن ئوقۇتچىلىك قىلاتتى. ئاڭلىسام باشقا كامىر ۋە ياتاقتىكىلەرنىڭ ئىچىدىمۇ بۇنىڭغا قەرزگە بوغۇلۇپ كەتكەن ئادەملەر ئاز، ئەمەس ئىكەن. مەن ئۇنىڭ قولىدىن تاماكنى ئېلىپ قاتتىق بىرنى شوراپ ئۇنىڭغا قايتۇرۇپ بەردىم. «ئۇ ماڭا» سەن تۈزۈمىدىن چىققاندىن كېيىن باش كۆۋرۈكتە كاۋاپچىلىق قىلىۋاتقان ئىنىمنى راسا بىر تىللاپ ئەدىپىنى بېرىپ قويغىن. ئۇ ماڭا تۈزۈكرەك قارىمايدىغان بولۇۋالدى. يەنە مۇشۇنداق يۈزى قېلىنلىق قىلىۋەرسە بوشىنىپ چىققاندا ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ ئۆگزىسىنى ئېچىۋېتىمەن. ماڭا گۆش قورۇپ كىرگۈزۈپ تۇرسۇن. تاماكنى ئۆكسۈتمەسۇن، ئېيتىپ قويغىن، دەپى ۋە قولىدىكى تۈگەيلا دېگەن تاماكا كۆتىكىنى ماڭا سۇنۇپ، «ئاتتىن چۈشكەن يېرى، بىر شورپۇال بۇنىسى ھەقسىز» دەپى. مەن ئۇنىڭ تاماكىسىنى ئېلىپ يەنە بىرنى تارتتىم - دە، كالىپكۈمنى كۆيدۈرۈۋالدىم. مەن ئۇنىڭغا قارىماي شۇ چاغدا كىمدۇر بىرى مېنىڭ ئارقامدىن غولامغا شاپىلاقلىدى. ئۇرۇلۇپ قارىسام مەنسۇر دېگەن بالا ئىكەن، مەن ئۇنىڭ بىلەن بىر كۈچلىق ئېدىم. ئۇ بىرسىگە مەستلىكتە پىچاق تىقمۇتۇپ ئون يىللىق كېسىلگەندى. مەن بۇ يەردە ئىكەنمەن. مەن كېتىۋاتسەن، بىزنى ئەسلەپ قوي، ياخشى ئۆتكەنتۇق. بىز سېنى ئەسلەيمىز، ئاۋۇ نېمەڭ سېنى ماڭا دائىم ئەسلىتىپ تۇرىدۇ، - دەپى ئۇ بىر قولىدا مېنىڭ مۇرەمنى قىسىپ، بېشى بىلەن مېنىڭ بۆڭلۈكۈم تەرەپنى ئىما قىلىپ. مەن ئۇ تەرەپكە قارىدىم، مېنىڭ بۆڭلۈكۈمنىڭ باش تەرەپىدە تامغا بىر رەسىم چاپلاقق ئىدى. بۇ رەسىمنى مەن بۇ يەرگە يېڭى كەلگەندە سىزغانىدىم. ئۇ رەسىمدە پايانىسىز كەتكەن

دالنىڭ ئوتتۇرىسىدا كۈچلۈك بوراندا شاخلىرى ئېگىلىپ كەتكەن
 بىر يالغۇز دەرەخ سىزىلغانىدى. بىر يالغۇز دەرەخ سىزىلغانىدى.
 رەسىمدە ئېغىر بۇلۇتلار قاپلىۋالغان ئاسمان گۈمبىزى
 بىلەن ئۇيۇققىچە سوزۇلغان چەكسىز دالانى قۇچقان گىرىمىسەن
 قاراڭغۇلۇق ئىچىدە ھېلىقى يالغۇز دەرەخنىڭ خۇددى يالغۇزلۇق
 ۋە قاراڭغۇلۇقتىن قورقۇۋاتقاندەك غەمكىن بىچارە ھالدا
 شۈمشىيىپ تۇرغانلىقى تەسۋىرلەنگەنىدى. مەن بۇ رەسىمنى
 قىلىدىغان ئىش تاپالماي تام مەش ئالدىدىكى سوکسوكنىڭ چالا
 كۆيۈپ ئۆچكەن چۈچۈلىسىنى ئېلىپ بىر پارچە كونا گېزىتنىڭ
 يېتىگە سىزىپ بۆگۈلۈكۈمنىڭ باش تەرىپىگە چاپلىۋالغانىدىم.
 سوکسوكنىڭ چۈچۈلىسى باشقا ئوتنىڭ كۆيىسەك قارا چىقمايدىغان
 بولغاچقا بۇ رەسىمدىكى ئاسمان، بولۇت، يەر، يالغۇز دەرەخ...
 نىڭ ھەممىسى كۈل رەڭ كۆرۈنۈپ، بۇ رەسىمدىكى مەنزىرىگە
 باشقىچىلا غەمكىن - مۇڭلۇق تۈس بەرگەنىدى. بۇ رەسىمدە
 رەسىمدىكى ئاشۇ كۈل رەڭ ماڭا ياقانتى. مەن كىچىكىمدە
 يېشىل ۋە زەڭگەر رەڭنى ياخشى كۆرەتتىم. تۈرمىگە كىرگەندىن
 كېيىن نېمىشقىدۇر ئاشۇنداق كۈل رەڭنى ياخشى كۆرىدىغان
 بولۇپ قالدىم. بۇ رەسىمدە
 قاچاندۇر بىر چاغدا بۇ گېزىت قاپ ئوتتۇرىدىن يىرتىلىپ
 كېتىپ ساڭگىلاپ قالغاندا كىمدۇر بىرى ھور ئاننى چاپناپ شىلىم
 قىلىپ يەنە چاپلاپ قويۇپتۇ. رەسىمنىڭ يىرتىلغان يېرى تازا
 رۇس چاپلانماي سىڭايان چاپلىنىپ قالغانىكەن. ئەمدىلىكتە بۇ
 دەرەخ گويا كۈچلۈك بوراندا قاپ بېلىدىن سۈنۈپ بىر تەرەپكە
 قىيىسىپ يىقىلىۋاتقاندەك كۆرىنىدىغان بولۇپ قاپتۇ. مەن
 رەسىمدىن كۆزۈمنى ئۈزۈپ ئورنۇمدىن تۈردۈم - دە، مېنىڭ
 ئالدىدا بىرخىل ئايانچىلىق قىياپەتتە ماڭا قارىشىپ تۇرغان قارا
 كىيىملىك ئادەملەرنىڭ خۇددى پوستى سۈيۈۋېتىلگەن پىياز دەك
 ياغلىشىپ پارقىراپ تۇرغان تاقىر باشلىرىغا ئاخىرقى قېتىم بىر

- بىرلەپ قاراپ چىقتىم. ئەر كىنىلىكتىكى ئادەملەرنىڭ ئېستېتىك تۇيغۇسى ۋە گۈزەللىك ئۆلچىمى بىلەن تۇرىدىغان ئادەملەرنىڭ ئېستېتىك تۇيغۇسى ۋە گۈزەللىك ئۆلچىمى ئوخشاشمايدۇ. ئەر كىنىلىكتىكى ئادەملەرگە ئۈچىسىغا ھەم قوپال، ھەم كېلەخسىز قازا چاپان كىيگەن، چاپلىرى ئۇستىرىدا پاك - پاكىز قىرىلغان بۇ ئادەملەرنىڭ قىياپىتى بەكمۇ غەلىتە تۇيۇلىدۇ، ئۇلار گۇناھكارلارنىڭ قارا چاپىنىنى شۇ چاپاننىڭ ئىگىسىگە بېسىلغان ھاقارەتلىك تامغا، ئۇلارنىڭ چاپلىرىنىڭ بىردەك قىرىپ تاشلىنىشىنى ئۇلارنىڭ خەتەرلىك، قارام، ئىنسانىي قەلبىدىن ئايرىلغان ئادەملەر ئىكەنلىكىنىڭ بەلگىسى دەپ چۈشىنىشىدۇ. لېكىن، گۇناھكارلار بولسا گەرچە دەسلەپتە ئاشۇنداق ھېسسىياتتا بولسىمۇ كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئۇلار بۇنىڭغا كۆنۈپ قالىدۇ. ھەتتا ئۇلار رەڭگارەڭ كىيىلىنگەن ئادەملەرنى ئۇچرىتىپ قالسا شۇ ھامان بىر خىل تاسادىپىيلىق ھەم غەلىتلىك ھېس قىلىدۇ، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ كىيىمى باشقا كىشىلەرنىڭ ئويلىغىنىدەك قانداقتۇر «ھاقارەتلىك تامغا» ئەمەس ئەكسىچە تۇرمۇشنىڭ ئېغىر ۋە جاپالىق مۇھىتىدا ئۆزلىرىنى قاتتىق - قۇرۇقچىلىق ۋە ئىزغىرىن سوغۇقتىن ھىمايە قىلىدىغان ئەڭ قەدىرلىك، ئەتىۋار، بىردىنبىر بايلىق، بىلىمات دەپ ھېسابلايدۇ. چاپلىرىنىڭ قىرىپ تاشلىنىشىنى ئادەمنىڭ سۈنئىيلىكتىن، ياسالماقلىقتىن تەرك ئېتىپ ئەسلى تەبىئىي قىياپىتىگە بىۋاسىتە، چىن كۆرۈنۈشىگە قايتىش دەپ چۈشىنىدۇ. نۆۋىتى كەلگەندە بۇنى بىرخىل گۈزەللىك دەپ چۈشىنىۋېرىدۇ، چۈنكى تەبىئىي نەرسىنى گۈزەل دېيىشىدىغۇ؟ ھەتتا ئۇلار ئاشۇ كۆرۈنۈشتە ئۆزلىرىنى قانداقتۇر يەڭگىل، پاكىز، ساغلام سېزىشىدۇ، لېكىن بۇنىڭ بىلەن ئۇلار بۇ ماھىيەتتە ئازار يېگەن قەلبىنىڭ ئۆزىگە ئىزدەۋاتقان تەسەللىنىمىكىن؟ (ئىبىد، ئالەمى كىنىسىمە غەلىتە)

مەن ئۆزۈمنىڭ چاچلىرىم بېشىمنى سىلاپ قويدۇم - دە،
 نەرسىلەرنى كۆتۈرۈپ مېڭىشقا تەمشەلدەم. شۇ چاغدا ھېلىقى
 قايرىدېگىنى مېنىڭ كىيىم - كېچەك تۈگۈلگەن بوغچامدىن
 تۈتۈپ تارتتى. مېنىڭ ھەممەيلىمىم ئۆزۈمنىڭ قىيىملىقىمغا
 ئېشەكنى ساتسا باشۇيغى، توقۇمىنى قوشۇپ ساتمايدۇ،
 ئېشەكنى سېتىۋالغان ئادەم ئۇنىڭغا يېڭىدىن باشۇغ، ئۇچىلىق
 راسلايدۇ. سېنى بۈگۈن سېتىشتى، سەنمۇ ئۇچىلىقنى تاشلاپ
 كەت بۇرادەر! ئۇنىڭغا ئۇچىلىقنى ئالغىلى بولىدۇ، ئۇچىلىقنى
 ئۇ مېنىڭ قولىمدىن بوغچىنى ئاجرىتىۋالدى. مېنىڭ ھەممەيلىم
 بۇلپىت ئۇگىلاپ كەتكەن كۆڭلەك - تامبالىرىڭ بىلەن
 سېنى ئۇيۇڭگىمۇ كىرگۈزۈشمەيدۇ. ئەمما بىزدەك ساياققا بۇ
 نېمەڭ ئانچە زىيان قىلمايدۇ... گېزى كەلگەندە ئانچە - مۇنچە
 دال بولۇپمۇ قالدۇ تېخى. ئۇنىڭغا مېنىڭ بېرىۋالغىنىم
 شۇنداق قىلىپ، ھەش - پەش دېگۈچە مېنىڭ كىيىم -
 كېچىكىم ئۇنىڭ قولىغا چىقىپ قالدى. مەن ئۇنچىقماي يۈك -
 تاقنى يۈدۈپ قارا چاپانلارنىڭ توپىنى يېرىپ ئىشىك تەرەپكە قاراپ
 ماڭدىم. مېنىڭ ھەممەيلىمىم ئۆزۈمنىڭ قىيىملىقىمغا
 ئېشەكنى ئۇچ كوي تۆت مو، ياق بايقى دەسلىپىدە
 شورىغىنىڭ بىلەن ئۇچ كوي ئالتە مو قەرزىڭنى ئۈتتۇم بۇرادەر،
 چىقىپلا كىرگۈزۈۋەتمىسەڭ بولمايدۇ جۇمۇ! - قايرىدېگەن
 نېمىلەرنىدۇر ۋارقىراپ قالدى. مېنىڭ قىيىملىقىمغا
 مەن ياتاق ئىشىكىگە يوبۇرلىشىپ چىقىپ مېنى ئۈزىتىۋاتقان
 ياتاقداشلىرىمنىڭ نەزىرى ئاستىدا دەرۋازىغا قاراپ مېڭىپ
 كەتتىم. مەن دەرۋازىدىن چىققۇچە ئۇلارغا ئۆرۈلۈپ قاراپمۇ
 قويمىدىم. مېنىڭ ھەممەيلىمىم ئۆزۈمنىڭ قىيىملىقىمغا
 دەرۋازا ئالدىدا بىر قارا ماشىنا تۇرۇپتۇ. ماشىنىنىڭ يېنىدا
 بىزنىڭ مەيدانىڭ توكۇر باشلىقى رازاق سوجاڭ (گۇناھكارلار
 ساقچىنىڭ ھەممىسىنىلا سوجاڭ دەيدۇ) شوپۇر بىلەن كۈلۈشۈپ

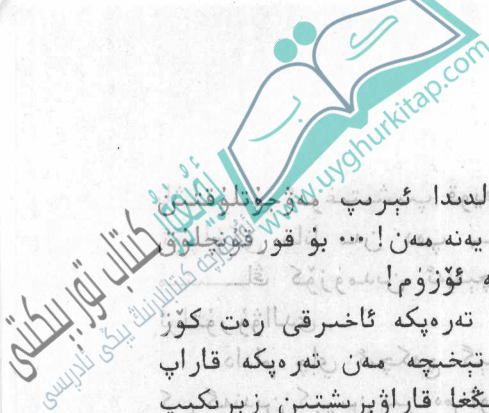
تاماكى چىكىشىۋېتىپتۇ. مېنى كۆرۈپ شوپۇر تاماكىسىنى تاشلاپ
 كابىنىكىغا چىقىپ ماشىنىنى ئوت ئالدۇردى، توكور باشلىق
 ئاسقاقلغىنىچە مېنىڭ ئالدىغا كېلىپ يۈك - تاقاننى قولۇمدىن
 ئالدى. مەن كوزۇپقا يامىشىپ چىقتىم. ئۇ يۈك - تاقاننى ماڭا
 سۈنۈپ بەردى. ئاق يول بولسۇن! بىزنى ئۈتتۇما! ئەمدى باشقىچە ئادەم
 بولارسەن دەپ ئىشىنىمەن... ئۇ ماڭا قاراپ كۈلۈمسىرەپ قولىنى كۆتۈردى. مەن
 ئۈنچىقماي يۈك - تاقاننىڭ ئۈستىدە ئولتۇردۇم، بۇ قېرى
 ئاچچىقى يامان كۆرۈنگەن بىلەن ئادەمنى ئايايدىغان نېمە ئىدى.
 ئۇ ئوتتۇز يىلدىن بېرى مۇشۇ يەرگە باشلىق ئىكەن. گۇناھكارلار
 ئۇنىڭدىن قورقسىمۇ، يەنە نېمىشقىدۇر باشقا گۈندىپايلاغا
 ئۆچلۈك قىلغاندەك ئۇنىڭغا ئۆچلۈك قىلمايتتى. بەزى گۈندىپايلا
 خۇددى ئىنتىن قورقىدىغان ئادەملەر، باغلاپ قويغان ئىنتىنى
 ئۇرۇپ ئويىناشقا ئامراق بولغىنىدەك گۇناھكارلارغا
 ھەدپسە تىل - ھاقارەت قىلىپ، جېنىنى ئاغرىتىشقا ئامراقىمۇ،
 يەنە ئۆزىنىڭ قىلغىنىدىن ئۆزى خەۋىپسىزەرەپ، قورقۇشۇپ
 يۈرىدىغىنىنى چاندۇرۇپ قويۇشاتتى. بۇ قېرى ئۇنداق ئەمەس
 ئىدى. ئۇ ھېچكىمنى ئۇرمايتتى، تىللىمايتتى. تېخى ۋاقتى
 كەلسە بىرەر ئاغرىق مەھبۇس ئۈچۈن ياكى ئۆيلەردىن ئۆلۈم -
 يېتىم خەۋىرى كەلگەن گۇناھكارلار ئۈچۈن خۇددى يېقىن ئۆتكەن
 قوشنا - قولۇمنىڭ ھالىغا ئىچ ئاغرىتقاندەك ئىچ ئاغرىتىپ،
 جان كۆيدۈرۈپ شاپاشلاپ كېتەتتى. لېكىن، ئىنتىزىمنى بۇزغان
 ياكى كىچىككىنە ئالا كۆڭۈللۈك قىلغان گۇناھكارنى بولسا زادىلا
 كەچۈرمەيتتى. ئۇنداقلارنى ئۇرماي - تىللىماي تۇرۇپلا
 ئانىسىدىن تۇغۇلغىنىغا تويغۇزۇپ قوياتتى. بۇ يەرگە
 يېڭى كەلگەندە ئانچە - مۇنچە شىلتىڭ ئېتىپ باقىدىغان مەن -
 مەن دېگەن قۇلاق كەستى، يۈرنىكى توم قارامنى بىردەمنىڭ

ئىچىدە زىختەك تۈزۈۋېتەتتى. ھېچكىمدىن قورقمايتتى. ھېچكىمنى ئانى تاپمايتتى. گۇناھكارلارنىڭ ئۇنى «ئاقساق تۆمۈر» دەۋالغىنى ئۇنى يېقىن كۆرگىنى ئىدى. يېقىن كۆرگىنى ئۇنىڭ ھەرقانداق چاغدا ۋە ھەركىمگە سورۇن كۆرگەن ئادەمدەك مۇئامىلە قىلىدىغانلىقى ئۈچۈن بولسا كېرەك.

— جىڭ يامان، مەرد — نوچى قېرى جۇمۇ بۇ! دېيىشەتتى ئەڭ ھازازۇل ۋە قارا ئۆپكە گۇناھكارمۇ ئۇ توغرىسىدا سۆزلەشكەندە. ماشىنا قوزغالدى.

— خوش، ئامان بول! مەن سېنى يوقلاپ بارمەن ... «ئاقساق تۆمۈر» قولىنى پۇلاڭلاتقان پىتى يەنە نېمىلەرنىدۇر ئەسكەرتىپ ۋارقىراپ ماشىنىنىڭ ئايىغىدىن كۆتۈرۈلگەن توپا — چاڭنىڭ ئارىسىدا كۆمۈلۈپ قالدى. مەن ماشىنىنىڭ ئالدى تەرىپىدىن كېلىۋاتقان سالقىن شامالدىن بېشىمنى قاقچۇرۇپ ياقامنى ئۆرە قىلىپ دۈگىيىنى ئولتۇرۇۋەردىم. قۇياش ئۇپۇققا ئاستا — ئاستا چۆكەكتە. ماشىنا چاقى ئارقىسىغا تاشلاپ ئۆتكەن يول ھامان چاڭ ئىچىدە قالدى. ماشىنا ئەمدى گۈگۈم قاراڭغۇلۇقى ئىچىدىكى نامەلۇم كەڭلىككە قاراپ چاپماقتا ... مېنى ئاشۇ كەڭلىكتە تاپا — تەنە، تىل — ھاقارەت، ئىشىپىون كۆزلەرنىڭ نازارىتى، دۈشمەن كۆزلەرنىڭ تەقىبى، كەمسىتىش، خورلۇق، ئاھانەت ۋە ئىنتىقام كۈتىدۇ. مەن ئەمدى ئادەمدىن كىرىپكە، چاققان تىكەنگە، ياق توتقىلى، كۆرگىلى بولمايدىغان قورقۇنچلۇق روھقا، مۇدھىش كۈچكە ئايلىنىمەن! ...

ئۆزۈم خالىغان ھەممىلا يەردە، ھەممىلا ئادەمنىڭ باش ئۈستىدە قارا كۆلەڭگىدەك ئەگىپ يۈرمەن ... مەندىن بىزار بولغان ۋە مېنىمۇ بىزار قىلغان ئاشۇ دۈشمەن ئۆگەي ئاتام، ئۆگەي سىڭىللىرىم، ئاشۇ دۈشمەن قوشنىلار، دۈشمەن كوچا، دۈشمەن شەھەر ئەمدى بىر كوچىنىڭ ئالدىدا ئەڭ ئەرزمەس

زەرەتچىگە ئايلىنىدۇ. روھنىڭ ئالدىدا ئېرىپ قېلىشقا قورقۇنماي
 قالىدۇ! بۇ روھ مەن! بۇ كۈچ ھەم يەنە مەن! بۇ قورقۇنچاق
 ئەركىن ئەزەلەت مەن! يەنە مەن! يەنە ئۆزۈم! مەن! مەن!
 مەن بېشىمنى كۆتۈرۈپ ئارقا تەرەپكە ئاخىرقى زەت كۆز
 تاشلىدىم. يىراقتا ئاقساق تۆمۈر تېخىچە مەن تەرەپكە قاراپ
 قولىنى پۇلاڭلىتىپ تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭغا قاراۋېرىشتىن زېرىكىپ
 تۇمشۇقۇمنى چاپنىمنىڭ ياقىسىغا تىقىپ مۈگدەشكە باشلىدىم.
 كۆزۈمنى يۇمشۇم ھامان ياتاققا قالغان كۈل رەڭ رەسىم كالىمغا
 كىرىۋالدى. ئۇنى ئويلىماسلىققا تىرىشساممۇ، ئۇ رەسىم كۆز
 ئالدىمدىن زادىلا نېرى كەتتى. مەنمۇ كالىمدىكى بۇ تەسەۋۋۇز
 بىلەن قېرىشىپ كۆزۈمنى مەھكەم يۇمۇپ يېتىۋەردىم. ئۇنىڭ
 كىيىمە قىيىمى... مەن... پەنەم... ئۇنىڭ...
 رەسىمى... ئۇنىڭ... بېيەم... ئۇنىڭ...
 ئۆيگە يېتىپ كەلگەن ئاخشىمى دادام قاچىقىدىن مۇز
 ياغدۇرۇپ، ئاپام بولسا دادامنىڭ تەلەتلىدىن قورۇنغان ھالدا
 ئۈنسىز بۇقۇلداپ يىتىغلاپ مېنىسى كۈتۈۋالدى. مەن ئۆيگە
 كىرگىنىمدە ئۆگەي سىڭىللىرىم نېرىقى چوڭ ئۆيدە ئېغىزلىرىدا
 سېغىز، ساقادا يالىڭاچ پاچاقلىرىنى داردايتىپ ئولتۇرۇپ
 تېلېۋىزور كۆرۈۋاتقانىكەن. ئۇنىڭغا نىزاغايەت بېسىپ تەلەپ
 مېنىڭ تۇيۇقسىز (ئەسلىدە تۇيۇقسىزمۇ ئەمەس ئىدى، چىخ
 ئىدارىسى دادامغا مېنىڭ بۈگۈن قايتىپ كېلىدىغانلىقىمنى
 ئۇقتۇرغانىكەن) كىرىپ كېلىشىم ئۇلارنىڭ كەيپىنى بۇزغانىدى.
 ئىنىم خالا - خالىماسلىقىنىڭ ئارىلىقىدا مەن بىلەن قول ئېلىشىپ
 كۆرۈشۈپ قويۇپ كىتابىنى قولتۇقلاپ كىچىك ھۇجرىسىغا
 كىرىپ كەتتى. ئۇ بۇ يىل ئالىي مەكتەپكە تەييارلىنىۋاتاتتى.
 سىڭىللىرىم ئۇچۇق تۇرغان ئىشىكتىن مېنىڭ ئۆزلىرىمنى كۆرۈپ
 قالغىنىمنى كۆرۈپ ئورۇنلىرىدىن زورىغا تۇرۇپ شۇنداقلا

باشلىرىنى ئىرغىتىشىپ قويدى - دە، ھەيرانلىق، ياتىنىش ۋە ئۆچلۈكى مانا مەن دەپ بىلىنىپ تۇرغان كۆزلىرىنى دەررۇ مېنىڭ كۆزۈمدىن ئەپچىلىپ تېلېۋىزور كۆرگەن بولۇپ ئولتۇرۇۋالدى. ئەڭ كېيىن ئەڭ ئاخىرىدا ئولتۇرغانىمەن.

پالە دادام چاي ئىچكەچ گېزىت كۆرۈپ ئولتۇرغانىكەن. مەن كىرگەندىن كېيىن بىردەم ئولتۇرۇپ يېقىپ قوشنىلارنىڭ ئۆيىگە شاھمات ئوينىغىلى چىقىپ كەتتى، مەن پەقەت ئاپام بىلەن يالغۇز قالدىم. ئاپام يۈز - كۆزۈمنى يۇغىلى ئىسسىق سۇ ئەكىرىپ بېرىپ چاي دەملىگىلى چىقىپ كەتتى. توغرىراقى ئۇ بۇ يەردىكى كەيپىياتتىن يۈرىكى اسقىلىپ يالغۇز ئۆيگە قانغۇدەك يىغلىۋالغىلى چىقىپ كەتكەندى. مەن يۈز - كۆزۈمنى ئاندا - مۇندا سىلاپ يۇغاندەك قىلىپ قويدۇم، شۇنداقتىمۇ ئاق لوڭگە ۋە داستىكى سۇ قاپقارا بولۇپ كەتتى. مەن لوڭگىنى سىقۇۋەتمەيلا دىۋاننىڭ ئۈستىگە تاشلاپ قويۇپ ئاندىن داستىكى سۈنى تۆكۈۋېتەيمىكەن دەپ ئويلىدىم. لېكىن تۆككۈم كەلمىدى. يۈزۈمنى يۇغۇچە پولىغا سۇ چاچراپ تېپىلغاق بولۇپ كەتكەندى. ئۇنى سۈرتۈۋېتەيمىكەن دەپ سۈرتكۈچنى قولۇمغا ئالدىم. لېكىن بۇ پىكرىمدىنمۇ دەررۇ يالتايدىم. مەن يۈز دېسىنى قاپقارا يۈندى بىلەن قالدۇرۇپ قويۇپ، ئورۇن - كۆرپە يىغىلىپ ئۈستىگە يۈك ئەدىيال يېپىپ قويۇلغان ئورۇس كارىۋىتىغا ئېيلاس كىيىملىرىم بىلەنلا يانپاشلىدىم - دە، ئۆيىنىڭ تۆت تېمىغا سەپسالدىم. بەش يىلدىن بۇيان ئۆيىنىڭ بىساتى خېلى تولۇقلىنىپ قاپتۇ. ئىككى تامغا بىرى ئىران نۇسخا، بىرى ئالبان نۇسخىسىدا يېڭى گىلەم تارتىلىپتۇ، پولىشا پاسوندا ياسالغان بىر جۈپ چوڭ خۇرۇم دىۋان سېتىۋاپتۇ. تەييار ئالغان ئوخشايدۇ. بىر بۇلۇڭدىكى تومپۇچكىنىڭ ئورنىغا رامكىسى قالىتىس نەپىس ئىشلەنگەن تىكلىمە چوڭ ئەينەك قويۇلۇپتۇ. ئىلگىرى مەن رەسىم سىزىش ئۈچۈن كىچىك پولىكا قويۇۋالغان بۇلۇڭغا بەش - ئالتە چامىدىن

دەستلىنىپتۇ. بۇلار تولۇقسىز ئوتتۇرىدا ئوقۇشنى تەلەپ قىلىدىغان ئۆگەي
سىڭىللىرىمنىڭ توي ئۈچۈن تەييارلىقى ئوخشايدۇ. ئۇلارنىڭ
ئىككىلىسىنىڭلا ساغرىسى بىلەن كۆكسى باشقىچلا يوغىناپ
كەتكەندى. «ئەھ، ئەھ، پالماڭ مېنىڭ، مېنىڭ نەلبىمىڭ»

بىرىقى ئۆيدىن ئۆگەي سىڭىللىرىمنىڭ دەم بىر - بىرىنىڭ
قۇلاقلىرىغا كۆسۈرلىشىپ، دەم چىشى كەكلىكتەك بۇقۇلدىشىپ
كۈلۈشۈۋاتقىنى ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ. ئۇلار مەن توغرىسىدا
سۆزلىشىۋاتقان بولسا كېرەك، يا بولمىسا «ئەرگە تەگسە قانداق
بولدۇ» دەپ تاللىشىۋاتامدەككىن...

ئېڭىكىمنى يۆلەپ تۇرغان قولۇم تالغاندەك قىلىپ
ئۆرۈلۈۋىدىم قولۇمغا يۇمشاق بىر نەرسە ئورۇنغاندەك قىلدى.
قارىسام يۇيۇپ يېڭىلا دەزماللاپ چىرايلىق قاتلاپ قويغان ئاق
يىپەك كۆڭلەك بىلەن كۈل رەڭ سارچا شىم ئىكەن، قاراپ باقسام
خېلىلا چوڭ تۇرىدۇ. دادامنىڭ ئوخشايدۇ. مەن ھېچ ئويلاپ
ئولتۇرماستىنلا ئۇچامدىكى پاسكىنا كىيىملىرىمنى سېلىپ تاشلاپ
شىم بىلەن كۆڭلەكنى كىيىۋالدىم. بۇ كۆڭلەك بىلەن ئىشتاندىن
دەزمالنىڭ ئىسسىقى ۋە سوپۇن پۇرىقى تېخى يوقالمىغاندەك.
ماڭا تازىمۇ خۇشياقتى. ئۆزۈمنىڭ قارا فورماننى كارىۋاتىنىڭ
ئاستىغا پۈرلەپ تىقىۋەتتىم. شۇ چاغدا ئاپام چاي دەملەپ كىردى.

كەل، كەنتىرىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئازراق چاي
ئىچىشۋال... «ئەھ، پالماڭ، مېنىڭ نەلبىمىڭ»
ئاپام مېنىڭ ئۈستۈشىمغا بىر قۇر قاراپ چىقىپ ئۆھ
تارتتى. «سەغىلىمىڭ، سەغىلىمىڭ، مېنىڭ نەلبىمىڭ»

تازا بوي تارتىپسەن. داداڭنىڭ كىيىملىرىمۇ خوپ
كېلىدىغان بوپتۇ. ئاپام سەل ئويلىنىۋالغاندەك قىلدى ۋە تەشۋىش
بىلەن:

داداڭ كايىپ كېتەرەمكىن، مېنجەزى بەك تەرسا بولۇپ
كەتتى. داداڭدىن تىقىشتۇرۇپ يۈرۈپ ئىككى - ئۈچ قۇر كىيىم

قىلىپ قويدۇم. بىنانىڭ ئاستىدىكى كىچىك ئۆيىنى ساڭا ئاتا پ
راسلاپ قويدۇم. ئاشۇ ئۆيدە... — دېدى — دە، شۇ ھامان تاماق
شېرىسىگە داستىخان سالغان بولۇپ تام تەرەپكە قارىۋالدى ۋە
ئالدىنى بىلەن يوشۇرۇنچە ئالدىراپ كۆزىنى ئۇۋۇلىغاندەك
قىلدى. ئۇ يەنە يىغلاۋاتاتتى. مەن ئاپامنىڭ تىترەۋاتقان ئورۇق
پەلكىسىگە قارىغىنىمچە كارىۋاتتا يانپاشلاپ يېتىۋەردىم. بىر چاغدا
بىر چاغدا ئاپام ئارقىغا ئۆرۈلۈپ ياش بىلەن ئەملەنگەن
كۆزلىرىنى ماڭا تىكتى، ئۇ ماڭا ئۇزاققىچە قاراپ تۇرغاندىن
كېيىن يەنە قاتتىق «ئۇھ» تارتىپ ھەسرەتلىك ئىخردى. مەن ئورنۇمدىن نۇرۇپ تاماق شېرىسى ئالدىغا كېلىپ
مەن ئورنۇمدىن نۇرۇپ تاماق شېرىسى ئالدىغا كېلىپ
ئولتۇردۇم. ئاپام ئاپقۇر چىنىگە قايماق چاي راسلىغانىكەن، مەن
ئاپام ياققان داپتەك يوغان ناننى ئوشتۇپ ئاپقۇرنى
توشقۇزدۇم. دە، تەتۈر چايناپ ئولتۇرۇپ چاي ئىچىشكە
كېرىشىپ كەتتىم. ئاپام مېنىڭ ئۇدۇلۇمدىن ماڭا قاراپ بىردەم ئولتۇردى، مەن
گەرچە ئۇنىڭ چىرايىغا قارىمىساممۇ، شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆزىدىكى
ھەسرەت ۋە مۇڭنى سېزىپ ئولتۇراتتىم. ئۇ مېنى كۆرۈپ
خۇشال بولغانىدى. لېكىن شۇ ھامان يەنە مۇڭلاندى. ھازىر
ئاشۇ مۇڭلۇق قارىشى بىلەن ماڭا سىنچىلاپ قاراپ ئولتۇرىدۇ.
ئۇ مېنى «تېخىمۇ ياداپ، قارىداپ كېتىپتۇ دەۋاتامدىكىن، يا
بولمىسا بويى ئۆسۈپ يوغانلا ئەر بولۇپ قاپتۇ» دەۋاتامدىكىن،
يا بولمىسا ماڭا خوتۇن ئېلىپ بېرىشىڭ غېمىنى
قىلىۋاتامدىكىن؟ مەيلىلا نېمە ئويلىسا، نېمىنى قىلغۇسى كەلسە
شۇنى قىلىمادۇ. بۇنىڭ بىلەن مېنىڭ نېمە ئىشلىم، دەپ
ئويلىدىمەن ئىلىكتەك يۈمىشىغان ناننى غۇرتۇلدىتىپ
يۇتۇۋېتىپ.

ئاخىر ئاپامنىڭ ئاشۇ ئۇنىسىز تىكىلىشىپ قاراپ
ئولتۇرۇشلىرى مېنى زېرىكتۈرۈشكە باشلىدى. بېرىپ ئىشىنى

قىلسا بولمامدىكىن؟ بالىجان ئىنەك ھەلەپ يەۋاتقان مۇنەججە
 قارىغاندەك كۆزىنى پارقىرىتىپ ئولتۇرغۇچە. مەن قولۇمدىكى
 بوشىغان ئايغۇرنى نېرى ئىتتەردىم. ئاپام پىيالىگە قىزىق چاي
 قۇيۇپ پىيالىنى مېنىڭ قولۇمغا ئاۋايلاپ سۇندى ۋە يەنە ماڭا
 ئاۋۋالقىدەكلا قاراپ ئولتۇرۇشنى داۋام قىلدى. مەن ئاپامغا
 قارىدىم، ئۇنىڭغا گەپ قىلغۇممۇ كەلمەيتتى. ئۇمۇ گەپ
 قىلمىدى. ئۇنىڭ ئۈنچىقماي قاراپ ئولتۇرۇشمۇ بىر ھېسابتا
 ياخشى بولدى. مەندىن سوئال سورىمىسىلا بولاتتىغۇ؟! ...
 لېكىن، ۋاقىت ئۇزارغانسېرى ئاپامنىڭ ئاشۇنداق ئۈنسىس
 تىكىلىپ ئولتۇرۇشمۇ مېنى بارغانسېرى ئارامسىزلاندۇرماقتا
 ئىدى. شۇ تاپتا ئاپام قارلىغاچقا ئايلىنىپ قالدى. لېكىن،
 ئالدىمدىكى بۇ قارلىغاچنىڭ كۆزى سۆزلەيتتى. ئۇنىڭ ئاشۇ
 ياشلانغان كۆزى ھېلىقى قارلىغاچ بىر چاغلاردا ئېيتقان سۆزلەرنى
 ئەينى بىلەن بىر مۇبىر تەكرارلاۋاتاتتى. بۇ سۆزلەردىن بەك
 قورقاتتىم. بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىماسلىققا تىرىشاتتىم. لېكىن،
 ئالدىمدىكى قارلىغاچنىڭ كۆزى سۆزلەۋەردى، ئۇنىڭ سۆزى
 مېنىڭ قۇلاق - مېڭەمنى غاجاۋاتاتتى، يۈرىكىمنى، يۈرىكىمنىڭمۇ
 ئاستىدىراق بىر يەرنى تانتلاپ قان قىلىۋاتاتتى. مەن
 چىدىيالىمدىم، مەن پىيالىگە ئېڭىشىۋالدىم - دە، پىيالىدىكى
 چاي يۈزىگە ئۆرلەپ چىققان بۇزغۇن - بۇزغۇن كۆپۈكچىلەرگە
 قارىدىم. كۆپۈكلەر بىردىنلا سۇغا چۆمۈلۈۋاتقان بىر توپ غەمىسىز
 ئۇششاق بالىلارغا ئايلاندى. بۇ بالىلار سۇ يۈزىدە بىر - بىرنى
 قوغلىشىپ، پىيالىنىڭ دائىرىسىنى بويلاپ چاي يۈزىنى بىرقانچە
 قېتىم ئايلاندى، ئاندىن چىرقىراپ، چۇرقىرىشىپ، بىر - بىرىگە
 شوخلۇق بىلەن كۆز قىسىشىپ، بىرىنىڭ ئارقىسىدىن يەنە بىرى
 ئىنتايىن تېزلىكتە چاپنىڭ ئاستىغا شۇڭغۇشۇپ، چاي يۈزىدىن
 غايىب بولدى. ئاخىرقى بىرنەچچە بالا ئاستىغا سوزۇلۇپ بېرىپ
 پىيالىنىڭ دۆۋرىغا يېقىن جايلىشىپ تۇرۇپ قېلىشتى. ئۇلار

چوڭقۇر چايغا شۇڭغۇشتىن قورقۇشۇپ سۇنىڭ تېپىز يېرىگە بېرىۋېلىپ، سۇغا چۆمۈپ كۆزدىن غايىب بولغان ھەمراھلىرىنىڭ ئۇ يەر ياكى بۇ يەردىن تۇيۇقسىز باش چىقىرىشىپ سۇ يۈزىگە لەيلەپ چىقىشىنى كۈتۈپ تۇرغان يېشى كىچىك كىرەك ۋە يۈرەكسىز رەك بالىلار ئىدى. مەن شۇ مىنۇتتا تۇيۇقسىز ئۆزۈمنى ئاشۇ يۈرەكسىز بالىلارنىڭ ئارىسىدا كۆردۈم، بۇ بالىلار يەنە بىردىنلا بىر يەرگە غۇزمەكلىشىۋالغان كۆپۈكچىلەرگە ئايلاندى. مېنىڭ يېنىمدىكى بۇ كۆپۈكچىلەر كۆزلىرىنى ئالاق - جالاق قىلىشىپ، چۇرقىرىشىپ، بىر - بىرىنى پىيالىدىكى چاينىڭ ئوتتۇرىسىغا ئىتتىرىشكە باشلىدى. ئۇلار بىر - بىرىنى ئۈندىشەتتى، ھېچكىم ئۇ يەرگە بېرىشقا جۈرئەت قىلالمايتتى، ئۇلار چۆكۈپ كېتىشتىن قورقىدىغانلىقىنى ئاشكارا ئىقرار قىلىشقاندى. قورقۇش - تارتىنىش، قىياماسلىقنىڭ بەلگىسى، ماڭا بولسا بەربىر. مەن ئۆزۈمنىڭ قانداقسىگە بۇ كۆپۈكچىلەرنىڭ ئارىسىغا كىرىپ قالغىنىمنى بىلمەي قالدىم. ئەسلىدە مېنىڭ ئورنۇم ئاشۇ چاينىڭ ئەڭ چوڭقۇرى بولۇشى كىرەك ئىدى. مەن ئۇ يەردىن مەڭگۈ چىقماسلىقىدىن ۋايىم يېمەيتتىم. چىقالمىسام نېمە بوپتۇ؟ چىقالمىسا شۇ يەردە قېلىۋەرگۈلۈك، لەيلەپ چىقىپ قېلىشمۇ ئېھتىمال. لېكىن ئۇنىڭمۇ نېمە كېرىكى؟ نېمە كارايتى؟ چىقىش ۋە چىقالماسلىق ئەڭ ئاخىرقى ئەبەدىلىك بىلەن «ۋاقتلىق» ئوتتۇرىسىدىكى قىسقىغىنا بىر جەريان ئەمەسمۇ؟ بۇ يەردە ئۈنچە باش قاتۇرۇپ ئويلىغۇدەك، ئۈنچە ئەستايىدىللىق بىلەن زىرىدىن زەۋەرىگىچە زىخىرلاپ كەتكۈدەك ھېچ نەرسە مەۋجۇت ئەمەسقۇ؟ بۇ يەردىكى مەۋجۇتلۇق پەقەت بايا ئېيتقان ئەبەدىلىك بىلەن «ۋاقتلىق» ئوتتۇرىسىدىكى بوشلۇق، خالاس. خۇددى ئاتموسفىرا بىلەن زېمىن ئارىلىقىدىكى بوشلۇقتەكلا...

بويۇنۇم تالغاندەك بولدى. مەن پىيالىگە ئېڭىشتۇرۇلگەن

بېشىمنى كۆتۈرۈپ قەددىمنى سەل رۇسلىدىم. ئەجىب ھېلىقى
 قارلىغاچ ئاپامغا ئايلانغانىدى. مېنىڭ كۆزۈم
 ئاپامنىڭ ئېچىلىپ - يېپىلۇۋاتقان ئېغىزىغا چۈشتى. ئاپامنىڭ
 ئاغزى دەم ئېچىلىپ، دەم يېپىلاتتى. كالىپۇكلىرى دەم
 سوزۇلسا، دەم قىسقىرايتتى. دەم ئىككى تەرەپكە تارتىشسا، دەم
 بىر ئورۇنغا پۈرۈلەتتى. ئۇنىڭ ئىككى جاۋىغىدا ئاقۇش
 كۆپۈكمۇ پەيدا بولۇپتۇ. كۆزلىرىدىن قۇيۇلۇۋاتقان ياش ئۇنىڭ
 سولاشقان يۈزلىرىنى يۇيۇۋاتاتتى. قارىغاندا ئۇ خېلىدىن بېرى
 ماڭا قاراپ كۆيۈپ - پىشىپ سۆزلەپ ئولتۇرغان بولسا كېرەك.
 ھازىرمۇ قىزىشىپ تېمىلەرنىدۇر چۈشەندۈرمەكچى
 بولاتتى. پات - پات كۆز يېشىنى سورتۇپمۇ قوياتتى. كۆزلىرى
 قىزىرىپ سۇلغۇن قاپاقلىرى سەل ئىشىپتۇ. ئۇ ئاخىردا مېنى
 نېمىدۇر بىر نېمە ھەققىدە ئۈزۈل - كېسىل ۋەدە بېرىشكە
 قىستىدى، يېلىندى، يەنە يىغلىدى. مەن ئۇنىڭدىن كۆزۈمنى
 قاچۇردۇم - دە، يەنە پىيالىدىكى چايغا تىكىلدىم. ھېلىقى
 كۆپۈكلەر ئازىيىپ كېتىپتۇ. تۇرغان يېرىدىلا بىر نەچچىسى
 چۆكۈپ كەتكەن ئوخشايدۇ. مەنمۇ شۇ كۆپۈكلەرنىڭ ئارىسىدا
 چۆكۈپ كېتىش ئالدىدا تۇرۇپتىمەن. مەن ئۆزۈمنىڭ بايقى كۆز
 قارىشىغا تېخىمۇ ئىشەندىم. پىيالىنىڭ دىۋارىغا چاپلىشىپ
 تۇرغان كۆپۈكچىلەرمۇ چۆكۈپ كېتىشتىن قۇتۇلالماپتۇ، بەربىر
 چۆكۈپ كېتىپتۇ. دېمەك، ئاخىرقى ھېسايىتا ھەممە نەرسە ۋاقىت
 ھۆكۈمرانلىقىغا بويسۇنىدۇ. ھازىرقى ھەممە مەۋجۇتلۇق پەقەت
 ۋاقىتنىڭ ئىمكانىيىتى، خاھىشى، ۋاقىتنىڭ رايى - ئىختىيارى
 سەۋەبىدىنلا مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ. ۋاقىتتىن ئىبارەت بۇ ئەڭ
 ئالىي، ئەڭ قۇدرەتلىك ھۆكۈمران، ئەڭ تەرسا، ئۆزۈمچى،
 رەھىمسىز سودىيە خالىغان بىر مىنۇتتا ھەممە مەۋجۇتلۇقنى ئۆزى
 خالىغان شەكىل ۋە ئۇسۇلدا يوق قىلىۋېتىدۇ!
 مەن پىيالىدىكى چايىنى ھېلىقى كۆپۈكچىلەر ۋە ئۇلارنىڭ

ئارسىدا لەيلەپ تۇرغان ئۆزۈمنى قوشۇپ بىراقلا گۈپۈلدەتىپ
ئىچىۋەتتىم.

مېنى ئۇيقۇ بېسىشقا باشلىدى، ئاپام تاماققا تۇتۇندى.
مەندىن نېمە يەيدىغانلىقىمنى سورىدى. مەن «ئۇخلايمەن» دېدىم،
ئاپام ماڭا بىر تال ئاچقۇچ ۋە قولچىراغنى تۇتقۇزۇپ قويدى. مەن
بىنانىڭ ئارقىسىدىكى پاكار ئۆيلەرنىڭ قاتارىدىكى كۆلبەمگە
ئۇخلاش ئۈچۈن چىقىپ كەتتىم. مەن قاراڭغۇدا پەلەمپەيدىن
چۈشۈۋېتىپ ئۆزۈمنى تۈرمىنىڭ بىر كامىردىن يەنە بىر كامىرغا
چىقىپ كېتىۋاتقانداك ھېس قىلدىم. شۇنداق! كامىردىن،
ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش مەيدانىدىكى كامىردىن يەنە بىر
كامىرغا — ئائىلەمگە قايتىپ كەلدىم. بۇ كامىردىن يەنە بىر
كامىرغا — ئۆزۈمنىڭ «ئۇخلايدىغان» ئۆيۈمگە چىقىپ
كېتىۋاتىمەن، ئۇ يەردىن كۈنلەرنىڭ بىرىدە يەنە بىر كامىرغا —
ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش مەيدانىدىكى كامىرىمغا ياكى گۆرگە
كېتىمەن... دېمەك، كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ ئۆزى بىر تۆشۈكتىن
چىقىپ يەنە بىر تۆشۈككە، ئاندىن يەنە بىر تۆشۈككە، سان-
ساناقسىز تۆشۈكلەرگە كىرىپ چىققاندىن كېيىن ئەڭ ئاخىردا يەنە
بىر تۆشۈككە تىقىلىش ئىكەن. توغرىراقى بىر كامىردىن
چىقىپ، سان - ساناقسىز كامىرلارنى ئايلىنىپ ئەڭ ئاخىر يەنىلا
كامىرغا سولنىش ئىكەن. مەنلا ئەمەس مەندىن ھەزەر
ئەيلەيدىغان، مەندىن نەپرەتلىنىدىغان، ئەزەلدىن مېنى ئادەم دەپ
ئويلاشنى بىرەر قېتىممۇ خىيالغا كەلتۈرۈپ باقمىغان ئۆگەي
دادام، قېرىندىشى بولۇپ قالغىنىم ئۈچۈن نومۇس قىلىپ مېنى
ئاكا دېيىشكە تىلى بارمايدىغان ئۆگەي سېڭىللىرىمۇ خۇددى ماڭا
ئوخشاش ئۇ كامىردىن، بۇ كامىرغا كىرىش ئۈچۈن ياشايدۇ!
ئۇلار بۇنى چۈشىنىشمەيدىكىن؟ چۈشەنمەيدۇ. چۈشىنىشىمۇ
خالمايدۇ! دادام ئۆزىگە ھاجەتەن بولۇپ كەلگەن ئادەملەرگە
«مۇۋاپىق بىر تەرەپ قىلىپ قويساڭلار» ياكى بولمىسا

تۈپ ئاق تېرەك. بۇ يېگانە تېرەكنى باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىمدا ئۆزۈم تىككەندىم. مەن تۈرمىگە كىرىشتىن بۇرۇن تېخى ئىككى مېتىر ئېگىزلىكتىكى بىلەكتەك كۆچەت ئەمدىلىكتە چوڭلا تېرەك بولۇپ كېتىپتۇ. مەن قولچىراغنى يورۇتۇپ تېرەكنىڭ تۈۋىدىن تارتىپ ئۇچىغىچە سەپسالدىم. تېرەك شاخلىرى باغجانلاپ بۇ خىلۋەت قورۇغا سايە تاشلىغۇچىلىك بولۇپتۇ. شۇ تاپتا بۇ يېگانا تېرەكنىڭ يوپۇرماقلىرى تۈن قۇچقىدا يېتىمىسىراپ قالغاندەك مۇڭلۇق شىرىلداپ تۇرىدۇ. مەن بۇ ياپراقلارنىڭ يېنىك شۇنرلاشلىرىدىن بۇ قەدىناسىمنىڭ ۋۇجۇدىدىن ئۇنىڭ جېنىغا پانتان بىر ئەركىسىزلىك، قىسىلىش، قورۇنۇش، تۇنجۇقچىلىق توغرىسىدىكى شىكايەتنى ئاڭلىدىم.

شۇ تاپتا ئۇ تېرەك ماڭا ئايلىنىپ قالدى. ئۇنىڭ تۇرقى، قىياپىتى، سەزگۈ، تۇيغۇسى، پىكىرى - تەپەككۈرى مېنىڭچە ئىدى. مەن بۇنى ئېنىق ھېس قىلدىم. مېنىڭچە ئۇ شۇ تاپتا چوڭىيىشنى، چەكسىز چوڭىيىشنى ئارزۇ قىلاتتى ... ئۇ قانچىلىك چوڭىيالايتتىكىنە؟ مۇشۇ قورۇغا بىر كەلگۈدەك، ھەتتا قورۇنىڭ قاشا تېمىنى ئۆرۈپ تاشلاپ يان ئۆيدىكى قوشنىنىڭ قورۇسىنىمۇ ئىگىلىۋالغۇدەك دەرىجىدە ۋە ياكى ھەتتا ئۇنىڭدىنمۇ يوغانراق جايىنى ئىگىلىگۈدەك چوڭىياتتىمىكىن؟ مۇمكىنغۇ، نېمىشقا بولمايدىكەن! ئۇنىڭ ئۆسۈشى، ئۇنىڭ چەكسىز دەرىجىدە چوڭىيىشىنى چەكلەش بىمەنلىك ئەمەسمۇ؟ قانچىلىك ئۆسكۈسى كەلسە، قانچىلىك يوغانغۇسى كەلسە شۇنداق قىلىۋەرسۇن. بۇ قورۇغا پانماي قالسا قوشنا قورۇنىڭ تاملىرىنى قىستاپ، ئۆرۈۋېتىپ ئۇ قورۇنىمۇ ئىگىلىسۇن. ئۇنىڭغا پانماي قالسا قوشنا قورۇنىڭ تېمىنىمۇ ئۆرۈۋەتسۇن - دە، ئۇ يەرنىمۇ ئىگىلىسۇن. ئۇ قورۇنىڭ ئىگىلىرى قورۇسىز قالدۇق دېسە كۆچۈپ كەتسۇن ياكى بولمىسا ئۆزىگە قالغان ئۆيگە شۈكرى

قىلسۇن. كۈنلەرنىڭ بىرىدە بۇ تېرەك زورىيىپ ئۇ ئۆيلەرنىڭ
تاملىرىنى ئۆرۈۋېتىشىمۇ مۇمكىن. ئۇ چاغدا ئۇلار مەن
پاناھلانغۇسى كەلسە شۇ يەرگە جۆنسۇن...
چەكسىز يوغىناش ئارزۇسىدىكى تېرەكنىڭ ئۇ كىشىلەرنىڭ
نەگە كۆچۈشى، نەدە ماكان تېپىشى بىلەن كارى نېمە؟ ئۇ ئۆز
ئارزۇسى بويىچە چوڭىيالىسىلا بولغىنى! قاچانكى يىلتىزى
قۇرۇپ غولى كاۋاكلىشىپ ئۆزى غۇلاپ چۈشكۈچە ھېچقانداق
ئادەم، ھېچقانداق تام ئۇنىڭغا توسالغۇ بولماسلىقى كېرەك! مەن
تېرەك ئىدىم. تېرەك مەن ئىدى. بىلىشچە ئىشكەنە
مەن قولۇمدىكى يېنىقلىق قولچىراغى تېرەكنىڭ غولىدىكى
بىر ئاچماققا قىستۇردۇم - دە، قورۇننىڭ قاشا تېمىنىڭ يېنىغا
كەلدىم. بۇ تام نېپىزلا تام ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە يەرنىڭ نېمى
ئۆتتۈرگەچكە تامنىڭ ئۇلى زەيدەپ كېتىپتۇ. مەن پۈتۈمنى
يەرگە مەھكەم تىرەجەپ مۇرەم بىلەن تامنى ئىتتىرىپ باقتىم.
تام سەل لىڭشىدى. مەن كۈچەپرەك ئىتتىردىم. تام تەۋرىگەندەك
بولدى. مەن كۈچۈمنى يىغىپ بىرلا تۇرتۇۋىدىم، تامنىڭ تەڭ
تايىسى «گۈپ» قىلىپ ئۆرۈلۈپ چۈشتى. شۇ ھامان بۇرنۇمغا
ئاچچىق توزان كىرىپ، بىر نەچچىنى چۈشكۈرۈۋەتتىم. ئارقىدىن
تامنىڭ يەنە بىر پارچىسىنى، ئاندىن يەنە بىر
پارچىسىنى ئارقا - ئارقىدىن ئۇرۇۋەتتىم. يىقىلغان
تامنىڭ زەربىسىدىن مەن ياتىدىغان ئۆينىڭ ئىشىك، دېرىزىلىرى
تتەرەپ كەتتى. قوشنا ئۆينىڭ ئىچىدە ئادەملەرنىڭ ئەنسىز
گۈدۈڭلاشقىنى ئاڭلاندى. بىر كەمدە ئىشىكلەر غىچىلداپ
ئېچىلدى، ئادەملەر ئۆپۈر - تۆپۈر بولۇشۇپ قورۇسىغا يۈگۈرۈپ
چىقىشتى. قوشنا قورۇننىڭ تېمىدىن بىر ئادەمنىڭ بېشى
كۆرۈندى. قوشنا ئۆيدىكى ئاقۇاش ئادەم قورۇننىڭ تېمىدىن
يامىشىپ مەن ياتىدىغان ئۆينىڭ قورۇسىغا سەپىلىۋاتاتتى. مەن
ئاۋازىمنى قەستەن يوغان چىقىرىپ قۇرۇق يۆتلىپ قويدۇم.

ھېلىقى ئادەم مېنىڭ ئاۋازىمنى تونۇپ قالدى ئەتىمالىم دەررۇ يوقالدى. ئۇلار مېنىڭ قايتىپ كەلگەنلىكىمنى بىلىدىغان ئوخشايدۇ. قوشنا قورۇدا كىملىرىنىڭدۇر تەشۋىشلىك كۈسۈرلاشقىنى، ئاندىن ئىشىكنىڭ ئالدىراپ يېپىلىپ ئىچىدىن زەنجىرلەنگىنى ئاڭلاندى. قوشنىلار ئەزەلدىن مەندىن تەپ تارتاتتى. مەن كورپۇس ئەتراپىدا نېمىلا قىلماي ئۇلار گويا ھېچ نەرسىنى كۆرمىگەن بولۇپ يىراقتىن ئايلىنىپ كېتىپ قېلىشاتتى. چۈنكى مەن ئۇلارنى شۇنداق قىلىشقا ئۆگەتكەندىم. مەن ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسىدىن بىرەر قېتىم قورقۇپ باقمىغان ياكى ئۇلارغا بىرەر قېتىم يول قويۇپ باققىنىمنى بىلمىمەن. ئۇلار مېنى ئۇنتۇماپتۇ، ئۇلارنىڭ مەندىن ئەيمىنىشى مېنى خۇشال قىلىدۇ. ئەيمىندى دېگەن سۆز ئۇنىڭ ھەممە ئارزۇ - ئىستىكىنى، ئىرادە - خاھىشىنى ئېتىراپ قىلدى دېگەن سۆز. بۇ ماڭا كېرەك! ئىلگىرى مەن ئۇنى ئارزۇ قىلغانىدىم، بۇنىڭغا ناھايىتى ئاسانلا ئېرىشتىم، لېكىن، كېيىن ئۇنىڭدىن ئۈزۈل - كېسىل ئايرىلىپ قالدىم. ئايرىلىپ قالدىملا ئەمەس، ئەكسىچە مەن ئەيمىنىدىغان، مەن باش ئېگىدىغان ئورۇنغا چۈشۈپ قالدىم. ئېرىشكىنىم يوقاتقىنىمنىڭ قارشىسى بولدى. بۇ مېنىڭ يۈرىكىمگە تەگدى، بۇ ماڭا ھار كەلگەندى. بۇنىڭ ئۈچۈن مەن نەچچە قېتىم ئۆلۈۋالماقچى بولدۇم. لېكىن ئۇ يەردە ئۆلۈۋېلىشىڭغا يول قويۇشمايدىكەن. ئۇ يەرگە كىرگەنلەرنى جەمئىيەتنىڭ بوغچىسى دېيىشىدىكەن. لېكىن مەندەك بىر بوغچا يوقالسا جەمئىيەت سېلىقى سەل يەڭگىلىمەمدۇ؟ ئۆلۈۋالسام نېمىشقا بولمايدىكەن؟ ئۆلەلگەن كىشى ئۆز روھىغا تولۇق خوجايىن بولالغان كىشىدۇر. بۇنى ئۇلار چۈشەنمەيدىكەن، ھەتتا ئويلاپمۇ قويمايدىكەن. ئۇنى دېسە ئۇلارنىڭ نېمە ئۈچۈن چۈشەنمەيدىغانلىقىنى مەنمۇ چۈشىنىپ بولالمىدىم. مەن كۈل رەڭ رەسىمنى شۇ چاغدا سىزغانىدىم.

مەن چاپانلىرىمنى قېقىشتۇرۇپ تېرەك غوللىرىنى تاش
 ئاچسىغا قىستۇرۇپ قويۇلغان قولچىراغنى ئالدىم -
 يورۇتۇپ تېرەكنىڭ تۈۋىدىن تارتىپ ئۇچىغىچە زەن سالىدى
 تېرەك يوپۇرمىقى ئەمدى پاقلان بولغان بوۋاق ۋىلىقلاپ
 كۈلۈۋاتقانداك خوشال شىلدىرلىماقتا ئىدى. تېخى باينلا تارغىنا
 قىستاڭ قورۇدا بىر خىل غېرىبلىق، مىسكىنلىك ئىچىدە خۇددى
 ھازىدار ئادەمدەك سۈكۈتكە چۆمۈپ مۇڭلىنىپ تۇرغان يالغۇز
 تېرەك ئەمىلىكتە تويى بولىدىغان قىزدەك نازاكەتلىك تەۋرىنىپ،
 بىر ھاياجان ئىلكىدە تەنتەنە قىلىۋاتاتتى. بىر ئىشقا پىلىق
 ئۆسۈۋەر ئاغىنە! خىيالىڭدىكىدەك ئۆسۈۋال. سېنىلى
 چەكلەيدىغان، سېنى قىسۋالىدىغان تام ئەمدى يوق! خالساڭ
 ئەنە ئاۋۇ تاملارنىمۇ قىستاپ ئۆرۈۋەت! بىر ئىشقا پىلىق
 مەن تېرەك غولغا مەنۇنىيەت بىلەن شاپىلاقلاپ قويدۇم.
 كەچتە يۇيۇنۇپ بولۇپ ئۆيدە يالغۇز ئولتۇراتتىم. خىيال
 ھارغۇزدىمۇ ياكى... سېنىلىڭنىڭ خىيالىڭنىڭ ئىشقا پىلىق
 پۈتۈن بەدەنلىرىم سىرقىراپ قىزىۋاتاتتى. ئۇخلاي دېسەم
 ئۇيقۇم كەلمىدى. (ئىشقا پىلىق) ئىشقا پىلىق ۋە ئىشقا پىلىق
 تېلېۋىزوردا ئاجايىپ بىر خەۋەر بېرىلىۋاتاتتى. مەن
 كۆزلىرىمنى چەكچەيتىپ تېلېۋىزور ئىكرانىغا قارىلىپ قالدىم.
 ھۆرمەتلىك تېلېۋىزور، كۆرگۈچىلەر، بىر جىسدې
 خەۋەرگە دىققىتىڭلارنى تارتتىمىز، بۈگۈن كەچتە شەھىرىمىزدە
 ئاجايىپ غەلىتە ۋە قورقۇنچلۇق ھادىسە يۈز بەردى، - دىكتور
 تەرلەپ - تەپچىرەپ سۆزلەۋاتاتتى، ئۇنىڭ ئاۋازى ھودۇقۇش ۋە
 ساراسىمە ئىچىدە بوغۇلغانىدى. ئۇنىڭ خەۋەر ئورنىگىنال
 قەغىزىنى تۇتقان قوللىرى تىترەيتتى، - بۈگۈن كەچقۇرۇن
 شەھىرىمىزنىڭ كوچىسىغا باغچىدىن قېچىپ چىققان بىر يولۋاس
 پەيدا بولۇپ قالدى، ھۆرمەتلىك تېلېۋىزور كۆرگۈچىلەر، سىلەر
 خاتالاشماڭلاركى، بۇ يولۋاس ھايۋانات باغچىسىدا تۇغۇلغان ياۋايى

تەبىئەتتىن خالىي يولۋاس بولسىمۇ، نېمىشقىدۇر باغچىدىن قېچىپ چىققاندىن كېيىن، بىردىنلا ۋەھشىي تاغ يولۋاسىغا ئايلانغان. بۇ يولۋاسنىڭ باغچىدىن نېمە مەقسەت بىلەن ۋە قانداق قىلىپ قېچىپ چىققانلىقى تېخى ئېنىقلانمىدى. ئەمما ئۇ يولۋاسنىڭ بىر يېرىم مىليون ئاھالىگە ئىگە بۇ مەركىزىي شەھەردە ئۈشتۈمتۈت پەيدا بولۇشى شەھىرىمىزنىڭ نورمال ھاياتىغا تەھدىت سېلىپ، شەھەردە قورقۇنچلۇق ۋەھىمە پەيدا قىلدى. بۇ يولۋاس قەپەستىن چىقىپ ئادەملەرنى سۈرۈپ - توقاي قىلىپ قوغلىغىنىچە چوڭ كوچىغا چىققان. شۇنىڭ بىلەن كوچىدا مىسلى كۆرۈلمىگەن پاتىپاراقچىلىق باشلىنىپ، كىشىلەر ئالتاغىلى چىرقىرىشىپ ئۆزلىرىنى ئۇدۇل كەلگەن تەرەپكە ئۇرۇپ «قاچ - قاچ» بولۇپ كەتكەن. ماڭغىزىن، دۇكانلارنىڭ ئىشىك - دېرىزىلىرى كۆكۈم - تالقان بولۇپ، تىجارەتچىلەرنىڭ تەنزىلىرى ئۆلەر - تىرىلىشىگە قارىماي قېچىۋاتقان ئادەملەرنىڭ ئايغىدا چەيلىنىپ ۋە تۆۋەرىكى چىقىپ كەتكەن. شۇ پاتىپاراقچىلىقتا ئۈچ كىچىك بالا دەسسەلىپ ئۆلگەن. يۈرەك كېسىلى بار ئۈچ كىشى (بۇلارنىڭ ئىچىدە بىرسى ئايال) قورقۇپ كېتىپ يول ئۈستىدىلا جان بەرگەن. ئاخىر قوراللىق ساقچى ئەترەتلىرى تەرەپ - تەرەپتىن قورشاپ بۇ يولۋاسنى تۇتۇۋالغان ۋە باغچا دائىرىلىرىگە تاپشۇرۇپ بەرگەن. شەھەر ھاياتى ھازىر ئاساسەن ئەسلىگە كەلدى. شۇنداقتىمۇ ئادەملەرنىڭ دەككە - دۈككەچىلىكى تېخى بېسىقلىقىنى يوق! ئۇنىڭدىن كېيىنلا مۇنداق بىر خەۋەر ئاڭلاتتى:

— بۈگۈن كەچقۇرۇن ئاجايىپ غەلىتە ئەھۋال سادىر بولدى. مۇخبىرىمىزنىڭ خەۋەر قىلىشىچە شەھىرىمىزدىكى پۈتۈن ئاشخانىلارنىڭ قازىقىدىكى گۆشلەر پاك - پاكىز ئوغرىلانغان. ھەتتا ئاھالىلەرنىڭ ئۆيلىرىدىكى گۆشلەرمۇ چۈشىنىكىسىزلا يوقاپ كەتكەن. سىخ ئورگانلىرىنىڭ رازۇپىدا قىلىشىچە بۇ گۆشلەرنى

قانداقتۇر بىر نامەلۇم نەرسە ئوغرىلىقچە ئېلىپ قاچقان، كادىك تېخنىكىلىق ئىزلاپ ئىسپاتلاش نەتىجىسىدە شۇ نەرسە ئاۋان بولدىكى، بۇ گۆشلەرنى ئوغرىلىغان ھايۋان چوڭىيىپ كەتكەن ياۋا مۈشۈك ئىكەن. بۇ ئوغرى مۈشۈك ئۇدۇل كەلگەن ئۆي، ئۇدۇل كەلگەن ئاشخانىنىڭ پەنجىرىدىن قىسىلىپ كىرىپ گۆش قويۇلغان سېۋەت، كانارلاردىكى گۆشلەرنى بولۇشچە يېگەن، قالغىنىنى چىشلەپ، سۆرەپ، ھەتتا يەلكىسىگە ئارتىپ كۆتۈرۈپ قاچقان. ئەجەبلىنەرلىكى شۇكى، بۇ ياۋا ئوغرى مۈشۈكنىڭ قالدۇرغان ھىدى بىلەن تېخى ھېلىراقتا شەھەرنى مالىمان قىلغان ھېلىقى ئالغىنغان يولۋاسنىڭ تېنىدىن قالغان ھىد بىر خىل ئىكەن. كىشىلەر ئوغرى مۈشۈك بىلەن تەلۋە يولۋاسنىڭ ھىدىنىڭ بىر خىل بولۇشىدىن ئىنتايىن ئەجەبلەنمەكتە. بۇ ئىش يەنە بىر قېتىم ئىلگىرىلىگەن ھالدا ئېنىقلاشنى كۈتتۇ!

قانداق چاغدا ئۇخلاپ قالغىنىمنى بىلمەيمەن. بىر چاغدا كۆزۈمنى ئاچسام خېلى ۋاق بولۇپ قاپتۇ. ئويغانغاندىن كېيىن بىر ھازاغچە ئورنۇمدا ئېغىناپ يانتىم. چۈنكى مېنى ھېچكىم ۋە ھېچقانداق ئىش كۈتۈپ تۇرۇۋاتقىنى يوق، بۇ ئۆي، بۇ ئۆيدىكى لاقا - لوقىلار ھەتتا ئۆزۈممۇ باشقىلار ئۈچۈن بىر ئۇنتۇلغان بۇيۇم، لېكىن مەن بۇ ئۆيدە ئۆزۈم بىلەن بىللە، ئۆزۈم بولسا مەن بىلەن بىللە. دېمەك، مەن يالغۇز ئەمەس. بۇ ئۆي ماڭا كېرەك بولغىنى ئۈچۈن بۇ ئۆيگە كىردىم. مەن ئۆزۈمگە كېرەك (قانچە ۋاقىت ئىكەنلىكىنى بىلمەيمەن) بولغىنىم ئۈچۈنلا ئۇخلىدىم. مەن ئەمدى پەقەت ھەممىلا نەرسىنى، ھەممىلا ئىشنى ئۆزۈمگە كېرەك بولغىنى ئۈچۈنلا قىلىمەن. «مەن» دېگەن ھەۋجۈدىيەت ئەنە شۇنداق ئاددىي، چۈشىنىشلىك ھاياتمۇ

شۇنداق! مەن دېمەك ھايات دېمەكتۇر! «مەن» دېگەن ئۇقۇم ئاددىي، ئېھتىياجلىق بولمىغاچقا مېنىڭ مەۋجۇتلۇقۇم ئۇلارنى خۇشال قىلمايدۇ. قوشنىلارمۇ مېنى ئۆزى نۇقتىسىدىكى «مەن» گە خەۋپ دەپ قارايدۇ. ئۇلار ئالغۇچى، مەنمۇ ئالغۇچى. مەن ئالدىنغان نەرسىلەر ئۇلاردا بار لېكىن بەرمەكچى ئەمەس، ئۇلار ئالدىنغان نەرسە مەندە يوق. شۇڭا مەن ئۇلار ئۈچۈن بوغچا! بوغچا بولغاندىمۇ ئۆزۈمگە كېرەك بولغان ۋە باشقىلارنىڭ ئىلكىدىكى ھەرقانداق نەرسىنى بىر قىماپ بىلەن ئېلىپ تۈگۈۋالىدىغان بوغچا! شۇڭا ئۇلار، ئۆگىي دادام، قولۇم - قوشنىلار، كوچا - كويىلار... مەندىن ھەزەر قىلىدۇ. ھەممە دېمەك مەن! مەن ئۈچۈن ھەممە دېمەكتۇر!

يېتىۋېرىپ زېرىكتىم. لېكىن يەنىلا يېتىۋەردىم، خىيالىدىنمۇ بەزدىم. مەن ئۆرۈلۈپ تۇرۇشقا قاراپ يېتىپ باقتىم. تورۇس غىلتاڭ ئىدى. ئۇ يەر چەكسىز غىلتاڭ ساي ئىدى. سايىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر تۈپ ئىنتايىن چوڭ يالغۇز دەرەخ تۇراتتى. باشقا ھېچ نەرسە يوق ئىدى. ئۇ يەردە گۈركىرەپ بوران چىقىۋاتاتتى. بوراننىڭ ھۇۋلىشى يېقىمىسىز ئىدى. بوران يالغۇز دەرەخكە ئۆزىنى شىددەت بىلەن ئۇراتتى. دەرەخنى قومۇرۇپ نەگىدۇر بىر يەرگە ئېلىپ كەتمەكچى بولاتتى. دەرەخ كۈل رەڭ ئىدى. بوران بىردىنلا كۆك رەڭلىك بولۇپ ئۆزگەردى. كۈل رەڭ دەرەخ تىتىردى، ئېگىلدى. بوران شىددەت بىلەن يوپۇرۇلۇپ يىراقلارغا كېتىپ قالدى. دەرەخ بوراننىڭ ئارقىسىدىن، ئاشۇ كۆك بوراننىڭ ئارقىسىدىن قاراپ قالدى. ئۇ بىردىنلا مۇڭلىنىپ شۈمشەيدى. كۆك بوران كەتكەندىن كېيىن ئاشۇ غىلتاڭ ساي، ئاسمان، يەر دەرەخنىڭ كۈل رەڭ تۈسىنى ئالدى... بۇ يەردە ئەمدى ھەممە نەرسە كۈل رەڭ ئىدى. بۇ كۈل رەڭ بەكمۇ بەتتەم ئىدى. لېكىن ئۇ يەر ئاشۇ كۆرۈنۈشى بىلەن يەنە ئۆزگىچە ئىدى... كۈل رەڭدىن

كېلىۋاتقان ئاۋاز غەشلىك، ئەندىشلىك ئىدى. نۇرۇشلار ئۆيىنىڭ ھەممىلا يېرىنى كۈل رەڭ تۈس ئالدى. ئىشكاپ - كارىۋاتلار، شىرە - ئورۇندۇقلار، يوتقان - كۆرىپىلەر كۈل رەڭ ئىدى. ئۆزۈمۈ كۈل رەڭ ئىدىم. «ئۆزۈم» دېگەن بۇ ئۇقۇمۇ، «ئۆزۈم» دەپ يېزىلىدىغان خەتمۇ كۈل رەڭ ئىدى. بۇ كۈل رەڭدىن سۇس، ئاجىز لېكىن ئېنىق بىر ئاۋاز كېلەتتى. بۇ ئاۋاز كۈل رەڭ ئىدى. كۈل رەڭ ئاۋازدىن ئەكس ئېتىدىغان غەشلىك، ئەندىشىمۇ كۈل رەڭ ئىدى... مېنىڭ كاللامدىكى جىمىكى ئۇقۇم، تەسىرات، ئەسلىمە، تەسەۋۋۇر، تەپەككۈر، تەھلىل، خىياللارنىڭ ھەممىسىلا كۈل رەڭ ئىدى... ئۆيىنىڭ بۇلۇڭ - بۇلۇڭدا كۈل رەڭ قېتىپ قالغانىدى. كۈل رەڭ ماخا قاراپ كۈلۈمسىرەيتتى. مېنى باغاشلايتتى...

مەن ئاخىر ئۆيگە قاراۋېرىشتىن بەزدىم. مېڭەم، كۆزۈم تىنىم تاپقاندى. ھېچقانداق زۆرۈرىيىتى بولمىسىمۇ، مېنىڭ كۈنلەپ يېتىشىم ياكى ئورنۇمدىن تۇرۇشۇم ھېچكىمگە ئەھمىيەتلىك بولمىسىمۇ ئورنۇمدىن تۇرۇشۇم كېرەك ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ئاخىر ئورنۇمدىن قوپۇپ كىيىملىرىمنى كىيىدىم. ئاندىن تۇرۇپتىن مۇزدەك سۇ قويۇپ يۈزۈمنى چالا - بۇلا يۈدۈم. شىرەدە داستىخانغا ئوراپ قويۇلغان كاستۇرۇلكا تۇراتتى. ئاچسام ھورى چىقىپ تۇرغان چۆچۈرە ئىكەن. چۆچۈرىدىن پىننە، ئاش كۆكىنىڭ، يەنە نۇقۇتنىڭ خۇش پۇرىقى گۈپۈلدەپ تۇراتتى. ئاپام تېخى بايلاق ئەكىرىپ قويۇپ چىقىپ كەتكەن ئوخشايدۇ، سوۋۇپ قالمىسۇن دەپ داستىخانغا ئوراپ قويۇپتۇ. كاستۇرۇلكىنى قولۇمدىن چۈشۈرمەيلا قۇرۇقداپ قويدۇم. ئاندىن ئونى مۇزدەك سۇدا يۇيۇۋىدىم ئۇنىڭ دىۋاردىكى ياغ يۇقۇندىسى چىقىمىدى، شۇنىڭ بىلەن كاستۇرۇلكىنىڭ ئاغزىنى يېپىپ قويدۇم. شۇ چاغدا شىرەدىكى رەسىم سىزىش تاختىسى، بوياق، سۇرۇق موي قەلەم كورۇپكىسى ۋە بىرنەچچە تاختا قېلىن

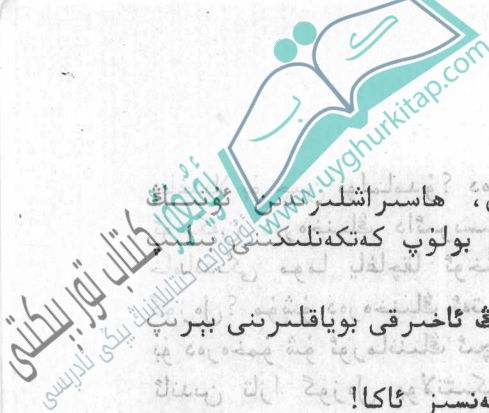
ئاق قەغەز، كونا لاتىغا كۆزۈم چۈشۈپ قالدى. بۇ مېنىڭ ئىلگىرىكى نەرسىلىرىم ئىدى. مۇنۇ قەغەزلەرنى يېڭى سېتىۋالغان ئوخشايدۇ. كىم ئەكىرىپ قويدىكىن؟ ئاپامىدۇ؟

مەن دەررۇ بويىقلارنى راسلاپ بىر پارچە قەغەز يايىدىم - دە، ئۆرە تۇرۇپلا رەسىم سىزىشقا كىرىشىپ كەتتىم. قولۇم سەل تىترەيدىغان بولۇپ قاپتۇ. موي قەلەم تۇتمىغىلى ئۇزۇن بولغاچقىمىكىن، ياكى نېمىدىندۇر ھاياجانلىنىۋاتىمەنمىكىن؟... قولۇم تىترىگەن بىلەن كۆڭلۈم كۆتۈرۈلۈپ قالغانىدى. مېنىڭ ئۆتۈلغان ھېسىلىرىم ۋە خاتىرىلىرىمنى ئاشۇ بويىق - رەڭلەر ئويغىتىشقا باشلىدىمىكىن؟...

ئۇشتۇمتۇت «پالاق - پۇلۇق» قىلغان ئاۋازدىن چۆچۈپ جان پېنىم چىقىپ كەتتى. قولۇمدىكى قەلەممۇ يەرگە چۈشۈپ كەتتى. مەن ساراسىمە ھەم ۋەھىمە ئىچىدە ئارقامغا بۇرۇلدۇم. شۇ چاغدا قانداقتۇر بىر نەرسە پالاقلىغىنىچە كارىۋىتىمنىڭ ئاستىغا كىرىپ كەتتى. ئارقىدىنلا 11 - 12 ياشلاردىكى بىر ئۆسمۈر بالا يۈگۈرۈپ ئۆيگە كىرىپ كەلدى ۋە مېنىڭ ئەلپازىمنى كۆرۈپ چۆچۈگەن بولسا كېرەك، ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدا نېمە قىلارنى بىلىمەي چىپىپىدە توختاپ قالدى. مەن ئۇنىڭغا زەردە بىلەن تىكىلىپ ئۇنچىقماي قاراپ تۇردۇم.

مېنىڭ كە... كەپتىرىم ئۇچۇپ كېتىپ... ئۆيىڭىزگە كىرۋالدى. ئاكا... كەپتىرىمنى...

ئىنتىك يۈگۈرگىنى ئۈچۈنمۇ ياكى بىسوراق ئۆيۈمگە ئۈسۈپ كىرگىنى ئۈچۈنمۇ بالىنىڭ يۈزى ئوتتەك قىزارغانىدى. ئۇنىڭ بويىدا پۈرلەشكەن گالىستۇك بار ئىدى. مەن ئۇنچىقماي ئۇنىڭغا بىردەم تىكىلىپ قاراپ تۇردۇم. يۈرىكىم ئاران ئىزىغا چۈشتى. مەن ئېڭىشىپ بەردىن قەلەمنى ئالدىم - دە، ئارقامغا ئورۇلۇپ سىزىشنى داۋام قىلدىم. بالا كارىۋاتنىڭ ئاستىغا ئۆمىلەپ كىرىپ كەپتىرىنى تەستە تۇتتى بولغاي. مەن ئۇنىڭغا قارىماي رەسىم

سىز ئۆيىڭىزنىڭ پۇشۇلداشلىرى، ھاسىراتلىرى، ئۇنىڭ كەپتىرىنى تۇنۇۋېلىپ بەك خۇشال بولۇپ كەتكەنلىكىنى بىلىپ تۇردۇم.

بىر ھازادىن كېيىن رەسىمنىڭ ئاخىرقى بويىچىلىرىنى بېرىپ بولدۇم.

— رەسىمگە بەك ئۇستا ئىكەنسىز ئاكا! مەن چۆچۈپ ئارقامغا قارىدىم. ھېلىقى بالا مېنىڭ ئارقامدىن بويىنى ئېھتىيات بىلەن سوزۇپ رەسىمگە قاراپ تۇراتتى.

— بىزنىڭ رەسىم مۇئەللىمىمىزدە كلاسسىمىزدىكىسىز ۰۰۰ بەك ئوخشاپتۇ، — دېدى مېنىڭ چىرايمىدىن بىرەر يامانلىقىنى كۆرمىگىنى ۋە ئۇنى قوغلاپ چىقىرىۋەتمىگىنىم ئۈچۈن خۇشال بولغان بالا سەل جورئەتلىنىپ.

— لېكىن ئاكا بۇ نېمانچە چوڭ دەرەخ ۰۰۰ پۈتۈن دالىنى پەقەت بىرلا دەرەخ ئىگىلىۋاپتىغۇ؟ ئاۋۇ تاغلارمۇ، دەريامۇ ھەتتا ئۇپۇق سىزنىقىمۇ ئاشۇ بىر تۈپ دەرەخنىڭ ئارقىدا قاپتۇ ۰۰۰ نېمىلا قىلسا دەرەخ دېگەن كىچىك، تاغ — دەريا، ئۇپۇق دېگەن چوڭ بولۇشى كېرەككۇ؟

بالا مەن ئويلىغاندەك ئۈنچە قورقۇنچاق، جورئەتسىز ئەمەسكەن. مېنىڭ ئۈندىمەي گېپىگە قۇلاق سېلىپ تۇرغىنىمنى كۆرگەن بالا تېخىمۇ تۈرگۈنلىشىپ سۆزلەپ كەتتى:

— ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ دەرەخنىڭ ئەتراپىدا باشقا بىرەر تال دەرەخ يوق ئىكەن، ھەتتا ئوت — چۆپ، گۈل — چېچەك ئۆسكۈدەك يەرمۇ قالماپتۇ. ئۇنداقتا بۇ گىياھ ئۈنمەس دەشتمۇ؟ دەشت بولسا بۇ بىر تۈپ دەرەخ قانداق ئۈنۈپ قالدى؟ يەنە كېلىپ پۈتۈن زېمىننى ئىگىلىۋالغان شۇنچە يوغان دەرەخ — ھە؟ دەرەخ دېگەن دەرەخ بار يەردە ئۆسىدۇ. بىر تال دەرەخ ئۆسكەن يەردە باشقا دەرەخمۇ، گۈل — چېچەك، ئوت — چۆپمۇ ئۆسىدۇ. شۇ

چاغدىلا بۇ چىن بولمامدۇ؟ دەرەخ دېگەن ئۆزىگە ئوخشاش ياشناپ
ئۆسكەن دەرەخنىڭ دائىرىسىدىلا گۈزەل بولالايدۇ، بولمىسا
خاماندىكى موما ياغاچقا ئوخشاپ قالمامدۇ؟ ئۇنىڭ نېمىسى
گۈزەل؟ مۇشۇ دەرەخنىڭ ئەتراپى قويۇق ئورمانلىق بولغان بولسا
بۇ دەرەخمۇ شۇ ئورماننىڭ ئىچىدىكى بىر تۈپ دەرەخ بولغان بولسا
ئاندىن تازا گۈزەل بولاتتىكەن، مۇئەللىم بىزگە ئاشۇنداق
ئۆگەتكەن، — پىلىموتنىڭ ئوقىدەك تاراسلاۋاتقان تۈگمەس
سوئاللاردىن ھاڭۋېقىپلا قالدىم. ھازىرچە ھېچقانداق كىشى
مېنىڭ ئەسەرلىرىم ھەققىدە بۇنداق جۈرئەت بىلەن سۆزلىگەن
ئەمەس ئىدى. راسا بىر ئوبزورچىغا يولۇققان ئوخشايمەن. ئۇنىڭ
ئوبزورى تېخى تۈگمىگەنكەن:

— ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ رەسىمنىڭ بويىقى پەقەت
قاملاشماپتۇ. مۇھىت پۈتۈنلەي كۈل رەڭ سىزىلىپتۇ. قۇياش بار
ئىكەن، لېكىن ئاسمان كۈل رەڭ ئىكەن. تاغمۇ كۈل رەڭ
ئىكەن، دەريامۇ كۈل رەڭ ئىكەن، قۇياشمۇ كۈل رەڭ ئىكەن،
يەرمۇ كۈل رەڭ ئىكەن؟ بۇ نەچچە رەڭ بېرىش؟ كىشىنىڭ
كۆڭلىگە غەشلىك سېلىپ... ئاسمان دېگەن كۆپكۆك ۋە سۈزۈك،
دەريا دېگەن كۈمۈش لېنتىسىدەك يالتىراق، تاغ دېگەن چوققىسى
ئاپئاق قارلىق، گەۋدىسى ۋە قاپتىلى كۆكۈش سۈررەڭ ياكى
سېغىزرەڭ، يەر دېگەن قارامتۇل چىلان رەڭ، قۇياش دېگەن
ئالتۇندەك سېرىق رەڭ...

ئاخىر تاقىتىم چېكىگە يەتتى:

— يوقال كۆزۈمدىن! — بومبا يېرىلغاندەك تۇيۇقسىز
يېرىلدىمەن. بالىنىڭ گېپى ئاغزىدا قالدى. قورقۇپ ئەرۋاھى
ئۇچقان بالا «پارت» قىلىپ كەينىگە بۇرۇلدى - دە، خۇددى يەرگە
كىرىپ كەتكەندەك كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە غايىب بولدى.
بىردىنلا كەيپىم بۇزۇلۇپ جۇدۇنۇم تۇتتى. مەن قولۇمدىكى
قەلەمنى جەھلىم بىلەن يەرگە ئاتتىم - دە، كارىۋاتقا ئۆزۈمنى

تاشلىدىم، ئاندىن قولۇمنى بېشىمنىڭ ئاستىغا قويۇپ ئورۇنغا
قادىلىپ ئوڭدىسىغا يانتىم. نەرسە ئىشەنچىم يەنىمەن. نەرسە
ئەدىن پەيدا بولدى بۇ يېتىم ئاقساقال كېسىلدەك؟ مېنىڭ
بەش يىلدىن بۇيانقى پۈتۈن ئىستەك، ئىنتىلىشلىرىمنى
كېچە - كۈندۈز مېڭەمدىن چىقمايدىغان يالغۇز دەرەخ ھەققىدىكى
كۈل رەڭ تەسەۋۋۇرۇمنى، مېنى شادلاندىرىدىغان، كۆڭلۈمگە
تەسەللى بېرىدىغان كۈل رەڭ چۈشۈمنى، مېنى ھەر زامان ئۆزىگە
چاقىرىۋاتقان، ماڭا ھېچكىم تەسەۋۋۇر قىلالمايدىغان كەڭلىك،
چەكسىزلىك ۋەدە قىلىۋاتقان كۈل رەڭ دۇنيايىمنى ئاغزىدىن
ئاپسىنىڭ سۈتى پۇراپ تۇرغان كۆك ماڭغا بىردەمدىلا بىتچىت
قىلىپ تاشلىدىمۇ؟ ئۇنىڭ نېمە ھەققى؟ نېمە ھوقۇقى؟ ئۇ
چۈشىنىپ دەۋاتامدۇ ياكى ئاغزىغا كەلگىنىنمۇ؟
مەن تۇيۇقسىز مۇشۇ بالىنىڭ دېگەنلىرىنى يەنە قەيەردىدۇر
ئاڭلىغاندەك قىلىۋىدىم. نەدە ئاڭلىۋىدىمكىن؟ بىردىن ئېسىمگە
كەلدى. توغرا! ئاڭلىغانىكەنمەن! ھېلىقى ئەمگەك بىلەن
ئۆزگەرتىش مەيدانىدا ئاڭلىغانىكەنمەن. بىر كۈنى ھېلىقى كونا
گېزىت پارچىسىگە سوكونىڭ كۈيۈندىسى بىلەن بايقىقى
سۈرەتنىڭ ۋارىيانتىنى سىزىۋاتسام يېنىمدا تۇيۇقسىز «ئاقساق
تۆمۈر» پەيدا بولۇپ قالدى، ئۇ ئۆسكىلەڭ قاشلىرىنىڭ ئاستىدا
ئوتتەك يېنىپ تۇرىدىغان يوغان كۆزلىرىنى قىسىپ سۈرەتكە بىر
ھازا قاراپ تۇردى. ئۇنىڭ قويۇق ساقال - بۇرۇت بىلەن قاپلانغان
لەۋلىرىدە بىر سىرلىق كۈلكە ئوينايتتى. مەن سەل ئالدىراپ
قالدىم.

ئۇ تۇيۇقسىز مېنىڭ مۈرەمگە قولىنى قويۇپ:
«ئاھ! ... ئەسلىدە ئالتۇندەك قوللار ئىكەندۇق بۇ قوللار،
لېكىن سېنىڭ كاللاڭ خۇددى ئاشۇ رەسىمدىكىدەك كۈل رەڭ
بولغىنى ئۈچۈن ئاشۇ ئالتۇندەك قوللار قارا قولغا، جىنايەتلىك
قولغا ئايلىنىپ كېتىپتۇ ... ئېچىنمەسەن؟ قارا! سەندە ئەقىل،

قابىلىيەت بار ئىكەن، لېكىن كۆز يوق ئىكەن، سەن رەڭ قارىغۇسى ئىكەن سەن... شۇڭا سەن تۇرمۇشنى كۈل رەڭ تەسەۋۋۇر قىلىدىكەن سەن، سېنىڭ جىنايەت ئۆتكۈزۈشۈڭنىڭ مەنبەئى مانا مۇشۇ ئىكەن! قارا، ئاق رەڭ پاكلىق، يېشىل رەڭ ئۈمىد، كۆك رەڭ ئىنتىلىش، قىزىل رەڭ خۇشاللىق، سېرىق رەڭ روھىي توقلۇقدىن دېرەك بېرىدۇ! كۈل رەڭ دېگەننىڭ ئاق رەڭ بىلەن قارا رەڭنىڭ ئارىلاشمىسى، يەنى قاباھەتنىڭ بەلگىسى بولغان قارا رەڭنىڭ پاكلىقنىڭ بەلگىسى بولغان ئاق رەڭنى بۇلغىشىدىن ئايرىدە بولغان! سېنىڭ ئالتۇندەك قوللىرىڭنىڭ قارىيىشى، سېنىڭ روھىي دۇنيايىڭنى چۇلغۇۋالغان ئاشۇ كۈل رەڭنىڭ كاساپىتى. ئۇ دوستانلارچە كۈلۈمسىرىدى ۋە رەسىمىنى كۆرسىتىپ دەيدى: سېنىڭمۇ قىزىق رەڭ بولغۇدەك، پىشىشەپ

قارا، بىر چىرايلىق دەرەخنى سىز پىسەنۇ، ئۇنى پۈتۈن زېمىننىڭ بىردىنبىر غوجىسى قىلىۋاپسەن گويا مۇنۇ تاغلارمۇ، مۇنۇ دەريامۇ ئاشۇ بىر دەرەختىن قورقۇپ، شۇمىشىنىپ كىچىكلەپ، تارىيىپ كېتىپتۇ، ھەتتا ئۇپۇق سىزنىقىمۇ ئۇنىڭدىن ئەيمىنىپ ئارقىسىغا شوخشۇپ ئېرىسىغا سۈرۈلۈپتۇ. بۇنى نېمە دەپ چۈشەندۈرسەن؟ بۇ دەرەخنىڭ شۇنچىلىك قۇدرەتلىكىمۇ؟ ئۇ نېمە ئۈچۈن ئۆسەدۇ؟ ئۆزى، بىر يالغۇز ئۆزى ئۈچۈنمۇ ياكى تەبىئەتنى، مۇھىتنى، تاغ - دەريا، دالانى گۈزەللەشتۈرۈش، قويۇق ئورماننىڭ بىر ئەزاسى بولۇش ئۈچۈنمۇ؟... پاكلىق

ئۇ مېنىڭ مۇرەمنى مەنلىك قىلىپ قىسىپ قويدى. ياخشىراق ئويلاپ باق، كېيىن بەرپىنەر چۈشىنىپ قالسەن... مۇشۇ مۇشۇ پىشىشەپ

ئۇ گېپىنى تۈگىتىپ ئالدىراپ كېتىپ قالدى. مەن رەسىمگە تىكىلىپ بىردەم ھاڭۋېقىپ تۇرغاندىن كېيىن، ئۇ رەسىمنىڭ سىۋىزىتىنى ھېچ ئۆزگەرتىمەيلا بۆگۈكۈمنىڭ باش تەرىپىگە چاپلاپ قويدۇم. مۇشۇ مۇشۇ پىشىشەپ... ئىنتىلىش پىشىشەپ

كەلگەنلىكىمنىڭ بىر خۇشاللىق بولغانلىقى، مەھەللىدىكىلەرنىڭ، بولۇپمۇ ئۆزىنىڭ مېنى كۆپ سېغىنغانلىقى، بۇنىڭدىن كېيىن مەھەللە كومىتېتى مېنى زادى تاشلىۋەتمەيدىغانلىقى ھەققىدە سۆزلىدى بولغايمى، ئىشقىلىپ مەن ئۇ خوتۇننىڭ كۆيۈپ - پىشىپ جاۋىلداشلىرىدىن شۇنىڭغا ئوخشاشراق مەنىنى چۈشەندىم. ئۇ ئايال ئۆزىنىڭ ئىسمىنىڭ رەنا ئىكەنلىكىنىمۇ قوشۇپ قويدى. مەن شۇ چاغدىلا بۇ مۇشۇ مەھەللىنىڭ بۇدۇنىگە ئوخشاش ۋىت - ۋىت، تىنىم تاپماس، نېمىشىقىدۇر ھەممە ئادەم چوڭ ئاپىسىدەك چوڭ كۆرىدىغان مۇدىرى رەناخان ئىكەنلىكىنى ئەسلىدىم.

ئۇ خوتۇن ھەر كۈنى كەچتە ئاھالە كومىتېتىدا ياشلار ئۈچۈن «قانۇندىن ساۋات» دەرسى ئۆتۈلىدىغانلىقى، سەۋىيىسى تۆۋەن بولسىمۇ لېكىن سۆزلەش ئىشىنى ئۆزىنىڭ قىلىۋاتقانلىقىنى، مېنىڭمۇ بۈگۈن كەچتىن ئېتىبارەن شۇ يەرگە بېرىپ قانۇن ئۆگىنىشىم كېرەكلىكىنى چىكىلىدى. مەن ئۇنىڭماي ئولتۇرۇپ ئۇ خوتۇننىڭ گىردە ئاندەك قىپقىزىل دومباق مەڭزىدىكى چوقۇرلىرىنى ساناشقا باشلىدىم. ئوڭ مەڭزىدە جەمئىي 18 تال چوقۇر، بۇنىڭ ئىچىدە چىلگە قوناق دېنىنى پاتۇرۇپ قويسا چۈشۈپ كەتمىگۈدەك ئويمانچاقتىن يەتتىسى، كۆك ماش پاتۇرۇپ قويسا بولغۇدەك چوقۇردىن ئون بىرى، سول تەرىپىدىكى مەڭزىدە بۇغداي دېنىدەك چوقۇردىن 13 تال... لېكىن بۇ خوتۇننىڭ يۈزى نان ياقىدىغان رېپىدىدەك سېمىز بولغاچقا چوقۇرلىرى تېخى ياغلاپ قويغان نانىنىڭ يۈزىدىكى چەككۈچ ئىزلىرىدەك ھەم سىلىق، ھەم پارقىراق ئىكەن... ئۇ خوتۇن يەنە چۈشتىن كېيىن مەھەللىدىن ئۆتىدىغان يۈندى تۇرۇبىسىنى ياتقۇزۇش ئەمگىكىگە مەھەللىدىكى جىمى ئادەمنىڭ قاتنىشىدىغانلىقى، بولۇپمۇ مەندەك قابىل يىگىتنىڭ ئەلۋەتتە باشلامچى بولۇپ كۈچ چىقىرىپ ئۆزىنىڭ ئۆزگىرىپ چىققاندىن كېيىنكى يېڭىچە روھىي -

قىياپتىنى مەھەللىدىكىلەرگە نامايان قىلىپ قويۇشۇم ئارىم
ئىكەنلىكى توغرىسىدا سۆزلىدى. ئۇ يەنە ج خ ئىدارىسى، مەھەللىە
كومىتېتىغا مېنىڭ قويۇپ بېرىلىدىغانلىقىمنى ئۇقتۇرغاندىن
كېيىن مەھەللىە كومىتېتى مۇزاكىرىلىشىپ مېنى ئاھالىلەر
كومىتېتى ئىگىدارچىلىقىدىكى رېشلىيە گۈل بېسىش
كارخانىسىغا چېرتىيوزچى قىلىپ ئورۇنلاشتۇرۇشنى قارار
قىلغانلىقىنى، ئەتە كومىتېتقا بېرىپ ئۆزۈمنى مەلۇم قىلىشىم
كېرەكلىكىنى ئۇقتۇردى ۋە ئاخىردا:

— كاستورۇلكا بوشىغان بولسا ئېلىپ چىقىپ كېتەي... بايا
قولۇم - قوشنىلار پۇل يىغىش قىلىپ سىزگە تەييارلاپ قويغان
ئاۋۇرەسىم سىزىدىغان نەرسە - كېرەكلەرنى سىزنىڭ ئالدىڭىزغا
قويغاچ سىزنى يوقلاپ كىرىشكەندى. بىر تاتلىق ئۇخلاپ
كېتىپسىز، ئويغىنىشقا قىيماي چىقىپ كېتىشتى... كەچقۇرۇن
كىرىپ قالار، قورۇنىڭ تېمى ئۆرۈلۈپ كېتىپتۇ، قوشنىلار
بۈگۈن كەچتە قولمۇقول قوپۇرۇۋەتمەكچى. مەھەللىە كومىتېت
قورۇسىدىكى يېڭى خىشتىن ئازراق توشۇۋېلىڭ... كەچكىچە
ھەممىسى تەق بولسۇن، - دەپ قوشۇپ قويدى ۋە يەنە
نېمىلەرنىدۇر چېكىلەپ قويۇپ خۇشخوي كۈلگىنىچە ئالدىراپ
چىقىپ كەتتى. - مېنىمە پەقەت مەھەللىە ئالدىراپ
مەن ئۇنىڭغا بىرەر ئېغىزمۇ گەپ قىلىشقا ئۈلگۈرمىدىم.

نېمىنىدۇر دېگۈم كەلگەندى. بەش يىلدىن بېرى بىرىنچى قېتىم
ئۆزلۈكۈمدىن باشقىلارغا ئېغىز يېرىپ گەپ قىلغۇم،
نېمىلەرنىدۇر دېگۈم كەلگەندى. باشقىلار مەندىن زۇۋان
چىقىرالماي ئاۋارە ئىدى. لېكىن بۈگۈن ئۆزۈمچىلا...

پۈتۈن بەدىنىم تۇرۇپ قىزىيتتى، تۇرۇپ سوۋۇيتتى،
بىردىنلا يەنە قىزىشقا باشلىدىم. مېنىڭ ئاللىقاچان سۈيۈلۈپ
كەتكەن مېڭە يۈلۈنلىرىم دەسلەپتە بىر - بىرلەپ كېلىتكا -
ھۈجەيرىلەرنى بىرلىك قىلىپ قىمىرلاپ ھەرىكەت قىلىشقا

باشلىدى. بۇ ھەرىكەتلەر خېلى ئۇزۇن داۋام قىلغاندىن كېيىن مېڭە يۇلۇنلىرىم قۇيۇلۇپ تۈگۈر - تۈگۈر بولۇپ ئۇيۇشۇپ، بەئەينى شاكىلىدىن پۈتۈن ئاجرىتىلغان ياڭاق مېڭىزىنىڭ كۆرۈنۈشىگە كىردى ۋە ۋولقان پارتلاشتىن ئىلگىرىكى ماگما قاينىمىدەك بىردىنبىلا جانلىنىپ كەتتى. ئەسلىدە مېنىڭ مېڭە يۇلۇنلىرىم سۇيۈلۈشقا باشلىغاندىن ئېتىبارەن ئۇ كۈل رەڭ تۈس ئالغانىدى. شۇڭا ئۇنىڭ جىمى ئىقتىدارى كۈل رەڭسىمان ئىدى. مەن مېڭە يۇلۇنلىرىم سۇيۇق ھالىتىدىن ئۇيۇرلىشىشقا باشلىغان مىنۇتتىن باشلاپ ھېلىقى كۈل رەڭنىڭ ئۈستىنى قېلىن، ئېلاستىكىلىقى بەك كۈچلۈك، زىچلىق دەرىجىسى خېلى يۇقىرى بولغان ئاق سارغۇچ رەڭ قاپلاشقا باشلىغانلىقىنى، ئاندىن كېيىن بۇ ئاق سارغۇچ رەڭنىڭ ئۈستىنى ناھايىتى تېزلىكتە بىر يېشىل رەڭ قاپلاۋاتقانلىقىنى ناھايىتى ئوچۇق سېزىشكە باشلىدىم. مېڭەمنىڭ ئىچىدە پات - پات سادىر بولۇۋاتقان بۇ ئالمىشىشلار مېنىڭ جىمىكى تۇيغۇلىرىمنى، ئەسلىمە، خاتىرە، تەپەككۈر، ئانالىز، ھۆكۈم، تەھلىل، خۇلاسىلە... قاتارلىق پىسخىكىلىق ئىقتىدارىمنى بىر - بىرىگە زەربە بىلەن سوقۇشتۇرۇپ، ۋۇجۇدۇمدا بىر ئازابلىق ئاغرىق ۋە كۈچ پەيدا قىلدى. مەن ئاخىر ياتقان ئورنۇمدىن يۇلقۇنۇپ قوپتۇم - دە، ئىشكىتىن تالاغا قاراپ ئوقتەك ئېتىلىپ چىقتىم.

مېنىڭ رېڭىمدا بىر رېڭ بىلەن بىر رېڭنىڭ قاتناشى بار. رېڭنىڭ قاتناشى مېنىڭ رېڭىمدا بىر رېڭ بىلەن بىر رېڭنىڭ قاتناشى بار. رېڭنىڭ قاتناشى مېنىڭ رېڭىمدا بىر رېڭ بىلەن بىر رېڭنىڭ قاتناشى بار.

مەن بالىلىق ۋاقتىمدا ئىنتايىن كەپسىز ئىدىم. ئۆز داداممۇ بار ئىدى. ئاپاممۇ خېلىلا ياش ئىدى. مەن ئۇلارنىڭ يالغۇز ئوغلى بولغىنىم ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ ئالىقىنىدىكى كۆزمۇنچاق ئىدىم... مەنسىز ئۇلار ياشىيالمىتتى. مېنىڭ ئېتىقادىمدا مەن ئادەم قىلىشقا كېلىشكەن، خۇشخوي، كۈچلۈك ھەم ئەقىللىق ئادەم

ئىدى. دۇنيادىكى جىمى دادىلارنىڭ ئىچىدە مېنىڭ دادام بىرلا
ئىدى. بۇنداق دادىدىن يەنە بىرسى يوق ئىدى. بولۇشىمۇ مۇمكىن
ئەمەس ئىدى ۋە بولۇشىمۇ يول قويمايتتىم.
مەن رەسىم سىزىشنى كىچىكىمدىنلا ياخشى كۆرەتتىم.
دادام بىلەن ئاپام سىزغان رەسىملىرىمدىن پەخىرلىنەتتى. يەنە
تېخى رەسىم مۇئەللىمىمىزنىمۇ ماختايتتى. بىر قېتىم ئاشۇ
رەسىم مۇئەللىمىمىزنى قولدىكى مۇز كالتەك ئېرىپ كەتسە
يىغلاپ كەتكەن بىر كىچىك قىز بالا قىلىپ سىزدىم ھەمدە بۇ
رەسىمگە «بىزنىڭ مۇئەللىم» دەپ ئىسىم قويدۇم. دادام، ئاپام
بۇ رەسىمنى كۆرۈپ كۈلكىدىن ئۆزىنى توختىتالماي قالغانىدى.
مەن ئۇلارنىڭ چىرايىدىكى خۇشاللىق جىلۋىسىنى كۆرۈپ
ئۆزۈمنى تۈلمۈ بەختلىك ھېس قىلغانىدىم.
كېيىن... كېيىن بىز ئاپام بىلەن ئىككىمىز كۈلمەيدىغان
بولدۇق. چۈنكى، دادام ئۇشتۇمتۇت ھادىسىگە ئۇچراپ تۈگەپ
كەتتى. بۇ ئىش ئاپامغا قاتتىق ئېغىر كەلگەچكە، نەچچە كۈن
ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالدى. مەنمۇ بۇ كېلىشمەسلىكتىن
خۇدۇمنى يوقىتىپ قويغانىدىم. ئاپام ئىككىمىز مانا مۇشۇنداق
ئازابلىنىش ئىچىدە ۋاقىتنىڭ قانداق ئۆتۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى
بىلمەيۋاتاتتۇق...
مەن تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپكە چىققان يىلى، بىز
ئىلگىرى ئولتۇرغان ئۆيىمىزنى تاشلاپ، شەھەرنىڭ شەرقىي
تەرىپىدىكى بىر مەھەللىگە كۆچۈپ باردۇق. بۇ ئۆي ئېسىل
جاھازلانغان بىنا ئۆي ئىدى. تېمىشقىلدۇر بۇ ئۆيدە مەن
تونۇمايدىغان - بىلمەيدىغان ئادەملەر بىلەن بىللە تۇرىدىغان
بولدۇم، ئۇلار كىنولاردا كۆرگەن سۇ كالىسىدەك ھەم يوغان،
ھەم سېمىز بىر ئادەم بىلەن ئۇنىڭ مەندىن كىچىكرەك ئىككى
قىزى ئىدى. شۇ يەردە، شۇ يەردە، شۇ يەردە...
ئاپام «بۇ كىشىنى دادا دە!» دېدى. مەن ھېچ نەرسىنى

چۈشەنەلمەي ئاپامغا چەكچىيىپ قاراپ قالدىم. مەن قارىغانسېرى ئاپام مېنىڭ كۆزۈمگە مەن زادىلا كۆرۈپ باقمىغان بىر ناتونۇش خوتۇن بولۇپ كۆرۈنۈۋاتاتتى. ئۇنىڭ چىرايىدا مەن ئىلگىرى كۆرگەن يېقىملىقلىق، مېھرىبانلىق يوق ئىدى، ئۇ ھازىر بىر خوتۇنلا ئىدى، خالاس. كۆڭلۈم يېرىم بولۇپ، كۆزۈم ياشتا غۇۋالىشىشقا باشلىدى. مەن بۇ غۇۋالىق ئىچىدە ئاپامنى بەتبەشەرە، شاللاق خوتۇن سىياقىدا كۆز ئالدىمغا كەلتۈردۈم. ئۇنىڭ مېنى ھېلىقى ناتونۇش ئادەمنى دادا دېيىشكە زورلىشى مېنىڭ ئۇنىڭغا بولغان ئۆچمەنلىكىمنى قوزغىۋەتتى. شۇڭا مەن ئاچچىقىمدا ئۆيىدىن يۈگۈرۈپ چىقىپ كەتتىم...
ئەسلىدە ئاپام ئۇ كىشىگە ياتلىق بولغانىكەن... ياتلىق بولدى دېگىنى بىر يات ئادەمگە تەگدى دېگىنى ئىكەن، ئاپام بۇ يات ئادەمگە نېمىشقا تېگىدۇ؟ بۇنى زادىلا ئويلاپ يېتەلمىدىم. دادام ئۆلۈپ كەتكىلى تۆت يىل بولغانىدى. مېنىڭ خىيالىمچە ئاپام مەڭگۈگە دادامنىڭ ئىدى. شۇنداق بولغىنى ئۈچۈنلا، مەڭگۈگە دادامنىڭ بولغىنى ئۈچۈنلا مېنىڭ ئاپام ئىدى. مەن ئۇنى دادامنى ياخشى كۆرگەندەكلا ياخشى كۆرەتتىم. ئەمدىچۇ؟ ئۇ دادامنىڭ بولماي قالدى. قانداقتۇر بىر يات ئادەمنىڭ بولۇپ قالدى. يەنە تېخى ئۇ ئادەمنىڭ ئاۋۇ ئىككى سېرىق چىراي، قىسسىق كۆز قىزلىرىنىمۇ «بالام» دەۋاتىدۇ...
مەن يات كۆچمىنىڭ ئايغىدىكى قارا ياغاچلىققا يۈگۈرۈپ باردىم - دە، ئۆزۈمنى كۆكتات ئۈستىگە تاشلاپ، يۈزۈمنى نەم ۋە ئىسسىق كۆكتاتقا ياقىنىمچە ياتتىم. مېڭەمنىڭ ئىچى بوش ئىدى. يۈرىكىمنىڭ ئىچىمۇ بوش ئىدى. مەن قانداقتۇر بىر بوشلۇقتا لەيلەپ قالغانىدىم. ئۇ يەردە ئۆزۈمدىن بۆلەك ھېچ نەرسە يوق. دادام يوق، ئاپام يوق، كۈلكە يوق، ئەركىلەش يوق، سېغىنىش يوق، ئىنتىلىش يوق، تەلپۈنۈش يوق، تارتىشىش يوق، ھەممىسى يوق، ھەممىسى... ھەتتا بۈگۈنمۇ يوق، ئەتە

تېخىمۇ يوق... مەن پەقەت شۇ چاغدىلا ئۆزۈمنىڭ دادامنىڭلا ئەمەس، دادامنىڭ ئۆلۈمى بىلەن تەڭلا ئاپامدىن ئايرىلىپ قالغانلىقىمنى، ھەممىدىن، ھەممىدىن ئايرىلىپ قالغانلىقىمنى چۈشەندىم! نېمىشقا شۇنداق بولىدۇ؟ باشقا بالىلارنىڭ ئاپىسىلا ئەمەس، دادىسىمۇ بارغۇ؟! ئەمدى مېنىڭ ھېچكىمىم يوق، ئەسلىدىلا... ياق دادام ئۆلۈپ كېتىپ ئىككى يىلدىن كېيىنلا ئاپام مەندىن ئايرىلىپ بولغانىكەن.

پەرۇق جېنىم بالام، بىز... بىز... بىر ئامال قىلمىساق بولىمىدى. مەن ئىشلەيدىغان كارخانا تاقالدى. مائاش بېرەلمەيدىكەن... ئەمدى بىزگە ئېغىر بولىدىغان ئوخشايدۇ، خىزمەت تاپالمىدىم. قوشنىلارمۇ تىككۈزىدىغان كىيىملىرىنى شاڭخەيلىك، جېجياڭلىق ئۇستىلارغا تىككۈزىدىغان بولۇۋالدى... مەن... ئاخىر ياق، بىز، بىز ئاخىر بۇ يەردىن باشقا بىرسىنىڭكىگە كۆچىدىغان بولدۇق، سەن چوڭ بولدۇڭ، ئۇ يەرگە كۆنۈپ قالسىەن، كۆنمەيمۇ ئاماللىرىمىز يوق. ئەسلىدە سېنى ۋە داداڭنى ئويلاپ ياق دېگەندىم، ئەمدى قارىسام... نەرسە كېرەكلەر بارغانسېرى قىممەتلەپ كېتىۋاتىدۇ... ئۇنىڭ ئۈستىگە سەن ئوقۇشۇڭ كېرەك. سېنى داشۆگىچە ئوقۇتۇش ئۈچۈن نۇرغۇن پۇل كېرەك بولىدۇ. لېكىن ئۇ پۇل بىزدە يوق شۇڭا... ئۇ ئادەم... ئۇ ئادەم سېنىڭ پۈتۈن تەمىنىڭغا ئىگە بولىدۇ. خېلى ياخشى ئادەم دېيىشىدۇ، مائاشى بەك يۇقىرىمىش، باشلىق ئىكەن. شۇنداق بولغاندا سېنىڭ كېيىنكى ئىشلىرىڭنىمۇ ياخشى بولىدۇ... قانداق قىلىمىز... مۇشۇنداق تەتۈر پېشانە ئىكەنمىز، داداڭ... بولغان بولسا بىزمۇ بۇ كۈنگە قالماس ئىدۇق، داداڭ پۇل تېپىپ بىزنى باقاتتى!

مەن ئەقلىمنى بىلىم ئاپام بۇنچىلىك كۆپ گەپ قىلىپ باقمىغانىدى. بولۇپمۇ ماڭا ئۇ ئىلگىرىكىدەك مېنى قۇچىقىغا ئېلىپ بېشىمنى سىلاپ تۇرۇپ ئەمەس، ئەكسىچە مېنى ئۆزىنىڭ

قارشىسىدا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ بېشىنى سالغىنىچە سۆزلەيتتى .
سۆزلەۋېتىپ يىغلايتتى . ئۇ زادىلا بېشىنى كۆتۈرمىدى . ماڭا
تىكىلىپمۇ قارىمىدى . ئۈستەلدىكى ئاق داستىخان ئۇنىڭ يېشىدىن
ھۆل بولۇپ كەتكەنىدى . ئۇ يېقىندىن بۇيان بەكلا ياداپ كەتكىنى
ئۈچۈن كۈنسىرى ئۈچلىنىپ چىقىپ قېلىۋاتقان مۇرىسى
تېرەيتتى . ئۇنىڭ قۇلاقلىرىدىكى ئالتۇن ھالقىلار ، بوينىدىكى
ئالتۇن زەنجىر كۆرۈنمەيتتى . ئۇلار قېنىكىنە؟ ئۇلارنى دادام
ئېلىپ بەرگەنىدى . مەن دائىم ئاپامنىڭ قۇچىقىغا چىقىۋېلىپ
ئۇنىڭغا مەھكەم چاپلاشقىنىمچە ئاشۇ ھالقىلارنى ، ئالتۇن
زەنجىرنى ئويىنايتتىم . ئەمدى ئۇلار كۆرۈنمەيتتى . شۇ چاغدا
كۆڭلۈم نېمىنىدۇر تۇيغاندەك قىلدى . ئىچىمگە بىر خىل غەشلىك
لىققىدە تولدى . بۇ غەشلىكنىڭ سەۋەبى نېمە ئىكەنلىكىنى
ئۆزۈمۈ بىلمەيتتىم . چۈنكى مەن ئاپامنىڭ ماڭا دەۋاتقان
گەپلىرىنىڭ ، شۇنچە جىق گەپلىرىنىڭ مەنىسىنى زادىلا
چۈشىنەلمەيۋاتاتتىم . لېكىن ، كۆڭلۈم بۇزۇلۇپ بوغۇزۇم
ئېچىشقىلى تۇردى . مەن ئۈنچىقماي ئىچكىرىكى ئۆيگە كىرىپ
كەتتىم ۋە دادامنىڭ رەسىمىنى يۈزۈمگە يېقىپ يىغلىدىم . بىر
چاغدا قارىسام ئاپام ئىشىكتە بوغۇلداپ يىغلىغىنىچە ماڭا قاراپ
تۇرۇپتۇ . ئۇ بىر كەمدە ئېتىلىپ كەلدى - دە ، مېنى باغرىغا
بېسىپ تېخىمۇ ئېسەدەپ يىغلاپ كەتتى .

— يىغلىما قوزام ، بولدى يۈرىكىمنى ئەزمە ! ھېچ نەگە
كۆچمەيمىز ، بىز قانداقتۇر يات ئادەملەرنىڭ ئۆيىگە بارمايمىز ،
داداڭ تۇتۇپ بەرگەن بۇ ئۆيدىن زادىلا ئايرىلمايمىز ! نېمىلا
بولساق مەيلى ... بېشىمىزغا كەلگىنىنى كۆرەيلى . يىغلىما ساقام ،
خۇش بوپ كېتەي ئەمدى يىغلىما ...
ئاپام شۇنداق دېگەنسىرى مەن تېخىمۇ بەك يىغلاپ كەتتىم .
يىغلىماي دېسەممۇ ئۆزۈمنى تۇتالمىدىم . بۇ يىغا تۈگمەيدىغاندەك
قىلاتتى ... ئاخىر ئاپامنى مەھكەم قۇچاقلىغىنىمچە ئۇخلاپ

قايتىمەن. لېكىن ئاخىر، ئىككى يىلدىن كېيىن ئاپام «ئىككىمىز» دېگىنىنى قىلدى. ئۇ مېنى ئالدىغانىكەن... ئاخىر بىز بويىچە كۆچۈپ كەلدۇق. ھېلىقى ئادەم ماڭا «دادا» بولدى! شۇ كۈندىن باشلاپ مېنىڭ ئاپام بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىم ئۆزگىرىپ كەتتى. ياق، ئاپام بىلەنلا ئەمەس، ھەممىسى بىلەن - مۇئەللىم، ساۋاقداشلىرىم، كوچا - كوي، مەھەللە، ئاسمان، باغلار، ئەتراپىمدىكى ئادەملەر بىلەن ھەتتا ئۆزۈم بىلەن... بولغان مۇناسىۋىتىم كەسكىن ئۆزگەردى. مەن ئۇلاردىن نەپەرەتلىنىدىغان، ئۇلاردىن قاچىدىغان، ئۇلارنى ئۆچ كۆرىدىغان بولدۇم. راست ئۇلار مېنى تاشلىۋەتكەندى. ھەممىلا نەرسە، ھەتتا ئاشۇ ئاپاممۇ مېنىڭ قارشىمدا ئىدى. مەن ئۇلارنىڭ قارشىدا ئىدىم. ئۇلارنىڭ ھەممىسى مەن ئۈچۈن ئايرىم بىر بارلىق، مەن ئۇلار ئۈچۈن يەنە بىر ئايرىم بارلىق ئىدىم. مېنىڭ ئۇلار بىلەن ھېچقانداق ئالاقەم، ئورتاقلىقىم، باغلىنىشىم يوق ئىدى... لېكىن ماڭا پاناھ بولىدىغان بىر ماكان كېرەك ئىدى. مەن ئاشۇ «ئۆي» دەپ ئاتالغان يېڭى دوزاخقا يەنە بېرىشىم، ئاشۇ يەردە ئۇخلىشىم، تاماق يېيىشىم كېرەك ئىدى. لېكىن بۇلارنىڭ ھەممىسى مەن ئۈچۈن تولىمۇ ئازابلىق بىر جەريان ئىدى. ئۇ ئۆيىنىڭ ھەممە نېمىسى ماڭا سەت كۆرۈنەتتى. ئاپام، ھېلىقى ئادەم، ئۇنىڭ قىزلىرى، ھەتتا ئۇ ئۆيىنىڭ ئىشىكلىرى، دېرىزىلىرى، دىۋان - سافالىرى، تامدىكى گىلەم، ھېلىقى ئادەمنىڭ ئالىي دەرىجىلىك رەسىم ئاپپاراتىسى، تېلېۋىزور، تېلېفون، گۈل لوڭقىلىرى، تەشتەكلەردىكى گۈللەر، ھەتتا باسسا مۇزىكا چىقىرىدىغان كۇلدان... ھەممىسى، ھەممىسى شۇنچىلىك يات ۋە سەت كۆرۈنەتتى. مېنىڭ ئۇلارنى بىتچىت قىلىۋەتكۈم، ئۇلارغا ئوت قويۇۋەتكۈم كېلەتتى، بولۇپمۇ ئاپامنى

مەندىن تارتىۋالغان، ياق، دادامدىن تارتىۋالغان ھېلىقى «سۇ كالىسى» نى بوغۇپ ئۆلتۈرۈۋەتكۈم كېلەتتى. ئۇنىڭ تەرىگە قارىغۇم يوق ئىدى. ئۇنىڭ دەسلەپكى كۈنلىرى ماڭا قىلغان خۇشامىتى (ياق، ماڭا ئەمەس ئەمەلىيەتتە ئاپامغا قىلغان خۇشامىتى) مېنى سەسكەندۈرەتتى. ئۇنىڭ يالغان كۈلكىسى، يالغان ئەركىلىتىشى، يالغان ماختىشى مېنى ئىچ - ئىچىمدىن يىرگەندۈرەتتى. ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ ئىچىدە ئۆردەكتەك ئىرغاڭلاپ سەت مېڭىشلىرى، تونۇردەك يوغان قورساقنى سىلاپ ئۆلتۈرۈپ تېلېۋىزور كۆرۈشلىرى، ئەركەك غازدەك غاقىلداپ كۈلۈشلىرى، ئىشقا مېڭىشتىن بۇرۇن خوتۇن كىشىدەك ئۈزۈندىن ئۈزۈنغا پەرداز قىلىشلىرى، مېنىڭ كۆزۈمچىلا ئاپامغا قىلىدىغان ھاياسزلىقلىرى، يوغانلا بولۇپ قالغان قىزلىرىنىڭ ساغرىسىنى سىلاپ، شاپىلاقلاپ ئەركىلىتىشلىرى، شوپۇردىن خۇددى چوڭ دادىسىدىن ئەيمىنگەندەك ئەيمىنىشلىرى، بىرەر ئىش ھەل قىلىش ئۈچۈن ئەرز - ھال ئېيتىپ كەلگەن ئادەملەرنىڭ ئالدىدىكى كۆرەڭلىكى، يوغانچىلىقى، بۇنداق چاغدا سوۋغا - سالام بىلەن كەلمىگەن ياكى سوۋغىنى ئازراق بولۇپ قالغانلارنى قوپاللىق بىلەن يولغا سېلىشلىرى ۋە ئارقىسىدىنلا ئاغزىنى بۇزۇپ تىللاشلىرى، ئۆيىنىڭ تورۇسىنى تىرتىتىپ سەت كېكىرىشلىرى، ئۆزىدىن دەرىجىسى چوڭراق باشلىقلار ئۆيگە كېلىپ قالسا بۇزۇق خوتۇندەك ئەركىلەپ - غىلجىڭلاپ كېتىشلىرى... ئىشقىلىپ ھەممىلا - ھەممىلا نېمىسى مېنىڭ قۇسقۇمنى كەلتۈرەتتى. مەن بارغانسېرى بۇ ئادەمنى «ئادەم ئەمەس، تۇرغانلا بىر ھايۋان ئىكەن» دېگەن قاراشقا كەلدىم. كۈنلەر ئۆتكەنسېرى، ئۇ مېنىڭ ئۆزىنى نەقەدەر يامان كۆرىدىغانلىقىمنى سېزىپ قالدى. چۈنكى مەن ئۆزۈمنىڭ ئۇنىڭغا بولغان نەپرىتىمنى يوشۇرۇپ ئۆلتۈرمايتتىم. نېمىشقا يوشۇرغۇدەكمەن؟ ئاپامنى تارتىۋالغىنى، ئاشۇ دادام تۇتۇپ

بەرگەن كىچىك ۋە نامرات بولسىمۇ دادامنىڭ ئىستىسى بولۇشى مەن
 مەن ئۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈپ تۇرىدىغان ئۆيىمنى ئۆزىمگە
 ئۈچۈنمۇ؟!

××× ××× ×××

بىر كۈنى ئۇنىڭ ئاپامغا:
 بۇ پەرىق دېگەن شۈمكىنىڭ نېمانچە پەيلى يامان؟
 كىچىك تۇرۇپ قاپتىننىڭ بېزى بار نېمىكىنا ئۇ؟ ماڭا خۇددى
 قاۋانغا چەكچەيگەندەك چەكچىيدۇ! ئاش - نان بېرىپ باققىنىم
 ئۈچۈن، ئادەم بولۇپ قالسۇن دەپ مەكتەپتە ئوقۇتقىنىم ئۈچۈن
 شۇنداق قىلامدۇ؟ ... دېگىنىنى ئاڭلاپ قالدىم. بىر تۇرۇپ
 خۇشال بولدۇم. خۇشال بولغىنىم - مېنىڭ ئۆزىنى قاۋاندەك
 كۆرىدىغانلىقىمنى ئۇنىڭ سەزگىنى ئىدى. لېكىن بىر تۇرۇپ
 غەزەپلەندىم. چۈنكى ئۇ ئاپامغا زورلۇق قىلىپ، ئۇنى
 ئازابلاۋاتاتتى. مەن قولۇمغا پول سۈرتىدىغان سۈرتكۈچنى
 ئېلىپ، ئۇلار سۆزلىشىۋاتقان ھۇجرىغا ئېتىلىپ كىرىپ ئۇنىڭ
 باش - كۆزلىرىگە پول سۈرتكۈچنىڭ دەستىسى بىلەن بولۇشىغا
 سېلىپ، ئۇنىڭ بورىندىن بۇلاق قىلىۋېتىشىنى ئويلىدىم - دە،
 ھاجەتخانغا يۈگۈرۈپ كىرىپ يۈندىسى ئېقىپ تۇرغان پول
 سۈرتكۈچنى كۆتۈرۈپ ئىشىك ئالدىغا كەلدىم. شۇ چاغدا
 ئاپامنىڭ: «پەرىق تېخى كىچىك، غەرەز ئۇقمايدۇ، كىچىككىنە
 بالىغىمۇ شۇنچە رەنجىگۈلۈكمۇ؟ خاپا بولماڭ، ئۇنىڭ ئۈچۈن مەن
 ناماقۇل، ئۇ شۇمغا مەن گەپ قىلاي...» دەۋاتقىنىنى ئاڭلىدىم.
 مەن شۇ ھامان ئاپامغا تېخىمۇ ئۆچ بولۇپ كەتتىم. قارا، ماڭا
 ئاپام بولغان ئادەمنىڭ، دادامغا ئايال بولغان ئادەمنىڭ، نەدىكى
 بىر يات ئوغرىغا يېلىنىپ، ئۇنىڭغا ناماقۇل بولۇۋاتقىنىنى! ...
 تېخى ماڭا گەپ قىلارمىش! ھۇ ۋاپاسىز خوتۇن! سەن ئازراق

راھەت تۇرمۇشقا ئېرىشىپلا ھەممىنى، دادامنى، مېنى، دادام بىلەن ئۆتكۈزگەن ئاشۇ كۈنلەرنى پاك - پاكىز ئۆتتۈپسەن - دە؟ ئازابتىن يۈرىكىم تېلىنىپ كەتتى. مەن قولۇمدىكى پول سۈرتكۈچنى تاشلىۋېتىپ تالاغا يۈگۈرۈپ چىقىپ كەتتىم ۋە ھېلىقى قارا ياغاچلىققا بېرىپ بىر ھازا يىغلىدىم.

شۇ كۈندىن باشلاپ مەن ئاشۇ «ئۆي» دەپ ئاتالغان دوزاخقا ناھايىتى كىچىك بارىدىغان بولدۇم. مەكتەپتىن قوپۇپ بەرگەندىن كېيىن بازار تەرەپكە ماڭمەن. دۈمبەمدە سومكام يۈدۈكلۈك، قورسىقىم ئاچ، بىر - بىرىگە سۆز بەرمەي، سۆزلىرىدە قوناق بەرمەي چۆلدۈرۈلىشىپ، چۇرقىرىشىپ توي - توپى بىلەن ئۆيلىرىگە قاراپ خۇشال - خۇرام كېتىۋاتقان بالىلارنىڭ ئارقىسىدىن خېلى ئۇزۇنغىچە ماڭمەن. ئۇلار تۆت كوچىدا ھەرىپاق تامان تاراپ كېتىشكەندىن كېيىن بازارنىڭ ئەڭ ئاۋات يېرىگە بېرىپ لاغايلاپ يۈرمەن. يول بويىدىكى دەرەخلەرنىڭ سايىسىدە ئولتۇرۇپ قارتا، قاتار، شاھمات ئويناۋاتقان چوڭلارغا بىر ئاش پېشىم قاراپ تۈرمىمەن، تۇرىۋېرىپ پۇتلىرىم تالغاندىن كېيىن تۇخۇم چېكىشىۋاتقان، چەمبىرەك تاشلاپ تاماكا ئۈتۈشۈۋاتقان ئادەملەرنىڭ يېنىغا بارمەن، ئۇنىڭغىچە، كەچلىك بازار باشلىنىپ، كىنوخانىنىڭ ئالدى قىزىپ كېتىدۇ. قاتار ئولتۇرۇشۇپ گازىر سېتىۋاتقان، نان سېتىۋاتقان خوتۇن - قىزلارنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ، كۆتۈمگە پۇچۇق خىشتىن بېرىنى قويۇۋېلىپ ئولتۇرمىمەن - دە، ئۇلارنىڭ سودىسىنى تاماشا قىلىمەن. بازار تارقىغاندا ئاندىن ئويۇشقان ۋە ئاللىقاچان ماغدۇردىن كەتكەن پۇتلىرىمنى سۆرەپ ئۆي تەرەپكە ماڭمەن. بەزىدە ئولتۇرغان يېرىمدە ئۇخلاپ قالسام، كوچا تازىلايدىغانلار ياكى كېچىسى چارلاپ يۈرگەن ساقچىلار مېنى ئويغىتىۋېتىدۇ. بۇنداق چاغلاردا ئۇلارنىڭ تۈگىمەس سوئال - سوراقلارغا جاۋاب بەرمەي، كۆزۈمنى ئۇۋىلىغان بولۇۋېلىپ ئۇلاردىن قۇتۇلىمەن.

ئۆيگە كەلسەم تېلېفونۇم كۆرۈپ ئولتۇرغان ھېلىقى سۇ
 كالىسى ۋە ئۇنىڭ قىزلىرى ماڭا ئوغرىغا ھومايغاندەك ھويلىنىمۇ
 ئۆيىنىڭ غالىملىقىنى قىلىپ يۈرگەن ئاپام ماڭا بىرمۇنچە ئىش -
 ئاھانەت ياغدۇرىدۇ ۋە ئاشنى ئالدىمغا «دوققىدە» قويدۇ. مەن
 ئۇلارغا بىر ئېغىز گەپ قىلماي تاۋى كەتكەن ئاشنى كالىدەك
 يالماپ يۈتمەن - دە، ماڭا راسلاپ قويغان تۆشەككە ئۆزۈمنى
 تاشلاپ ئۇيقۇغا كېتىمەن. بەزى كېچىلىرى زادىلا
 ئۇخلىيالمىمەن. شۇنداق چاغلاردا ئۇلارنىڭ مېنى ئاغزىغا
 كەلگىنىچە تىللاپ، ئەيىبلاۋاتقىنىنى ئاڭلاپ ياتمەن. ھەممىدىن
 بەكرەك كۈچەپ كېتىدىغىنى يەنىلا ھېلىقى سۇ كالىسى. ئۇ مېنى
 «ئوغرى بولىدۇ، تۈرمىگە چۈشىدۇ!» دەيدۇ. ئاپام
 يالۋۇرغاندەك يىغلاپ - ئىڭراپ ئۇنىڭ ئاچچىقىنى باسماقچى
 بولىدۇ. شۇ چاغدا دادام كۆز ئالدىمغا كېلىۋالىدۇ. ئۇنىڭ باغرىغا
 ئېتىلغۇم، ئۇنىڭ بويىغا گىرە سېلىپ يىغلىغۇم كېلىدۇ.
 لېكىن ئۇ يوق. مۇز يېغىپ تۇرغان تۆت بۇلۇڭ قاراڭغۇلۇق
 ئىچىدە ماڭا چەكچىيىپ قاراپ تۇرىدۇ. مەن كۆز يېشىمدىن
 ھۆللەنگەن ياستۇققا مەڭزىمنى چاپلاپ «دادا، جېنىم دادا، مېنى
 ئېلىپ كەت...!» دەپ پىچىرلاپ يېتىپ ئۇخلاپ قالمەن...
 بۇ ئائىلىگە بولغان نەپرىتىم كۈنسىرى ئاشماقتا ئىدى.
 بولۇپمۇ ھېلىقى سۇ كالىسى مېنىڭ جېنىمغا زامىن بولۇۋاتاتتى.
 ئۇنى كۆرسەم تېنىم شۇر كۈنۈپ، يۈرىكىم مۇزلايتتى. تۈكلىرىم
 تەتۈر قوپۇپ، بەدىنىم تىكەنلىشىپ كېتەتتى. ئۇمۇ ماڭا
 بارغانسېرى ئۆچ بولۇپ كەتتى. ئىككىمىزنىڭ ئوتتۇرىسىدا
 شىددەت بىلەن ئۇلغىيىپ ئۆسۈۋاتقان نەپرەت تۇيغۇسى بىر -
 بىرىمىزنى مىنۇت - سېكۇنت ئايرىلغۇسىز قىلىپ مەھكەم
 چېتىۋەتكەندى. خۇددى ئىككى پاسلىدىكى چاقماقئوتلار
 ئۆسۈپ ئاخىر بىر - بىرى بىلەن چىرىشىپ كەتكەندەك،
 بۇ ئىككىمىزنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى تىۋىشىشىمىز، ساداسىز

دۈشمەنلىك تۇيغۇسى بىر - بىرى بىلەن چىرىشىپ - كىرىشىپ،
ھېچقانداق قىلىپ ياراشتۇرغىلى، كېلىشتۈرگىلى، يۇمشاقلىقى،
ئايرىۋەتكىلى بولمايدىغان دەرىجىدە بىرىكىپ، بىر گەۋدىلىشىپ
كەتكەنىدى. ئىككىمىز بۇ مۇھىتتا پەقەت ئىككى دۈشمەن
سۈپىتىدىلا مەۋجۇت ئىدۇق. يەنە كېلىپ بىز ھەر كۈنى بىر -
بىرىمىزگە توغرىدىن - توغرا بەتلىشىپ تۇراتتۇق.
دۈشمەنلىكنىڭ زەھەرلىك يالقۇنى ئىككىمىزنى تېگىپ كەتسىلا
پارتلايدىغان ھالغا كەلتۈرۈپ قويغانىدى. بولۇپمۇ ئۇ ئۆزىنىڭ
چوڭ ئادەملىكى، ئۆيىنىڭ توسقۇنىسىز ھۆكۈمدارى،
ئۆيدىكىلەرنىڭ تەقدىرىنى بەلگىلەيدىغان كۈچ ئىگىسى بولۇشتەك
ئورنىدىن پايدىلىنىپ ماڭا بولغان دۈشمەنلىكىنى ناھايىتى
ئۈنۈملۈك ۋە توختاۋسىز رەۋىشتە ئىشقا ئاشۇرۇپ مېنى يارىنىڭ
گىردابىغا قىستاپ كەلمەكتە ئىدى. مەن ياكى ئۇنىڭ بىلەن
قارشىلىشىش ياكى ئارقامدىكى ھاڭغا دۈمىلاپ چۈشۈشۈم
كېرەك ئىدى! ...

مەن ئاللىقاچان بىرىنچى يولنى تاللىۋالغانىدىم. سەللا چوڭ
بولۇۋالسام ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىشنى كۆڭلۈمگە پۈككەنىدىم.
ئۇنىڭدىن بۆلەك ھەرقانداق قارشىلىق ماڭا بىر زەئىپلىكتەك،
بىر ئاجىزلىقتەك ۋە بىر مەنىسىزلىكتەك بىلىنەتتى. مەن ئاخىر
شۇنىڭغا تەييارلاندىم. لېكىن بۇ يەردە مېنى ئىككى ئامىل
ھازىرچە چەكلەپ تۇرۇۋاتاتتى. ئۇنىڭ بىرى، مەن ھازىر تېخى
كىچىك ئىدىم. ھازىرچە ئۇنىڭغا كۈچۈم يەتمەيتتى. يەنە بىرى
بولسا، ئاپام بۇ چاغدا ئۇنىڭدىن بىر ئوغۇل توغقاندى. بۇ شۇم
توغۇلغاندىن كېيىن ئاپام مېنى يادىدىن پۈتۈنلەي دېگۈدەك
چىقىرىپ تاشلىدى. «بالام» دېسە ئۇنى دەيتتى، قايغۇرسا ئۇنىڭ
ئۈچۈنلا قايغۇراتتى، يىغلىسا ئۇنىڭ ئۈچۈن يىغلايتتى، كۈلسە
ئۇنىڭ ئۈچۈنلا كۈلەتتى... مېنى كەمدىن كەم يادىغا ئالاتتى.
مەندىن بىزار دەك، مەندىن قۇتۇلالمىي قالغاندەك ئىدى. كۈلۈپ

ئولتۇرغان بولسا، مېنىڭ كىرىشىم بىلەنلا قاپتىمىز. سېنىڭ
چىرايى تۇتۇلاتتى. ئۆيدىكىلەرنىڭ ئالدىدا قورۇنۇپ تۇلىدىم.
كەلسە مېنى قايسىبىر بۇلۇڭ - پۇچقاقتا پۈرلەپلا تىقنۇۋەتكۈسى
باردەك قىلىپ كېتەتتى. ھەپتە - ھەپتە بىر ماڭا ئېغىز يېرىپ
گەپ قىلمايتتى. مەكتەپتىكى ئەھۋال، سىزغان رەسىملىرىم،
ھەتتا شەھەر بويىچە ئۆتكۈزۈلگەن بالىلار رەسىملىرى
مۇسابىقىسىدە، ھەرخىل كۆرگەزمىلەردە رەسىملىرىمنىڭ
مۇكاپاتلارغا ئېرىشكىنىمگىمۇ قىزىقمايتتى، ئاتا - ئانىلار
يىغىنىغا بولسا، مەكتەپتىن ئادەم كېلىپ سۈيلىگەندىلا ئاندىن
بېرىپ قويايتتى. بارغۇچە - كەلگۈچە ماڭا بىر ئېغىز گەپمۇ
قىلمايتتى. ئىككىمىز يات ئادەمدەك بىرىمىز ئالدىدا، يەنە
بىرىمىز ئارقىدا ماڭاتتۇق. ماڭا بۇنچە قىلغۇدەك ئۇنىڭ ئالدىدا
نېمە گۇناھىم بارلىقىنى بىلمەيتتىم. شۇنداقتىمۇ بەزىدە ئۇنىڭغا
ئىچىم ئاغرىيتتى. نېمىلا دېگەنبىلەن ئۇ مېنىڭ ۋە ھېلىقى
شۇمنىڭ ئاپىسى ئىدى. ئۇنىڭ ئاشۇ بالىسى بىلەن كوچىدا
قىلىشنى خالىمايتتىم! شۇڭا، ھېلىقى سۇ كالىسى مېنى بىر
ئىت قاتارىدا كۆرمەي خارلاپ كەتكەندىمۇ ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىشكە
دەررۇ قول سالدىم. «ئاپا!» دېگەن بىر تۇتۇرۇقسىز ئوقۇم
يۈرىكىمدە لاۋىلداپ تۇرغان ئادەم ئۆلتۈرۈش ئىستىكىنى
چەكلەپ، مېنى قىساس ئېلىش، ئەر كەلەرچە قىساس ئېلىش
پۇرسىتىدىن قانچە قېتىملاپ مەھرۇم قىلدى. مەن نېمە
قىلارمىنى بىلمەي گاڭگىراپ يۈرىدىغان بولدۇم. كېيىن سادىر
بولغان كىچىككىنە بىر ۋەقە مېنى ئاخىر بۇ قىسىنچىلىقتىن
قۇتقۇزۇپ، ھايات يولۇمنى تەلتۆكۈس ئۆزگەرتىۋەتتى. مەن
قاتىل بولۇپ قېلىشتىن، مېنىڭ سەۋەبىم بىلەن ئاپام يېتىم
بالىسى بىلەن كوچىدا قېلىشتىن، ھېلىقى ئۆگەي «سىڭىللىرىم»
خانۇۋەيران بولۇش قىسمىدىن قۇتۇلۇپ قالدى. لېكىن، ئۆزۈم
دادام ھايات بولسا ئازابىتىم ئۆرتىنىپ، تولغىنىپ كېتىدىغان،

ئۆزۈم نەپەرەتلىنىدىغان، سەسكىنىدىغان بىر ھايات يولىنى تاللاشقا، ئەركىن، يەڭگىل، لېكىن بىر ھاقارەتلىك ۋە جىنايەتلىك تۇرمۇش يولىنى تاللاشقا مەجبۇر بولدۇم. بۇ ئىش مەن بايا ئېيتىپ ئۆتكەن ئارقامدىكى خەتەرلىك ھاڭ ئىدى. ھېلىقى سۇ كالىسى مېنى قىستاپ ئاپارغان قورقۇنچلۇق ھاڭ ئىدى. ئاخىر مەن ئاپامنى دەپ ئۇ سۇ كالىسىنى بوغۇزلىۋېتىش نىيىتىدىن يېنىپ، ئارقامدىكى ئاشۇ ھاڭغا سەكرىدىم. مەن بۇ ھاڭغا ئۆز ئىختىيارلىقىم بىلەن سەكرىدىمۇ ياكى تەقدىر مېنى زورلىدىمۇ؟ بۇ مېنىڭ ئېرىشكىنىمۇ ياكى يوقاتقىنىمۇ؟ بۇ مېنىڭ ئاپام ئۈچۈن تۈلىگەن پەرزەنتلىك بەدىلىمۇ ياكى تەقدىرنىڭ پېشانەمگە پۈتكەن قىسمىتىمۇ؟ بۇلارنى زادىلا ئويلاپ يېتەلمىدىم. تۈرمىدىكى ئون يىللىق مەھبۇسلۇق ھاياتىمدا كېچە - كۈندۈز ئويلىغان بولساممۇ، بۇ سوئاللارغا ئۆزۈم قانائەتلىنەلمەيدىكەن، ئۆزۈم تەسەللى تاپقۇدەك جاۋاب تاپالمىدىم. كېيىن بۇلارنى ئويلاۋېرىشتىن زېرىكىپ ئويلىمايدىغان بولدۇم. نېمە بولسا شۇ بولمامدۇ؟ مەن ھايات بازىرىدا مەندەكلەر ئۈچۈن ئاللىقاچان تەييارلاپ قويۇلغان بىر ئورۇنغا ئېرىشتىم، خالاس. شۇ ئورۇن، شۇ يول مېنىڭ ئوبرازىمنى قايتىدىن ياراتتى. مېنى قايتىدىن ياراتتى. مەن ئاشۇ يارىلىش جەريانىدا ھايات بازىرىدىكى تۈمەن مىڭ غوۋغانى كۆردۈم، ئۇ غوۋغالار ئىچىدە ھېلىقى ئوبرازىم بويىچە رول ئالدىم ۋە قايتىدىن يارىلىشنى ئىشقا ئاشۇردۇم. جەمئىيەتتىكى ھايات غوۋغاسى بىلەن تۈرمىدە ئۆتكۈزگەن ساناقسىز كۈنلەر مېنىڭ ئەسلىي ئوبرازىمنى ئۆزگەرتتى، يېڭىلىدى، ئۇنىڭغا رەڭ بەردى. تەقدىر ئۆزىنىڭ شەپقەتسىز قەلىمى بىلەن مېنىڭ ھايات قەغىزىمگە بىر رەسىم سىزدى ۰۰۰ مانا شۇ مېنىڭ ئوبرازىم ئىدى. ئۆزۈمنىڭ ئوبرازى ئىدى. جەمئىيەت بىلەن تۈرمە ئاتا قىلغان، ئاپام ۋە ھېلىقى ئۆگەي «دادام» نىڭ «ھىممىتى»، «ساخاۋىتى»

«چوڭ ئۆي» دىن يەيتتىم. «چوڭ ئۆي» گە بويۇمدىن باغلىغاندەك بولۇپ ئاران چىقاتتىم. بەزىدە ئاپام تاماقنى «ئۆز ئۆيۈم» گە ئاچقىپ بېرەتتى. بەزىدە ئۆيگە چىققۇم كەلمەي، ئاچ يېتىپ قالاتتىم. بىر كۈنى چۈشتە خېلىغىچە كۈتسەم تاماقنى چىقارتىپ بەرمىدى. قورسىقىم بەك ئېچىپ كەتكەندى. ئاخىر «چوڭ ئۆي» گە چىقىشقا توغرا كەلدى. بۇ ئۆي ئىككىنچى قەۋەتتە ئىدى. مەن بىرىنچى قەۋەتنىڭ پەلەمپەيدىن كۆتۈرۈلۈپ ئىشىك ئالدىغا كەلسەم، ئۆگەي سىڭلىمنىڭ چوڭى ئىشىك ئالدىدا سېغىز چايناپ تۇرغانىكەن، ئۇ مېنى كۆرۈپ ئىشىكنىڭ كېشىكىگە دۈمبىسىنى تىرەپ، بىر پۈتى بىلەن ئىشىكنى توغرىسىغا توسۇۋالدى. مەن ئۇنىڭغا قاراپ بىردەم تۇردۇم، ئۇمۇ گويا «قانداق قىلالايتتىڭ قېنى؟» دېگەندەك قىلىپ، تۇمشۇقنى ئۇچلاپ ماڭا بېزەڭلەرچە چەكچىيىپ قاراپ تۇرىۋەردى، دەسلەپتە، ئاچ قالساممۇ بۇ دوزاخ ئۆيگە كىرمەي چۈشۈپ كېتەي دەپ ئويلىدىم. لېكىن ئۇ شۇمنىڭ بېشەملىكىگە ۋە مېنى زاڭلىق قىلىپ ئاغزىنى بىر قىسىما قىلىۋاتقىنىغا چىدىماي ئىشىككە يېقىنلىشىپ، ئۇنى قىستاپ كەلدىم. ئۇ قولى بىلەن مەيدەمنى تۇرتتى ۋە: «نېمە دەيسەن دادىسى يوق ساقلىدى؟» — دېدى. غەزەپتىن تىترەپ كەتتىم. كۆزۈمگە شۇ ھامان لىققىدە ياش تولدى. ئىچىمدىن قانداقتۇر بىر نەرسە ئۆرتىنىپ چىقىپ يۈزۈمگە تەپتى. تىلىم سۆزگە كەلمەي قالدى. مەن ئويلاپ تۇرمايلا ئۇنىڭ ئاغزىغا بىر شاپىلاق سالدىم. ئۇ خۇددى چوشقا كۈچۈكىدەك چىرقىرىۋەتتى. بۇرىندىن ئوقتەك قان كەتتى. شۇ ھامان ئۆينىڭ ئىچى ئوپۇر — توپۇر بولۇپ ئۇنىڭ دادىسى، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن مېنىڭ ئاپام ۋە ئۇنىڭ كىچىك سىڭلىسى يۈگۈرۈشۈپ چىقتى. — ۋاي قىزىم، نېمە بولدى؟ كىم ئۇردى سېنى؟ — «سۇ كالىسى» مېنىڭ ئۇرغىنىمنى ئاللىقاچان پەرەز قىلىپ بولدى.

چۈنكى مەن مۇشتۇمۇنى مەھكەم تۈگۈپ ئۇنىڭغا چىقىپ
غەزەپتە ھۈرپىنىپ چەكچىيىپ قاراپ تۇراتتىم. ئۇنىڭ چىقىپ
بىردىنلا كۆكىرىپ كەتتى. كۆزلىرى چاچراپ چىقىپ
كېتىدىغاندەك دۈپدۈگىلەك بولۇپ، قارىچۇقى كىچىكلەپ قېتىپ
قالدى. ئۇ يەل ئارتۇق كېتىپ «گۈم» قىلىپ يېرىلىش ھالىتىگە
بېرىپ قالغان شاردەك ئېسىلىپ، چىڭقىلىپ، كۆپۈپلا كەتتى.
شۇ تاپتا ئۇ راستىنلا كالغا، غەزەپلەنگەن كالغا ئوخشاپ
قالغانىدى. ئۇ چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ، «بىر قەدەم - بىر
قەدەمدىن ماڭا يېقىنلاشتى. مەن پېتىمنى بۇزماي، قانداق تۇرغان
بولسام شۇ ھالدا ئۇنىڭغا چەكچىيىپ تۇرىۋەردىم. ئۇ ماڭا
يېقىنلاپ كەلدى - دە، ئۇشتۇمىنى قورسىقىمغا قارىتىپ بىرنى
تەپتى، مەن «ۋايىجان» دېيىشكىمۇ ئۈلگۈرەلمەي ئىككىنچى
قەۋەتنىڭ سۈپىسىدىن بىرىنچى قەۋەت بىلەن ئىككىنچى قەۋەتنىڭ
ئارىلىقىدىكى سۇپىغا خۇددى پومزەكتەك ئۇچۇپ چۈشتۈم. شۇ
چاغدا بىر ئايالنىڭ جان ئاچچىقىدا چىرقىرىۋەتكىنى ئاڭلاندى.
بۇ ئايالنىڭ ئاۋازى ئىدى. لېكىن نېمە بولغىنىنى بىلمىدىم.
كېيىن ئۇ قىسام شۇ بىر تېپىك بىلەن ھوشۇمدىن كېتىپتەمەن...
كۆزۈمنى ئاچسام ئۆزۈمنىڭ ھېلىقى ئۆيىدە يېتىپتەمەن.
بېشىم داكا بىلەن تېڭىقلىق بولۇپ، يېنىمدا ئاپام يىغلاپ
ئۆلتۈرۈپتۇ. ئۇ شۇنچىلىك قېرىپ كېتىپتۇكى، ئۇنى
تونۇيالمىغىلى تاس قالدۇم. ئۇنىڭ چىرايى تامدەك تاتىرىپ،
قىزىرىپ تۇرىدىغان مەڭزى سولشىپ، كۆزلىرى ئۆلتۈرۈشۈپ
پارقىراپلا قاپتۇ. قۇچقىدا ھېلىقى شۈمتىكى گۇڭراپ ياتىدۇ.
مەن ئايامنى كۆرۈشنى خالىمايتتىم. ھېلىقى شۇمنى كۆرۈشنى
تېخىمۇ خالىمايتتىم. ئۇنىڭ ئۈستىگە كۆزۈمنى ئېچىشىم ھامان
ئىككى چىكەم ۋە قاپقىم قۇم تىققاندىك چىڭقىلىپ ئاغرىپ،
ئۆيىنىڭ تورۇسى پىرقىراشقا باشلىدى. مەن دەررۇ كۆزۈمنى
يۇمۇۋالدىم. كۆزۈمنىڭ ئىچىدە رەڭگارەڭ، ئىمىر - چىمىر

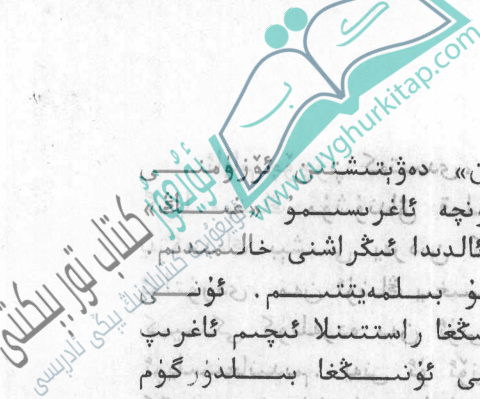
كۆرۈنۈشلەر جىمىرلايتتى. مېڭەمنىڭ ئىچى غۇڭۇلدايتتى. شۇ سىياقتا خېلى ئۇزۇنغىچە كۆزۈمنى ئاچماي ياتتىم. ئازراق بىرنەمە يەۋالغىن، بېشىڭنى كۆتۈرگىن بالام. «بالام...!» مەن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ مېيىقىمدا كۈلۈپ قويدۇم. ئىشىنىمەنكى شۇ كۈلكە بىلەن مېنىڭ چىرايىم يىغلىغاندەك ھالغا كەلدى ئەتىلىم. «بالامىش!» ئۇنىڭ بالىسى مەن ئەمەس، ھېچبولمىغاندا، ئىلگىرى دادام ھايات ۋاقتىدا ۋە مۇشۇ «ئۆي» گە كۆچۈپ كەلگۈچە شۇنداق ئىدى. لېكىن ھازىرچۇ؟ ھازىر ئۇنداق ئەمەس، مەن ھازىر ئۇنىڭ بالىسى ئەمەس، ئەكسىچە ئۇنىڭ يولىدىكى بىر پۈتلىكاشاڭ، دۈمبىسىدىكى بىر ئارتۇقچە يۈك. ئۇنىڭ خاتىرجەملىكىنى بۇزغۇچى بىر زىيانداش، ئۇنىڭ بەختىگە كۈلەڭگە چۈشۈرگەن بىر پارچە، ياق، ئالاقانچىلىك قارا بۇلۇت. ئۇنىڭ ئېشىغا چۈشكەن چىۋىن، ئۇنىڭ قىممىتىنى تۆۋەنلەتكەن بىر ئىللەت، ئۇنىڭ گۈزەل چىرايىغا چىقىپ قالغان «قوڭخىيوغان» دېگەن يارا... بالام دەيدىغۇ تېخى! بالاڭنى تېپىپ بالام دە! سېنىڭ بالاڭ ئاۋۇ قۇچىقىڭدىكى قوڭغۇز لىچىنكىسى. چوشقا كۈچۈكى، غەلىتە ھايۋاننىڭ غەيرىي نۆرەلمىسى...

مەن كۆزۈمنى ئاچماي يېتىۋەردىم. تۆت كۈندىن بېرى بىر نەرسە يېمىدىڭ، ئازراق ئاش ئىچىۋال... قوپە ئۇنداق قىلما... مەن... مەن گۇناھكار... مەن... مەن يۈز كېلەلمەيمەن. شۇنداق بەختى قارا تۇغۇلۇپ قاپتىكەنمەن، ئاجرىشىپ كېتەي دېسەم ئۇكاڭ بىلەن كوچىدا قالغىمىز... مەن... قىلىمە...

مەن ئاپامنىڭ گەپلىرىدىن بىزار بولۇپ تام تەرەپكە تەسلىكتە ئۆرۈلۈۋىدىم بەدىنىمنىڭ ئاغرىقىدىن مېڭەم زىڭىلداپ كەتتى. ئۈستىخانلىرىم پاچاق - پاچاق بولۇپ كەتكەن ئوخشايدۇ، نەنلا مىدىراتسام شۇ يەر پىچاق تىققاندەك ئاغرىيتتى. لېكىن مەن

لېۋىنى مەھكەم چىشلەپ «ۋايجان» دەۋىتىشىدىن ئۆزۈمنى ئىپتىدائىي جېنىمنىڭ بارچە تۇتۇۋالدىم. شۇنچە ئاغرىسىمۇ «ئىككىنچى» قىلىمىدىم. نېمىشقىدۇر ئايامنىڭ ئالدىدا ئىغراشنى خالىمىدىم. بۇنىڭ نېمە ئۈچۈنلۈكىنى ئۆزۈممۇ بىلمەيتتىم. ئۇنى ئاياۋاتمەنمۇ؟ دەرۋەقە شۇ تاپتا ئۇنىڭغا راستىنلا ئىچىم ئاغرىپ كەتتى. لېكىن ئۆز ھېسسىياتىمنى ئۇنىڭغا بىلدۈرگۈم كەلمىدى. مەن تام تەرەپكە يۈزلىنىپ كۆزۈمنى مەھكەم يۇمۇپ يېتىۋالدىم. ئايام بىر ھازا يىغلىدى. ئاخىر: «ئەي ئايام، ئۇ كۆك قىزىپ قالغان، ئۇ كۆل ئۇرغۇزىدىغان چاغ بولۇپ قالدى. مەن بېرىپ ئۇ كۆل سالدۇرۇۋالاي، بەك يېتىپ كەتمەي ئازراق بولسىمۇ بىر نېمە يېگىن، ماۋۇ كوردا سەن ئامراق چۈچۈرە بار. تېخى قىزىق، دەيدى ۋە ئېسە دەپ يىغلىغىنىچە مۇشۇكتەك پىسىرلاپ دەسسەپ چىقىپ كەتتى. ئون كۈندىن كېيىن ئاران ئورنۇمدىن تۇردۇم. لېكىن، سەل كۈچەپەرەك ھەرىكەت قىلسام بېشىم يەنە ئاغرىيتتى. كۆزۈم تۈرلىشىپ، چېكەم يەڭگىل زىڭلىداپ بېشىم قېيىپ تۇراتتى. شۇنداقتىمۇ يېتىۋېرىپ زېرىككەندىم. بۇ ئون كۈن ئىچىدە ئايام يېنىمدىن ئايرىلمىدى. تامىقىمنى ئەكىرىپ بېرىپ تۇردى. باشقىلار ئىشك ئالدىغا دەسسەپمۇ قويمىدى. مەكتەپتىن ساۋاقداشلىرىم كەلگەنكەن، ئايام: «پەرق چوڭ ئايامنى يوقلاپ سەھراغا كەتتى، چوڭ ئانىسى قاتتىق ئاغرىپ قاپتىكەن» دەپ قويۇپتۇ. مېنىڭ نەدىمۇ چوڭ ئانام بولسۇن؟ دادام بىلەن ئايام ئىككىلىسىلا قارا يېتىملىرىدىن ئىدى. ئېرىنى بىرەر مەسئۇلىيەتكە تارتىلىپ قالمىسۇن دەپ ئايغۇسى كەلدىمۇ ياكى خەقتىن نومۇس قىلدىمۇ ئەيتاۋۇر ھەقىقىي ئەھۋالنى مەكتەپكە ئۇقتۇرمىدى.

«مەكتەپكە بارمايمەن، دەيدىمەن بىر كۈنى ئاش ئىچىپ ئولتۇرۇپ ئايامغا: «ئەي ئايام، سەن نېمە قىلىۋاتىسەن؟»

ئاپام چۆچۈپ كەتتى، «نېمىشقا؟» دەيمۇ سورىدى. ئۇ
 گويا مېنىڭ مۇشۇنداق قىلىدىغىنىمنى ئاللىقاچان ئويلاپ
 يەتكەندەك بېشىنى يەردىن كۆتۈرمەي مېشىلىداپ يىغلاپ
 ئولتۇردى. مەن ئۇنىڭ يىغىسىدىن زېرىكشكە باشلىدىم. چۈنكى
 كېيىنكى كۈنلەردە مەن ئۇنى بۇ دەرىجىدە كۆڭلى سۇنۇق دەپ
 ئويلىمىغانىدىم. يەنى ئۇ ئۆزىنىڭ ئەھۋالىدىن تولمۇ رازىدەك
 كۆرۈنەتتى. شۇنداق بولغاچقا، مەن ئۇنىڭغا بىر دېنېر
 كۆڭۈلسىز ۋە ئارتۇق يۈك ئىدىم. مۇشۇ ئۆيدە مەنلا بولىمىسەم
 ئۇنىڭ توققۇزى تەل بولاتتى. ھېچبولمىغاندا مەن شۇنداق دەپ
 ئويلايتتىم. لېكىن مۇشۇ ئون كۈن ئىچىدە مەن سەل باشقىچە رەك
 ئويلاپ قالدىم. ئۇ مېنى يەنىلا بالام دەپ تونۇيدىكەن. دادامنىڭ
 گېپىنى قىلىپ بەكلا يىغلاپ كەتتى. مەن ئاپامنى مېنىڭ
 ئالدىمدىكى خىجالەتچىلىكىمنى يېپىش ئۈچۈن ماڭا شۇنداق
 قىلىۋاتىدۇ دەپ ئويلىدىم. چۈنكى ئۇ ئاشۇ سۇ كالىسىغا تەگمىسە
 مەن بۇ كۈنگە چۈشۈپ قالمايتتىم. بۇ قېتىم تاس قالدىم، ئاشۇ
 بىر تېپىك بىلەن ئۆلۈپ قالغىلى... كېيىن مەن بۇ پىكرىمدىن
 ياندىم. ئاخشام ئاپام ناھايىتى ئۇزاق ئولتۇردى. ئۇزۇنغىچە ماڭا
 گەپ - سۆز قىلىدى، ھېلىقى شۇمىتىكىنى بۈگۈن نېمىشقىدۇر
 ئەكرەپتۇ. ئۇنىڭ گېپىنىمۇ قىلىمىدى. قارىسام، ئاپامنىڭ
 ماڭا دەيدىغان گېپى باردەك قىلاتتى. لېكىن نېمە سەۋەبتىندۇر
 ئۇنى ئېغىزدىن چىقىرالمىۋاتاتتى. مەن ئۇنىڭ گەپلىرىگە ئۈنچە
 قىزىقماس، بولۇپ قالغانىدىم. چۈنكى ئۇ كېيىنكى كۈنلەردە
 مېنىڭ كۆڭلۈمدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتكەنىدى. مېنىڭ نەزىرىمدە ئۇ
 ئاپام ئەمەس ئىدى، يەنى يات بىر خوتۇن ئىدى. مەن ئاپام
 مەن ئۇنىڭدىن خېتىمنى ئالىمەن! دەپ ئاپام
 بىر كەمدە ئۈستۈمتۈت.

مەن خاتا ئاڭلاپ قالدىمۇ نېمە دەپ ئۇنىڭغا «لاپىسە»
 قارىدىم. ئۇنىڭ چىرايى قەتئىي تۈس ئالغانىدى. كۆزلىرىدە بىر

سوغۇق ئۇچقۇن چاقنايتتى. ئۇنىڭ جىرايلىق كۆزلىرىدىكى
 رايشلىق، خاتىرجەملىك ۋە مۇلايىملىقتىن ئەسەرىۋالغان بۇ
 مەن ئۆز قولىمغا ئىشەنمەي قالدىم. لېكىن بۇ گەپنى
 كۈچلەيمۇ سوزمىدىم. مەن ئۇنىڭ ئىشەنچىگە ئىشىنىپ
 قالدىم. مەن ئۇنىڭ سېنى كۈچىدا قالمىسا دەپ ئويلايتتىم، يەنە
 تۆپىلەپ ئۇكاڭ تۇغۇلدى (ئۇنىڭغا پەرھاد دەپ ئات قويۇشقاندى)
 مەنغۇ مەيلى، ئىككىڭلار ئوقۇشۇڭلار كېرەك... شۇڭا
 شۇ چاغىچە لېۋىمنى چىشلەپ بۇ ئۆيدە ياشاپ كەلدىم. لېكىن
 سېنى بەك جاپادا قالدۇردۇم... ئۇ... ئۇ بەك رەھىمسىز ئادەم
 ئىكەن، ئىلگىرى بۇنى بىلمەيتتىكەنمەن. نېمىلا قىلسا سېنى
 ئوقۇتۇۋاتىدۇ، يەيدىغىنى ھەم كىيىدىغىنىنى بېرىۋاتىدۇ
 دەپتىمەن. ئەمدى قارىسام... مەن ئۇنىڭغا...

مەن ئاپامنىڭ بۇنىڭدىن ئارتۇق سۆزلىشىنى خالىمايتتىم.
 ئۇنىڭ مۇشۇ قارارغا كېلىپ، مەن بىلەن بۇ ھەقتە سۆزلىشىش
 ئۈچۈن قانچىلىك قىيىنلىقىنى ئويلاپ يېتىپ بولغانىدىم. ئۇ
 ئاخشامدىن بېرى، ياق، مۇشۇ ئون كۈندىن بۇيان ئاستا - ئاستا
 مېنىڭ ئەسلىدىكى ئاپام بولۇپ ئۆزگىرىۋاتاتتى. مەن مۇشۇ ئون
 كۈن ئىچىدە، ياق بولۇپمۇ ئاخشامدىن بۇيان ئاپامنى ئازراق
 چۈشەنگەندەك بولدۇم. نېمىنى چۈشەندىمكىن؟ كەرسىز ئاپا
 بولۇشنىڭ قىيىنلىقىنىمۇ؟ بەلكىم شۇنى چۈشەنگەندىمەن.
 «چۈشىنىش» دېگەن بۇ ئۇقۇم پەقەت بىر ئۆزۈم چۈشىنىپ يەتكەن
 ناھايىتى كۆپ ۋە ناھايىتى نازۇك نەرسىلەرنى ئۆز ئىچىگە
 ئالغانىدى. تۇرۇپلا ئاپامغا ئىچىم ئاغرىپ قالدى. ئۇنىڭ ئاۋۇ
 بالىسىغا (مېنىڭ پەرھاد دېگەن دادا باشقا ئىنىمگە) ئىچىم
 ئاغرىپ قالدى. ئۇلار گۇناھسىز ئىدى. ئۇلار جازالانماسلىقى
 كېرەك ئىدى. ئۇلار مېنىڭ ئارزۇيۇمنىڭ قۇربانى بولماسلىقى
 كېرەك ئىدى. يەنە...

مەن ئۇنىڭدىن خېتىڭنى ئالغان كۈنۈڭ، مەن ئۇنى

ئۆلتۈرۈۋېتىمەن! خۇدا ھەقىقىي نېمىلا قىلىپ بولسىمۇ ئۇنى
ئۆلتۈرۈۋېتىمەن. بۇ قولۇمدىن كېلىدۇ! مەن شۇنىڭغا
تەييارلىنىپ بولدۇم! — دەيدىمەن ئاپامنىڭ كۆزىگە تىكىلىپ
تۇرۇپ. ئاپامنىڭ چىرايى بىردىنلا ئۆگۈپ — تاتىرىپ كەتتى.
كۆزى بىرخىل ساراسىمە ۋە قورقۇنچ ئىچىدە پارقىراپ قالدى.
ئۇنىڭ نېپىز لەۋلىرى قانسىزلىنىپ تىترىدى: *ئالەم بىلىپ*
... ۋاي خۇدايىمەي... نېمە دەۋاتىدىغانسىەن با... بالام ...
ئۇ... ئۇنداق قىلساڭ... سەن... سەنچۇ؟... بىزچۇ؟ — ئۇ
بىر يېرى قاتتىق ئاغرىغاندەك ئىشىراپ كەتتى.
ماغدۇرسىزلىنىپ ئورۇق — ئاجىز قوللىرى بىلەن كارۋاتنىڭ
بېشىغا تايىنىۋالدى. *سېغىنىش ۋە رىغىنىش*
— ئۇنچىۋالا كۆپ ئويلىمىدىم. ئىشقىلىپ
ئۆلتۈرۈۋېتىمەن. سەن خېتىڭنى ئالساڭلا ئۇنى ئۆلتۈرىمەن، —
مەن قەتئىي قىلىپ تەكرارلىدىم. شۇ تاپتا مېنىڭ ئەلپازىمدىن
ھەرقانداق كىشى چۆچۈپتتى. مەن ھەقىقەتەنمۇ ئۆزۈمنى بىر
قاتىل دەپ تەسەۋۋۇر قىلىپ بولغانىدىم. ۋاقتى كەلسە مەن بۇنىڭ
قولۇمدىن كېلىدىغانلىقىغا، ئۇ سۇ كالىسىنىڭ جېنىنى ناھايىتى
ئوڭايلا ئالالايدىغىنىغا ئىشىنەتتىم. چۈنكى مەن بۇ يىل
تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ بولغانىدىم. بويۇمۇ
خېلىلا ئۆسۈپ، قول — پۇتلىرىمغا كۈچ تولۇپ كېلىۋاتاتتى.
ئۆزۈمنى بالا ئەمەس، ھەممىنى قىلىشقا قادىر،
ھەرقانداق خەۋپ — خەتەرگە تەۋەككۈل قىلالايدىغان بىر يىگىت
دەپ تەسەۋۋۇر قىلاتتىم. ئاپام ئۆمچەيگىنىچە روھى چىقىپ
كەتكەندەك بىر ھالدا ئۆلتۈرۈپ كەتتى. ئۇ مېنىڭ پەيلىمدىن
راستتىنلا چۆچۈپ قالغانىدى. چۈنكى مەن كىچىكىمدىنلا قىلىمەن
دېگىنىمنى قىلماي قالمايتتىم، ئۇ بۇ مېجەزىمنى ئوبدان
بىلەتتى.

— ئە... ئەمدى مېنى نېمە قىل دەيسەن؟ — ئاپام ئاۋازىنى

سەل تىترىتىپ سورىدى. ئۇنىڭ ئۇنى شۇنچىلىك مەلۇماتى يەنى
 پەرىشان ئىدى. چىرايىدا تېگى يوق ئۈمىدسىزلىك ئۇنىڭ
 چارىسىزلىك كۆلەڭگىسى ئەكس ئەتتەتتى. قىسقىچە رەتتە
 — خېتىڭنى ئالما... شۇنداق ياشاۋەر. مەن بىلەن كارىڭ
 بولمىسۇن... مەن ئەمدى چوڭ بولدۇم. ئۆزۈمچە ياشايمەن.
 مېنى دەپ سەرسان بولۇشىڭنىڭ ھاجىتى يوق... پەرىشان
 مەن سۆزلەۋېتىپ ئۆزۈمنى تىڭشايتتىم. مەن نېمىلەرنى
 دەۋاتىمەن — ھە؟ مەن ئاپامغا زارىققان، ئۇنىڭغا تەلپۈنگەن،
 ئۇنىڭ مېنى قايتىدىن باغرىغا بېسىشىغا تەشنا بولغان ۋە ماڭا
 كۆيۈندىغان سۆزلەرنى قىلىشىنى، قىلىشىنىلا ئەمەس،
 ھېلىقىدەك قىلىشىنى، مېنىڭ يېنىمغا، ياق، دادامنىڭ، مېنىڭ
 يۈرىكىمدىكى دادامنىڭ يېنىغا قايتىپ كېلىشىنى كېچە — كۈندۈز
 ئارزۇ قىلغان، تىلىگەندىمغۇ...؟ ئاشۇ دوزاختىن يۇلقۇنۇپ
 چىقىپ ئۆزىمىزنىڭ دۇنياسىغا — كىچىك، نامرات، لېكىن
 ئەركىن، ئىللىق دۇنيايىمىزغا، چىن مەنىسى بىلەن ئانا — بالا
 بولۇشىدىغان بىر ماكانغا قايتىشىمىزنى
 خالىغانىدىمغۇ؟ ئەمدى... ئەمدى بولغاندا... مەن مۇشۇ
 ئىمكانىيەتلەرنىڭ ئىشقا ئېشىشى مۈمكىن بولۇۋاتقان بىر كەمدە،
 ئۇنى ئۆز ئىختىيارلىقىم بىلەن رەت قىلىۋاتىمەنمۇ؟ نېمە ئۈچۈن
 ۋە كىم ئۈچۈن؟ مەن دەل ئاشۇ سوئالغا دۇچ كەلگەن دەققىدە
 ئۆزۈمنىڭ ئۆزگىرىپ كەتكەنلىكىمنى ئۇششۇمۇتۇت بايقاپ قالدىم.
 شۇنداق، مەن ئۆزگەرگەندىم. مېنىڭ ھېسسىياتىم، تۇيغۇ —
 سەزگۈلىرىم، تەپەككۈر — خىياللىرىم ئۆزگەرگەنىدى. مەن
 ئەمدى ئىلگىرىكىدەك ئاجىز، چۈرۈك، چارىسىز قالغان باچكا
 ئەمەس، ئەمدى مەن قاناتلىنىۋاتىمەن. ھېس — تۇيغۇلىرىم،
 خىيالىم، پىكىرىم قاناتلىنىۋاتىدۇ. مەن خېلى يىراقنى تەسەۋۋۇر
 قىلالايدىغان بولۇپتىمەن، مېنىڭ ئۆز ئىستىكىم ۋە تىلىكىمگە
 قارشى خائىنەنە قارارغا كېلىشىمگە ئەنە ئاشۇ ئۆزگەرگەن «مەن»

سەۋەب بولۇۋاتاتتى. مۇبادا ئاپام ئاشۇ ئۆيدىن بوشاپلا چىقىپ كەتسە، ھېلىقى سۇ كالىسىنى چوقۇم ئۆلتۈرۈۋېتەتتىلىم. مېنىڭدىكى بۇ ئىستەكنىڭ ئۆتكۈر تىغىنى ھېچقانداق باھانە - سەۋەب، ھېچقانداق شارائىت ۋە توسقۇنلار ئارقىغا ياندۇرالمىتتى. مېنىڭ يۈرىكىمگە ئاستا - ئاستا يىغلىپ، قاغجراپ، قۇرۇپ، چىڭىپ، ئاخىر ئويۇلتاشتەك ئويۇپ قېتىپ كەتكەن نەپرەت مېنى ئۆزىنىڭ سالمىقى بىلەن ئاشۇ يولغا، قانلىق قىساس ئېلىش يولىغا قاراپ ئىتتىرەتتى. مېنىڭ ئاجىزلىقىم، بۇشاڭلىقىم، يۇمشاق دىللىقىم، قورقۇنچۇم... ھەممىسىلا ئاشۇ ئويۇلتاشتەك ئويۇپ كەتكەن نەپرەت بازىغىنى ئاستىدا يانچىلىپ، بارا - بارا بىرخىل قەتئىي ئىرادىگە، كۈچلۈك قۇدرەتكە، بېسىپ بولماس ھەم تەن ئالماس بىر ئاساۋ ئىستەككە ئايلىنىپ مېنى ئاشۇ قاتىللىققا تەييارلىق قىلغۇزۇۋاتاتتى. مەن مۇشۇ ئىچكى كۈچنىڭ ۋە تەشنا تەپرەتنىڭ ياردىمىدە ناھايىتى ئوڭايلا مەقسىتىمگە يېتەلەيتتىم، ناھايىتى ئوڭايلا... لېكىن بۇنداق قىلسام، ئاخىرقى ھېسابتا ئۆزۈم، ياق، خۇدا ھەققى ئۆزۈم نېمىلا بولسام بەربىر ئىدىكى، ئالدى بىلەن ئاشۇ ئاپام، ئاشۇ بەختسىز خوتۇن ۋەيران بولاتتى. مەن بىر نېمە بولسام، ياق، خۇدا ھەققى مەن بۇ يەردە مەۋجۇت ئەمەسقۇ، ئۇ كۈچىدا قالسا... خانىۋەيران بولۇپ كەتسە، دادام راۋا كۆرەلمىدى؟ ئۆزۈم ئاشۇ ھالەتنى كۆرۈش پۇرسىتىگە ۋاقىتلىق بولسىمۇ ئېرىشەلسەم، مەن چىدالارمەنمۇ؟ چۈنكى ئۇ دادامنىڭ ئايالى ئىدى. مېنىڭ ئاپام ئىدى... مەن قايسى تەقدىرگە دۇچ كېلىمەن، بۇ مەن ئۈچۈن بەربىر، ئۆلسەم دادامنىڭ، ئاشۇ دادامنىڭ يېنىغا كېتىمەن - شۇ... لېكىن... مېنى مۇشۇ قارام پىلاندىن، مۇشۇ خەتەرلىك تەۋەككۈلچىلىكتىن، ئاشۇ ئاپاملا ساقلاپ قالالايدىكەن، بۇنى مەن مۇشۇ ئون كۈن ئىچىدە تونۇپ يەتتىم. ئاپام مۇبادا ئاشۇ ئۆيدىلا

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكەتى
www.uyghurkitap.com

بولدىكەن مەن ئۇ سۇ كالىسىغا قول سالالمىغۇدە كەينى مەن مەن
ئاخىرقى ھېسابتا ئاپامنىڭ ئاشۇ ئۆيدە ئەبەدىي تۇرۇپ قېلىشىنى
خالاپ قالدىم... ئاپام ئۇ ئۆيدىن چىقىپلا كەتسە ئۇ چاغدا مەن
شۇ كېچىسىلا قاتلىغا ئايلىنىشىمەن - دە، ئاپام تەلتۆكۈس
تۈگىشىدۇ... مەن تورۇسقا چەكچىيىپ، ئۈنچىماي ياتىمەن. ئەسەبىي
ئىستەكلەر، قۇتريغان ئېھتىماللىقلار، خىرە ۋە يىراق
كۆرۈنىدىغان گۆڭگا ئىستىقباللار، پىچاق، قان، جەسەت، كۆز
يېشى، پەرياد، ئەگرى ۋە خەتەرلىك سوقماقلار، باھانە - سەۋەب،
تەسەللىلەر، قارام، بەغۋاش، خەتەرلىك ئارزۇلار... ھەممىسى،
ھەممىسى مېنىڭ كۆزۈمگە ماددا ھالەتتە نامايان بولۇۋاتىدۇ،
ھەتتا مەن ئاشۇلاردىن تارقىغان قاغىسىق ھىدىنى،
شۇلارنىڭ بىر - بىرىگە قاتتىق سوقۇلۇشىدىن ئاڭلانغان غالجىر
كۈلكىنى، سەكراتتىكى چىرقىراشنى، قانىنىڭ تۆكۈلگەن
ۋاقتىدىكى شارقىرىشىنى، پەريادىنى، نالە - زارىنى، ئۈزۈندىن
ئۈزۈنغا سوزۇلغان ئەگرى - بۈگرى، قاراڭغۇ، خەتەرلىك چىغىر
يولدا تەنھا كېتىۋاتقان ئادەمنىڭ ئېغىر، ئۈمىدسىز... ئاياغ
تېۋىشىنى، ھەممىنى، ھەممىسىنى بىۋاسىتە، روشەن ۋە ئېنىق
ھېس قىلىۋاتىمەن. ئاپام بىر چاغدا بېشىنى كۆتۈردى، ئۇنىڭ
كۆزلىرىدە بىرخىل يېلىنىش، چارىسىزلىك، ئۈمىد،
ئىككىلىنىش، تەڭقىسلىق ئارىلىشىپ كەتكەن بىر بىچارىلىك ۋە
مەيۈسلۈك ئەكس ئېتىپ تۇراتتى... مەن ھەم يېنىدە
... ماقۇل، سېنىڭ دېگىنىڭچە بولسۇن. مەن
ئاجراشماي... لېكىن ئوقۇشۇڭنى... مەن ھەم يېنىدە
... كارىڭ بولمىسۇن! - دېدىمەن قوپاللىق بىلەن، شۇ
گەپنى دېدىمىيۇ، يۈرىكىم سىرقىردى. مەن شۇ تاپتا ئاپام
بىلەن، ئۆتمۈشۈم بىلەن، ياللىقىم بىلەن، كىچىك ۋاقتىمدىكى
تاتلىق چۈش ۋە ئارزۇلىرىم بىلەن ۋە كېيىن ئۇنى بىتچىت

قىلىۋەتكەن بىر قارا كۈچ بىلەن خوشلىشىۋاتاتتىم. قوپاللىق بىلەن، لېكىن چىرايلىقچە خوشلىشىۋاتاتتىم... ئايام بىر نەرسىنى چۈشەنگەندەك بولۇپ جىم بولدى. شۇچاغدا ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن، ئاشۇ چىرايلىق كۆزلىرىدىن ئىككى تامچە ياش ئۇنىڭ سولغان مەڭزىگە دوملاپ چۈشتى... لېكىن مۇشۇ ئۆيدە تۇرۇۋەرگىن... ئۇ ھۆڭرەپ يىغلىۋېتىشتىن قورقۇپ ئورنىدىن ئىتتىك قوپۇپ تالاغا ماڭدى. مەن باياتىدىن بېرى ئۇنىڭغا قارىماسلىققا تىرىشقانىدىم. ئۇ ئالدىراپ تالاغا چىقىپ كېتىۋاتقىنىدا ئۇنىڭ ئارقىسىدىن زىلۋا، لېكىن ھالسىز قامىتىگە تويماي قاراپ كەتتىم. يۈرىكىم پىژ قىلىپ ئېچىشقاندەك بولدى. ئاشۇ ئايال مېنىڭ ئايام ئىدى...

مەن ئەتىسى ئورنۇمدىن تۇردۇم - دە، ناشتىمۇ قىلماي ئۆيىدىن چىقتىم. ئايام بىلەن قايتا كۆرۈشۈشنى خالىمايتتىم. مەن بۈگۈندىن ئېتىبارەن ئۇنىڭ تاماققا چاقىرتىشىنى ياكى ئالدىمغا تاماق ئەكىرىپ بېرىشىنى كۈتمەسلىك، قىسقىسى ئۇنىڭ ھەرقانداق شەكىلدىكى غەمخورلۇقى بىلەن ئادا - جۇدا بولۇش، ئانىسىدىن ئايرىلىپ چىققان بۆرە كۈچۈكىدەك ئۆز ئالدىمغا يېشى تۇرمۇشنى ئىزدەپ تېپىش قارارىغا كەلگەنىدىم. بۇ ئەمدى مېنىڭ بىردىنبىر يولۇم ئىدى... مېنىڭ يېگانە ۋە سەرسان كۈنلىرىم ئەنە شۇنداق باشلىنىپ كەتتى. ئالدىمدا ناتۇش يول، غۇۋا ئىستىقبال، نامەلۇم دۇنيا مېنى كۈتمەكتە ئىدى. مەن بېشىمغا كېلىدىغان ھەرقانداق قىسمەتكە تەييار ھالەتتە ئىدىم. ناتونۇش كوچىلار مېنى ئۆز قۇچاقلىرىغا چىلىماقتا ئىدى. بۇ كوچىلار ئۆزلىرىگە قاراپ يېشى قەدەم تاشلىغان ھەربىر ئۆسمۈرگە تاللاش، ئىمكانىيىتىنى تەييارلاپ قويغان بولۇپ، ئېلىشىش،

مەغلۇبىيەت، مۇۋەپپەقىيەت، جىنايەت ۋە ھالاكەت پۇرسەتلىرىگە باي، ئەركىن كىچىكلار ئىدى. نىمە ئىشقا ئىشلىدى. نەدە نۇرۇشۇمنى ئېخىمۇ بىلمەيتتىم. قايسىبىر پۇرسەت ۋە ئىمكانىيەت مېنى چاقىرىۋالغۇچە پەقەت مېڭىشىملا كېرەك ئىدى... يانچۇقۇمدا تىيىنىنىڭ سۇنۇقى يوق، قورسىقىم ئاچ، پۇت - قولۇم تېخىچىلا ماغدۇرسىز ئىدى. قورسىقىمنىڭ ئاچلىقىغا پەقەت چۈشكىچە ئاران چىدىدىم. ئەمما، كۈچىدىكى ئادەملەر تەڭلا تاماققا كىرىشىدىغان سائەتلەر يېتىپ كەلگەندە بولسا زادىلا چىدىمىدىم. شۇنىڭ بىلەن تۈرلۈك ماللار سودا سارىيىنىڭ پەلەمپەيىسىدە قورسىقىمنى تۇتقىنىمچە ئولتۇرۇپ قالدۇم. ماگىزىننىڭ ئىچى - تېشى تولىمۇ ئاۋات ئىدى. بۇ يەردە جاندىن باشقا ھەممە نەرسىنىڭ سودىسى بولاتتى. مەن قورسىقىمنىڭ ئېچىشىغا پاي بېرەلمەي، ئورنۇمدىن ئاستا قوپتۇم - دە، ماگىزىننىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ تۇرۇپنىڭ مۇزدەك سۈيىدىن قانغۇچە ئىچتىم. باياتىدىن بېرى كۆيۈپ تۇرغان ئىچىم سالقىنلاپ بەك خۇشېقىپ كەتتى. قورسىقىمنىڭ ئاچلىقىمۇ شۇ ھامان بېسىقپ، سەل ماغدۇر كىرگەندەك بولدى. بۇنىڭدىن خۇشال بولۇپ كۈچا تەرەپكە ماڭدىم.

— ھەي بالا، — كىمدۇر بىرى چاقىرىپ قالدى. قازسام 20 ~ 22 ياشلاردىكى بىر يىگىت ئىكەن. ئۇ ماگىزىننىڭ ئارقا ئىشىكىدىن تاغارغا قاچىلانغان بىر نەرسىلەرنى سىرتقا توشۇۋېتىپتۇ. ئۇ ماڭا قاراپ قولى بىلەن ئۆزى تەرەپنى ئىشارەت قىلدى. مەن بىر دەسسەپ - ئىككى دەسسەپ ئۇنىڭ قېشىغا باردىم.

— ھەي بالا، مۇنۇ بىر يەشىكىنى ئاۋۇ ئاپتوبۇس بېكىتىنىڭ يېنىدىكى تار كۈچىنىڭ ئېغىزىغا ئېلىپ بار. مەن مۇنۇ تاغلارلارنى توشۇۋېتىپلا ئارقاڭدىن يېتىمەن. ئاندىن ساڭا ئىشىڭ ئۈچۈن

پۇل بېرىمەن. ئۇ پات - پات ماگىزىنىنىڭ ئارقا كىشىكىگە قاراپ قوياتتى. ئۇنىڭ سەپكۈن باسقان يۈزىدىن شورقىراپ تەر قۇيۇلۇپ تۇراتتى. ساپسىرىق ۋە بۇدۇر چاچلىرىنىڭ ئارىسىدىن شورقىراپ ئېقىۋاتقان مەينەت تەر ئۇنىڭ قۇلاقلىرىنىڭ ئارقىسىنى بويلاپ گەدەنىگە، نۇمشۇقىغا ئېقىۋاتاتتى. مەن ئۇ كۆرسەتكەن يەشىكنىڭ قېشىغا كەلدىم.

چاققان بول، باشقىلار كۆرمىسۇن. سوراپ قالسا ئاكام بىلەن مال ئالغانتۇق، ئەنە ئاكام دەپ ماگىزىنىنىڭ ئىچىنى كۆرسىتىپ قوي، لېكىن مېنى كۆرسەتمە، قوغلاپ قالسا تاشلىۋېتىپ قاچقىن - ھە؟

بۇ گەپتىن يۈرىكىم جىغىغىدە قىلىپ قالدى. ئوغرى ئىكەن - دە، خەققە مال يۆتكىشىپ بېرىۋېتىپ، ماگىزىنىنىڭ ئامبىرىدىن ياكى پۈكەيدىن ئاۋۇ يەشىكنى ئوغرىلاپ چىقىپتۇ.

يەشىكتىكى نېمە ئۇ؟ ئالدىنقىدە دە - مەن دېگەندەك قىل. ئۇ مېنىڭ ئۈنچىقماي ئۆزىگە ھەيرانلىق ئىچىدە تىكىلىپ قاراپ تۇرغىنىمنى كۆرۈپ پىچىرلىغاندەك دەيدى.

- ئايغ، خۇرۇم ئايغ، ئاياللارنىڭ... بولە قېنى، چاپسان بول...

مەن سەل ئىككىلىنىپ قالدىم. مەن شۇ چاغقىچە كىشىنىڭ بىرەر تال نەرسىسىنى ئوغرىلاپ باقمىغانىدىم. شۇ تاپتا بۇ سېرىق تايغان مېنى ئوغرىلىققا شېرىك قىلماقچى بولۇۋاتاتتى. ئارقامغا ئۆرۈلۈپ كېتەي دېسەم ئاچ ئىدىم. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ ماڭا پۇل بېرىمەن دېگەندى. قارىسام ئۇ كۆرسەتكەن جاي جىقق كەلسە ئالتە - يەتتە قەدەم بولۇپ، ھېچكىم بىزگە دىققەت قىلمايۋاتاتتى. مەن ئاخىر قەتئىي قارارغا كەلدىم. دە، ھېلىقى قەغەز يەشىكنى لىككىدە كۆتۈرۈپ ئۇ كۆرسەتكەن تەرەپكە قاراپ

ماڭدىم. قانچىلىك قورقۇپ كېتەرمەن دېسەم ئۇنچە قورقۇپ كەتمىدىم. بۇنىڭغا ئۆزۈمۈ ھەيران قالدىم. مەن ئالدىنقى تېنىمەي ماگىزىندىن يىراقلاشتىم. دە، ھېلىقى كوچىنىڭ ئېغىزىغا كەلدىم، كەلدىمۇ ئۇ مېنى ساقلاپ تۇر دېگەن يەردە توختىماي، ئۇنىڭ نېرىسىدىكى تار كوچىغا قاراپ يۈگۈردۈم. بۇ كوچا باغچا يولىغا ئېلىپ چىقاتتى. مەن ئۇدۇل باغچا يولىغا قاراپ ماڭدىم. ئارقامغا قارىسام مېنى ھېچكىم قوغلاپ كەلمەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن يەنە بىر كوچىغا ئۆتۈپ «گۈلساي» كىنوخانىسى تەرەپكە كەتتىم. كىنوخانىنىڭ ئالدىدىكى بازار قىزىپ كېتىپتۇ. مەن يەشىكىنى كۆتۈرۈپ كېلىپ، بىر سېدىنىڭ تۈۋىگە كەلدىم ۋە يەشىكىنى يەرگە قويدۇم. شۇ چاغدا يېنىمغا سېمىز بىر ئايال يېتىپ كەلدى.

— ھەي بالا نېمە بۇ، بازار رەسمىيىتىنى ئۆتىدىڭمۇ؟ بولمىسا بۇ يەردە نەرسە سېتىشقا بولمايدۇ، — دېدى ۋە مېنىڭ جاۋابىمنى كۈتمەيلا قەغەز يەشىككە ئېڭىشىپ، يەشىكنىڭ بىر چېتىنى قايرىپ ئاچتى.

— پاي، ھەجەپ چىرايلىق ئاياغلار كەنغۇ بۇ. ئوغرىلاپسەن — دە، ھارمى ... ۋاي خۇدايىمەي ھەجەپ چىرايلىق ئاياغلار ئىكەن ... — ئۇ ماڭا قاراپ قۇۋلۇق بىلەن كۈلۈپ بىر كۆزنى قىستى، — نەدىن ئالدىڭ؟ ئۆزۈڭ يالغۇزما؟ ئالغان يېرىڭ بۇ يەرگە يېقىن ئەمەستۇ؟ ھەي ... ئۇ دەررۇ كۆڭلىكىنى قايرىپ پىلىنىڭ پاقچىدەك يوغان پاقچىنى ئاچتى ۋە پايپىقىنىڭ ئىچىدىن بىر تۇتام پۇلنى چىقاردى.

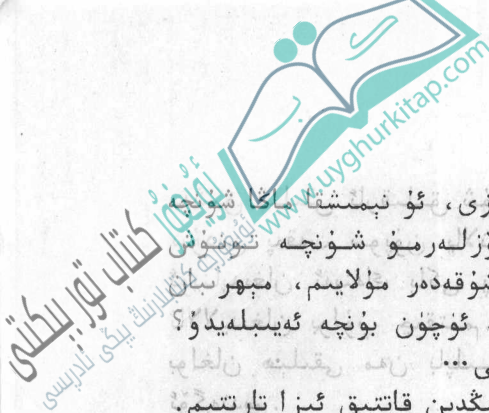
— ھەي ماڭا قارا ھارمى، ماۋۇ 50 سومنى ئال — دە، بۇ يەردىن بوقال، ئىككىنچى كۆزۈمگە كۆرۈنگۈچى بولما. ماۋۇ ئايغىڭ ماڭا قالىدۇ ... ئالە شۇم ... بولمىسا ... مەن ئويلاپ تۇرمايلا ئۇنىڭ قولىدىكى پۇلنى يۇلۇپ دېگەندەك

ئالدىم - دە، شارىتىدە بۇرۇلۇپ، كىنوخانا تەرەپكە كەتتىم. ئۇ
ئايال بەشىكىنى كۆنۈرگەن پېتى بىر ئاپتوبۇسقا چىقىپ
«ئۇچتاش» تەرەپكە كەتتى. بىر چاغدا قارىسام، ھېلىقى سەپكۈن
يۈز سېرىق بازارنىڭ ئىچىگە بوپىنى سوزۇپ ئالاڭلاپ يۈرۈپتۇ.
سەل كېچىككەن بولسام ياكى ھېلىقى خوتۇنغا تىلىمنى چايناپ
تۇرۇپ قالغان بولسام، پوككىدە ئۇ سېرىقنىڭ قولىغا
چۈشىدىكەنمەنتۇق. ھېلىمۇ خۇدا ساقلاپتۇ.
مەن قولۇمدىكى 50 سۈمىنى مەھكەم قاماللاپ مېغىلداپ
يۈرگەن ئادەملەر توپىنىڭ ئارىسىغا قاراپ شۇڭغۇدۇم...
تۇرمۇش ئادەمنى يارىتىدىكەن، مېنىڭ يارىلىشىمنىڭ
بىرىنچى قەدىمى ئەنە شۇنداق باشلاندى. ئويلىسام قىزىق،
ئىلگىرى باشقىلارنى ئوغرىلىق قىلىپتۇ دەپسە ھەيران قالاتتىم.
سېنىمىزدا بىرنەچچە بالا بار ئىدى. ھەر دائىم ئۇلار
ئاپتوبۇستا، ئاپتوبۇس بېكەتلىرىدە، مال بازىرىدا، ماگىزىنلاردا
ئوغرىلىق قىلىشاتتى. بۇنى ھەممەيلەن بىلەتتى، ھەتتا
مۇئەللىمۇ بىلەتتى. قارىساڭ تۈپتۈزۈك بالىلار يۈرۈش -
تۇرۇشلىرىدا، گەپ - سۆزلىرىدە، ھېسسىياتتا ئايرىلىپ
تۇرىدىغان ھېچقانداق ئايرىلمىلىق يوق، چىرايىدا ياكى ئايرىمچە
بەلگە يوق. لېكىن ئۇلار ئوغرى. نېمىدىگەن غەلبە - ھە؟ ئۇلار
قانداق قىلىپ ئوغرى بولۇپ قالدىكەن؟ ئۇيالىمىدىغاندۇ؟
كىشىلەرنىڭ يانچۇقىغا قول سېلىشقانلىرىدا يۈرەكلىرى دۈپۈلدەپ
كەتمەيدىغاندۇ. قوللىرى تىترىمەيدىغاندۇ؟ دەپ ئويلايتتىم.
ئۇلارنىڭ چىرايىغا ئۇزۇندىن - ئۇزۇنغا قاراپ كېتەتتىم. بەزىدە
ئىشەنگۈم كەلمەي قالاتتى. لېكىن ئۇلار ئۆزلىرى «بۈگۈن
سۈدىمىز خېلى ياخشى» ياكى «بۈگۈن سۈدىمىز ئاقىمىدى...»
دېيىشەتتى. خەجلەشلىرى چوڭ ئىدى. ياز كۈنلىرى
سېنىپتىكىلەر ئۈچۈن ماروژنى، قوغۇن - تاۋۇز دېگەنلەرنى
ئېلىپ بېرەتتى. بەزىدە سېنىپنىڭ پائالىيەت چىقىملىرىنىمۇ

كۆتۈرەتتى. ئۇنداق بالىلارغا قىزلار ئامراق كېلەتتى ئاخشىم
 ئۇلار سىنىپتىكى قىزلارنى ھەر دائىم ئالىي دەرىجىلىك
 رېستوران، كافىخانا ۋە يەر ئاستى تانىسخانىلارغا ئاپىرارمىش
 ئوغرىلىق جىنايەت ئىدى، بىر يىرگىنىشلىك ئىش ئىدى. مەن
 ئاشۇ بالىلارنىڭ قولىدىن مۇشۇنداق جىنايەتنىڭ سادىر
 بولغىنىغا، ئۇلارنىڭ ئاشۇنداق يىرگىنىشلىك ئىشنى قىلىپ
 تۇرۇپمۇ شۇنچە بەھۇزۇر، غەمسىز ۋە خۇشال - خۇرام ئويىناپ
 كۈلۈپ يۈرۈشلىرىگە ھاڭ - تاڭ بولاتتىم. زادىلا
 چۈشىنەلمەيتتىم. بولۇپمۇ بەزىدە ئاپتوبۇسلاردا، ئاپتوبۇس
 بېكەتلىرىدە، ماگىزىن، بازارلاردا پۇلنى ئوغرىغا ئالدۇرۇپ
 قويۇپ يىغلاپ يۈرگەن قېرى - چۈرىلەرنى، ئائىلە ئاياللىرىنى،
 يېزىدىن كېلىپ قالغان دېھقانلارنى كۆرسەم يۈرىكىم ئېچىشىپ
 كېتەتتى. ھۆكۈمەت نېمىشقا ئۇنداقلارنى بىر
 ئاخشىامدىلا سىيرىپ - سۈپۈرۈپ نەدە تۇتسا، شۇ يەردە
 ئېتىۋەتمەيدىغاندۇ، دەپ ھەيران بولاتتىم. مېنىڭ نەزىرىمدىكى
 ئوغرى شۇقەدەر بەتەبەشەرە، چىرايى - تۇرقىدىن بىرخىل
 ياۋۇزلۇق ۋە ئوياتسىزلىق تۆكۈلۈپ تۇرغان، تۇغۇلۇشىدا باشقا
 كىشىلەرگە ئوخشاشمايدىغان سىياقتا تۇغۇلغان ئادەملەر دەپ
 تەسەۋۋۇر قىلاتتىم. لېكىن، سىنىپىمىزدىكى ھېلىقى بالىلار
 ئۇنداق ئەمەس ئىدى. ئۇلارمۇ ماڭا ئوخشاش، قاش - كۆزلىرى،
 گەپ - سۆزلىرى جايىدا، كىيىم - كېچەكلىرى رەتلىك، كىتاب
 ئوقۇيدىغان، تاپشۇرۇق ئىشلەيدىغان، بەزىلىرى ناخشا
 ئېيتالايدىغان، بەزىلىرى ئۇسسۇل ئوينىيالايدىغان، خۇش
 چاقچاق، شوخ، سىنىپتا، قىزلارنىڭ ئالدىدا ئابزۇيى بار
 مەكنەپتە گېپى ئۆتىدىغان بالىلار ئىدى. ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىدا
 مېنىڭ تەسەۋۋۇرۇمدىكى ھېلىقى غەلبىتە بەلگىلەرنىڭ
 ھېچقايسىسى يوق ئىدى. شۇنداق تۇرۇقلۇق ئۇلارنىڭ ئوغرىلىق
 قىلىدىغىنىنى زادىلا چۈشىنەلمەيتتىم. قانداق ئويلىساممۇ،

ئىشەنگۈم ۋە چۈشەنگۈم كەلمەيتتى. لېكىن، ھازىر ئەھۋال مەن ئويلىغاندەك ئۇ قەدەر مۇرەككەپ ۋە غەلبەتتە ئەمەس ئىكەن. ھەتتا شۇ قەدەر ئاددىي ئىكەنكى ئۇنىڭغا بىرەر تەييارلىق كەتمەيدىكەن. توۋا دەيمەن. مەن ئوغرى بولغانىدىم. يەنە كېلىپ ئوغرىنى پاپلىغان ئوغرى، ياق ئوغرىنى سوققان قازاقچى بولغانىدىم. مېنىڭ بۇ تارىخىي خاراكتېرلىك ئۆزگىرىشىمنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن ھېچقانچە كۈچ كەتمىدى. پەقەت كىچىككىنە جۈرئەت ۋە شۈملۈك كەتتى شۇ! شۇنىڭ بىلەن مەن ئاچ قالدىم. پۇلسىز ئىدىم، پۇللۇق بولدۇم، نېمىدىگەن ئوڭاي - ھە؟ دۇرۇس، ھېلىقى 50 سومنى يانچۇقۇمغا سېلىپ، ئادەملەرنى دالدا قىلىپ مۆكۈنۈپ، سوقۇنۇپ يۈرگىنىمدە، ئاشپۇزۇلغا كىرىپ تاماق بۇيرۇتقىنىمدا شۇنچىلىك ئازاپلاندىم. مەن كىم ئىدىم، شۇ تاپتا كىم بولدۇم؟ مېنىڭ بۇ پۇلدا نېمە ھەققىم بار؟ بۇ پۇل كىمنىڭ؟ مەن نېمە ئۈچۈن بۇ پۇلنىڭ ئىگىسى بولۇپ قالدىم؟ مەن قانچىلىك تەر ئاققۇزغىنىم ۋە بەدەل تۆلىگىنىم ئۈچۈن بۇ يەردە كېرىلىپ ۋە تەرلەپ - تەپچىرەپ ئولتۇرۇپ راھەتلىنىۋاتىمەن؟ نېمە ئۈچۈن ئادەملەردىن قاچىمەن؟ نېمىشقا مۆكۈنۈپ - سوقۇنۇپ يۈرىمەن؟ مەن ئەمدى نېمىگە ئايلىنىپ قالدىم؟ ئوغرى مۇشۇككە؟ مەككار تۈلكىگە؟ قارائىيەت قاۋانغا؟ ...

يۈرىكىم ئېچىشىپ ئىچىمنىڭ ئالغانداق بىر يېرىدىن ئاڭلىنىۋاتقان بايقى سوراقلار مېنى ھودۇقتۇرۇۋەتتى. مېنى تەمىرتىپ قويدى. مەن بۇ ئاۋازدىن شۇنچىلىك قورقتۇمكى ئۆزۈمنىڭ قىلغان ئىشىمغا پۇشايمان قىلدىم. ھېلىقى سوراقنى سوراۋاتقان ئاۋاز ماڭا تونۇش ئىدى. بۇ ئاۋازغا قوشۇلۇپ قانداقتۇر بىر جۈپ كۆز ماڭا چەكچىيىپ قارايتتى. مەن بۇ كۆزنىڭ غەزەپلىك قارىشىدىن زادىلا قوتۇلالمايدىم. بۇ كۆزلەر ھەرۋاقىت كاللامدا ئىدى. ئۇنى ھەرقانداق قىلىپمۇ

يوقتالمىدىم. بۇ ئاۋاز كىمنىڭ ئاۋازى، ئۇ نېمىشقا ماڭا شۇنچە تونۇش، ماۋۇ كۆزلەرچۇ؟ ئۇ كۆزلەرمۇ شۇنچە تونۇش كۆرۈنىدىغۇ؟ بۇ كۆزلەر ئىلگىرى شوقەدەر مۇلايىم، مېھرىبان ئىدى، ئەمدىچۇ؟ ئەمدى مېنى نېمە ئۈچۈن بۇنچە ئەيىبلەيدۇ؟ بۇ ئاۋاز ۋە كۆزلەر زادى كىمنىڭكى... ئەمدى رەقلىنەن لىغاب توغرا ئۇ دادام ئىدى. مەن ئۇنىڭدىن قاتتىق ئىزا تارتتىم. يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك بولدۇم. شۇڭا، ئاشپۇزۇلدا تاماق يېگۈچە كۆڭلۈم غەشلىككە تولدى... ئەمدى مەن مەكتەپكە، ئاپامنىڭ ئېنىغا قايتىپ بارالمايتتىم. ئۇنداقتا، مەن نېمە يەيمەن؟ نېمىگە تايىنىپ ياشايمەن؟ كىم ماڭا بىر بۇردا نان، بىر پىيالىە سۇ بېرىدۇ... ئەمدى رەقلىنەن لىغاب مەن ئاخىر ماڭا بەتلىنىپ كەلگەن رېئاللىقنى قوبۇل قىلدىم. بۇنىڭدىن ئۆزگە يول يوق ئىدى. چۈنكى 14 - 15 ياشلىق ئۆسمۈرگە ھېچكىم ئىش ۋە نان بەرمەيدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە مەن ھازىرغىچە ھېچقانداق بىر قاتتىق، يىرىك ئىشنى قىلىپ كۆرمىگەندىم. تەييارنى يەپ چوڭ بولغانمەن... تەييار ناماققا ئېرىشىشنىڭ يولى ھېلىقى ئىكەن. ئەمدى شۇنى قىلماي باشقا چارە يوق... ئەمدى رەقلىنەن لىغاب مەن شۇنىڭدىن ئېتىبارەن مەن ئوغرى بولدۇم. بولغاندىمۇ شۇ قەدەر چاققان، ئەپچىل، ئۈستە ۋە رەھىمسىز ئوغرى بولۇپ يېتىشىپ چىقتىم. ئاپتوبۇس، ئاپتوبۇس بېكەتلىرى، ماگىزىن، پويىز ئىستانسىسى، رېستوران، مېھمانخانا... ئىشقىلىپ ئادەم بارلىكى يەر مېنىڭ ئۈچۈن پائالىيەت سەھنىسى ئىدى. دەسلەپكى كۈنلىرى قورققىنىمدىن باشقىلارنىڭ يانچۇقىغا قول سالالمىدىم. كېيىن مەخسۇس بىر ئاي قول مەشىقى قىلدىم. قىزىق قايناق سۇنى داسقا قۇيۇپ، ئۇنىڭغا بىر تال يۈز سوپۇننىڭ يالاندسىنى تاشلاپ، ئىككى پارمىقىدا ئاشۇ سىلىق ۋە غىلىتتاڭ يالاندا سوپۇننى قىسىپ ئېلىشنى مەشىق قىلدىم. ھەپتە - ئون كۈن

مەشىق قىلىش ئارقىلىق شۇنچە ئۇستا بولۇپ كەتتىمكى، قىزىق سۇدىن پەقەت سوپۇن يالاندسىنىلا ئەمەس، ھەتتا بالىلار ئويىدايدىغان ئەينەك ياكى پولات شارىكىنىمۇ ھېچ نۇقسانسىز ئالالايدىغان بولۇپ چىقتىم. بۇلارنى مەن كېيىن ماڭا ئۇستاز بولغان ھېلىقى مەن باپلىۋەتكەن سەپكۈن يۈز سېرىقتىن ئۆگەندىم.

شۇنداق قىلىپ مەن ھەرقانداق يەردە، ھەرقانداق چېچەن ۋە ھوشيار ئادەمنىڭ يانچۇقىدىن پۇلنى خۇددى سۇدىن قىلىپ سۇغۇرغاندەك تۇتۇش چىقارماي ۋە سەزدۈرمەي ئېلىۋالالايدىغان بىر مۇنەۋۋەر يانچۇقچى بولۇپ يېتىشتىم. مەن شۇ دەرىجىدە ئۇستا بولۇپ كەتتىمكى، بىر كۈنى ھەتتا ئاشۇ سەپكۈن يۈز سېرىق تېخى ئەمدىلا بىرسىنىڭ قويۇن يانچۇقىدىن سۇغۇرۇۋېلىپ، يانچۇقىغا سېلىۋاتقان پۇلنى ئۇنىڭ قولى يانچۇقتىن ئاجراپ بولغۇچە سۇغۇرۇۋېلىپ پۇلنىڭ ئورنىدا بىر تۇتام قەغەزنى ئۇنىڭ يانچۇقىغا تىقىپ قويدۇم. ھەر دائىم: «مەن ھەتتا يانچۇقىمغا شۇڭغۇپ كىرگەن شامالنىڭمۇ نەدىن كېلىۋاتقانلىقىنى سېزىۋالمايمەن. مېنىڭ قولۇمۇ خەقنىڭ يانچۇقىغا خۇددى شامال دەك تېز ۋە توسقۇنسىز كىرىپ چىقىدۇ» دەپ لاپ ئۇرىدىغان سەپكۈن يۈز سېرىقمۇ مېنىڭ بۇ ماھارىتىمگە ھەيران بولۇپ ئاغزىنى ئېچىپ قالدى. شۇڭا ئۇ مەندىن ئەنسىرەپ قالدى بولغاي، مەن بىلەن شېرىكلەشمەي كېتىپ قالدى. كېيىن مەن ناھايىتى بەك زۆرۈرىيىتى بولمىسا باشقىلارنىڭ يانچۇقىغا قول سالمايدىغان بولدۇم. چۈنكى، يانچۇققا قول سېلىش ناھايىتى خەتەرلىك بولۇشىغا قارىماي، بەزى ۋاقىتتا ئانچە نەپ بەرمەيدىغان، مۇنداقچە ئېيتقاندا گۇڭ كۆتۈرمەيدىغان بىر ئىش ئىدى. شۇنىڭ بىلەن مەن بۇنداق ئۇششاق تىجارەتتىن قول ئۈزۈپ «پوپكىچى» لىققا قەدەم قويدۇم. «پوپكىچى» دېگەننى «كۆتۈرمىچى» نىڭ چىرايلىقراق ئاتىلىشى بولۇپ، مەخسۇسلا

بانكىغا پۇل ئېلىپ بارىدىغان كاسىرلار، مال سېتىۋالغۇچىلار،
 قويمىچىلار، سودىگەرلەر، ۋاكالىتچىلەر، دىرېكتورلار،
 زايومچىلار بىلەن ھەپىلىشىدىغانلارغا بېرىلگەن نام ئىسمى
 پوپكىچىلار ئالىي دەرىجىلىك يانچۇقچىلار بولۇپ، ئۇلارنىڭ
 تاپاۋىتى ئادەتتە تۈمەن ۋە ئون تۈمەن... لەر بىلەن ھېسابلىناتتى.
 بۇنداقلار تولمۇ باي بولۇپ، بىر يىلدا بىر، ئىككى قېتىم ئوقەت
 قىلىپ قويۇپ باشقا ۋاقىتلاردا تاپقىنىنى قىمار ئويناپ ياكى
 بولمىسا يەپ - ئىچىپ بۇزاتتى. قولىدا ھېچنېمىسى قالسىغاندا
 ئاندىن چىقىپ يەنە «پوپكىچىلىق» قىلىشاتتى...
 مەن ئاخىر ئاشۇ يولنى تاللىۋالغانىدىم. چۈنكى مېنىڭ
 «ئىشتىھا» يىم ئەمدى كىچىككىنە بۇلاقلارنىڭ سۈيىگە قانماس
 بولۇپ قالغانىدى.
 مەن بېشىمغا كەلگەننى كۆرەي دەپ، خەتەرلىك قاينامغا
 ئۆزۈمنى ئاتتىم. «پوپكىچىلىقمۇ» ناھايىتى تېزلا يۈرۈشۈپ
 كەتتى. مەن مەخسۇس توختىتىپ قويۇلغان ئالىي دەرىجىلىك
 پىكاپلارنىڭ، ئالىي دەرىجىلىك رېستورانلارنىڭ يۈرۈشلەشكەن
 خانلىرىنىڭ ئىشىكلىرىنى ئاچتتىم. ئۇ يەردىن ئەڭ كەم
 بولغانىمۇ بىرقانچە تۈمەن قاچىلانغان پوپكىچىلارنى قولغا
 چۈشۈرۈپ، بۇنىڭغا ھەرقانداق شېرىك دېگەننى يېقىن يولاتمىدىم،
 ھەتتا ئۆزۈمنىڭ پوپكىچىلىق قىلىپ يۈرگەنلىكىمۇ باشقا
 كەسىپداشلارغا زادىلا بىلىندۈرمىدىم. ئۇلار مەندىن
 گۇمانلىنىپ: «ھەقىچان ئاق تاماكا سودىسى قىلىۋاتىسىنەنمۇ
 دەيمەن، ھەجەپ كوچا - كويلاردىن ئۆزۈڭنى تارتىپ چوڭ سۈپەت
 بولۇۋالدىڭ، تۇيۇقسىزلا بېيىپ كەتتىڭ...» دېيىشتى. مەن
 ئۇلارغا: «بىر قىسىم كىشىلەر ئالدىن بېيىڭلار، دەۋاتامدۇ،
 مەنمۇ ئاشۇ چاقىرىققا ئاۋاز قوشۇپ ئالدىن بېيىغانلار قاتارىغا
 ئۆتتۈم...» دەپ چاقچاق قىلىپ، ئۇلارنىڭ گۇمانىنى يوققا
 چىقاردىم. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار مەندىن ئارتۇق گۇمانلانمايدىغان

بولدى، خالغىتىب رالە دىن كاپىسىلەن نىغىبەلەن پىلىپ رالە نىغىبەلەن
 مەن تاپقان پۇللىرىمنى يەپ ما ئىچمىپ، بۇزۇپ چاچتىم.
 ئالى دەرىجىلىك زېستوراندا يېتىپ - قوپىدىغان بولدۇم.
 قىسمەت باھالىق بىر نەچچە قۇر كىيىم سېتىۋالدىم. چۈنكى بۇنداق
 قىلىشىم ئالى دەرىجىلىك سالاھىيىتىمنى ساقلاپ قېلىش ۋە
 كەسپىمنىڭ ئېھتىياجى ئىدى. بۇ مەسىلىنىڭ بىر تەرىپى بولسا،
 يەنە بىر تەرىپى شۇ ئىدىكى، مەن بۇ ئىش ئارقىلىق ئۆز -
 ئۆزۈمنى قانائەتلەندۈرۈشنى ئىشقا ئاشۇرۇۋاتاتتىم. ئۆز -
 ئۆزۈمگە نەسەللى ئىزدەيتتىم. ئىچىمدىكى روھىي بوشلۇقنى
 تولدۇرۇشقا، يۈرىكىمدىكى جاراھەتنى ساقايتىشقا بولمىغاچقا
 تىرىشىۋاتتىم. قىلىشقا بولمىغاچقا رەھەت يەپ «لەھىتىش»
 ئاپام قايتا ياتلىق بولغاندىن كېيىن، مەن ئەبەدىي ئېسىمدىن
 چىقىمايدىغان دەرد - ھەسرەتكە مۇپتىلا بولغانىدىم. چۈنكى مەن
 ئاپامدىن، بۇ يورۇق دۇنيادىكى بىردىنبىر ھىماچىمدىن،
 يۈلەنچۈكۈمدىن، باشپاناھىمدىن ئايرىلىپ قالدىم. ئانا مېھرىدە
 تەبىئىيلىنىپ ئۆسۈپ يېتىلىش مۇھىتىدىن قوغلانغانىدىم.
 بۇلارنىڭ ھەممىسى ئاپامنىڭ قايتا ياتلىق بولۇشى بىلەن
 مۇناسىۋەتلىك ئىدى. بىراق، ئاپاممۇ مېنىڭ كېيىنكى
 تۇرمۇشىمنى ئويلاپ ھېلىقى «سۇ كالىسى» دىن ئىبارەت بىر يات
 ئادەم بىلەن ئۆزلەشكەنىدى. دېمەك مۇبادا، ئاپامدا پۇل بولغان
 بولسا، بىزدە پۇل تېپىش ئىمكانىيىتى بولغان بولسا، بىز بۇ
 ھالغا چۈشۈپ قالماستىن بۇ يورۇق ئاخىرقى ھېسابتا مەن جەمئىيەتكە
 قوغلاپ چىقىرىلىمىغان بولاتتىم. بايا تىلغا ئېلىپ ئۆتكەن ئاشۇ
 قەدىردان ئاپام ۋە قەدىردان نەرسىلىرىمدىن ئايرىلىپ قالماستىن
 ئىدىم. بۇ يەردە بىزنى شۇ كويغا، شۇ دەردكە مۇپتىلا قىلغىنى
 تېگىلى تەكىتىدىن ئالغاندا يەنىلا شۇ پۇل ئىدى! پەقەت ئاشۇ پۇل
 ئىدى، خالاس! قىلىشقا بولمىغاچقا، پىلىپ رالە نىغىبەلەن پىلىپ رالە نىغىبەلەن
 نىغىبەلەن بولۇپمۇ مېنىڭ يۈرىكىمنى زىدە قىلغان نەرسە، ھېلىقى سۇ

كالىسىنىڭ ماڭا، ئاپامغا ئولتۇرسا - قوپسا: «مەن ھەر قانداق بېقىۋاتىمەن، ئوغلۇڭنى ئوقۇتۇۋاتىمەن، كىيىندۈرۈۋاتىمەن، بۇنىڭ ھەممىسىگە پۇل كېتىدۇ، پۇل!» دەپ ھۆركىرەشلىرى، تەنە قىلىشلىرى ئىدى. ئەنە شۇ گەرچە شۇنچە سالاپەتلىك، جەمئىيەتتە ئورنى يۇقىرى ئادەم بولغىنى بىلەن پۇل مەسىلىسىگە كەلگەندە تولىمۇ بېخىل، تولىمۇ كۆزى كىچىك، ۋە چۈپەي ئادەم ئىدى. ئىككى گەپنىڭ بىرىسى بولسا، ئاغزىدىن «پۇل» دېگەن گەپ چىقاتتى. پۇل ئۇنىڭ نەزىرىدە، شۇ قەدەر ئەتىۋار، قۇدرەتلىك، قەدىرلىك نەرسە ئىدىكى، ئۇنى جېنىدىنمۇ ئەزىز كۆرەتتى. ئۇنىڭ قارىشىچە پۇلى بولغاچقا ئۇ ھۆكۈمران ئىدى. ئۇنىڭ ھەرقانداق تەلىپى قانۇنلۇق ھەرقانداق زوراۋانلىقى يوللۇق ئىدى. بىزنىڭ پۇلىمىز بولمىغاچقا ئاپام ۋە مەن ئۇنىڭ ئالدىدا بىسپارە ۋە بىر يۈك ئىدۇق... ئەنە شۇ يىلى بىزنىڭ قىلىشىمىز شۇڭلاشقا مەن بولغا ئىنتايىن چوقۇنغانىم. چۈنكى ئۇ بىزنى تەلتۆكۈس ۋەيران قىلغان ۋە بىزنىڭ ئادەملىكىمىزنى دەپسەندە قىلغانىدى. ئەنە شۇ يىلى ئۇنىڭ ئالدىدا بىسپارە، ئەمدى مەن ئۇنىڭغا ئېرىشتىم. ئەمدى مەن ئۇنى خارلاشقا، ئۇنى دەپسەندە قىلىشقا باشلىدىم. مەن ئۇنىڭ قىممىتىنى يەرگە ئۇرماقچى، ئۇنى «ھېچ» ئەرزىمەس، تارتىشقۇچىلىقىنى، چوقۇنغۇچىلىكى يوق بىر خەسكە ئايلاندۇرماقچى ئىدىم. ئۇ مېنىڭ قولۇمدا شۇ قەدەر بىئەتىۋار، قەدىرلىك نەرسىگە ئايلاندىكى، مەن ئۇنىڭ ھۆكۈمرانىغا، ئۇنىڭ خوجايىنىغا ئايلىناي. مېنى شۇ قەدەر خورلۇققا، ئازاب - ئوقۇبەتكە، دەرد - ھەسرەتكە سالغىنىغا، ئاپامنى، مېنىڭ سۆيۈملۈك ئاپامنى، مېنىڭ بىردىنبىر باشپاناھىمنى شۇ قەدەر غۇرۇرسىز، قەدىر - قىممەتسىز، باغرى تاش ۋە ۋاپاسىز خوتۇنغا ئايلاندۇرۇپ قويغىنىغا بۇرۇندىن بۇلاق قىلىۋېتىمەن!!!

مەن يېدىم، ئىچتىم، چەكتىم، ئوينىدىم. مەن بۇ جەرياندا، ئاپامنى ئانچە - مۇنچە يوقلاپمۇ تۇردۇم. مېنىڭ ئۈستۈشىمدىكى، يۈرۈش - تۇرۇشۇمدىكى، گەپ - سۆزلىرىمدىكى ئۆزگىرىشلەر ئاپامنى قورقۇتۇۋەتتى. ھېلىقى «سۇ كالىسى» نى ئويلىاندۇرۇپ قويدى. ئۆگەي سىڭىللىرىمنى ھاڭ - تاڭ قالدۇردى. مەن ھەر قېتىم ئۆيگە بارغىنىمدا ئۇلارغا نۇرغۇن قىممەت باھالىق سوۋغا - سالاملارنى ئېلىپ باراتتىم. ھەتتا ئاپامغا ئىشلەتكىن، دەپ نەچچە مىڭ كوي نەق پۇل بېرىتتىم. مېنىڭ ئۇلارغا قىلىۋاتقان ھاتەمدەك مەردلىكىم، مېنىڭ ئاشۇ شەپقەتچى، ئاچ كۆز، تاش يۈرەك ئۆگەي «دادام» بىلەن ئۇنىڭ ھەممە جەھەتتىن ئۆز ئاتىسىغا مۇت ئوخشايدىغان قىزلىرىنى گاڭگىرتىپ قويدى. ھەتتا بىلچارە ئاپاممۇ ھېچ نەرسىنى چۈشىنەلمەي ھاڭۋېقىپ ئولتۇرۇپ قالدى. مېنىڭ بۇنداق ئەخىسقا نە «مەرد - مەردانلىكىم» نىڭ كەينىگە غەرەز يوشۇرۇنغانىدى. بىر جەھەتتىن مەن ئاشۇ ئەرزىمەس «بايلىق» لار (ئاپامغا بېرىلگەن نەق پۇل) ئارقىلىق ئاپامنىڭ تىلىنى ئۇزارتىپ، ئۇنى ئاجىز ۋە قوللۇق ئاسارتىدىن ئازاد قىلىپ، ئۇنى چوڭ گەپ قىلالايدىغان، تەڭ ھوقۇقلۇق ئورۇنغا ئىگە قىلىش بولسا، يەنە بىر جەھەتتىن، ئاشۇ ئاچ كۆزلەرنىڭ ئالدىدا ئۆزۈمنىڭ مۇستەقىل ياشاش، ياشىغاندىمۇ ئۆزلىرىدىن نەچچە ھەسسە ياخشى ياشاش ئىقتىدارىغا ئىگە ئىكەنلىكىمنى، ئۆزۈمنىڭ ھازىرقى باي، ئەركىن ئوبرازىمنى نامايان قىلىش بىلەن بىللە ئۇلارنىڭ ئىچىنى ئېچىشتۈرۈش ۋە بۇ ھەسەتخورلارنىڭ يۈرىكىنى زىدە قىلىش ئىدى. دېمىسىمۇ تېخى تۈنۈگۈنلا ئۇلارنىڭ ئالدىدىن ئاشقان - تاشقان نانغا تەلمۈرۈپ، ئېشەكتەك دۈم يەپ، ئىتتەك خارلىنىپ يۈرگەن بىر «ساقلاندى» نىڭ ئىككى - ئۈچ يىلىنىڭ ئىچىدە خۇددى كۆمۈكلۈك خەزىنە تېپىۋالغاندەك بىردىنلا كاتتا

بىر بايغا ئايلىنىپ كېتىشى ئۇلار ئۈچۈن بېشىغا كالىك يېگەندىن
 بەتتەر، زەھەر يۇتقاندىنمۇ ئارتۇق ئازابلىق ئىش ئىدى. يەنە
 بىرسى ۋە ئەڭ مۇھىمى، مۇشۇ بىر توپ مەنەنچى، بىر بوغدايدىن
 سەمرىپ، بىر بوغدايدىن ئايرىلسا ئورۇقلايدىغان، ھاكاۋۇز،
 ئاپرۇپپەرەس، ئاچ كۆزلەرنى ئاشۇ سەدىقەم بىلەن ئايىغىمغا باش
 ئەگدۈرۈپ ئۇلارنىڭ مېنىڭ ئالدىمدا ئىتتەك كۈچۈكلىنىپ،
 پەسكەشلەرچە غىلجىڭلاشلىرىنى كۆرۈش، شۇ ئارقىلىق ئۆزۈمنى
 غالىبىيەتچى تەختىدە كۆرۈش ئىدى! بۇ ھەم ماھىيەتتە پۈلدىن
 ئېلىۋاتقان قىساسنىڭ بىر تەركىبىي قىسمى ئىدى. يىغىپ
 ئېيتسام بىزنى ۋەيران قىلىۋەتكەن ئاشۇ قارا كۈچلەردىن
 ئېلىۋاتقان قىساسم ئىدى! لېكىن بۇ قىساسنىڭ
 نىسبەتەن ئاپام مېنىڭ نېمە ئوقەت بىلەن بۇنچىۋالا بېلىپ كەتكىنىمنى
 چۈشىنەلمەي، قورقۇپ ۋەھىمە يەپ ئۆزىنى يوقىتىپ قويۇۋاتسا،
 ئۇلار مەن ئېلىپ كەلگەن سوۋغاتقا ئۆزىنى تاشلىشائىتى. ئۇلار
 ئاپامدەك بۇ نەرسىلەرنىڭ نەدىن كەلگەنلىكىنى زىغىرلاپ
 كەتمەيتتى. ئۇلار ئۈچۈن نەدىن كېلىشى بەربىر ئىدى. پەقەت
 ئۇلار ئېرىشىشلا بولاتتى. شۇلا كۆپايە ئىدى.

ئېتىم «پەرۇقجان» بولۇپ كەتتى. بىردىنلا «ئاكا» غا
 ئايلىنىپ كەتتىم. سۇ كالىسى مەن بىلەن ئىككى قوللاپ
 كۆرۈشۈپ سالاملىشىدىغان، ئاپامغا مەن ئامراق تاماقنى ئېتىپ
 بېرىشكە بۇيرۇيدىغان، ھەتتا ئۆيىدە قونۇپ قالغىن دەپ تۇتىدىغان
 بولدى. ھېلىقى «سىڭىل» لىرىم بولسا، قىلىدىغانغا قىلىق
 تاپالماي ئەتراپىمدا پەرۋانە بولۇپ كېتەتتى. مەن كىرىپ بولغۇچە
 ئۇلار مېنىڭ ئايىغىمغا باش قويۇپ ئۆزلىرىنى قانچىلىك
 پەسلەشتۈرسە، مېنىڭ قىممىتىم شۇنچىلىك يۇقىرىلاپ باراتتى.
 مەن ھەر قېتىم مۇشۇنداق ئەھۋالغا دۇچ كەلگەندە ئوغرىلىق
 قىلىش بىر پەسكەشلىك بولسىمۇ شۇ پەسكەشلەرنىڭ ئالدىدا
 شۇنچىلىك ئورۇن ۋە ئوبرازغا ئىگە قىلىپ، ماڭا ئۇلارنى

پەسكەش قۇل ئورنىغا چۈشۈرۈپ قويۇش ئىمكانىيەتلىكىنى بەرگەنلىكىدىن سۆيۈنۈپ كېتەتتىم! قىممەتلىك بىر نەرسە، مېنىڭ شۇنداق قىلىپ مەن ئوغرى بولۇپ كەتتىم. جەمئىيەتنىڭ ئەڭ پەسكەش قاتلىمىنىڭ ئەزاسى بولۇپ قالدۇم. بۇنىڭغا زادى كىم ئەيىبلەك؟ مەن ئۇ چاغدا ئۈنچە كۆپ ئويلاپ كەتمىدىم. لېكىن، كېيىن قولغا ئېلىنىپ تۇرمىگە تاشلانغاندىن كېيىن مەن ئۇ يەردە كىشىلىك ھايات توغرىسىدا يېڭىلىدىم. يېڭى چۈشەنچىلەرگە ئىگە بولدۇم. تۇرمۇش بازىرىدا بايقاپ بولالمىغان نۇرغۇن نەرسىلەرنى بايقىدىم. مېنىڭ ئىسمىم ئىكەنلىكىم مەن ئاخىرقى قېتىم ئوغرىلىغان پوپكا بىر ھەربىي باشلىقنىڭ پوپكىسى ئىدى. ماڭا قورال ئوغرىلاش جىنايىتى بېكىتىلدى. قورال ئوغرىلاش جىنايىتىنى قانۇن ھەممىدىن ئېغىر ئالدىدىكەن. ئىلگىرىكى جىنايىتىمنى بىر مۇبىر ئىقرار قىلدىم. ئۇزۇن ئۆتمەي مېنى ئون يىللىق قاماققا ھۆكۈم قىلىشتى. شۇ چاغدا مەن توپتوغرا ئون سەككىز ياشقا تولغانىدىم. ۰۰۰ ياشقا كىرىپ، مېنىڭ ئىسمىم ئىكەنلىكىم مەن نەرسە ئاشۇ قۇياش، ئاشۇ ھاۋا، ئاشۇ ئاسمانمۇ يېپيېڭى تۈسكە كىرىپتۇ. ۰۰۰ ياشقا كىرىپ مەن تۈرمىدىكى چېغىمدا قۇياش، ئاسمان ۋە ھاۋا توغرىسىدا ناھايىتى چىقىق ئويلىغانىدىم. لېكىن، بۈگۈنكىدەك بىر خىل يەڭگىل، خۇشخۇي كەيپىياتتا ئەمەس ئىدىم. بۈگۈن ئېمىشقىدۇر خۇشالمەن، ھەممە نەرسە باشقىچە تەسەۋۋۇق قىلدى، گويا، ماڭا كۆلۈپ قارايدۇ. ۰۰۰ ياشقا كىرىپ مېنىڭ ئىسمىم ئىكەنلىكىم مەن ئاشام ئورۇپ تاشلىغان تامغا قارىدىم، ئاندىن ھېلىقى يېگانە تېرىكىمگە قارىدىم. كۆڭلۈم سەل غەش بولدى. ھېلىقى

تامنىڭ كېسەكلىرىنى تىزىشتۇرۇپ، توپىسىنى ئاچتى. ئۇنىڭ ئويلىدىم، لېكىن خوشياقلىقىمىدى. شۇنىڭ بىلەن يۈز - كۆزۈمنى چالا - بۇلا يۇيۇپ سىرتقا ماڭدىم. قىلىپە؟ مەنمۇ كەتتىم.

ھايات شاۋقۇنلايتتى، ئادەملەر ئالدىراش، نەلەرگىندۈر ماڭماقتا ئىدى. مەن ئاشۇ ئادەملەر ئارىسىدا ئۆزۈمنى يالغۇز ۋە يات سەزمەكتىمەن، يۈرىكىمدە بۇ ئانا شەھەرگە، ئادەملىرىگە زەررىچە سېغىنىش، ئىنتىلىش ۋە مۇھەببەت يوق. مەن گويى جەمئىيەتنىڭ سىرتىدا، ھاياتنىڭ چېتىدە قاڭغىپ يۈرمىن. شەھەرنىڭ جىمى نەرسىسى مەن بىلەن ئالاقىسىز، ھەتتا شۇ تاپتا ئۆزۈمنىڭ نەگە بېرىشىمنى بىلمەيمەن. مېنى ھېچكىم كۈتمەيدۇ، مېنىڭ تۈرمىدىن قايتىپ چىققىنىمىدىن خۇشال بولىدىغان بىر مۇ ئادەم يوق... سەھەر ئاشۇ ھەيۋەت بىلەن خۇددى بىرى بىلەن كېلىشىپ قويغاندەك ھېلىقى تۈرلۈك ماللار سودا سارىيىنىڭ ئالدىغا كېلىپ قاپتىمەن. «ئۆي» دىن قوغلىنىپ چىققان بىرىنچى كۈنىمۇ ئۇدۇل مۇشۇ يەرگە كەلگەندىم. شۇ كۈنى ھېلىقى سەپكۈن يۈز سېرىققا يولۇقۇپ قېلىپ ئۇنىڭ ئوغرىلاپ چىققان بىر يەشك ئايلىغىنىنى باپلىۋالغانىدىم. مەن تۇنجى قېتىم ئوغرىلىقنى باشلىغان بۇ قەدىناس يەرگە بىرخىل چۈشىنىكسىز ھېسسىيات ئىچىدە كۆز يۈگۈرتتۈم. بۇ چوڭ ماڭىزىن قايتىدىن بېزىلىپ تېخىمۇ ھەيۋەت تۈسكە كىرىپتۇ، ئۇنىڭ قارشىسىغا بىر كاتتا مەسچىت سېلىنىپتۇ. بۇ يەر تېخىمۇ ئاۋاتلىشىپ كېتىپتۇ... مەن بۇنىڭدىن 13 يىل بۇرۇن كېلىپ ئولتۇرغان ھېلىقى پەلەمپەيگە كېلىپ ئولتۇردۇم. ۋۇجۇدۇمنى قانداقتۇر بىرخىل ئازابلىق تۇيغۇ چىرمىۋالدى. «توۋا» دەيمەن ئىچىمىدە، نېمىدېگەن ئوخشاشلىق - ھە! ئەسەپ باقسام شۇ كۈنى دەل جۈمە كۈنى ئىدى. ھېسابلاپ باقسام بۈگۈنمۇ جۈمە ئىكەن. ئۇ كۈنى ئۆيىدىن ئاشتا قىلماي چىققاندىم. بۈگۈنمۇ ئاچمەن. يېنىمدا

بىرەر - ئىككى ۋاخلىق تاماق ئېلىپ يېگۈدەك پۇلۇمغۇ بار، لېكىن يەنىلا ئاچمەن. مەن ھېلىقى سۇ تۇرۇپسىنىڭ يېنىغا يەنە بېرىپ قالارمەنمۇ؟ ھېلىقى سەپكۈن يۈز سېرىق نەلەردە يۈرىدىكەن؟ مېنى تەقدىر يەنە شۇ يولغا، يەنە شۇ قەدىناس «كەسپىم» بىلەن شۇغۇللىنىدىغان بىر قىسمەتكە دۇچار قىلارمۇ؟ ئۇ چاغدا...

كۆڭلۈم بىردىنلا يېرىم بولدى. ئەتراپىمدىكى جىمى نەرسىلەر بىردىنلا كۆزۈمگە سەت كۆرۈنۈشكە باشلىدى. ئۇلار سوغۇق، شەپقەتسىز ئىدى... ھەتتا ئاۋۇ ئادەملەرمۇ شۇقەدەر پوچۇن، ھەتتا ماڭا دۈشمەن سىياقتا كۆرۈنەتتى.

مەن شۇ تاپتا نېمىشقىدۇر ئۆزۈمگىمۇ ئۈچ بولۇپ كەتتىم. مەن بۇ يەرگە، مۇشۇ كۆڭۈلسىز خاتىرىلەر ۋە يامان تۇيغۇلىرىمنىڭ ئۇۋىسىغا نېمىشقىمۇ كەلگەندىمەن؟

مەن ئاخىر دەررۇ بۇ يەردىن ئايرىلىش قارارىغا كەلدىم، قانچە تېز بولسا شۇنچە ياخشى ئىدى. سەللا كېچىكسەم ئۇ چاغدا... مەن ئورنۇمدىن دەس تۇردۇم - دە، ماڭىزىن ئالدىدا مېزىلداپ يۈرگەن ئادەملەر توپىنى يېرىپ چىقىپ كەتتىم. ئۇ ئادەملەر گويا مەندىن چۆچۈگەندەك، ماڭا ھەيرانلىق ۋە ئەجەبلىنىش ئىچىدە يول بېرىشتى. بۇ چاغدا مېنىڭ ئەلپازىم بەك يامان ۋە رەڭگىرۈيم بەك سەتلىشىپ كەتكەن بولسا كېرەك. كىشىلەر ماڭا تەئەججۇپ ئىچىدە قاراپ قېلىشتى. لېكىن مەن ئۇلارغا پەرۋا قىلماستىن ئۆز يولۇمغا راۋان بولدۇم.

چوڭ يولدا كېتىۋاتاتتىم، تۇيۇقسىز ئارقامدىن كېلىپ تەگكەن قاتتىق زەربىدىن دەلدۈگۈنۈپ ئالدىمغا گۈپپىدە يىقىلدىم. مەن نېمە ئىش بولغىنىنى بىللەلمەي گاڭگىرىغىنىمچە ئورنۇمدىن قوپتۇم. ئالدىمدا ئاسمان پەلەك ساندۇق بېسىلغان بىر قول ھارۋىسى قىڭغىيىپ تۇراتتى.

خا... خاپا بولماڭ بۇرادەر... يۈك بەك ئېگىز بولغاچقا

ئالدىنقى كۆرەلمەي... ھارۋىنى ئۈستۈرۈۋېتىپتىمىن... بىر يېرىڭىز... بىشى مەندىن سەل كىچىكرەك، قارىماتاق كەلگەن يېڭى خىجالەتتىن يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك بولۇپ ئالدىغا يۈگۈرۈپ كەلدى. دەسلەپتە ئۇنىڭ قۇلاق تۈۋىگە كېلىشتۈرۈپ بىرنى سالاي دېگەنتىم. لېكىن نېمىشقىدۇر يالتىيىپ قالدىم، قارىسام ئۇنىڭ باش - كۆزلىرىنى چاڭ - توزان بېسىپ، پېشانىسىدىن يامغۇردەك تەر قۇيۇلۇپ تۇرۇپتۇ. ھارۋا ئىنتىرىش ئېغىر كەلگەن بولسا كېرەك توختىماي ھاسىرايتتى.

«بىر چاپا كەش ئىكەن - دە!» دەپ ئويلىدىم مەن ئۇنىڭ تۇرقىغا قاراپ، مەن كىيىملىرىمدىكى توپىنى قېقىۋېتىپ، دېڭۈسلىغىنىمچە يول ياقىسىدىكى قارا ياغاچنىڭ تۈۋىگە بېرىپ، ئېرىق بويىدىكى داق يەرگىلا ئولتۇردۇم. ئۇ يېڭىمۇ ھارۋىسىنى يولىنىڭ چېتىگە تارتىپ قويۇپ، قورۇنغاندەك قىلىپ مېنىڭ يېنىمغا ئاستا كېلىپ ئولتۇردى.

ئۇ يېڭى قارىماققا جىمغور كۆرۈنگىنى بىلەن تولىمۇ كوت - كوت ئىكەن. ئۇ ئۆزىنىڭ جەنۇبتىن چىققانلىقىنى، خوتۇن - بالىلىرىنى بېقىش ئۈچۈن بۇ يەردە ھەرخىل ئىشلارنى قىلغانلىقىنى، ئاخىردا ياخشى كۆڭۈلۈك بىر ئادەمنىڭ تونۇشتۇرۇشى بىلەن بىر چوڭ مېتال بۇيۇملار ماگىزىنىنىڭ ئىسكىلاتىدىن ھەرقايسى كىچىك دۇكانلارغا مال يەتكۈزۈپ بېرىۋاتقانلىقىنى، ئۈچ - تۆت يۈز كوي ئىش ھەققى ئالدىغانلىقىنى ئېيتتى.

ئەمدى بىر خۇداغا شۈكرى دەپ خاتىرجەم بولسام يۇرتتىن خەۋەر كەپتۇ، ئاتىمىزدىن قالغان كىچىكرەك بولسىمۇ بىر باغلىق ھويلىمىز بار ئىدى. ئۇ يەردىن نېفىت چىقىپ قېلىپ، ئۇ يەردىكى ھەممە ئادەمنى سايىپىرىق دەيدىغان بىر جاڭگالغا كۆچۈرىدىغان بوپتىمىش، ئۇ يەردىكى باغلارنى بۇزۇپ

بىنا سالغۇدەكمىش، باغۋارانى بىلەن ئۆي - جايى قۇرۇلۇشقا توغرا كېلىپ قالغانلارغا، ياغاچ - تاشلىرىنى پۇلغا سۇندۇرۇپ پۇل بەرگۈدەكمىش، ئاندىن سايىپىرىقتىن يەر پۇخلاپ بەرگۈدەك، شۇڭلاشقا يۇرتقا كەتمىسەك بولمايدىغان چېغى، - دەيدى ئۇ يېڭى بىلەن باش - كۆزىدىن قۇيۇلۇۋاتقان تەرنى سۈرتكەچ ئاخىردا.

قايتىپ كەتسەڭلا، تۇرۇپلا قالامسىلە؟ - دەيدىمەن تاماكامنىڭ قالدۇقىنى ئېرىق بويىغا ئۆسۈپ قالغان جانىسىز قىياق ئوتىنىڭ تۈۋىگە پاتۇرۇۋېتىپ.

- ياقەي، ئۇ سايىپىرىق دېگەن بىر غىلتاڭ ساي دەڭلا، تازا ئوما ۋاقتىدا كەلكۈن بوزەك ئېتىدىغان، كەلكۈن كەلمىسە يىل بويى يەڭچىلىك سۇغا قاراپ ئولتۇرىدىغان بىر يەر ئۇ. ئۇنچىۋالا ئادەم، بىلەكچىلىك سۇ بىلەن قانداق جان باقىدۇ؟ بۇ قېتىم ئاشۇ ھويلا - ئارامىنىڭ ياغاچ - تاشلىرىنىڭ پۇلىنى ئېلىۋېلىش ئۈچۈنلا بارىمەن.

ئاندىن كېيىنچۇ؟

ئاندىن شۇ پۇلنى دەسمايە قىلىپ ئوقەت قىلىمەن.

بۇ ئىشنى ئۆتكۈزۈپ بېرەمسىلەر؟

تۈزۈكرەك ئادەم تاپسام، مۇشۇ بۈگۈننىڭ ئۆزىدىلا ئۆتكۈزۈپ بېرەتتىم، - ھەي ئادىشەي سوراپ قالدىڭلا، سىلىنىلا تونۇشتۇرۇپ قويمايمۇ يە؟ قارىسام خېلى قاۋۇل يېتىمكەنسە... مانا سىلىدەك ئادەم يارايدۇ بۇ ئىشقا. پۇلىمۇ ئوبدانچۇ بۇ ئىشنىڭ... مۇبادا قىلىدىغان باشقا ئىشنىڭلاز بولمىسا...

- ئىشىمغۇ يوق... ئۇ خەق نېمە دە...

مەن بۇ ماگزىتىدىكىلەر بىلەن ئوبدان چىقىشىپ قالىدىم.

مەن تونۇشتۇرۇپ بىر نەرسە دەپسەم ھەرگىز ياق دەپمەيدۇ... قويۇڭلا ئاداش... ئاشۇ كۆرۈنۈپ تۇرغان بىنادا ئىشخانىسى بار، ئىسكىلات ئاشۇ بىنانىڭ ئارقىسىدىلا... قويۇڭلا دەيمەن، قويۇڭلا - ئۇ ئورنىدىن تۇردى - دە، ھارۋىسى تەرەپكە ماڭدى.

بۇ يەردە شۇنداق ئەركىن - ئازادە ۋە جاپالىق ئىشلەۋاتاتتىم. كىشىلەرنىڭ ماڭا بولغان ھۆرمىتى مېنىڭ ئۆزۈمگە بولغان ئىشەنچىمنى كۈچەيتتى. چۈنكى مەن دادام ئۆلۈپ، ئاپام بىلەن ھېلىقى ئۆيگە كۆچۈپ بارغان كۈندىن بۇيان، بولۇپمۇ تۈرمىگە كىرگەندىن كېيىن مانا مۇشۇنداق ئىشەنچسىز ۋە گۇمانلىق نەزەرلەرنىڭ تەقىبىدە ياشاپ كەلگەنىدىم. شۇڭا مېنىڭ ۋۇجۇدۇمدا ئۆز - ئۆزۈمنى ھۆرمەتلەش ۋە ئىشەنچ تۇيغۇسى يوق ئىدى. مەندە پەقەت بىر خىل قارشىلىق تۇيغۇسىلا يېتىلگەنىدى. شۇڭا مەن ئۆز - ئۆزۈمنى ھۆرمەتلەشنى ۋە باشقىلارنى ئىززەتلەشنى بىلمەيتتىم. بۇ ئىش ئورنىغا كەلگەندىن كېيىن مېنىڭ ھاياتقا بولغان قىزغىنلىقىم تېخىمۇ ئاشتى. كۈنلىرىم مانا مۇشۇنداق جاپالىق ئىشلەش ۋە تۈرمىدە ئۆتكەن ئون يىللىق ھاياتىمغا ئېچىنىش، شۇنداقلا ئوغرىلىق قىلغان مەزگىللىرىمدىكى باياشاتلىق تۇرمۇشىمغا لەنەت ئوقۇش بىلەن ئۆتمەكتە ئىدى. بۇ رەڭكە ۋە 000 نىڭ رەڭگىدە، لىك

بىر كۈنى مەن مانا مۇشۇنداق تاغدىن، باغدىن خىيال قىلىپ بىردەم ئېغىنلاپ ياتقاندىن كېيىن، دەم ئېلىش ۋاقتىمنىڭ توشمىغىنىغا قارىماي ھارۋامنى ئىسكىلات تەرەپكە سۈرەپ يۈرۈپ كەتتىم. شۇ چاغدا يېنىمدىن قېتىق قاچىلىرىنى بىر - بىرىگە دەستىلەپ شەھەر تەرەپكە كېتىۋاتقان بىر قىز ئۆتۈپ قالدى، ئۇ زىلۋا بويۇق، قارا قۇمچاق كەلگەن چىرايلىقىغا قىز ئىكەن. مەن ئۇ قىزنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ بولۇپ ئارقامغا ئۆرۈلۈپ قارىدىم. دەل شۇ چاغدا ئۇ قىزمۇ ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ قارىدى. مەن ھودۇققىنىمدىن قىزىرىپ كەتتىم. چۈنكى مەن مۇشۇ كۈنگىچە بىرەر قىزغا قىزىقىپ باقمىغان، ھەتتا بىر - ئىككى ئېغىز سۆزمۇ قىلىپ باقمىغانىدىم. مەن گەپ تاپالماي دۇدۇقلاپ تۇرۇپ قالدىم ۋە بىردىنلا: شۇ رەڭكە ۋە رەڭگىدە، لىك

قېتىق بارمۇ؟ - دەپ سورىدىم قىزىرىپ تۇرۇپ.

قىزچاق ھېچقانداق ئىپادە بىلدۈرمەيلا ئارقىسىغا باندې ۋە دەستىلەنگەن قېتىق قاچىلىرىنى ئېھتىيات بىلەن يەرگە قويدى. چوڭ قاچىدا ئىچەمسىز ياكى كىچىك قاچىدىمۇ؟ قىز مۇلايمىغىنا سورىدى. كىچىكتە... ياق چوڭدا ئىچەي، مەن ئالدىراپ تېنەپ ھارۋامنى بىر چەتكە تارتىپ قويۇپ قىزنىڭ يېنىغا كېلىپ زوڭزايىدىم - دە، قىز ئۇزاتقان قېتىقنى قولۇمغا ئېلىپ بېشىمنىمۇ كۆتۈرمەي ئىچۈۋەتتىم. ئاندىن بىكار بولغان قېتىق قاچىسىنى قىزغا سۈندۈم. قارىسام ئۇ قىز ماڭا ھەيران بولغىنىدىن قاراپلا قاپتۇ. مەن قولۇمنىڭ ئارقىسى بىلەن ئاغزىمنى سۈرتۈۋېتىپ قىزغا پۇلنى ساناپ بەردىم - دە، ھارۋامنى سۆرەپ يولۇمغا راۋان بولدۇم. ئىچكەن قېتىقنىڭ ھۈزۈرۈمۇ، بىلىمدىم، ئىشقىلىپ كۆڭلۈم باشقىچە كۆتۈرۈلۈپ، بەدىنىمگە بىر خىل ئىسسىق ئېقىم تاراشقا باشلىدى. مەن خېلىلا ئۇزاقلاپ بارغاندىن كېيىن ئارقامغا ئۆرۈلۈپ قىز كەتكەن تەرەپكە ئىختىيارسىز يەنە بىر قارىدىم. ئۇنىڭ زىلۋا قامىتى شۇنچە يىراقتىنمۇ ماڭا شۇنچىلىك گۈزەل ۋە يېقىملىق بولۇپ كۆرۈندى. شۇنىڭ بىلەن مەن قايتىدىن جانلىنىپ، چوڭ - چوڭ قەدەملەر بىلەن ئالدىمغا قاراپ يۈرۈپ كەتتىم. ئويلاپ باقسام، ئۆمرۈمدە مەن بۈگۈنكىدەك بەخىرامان ۋە شادىمانلىق ئىچىدە بىرەر كۈننى ئۆتكۈزۈپ باقمىغانىكەنمەن، ياق، دادام ھايات چاغلارنى ھېسابقا ئالمىغاندا... شۇنداق قىلىپ مەن بۇ يەردە ئىشلەپ قالدىم. كۈنىگە بەش-ئالتە ھارۋا مال ئاپىراتتىم. ئىسكىلاتتىكىلەر مەندىن بەك رازى ئىدى. ئۇلار مېنى «ياۋاش يېتىم ئىكەن» دېيىشەتتى. گېپىم ئاز بولغىنى بىلەن ئىچىمدە بىر شاۋقۇننىڭ گۈرگۈرەپ تۇرىدىغىنىنى ئۇلار نەدىن بىلىشسۇن؟! مەن ھەقىقەتەنمۇ...

ئۆيگە ناھايىتى كەچ قايناتتىم. ئاپام ئەكىرىپ قويغان تاماقنى بەزىدە يېسەم، بەزىدە يېمەستىنلا رەسىم سىزىشقا كىرىشىپ كېتەتتىم. رەسىم سىزمىغىنىمۇ ئۇزاق بولۇپ كەتكەندى. بولۇپمۇ ھېلىقى يالغۇز دەرەخنى سىزغاندىن بۇيان رەسىم سىزىپ باقمىغانىدىم. لېكىن، ھازىر نېمىشقىدۇر رەسىم سىزغۇم كېلىدىغان، بىرەر كۈن سىزماي قالسام قولۇم قىچىشىپ، بىر نېمە كەمدەك بېلىنىدىغان بولۇپ قالغانىدى. شۇڭا، بىكار بولساملا رەسىم سىزىدىغان بولۇپ قالىدىم. مەن ھازىر بۇرۇنقىدەك يالغۇز، يېگانە دەرەخ سىزماستىن، شەھەرنىڭ گۈزەل مەنزىرىلىرىنى، گۈل - گىياھ، ئۇچار قۇشلارنى سىزىدىغان بولدۇم.

مېنىڭ بۇ رەڭگا رەڭ رەسىملىرىم مەھەللە كومىتېتىنىڭ رېشلىيە ئىشلەش كارخانىسىغا ياراپ قالغانمۇ قانداق، ئۇلار مېنى كارخانىسىغا ئۈلگە رەسىم سىزىپ بېرىشكە تەكلىپ قىلدى. ئۇلار سىزغان ئۈلگەمنىڭ بىر نۇسخىسىغا يۇقىرى ھەق بېرىدىغان بولۇپ مەن بىلەن توختاملاشتى. مەن تالاشمايلا ماقۇل بولدۇم. چۈنكى ئۇلار مېنىڭ ئەمگىكىمنى، مېنىڭ ئارزۇ - ئارمانىمنى، ھەۋەس - ئىشتىياقىمنى قەدىرلەۋاتاتتى. بۇنىسى مەن ئۈچۈن ھېچقانداق بايلىق ئورنىنى باسالمايدىغان تەسەللى ۋە خۇشاللىق ئىدى، ئالتۇن بىلەن تەڭلەشتۈرگىلى بولمايدىغان مۇكاپات ئىدى، مېنىڭ ئادىملىكىم ئېرىشكەن شان - شەرەپ ئىدى!

تېخى ئۇلار سىزىقچىلىق قىلىشقا بۇ ئۆيىنىڭ كىچىك كېلىپ قالغىنىنى كۆرۈپ ماڭا مەھەللە كومىتېتىدىن بىر يۈرۈش ئۆي ھەل قىلىپ بېرىدىغان بولۇشتى. مەن ئۆز ئۆيۈمدە ئولتۇرۇپ بېرىدىغىنىمنى ئېيتىپ، ئۇلارنىڭ تەكلىپىنى رەت قىلدىم. ئاپام مېنىڭ يېقىندىن بۇيانقى ئۆزگىرىشىمنى كۆرۈپ خاتىرجەم بولۇپ قالدى. ئۆگەي دادامنىڭمۇ ماڭا بولغان

مۇئامىلىسى بۇرۇنقىغا قارىغاندا ئۆزگىرىپ قالغانىدى. ئاغلانسام
 ئۇ ئېغىر كېسەلمىش. ئاپام ماڭا: «ئۇ ئادەمنىڭ ئىسمى
 كۈنلىكىلا قالدى، بىر - ئىككى ئېغىز بولسىمۇ يۇمشاق گەپ
 قىلىپ قوي، خۇش بولۇپ كېتىدۇ، قېرىغانسىرى باغرى يۇمشاق
 بولۇپ قاپتۇ. ھازىر سېنى ھەرگىز يامان دېمەيدۇ. مەندىن
 كېيىن قالسا سىڭىللىرىغا مېنىڭ ئورنۇمدە ئاتا بولىدۇ دەۋاتىدۇ»
 دېدى. مەن جىق گەپ قىلىمىدىم. لېكىن ئۇ ئادەم كىرگەندە
 ئىلگىرىكىدەك قوپاللىق قىلمايدىغان، بەزىدە كېسىلىنىڭ
 ئەھۋالىنى سوراپ قويدىغان بولدۇم. دەرۋەقە ئۇ خۇش بولۇپ
 كەتتى. دېمىسىمۇ بۇ ئادەمنىڭ ھازىرقى ھالىتىگە قاراپ ئىچىم
 ئاغرىپ قالدى. «توۋا، ئادەم قېرىسا ئەجەب بىچارە بولۇپ
 قالىدىكەن - ھە؟ ھېلىقى ھۆركىرەپ يۈرگەن سۇ كالىسى مۇشۇ
 شۇمۇ؟» دەپ ئويلاپ قالدىم بەزىدە. شۇنداقتىمۇ چوڭ ئويگە
 كەمدىن - كەم كىرىمەن. ئىنىم ۋە سىڭىللىرىم بىلەن ئۆز يولىدا
 پاراڭلىشىپ قويمەن. ئۇلارنىڭمۇ ماڭا تۇتقان پوزىتسىيىسى
 ئۆزگەرگەنىدى. بەزىدە شۇلارغىمۇ ئىچىم ئاغرىيدۇ. نېمىلا
 دېگەنبىلەن ئۇلارمۇ مېنىڭ ئاپامنى «ئاپا» دەپ چوڭ بولۇشتى
 ئەمەسمۇ؟

ئايدا ئۈچ - تۆت يۈز سومنى بانكىغا قويدۇم. مېنىڭ بۇ كېيىنرەك يۈز بەرگەن كىچىككىنە بىر ئىش مېنىڭ بۇ پىلاننى تېخىمۇ مۇستەھكەملەشتۈرۈپ، ھاياتىمغا يېڭىچە بىر نىشان تىكلەپ بەردى، مەن ئەمدى ئاشۇ نىشان ئۈچۈن جان تىكىپ ئىشلەيدىغان بولدۇم. بىر كۈنى كەچقۇرۇن قۇرۇق ھارۋىنى تاكىراڭشىتىپ ئىسكىلاتقا بارىدىغان تويلىق يېزا يولىدا يۈگۈرۈپ دېگۈدەك كېتىپ باراتتىم. ئىسكىلاتقا ئىككى كىلومېتىرچە كېلىدىغان بىر ئەسكى كۆۋرۈكنىڭ يېنىغا كەلگىنىدە، يول بويىدا كىمدۇر بىرىنىڭ تۈگۈلۈپ ئولتۇرغىنىنى كۆرۈپ قالدىم. مەن ھارۋا تارتقاندىن بېرى بۇ يولدا ئۇچراپ قالغان قېرى - چۈرى، ھاجەتەنلەرنىڭ تالاي ئىشلىرىنى قىلىپ بەرگەندىم. شۇنداق بىرى بولۇپ قالمىسۇن، دەپ ھارۋامنى چەتكە تارتىپ قويۇپ ھېلىقى تۈگۈلۈپ ئولتۇرغان ئايالنىڭ يېنىغا باردىم. قارىسام ھېلىقى قېتىق - قايماق ساتىدىغان چىرايلىق قىز ئىكەن. ئۇ قىز ئىككى قولى بىلەن بىر پۈتىنى تۇتۇپ ئىڭراپ ئولتۇراتتى. دەستىلەنگەن قۇرۇق چىنىلىرى ئۆرۈلۈپ كېتىپتۇ. بىر، ئىككى تال چىنىسى سۇنغان ئوخشايدۇ. ئۇ قىزنىڭ چىرايى تاتىرىپ، باش - كۆزىدىن تەر چىقىپ كېتىپتۇ. قىز مېنى كۆرۈپ خىجالەت بولغاندەك لېۋىنى مەھكەم چىشلەۋالدى. لېكىن، چىرايدىن پۈتىنىڭ قاتتىق ئاغرىۋاتقانلىقى چىقىپ تۇراتتى. «نېمە بولىدىغىز؟» دەپ سورىسام، ئۇ قىز خۇددى ئەيىبكاردەك ۋىلىدە قىزىرىپ: «پۈتۈم... پۈتۈم قايرىلىپ كەتتى...» دېدى. قارىسام پۈتىنىڭ ئوشۇقى يەڭدەك ئىششىپ كېتىپتۇ. ئەھۋالدىن قارىغاندا چىقىپ كەتكەن ئوخشايدۇ. تۈرمىدە ناھايىتى ئۇستا بىر تېڭىقچى بىلەن بىللە ياتقانىدىم. تۈرمىدىكى جىنايەتچىلەر بولامدۇ، كادىر - جەڭچىلەر ياكى ئۇلارنىڭ بالىۋاقلرى بولامدۇ پۈت - قولى سۇنسا، چىقىپ كەتسە ئاشۇ تېڭىقچى تېڭىپ

قەتئىي نىيەتكە كېلىپ قىزنىڭ قولىدىن بۆلۈپ تۇرغۇزۇم
 ۋە ھارۋا تەرەپكە ئېلىپ ماڭدىم. قىزنىڭ ۋۇجۇدى يەڭگىل
 تىترەيتتى. مەن قىزنى ھارۋىغا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ ئارقامغا
 يېنىپ بېرىپ، ئۇنىڭ چىنە - قاچىلىرىنى داستىخانغا يۆگەپ
 ئېلىپ كەلدىم. ئاندىن ھارۋىنى تارتىپ يۈرۈپ كەتتىم. ھارۋا
 تارتىپ كېتىۋېتىپ ئارقامغا پات - پات قاراپ قوياتتىم. قىز
 خىجالەتتىن قورۇنۇپ ئولتۇراتتى. نېمىشقىدۇر يۈرىكىم بىر
 خىل ھاياجان ئىلكىدە دۈپۈلدەيتتى. ئۆزۈمنىڭ بۇ ھالىتىگە
 ئۆزۈمچە كۈلگۈم كەلدى. ئىنتايىن سەھىيە بىلەن تەتقىقە
 ھايات ھايات ئۆتمەيلا قىزنىڭ ئۆيىگە يېتىپ كەلدۇق. ئىشنىڭ
 ئالدىدىكى خاماندا كومباين بىلەن ھەپلىشىپ تۇرغان بىر يىڭىت
 بىزنى كۆرۈپ ھارۋىنىڭ يېنىغا يۈگۈرۈپ كەلدى. ئۇ قىزنىڭ
 ئاكىسى ئىكەن، قىزچاق ئاكىسىنى كۆرۈپ يىغلىۋەتتى. يىڭىت
 ھودۇقىنىدىن ئالدىراپ سورىدى: «قىزىڭىز نەرسە بىلەن
 پەلەك - نېمە بولدى ساڭا؟» ئالغاي نەرسە بىلەن
 ئىنتايىن قىز يىغلاپ جاۋاب بېرەلمىدى. ئۇنىڭ ئورنىدا مەن جاۋاب
 بەردىم.
 «مەن - پۈتى قايرىلىپ كېتىپ ئوشۇقى چىقىپ كېتىپتۇ.
 قىز يىڭىت خۇددى ئۇنىڭ شىڭلىسىنى مەن بىر نېمە قىلىپ
 قويغاندەك ماڭا شۈبھىلىك نەزەردە «لاپىدە» قاراپ قويۇپتۇ. مەن
 ئۇنىڭ ئۆيىدە جىم ئولتۇرغىنىم دەپسە ئۇنىڭ ئىسمىنى بازارغا
 غىتىلدايسەن، خوپ بوپتۇ! ئۇ دەيدى قىزغا قاراپ قوپاللىق
 بىلەن، بىلىپ تۇرىمىنىڭىزنىڭ ئالەمنىڭىزنىڭ ئىشەنچىڭىزنىڭ
 مېنىڭ «غۇزۇرىدە» ئاچچىقلىم كەلدى، «قانداق
 بىخەرەز نېمە بۇ! چوپچوڭ بولۇپ قالغان قىز بالىنى مېنىڭ
 ئالدىمدا سەتلەيدۇ؟ يەنە كېلىپ مۇشۇ ئەھۋالدا تۇرسا...» دەپ
 ئويلىدىم. ئىچىمدە. بىلىپ تۇرىمىنىڭىزنىڭ ئىشەنچىڭىزنىڭ
 نە ئاكىسىنىڭ گېپى بىلەن قىزنىڭ يىغىلى تېخىمۇ ئەدەپ

كەتتى. ئۇ مەندىن ئىزا تارتقانىدى. قىزنىڭ ئاكىسى ئۇنىڭ قولىدىن تۇتۇپ «لىكىدە» كۆتۈردى. يىغلاپ تۇرغان قىز خىجالەت بولۇپ سەل يۇلقۇنۇپ بىر پۈتى بىلەن يەرگە دەسسەۋالدى. قىز ھارۋىدىن چۈشكۈچە ھارۋىنىڭ يان توسقىنىنى كىچىككىنە يېرىلىپ كەتكەن سۇنۇقى قىزنىڭ گۈللۈك كۆڭلىكىنى ئىلىۋېلىپ ئېتىكىنى «جارتىدە» يىرتىۋەتتى. قىز «ۋاي...» دەپ قالدى. قىياسمچە، سىڭلىسىنى يات بىسىر ئەر كىشىنىڭ ئەكېلىپ قويغىنى ئاكىسىنىڭ غۇرۇرغا تەگكەندى.

— ھە، نېمە ۋاي، ئەسكى كۆڭلەك جېنىڭمىتى؟! — دېدى يىگىت بايقىدەك توڭلۇق بىلەن ۋە گويا قىزنىڭ كۆڭلىكىنى مەن يىرتىۋەتكەندەك يەنە ماڭا گۈلىيىپ قاراپ قويدى. مەنمۇ خۇددى بۇ ئىشقا مەن جاۋابكار دەك سەل خىجالەت بولدۇم.

ئاڭغىچچە قىزنىڭ دادىسى بىلەن ئاپىسى پالاقلاپ يۈگۈرۈپ چىقتى. ياشىنىپ قالغان ئادەملەر ئىكەن. قىز ئاپىسىنى كۆرۈپ ئاپىسىغا ئۆزىنى ئېتىپ باشقىدىن يىغلاپ كەتتى. بوۋاي، موماي ئەھۋالنى ئۇقۇپ ھودۇقۇپ قېلىشتى. لېكىن، قىزنىڭ دادىسى مەن بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشۈشنى ئۈنۈپ قالمىدى. بوۋاينىڭ چىرايىدىن ھېلىقى يىگىتنىڭ ئەكسىچە بىر رايىشلىق چىقىپ تۇراتتى. قىزنىڭ ئاپىسىمۇ مۇلايىم مەزلۇم ئىكەن. ئۇ مومايمۇ ماڭا ئالاھىدە سالام - سەھەت قىلدى. قىزنى مېنىڭ ئەكېلىپ قويغىنىمنى ئۇقۇپ ماڭا قايتا - قايتا رەھمەت ئېيتىپ كەتتى ۋە ئارقىدىنلا مېنى ئۆيگە تەكلىپ قىلدى. مەن خىجىللىق ئىچىدە قايتىپ كېتەيەمسەن دەپ يولۇپ توختاپ قالدىم، چۈنكى، قىزنىڭ پۇتىنى تېڭىپ قويۇشۇم كېرەك ئىدى. لېكىن سەبەب سۇنۇقچى تېپىپ بولغۇچە قىزنىڭ ئازابى سوزۇلۇپ كېتەتتى. يەنە كېلىپ ئۇ قىزنىڭ پۇتىنى ئۆز قولۇم بىلەن تېڭىپ قويغۇم بار ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە كەلسە - كەلمەس، ئائۇستى تېڭىقچى

تېڭىپ قويسا قىزنىڭ پۇتى ئاكا بولۇپ قالارمىكىن، دەپمۇ ئەنسىرىدىم. شۇڭا، تەكەللۇپسىزلا ئۇلارنىڭ ئۆيىگە كىردىم. بىر يەردە رۇزىدىن كىرىشىمغىلا تال باراڭلىق ھويلا بولۇپ، ئىنتايىن پاكىز ۋە ئازادە ئىكەن. قىزنىڭ ئايىسى ئۆيگە كىرىپ كېتىپ ئەتلەستە تىكىلگەن يىكەنداز ئېلىپ چىقىپ قىزغا ئورۇن راسلاپ قىزنى ياتقۇزدى. مەن سۇپىغا ئولتۇرمايلا بوۋايدىن سورىدىم: «ئىككىنچى قىزنىڭ پەقەت «...»»
بۇ يېقىن ئەتراپتا تېڭىقچى بارمۇ؟
بوۋاينىڭ ئورنىدا يىگىت جاۋاب بەردى:

— يوق. تېڭىقچى قىزنىڭ پەقەت «...»
— قانداق قىلماقچى بولۇۋاتىسىلەر؟
— مەھەللىدىن ماشىنا ئۇقۇشۇپ، شەھەرگە ئاپىرارمىز...
يىگىت خۇددى مەن بۇ قىزنى كىرا قىلىپ پۇل ئۇندۇرۇۋالاي دەۋاتقاندا «ماشىنا» دېگەننى ئالاھىدە ئۇرغۇ بىلەن دېدى.
مەن ئۇنىڭغا «لاپىدە» قاراپ قويدۇم. بۇ ئاداش ھەدىمەيلا ماڭا سەت كۆرۈنۈپ قالدى. مېنىڭ بىلەن ئۇنىڭ ئارىسىدا
— مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىم، مېنىڭ تېڭىقچىلىقتىن ئاز-
تولا خەۋىرىم بار... مۇبادا سىلەر رازى بولساڭلار بۇ قىزنىڭ
پۇتىنى مەنلا تېڭىپ قوياي...
مەن يىگىتكە قارىماي، بوۋاي بىلەن مومايغا قاراپ سۆزلىدىم. قىزنىڭ ئاكىسى خۇددى مەن قىزنى ئۆلتۈرۈپ قويدىغانداك چۆچۈپ كەتتى. ئۇ مېنىڭ باش - ئايغىمغا ئىشەنمەسلىك نەزىرىدە قاراپ قويۇپ، قوپاللىق بىلەن:
— ئۇنچىلىك ھۈنەرلەر بولسا تېڭىقچىلىق قىلماي، ئىسكىلاتتا ھارۋا تارتىپ نېمە قىلىشىلەر؟ نەدە يۈرۈپ ئۆگەنگەنتىڭلار ئۇ ھۈنەرنى؟
— دېدى يېنىمغا «چىرتىدە» تۈكۈرۈۋېتىپ، ئۇ يىگىت مەندىن كەم بولغاندا ئۈچ - تۆت ياش كىچىك بولۇشىغا قارىماي، ماڭا خۇددى چوڭ ئادەملەرنىڭ

۱۰۰ — ياق بولدى، ھېلى يەنە پەسكە چۈشىدىغان گەپ. پېمات
 موماي لازىملىق نەرسىلەرنى تەييارلاپ بولدى. ئەللىكىسى
 — قىزنىڭ پۇتىنى ئىسسىق سۇدا يۇسلا، — دېدىمەن
 موماينى ئىشقا بۇيرۇغىنىم. ئۈچۈن سەل قورۇنۇپ، چۈنكى،
 قىزنىڭ پۇتىنى ئۆزۈم يۇسام سەل بىئەپ ئىدى. ئىلىپ ئېلىپ
 موماي قىزنىڭ پۇتىنى ئۆزۈم يۇدى. ئىلىپ ئېلىپ
 مەن قولۇمنى يۇماقچى بولۇۋىدىم بۇ قېتىم ھېلىقى ئاداش
 ئەقلىنى جورۇپ قولۇمغا سۇ قويۇپ بەردى. مەنۇ ئۇنىڭ بىلەن
 قېرىشقانداك قوللىرىمنى تازا ئىشقىلاپ، ئالدىرماي بىر ھازا
 يۇدۇم، ئاندىن قىزنىڭ قېشىغا كېلىپ قىزنىڭ ئوشۇقىنى
 سىلاشتۇرۇپ تەكشۈردۈم ۋە يىگىتكە قاراپ: سىز
 — سىز سىڭلىڭىزنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ ئىككى قولڭىزنى
 قولىتۇقىدىن چىقىرىپ ئىككى مۇرىسىدىن تۆتۈڭ، — دېدىم
 ئاندىن بوۋايغا قاراپ، — دادا سىلى قىزلىرىنىڭ تىزىنى بېسىپ
 بەرسىلە، — دېدىم بۇيرۇق ئاھاڭدا. قىزنىڭ ئانىسى بىر
 نېمىلەرنى ئوقۇپ قىزنىڭ باش — ئايغىغىچە سۈپكۈشلىدى.
 غەيرەت قىلىڭ سىڭلىم، كىچىككىنىلا، ئاغرىدۇ...
 كۆزنى يۇمۇپ — ئاچقۇچە ئاغرىق توختايدۇ، — دېدىم مۇلايىم
 ئاھاڭدا. قىز ھودۇقۇش ئىچىدە زورغا كۈلۈمسىرەپ بېشىنى
 لىڭشىتىپ: «ئەي سىڭلىڭ تەلەپپەن بولۇپ رېمىنىڭنىڭ تەلەپپەن
 مەن ھېلىقى تۇرۇمداش ئۈستامنى دوراپ» بىسىمىللاھىر-
 رەھمانىر رەھىم» دېدىم. — دە، تۇخۇمنى ماتاغا چېپىپ تەكشى
 سۈۋۈدۈم. ئاندىن بىر قولۇم بىلەن قىزنىڭ پۇتىنىڭ ئۈچىدىن،
 يەنە بىر قولۇم بىلەن پۇتىنىڭ دۈمبىسىدىن تۆتۈپ «غىرتلا»
 قىلىپ تارتىۋەتتىم. قىز «ۋايىجان» دېيىشكىمۇ ئۈلگۈرەلمەي
 قالدى. ئوشۇق جايغا چۈشتى. ئىلىپ ئېلىپ
 مەن تۇخۇملانغان ماتا بىلەن قىزنىڭ پۇتىنى سېپتە قىلىپ

ئاۋايلاپ تېڭىپ قويدۇم. سەھەر كەلگەندە قانداق بولىدۇ؟
— بولدىم؟ ۋاي نېمانچە ئىتتىك؟ قورقۇپ ئون جېنىمنىڭ
بىرسى قالدى... ئاغرىدىمۇ قىزىم؟ — بوۋاي، موماي
خوشلۇقىدىن ئاغزىلىرىنى يۇمالماي قېلىشتى. يىگىت سۇپىدىن
سەكرەپ چۈشۈپ قولۇمغا سۇ قۇيۇپ بەردى. ئۇمۇ مېنىڭ
ئىشىمدىن سۆيۈنگەندەك قىلاتتى. مېنىڭ بىلىشىمچە
مەن ئۇلارنىڭ داستىخان سالىمىز دەپ شۇنچە تۇنقىنىغا
قارماي «ئىشىم بار» دەپ تالاغا ماڭدىم. بوۋاي بىلەن موماي
مېنى بەك تۇتتى. قىزچاقمۇ خۇددى ماڭا بىر گېپى ياردەك
ئاغزىنى ئۆمەللىتىپ توختاپ قالدى. مەن ئاخىرقى قېتىم
قىزچاققا بىر قارۋالدىم. دە، ھويلىدىن چىقتىم. ئاڭغىچە
موماي كەينىمدىن بىر داستىخانغا ئىككى نان بىلەن چوڭ ئىككى
ساپاق ئۈزۈم چىگىپ چىقىپتۇ. بوۋاي يانچۇقىنى كولاشتۇرۇپ
يۈرۈپ ئون كويلۇقتىن تۆت - بەشنى داستىخاننىڭ بۇرىچىكىگە
قىستۇرۇپ قويدى. مەن پۇلنى ئالماي دەپ ئويلدىمۇيۇ، كېيىن
ئۆزۈمچە قىزنىڭ ئاكىسى بۇنى باشقىچە چۈشىنىپ يۈرمىسۇن دەپ
ئېلىۋەردىم. «ئىشىم بار» دەپ قىلىشنىڭ نىسبەتەن
مەن ئۈچ كۈندىن كېيىن كېلىپ يەنە بىر تېڭىپ قويۇپ
كېتىمەن، — دېدىمەن ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ چىقىپ
كېتىۋېتىپ، بوۋاي بىلەن موماي ماڭا دۇئا قىلغىنىچە ئارقامدىن
قاراپ قالدى. قىزنىڭ ئاكىسى مەن بىلەن خېلى يەرگىچە
ئۈنچىقماي بىللە مېڭىپ بىردەمدىن كېيىن: «بىلىشكەنمەنكى
— ساقىيىپ كېتەر — ھە؟! — دەدى ئۇ قىلىدىغانغا گەپ
تاپالمىغاندەك مۇلايىم قىياپەتتە. «ئىشىم بار» دېگەن
قېنى بۈگۈن قاراپ بېقىڭلار، ئاغرىقى توختامدىكىن؟
ئەتىگىچە ئاغرىقى توختىسا جايىغا چۈشكىنى شۇ...»
يىگىت گەپ قىلمىدى. «بىلىشكەنمەنكى؟»
راستىدىنلا غەلبە يىگىت ئىكەن، دەپلىپىدە مەن خۇددى

ئارپىسىنى خام ئورغاندەك ماڭا گۈلىيىپ خىرىس قىلىپ كەتتى. ئەمدىلىكتە بولسا شۇ «گۈناھى» ئۈچۈن قىلىدىغانغا گەپ تاپالمايۋاتىدۇ.

ئۈچىنچى كۈنى كەچقۇرۇن ئۇ قىزنىڭ ئۆيىگە يەنە كەلدىم. مەن پەقەت شۇ چاغدىلا بۇ قىزنىڭ ئېتىنىڭ ئاسىمە ئىكەنلىكىنى بىلدىم. ئاسىمە يەرگە چۈشۈپتۇ. پۈتىنىڭ ئىشىقى يېنىپ تاڭغان ماتا بوشاپ قاپتۇ. ئۇلار خۇشلۇقىدىن قىلىدىغان قىلىق تاپالماي قالدى. ئاسىمەنىڭ چىرايمۇ ئوڭلىنىپ تېخىمۇ چىرايلىق بولۇپ كېتىپتۇ. ئۇ مېنى ئۆزىگە بەك يارىشىدىغان تاتلىق كۈلۈمبىرىشى بىلەن ئۈنسز كۈتۈۋالدى. ھويلىدا قىرىق ياشلار چامىسىدىكى بىر خوتۇنمۇ بار ئىكەن. ئۇلار سۈپىنى راسلىشىپ داستىخان سالغىلى تەمشەلدى. مەن ئۇلارنى توختىتىپ قويۇپ سۇ بىلەن ماتا، تۇخۇم راسلىتىپ، ئاسىمەنىڭ پۈتىنى باشقىدىن تېڭىپ قويدۇم. ئاندىن قولۇمنى چايقىۋېتىپ سۇپىغا كېلىپ ئولتۇردۇم. داستىخان راسلىنىپ چاي تارتىلدى.

گەپ ئارىلىقىدا بوۋاي سۆز ئېچىپ بۇ ئايالنىڭ مېنى كۈتۈپ ئولتۇرغىنىنى ئېيتتى. نېمە «ئىش» لىقىنى سورىسام، ئۇ ئايال بالىسىنىڭ قولىنىڭ ئۆتكەن يىلى جەينىكىدىن چىقىپ كېتىپ ئورنىغا چۈشمىگەچكە مايماق بولۇپ قالغانلىقىنى، شۇڭا مېنىڭ بالىسىنى كۆرۈپ بېقىشىمنى ئېيتتى. مەن بالىنىڭ قولىنى كۆرۈۋىدىم، راست دېگەندەك ئوڭ قولى بويىغا ئېسىپ قويۇلغان ھالەتتە ساقىيىپ قاپتۇ. بۇ ۋاقىتتا ئاسىمەنىڭ ئاكىسى كىرىپ كەلدى. ئۇ يىراقتىنلا ھىجايغان پېتى كېلىپ مەن بىلەن كۆرۈشتى. ئۇ: «كومباينىڭ ئاستىدا بولغاچ كەلگىنىڭىزنى كۆرمەي قاپتىمەن» دېدى. مەن: «سىز قاچان قارىسام كومباينىڭ ئاستىدىن چىقمايدىكەنسىز، نېمە ئىش قىلىۋاتىتىڭىز؟» دەپ سورىدىم. ئۇنىڭ دېيىشىچە، بۇ يىل ئورما ۋاقتىدا كومباين ئۆزىچىلا ماڭماس بولۇپ قاپتۇ. نەچچە

ۋاقتتىن بېرى ۋاقتى يوق رېمونت قىلماپتەن كەن، كەندى
 ئوڭشاۋېتىپتۇ. بۇ كومباين بىلەن دېھقانلارنىڭ ئورمانىنى
 ئورۇپ بېرىپ پۇل تاپىدىكەن. بۇ يىل كومباينىدىن
 قىلالماپتۇ. «بۇ رەجى تەڭ نەزەرىمگە مەندە نەكەن،
 بۇ بوۋاينىڭ ئېتى اغوپۇر تاش بولۇپ، ئۇ ئوغلنىڭ
 ئۈستىدىن دەرد ئېيتىپ: «تراكتور پونكىتىدىن ئادەم چاقىرىپ
 ياساتقىن دەپسەم، بىرمۇنچە پۇلنى زاپە قىلغۇچە ئۆزۈم ياسايمەن
 دەپ زادىلا ئۇنىمدى، يا ئۆزى ياسايمىدى. ئۇ قىلىدىغان
 بىرمۇنچە ئىش شۇنىڭ بىلەن توختاپ قالدى. شۇنداقمۇ تەرسا
 بولامدۇ، ئادەم دېگەن؟ دادىنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ باقسا
 بولمامدىغاندۇ؟» دەدى. قىزنىڭ ئاكىسى دادىسىغا قاراپ
 ھىجىيىپ ئولتۇرۇۋەردى. قارىغاندا بىر تال ئوغۇل بولغاچقا
 (ئۇلار پەقەت بىر قىز، بىر ئوغۇل ئىكەن) بەك ئەرەكە چوڭ
 بولغانىكەن. تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈپلا ئوقۇشتىن
 توختىتىۋالغانىكەن. بەش - ئالتە يىلدىن بۇيان يازدا
 كومباينچىلىق قىلىپ، قىشتا قوي بورداپ سېتىپ پۇل
 تاپىدىكەن. خېلى ئوڭلۇق ۋە قولدىن ئىش كېلىدىغان يىگىتتەك
 قىلىدۇ. لېكىن ئۇنىڭ دادىسىنىڭ سۆزىنى زاڭلىق قىلغاندەك
 ھىجىيىپ ئاڭلاپ ئولتۇرۇشى ماڭا ياقىمىدى. دادام ھايات بولغان
 بولسا، دادامنى زادىلا كايىتماس ئىدىم دەپ ئويلاپ قالدىم. مەن
 بىر قارا يېتىم بولغاچقا، باشقىلارنىڭ دادىسى ھايات تۇرۇپ
 دادىسىنىڭ قەدىرىگە يەتمىسە چىدىمايلا قالاتتىم. سەن نەزەرىمگە
 مەن بوۋاينىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن، ھېلىقى
 قولى سۈنۈپ كەتكەن بالىنىڭ قولىغا يەنە قايتا قارىدىم. سۇنۇق
 كونىراپ قالغانىكەن. بۇنداق كونىراپ كەتكەن سۇنۇقنى ئاۋۋال
 بوشتىپ، ئاندىن ئىزىغا چۈشۈرۈشكە توغرا كېلەتتى. ئۇنى
 بوشتىش ئۈچۈن تازا كونىرغان ئېيىق بىلەن ئاتنىڭ يېغى
 بولۇشى كېرەك ئىدى. ئېيىق يېغىغۇ مېنىڭدە بار. ھېلىقى

ئۇستام بىر چاغدا: « كېيىن لازىم بولىدۇ، ساقلاپ قويغىن » دەپ ئېيىق يېغىدىن يېرىم شېشە بېرىۋىدى. ئۇنى ئۇزۇندىن بۇيان تەۋەرۈك ئورنىدا ساقلاپ، تۇرمىدىن چىققاندا ئېلىپ چىققانىدىم. لېكىن مەندە كونىرغان ئات يېغى يوق ئىدى. مەن ئۇلارغا « كونىرغان ئات يېغىدىن ئازراق تېپىپ قويۇڭلار، ئەتە كېلىمەن » دېدىم. ھېلىقى خوتۇن: « دادامنىڭ ئۆيىدە ئېغىلنىڭ بىر يېرىگە تىقىپ ساقلاپ كېلىۋاتقان كونا ئات يېغى باردەك قىلىۋىدى، شۇنى تېپىپ كېلەي » دەپ چىقىپ كەتتى. ئۇ خوتۇننىڭ دادىسىنىڭ ئۆيى « گۈلساي » دېگەن يېزىدا بولۇپ، ئۇ يېزا بۇ يەردىن 15 - 20 كىلومېتىر يىراقتا ئىكەن. ئەتىگىچە چوقۇم ئولگۈرۈپ يېنىپ كېلىمەن » دېدى. ئاغدىن - باغدىن پاراڭلىشىپ بىزدەم ئولتۇردۇم، بۇ ئائىلە نېمىشىقدۇر ماڭا ئىسسىق كۆرۈنۈپ قالدى. بولۇپمۇ مۇنۇ بوۋاي بىلەن موماي ماڭا باشقىچىلا تەسىر قىلدى. « تۇرمىدىن چىقتىم » دېگىنىمنى يادىدىن چىقىرىپ قويۇشتىمۇ، ئىشقىلىپ ئۇلار بۇنىڭغا ئۇنچىۋالا ئېتىبار قىلماي مېنى باشقىچىلا ئىززەتلەپ كېتىشتى. كىچىكىمدىن ئاتا - ئانىلىق مۇھەببىتىگە تويىمىغان تەشنا يۈرىكىم، ئۇلارنىڭ ماڭا كۆرسىتىۋاتقان ئوتتەك قىزغىنلىقىدىن ئىللىپ كەتتى. ئۇلارغا قارىغانسېرى نېمىشىقدۇر بوغۇزۇم ئېچىشىپ ئۆپكەم ئۆرتىنىپلا تۇردى. يىراقتىن مېنى كۆزىتىپ تۇرغاندەك ئۇن چىقارماي تەك ئاستىدىكى ئورۇندۇقتا ئولتۇرغان ئاسمە نېمىشدۇر بىر نەرسىنى سېزىپ قالغاندەك بىرخىل ھېسداشلىق نەزىرىدە ماڭا پات - پات قاراپ قوياتتى. مەن بۇ قىزنىڭ ئەقلىگە ھەيران قالدىم، كېسىپ ئېيتىمەنكى، ئۇ ھازىر مېنىڭ نېمىسلەرنى ئويلاپ، يۈرىكىم ئېزىلىپ ئولتۇرغىنىمنى ئاللىقاچان چۈشىنىپ بولدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ئۇنىڭ يۈرىكىنى كۆرگەندەك بولدۇم. قايتىدىغان ۋاقىتتا ئاسمە ئانا - ئانىسىغا قوشۇلۇپ مېنى دەرۋازا ئالدىغىچە ئۈزىتىپ

چىقتى. مەن ئۇلار بىلەن خوشلىشىۋېتىپ كۆزۈم قىيىنچان ھالدا ئاسمىگە قارىدىم، ئۇ ئاشۇ قولتۇق تايىقى بىلەن كۆزۈمگە تېخىمۇ گۈزەل كۆرۈنۈپ كەتتى. توۋا دەيمەن، نېمە بولغاندىن مەن ماڭار چېغىمدا غوپۇر ئاكا پۇل تۇتۇۋىدى ئىلا - بىلا ئالغىلى ئۈنمىدىم. چۈنكى، ئۆتكەندە ئۆيدىكىلەرنى خاتا چۈشىنىپ قالمىسۇن دەپ پۇلنى ئالغاندىم. ئەمما بۇ قېتىم ئېلىشتىن خىجىل بولدۇم، مەن چوڭلار ۋە ئاسمە بىلەن خوشلىشىپ، ئالمىجاننىڭ كومباينىنىڭ يېنىغا كەلدىم. ئالمىجان مېنى كومبايننى بىلمەيدۇ دەپ ئويلاپ، ماڭا ئونى - بۇنى تونۇشتۇرغىلى توردى، مەن ئۇنىڭ سۆزلىرىگە قۇلاق سالماي كومبايننىڭ كەينىگە يامشىپ چىقتىم - دە، كومباين پىدالىنى دەسسەپ باقتىم. قارىسام، پىدال يېنىۋاپتۇ، دېمەك كۈچ ئايرىپ قوشقۇچى دېسكىنىڭ لايىلىرى كاردىن چىققان، موتور زىۋېدىت بولغىنى بىلەن موتوردىكى كۈچ كاردانغا ئۈزىتىلماي سخاۋىك قۇرۇق ئايلىنىدىغان، كومباين ماڭمايدىغان بولۇپ قالغانىكەن (ئۇنداق چاغدا خوتقا چۈشمەيدۇ). مەن نۇرمىنىڭ دېھقانچىلىق مەيدانىدا ئالتە يىل دەل ئاشۇ ماشىنا - تراكتور رېمونت سېخىدا ئىشلىگەندىم. ئۇ يەردە بۇنداق كومبايندىن نەچچىنى ياساپ چىقارغاندۇق... مەن كابىنىكىدىن سەكرەپ چۈشتۈم ۋە ئالمىجانغا قاراپ دېدىم: - بىرىمىز بىرىمىز پەقەت پەقەت... كېلەر دۈشەنبە كۈنى ئارام ئالىمەن. شۇ چاغدا كېلەي، ياردەمگە بىر نەچچە ئادەم چاقىرىپ كېلىپ كورۇپكىنى يەرگە ئالايلى. كۈچ ئۇزاتقۇچ دېسكىنىڭ لايىلىرى كېرەكتىن چىقىپتۇ. ھەممىنى ئالماشتۇرۇش كېرەك، - دېدىم. ئالمىجان خۇددى روھى چىقىپ كەتكەن ئادەمدەك ماڭا قاراپ ئاغزىنى ئاچقىنىچە ھاڭۋېتىپ قالدى. ئۇ بىر كەمدە ئۆزىگە كېلىپ: - ماقۇل... ماقۇل... ئادەمنى، كېتىدىغان سايماننى مەن

تەييار قىلاي، سىز... سىز بىلىدىكەنسىزغۇ؟ توۋا...
 سىزدىن، دەدى دۇدۇقلاپ، ئۇ مېنىڭ كومباينىمىمۇ
 بىلىدىغانلىقىمىدىن قاتتىق ھەيران قالغانىدى. بۇ ئىشقا قىزىقتى
 كىلىپ — بۇنىمۇ تۇرمىدە ئۆگەنگەنمەن، — دېدىمەن گويۇ تۇرمىدە
 ياتقىنىم ئۈچۈن پەخىرلەنگەندەك مەغرۇر قىياپەتتە. ئۇ مېنىڭ
 شۇ تاپتىكى روھىي — ھالىتىمدىن «تۈرمە دېگەندە ئوغۇل بالىنىڭ
 نوچىسى ياتىدۇ!» دەيدىغان تەلۋىلەرچە مەنىنى چۈشەنگەندەك
 قىلدى بولغاي، تۇرۇپلا ئۇنىڭغا ئاشۇنداق تەسىراتنى بەرگىنىم
 ئۈچۈن ئۆزۈمدىن نەپەرەتلەندىم. تۈرمىدە ئەڭ قارا قوساق، قاۋان
 مىجەز جىنايەتچىلەرلا مۇشۇنداق دەپ يۈرەتتى. مەنمۇ ئەمدى
 شۇلارغا ئوخشاش كۈنگە قالدىممۇ؟ تۇرۇپلا ئۆزۈمدىن
 نەپەرەتلەندىم. ئىشقا قىزىقتى
 نىلقە خۇدايىم ھېچقانداق بەندىسىنى ئۇ قارا دەرۋازىنىڭ ئالدىغا
 بېرىپ قالغىلى نېسىپ قىلمىسۇن. تۈرمە دېگەن ئادەمنىڭ
 ياخشىسى بارىدىغان جاي ئەمەس ئاللىمجان، — دېدىم
 ھەسرەتلىنىپ. بۇ ئىشقا قىزىقتى
 مەن مۇشۇ گېپىم بىلەن ھېلىقى خاتالىقىمنى تۈزىتىشكە
 ئۇرۇنۇۋاتاتتىم. دېمىسىمۇ تۈرمە دېگەنگە ئاپسىسنىڭ ئەمچىكىنى
 قاتتىق چىشلىگەن شور پېشانىلەرلا بارىدىغان بىر جاي ئىدى...
 ئەتىسى كەچقۇرۇن كېلىپ ھېلىقى بالىنىڭ قولىغا ياغ،
 پىياز سۈرتۈپ قويۇپ قايتىپ كەتتىم. ئۈچ كۈندىن كېيىن
 كېلىپ ئۇنىڭ كونا سۇنۇقىنى قايتا چىقىرىپ ئورنىغا چۈشۈرۈپ
 تېڭىپ قويدۇم. بۇنداق سۇنۇقىنى قايتا تاڭسا بەك ئاغرىيتتى.
 بالىنىڭ نالىسىگە چىدىمايلا قالدىم. كەچتە ئۆيۈمدە ئۇخلىغىلى
 ياتقاندىمۇ ھېلىقى بالىنىڭ زارلىنىشى قولاق تۈۋىمىدە جاراڭلاپلا
 تۇردى. كۆڭلۈم بېرىم بولۇپ خېلىغىچە ئۇخلىيالمىدىم. ئۈچ
 كۈندىن كېيىن بېرىپ تېڭىقنى يېڭىلاپ قويدۇم. ئون كۈن
 بولدى دېگەندە بالىنىڭ قولى سەللىمازا ساقىيىپ كەتتى... بۇ

ئىش شۇ ھامان پۈتۈن يېزىغا پۇر كېتىپتۇ . كونا يىغى سۇنۇقلار تەرەپ - تەرەپتىن غوپۇر ئاكىنىڭ ئۆيىگە مېنى ئىسىزدەپ كېلىدىغان بولۇشتى . مەن پۈتۈن ئىمكانىيەتتىم بىلەن ئۇلارنى رازى قىلىپ يولغا سالدىم . ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆز ئىختىيارى بىلەن پۇل قويۇشاتتى . بەرسە ئالدىم ، بەرمىسە شورمىدىم . بەزى ھال - كۈنى ناچارراقلىرىنى ، بولۇپمۇ تۈل خوتۇن ، يېتىم ئوغۇللارنى ھەقسىز داۋالاپ قويدۇم . پۇل بەرسىمۇ ئالغىلى ئۈنىمىدىم . قېرى - چۈرىلەر مېنىڭ ھەققىمگە ئۇزاقتىن ئۇزاق دۇئا قىلىشاتتى . «پۇل ئاپمىساممۇ مۇشۇنىڭ ئۆزى كۇباپە» دەپ ئويلايتتىم .

مېنىڭ ئېتىم «پەرۇق سۇنۇقچى» ، «پەرۇق دوختۇر» بولۇپ كەتتى . كۈندۈزى ھارۋا تارتىپ ، كەچلىرى كىشىلەرنىڭ ئۆيلىرىگە بېرىپ سۇنۇق تاغدىم . بۇ گەپ كېيىن شەھەردىكى مەھەللىگىمۇ تازاپ كېتىپتۇ . ھاجەتمەن شەھەرلىكلەر مېنىڭ ئۆيۈمگە ئىزدەپ كېلىدىغان بولۇشتى . بۇنى كۆرۈپ ئاپام بىچارە بەك خۇشال بولۇپ كەتتى . «خېلى ئەقلىڭ بىلەن چوڭ بوپسەن بالام ، ئەمدى ئۆلۈپ كەتسەممۇ خاتىرجەم ياتىدىغان بولدۇم . داداڭنىڭ روھىمۇ خۇشال بولۇۋاتىدىغاندۇ شۇ تاپتا .» دەپ يىغلايتتى . مەن ھەپتە - ئون كۈندە سوۋغا - سالاملار بىلەن چوڭ ئۆيىنى يوقلاپ نۇردۇم . ئاپامنىڭ ، ئىنى - سىڭىللىرىمنىڭ قوللىرىغا ئازدۇر - كۆپتۈر پۇل تۇتقۇزۇپ قويدىغان بولدۇم . مەھەللە كومىتېت باشلىقى : «ئەمدى بىر تېڭىقخانا ئېچىپ بېرىلى ، مەھەللە بىلەن ھەمكارلىشىپ ئىشلەڭ ، رەسمىيەتنى مەن ئۆتەپ بېرەي» دېدى . مەن : «كېيىنچە بىر گەپ بولار» دەپ قويدۇم . راستىنى ئېيتسام شەھەردە تۇرغۇم يوق ئىسىدى . تېڭىقخانا ئاچساممۇ ئاشۇ يېزىدا ئاچقۇم بار ئىدى . خىيالىمدا بۇ يىلنى ئۆتكۈزۈۋېتىپ كېلەر يىلى ئەتىيازدا يېزىدىن يەر ئېلىپ ئۆي سالماقچى ئىدىم . يېزا باشلىقلىرىمۇ مەن بىلەن كۆرۈشۈپ ،

زادى شۇنداق قىلىش، سىزگە خالىغان يەردىن ئۆيلۈك، باغلىق
يەر كېسىپ بېرىمىز، ئادەم كۈچى، ياغاچ، تاشتا يېتىشىمگەن
يېرىڭىزگە ياردەم قىلىمىز» دېگەندى. رەتھامان نىلغەنلىك
غوبۇر ئاكىنىڭ ئائىلىسى بىلەن چىقىشىپلا كەتتىم.
بولۇپمۇ ئۇلارنىڭ كومباينىنى ياساپ بەرگىنىمدىن كېيىن
ئالسىجان مېنى بەك چوڭ بىلىدىغان بولۇپ كەتتى. ئۇنىمىغىنىمغا
ئۇنىماي چۈشلۈك تاماقنى ئاشۇ ئۆيدە يەيدىغان قىلدى.
ئاسمەنىڭ پۈتى ساقىيىپ كەتتى. ئەمدى ئۇ بازارغا قېتىق
ئاپارماي، ئۆيدە ماشىنا بىلەن تىككۈچىلىك قىلىدىغان بولدى.
ئارىلىقتا تىككۈچىلىك كۇرسىدا ئوقۇپمۇ كەلدى. ئۇنىڭمۇ
ئىشلىرى ئوبدانلا ئېقىپ قالدى. مېنىڭ كىيىملىرىمنىمۇ تىكىپ
بېرىدىغان دەرىجىگە باردى. رەتھامان نىلغەنلىك
1 - ئاينىڭ باشلىرىدا ئۆگەي دادام ۋاپات بولدى. كۆڭلۈمدە
ئۇ ئادەمگە ھېچقانداق نەپرەت قالمىغانىدى. ئۆلۈمىنى ئۆزۈم
تۆپىدە تۇرۇپ ئۇراتتىم. بەلۋاغ باغلاپ جىنازىنىڭ ئالدىدا يىغلاپ
ماڭدىم. نەزىر - چىراغلىرىنى ئوبدان قىلىپ بەردىم.
ئۆگەي دادام ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن چوڭ ئۆيدە كۆپرەك
تۇرىدىغان بولدۇم. ئاپام، سىڭىللىرىم ۋە ئىنىمنى يالغۇز
تاشلىغۇم كەلمىدى. ئۇلارغا دادىسىنىڭ ئۆلۈپ كەتكەنلىكىنى
بىلىندۈرمەسلىك ئۈچۈن قولۇمدىن كەلگەن ھەممە ئىشنى
قىلدىم. دېمىسىمۇ بۇ ئۆينىڭ چوڭى مەن بولۇپ قالدىم.
بالىلارمۇ مېنى ئاتا يوللۇق كۆرۈپ ئەتراپىمغا ئولاشتى.
رەھمەتلىك ئۆگەي دادامنىڭ روھى خاتىرجەم بولغاندۇ، دەپ
ئويلاپ قالسىمەن بەزىدە. ئەمدى چوڭ ئۆينىڭ يۈكى مېنىڭ
يەلكەمدە ئىدى. قاتتىق تۇرۇپ ئىشلەپ پۇل تېپىپ بالىلارنى
بېقىشىم، ئۇلارنى ئوقۇتۇشۇم، ئۇلارنىڭ كەلگۈسىنى
ئورۇنلاشتۇرۇشۇم كېرەك ئىدى. شۇڭا مەن ئىلگىرىكىدىنمۇ
بەكرەك ئىشلەيدىغان، ئاز ئۇخلايدىغان بولۇپ كەتتىم. ئەتىيازدا

غوپۇر ئاكىلارنىڭ ئۆيىدىن ئانچە يىراق بولمىغان بىر يەردىن
جاپلىق يەر ئېلىپ، بەش ئېغىز ئۆي سالىدىم. ئۆيىڭ بىر
ئېغىزنى مەخسۇس تېخىقخانا قىلدىم ھەمدە سەھىيە ئىدارىسىگە
ئىمتىھان بېرىپ كىنىشكا ئېلىپ رەسمىي ئىشقا چۈشتۈم. ھارۋا
تارتىدىغان ئىشنى ئۆگەي دادام ئۆلۈپ كەتكەندىلا توختاتقاندىم.
ئەمدى تېخىقچىلىق بىردىنبىر كەسپىم بولۇپ قالدى. يىراق-
يېقىندىن ئىزدەپ كېلىدىغانلار كۈنسېرى كۆپىيىۋاتاتتى.
شەھەردىن چىقىدىغانلار ۋە باشقا يۇرت - ناھىيىلەردىن
كېلىدىغانلارنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەيتتى. كېيىن يەنە بىر ئېغىز
ئۆيىنى بىكارلاپ ياتاق قىلدىم. ئېغىرراقلىرى يېتىپ
داۋالىنىدىغان بولدى. ئاخىر ئۆزۈم يالغۇز كېلىپ قالدىم. بىر
موتسىكلەت سېتىۋالدىم. كېسەللەرنىڭ ئۆيلىرىگە بېرىشىم
ئوڭايلاشتى. پۇل تاپتىم. بۇ مۇھىم ئەمەس ئىدى. مۇھىمى مەندە
بىر نىشان بار بولدى. كۆڭلۈم توق ئىدى. لېكىن ئۆزۈم چارچاپ
تۇراتتىم. بىر نىشانغا قاراپ ئىنتىلىپ تۇرغان ئادەمنىڭ جىم
نۇرغۇسى كەلمەيدىكەن. يېزا باشلىقلىرىنىڭ تەكلىپى بىلەن
ئاسمەگە داستىخان تاشلىدۇق. ئۇلارنىڭ ئۆيىدىكىلەر خۇشاللىق
بىلەن رازى بولۇشتى. ئۆگەي دادامنىڭ يىلىدىن كېيىن توي
قىلىدىغان بولدۇق. پۇل تاپتىم. ئورنۇم - تەقدىرىم ئۆزگەردى.
قەدەملىرىم تۇرمۇش يولىدا پۇختا ۋە مۇستەھكەم بېسىلماقتا
ئىدى. روھىم كۆتۈرەڭگۈ، ئالدىراشچىلىقتا كۈننىڭ قانداق كەچ
بولغىنىنى بىلمەي قالسىمەن. بەك يېتىشەلمەي قالسام
ئاسمەنىڭ ئاكىسى ئالىمجان «ھە - ھۇ!» دېيىشىپ بېرىدىغان
بولدى. كۆڭلى تۈز، ياخشى يىگىت ئىكەن. ماڭا خۇددى ئۆز
ئىسمىدەك ئىجىل بولۇپ كەتتى.

ئۆگەي دادامنىڭ نەزىرىدىن كېيىن يەنە ئۈچ ئايىنى
ئۆتكۈزۈۋېتىپ ئاسمەگە ئۆيلەندىم. ئوتتۇز ياشقا كىرىپ قالغاندا
يىگىرمە بىر ياشلىق قىزنى ئالدىم. توۋا، تەقدىر دېگەن ئاجايىپ

بولىدىكەن. مەن بىرىنچى قېتىم ئاسمەنىڭ قېتىقىنى ئىچكەندە،
 ياق، توغرىراقى، ھېلىقى جەنۇبلۇق يىگىتنىڭ ھارۋىسىغا
 سۆڭىلىپ كېتىپ يارىدار بولغاندا، ئاق كۆڭۈل يىگىتكە يولۇقۇپ
 قالغىنىمدىلا ئاسمە بىلەن مېنىڭ تەقدىرىم ھەل بولۇپ
 بويىتىلدى. ئاسمە كىيىمىنىڭ پىياۋى ۋە ۋە رەڭ رەڭ نىڭ نىڭ نىڭ
 ئاسمە تولمۇ سۆيۈملۈك، مۇلايىم، ئىشچان، پاك، ئەركە
 ۋە ۋاپادار خوتۇن چىقتى. ھەممىلا كىشى، بولۇپمۇ ئاپام بىچارە
 «خوتۇندىن تەلىپنىڭ چىقتى، بەك كۆزىنىڭ ئىچىگە قارىغىن،
 ھەرگىز خاپا قىلما!» دەيتتى. ئاسمە ئاپام ۋە سىڭىللىرىم ھەم
 ئىنىمنى خۇددى مېنى كۆرگەندەك ئۆز كۆرۈپ ئىچكىپ كەتتى.
 ياخشى ئائىلىدە چوڭ بولغان، تەربىيە كۆرگەن قىز بالا دېگەننىڭ
 كۆڭلى - كۆكسى ئاشۇنداق كەڭ ۋە ئاق بولىدىكەن. پات - پات
 «خۇدايىم خوتۇنۇمغا، مۇشۇ ئائىلەمگە كۆز تەگمىسۇن» دەپ
 تىلەپ كېتىمەن ئىچىمدە تىنچ ۋە رەڭ رەڭ نىڭ نىڭ نىڭ
 مانا، تۇرمۇش دېگەن مانا مۇشۇ ئىكەن، ھايات دېگەن مۇشۇ
 ئىكەن!
 بىر ئادەم مۇبادا ئادەمدەك ياشايمەن دېسە، ئەڭ ئالدى بىلەن
 ئادەملەر سېنى يوقسىنىدىغان دەرىجىدە ئادەم بولۇشى كېرەك
 ئىكەن. شۇ چاغدىلا ئادەم «ئادەم» دېگەن بۇ ئۇلۇغ شەرەپكە
 مۇيەسسەر بولالايدىكەن. ھالبۇكى، سەن بۇ دەرىجىگە يېتىشىڭ
 ئۈچۈن ناھايىتى جىق بەدەل تۆلىشىڭ كېرەك، ئەلۋەتتە!

1995 - يىل 18 - ئىيول، ئۈرۈمچى

[General Information]

书名=司机的梦 维吾尔文

SS号=40300724